

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ศึกษา และฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่ง
ท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

Education and rehabilitation for the little guides to support tourism
location in Thonburi, Bangkok

โดย

ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ

พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ผศ.ดร.

รศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 61076249

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ศึกษา และฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่ง
ท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

Education and rehabilitation for the little guides to support tourism
location in Thonburi, Bangkok

โดย

ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ

พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ผศ.ดร.

รศ.ดร.รัชชনীนท์ อิศรเดช

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 61076249

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Education and rehabilitation for the little guides to support tourism
location in Thonburi, Bangkok

BY

Asst. Prof. Teerapak Chaichana, Ph.D.

Phramaha Wichian Parichano, Asst. Prof. Dr.

Assoc. Prof. Dr. Thatchanan Issaradet

Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 61076249

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร
ผู้วิจัย:	ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ผศ.ดร., รศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช
ส่วนงาน:	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเกี่ยวกับ “การศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การบริหารพื้นที่พัฒนาความสามารถของบุคลากร และนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและโครงการมัคคุเทศก์น้อยสู่แหล่งท่องเที่ยวเครือข่ายในการรองรับการท่องเที่ยว โดยทำการวิจัยในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพระอารามหลวง ได้แก่ วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร วัดพระยาทำ วรวิหาร วัดเครือวัลย์วรวิหาร วัดนาคกลาง วรวิหาร วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร วัดประยูรวงศาวาส วรวิหารและกลุ่มประชากรประกอบด้วย ๓ ภาคส่วนได้แก่ พระสงฆ์ ประชาชนในชุมชน นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด มีประชากรรวมจำนวน ๑๗,๗๙๒ รูป/คน และได้มาซึ่งเส้นทาง “การท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการจัดระบบจำแนกชนิดข้อมูล เปรียบเทียบและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

พื้นที่การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานครได้มีการเตรียมความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวอย่างครบถ้วน ได้แก่ ๑) ด้านบุคลากรได้มีการจัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ฝึกอบรมการทำอาหาร ฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม และฝึกอบรมการจัดทำบัญชี ๒) ด้านการบริการได้จัดให้มีเส้นทางท่องเที่ยว ๙ วัด ควรมีรถรับส่งและมีมัคคุเทศก์บรรยายประวัติศาสตร์ มีอาหารและเครื่องดื่มที่สะอาดให้บริการ ๓) ด้านการบริหารจัดการมีการจัดตั้งคณะกรรมการเข้ามาดำเนินการโดยมี “เครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อน ๔) ด้านเศรษฐกิจชุมชนมีการประชาสัมพันธ์นำเสนอข้อมูลทางออนไลน์และช่องทางอื่นๆเพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ และกระจายนักท่องเที่ยว กระจายรายได้สู่วัดและชุมชนทั้ง ๙ วัดอย่างทั่วถึง ส่งผลให้ประชาชนมีความพ่มี พออยู่ พอกินพึ่งพาอาศัยตนเองได้ ภายใต้อชื้อ “เชิญท่องเที่ยว นวัตกรรมสองแผ่นดินบนถนนสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานครศรีมหาสมุทร”

Research Title: Education and rehabilitation for the little guides to support tourism location in Thonburi, Bangkok

Researcher: Asst. Prof. Teerapak Chaichana, Ph.D.,
Phramaha Wichian Parichano, Asst. Prof. Dr.,
Assoc. Prof. Dr. Thatchanan Issaradet

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2561/2018

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The study about the education and rehabilitation for the little guides to support tourism location in Thonburi, Bangkok has the objectives to study and analyze the location management, develop the personnel abilities and present the model of management and the guide project to network tourism in order to support tourism and proceed at the location of 9 royal temples comprising Wat Rakangkositaram Waramahavihan, Wat Phrayatham Waravihan, Wat Kreuwan Waravihan, Wat Nakkrang Waravihan Wat Arunrajavararam Rajavoramahavihan, Wat Molilokayaram Rajavoravihan, Wat Hongratanaram Rajavoravihan, Wat Kalayanamitara Woramahavihan and Wat Prayuravongsavas Woravihan; nevertheless, the population consists of three parts namely monks, people in the community and students studying in the school of 9 monasteries for 17,792 people which all of these receive the cultural tourist route in 9 temples, Thonburi Srimahasamuth. The tools used in this research are questionnaire in-depth interview and focus group discussion and analyze the data through frequency, mean, percentage, standard deviation and typological analysis, constant comparison and also content analysis.

The result of the study found :

The tourism location in Thonburi, Bangkok proceeds the readiness so as to support the tourism completely namely: 1) the personnel drive through train the guide, teaching them about environment, practicing the cooking and learning the system of account, 2) the service creates the route of 9 temples together with car, clean food and pure drinking water service, 3) the management organizes the committees to actuate the works named “the network assembly of cultural tourist community of 9 temples in Krungthomburi Srimahasamuth” as the center of propulsion, 4) the economic community advertizes the information through online and others in order to bring the tourist to visit the place and spread them to

through 9 places and also result the people about the sufficient economic until they can depend on themselves under the project named “visiting the new tourism of two lands on cultural route in 9 temples Krungthonburi Srimahasamuth”.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของพระเดชพระคุณหลวงพ่ोज้าอวาสทั้ง ๙ วัด ได้แก่ พระธรรมธีรราชฆาโมณี เจ้าอวาสวัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร พระครูสุธีสุตกิจ เจ้าอวาสวัดพระยาทำ วรวิหาร พระพรหมวิสุทธาจารย์ เจ้าอวาสวัดเครือวัลย์ วรวิหาร พระปริยัติโรปกการ เจ้าอวาสวัดนาคกลาง วรวิหาร พระธรรมรัตนดิลก เจ้าอวาสวัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร พระเทพปริยัติโมลี เจ้าอวาสวัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร พระเทพปริยัติมุนี เจ้าอวาสวัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร พระพรหมกวี เจ้าอวาสวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร และพระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. เจ้าอวาสวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร และอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้สนับสนุนด้านสถานที่ และอำนวยความสะดวกแก่การดำเนินการวิจัยและขอขอบพระคุณพระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ เจ้าคณะ ๑๑ วัดราชสิทธิารามที่อนุเคราะห์สถานที่ในการติดต่อประสานงาน และจัดฝึกอบรมให้กับประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด

ขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่านที่มาให้การอบรมทั้งภาคทฤษฎีและฝึกทำอาหาร โดยเฉพาะคุณป้าניתยา ลักษณะวิเศษฐ์ ที่ให้การสนับสนุนทั้งสถานที่และเป็นทั้งครูสอนอบรมทำอาหารให้กับประชาชนในชุมชน ๙ วัดและขอขอบคุณประธานชุมชนทั้ง ๙ วัด โดยเฉพาะคุณเสรีฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ที่เป็นหลักในการประสานงานกับชุมชน วัดและโรงเรียนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ๙ วัดฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร และขอขอบคุณประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๙ วัดที่ให้ความร่วมมือในการประชุมและให้ข้อมูลงานวิจัยช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ขอขอบคุณพระเดชพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าคอยแนะนำและตรวจสอบความถูกต้องของการวิจัยช่วยให้งานวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยฉบับนี้จะเป็นผลประโยชน์ต่อสังคม นักวิจัย นักวิชาการ และผู้สนใจอื่นๆในการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนต่อไป

ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ และคณะ

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๙
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๙
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๙
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๓
๑.๖ สมมติฐานการวิจัย.....	๑๔
๑.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๑๔
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๑๕
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๖
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา.....	๑๗
๒.๑.๑ บวร (บ้าน วัด และโรงเรียน).....	๑๗
๑. ความหมายของ “บวร”.....	๑๗
๒. บทบาทของ “บวร”.....	๑๘
๒.๑.๒ เศรษฐกิจพอเพียง.....	๒๖
๑. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง.....	๒๖
๒. ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง.....	๒๘
๓. องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง.....	๒๙
๔. หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๓๖
๕. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๓๘
๖. ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง.....	๓๙
๒.๒ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	๔๑
๒.๒.๑ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	๔๑
๒.๒.๒ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	๔๒
๒.๒.๓ ประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	๔๔
๑) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์.....	๔๔
๒) การท่องเที่ยวชุมชน.....	๔๕

๓) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา.....	๔๗
๒.๓. แนวคิดการมีส่วนร่วม.....	๔๘
๒.๓.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม.....	๔๘
๒.๓.๒ ปัจจัยการมีส่วนร่วม.....	๕๐
๒.๓.๓ ความสำคัญของการมีส่วนร่วม.....	๕๑
๒.๓.๔ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	๕๓
๒.๓.๔.๑ ทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow).....	๕๓
๒.๓.๔.๒ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมตามอภิปรัชญาของเพลโต (Plato).....	๕๔
๒.๔. ประวัติวัด ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร.....	๕๖
๒.๔.๑ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร.....	๕๖
๒.๔.๒ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร.....	๖๑
๒.๔.๓ วัดนาคกลาง วรวิหาร.....	๖๔
๒.๔.๔ วัดเครือวัลย์วรวิหาร.....	๖๖
๒.๔.๕ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร.....	๖๗
๒.๔.๖ วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร.....	๗๕
๒.๔.๗ วัดพระยาทำ วรวิหาร.....	๗๘
๒.๔.๘ วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร.....	๘๐
๒.๔.๙ วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร.....	๘๑
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘๔
๒.๖ กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	๘๘
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย.....	๘๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๘๙
๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๙๐
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๙๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย.....	๙๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๙๗
๓.๖ สูตรสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๙๘
๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๑๐๐
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๑๐๔
๔.๑ ข้อมูลทั่วไป.....	๑๐๔
๔.๒ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑.....	๑๕๖
๔.๓ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒.....	๑๕๙
๔.๔ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓.....	๑๖๑
๔.๕ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔.....	๑๖๓
๔.๖ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๕.....	๑๖๔
๔.๗ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้.....	๒๕๐

บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๒๕๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์.....	๒๕๔
๕.๒ อภิปรายผล.....	๒๖๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๗๒
บรรณานุกรม.....	๒๗๓
ภาคผนวก.....	๒๘๘
ภาคผนวก ก.....	๒๘๘
ภาคผนวก ข.....	๒๘๗
ภาคผนวก ค.....	๓๐๒
ภาคผนวก ง.....	๓๐๘
ภาคผนวก จ.....	๓๓๓
ภาคผนวก ฉ.....	๓๓๕
ภาคผนวก ช.....	๓๓๗
ประวัตินักวิจัย.....	๓๔๑

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๔.๑ ผลการประชุมครั้งที่ ๑ ณ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร.....	๑๐๔
ตารางที่ ๔.๒ ผลการประชุมครั้งที่ ๒ ณ วัดนาคกลาง วรวิหาร.....	๑๑๑
ตารางที่ ๔.๓ ผลการประชุมครั้งที่ ๓ ณ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร.....	๑๑๔
ตารางที่ ๔.๔ : ผลการประชุมครั้งที่ ๔ ณ วัดเครือวัลย์ วรวิหาร	๑๑๖
ตารางที่ ๔.๕ : ผลการประชุมครั้งที่ ๕ ณ โรงเรียนวัดพระยาท่า	๑๑๘
ตารางที่ ๔.๖ : ผลการประชุมครั้งที่ ๖ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม	๑๒๑
ตารางที่ ๔.๗ : ผลการประชุมครั้งที่ ๗ ณ วัดนาคกลาง วรวิหาร.....	๑๒๖
ตารางที่ ๔.๘ : ผลการประชุมครั้งที่ ๘ ณ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร.....	๑๒๙
ตารางที่ ๔.๙ : ผลการประชุมครั้งที่ ๙ ณ ร้านนิตยาไถ่ย่าง สาขาปิ่นเกล้า.....	๑๓๔
ตารางที่ ๔.๑๐ : ผลการประชุมครั้งที่ ๑๐ ณ ห้องประชุมโรงเรียนโสตศึกษา วัดระฆังโฆสิตาราม.....	๑๔๐
ตารางที่ ๔.๑๑ : ผลการประชุมครั้งที่ ๑๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม.....	๑๔๒
ตารางที่ ๔.๑๒ : ผลการประชุมครั้งที่ ๑๒ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม.....	๑๔๕
ตารางที่ ๔.๑๓ : ผลการประชุมครั้งที่ ๑๓ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม.....	๑๕๔
ตารางที่ ๔.๑๔ : ผลการประชุมครั้งที่ ๑๔ ณ ณ โรงเรียนประถมพิทยาภิเศก.....	๑๕๕
ตารางที่ ๔.๑๕ : ผลการประชุมเครือข่ายสมัชชขององค์กรท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด ครั้งที่ ๑.....	๑๖๙
ตารางที่ ๔.๑๖ : ผลการประชุมเครือข่ายสมัชชขององค์กรท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด ครั้งที่ ๒.....	๑๗๐
ตารางที่ ๔.๑๗ : ผลการประชุมเครือข่ายสมัชชขององค์กรท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด ครั้งที่ ๓.....	๑๗๒
ตารางที่ ๔.๑๘ : ผลการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๑.....	๑๗๕
ตารางที่ ๔.๑๙ : ผลการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ ครั้งที่ ๒.....	๑๗๗
ตารางที่ ๔.๒๐ : ผลการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๓.....	๑๗๘
ตารางที่ ๔.๒๑ : ผลการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ ครั้งที่ ๔.....	๑๘๐
ตารางที่ ๔.๒๒ : ผลการประชุมชมรมจิตอาสาพัฒนา ๙ วัด ครั้งที่ ๑.....	๑๘๔
ตารางที่ ๔.๒๓ : ผลการประชุมชมรมจิตอาสาพัฒนา ๙ วัด ครั้งที่ ๒.....	๑๘๕

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๔.๑	ภาพตราประจำจังหวัดธนบุรี.....	๑๙๑
ภาพที่ ๔.๒	ภาพวัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร.....	๑๙๑
ภาพที่ ๔.๓	ภาพวัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร.....	๑๙๒
ภาพที่ ๔.๔	ภาพแผนที่กรุงธนบุรี.....	๑๙๒
ภาพที่ ๔.๕	ภาพสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช.....	๑๙๓
ภาพที่ ๔.๖	ภาพพระราชวังพระเจ้ากรุงธนบุรี.....	๑๙๓
ภาพที่ ๔.๗	ภาพพระพุทธรูปในพระอุโบสถ วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร.....	๑๙๖
ภาพที่ ๔.๘	ภาพเจดีย์ วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร.....	๑๙๙
ภาพที่ ๔.๙	ภาพพระประธานในพระวิหารวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร.....	๒๐๐
ภาพที่ ๔.๑๐	ภาพเขมอวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร.....	๒๐๐
ภาพที่ ๔.๑๑	ภาพพิพิธภัณฑวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร.....	๒๐๐
ภาพที่ ๔.๑๒	ภาพพระประธานในพระวิหาร วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร.....	๒๐๓
ภาพที่ ๔.๑๓	ภาพพระประธานในพระอุโบสถ วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร.....	๒๐๓
ภาพที่ ๔.๑๔	ภาพพระซิ้งวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร.....	๒๐๓
ภาพที่ ๔.๑๕	ภาพหอรบซิ้งวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร.....	๒๐๔
ภาพที่ ๔.๑๖	ภาพคณะสงฆ์วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร.....	๒๐๕
ภาพที่ ๔.๑๗	ภาพพระประธานในพระอุโบสถวัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร.....	๒๐๖
ภาพที่ ๔.๑๘	ภาพหอสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร.....	๒๐๖
ภาพที่ ๔.๑๙	ภาพหอพระไตรปิฎกวัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร.....	๒๐๖
ภาพที่ ๔.๒๐	ภาพพระวิหารฉางเกลือ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร.....	๒๐๗
ภาพที่ ๔.๒๑	ภาพอาคารปริยัติยากร วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร.....	๒๐๗
ภาพที่ ๔.๒๒	ภาพพระประธานในพระอุโบสถวัดเครือวัลย์ วรวิหาร.....	๒๐๙
ภาพที่ ๔.๒๓	ภาพเจดีย์วัดเครือวัลย์วรวิหาร.....	๒๐๙
ภาพที่ ๔.๒๔	ภาพศาลาสุธรรมภาวนาวัดนาคกลาง วรวิหาร.....	๒๑๑
ภาพที่ ๔.๒๕	ภาพพระประธานในพระอุโบสถวัดนาคกลาง วรวิหาร.....	๒๑๑
ภาพที่ ๔.๒๖	ภาพหลวงพ่อโคณสมอวัดนาคกลาง วรวิหาร.....	๒๑๒
ภาพที่ ๔.๒๗	ภาพพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร.....	๒๑๓
ภาพที่ ๔.๒๘	ภาพหลวงพ่อแจ้หรือหลวงพ่อรุ่งอรุณวัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร.....	๒๑๔
ภาพที่ ๔.๒๙	ภาพพระประธานในพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร.....	๒๑๔
ภาพที่ ๔.๓๐	ภาพพระวิหารจุฬามณี วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร.....	๒๑๕
ภาพที่ ๔.๓๑	ภาพพระอุโบสถพระเจ้าตากหรือพระอุโบสถน้อยวัดอรุณราชวราราม.....	๒๑๕
ภาพที่ ๔.๓๒	ภาพรูปปั้นพระเจ้าตากภายในพระอุโบสถน้อยวัดอรุณราชวราราม.....	๒๑๕
ภาพที่ ๔.๓๓	ภาพเจดีย์ยักษ์วัดพระยาทำ วรวิหาร เขตบางกอกน้อย	

กรุงเทพมหานคร.....	๒๑๖
ภาพที่ ๔.๓๔ : ภาพธรรมมาสน์เก่าแก่ วัดพระยาทำ วรวิหาร.....	๒๑๗
ภาพที่ ๔.๓๕ : ภาพหลวงพ่อกุหาวัดพระยาทำ วรวิหาร.....	๒๑๗
ภาพที่ ๔.๓๖ : ภาพพระประธานในพระอุโบสถวัดพระยาทำ วรวิหาร.....	๒๑๘
ภาพที่ ๔.๓๗ : ภาพการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาฯ ณ ที่ทำการชั่วคราว บ้านประธานชุมชนวัดนาคกลาง และประธานชุมชน วัดนาคกลางเป็นประธานในการประชุม วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.....	๒๑๙
ภาพที่ ๔.๓๘ : ภาพการรับใบประกาศนียบัตรและบัตรมัคคุเทศก์ โดยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนาคกลาง ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลาง วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร.....	๒๑๙
ภาพที่ ๔.๓๙ : ภาพชาวชุมชนวัดนาคกลาง และเครือข่ายสมัชชาฯ จัดกิจกรรม วันพ่อแห่งชาติ ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลาง วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร.....	๒๒๐
ภาพที่ ๔.๔๐ : ภาพผลิตภัณฑ์นมต้มแปรรูปประจำชุมชนวัดพระยาทำ เขตบางกอกน้อย.....	๒๒๑
ภาพที่ ๔.๔๑ : ภาพการประชุมคณะกรรมการของชุมชน วัด และโรงเรียนในการเตรียมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ณ โรงเรียนวัดพระยาทำ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑	๒๒๑
ภาพที่ ๔.๔๒ : ภาพอาหารของดีชุมชนปรกอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร.....	๒๒๒
ภาพที่ ๔.๔๓ : ภาพกิจกรรมงานลอยกระทงประจำปี ๒๕๖๑ ชาวชุมชนนำของดีในชุมชนออกมาขายหารายได้จากนักท่องเที่ยว.....	๒๒๓
ภาพที่ ๔.๔๔ : ภาพหม่อมสมิติน ผลิตภัณฑ์ชุมชนวัดประยูรวงศ์.....	๒๒๔
ภาพที่ ๔.๔๕ : ภาพมัคคุเทศก์ให้บริการนักท่องเที่ยวที่วัดประยูรวงศาवास.....	๒๒๕
ภาพที่ ๔.๔๖ : ภาพการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาในการ เลือกตั้งประธานเครือข่ายฯ วันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร.....	๒๒๖
ภาพที่ ๔.๔๗ : ภาพการอบรมมัคคุเทศก์ภาคปฏิบัติ ณ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร..	๒๒๗
ภาพที่ ๔.๔๘ : ภาพขนมจีบต้ม ของดีชุมชนวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร.....	๒๒๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวมีวิวัฒนาการมาจากการเคลื่อนย้ายของมนุษย์ในการแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อตอบสนองแก่ความต้องการตามความจำเป็นของตนเอง เพราะในสมัยโบราณ มนุษย์อยู่กับธรรมชาติ และพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ จึงไม่ได้มีการแสวงหาสิ่งที่เกินความจำเป็นในการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้น การเดินทางของคนโบราณจึงเป็นการเดินทางเพื่อการหาอาหาร การโยกย้ายที่อยู่อาศัย การหลบภัยจากสัตว์ร้ายหรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การค้นหาสมุนไพรในการรักษาโรคให้กับตนเอง เป็นต้น ประกอบกับการเดินทางเป็นการเดินทางด้วยเท้า และใช้อุปกรณ์ที่มีตามธรรมชาติเป็นอาวุธ และสิ่งป้องกันตนเองจากสัตว์ร้ายต่าง ๆ เพราะยังไม่มีการผลิตเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต นับตั้งแต่ “ยุคหินเก่าประมาณ ๒,๐๐๐,๐๐๐ – ๘,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาลจนถึงปัจจุบัน ความเจริญของสังคมทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเดินทางด้วยเท้า ใช้แรงงานสัตว์ สู่การคิดค้นเครื่องผ่อนแรงลักษณะต่าง ๆ”^๑

เมื่อกล่าวถึง “ยุคการเดินทางที่ยิ่งใหญ่ โดยอังกฤษเป็นผู้นำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวของคนหนุ่มสาวขึ้นประมาณศตวรรษที่ ๑๘ เพื่อแสวงหาความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และด้านอื่นๆ สถานที่ที่นักท่องเที่ยวไปนั้นคือ ประเทศอิตาลี ใช้เวลาในการเดินทางท่องเที่ยวประมาณ ๔ ปี เพื่อเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีและภาษา”^๒ เพราะฉะนั้นการท่องเที่ยวจึง “เป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคโบราณ มีการเดินทางเพื่อไปค้าขาย พบปะญาติพี่น้อง เยี่ยมชมเคารพสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ไปเล่นกีฬา และไปด้วยเหตุผลต่าง ๆ”^๓

ด้วยวิวัฒนาการดังกล่าวจึงมีการเดินทางด้วยลักษณะต่าง ๆ เพื่อการค้นพบสิ่งใหม่ ๆ บนโลกนี้ด้วยความอยากรู้อยากเห็น หรือเรียกว่า ความต้องการของมนุษย์เพิ่มขึ้น จึงมีการเดินทางในลักษณะต่าง ๆ เช่น “ช่วงระยะเวลาในประวัติศาสตร์โลกที่เริ่มตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ไปจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ในช่วงเวลานั้น เป็นช่วงที่ชาวยุโรปออกเดินทางไปสำรวจทางทะเลในโลกที่กว้างออกไปจากทวีปยุโรปเองโดยมีจุดประสงค์เพื่อ หาผู้ค้าขายใหม่ โดยเฉพาะเพื่อการแสวงหาสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของตลาดให้ได้ตามต้องการซึ่งมีเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการสำรวจเส้นทางเดินเรือ”^๔ ซึ่งมี “หลักฐานการเดินทางเรือในเอเชียอาคเนย์ที่อยู่ในช่วงเวลา ๓,๐๐๐ - ๒,๕๐๐ ปี มาแล้ว

^๑ วันทนี สว่างอารมณ์, “นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในการพัฒนาการท่องเที่ยว”, วารสารก้าวทันโลก วิทยาศาสตร์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๕๐, หน้า ๕๔.

^๒ (อ้างแล้ว), “นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในการพัฒนาการท่องเที่ยว”, หน้า ๖๐.

^๓ รศ.ดร.ฉลองศรี พิมลสมพงษ์, “การท่องเที่ยว : มิติแห่งศาสตร์บูรณาการ”, วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๗ เล่มที่ ๑, (เดือนตุลาคม ๒๕๕๔ – เดือนมีนาคม ๒๕๕๕), หน้า ๑.

^๔ ณัฐนันท์ สุวรรณวงศ์, วิถีโลก, (อุตรธานี: ไม่ปรากฏชื่อโรงพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๔.

คือกลองมโหระทึกสำริดที่พบทั้งบนแผ่นดินใหญ่ ในเวียดนาม กัมพูชา ลาว พม่า มาเลเซีย ส่วนในเมืองไทยพบทั่วทุกภาคของประเทศไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่บ้านท้ายไร่ ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง จังหวัดตราดและหมู่เกาะทางใต้”^๕ “เมื่อมีการสำรวจดินแดนอย่างกว้างขวาง นับแต่ ค.ศ. ๑,๕๐๐ มา ผู้คนก็เกิดความรู้สึกรู้ว่า โลกอันกว้างใหญ่นั้น แท้จริงก็อาจติดต่อถึงกันได้โดยสะดวก จึงเกิดมีการอพยพโยกย้ายถิ่นที่อยู่กันขนานใหญ่เมื่อไม่พอใจจะอยู่ในถิ่นเดิม”^๖ ของตนเอง นำมาสู่ “ความเคลื่อนไหวทางการค้า อันเกิดจากผลสะท้อนของเหตุการณ์เช่น กรณีสงครามครูเสด คนเดินทางไปร่วมสงครามเป็นระยะไกล ๆ ผ่านตามตัวเมืองต่าง ๆ ทำให้เกิดมีการแลกเปลี่ยนค้าขายกันขึ้น ผลผลิตจากแหล่งหนึ่งแพร่หลายเป็นที่นิยมทำให้เกิดความต้องการ มีการสั่งเป็นสินค้าเข้ามา”^๗ เพิ่มขึ้นตามลำดับ

ส่วนประเทศไทยนั้น นับได้ว่า การท่องเที่ยวมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จุดกำเนิดที่บ่งชี้ว่าเป็นการเริ่มต้นของการท่องเที่ยวของไทยนั้นได้แก่ การเสด็จเยือนต่างประเทศของในหลวงรัชกาลที่ ๕ “เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สมัยต้นรัชกาลเมื่อยังเป็นยุวกษัตริย์ ระหว่างพระชนมายุ ๑๕ – ๒๐ พรรษา อันเป็นช่วงที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และยังต้องมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และก็ได้เสด็จต่างประเทศเป็นครั้งแรก คือ เสด็จเยือนสิงคโปร์และชวาในปี พ.ศ. ๒๔๑๔ รวม ๔๘ วัน ตอนนั้นมีพระชนมายุได้เพียง ๑๘ พรรษา”^๘

ต่อมาพระองค์ได้นำเอาประสบการณ์จากการเสด็จต่างประเทศมาพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าทันต่อความต้องการของนักเดินทาง โดยการคิดค้นทำเส้นทาง การเดินทางโดยรถไฟขึ้น ชาลววิทย์ เกษตรศิริ กล่าวว่า ประเทศสยามจะมีรถไฟสายแรกคือ หัวลำโพงถึงปากน้ำ โดยเป็นการสัมปทานของบริษัทเอกชนต่างชาติ ก็ต้องตกถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๖ และกว่าจะมีรถไฟสายแรกของรัฐสยามกรุงเทพฯ ถึงอยุธยา ก็ตกเป็นปี พ.ศ. ๒๔๔๙ ซึ่งก็หมายความว่า รัชกาลที่ ๕ ยุวกษัตริย์ทรงประทับรถไฟในอินเดียครั้งนั้น พ.ศ. ๒๔๑๔ หรือ ๒๐ กว่าปีก่อนมีในสยาม^๙

จากความเจริญก้าวหน้าตามลำดับนั้น ในปัจจุบันทุกประเทศทั่วโลกได้หันมาให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ได้มีการจัดตั้งองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization – WTO) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๒๕ เป็นองค์การที่มีวัตถุประสงค์ในการ

^๕ เอิบเปรม วัชรานุกร, “การค้าทางทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”, วารสารดำรงราชานุภาพ, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๔๔ (กรกฎาคม – กันยายน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐๑.

^๖ อาจารย์ผู้บรรยายวิชา มธ. ๑๑๒, อารยธรรมยุคใหม่ (ภาคหนึ่งถึงภาคสี่), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๑๕๑๖), หน้า ๓.

^๗ (อ้างแล้ว), อารยธรรมยุคใหม่ (ภาคหนึ่งถึงภาคสี่), หน้า ๙๗.

^๘ ชาลววิทย์ เกษตรศิริ, รัชกาลที่ ๕ กับการเสด็จฯ อินเดีย พ.ศ. ๒๔๑๔ และความเข้าใจต่อการปฏิรูปแห่งรัชสมัย, เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๕๙ ASEAN : Siam – Thailand + Japan + China and + India, (๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙), หน้า ๔.

^๙ ชาลววิทย์ เกษตรศิริ, รัชกาลที่ ๕ กับการเสด็จฯ อินเดีย พ.ศ. ๒๔๑๔ และความเข้าใจต่อการปฏิรูปแห่งรัชสมัย, เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๕๙ ASEAN : Siam – Thailand + Japan + China and + India, หน้า ๑๙.

ส่งเสริมการท่องเที่ยวนานาชาติ^{๑๐} มาประเมิน สํารวจ และจัดอันดับแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม แหล่งท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และด้านอื่น ๆ เป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงการเจริญเติบโตทางการท่องเที่ยวเคียงคู่ไปกับการพัฒนาด้านอื่นๆ ของประเทศ สอดคล้องกับจุฬารัตน์ หินชุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ ยังได้กล่าวอีกว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกลไกการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพ การจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามมา เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น^{๑๑} “เมื่อพิจารณาภาวะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาคทั่วโลกในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ พบว่า เอเชียเป็นภูมิภาคแรกๆ ที่คาดว่าจะฟื้นตัวจากวิกฤตเศรษฐกิจ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มีอัตราการเติบโตเท่ากับร้อยละ ๑๔ มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจาก ๑๘๑ ล้านคน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็น ๒๐๔ ล้านคน”^{๑๒} “ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น ๒๙.๙ ล้านคน คิดเป็นอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐ เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ในขณะที่ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ มีจำนวนนักท่องเที่ยว ๔๒.๕ ล้านคน คิดเป็นอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ ๘.๗ โดยมีระยะเวลาการพำนักของนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๙ จำนวน ๙.๖๙ วัน”^{๑๓} และ “ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จะมีนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมด ๔๘.๖๔ ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๙.๑๖ จากปีก่อน และมีรายได้อยู่ที่ ๒.๑๔ ล้านล้านบาท “จำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศจะเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๔.๔ ต่อปี ในช่วงระหว่าง ปี ค.ศ. ๒๐๑๐ – ๒๐๔๐ และจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๑.๘ พันล้านคนในปี ค.ศ. ๒๐๔๐”^{๑๔} ในขณะเดียวกัน สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ยังรายงานอีกว่า “แนวโน้มการท่องเที่ยวในปี ค.ศ. ๒๐๑๖ – ๒๐๒๖ ในอีก ๑๐ ปีข้างหน้าคาดว่า GDP ภาคการท่องเที่ยวจะเติบโตโดยเฉลี่ยร้อยละ ๔.๐ ต่อปีในปี ค.ศ. ๒๐๒๖ การท่องเที่ยวจะส่งผลให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นทั้งหมด ๔๗๐ ล้านตำแหน่งงานทั่วโลก ซึ่งถือเป็น ๑ ใน ๙ ของตำแหน่งงานทั้งหมดในโลกในปี ค.ศ. ๒๐๒๖”^{๑๕} และสำนักงานส่งเสริมการประชุมและจัดนิทรรศการ ยังรายงานอีกว่า “ภูมิภาคที่คาดว่าจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุดคือยุโรป (๗๑๗ ล้านคน) รองลงมาคือเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก (๔๙๗ ล้านคน) และอเมริกา (๒๘๒

^{๑๐} <https://sites.google.com/site/63webb1531/visit-xaseiyn/xngkhkar-thxng-theiyw-tang-ni-xutsahkrm-thxng-theiyw-xaseiyn> เข้าถึง วันที่ ๑๙ มี.ค ๒๐๒๐

^{๑๑} จุฬารัตน์ หินชุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”, วารสารการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๗): หน้า ๕๒.

^{๑๒} (อ้างแล้ว), “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”, หน้า ๒.

^{๑๓} กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แผนการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๘, หน้า ๒๔.

^{๑๔} UNWTO World Tourism Organization, UNWTO Tourism Highlights, ๒๐๑๖ Edition, หน้า ๔.

^{๑๕} สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, รายงานสถานะเศรษฐกิจท่องเที่ยว, ฉบับที่ ๔ เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๙, หน้า ๗.

ล้านคน) ในขณะที่แอฟริกาคาดว่าจะมีการเติบโตของนักท่องเที่ยวสูงกว่าร้อยละ ๕ เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยอัตราการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลกซึ่งอยู่ที่ร้อยละ ๔”^{๑๖} สำหรับ “ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ที่ ๒.๙ ล้านล้านบาทในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ คิดเป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน ๑.๘๙ ล้านล้านบาท ตัวเลขรายได้ดังกล่าวนี้ถือว่าโตกว่ารายได้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ และ พ.ศ. ๒๕๕๗ ที่ ๒.๒๔ ล้านล้านบาท และ ๑.๑๗ ล้านล้านบาทตามลำดับและคาดว่าจะมีรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมด ๔.๑๘ ล้านล้านบาทในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ และ ๕.๙๘ ล้านล้านบาทในปี พ.ศ. ๒๕๗๐”^{๑๗} และ “ในปี ค.ศ. ๒๐๒๖ จะมีนักท่องเที่ยวมากเป็นอันดับ ๒ ของโลกสูงกว่าประเทศจีนและสเปน”^{๑๘}

ประเทศไทยได้หันมาให้ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยมีการจัดตั้งหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบ และขับเคลื่อนการท่องเที่ยว โดยเฉพาะกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาซึ่งมีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว ดังนั้น “คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๒ ให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) และมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๒ มอบหมายให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจัดทำยุทธศาสตร์แผนงานฟื้นฟูวิกฤติการท่องเที่ยวระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติที่จะต้องจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ”^{๑๙}

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รายงานว่า “กรุงเทพมหานคร ได้รับเลือกเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ดีที่สุด ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ โดย Master Card รางวัลชายหาดที่ดีที่สุดของเอเชีย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จาก World Travel Awards รางวัลประเทศท่องเที่ยวที่ดีที่สุด ในด้านการท่องเที่ยวครอบครัว การท่องเที่ยวเชิงพักผ่อน สถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการวิเวกในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ รางวัลสถานที่เพื่อการประชุมและจัดงานยอดเยี่ยมจาก TTG Travel Awards ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ และประเทศไทยได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยว Grand Travel Awards จากนิตยสาร Travel News นิตยสารธุรกิจท่องเที่ยวชื่อดังจากภูมิภาคสแกนดิเนเวีย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ติดต่อกันเป็นเวลา ๙ ปี ในด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการจัดอันดับของ World Economic Forum : WEF ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๑๑๖ ในด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมจาก ๑๔๑ ประเทศทั่วโลก เนื่องจากมีความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจากการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ขาดการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ในด้านความปลอดภัย ประเทศไทยอยู่อันดับที่ ๑๑๒ จาก ๑๔๑ ประเทศทั่วโลก อันเนื่องมาจากอุบัติเหตุ การลอบกลวง

^{๑๖} สำนักงานส่งเสริมการจัดการประชุม และนิทรรศการ, อุตสาหกรรมไมซ์ในภูมิภาคเอเชีย, ๒๕๕๔, หน้า ๔.

^{๑๗} กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), หน้า ๑๐.

^{๑๘} สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, รายงานสภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว, หน้า ๗.

^{๑๙} กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙, หน้า ๒.

อาชญากรรม การก่อการร้ายที่เกิดกับนักท่องเที่ยวบ่อยครั้ง”^{๒๐} นอกจากนั้น “ในปีงบประมาณ ๒๕๕๘ เกิดเหตุการณ์ความเสียหายสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการค้าเนืองงานส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวของ ททท. และส่งผลให้นักท่องเที่ยวในบางตลาดมีอัตราหดตัว ได้แก่ ความเสี่ยง R๑ “เหตุการณ์วิกฤตภายในประเทศ” โดยได้เกิดเหตุการณ์การลอบวางระเบิดที่บริเวณศาลพระพรหมเอราวัณแยกราชประสงค์ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๘ มีผู้เสียชีวิตทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ รวมทั้งสิ้น ๒๐ คน”^{๒๑} ดังนั้น “ความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของไทยยังอยู่ในระดับต่ำ แม้ว่าการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะอยู่ในระดับสูงก็ตาม โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ไทยถูกจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวอยู่ในอันดับที่ ๔๕ จาก ๑๔๑ ประเทศทั่วโลกเป็นอันดับ ๑๐ ของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และเป็นอันดับที่ ๓ ของภูมิภาคอาเซียน”^{๒๒} เพราะฉะนั้น “ความปลอดภัยและความมั่นคงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งไทยยังคงมีช่องว่างของโครงสร้างพื้นฐานด้านความปลอดภัยและความมั่นคงอยู่ มิติด้านความปลอดภัยนี้มีความละเอียดอ่อนเป็นดัชนีชี้วัดที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวโดยตรงโดยเฉพาะเมื่อมีเหตุการณ์หรือวิกฤตการณ์เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของนักท่องเที่ยวในด้านความปลอดภัยและความมั่นคงทันที ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ”^{๒๓} ในขณะเดียวกัน “ทรัพยากรธรรมชาติได้เสื่อมโทรมไปมาก ส่วนหนึ่งมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ขาดการบำรุงรักษา ซึ่งจะให้ความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยวลดลง”^{๒๔} นับได้ว่า “ตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมาซึ่งสามารถสรุปเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญได้ ๖ ประการ ดังนี้

๑. แหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอ ขาดประสิทธิภาพการบริหารจัดการและเสื่อมโทรม
๒. การคมนาคม และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวขาดคุณภาพ และมาตรฐาน และมีไม่เพียงพอ
๓. สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานทางการท่องเที่ยวมีไม่เพียงพอ
๔. บริการด้านการท่องเที่ยวขาดมาตรฐาน ผิดกฎหมาย และประสบปัญหากับค่าครองชีพ
๕. บุคลากรทางการท่องเที่ยวไม่เพียงพอทั้งเชิงคุณภาพ ปริมาณ และมีรายได้ต่ำ
๖. ปัญหาความไม่ปลอดภัยในการท่องเที่ยวและการหลอกลวงนักท่องเที่ยว”^{๒๕}

มณีนีรชน ชาตวนิช กล่าวไว้ว่า “กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยมีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทาง

^{๒๐} กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า ๓.

^{๒๑} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, *ท่องเที่ยววิถีไทยเก๋ไก๋ไม่เหมือนใคร*, รายงานประจำปี ๒๕๕๘, หน้า ๑๘.

^{๒๒} สภาปฏิรูปแห่งชาติ, *วาระการพัฒนาด้านที่ ๑: การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๘), หน้า ๒

^{๒๓} กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, *แผนการค้าเนืองงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๘*, หน้า ๔๐.

^{๒๔} ดวงรัตน์ ด้านไทยนำ, *พฤติกรรมในการเลือกและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อคู่มือการท่องเที่ยวด้วยตนเอง* (กรณีศึกษาชุมชนบางนกแขวก จังหวัดสมุทรสงคราม), *วารสารวิจัย และพัฒนา*, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (ไม่ปรากฏเดือนที่พิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๘๐.

^{๒๕} สภาปฏิรูปแห่งชาติ, *วาระการพัฒนาด้านที่ ๑: การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว*, หน้า ๒ - ๔.

ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมซึ่งได้รับความนิยมทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ^{๒๖} วัดในพระพุทธศาสนาก็เป็นจุดสำคัญหนึ่งของการท่องเที่ยว เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจเมื่อคฤหัสถ์มีความทุกข์ทางจิตใจก็เข้าไปปรึกษากับพระสงฆ์ไปฟังเทศน์ ไปปฏิบัติธรรม เป็นต้น เพื่อให้จิตใจสงบ และทำให้เกิดปัญญานำไปแก้ไขปัญหาในชีวิตได้ วัดเป็นศูนย์รวมการรักษาโรคในสมัยก่อน เมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นมักจะไปหาพระสงฆ์ช่วย โดยการใช้อาสนุมนไพรจากธรรมชาติรักษาให้ วัดเป็นศูนย์รวมของชาวบ้าน ชาวชุมชน หมายถึง เวลาชาวบ้าน ชาวชุมชนมีประชุม หรือการรวมกลุ่มที่ต้องการใช้สถานที่ ก็ไปขอใช้สถานที่วัดเป็นที่รับรอง วัดเป็นศูนย์รวมการศึกษาแหล่งเรียนรู้ ในสมัยก่อนโรงเรียนมีน้อย ผู้ที่ต้องการศึกษาเล่าเรียนจะต้องไปบวช และศึกษาเล่าเรียนที่วัด นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านปุชนียสถาน ปุชนียวัตถุ จิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรมต่าง ๆ ตามโบสถ์และวิหาร หรือสิ่งของอันทรงคุณค่านำมาซึ่งวิวัฒนาการสู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวให้ผู้คนได้เข้ามาเยี่ยมชม ศึกษาเรียนรู้ หรือพักผ่อนหย่อนใจตามความต้องการของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับ พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์ ได้ให้ทัศนะว่า “การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religion tourism) หรือทัวร์ไหว้พระทำบุญในวันสำคัญ นับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวในกลุ่มความสนใจพิเศษที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในประเทศไทย นักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัด หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา และปฏิบัติธรรม ตามความเชื่อที่ถือว่าการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต และสร้างจิตผ่องใสมาสู่ผู้ปฏิบัติ”^{๒๗}

สิ่งที่กล่าวมานั้น ได้บ่งบอกถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวในทางพระพุทธศาสนาที่มีวัดอุทยานสถานที่สำคัญหลายแห่ง และประวัติศาสตร์อันควรแก่การศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวจากนานาประเทศ เนื่องจากมีความสวยงามทางด้านศิลปกรรม จิตรกรรม ประติมากรรมที่หาได้ยาก โดยเฉพาะเขตบางกอกน้อย เขตบางกอกใหญ่และเขตธนบุรีนั้น เป็นพื้นที่ที่มีวัดที่สำคัญต่าง ๆ อยู่ในพื้นที่ไม่ห่างกัน และเป็นเขตพื้นที่เมืองหลวงเก่าในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ประกอบด้วย ๙ วัด (พระอารามหลวง) ได้แก่ ๑) วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร ๒) วัดพระยาทำวรวิหาร ๓) วัดเครือวัลย์วรวิหาร ๔) วัดนาคกลาง วรวิหาร ๕) วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร ๖) วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร ๗) วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร ๘) วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร ๙) วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร เมื่อมีความสำคัญเช่นนั้นแล้ว แหล่งท่องเที่ยวทั้งหลายนั้นก็ต้องมีมาตรฐาน และความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวที่ดีด้วยเช่นกัน เพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวนั้นมีความเป็นระบบ และประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะมัคคุเทศก์นั้นถือว่าสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นผู้สื่อสารกับคนที่เข้ามาเยี่ยมชม และให้ความรู้ทุกอย่างเกี่ยวกับพื้นที่ดังกล่าว เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะมาเป็นมัคคุเทศก์นั้นจะต้องมีความรู้ที่ถูกต้อง และชัดเจน สอดคล้องกับ ญัฐณิชา

^{๒๖} มณีวรรณ ชาตวนิช, การจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี, วารสารกระแสด้านวัฒนธรรม, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒๔ (กรกฎาคม – ธันวาคม, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘.

^{๒๗} พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์, แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประชากรเกษียณ จังหวัดกาญจนบุรี, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒๑ เดือนมกราคม – เมษายน ๒๕๕๙, (มหาวิทยาลัยธนบุรี : ๒๕๕๙) หน้า ๔๖.

ชา สิงห์บุระอุตม, วิทยา ธรรมกิตติภพ และพนิต เข้มทอง กล่าวว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์นำเที่ยวทะเลชายฝั่งมี ๖ มิติ ดังนี้

๑. ผู้ให้ความรู้ที่ดี
๒. ผู้วางแผนและประสานงานที่ดี
๓. ผู้สร้างความบันเทิงที่ดี
๔. นักการสื่อสารที่ดี
๕. ผู้ให้บริการและอำนวยความสะดวกที่ดี
๖. ผู้นำกลุ่มที่ดี^{๒๘}

ส่วนผลการวิจัยของ จรินทร์ พักประไพ และปรีดา ไชยา พบว่า ลักษณะของมัคคุเทศก์ประกอบด้วย คุณลักษณะและพฤติกรรมในการทำงาน และสมรรถนะในอาชีพมัคคุเทศก์ ได้แก่ การวางตัว ประสานงาน บริหาร เตรียมพร้อม ความรู้ และแก้ไขปัญหา^{๒๙}

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของนักวิจัยในพื้นที่ ๙ วัด โดยจัดการประชุม การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์โดยใช้หลักของ ศาสตร์พระราช (ร ๙) (บวร.) ชาวบ้านในชุมชน โรงเรียน และพระสงฆ์ (วัดในชุมชน) ได้พบปัญหาซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ตรงกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยที่จะต้องพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ดังกล่าว ตามข้อมูลดังต่อไปนี้

๑. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังไม่เป็นระบบ ขาดการควบคุมกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดและที่ชัดเจนได้แก่ ประชาชนในชุมชน พระสงฆ์ ข้าราชการในพื้นที่ซึ่งขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันอย่างถูกต้อง

๒. ในพื้นที่ที่ไม่มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นประจำในพื้นที่คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยที่มัคคุเทศก์ดังกล่าวจะต้องมีการอบรมเรื่อง บุคลิกภาพ หลักการในการให้บริการที่ดี ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับวัด และอื่น ๆ ที่เหมาะสมแก่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

๓. สายสัมพันธ์ระหว่าง “บ้าน วัด และโรงเรียน” มีความห่างเหิน ขัดแย้งกัน เพราะผลประโยชน์หลายด้านเช่น “สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ครอบครัว และหน้าที่การงาน”

๔. ประชาชนในพื้นที่ได้มีการเดินทางออกนอกชุมชนเพื่อไปหาทำงานมากขึ้น เหลือแต่ผู้สูงอายุเฝ้าบ้านเลี้ยงหลาน

๕. โรงเรียนในชุมชนมีเด็กนักเรียนน้อย เพราะผู้ปกครองนำเด็กออกไปเรียนที่อื่นมาก

เพราะฉะนั้น จึงมองเห็นแนวทางหลักสำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยนำเอาหลักทฤษฎีของศาสตร์พระราช ร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และทฤษฎีตะวันตก เข้ามาผนวกกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

๑. ศาสตร์พระราช

^{๒๘} ญัฐณิชา สิงห์บุระอุตม, วิทยา ธรรมกิตติภพ และพนิต เข้มทอง, สมรรถนะอาชีพมัคคุเทศก์นำเที่ยวทะเลชายฝั่ง ตามกรอบแนวคิดการวิเคราะห์หน้าที่, วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม, ๒๕๖๑), หน้า ๑๕๙.

^{๒๙} จรินทร์ พักประไพ และปรีดา, ศึกษาความสัมพันธ์ของรูปแบบผู้นำ ลักษณะของมัคคุเทศก์ และสมรรถนะในการทำงานของมัคคุเทศก์อาชีพในประเทศไทย, วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน, ๒๕๖๐), หน้า ๒๑๙.

- ๑.๑ เศรษฐกิจพอเพียง
- ๑.๒ ทฤษฎี บวร (บ้าน วัด โรงเรียน)
- ๒. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
  - ๒.๑ หลักไตรสิกขา
  - ๒.๒ หลักบุญกิริยาวัตถุ ๓
  - ๒.๓ หลักพรหมวิหาร ๔
  - ๒.๔ หลักอิทธิบาท ๔
  - ๒.๕ หลักสังคหวัตถุ ๔

๓. แนวคิดการมีส่วนร่วม

หลักทฤษฎีดังกล่าวนี้ เป็นหลักปัจจัยสำคัญต่อพื้นฐานการดำรงชีวิต การสร้างความพอมือพออยู่ พอกิน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีกัลยาณมิตร ความเป็นปึกแผ่น ความสามัคคีอันดีงาม เพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรม กลายเป็นชุมชนต้นแบบในการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ไทยแลนด์ ๔.๐ และ ๕.๐ ในลำดับต่อไป

เบื้องต้นนั้น จะต้องมีการจัดฝึกอบรมให้กับประชาชนในชุมชน ๙ วัด จำนวน ๔ โครงการ และการจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันทั้ง ๙ ชุมชน ๙ วัด ๙ โรงเรียนและพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ และเกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย

๑. การฝึกอบรมอาชีพ โดยการฝึกทำอาหารต่าง ๆ ตามความถนัด หรือความต้องการของแต่ละชุมชนโดยผ่าน "โครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารไทยและภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น เพื่อพัฒนา ๙ ชุมชนฝั่งธนบุรี" และเพื่อให้ชาวชุมชนสามารถนำไปประกอบอาชีพและยกระดับคุณภาพ มาตรฐานความปลอดภัย และมีประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้รับประทาน นอกจากนี้ยังสามารถเปิดร้านทำอาหารขายภายในชุมชนของตนเอง และยังสามารถทำอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่ท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนเอง ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่พึ่งพาตนเองแบบพอมือพออยู่ พอกิน

๒. การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ เป็นการผลิตบุคลากรด้านการให้บริการในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัดภายใต้โครงการ “...โครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว ...มรรควิถีสองแผ่นดิน บนถนนสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร...” ซึ่งบุคลากรเหล่านี้จะต้องอยู่ประจำพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัดในการให้บริการทุกวัน ซึ่งจะมีการควบคุม กำกับ และดูแลโดยตรงกับ “เครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร”

๓. ฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมอันประกอบด้วย เป็นการให้ความรู้ด้านพื้นที่การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดเก็บขยะ การทำความสะอาด จัดภูมิทัศน์ จัดพื้นที่การจราจรเป็นต้นผ่าน “โครงการอบรมสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนา ๙ วัด กรุงเทพมหานคร” มีหน้าที่หลักในการดูแลพื้นที่โดยตรง

๔. ฝึกอบรมบัญชีครัวเรือนผ่านโครงการ “โครงการอบรมจัดทำบัญชีในครัวเรือนเพื่อพัฒนา ๙ วัด กรุงเทพมหานคร” เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รู้จักการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย และสร้างความสมดุลระหว่างรายรับ และรายจ่ายเพื่อให้มีกำไร เหลือเก็บทั้งรายวัน และรายเดือน มีความพอเพียง พอมือพออยู่ พอกิน ลดการเป็นหนี้ พึ่งพาตนเองได้ด้วยตนเอง

ทั้งนี้ ด้านการบริหารจัดการ ทางคณะนักวิจัยได้มีการดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการพื้นที่การท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย บ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับศาสตร์พระราชาคำว่า “บวร” เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และผนึกกำลังความสามัคคีให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

จึงสรุปได้ว่า กระบวนการของการวิจัยจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในชุมชน สร้างความรักความสามัคคีระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) ส่งเสริมความพอมิ พออยู่ พอกิน พอเพียง และเพียงพอ กลายเป็นชุมชนต้นแบบในการพัฒนาประเทศชาติที่ยั่งยืนต่อไป

จากสาเหตุที่กล่าวมานั้น จึงส่งผลให้เกิดการทำกรวิจัยเรื่อง “ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสามารถในการสร้างงาน สร้างบุคลากรทางการท่องเที่ยว การรองรับการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ มาตรฐาน สมรรถนะ และศักยภาพที่ยั่งยืนต่อไปตามแผนงานพัฒนาประเทศไทย ๔.๐

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ประเด็นหลักของการวิจัย เป็นการพัฒนาชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้พอมิ พออยู่ พอกิน แก้ไขปัญหาปากท้อง ส่งเสริมอาชีพและรายได้ของชุมชนให้เป็นต้นแบบของการพัฒนาประเทศต่อไป จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรีกับการรองรับการท่องเที่ยวทัวร์ศูนย์เหรียญในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ความสามารถของบุคลากรในพื้นที่กับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๔ เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการความสามารถของบุคลากรในพื้นที่สู่การเป็นมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๕ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและโครงการมัคคุเทศก์น้อยสู่แหล่งท่องเที่ยวเครือข่ายในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

ข้อปัญหาหลักของการวิจัยจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยประเด็นปัญหาดังกล่าว มีดังนี้

๑.๓.๑ การบริหารจัดการพื้นที่การท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นในการศึกษาเอกสารพระไตรปิฎก งานวิจัย วารสาร พระราชบัญญัติ แผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการในการพัฒนาเพิ่มศักยภาพ และมาตรฐานด้านความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว เขตชนบุรี เขตบางกอกน้อย และเขตบางกอกใหญ่ ประกอบกับกระบวนการในการให้บริการด้านต่าง ๆ เช่น ด้านความปลอดภัย ด้านการให้ความช่วยเหลือความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ด้านการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว และด้านอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น ๆ ที่จะต้องให้บริการเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้มาใช้บริการ และดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวต่าง ๆ จากทั่วโลก โดยอาศัยกรอบการวิจัยของ ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านการท่องเที่ยว “เพิ่มมูลค่าและคุณค่าของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยผ่านระบบการบริหารจัดการการวิจัยการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นำการท่องเที่ยวไทยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน” ยุทธศาสตร์ที่ ๒ สนับสนุนการวิจัยในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวและพื้นที่เชื่อมโยงความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลักในการศึกษาในครั้งนี้

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ประกอบด้วย วัด ๙ วัด โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด และชุมชน ๙ ชุมชน ซึ่งครอบคลุมใน ๓ เขต ได้แก่ เขตบางกอกน้อย เขตบางกอกใหญ่ และเขตชนบุรี กรุงเทพมหานคร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร ชุมชนวัดระฆัง และโรงเรียนในพื้นที่วัด ประกอบด้วยโรงเรียนโฆสิตสัสมสร เปิดการเรียนการสอนในระดับ อนุบาลและประถมศึกษา และโรงเรียนสตรีวัดระฆัง เปิดการเรียนการสอนในระดับมัธยมต้น และมีมัธยมปลาย

๒) วัดพระยาทำ วรวิหาร ชุมชนวัดพระยาทำ และโรงเรียนวัดพระยาทำ เปิดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา

๓) วัดเครือวัลย์วรวิหาร และชุมชนวัดเครือวัลย์

๔) วัดนาคกลาง วรวิหาร ชุมชนวัดนาคกลาง และโรงเรียนในพื้นที่วัดประกอบด้วย โรงเรียนวัดนาคกลาง เปิดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา และโรงเรียนทวิธาภิเศก เปิดการเรียนการสอนในระดับมัธยมต้น มีมัธยมปลาย

๕) วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร ชุมชนปรกอรุณ และโรงเรียนประถมทวิธาภิเศก เปิดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา

๖) วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหารและชุมชนวัดโมลีโลกยาราม

๗) วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม และโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เปิดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา

๘) วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร ชุมชนวัดกัลยาณมิตร และโรงเรียนวัดกัลยาณมิตร เปิดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา

๙) วัดประยูรวงศาวาส วรวิหาร ชุมชนวัดประยูรวงศ์ และโรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส เปิดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย จำนวนพระภิกษุสามเณร ในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ประชากร ในพื้นที่ ๙ ชุมชน และจำนวนนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่อยู่พื้นที่วัด ๙ วัด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๗๘ รูป ชุมชนวัดระฆัง มีจำนวน ๒๗๓ ครัวเรือน จำนวนประชากร ๑,๒๕๐ คน โรงเรียนโฆสิตสโมสรม มีจำนวนนักเรียน ๗๐๕ คน โรงเรียนสตรีวัดระฆัง มีจำนวนนักเรียน ๑,๗๔๐ คน รวมจำนวนประชากรที่อยู่ในชุมชน วัด และโรงเรียนในพื้นที่วัดระฆังโฆสิตาราม ๓,๗๗๓ รูป/คน

๒) วัดพระยาทำ วรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๓๖ รูป ชุมชนพระยาทำ มีจำนวน ๓๐๐ ครัวเรือน จำนวนประชากร ๘๐๐ คน โรงเรียนวัดพระยาทำ มีจำนวนนักเรียน ๕๐ คน รวมจำนวนประชากรที่อยู่ในชุมชน วัด และโรงเรียนในพื้นที่วัดพระยาทำ ๘๘๖ รูป/คน

๓) วัดเครือวัลย์วรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๓๐ รูป ชุมชนวัดเครือวัลย์มีจำนวน ๑๓๐ ครัวเรือน มีจำนวนประชากร ๕๔๕ คน รวมจำนวนประชากรที่อยู่ในชุมชน และวัดเครือวัลย์ ๕๗๕ รูป/คน

๔) วัดนาคกลาง วรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๒๘ รูป ชุมชนวัดนาคกลาง มีจำนวน ๒๔๙ ครัวเรือน จำนวนประชากร ๑,๐๗๗ คน โรงเรียนวัดนาคกลาง มีจำนวนนักเรียน ๒๖ คน โรงเรียนทวีธาภิเศก มีจำนวนนักเรียน ๒,๕๖๓ คน รวมจำนวนประชากรที่อยู่ในชุมชน วัด และโรงเรียนในพื้นที่วัดนาคกลาง ๓,๖๙๔ รูป/คน

๕) วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๑๓๕ รูป ชุมชนปรกอรุณ มีจำนวน ๒๙๘ ครัวเรือน มีจำนวนประชากร ๑,๓๖๘ คน โรงเรียนประถมทวีธาภิเศก มีจำนวนนักเรียน ๖๘๑ คน รวมจำนวนประชากรที่อยู่ในชุมชน วัด และโรงเรียนในพื้นที่วัดอรุณราชวราราม ๒,๑๘๔ รูป/คน

๖) วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๔๒๑ รูป ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม มีจำนวน ๘๘ ครัวเรือน มีจำนวนประชากร ๕๘๕ คน รวมจำนวนประชากรที่อยู่ในชุมชน และวัดโมลีโลกยาราม ๑,๐๐๖ รูป/คน

๗) วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๗๐ รูป ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม มีจำนวน ๓๘๘ ครัวเรือน มี ๓๙๕ ครอบครัว มีจำนวนประชากร ๑,๒๘๔ คน โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม มีจำนวนนักเรียน ๒๘๙ คน รวมจำนวนประชากรที่อยู่ในชุมชน วัด และโรงเรียนในพื้นที่วัดหงส์รัตนาราม ๑,๖๔๓ รูป/คน

๘) วัดกัลยาณมิตร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๘๐ รูป ชุมชนวัดกัลยาณมิตร มีจำนวน ๓๑๔ ครัวเรือน มีบ้านจำนวน ๒๘๐ หลัง มีจำนวนประชากร ๑,๔๗๐ คน โรงเรียนวัดกัลยาณมิตรมีจำนวนนักเรียน ๑๒๐ คน รวมจำนวนประชากรที่อยู่ในชุมชน วัด และโรงเรียนในพื้นที่วัดกัลยาณมิตร ๑,๖๗๐ รูป/คน

๙) วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๑๔๐ รูป ชุมชนวัดประยุรวงศาวาส มีจำนวน ๒๖๑ ครัวเรือน มีบ้าน จำนวน ๒๒๘ หลัง มีจำนวนประชากร ๑,๖๐๓ คน โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส มีจำนวนนักเรียน ๔๗๓ คน รวมจำนวนประชากรที่อยู่ในชุมชน วัด และโรงเรียนในพื้นที่วัดประยุรวงศาวาส ๒,๒๑๖ รูป/คน

รวมจำนวนกลุ่มประชากรที่อยู่ในชุมชน วัด และโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัดทั้งหมด ๑๗,๖๔๗ รูป/คน

๒) กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระสงฆ์ทั้ง ๙ วัด จำนวน ๑,๐๑๘ รูป ประชาชนที่อยู่ในชุมชนในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๙,๙๘๒ คน และนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๖,๖๔๗ คน รวม ๑๗,๖๔๗ รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของทาโร่ ยามาเน่ (Toro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕% และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ร้อยละ ๕% แล้วดำเนินการสุ่มแบบเจาะจงจากประชากรได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๙๒ รูป/คน

ประชากรทั้งหมดนั้นยังได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่

๑. เชิงคุณภาพ

๑) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) ได้แก่ พระสงฆ์ในพื้นที่ ๙ วัด ผู้นำชุมชน ๙ วัด คุณครูที่ทำการเรียนการสอนในพื้นที่ ๙ วัด ประชาชนชุมชน และผู้ที่มีองค์ความรู้ ที่มาถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เข้าอบรมอาชีพ อบรมมัคคุเทศก์ อบรมสิ่งแวดล้อม และอบรมบัญชีครัวเรือน จำนวน ๒๒ รูป/คน

๒) การสนทนาแบบกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ได้แก่ พระสงฆ์ในพื้นที่ ๙ วัด ประชาชนในชุมชน ๙ วัด คุณครู และนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด ประชาชนชุมชน และผู้ที่มีองค์ความรู้ ที่มาถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เข้าอบรมอาชีพ อบรมมัคคุเทศก์ อบรมสิ่งแวดล้อม และอบรมบัญชีครัวเรือน จำนวน ๒๐ คน

๓) สัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) ได้แก่ พระสงฆ์ในพื้นที่ ๙ วัด ประชาชนในชุมชน ๙ วัด คุณครู และนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด ประชาชนชุมชน และผู้ที่มีองค์ความรู้ ที่มาถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เข้าอบรมอาชีพ อบรมมัคคุเทศก์ อบรมสิ่งแวดล้อม และอบรมบัญชีครัวเรือน จำนวน ๒๕ คน

๒. เชิงปริมาณ

ได้แก่ กลุ่มประชากรที่เข้าสู่กระบวนการของการอบรมในการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี เขตธนบุรี เขตบางกอกน้อย และเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพในการทำงานอย่างมืออาชีพ ตลอดถึงบุคลิกภาพ และพฤติกรรมต่างๆ ในการแสดงออก ประกอบด้วย ๔ กลุ่มประชากร ดังนี้

๑) มัคคุเทศก์ที่เข้ามาอบรม ประกอบด้วย พระภิกษุสามเณร ประชาชนในชุมชน และนักเรียนในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๑๙๕ รูป/คน

๒) กลุ่มผู้ฝึกอบรมอาชีพ เป็นประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด และบุคคลภายนอก รวมจำนวน ๑๒๒ คน

๓) กลุ่มจิตอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เข้ามารับการอบรม เป็นบุคคลที่เป็นจิตอาสาที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๔๕ คน

๔) กลุ่มผู้ฝึกอบรมบัญชีครัวเรือนที่เข้ามารับการอบรม เป็นคณะกรรมการฝ่ายบัญชีของชุมชน ๙ วัด จำนวน ๓๐ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ในการทำวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี เขตธนบุรี เขตบางกอกน้อย และเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาที่ทำการวิจัยในครั้งนี้ เป็นระยะเวลา ๑ ปี เริ่มจากวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑ – ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ทางปูชนียสถาน โบราณสถาน ที่มีนักท่องเที่ยวนิยมเข้ามาเยี่ยมชมอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะสถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัดทางพระพุทธศาสนาที่มีโบราณวัตถุที่เก่าแก่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย

๑.๕.๒ การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การทำงานอย่างเป็นระบบแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด ที่มีความซื่อสัตย์ ความเป็นธรรม และความสามัคคีในการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ในการรองรับการบริการนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๕.๓ บุคลากรด้านการท่องเที่ยว หมายถึง บุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านต่างๆ ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยเฉพาะมัคคุเทศก์ซึ่งเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา และสิ่งสำคัญต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง

๑.๕.๔ การรองรับการท่องเที่ยว หมายถึง มาตรฐานในการให้บริการทั้งด้านพื้นที่ บุคลากร ความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น ห้องน้ำ ร้านอาหาร สถานที่พยาบาล เป็นต้น

๑.๕.๕ ความพอเพียง หมายถึง หลักการดำเนินชีวิตแบบพอดี พอมี พออยู่ พอกิน ไม่ใช่จ่ายจนเกินตัว ดำเนินชีวิตในทางสายกลาง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสร้างความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่นในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางด้านวัตถุและจิตใจ

๑.๕.๖ บ้าน วัด โรงเรียน “บวร” หมายถึง หน่วยงาน หรือองค์กรที่มีสายสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันอย่างแน่นแฟ้นที่จะต้องหันมาให้การมีส่วนร่วมในการผนึกกำลังความเป็นปึกแผ่นในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัดฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนตามหลักของศาสตร์พระราชา

๑.๕.๗ มัคคุเทศก์น้อย หมายถึง ผู้นำทาง ผู้ชี้ทางให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่ ๙ วัดฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ได้ทราบเรื่องราว ประวัติศาสตร์ และความสำคัญต่างๆ อย่างทั่วถึง

๑.๕.๘ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น หมายถึง มัคคุเทศก์ที่ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร เท่านั้น ซึ่งไม่สามารถไปทำหน้าที่บรรยายนอกพื้นที่ดังกล่าวได้

๑.๕.๙ การท่องเที่ยวมรรควิถี หมายถึง การเดินทาง หรือวิถีการท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งความสุข และความเจริญก้าวหน้าทางด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๕.๑๐ การท่องเที่ยวสองแผ่นดิน หมายถึง การท่องเที่ยวระหว่าง แผ่นดินฝั่งธนบุรี ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบด้วย ๙ วัด ได้แก่ วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดพระยาทำวรววิหาร วัดเครือวัลย์วรวิหาร วัดนาคกลางวรวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร วัดหงส์รัตนารามราชวรวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร และแผ่นดินฝั่งพระนคร ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๒ วัด ได้แก่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว)

๑.๕.๑๑ ถนนสายวัฒนธรรม หมายถึง ถนนที่อยู่ในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยเริ่มจาก สีแยกศิริราช ถึง สะพานพุทธ ซึ่งเป็นเส้นทางในการวิ่งรถรับ-ส่งนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่ ๙ วัด ปัจจุบันเรียกว่า ถนนอรุณอมรินทร์

๑.๕.๑๒ เครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด ฝั่งธนบุรี ศรีมหาสมุทร หมายถึง เครือข่ายคณะกรรมการบริหาร และขับเคลื่อนการทำงานของการท่องเที่ยวมรรควิถีสองแผ่นดินบนถนนสายวัฒนธรรม ๙ วัด ฝั่งธนบุรีศรีมหาสมุทร

๑.๕.๑๓ สมัชชา ๙ วัด หมายถึง คณะกรรมการบริหาร และขับเคลื่อนของแต่ละวัด ในพื้นที่ ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร เช่น สมัชชาวัดระฆังโฆสิตาราม เป็นต้น

๑.๕.๑๔ กรุงเทพมหานคร หมายถึง ชื่อของกรุงเทพมหานคร ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียว คือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

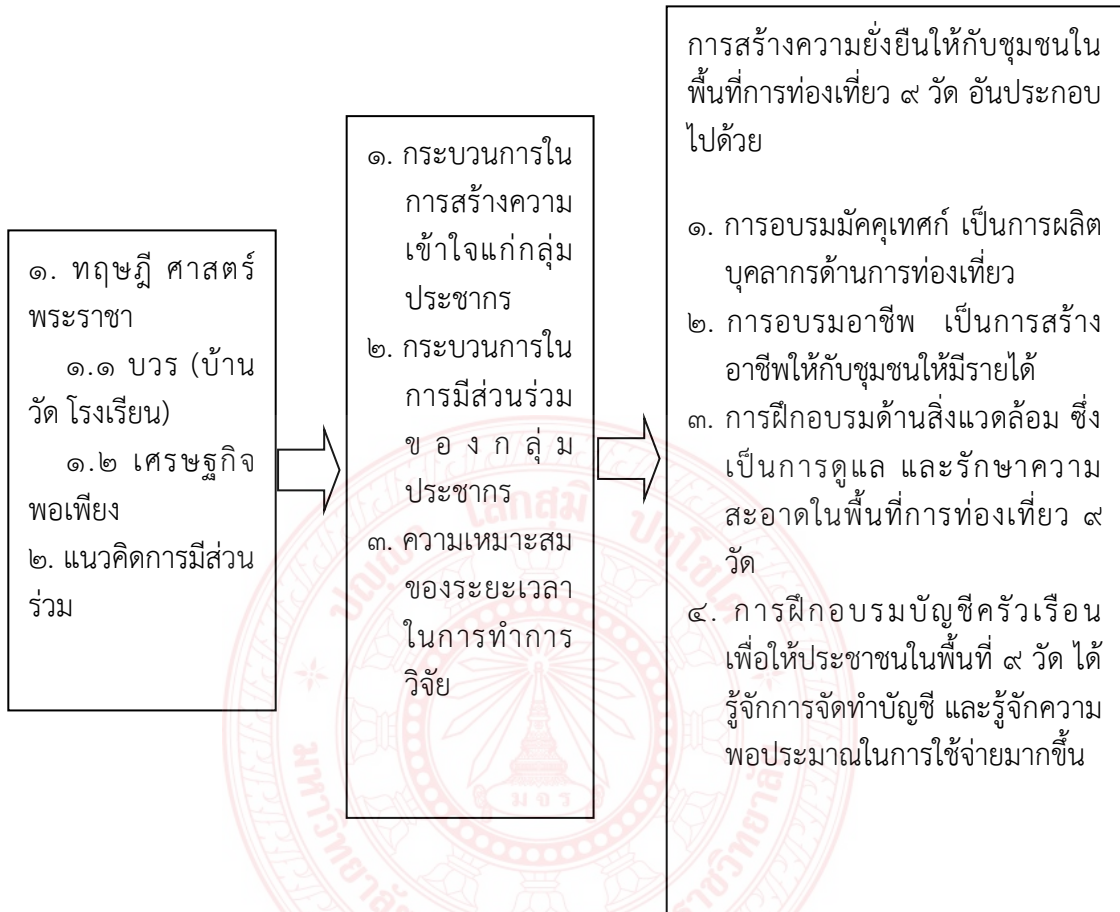
๑.๕.๑๕ การท่องเที่ยวแบบพลวัต หมายถึง ความเข้มแข็งทางการท่องเที่ยวซึ่งเกิดขึ้นจากความร่วมมือกัน และความสามัคคีของคนในชุมชน พระสงค์ที่อยู่ในวัด และโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่วัด รวมถึงหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาให้การสนับสนุน

๑.๕.๑๖ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง ความเจริญด้านการท่องเที่ยวที่มีหวังให้บริการ มีภาคีทุกภาคบรรยายประวัติศาสตร์ ปุชนียสถาน ปุชนียวัตถุ โบราณสถานที่สำคัญในพื้นที่การท่องเที่ยว มีการปรับปรุงพื้นที่การท่องเที่ยว ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เกิดรายได้กับชุมชน และคนในชุมชนสามารถเลี้ยงตนเองได้ มีความพอเพียง พอมี พออยู่ พอกิน ตลอดถึงการมีส่วนร่วมของ บ้าน (ชุมชน) วัด และโรงเรียนมีความสามัคคีกันอย่างแน่นแฟ้นให้การช่วยเหลือ และเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

๑.๖ สมมติฐานการวิจัย

เกิดการท่องเที่ยวแบบพลวัต มีความพร้อมใจกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ มีการช่วยเหลือกันและกัน มีความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีปุชนียสถาน ปุชนียวัตถุ จิตกรรมฝาผนัง และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

๑.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

๑.๘.๑ ทำให้ทราบถึงกระบวนการศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๘.๒ ทำให้ทราบถึงกระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้านความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๘.๓ ทำให้ทราบถึงรูปแบบกระบวนการพัฒนาความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑.๘.๔ ทำให้ทราบถึงกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร อย่างยั่งยืน นำมาซึ่งรายได้ของคนในชุมชนและเกิดความสุขที่ยั่งยืน

นอกจากที่กล่าวแล้ว งานวิจัยนี้ ยังจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรด้านการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเขตทั้ง ๓ เขต และหน่วยงานอื่นๆ นำไปเป็นรูปแบบหรือแนวทางในการกำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่ภาคปฏิบัติในการพัฒนาพื้นที่ และบุคลากรด้านการท่องเที่ยว รวมถึงชุมชนให้เกิดการขับเคลื่อนเพื่อรองรับความเจริญก้าวหน้าสู่ไทยแลนด์ ๔.๐

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นหลักสำคัญของบทนี้ เป็นการศึกษาหลักแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะเป็นแนวทางในการนำประยุกต์ใช้ในการวิจัยกับกลุ่มประชากร และพื้นที่การวิจัยให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ถูกต้องตามหลักแนวคิดทฤษฎี หรือเกิดองค์ความรู้ที่เป็นทฤษฎีใหม่เกิดขึ้น จึงได้มีการศึกษาหลักแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา

๒.๑.๑ บวร (บ้าน วัด และโรงเรียน)

๑. ความหมายของ “บวร”
๒. บทบาทของ “บวร”
๓. ทฤษฎี “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน

๒.๑.๒ เศรษฐกิจพอเพียง

๑. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง
๓. องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง
๔. หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๕. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๖. ทฤษฎี เศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

- ๒.๒.๑ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ๒.๒.๒ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ๒.๒.๓ ประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒.๓ แนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วม

- ๒.๓.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม
- ๒.๓.๒ ปัจจัยการมีส่วนร่วม
- ๒.๓.๓ ความสำคัญของการมีส่วนร่วม
- ๒.๓.๔ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

๒.๔ ประวัติวัด ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

- ๒.๔.๑ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร
- ๒.๔.๒ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร
- ๒.๔.๓ วัดนาคกลาง วรวิหาร
- ๒.๔.๔ วัดเครือวัลย์วรวิหาร

- ๒.๔.๕ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร
- ๒.๔.๖ วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร
- ๒.๔.๗ วัดพระยาทำ วรวิหาร
- ๒.๔.๘ วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร
- ๒.๔.๙ วัดประยูรวงศาวาส วรวิหาร
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖. กรอบแนวคิดของการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา

๒.๑.๑ บวร (บ้าน วัด และโรงเรียน)

๑. ความหมายของ “บวร”

นุชา สระสม กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน ในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนโดยทางบ้าน วัด และโรงเรียนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อวางแผนกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียน และการระดมทรัพยากรที่จะต้องใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งในขั้นตอนนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการความร่วมมือของทั้ง บ้าน วัด และโรงเรียน”^๑

นางกันยารัตน์ แยมศรีแก้ว กล่าวว่า “การดำเนินงานด้านความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน มีปัจจัย อุปสรรคที่สำคัญซึ่งโรงเรียนต้องมีความเข้มแข็งและยืดหยุ่น ในการดำเนินงาน เนื่องจากปัจจัยด้านการสรรหาบุคคลหรือตัวแทนของแต่ละฝ่ายที่มีความพร้อม จิตอาสาที่จะร่วมมือ ตลอดจนเวลา และภาระหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องอาจทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ไม่เป็นไปตาม จุดมุ่งหมายทุกประการ จึงต้องมีความยืดหยุ่นในการดำเนินการต่าง ๆ”^๒

ยุรนนท์ ตามกาล ได้กล่าวว่า “การส่งเสริมหรือพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวโดย บ้าน วัด และโรงเรียนนั้น เกิดขึ้นโดยเป็นบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย มีเนื้อหาครอบคลุมหลายด้าน ในชีวิต แต่ไม่ปรากฏว่าเป็นความตั้งใจที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวตามมาตรฐาน ครอบครัวเข้มแข็งในด้านต่างๆ”^๓

ศุภชัย ทองจันทร์ และ เสน่ห์ บุญกำเนิด กล่าวว่า “ด้านการมีส่วนร่วมของ “บวร” ในการปฏิบัติ/ดำเนินการตามแผนงานการแก้ไขปัญหาเยาวชนในชุมชน รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมของ “บวร” ในการติดตามและประเมินผล ด้านการมี

^๑ นุชา สระสม, “การมีส่วนร่วมในการบริหารแบบ บ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัด สังกัด กรุงเทพมหานคร”, วารสารบริหารการศึกษา มศว, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒๘, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๖๑, หน้า ๖๗.

^๒ นางกันยารัตน์ แยมศรีแก้ว, “การบริหารจัดการความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน”, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘, หน้า ๑๓๕.

^๓ ยุรนนท์ ตามกาล, “บ้าน วัด โรงเรียนกับการใช้วิถีเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว”, วารสาร HR Intelliencece, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มิถุนายน, ๒๕๕๗), หน้า ๒๕.

ส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมของ “บวร” และ ด้านการมีส่วนร่วมของ “บวร” ในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา”^๔

พระวิฑฒยา ฐิติสมปนโน กล่าวว่า “ตัวแทนจากบ้าน วัด และโรงเรียนในตำบลมีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์และทำงานเป็นเครือข่ายในการพัฒนาสังคมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยพยายามนำองค์กรและสถาบันหลักในชุมชนท้องถิ่นมาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ๓ สถาบัน คือ บ้านในฐานะสถาบันการปกครอง วัดในฐานะสถาบันศาสนา และโรงเรียนในฐานะสถาบันการศึกษา ซึ่งสถาบันทั้ง ๓ มีความสัมพันธ์กันในทางสังคม และเป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน”^๕

จากที่ได้ศึกษามานั้น สามารถสรุปได้ว่า วัด บ้าน โรงเรียน “บวร” เป็นสถาบันที่เป็นแกนกลางในการสร้างความมีเสถียรภาพ ความสมดุลของความเจริญทางด้านทรัพยากรมนุษย์ภายใต้ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ของประเทศชาติ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสรุปได้อีกว่า ความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศ การมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน จึงมีบทบาทสำคัญอย่างแยกกันไม่ได้ ต่างฝ่ายต่างมีบทบาทในการพัฒนา และส่งเสริมให้ความรู้ คู่คุณธรรมที่แตกต่างกันไป บ้าน หรือ ครอบครัว เป็นจุดเริ่มต้นของการให้กำเนิดบุตร วัดเป็นสถานที่ที่ให้การอบรมบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ส่วนโรงเรียน ให้การศึกษาแก่ศิษย์ สอนศิลปวิทยายุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้นำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และเป็นที่พักของครอบครัวสังคมได้

สถาบันในประเทศไทย นอกจากสถาบันชาติ ศาสน์ และกษัตริย์ ที่เป็นสถาบันหลักของประเทศแล้ว ในการพัฒนาประเทศชาติ การสร้างความสมัครสมานสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันให้มีความเจริญก้าวหน้าองงามด้วยคุณงามความดีที่มีความเกื้อหนุนค้ำจุน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันมาโดยตลอดได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน หรือ “บวร” ที่มีความสัมพันธ์กันมาโดยตลอดอย่างไม่ขาดสาย เยื่อใยแห่งความสัมพันธ์นั้นช่วยทำให้เกิดความยึดมั่น ความมั่นคง ความแข็งแรงในการร่วมมือร่วมใจกันของผู้คนในชุมชนบ่งบอกถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือกันมาโดยตลอด

๒. บทบาทของ “บวร”

๑) บทบาทของบ้าน

สุริยะ หาญพิชัย และจรรยาพัทธ์ สุวรรณศักดิ์ กล่าวว่า “บ้านหรือชุมชนเป็นแหล่งในการบอกเล่าเรื่องราวเป็นแหล่งเก็บรักษาความรู้และการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างจากผู้อาวุโสภายในชุมชนเป็นการซึมซับความรู้ได้อย่างค่อยเป็นค่อยไปภายในหมู่บ้านโดยมีผู้อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้าน

^๔ ศุภชัย ทองจันทร์ และเสนห์ บุญกำเนิด, “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเขตเทศบาลตำบลพนม อำเภอนพบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม, ๒๕๖๐), หน้า ๑๖๑.

^๕ พระวิฑฒยา ฐิติสมปนโน, “ความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน ในการพัฒนาสังคม อำเภอดงจังหวัดสระบุรี”, วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓, (กันยายน – ธันวาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๑๐๑.

เป็นผู้บอกเล่าเรื่องเล่า เป็นแหล่งข้อมูลมีชีวิต สามารถให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแก่บุคคลทั่วไป”^๖

กนกวรรณ ชัยชาญ กล่าวว่า “การทำหน้าที่ในการดูแลบุตรธิดาที่มีความบกพร่องทางการเรียน ด้านภารกิจความรับผิดชอบตามบทบาทและหน้าที่ด้านการสื่อสารกับบุตรธิดา ด้านการให้ความช่วยเหลือบุตรธิดาในการแก้ปัญหาความบกพร่องทางการเรียน และด้านการเขียนที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าบิดามารดามีความรับผิดชอบตามบทบาทและหน้าที่โดยบิดาและมารดามี คะแนนด้านนี้สูงกว่าด้านทักษะการสื่อสาร และด้านการให้ความช่วยเหลือบุตรธิดาในการแก้ปัญหาความบกพร่องทางการเรียนด้านการอ่านและการเขียน”^๗

ศุภชัย ทองจันทร์ และเสนห์ บุญกำเนิด ได้สรุปเอาไว้ว่า “ครอบครัวต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นທີ່ปรึกษาให้แก่เยาวชน รวมทั้งเป็นผู้สร้างความรู้สึกมีคุณค่าให้กับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเกิดความมั่นใจในตนเอง”^๘

สุวิมลรัตน์ ครอบรู้เจน กล่าวว่า “การพัฒนา รูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๑) บ้าน ๒) วัด ๓) โรงเรียน และ ๔) ชุมชน เสริมคุณค่าด้วยปรัชญาสุภาษิตพัฒนาพื้นบ้าน มีองค์ประกอบการพัฒนา ๓ ด้านได้แก่ ๑) ด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว ๒) ด้านการพัฒนาหน้าที่สมาชิกครอบครัว ๓) ด้านการได้รับความช่วยเหลือจากสังคมหรือสังคมมีความเอื้ออาทร”^๙

ทิพย์ทาร์ตัน ไชยชนะแสง, อติญา โพธิ์ศรี และธัญลักษณ์ ตั้งธรรมพิทักษ์ กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมครอบครัว โดยให้พ่อแม่ผู้ปกครองจัดกิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กขึ้นในครอบครัวทุกวัน เพื่อให้ลูกได้มีกิจกรรมร่วมกับพ่อแม่และบุคคลอื่น ๆ ในบ้าน ใช้วิถีการดำเนินชีวิตประจำวันเพราะพ่อแม่ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก่อนวัยเรียนครบทุกด้าน ได้แก่ พัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ พัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก พัฒนาการด้านสังคมและการปรับตัว พัฒนาการด้านภาษา”^{๑๐}

^๖ สุริยะ หาญพิชัย และจรรยาพัทธ์ สุวรรณศักดิ์, “การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบ บวร ของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์”, วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๑๙๖.

^๗ กนกวรรณ ชัยชาญ, “การเสริมสร้างการทำหน้าที่ของบิดามารดาในการดูแลบุตรธิดาที่มีความบกพร่องทางการเรียนโดยการให้การปรึกษาครอบครัวที่มุ่งเน้นการรู้คิด-พฤติกรรม”, วารสารวิจัยทางการศึกษา, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑, (สิงหาคม – ธันวาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๑๐.

^๘ ศุภชัย ทองจันทร์ และเสนห์ บุญกำเนิด, “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน ในการแก้ไขปัญหาเยาวชน ในเขตเทศบาลตำบลพนม อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๑๕๔.

^๙ สุวิมลรัตน์ ครอบรู้เจน, “การพัฒนา รูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี”, วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๑๑๑.

^{๑๐} ทิพย์ทาร์ตัน ไชยชนะแสง, อติญา โพธิ์ศรี และธัญลักษณ์ ตั้งธรรมพิทักษ์, “การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก”, วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มีนาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๑๐๐.

จากที่ผู้วิจัยได้มีการศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีจากนักวิจัยหลาย ๆ ท่านดังที่ได้กล่าวเอาไว้ในเบื้องต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า สถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการให้กำเนิดชีวิต และการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะต่าง ๆ ที่จะสร้างให้เด็กเป็นเยาวชนที่ดีของประเทศชาติ เพราะฉะนั้น ประเทศชาติจะเจริญได้ต้องเริ่มจากการพัฒนาที่สถาบันครอบครัวเป็นหลัก คนที่เป็นพ่อแม่จะต้องมีความพร้อม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเงิน คุณธรรมความรู้ ที่อยู่อาศัยที่เอื้อต่อการเป็นอยู่ที่ดี และไม่เป็ปัญหาต่อสังคม

๒) บทบาทของวัด

พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา หอมหวล) กล่าวว่า “ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการ พัฒนางานด้านการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุด อันดับแรก ได้แก่ ด้านสถานที่ และสภาพแวดล้อม ได้แก่ บริเวณวัดสะอาด และสะดวกในการทำกิจกรรม และด้านบุคลากร ได้แก่ ศรัทธาวัด ให้การสนับสนุนกิจกรรมด้านสุขภาพ การศึกษาของวัด รองลงมาคือ คณะกรรมการวัดส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาของวัด รองลงมาคือ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ ในวัดมีสื่อการสอน”^{๑๑}

บุญเลิศ ยองเพชร กล่าวว่า “บทบาทของพระสงฆ์กับการเสริมสร้างสุขภาวะมีบทบาทด้านสุขภาวะทางกายในระดับปานกลาง บทบาทด้านสุขภาวะทางสังคมในระดับปานกลาง บทบาทด้านสุขภาวะทางจิตในระดับปานกลาง และบทบาทด้านจิตวิญญาณในระดับปานกลาง”^{๑๒}

ยุรธ จีนา และรมิตา จีนา ได้สรุปเอาไว้ว่า “บทบาทภาระหน้าที่หลักของพระสงฆ์ตำบลแม่สา ได้นำหลักค่านิยม ๑๒ ประการไปสอดแทรกในทุกโอกาส ทั้งวันธรรมสวนะ การโปรดเมตตารับนิมนต์งานต่าง ๆ เช่น การบรรยายธรรม การแสดงพระธรรมเทศนา การสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การเป็นพระวิทยากรอบรมค่ายคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อกล่อมเกลาจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เห็นความสำคัญของค่านิยมพื้นฐาน ๑๒ ประการ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่าง

พระพุทธิสาสน์ พานิชโกโคยน์นัท กล่าวว่า “รูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่การพัฒนาการสร้างความมั่นคงใจ การพัฒนาการกระตุ้นปัญญาการพัฒนาการไว้วางใจ การพัฒนาการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน การพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาการบริหารงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์”^{๑๔}

^{๑๑} พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา หอมหวล), “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนางานด้านการศึกษา”, วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๖๑, หน้า ๑๗๗.

^{๑๒} บุญเลิศ ยองเพชร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะของประชาชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี”, วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๒๖ฉบับที่ ๕๒, (กันยายน – ธันวาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๒๗๓.

^{๑๓} ยุรธ จีนา และรมิตา จีนา, “บวรสันติสุข : รูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม ๑๒ ประการ จังหวัดเชียงใหม่”, วารสารสันติศึกษา มจร. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ, (ไม่ปรากฏเดือนและปีที่พิมพ์), หน้า ๕๕.

^{๑๔} พระพุทธิสาสน์ พานิชโกโคยน์นัท, “รูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ ๒๑”, วารสารรัชต์ภาคย์, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒๗, (กันยายน – ธันวาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๑๐๒.

สุริยะ หาญพิชัย และจรรยาพัทธ์ สุวรรณศักดิ์ กล่าวว่า “วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ของชุมชนเป็นสถานที่ และเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอด รวมทั้งจัดเก็บข้อมูลความรู้ เพื่อแสดงให้เห็นผู้ที่สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางในการเก็บรักษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ”^{๑๕}

กล่าวโดยสรุป วัด เป็นสถาบันทางศาสนาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาจิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชน มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคนเป็นอย่างมาก จึงมีส่วนสำคัญในการเทศน์ การสอนให้คนที่ไม่ดีกลายเป็นคนดี หรือที่ติอยู่แล้วให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป การจะพัฒนาอะไรก็ต้องเริ่มที่การพัฒนาคน เพราะฉะนั้นพระสงฆ์จึงมีส่วนในการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมากมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้น วัดยังเป็นสถานที่ที่ชุมชน หรือโรงเรียนเข้ามาจัดกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากมีพื้นที่ที่เหมาะสม และยังมีวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้อต่อการดำเนินงานในลักษณะต่าง ๆ กล่าวโดย วัด เปรียบเสมือนศูนย์การพัฒนาปัญญาในการเป็นตัวอย่างและเติมเต็มสังคมมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันให้มีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีเมตตา กรุณาต่อกันอย่างมีความสุข บทบาทของวัด หรือพระสงฆ์นั้น คือ การเทศนาสั่งสอน ชัดเกลาจิตใจ พุทธศาสนิกชนให้ลด ละ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ส่งเสริมให้มีความเข้มแข็งทางด้านปัญญา ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม บอกเส้นทางแห่งสันติสุข ให้แก่สังคม กล่าวโดยสรุปโดยภาพรวมแล้ว วัด เป็นศูนย์รวมในหลาย ๆ ด้าน เช่น วัฒนธรรม ประเพณี เนื่องจาก วัฒนธรรมต่าง ๆ ล้วนมีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อ เป็นพิธีกรรม หรือเป็นวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น วัดเป็นองค์กรที่มีความสัมพันธ์กับชาวบ้านตั้งแต่เกิดจนถึงวันสุดท้ายของชีวิต หมายถึงเมื่อเกิดมาพ่อแม่พาไปหาพระสงฆ์ช่วยตั้งชื่อให้ ช่วยดูแลรักษาพยาบาลให้ โตขึ้นมาพ่อแม่พาไปทำบุญ หากเป็นบุตรชายก็พาไปบวชเป็นสามเณรหรือพระสงฆ์ นี่เป็นความเชื่อของชาวพุทธว่าบุตรชายควรจะต้องได้รับการบวชเรียนเพื่อให้ได้รับการศึกษาธรรมะ จะได้รู้ผิดชอบชั่วดี แยกแยะสิ่งที่เป็นกุศล อกุศล และเมื่อมาถึงวาระสุดท้ายของชีวิตก็ได้ไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัด และลูกหลานทำบุญอุทิศให้ก็ไปประกอบพิธีกรรมที่วัด นี้บ่งบอกให้เห็นถึงความสัมพันธ์ และความสำคัญของวัดต่อชุมชนให้อยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันน้ำใจสิ่งที่ดี ๆ ต่อกัน อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข นอกจากการประกอบพิธีส่วนบุคคลแล้ว วัดยังเป็นสถานที่ที่ทางบ้าน หรือชุมชนเข้ามาประกอบกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้พื้นที่วัด หรืออุปกรณ์ในวัดในการดำเนินการดังกล่าว เนื่องจากวัดมีพื้นที่ และวัสดุอุปกรณ์ค่อนข้างพร้อม เพราะฉะนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ของทางบ้าน หรือชุมชนจึงมาจัดในวัด

๓) บทบาทของโรงเรียน

พชรพงศ์ ตรีเทพา ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การบริการโรงเรียนเอาไว้ ๗ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

๑) การพัฒนาองค์กรและ บุคลากร

^{๑๕} สุริยะ หาญพิชัย และจรรยาพัทธ์ สุวรรณศักดิ์, “การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบ บวรของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์”, วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๑๙๖.

- ๒) การปฏิรูปการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- ๓) การส่งเสริมและพัฒนาการใช้ เทคโนโลยีทางการศึกษา แหล่งเรียนรู้และระบบเครือข่ายสารสนเทศ
- ๔) การสร้างคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียนและครู
- ๕) พัฒนาระบบบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในทุกเครือข่าย
- ๖) การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และ
- ๗) ยุทธศาสตร์โรงเรียนเล็กในโรงเรียนใหญ่ และพบว่าโรงเรียนกรณีศึกษา ได้บริหารยุทธศาสตร์โดยใช้ ๔ หลัก คือ ๑) หลักการกระจายอำนาจ ๒) หลักการมีส่วนร่วม ๓) หลัก ธรรมภิบาล และ ๔) ใช้หลักการประชาสัมพันธ์ที่^{๑๖}

ยุทธ จีนา และรมิตา จีนา ได้สรุปเอาไว้ว่า “ภาระหน้าที่หลักของโรงเรียนบ้านแม่สา ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม ๑๒ ประการเริ่มจากการนำนโยบายของรัฐบาลนำมาประชุมวางแผน ดำเนินงานของโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรสอดแทรกค่านิยม ๑๒ ประการ ผ่านกิจกรรมการเรียน การสอนแก่นักเรียนทุกรายวิชา การบูรณาการผ่านกิจกรรมของโรงเรียน โดยมีความโดดเด่นในการ สร้างเครือข่ายความร่วมมือขับเคลื่อนค่านิยมพื้นฐาน ๑๒ ประการกับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา”^{๑๗}

สุริยะ หาญพิชัย และจรรยาพัทธ์ สุวรรณศักดิ์ กล่าวว่า “โรงเรียนเป็นส่วนสนับสนุน การถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นผ่านกิจกรรมการเรียนและประเพณีร่วมกับชุมชนโดยให้ผู้อาวุโสใน ชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็กนักเรียนและเยาวชนในชุมชนส่งเสริม การจัดกลุ่มเรียนรู้สืบทอดความรู้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ โดยการสืบทอดความรู้สู่คนรุ่น ใหม่ในท้องถิ่นผ่านวิถีชีวิตประจำวันในชุมชนและงานประเพณีประจำปีต่าง ๆ โดยมีโรงเรียนในพื้นที่ ให้การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักเรียน”^{๑๘}

นุชา สระสม กล่าวว่า “โรงเรียนจะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนและบริการ ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ชุมชนสามารถใช้สถานที่ของโรงเรียนในการประชุมสัมมนา หรืองาน พบปะสังสรรค์ของคนในชุมชน มีห้องสมุดที่มีคุณภาพสะดวกสบายสำหรับบริการชุมชน มีห้อง คอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ทันสมัย สามารถให้บริการชุมชนได้ มีสนามกีฬาเพื่อ รองรับการจัดการแข่งขันกีฬาภายในชุมชนได้อย่างดี”^{๑๙}

^{๑๖} พชรพงศ์ ตรีเทพา, “ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษยอดนิม: กรณีศึกษา โรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร”, *วารสารการบริหารการศึกษา*, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑, (ตุลาคม ๒๕๕๔ – มีนาคม ๒๕๕๕), ๒๕๕๕, หน้า ๑๐๑.

^{๑๗} ยุทธ จีนา และรมิตา จีนา, “บวรสันติสุข : รูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริม คุณธรรมค่านิยม ๑๒ ประการ จังหวัดเชียงใหม่”, *วารสารสันติศึกษา มจร.* หน้า ๕๕.

^{๑๘} สุริยะ หาญพิชัย และจรรยาพัทธ์ สุวรรณศักดิ์, “การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบ บวร ของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์”, *วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์*, หน้า ๑๙๖.

^{๑๙} นุชา สระสม, “การมีส่วนร่วมในการบริหารแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัด สังกัด กรุงเทพมหานคร”, *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, หน้า ๖๘.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้รายงานไว้ว่า “การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

๑) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและ ประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

๓) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

๔) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่าง ถูกต้อง

๕) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข”^{๒๐}

กล่าวโดยสรุป โรงเรียนทำหน้าที่ในการสอนให้ความรู้ทางวิชาการ เทคนิคอาชีพ การ เรียนรู้แขนงต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพหน้าที่การงานในการเลี้ยงชีพ การเป็นอยู่ของ ครอบครัว และการพัฒนาประเทศชาติ สรุป โรงเรียนมีหน้าที่นำนโยบายของภาครัฐไปสู่ภาคปฏิบัติใน การเรียนการสอนเยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ทางวิชาการด้านต่าง ๆ อย่าง รอบด้าน เพื่อเป็นต้นทุนในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน การศึกษาหลัก แนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการตามที่ได้กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนเป็นหนึ่งในคำว่า “บวร” ที่มีส่วนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และสมรรถนะรองจาก สถาบันครอบครัว โดยที่โรงเรียนมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ วิชาการแขนงต่าง ๆ ตลอดจนความ เชื่อทางด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี โดยสอดคล้องกับหลักความเชื่อ ความถนัด และหลัก วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ควบคู่กับนโยบายการพัฒนาประเทศ เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ จากการศึกษามาเรียนรู้ไปประกอบอาชีพหน้าที่การงาน และพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคม และ ประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าในอนาคต

๓. ทฤษฎี “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน

ทฤษฎี “บวร” เป็นทฤษฎีที่เกิดจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ เพื่อรวมเอาองค์การที่มีความสัมพันธ์กันอยู่แล้วตั้งแต่อดีตเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการ พัฒนาประเทศไทย จึงมีคำกล่าวเอาไว้ในวิทยานิพนธ์ของวิมลมาศ สิริรัตนกิจ ว่า พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวจึงได้มีพระราชดำรินับปี ๒๕๓๑ ให้เจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนา ไปหาซื้อที่ดินที่ติดกับวัดมงคล ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี เพื่อพัฒนาเป็นแปลงสาธิต และในวัดที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๓๑ นายสมจิตร ท้าวครุฑ และนางบุญเรือง ราวีศรีได้ขายและถวายที่ดินรวม ๑๕ ไร่เศษ ให้มูลนิธิ

^{๒๐} พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓, หมวดที่ ๔ มาตราที่ ๒๓.

ชัยพัฒนาเพื่อทดสอบทฤษฎีใหม่ซึ่งนับเป็นแปลงทดลองแห่งแรก โดยแนวพระราชดำริต้องการให้ “วัด” เป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือระหว่าง “ชาวบ้าน” และ “ราชการ” ผนึกเข้าเป็นองค์กรเดียวกัน เรียกย่อ ๆ ว่า “บวร” โดยมีวัตถุประสงค์ให้ บ้าน วัด และราชการ ร่วมกันดำเนินงานพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา ให้เป็นสถานที่ต้นแบบของการพัฒนาในลักษณะผสมผสาน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์คือ

๑) เพื่อพัฒนาพื้นที่ขนาดเล็กที่มีสภาพแห้งแล้ง ให้เป็นศูนย์กลางในการบริการด้านการเกษตรกรรมและอื่นๆ รวมทั้งเป็นการสาธิตให้เกษตรกรสามารถนำรูปแบบการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ และสามารถพึ่งตนเองได้

๒) เพื่อให้วัด ประชาชน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ ได้ร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน

๓) เพื่อให้เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำกินน้อย สามารถยกระดับผลผลิตในไร่นาของตนให้เพียงพอ สามารถเลี้ยงตนเองได้ในระดับหนึ่งก่อนบนรากฐานของความประหยัดและสามัคคีในท้องถิ่น^{๒๑}

นับจากวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๑ จนถึงขณะนี้ เป็นเวลา ๑๐ ปีแล้ว ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้มีการดำเนินการปรับปรุงสภาพพื้นที่ และพัฒนาชุมชนตลอดจนให้มีการจัดตั้งวัดขึ้นบริเวณบึงพระราม ๙ เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ๑๓๐ ไร่ที่ได้มีพระราชดำริให้ทดลองแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียด้วยวิธีเติมอากาศที่บึงพระราม ๙ จุดเน้นพระราชดำริ: จัดตั้งวัดพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานหลักการ “บวร” ย้อนหลังไปในอดีตนับร้อยนับพันปีมาแล้วที่สังคมไทยมี “วัด” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา “บ้าน” หรือชุมชนไทย เมื่อครั้งอดีตมี “วัด” เป็นศูนย์รวมจิตใจในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนา หรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์แก่ชุมชน “บ้าน” หรือชุมชนจะร่วมกับ “วัด” โดยการสนับสนุนที่สำคัญจาก “โรงเรียน” หรือ “ราชการ” ร่วมกันดำเนินการในลักษณะ ๓ ประสาน “บ้าน - วัด - ราชการ” หรือเรียกโดยย่อว่า “บวร”^{๒๒}

นอกจากนั้น ยังมีกล่าวถึงรายละเอียดของโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับทฤษฎี “บวร” ที่ได้มีการทดลองถึง ๓ ที่ ในวารสารเนื่องในพระราชดำริว่าดังนี้

“บวร” เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงนำจุดเด่นของสถาบันทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมไทยมาแต่อดีต อันได้แก่ บ้าน วัด และราชการ โดยเฉพาะ วัด ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมทางสังคมที่สำคัญให้มีส่วนร่วมกันทำกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน ในลักษณะ ๓ ประสาน ด้วยการพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมมือร่วมใจกันของทุกฝ่าย เฉกเช่นเกี่ยวกับชุมชนของไทยในอดีต กล่าวคือ ทุกฝ่ายนอกจากทำหน้าที่ปกติของตนเอง อาทิ

“บ้าน” เป็นแหล่งพำนัก พักพิงของสมาชิกในครอบครัว

^{๒๑} วิมลมาศ สิริรัตนกิจ, “การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการแปลงตัวอย่างเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ณ บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี”, *หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต*, ๒๕๔๖, หน้า ๒๗ - ๒๘.

^{๒๒} วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา, ฉบับที่เดือน เมษายน ๒๕๔๓, หน้า ๔.

“วัด” เป็นพุทธสถานในการฝึกอบรมตนเองของพระสงฆ์ และเป็นที่เผยแพร่พระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา

“ราชการ” โดยเฉพาะโรงเรียนเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทั้งด้านความรู้ วิธีการและอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชน

ทั้งนี้ บ้าน วัด ราชการ จะได้นำกิจกรรมร่วมกันเพื่อประโยชน์ของสังคมมากขึ้น โดยอยู่ในหลักของความพอดีและพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ดังตัวอย่างคือ ที่วัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของแนวพระราชดำริ “บวร” ที่มีวัดเป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือ เพื่อพัฒนาพื้นที่เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน โดยมีส่วนราชการเข้ามาให้การสนับสนุน ซึ่งในพื้นที่แห่งนี้ได้มีสถานศึกษาทดลอง และสาธิตทฤษฎีใหม่แห่งแรกในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

วัดพระราม ๙ กาญจนภิเศก ถนนพระรามเก้า จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ให้เป็นวัดขนาดเล็ก เรียบง่าย มุ่งเน้นประโยชน์ในการใช้สอย เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนในลักษณะ ๓ ประสาน บ้าน วัด ราชการ (โรงเรียน) หรือที่เรียกว่า “บวร” เพื่อเป็นทั้งพุทธสถานในการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และในขณะเดียวกัน เพื่อเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของราษฎรในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในทางศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนการพัฒนาชุมชนในลักษณะพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยมีหน่วยงานราชการเข้าร่วมประสานงานอันเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

โครงการห้วยองคตอันหนึ่งมาจากพระราชดำริ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอีกโครงการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้พัฒนาและช่วยเหลือประชาชนของตำบลสมเด็จพระเจริญ อำเภอนองปรีอ จังหวัดกาญจนบุรี ในลักษณะ ๓ ประสาน ประกอบด้วย บ้าน วัด และราชการ (โรงเรียน) โดยเน้นการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ให้ราษฎรได้อยู่อาศัยและทำกินร่วมกับการคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเกื้อหนุนกัน โดยจัดหาที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้แก่ราษฎร ตลอดจนสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงจะได้รับ เช่น แหล่งน้ำ เพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภค รวมถึงการประกอบอาชีพทั้งด้านการเกษตร ประมง ปศุสัตว์ และหัตถกรรม เพื่อให้มาตรฐานความเป็นอยู่ของราษฎรดีขึ้น พออยู่ พอกิน ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความผาสุก^{๒๓}

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาในเบื้องต้นเกี่ยวกับ “บวร” (บ้าน วัด และโรงเรียน) นั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า บ้าน วัด และโรงเรียนทั้ง ๓ ส่วนนั้นมีความเกี่ยวข้องกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยที่ บ้าน เป็นสถาบันครอบครัวที่ผลิตทรัพยากรมนุษย์ มีการสร้างความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นภายในครอบครัว ระหว่างพ่อ แม่ และลูก ๆ เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ การฝึกอบรม การฝึกหัดตนเองให้รู้จักก้าวเดิน การกิน และการช่วยเหลือตนเองในลักษณะต่าง ๆ จากพ่อแม่ ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านใกล้เคียง ลำดับนั้น วัด เป็นสถาบันที่มีความสำคัญในด้านจิตใจและจิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชนสั่งสอนแนวทางที่นำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดคุณงามความดีแก่ตนเองและสังคมประเทศชาติ ลดละความเห็นแก่ตัว มองให้เห็นถึงประโยชน์ส่วนรวม ในขณะเดียวกัน วัดยัง

^{๒๓} วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มีนาคม), ๒๕๔๘, หน้า ๖๙.

เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของชาวพุทธมาตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และยังเป็นสถานที่ประกอบกิจการงานประเพณีต่าง ๆ ของชาวบ้านหรือวันสำคัญทางศาสนา รวมถึงการเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนเนื่องจากวัดเป็นสถานที่ที่มีความสงบ เหมาะสมแก่การผ่อนคลาย และเป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การศึกษาเล่าเรียนด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรมต่าง ๆ อันมีคุณค่าต่อประเทศชาติ เพราะวัดเป็นพื้นที่ที่อนุรักษ์สิ่งของอันเก่าแก่มีคุณค่ามากมาย สุดท้ายคือ โรงเรียน เป็นสถาบันที่ให้ความรู้ที่ประกอบด้วย วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เทคโนโลยี ศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ผักผ่อนอาชีพเพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือครอบครัว และช่วยพัฒนาสังคมประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าด้วยคุณธรรมและจริยธรรม

จะเห็นได้ว่า ทั้ง ๓ สถาบัน (บ้าน วัด โรงเรียน) นั้น มีความเกี่ยวข้องกันอย่างเห็นได้ชัดเจน ทุกส่วนมีส่วนร่วมต่อการพัฒนา plugged จิตสำนึก และพัฒนาบุคคลให้มีความรู้คู่คุณธรรม รู้จักแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดี ควรแก่การนำไปปฏิบัติหรือละเว้น เป็นรากฐานของการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เมื่อประชาชนมีอาชีพ มีรายได้ มีคุณธรรมประจำใจ สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของสังคม ถือได้ว่า เป็นศาสตร์ที่สร้างความพอกมี พออยู่ พอกิน ไม่พุ่มเพื่อย รู้จักความพอเพียงในสิ่งที่ได้ ในสิ่งที่ได้ ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น

นอกจากนั้น ทั้ง ๓ องค์ประกอบยังเป็นเครือข่ายปลุกจิตสำนึกให้กับคนในประเทศชาติรู้จัก สามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น แต่ให้ความเอื้ออาทร ให้การแบ่งปัน ยืดหยุ่น และมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม และบุคลากรของประเทศชาติให้มีคุณภาพ และศักยภาพในการครองชีพ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

๒.๑.๒ เศรษฐกิจพอเพียง

๑. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

รัฐจวน คำวชิรพิทักษ์, สุตินา หาบุญโชะ และสิริลักษณ์ สังกวาลน้อย กล่าวว่า “องค์ความรู้ด้านหลักคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขของการใช้ความรู้ คู่คุณธรรม สามารถบูรณาการสอดแทรกเป็นหลักคิดให้กับนักศึกษาทุกคนได้ ในทุกรายวิชา ด้วยการใช้วิธีการบูรณาการใน ๒ รูปแบบคือ การบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบพหุวิทยาการ และการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบสหวิทยาการ”^{๒๔}

รองศาสตราจารย์จรรยา รัตนกาล กล่าวว่า “การปฏิบัติการตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ทำให้ผู้ปฏิบัติตามแนวคิดนั้นสามารถมีความรู้มีภูมิคุ้มกัน

^{๒๔} รัฐจวน คำวชิรพิทักษ์, สุตินา หาบุญโชะ และสิริลักษณ์ สังกวาลน้อย, “การสังเคราะห์งานวิจัยการจัดการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต”, วารสารเกษมบัณฑิต, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๕๖, หน้า ๑๓๐.

ในตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ โดยนำหลักการของศาสนาและเป็นโครงการนำร่องซึ่งได้ดำเนินการมาแล้ว ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๕๒ จนถึงปัจจุบันนี้”^{๒๔}

วรารัตน์ เขียวไพบร์ กล่าวว่า “วงล้อของวิสาหกิจชุมชนที่มีแบรนด์ จะช่วยสร้างความจดจำลักษณะตราสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มีความประทับใจและสามารถนำไปสู่ความจงรักภักดีที่ลูกค้ามีต่อวิสาหกิจชุมชนได้หลังจากนั้นวิสาหกิจชุมชนจะต้องพัฒนาต่อไป โดยผ่านรูปแบบการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวิสาหกิจชุมชน เพื่อไปสู่ปลายทางที่จะทำให้เกิดการพัฒนาและเติบโตอย่างยั่งยืน”^{๒๕}

ศิริพร เลิศยิ่งยศ กล่าวว่า “การใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่แค่อยู่อย่างพอเพียง แต่ต้องสามารถวิเคราะห์ตัวตน รู้จักประมาณตน รู้รับ รู้จ่าย รู้ออม มีการวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก รวมทั้งมีการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ซึ่งจะดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข โดยมีตัวชี้วัดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเรียนรู้ และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”^{๒๖}

สุกานดา กลิ่นขจร และขวัญกมล ดอนขวา กล่าวว่า “ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ความรู้และคุณธรรม จะส่งผลทำให้บุคลากรของกิจการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักมาตรฐานเศรษฐกิจพอเพียงในอุตสาหกรรม มีการเคารพต่อผู้มีส่วนได้เสีย มีการบริหารแบบองค์รวมและเชิงระบบเพิ่มขึ้น ซึ่งการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ใช้เงื่อนไขความรู้มากกว่าคุณธรรม ส่งผลให้องค์กรมีการพิจารณาการลงทุนเพิ่มและไม่มีการก่อหนี้”^{๒๗}

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักการที่มีความจำเป็นต่อการสร้างความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่ายทั้งระดับบุคคล ครอบครัว และประเทศชาติ เพื่อไม่ให้มีการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เป็นการควบคุมทั้งการผลิต และภาคการตลาดให้สอดคล้องซึ่งกันและกัน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพัฒนาประเทศชาติที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่สถานะ และเศรษฐกิจของตนเอง เป็นทฤษฎีที่สร้างภูมิคุ้มกันทางด้านการดำรงชีวิตให้มีความพอดีกับตนเอง และมีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมสังคม เพื่อลดละความเห็นแก่ตัว ความไม่เกรงกลัวต่อบาป และอกุศลทั้งหลาย

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีที่ได้นำมากล่าวอ้างไว้ในเบื้องต้นนั้น สามารถสรุปเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดของผู้วิจัยเองได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นทฤษฎีที่

^{๒๔} รองศาสตราจารย์จรรยา รัตนกาล, “การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ตำบลสามัคคี อำเภอกุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๖, หน้า ๗๘.

^{๒๕} วรารัตน์ เขียวไพบร์, “รูปแบบการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๖๐, หน้า ๑๐๔.

^{๒๖} ศิริพร เลิศยิ่งยศ, “ชุมชนบ้านน้ำฉ่ำกับวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสาร Veridian E –Journal, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๕๖, หน้า ๖๐๔.

^{๒๗} สุกานดา กลิ่นขจร และขวัญกมล ดอนขวา, “ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมมันสำปะหลังโดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๖.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย เป็นหลักแนวคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชีวิตครอบครัว และประเทศชาติได้อย่างแท้จริง โดยเน้นให้ความสำคัญในการพอประมาณ ใช้ชีวิตที่ไม่ประมาทบนพื้นฐานของการมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม สร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองในการหมั่นศึกษาหาความรู้ เรียนรู้ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาประเทศชาติ นอกจากนี้ เศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นหลักที่สร้างความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่ายด้านเศรษฐกิจของภาคการผลิตและการส่งออกของประเทศชาติ เป็นหลักการที่บ่งบอกถึงการมีเสถียรภาพของระบบการ พัฒนาประเทศชาติในอนาคตอีกด้วย

๒. ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

อานนท์ วรรณรัตน์ กล่าวว่า “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีความเกี่ยวข้องกับ ตั้งแต่การวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอนทั้งในส่วนบุคคล และองค์กร จึงสามารถปรับใช้กับ ทฤษฎีการบริหารได้อย่างกลมกลืน และเข้าใจง่าย”^{๒๙}

สิริกร บุญสังข์, วรรณษา แสนคำ, นัฏฐา มณฑล และนิตยา ปุรุกระโทก กล่าวว่า “รูปแบบของการพึ่งตนเองโดยการนำแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อให้ชุมชนอยู่ เย็นเป็นสุข มี ๒ ระดับคือ ๑. ความพอเพียงระดับครัวเรือน ๒. ความพอเพียงระดับชุมชน”^{๓๐}

สามารถ บุญรัตน์ และพระครูโกวิทธรรมวาที กล่าวว่า “การขับเคลื่อนการพัฒนา ประเทศด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในยุคสังคมไทย ๔.๐ อาจจะเป็นคำตอบสุดท้ายที่ประเทศกำลัง พัฒนาจะต้องรับฟัง และช่วยกันผลักดันแนวคิดไปสู่ภาคปฏิบัติที่ลดการบริโภคให้น้อยลงที่สุด ซึ่งการ ก้าวเข้าสู่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแรงเสริมให้ประเทศก้าวไปสู่การพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์แบบ มากที่สุด”^{๓๑}

สมนึก ชูปานกลีบ กล่าวว่า “กิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงด้วยการสอดแทรกไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน ด้วยการกระตุ้นความสนใจการ ปลูกฝังเจตคติที่ดี และส่งเสริมการมีประสบการณ์โดยให้นักศึกษาปฏิบัติใน ๓ ระดับ คือ ระดับบุคคล

^{๒๙} อานนท์ วรรณรัตน์, “กลยุทธ์การบริการงานก่อสร้างตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม , ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๕๕, หน้า ๘๖.

^{๓๐} สิริกร บุญสังข์, วรรณษา แสนคำ, นัฏฐา มณฑล และนิตยา ปุรุกระโทก, “การพัฒนาชุมชนต้นแบบใน การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข”, วารสารชุมชนวิจัย, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๑๔.

^{๓๑} สามารถ บุญรัตน์ และพระครูโกวิทธรรมวาที, “การพัฒนาประเทศตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐”, วารสาร มจร. พุทธปัญญาปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๒๐๖.

ระดับครอบครัว และระดับชุมชน สังคม อาทิ การทำบัญชีรายรับรายจ่าย ลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว และการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในชุมชนและสังคมตามลำดับ”^{๓๒}

อภิญา อินสีลอย และธีระภัทร ประสมสุข กล่าวว่า “การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินงานต่าง ๆ นั้น ผู้นำไปประยุกต์ใช้ต้องมีความรู้ มีความเป็นธรรม แก่ทุกฝ่าย มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการ มีความรับผิดชอบ มีความประหยัด ซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีความโลภ”^{๓๓}

สรุป เศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติเป็นอย่างมาก เพราะเป็นทฤษฎีที่เป็นรากฐานชีวิต ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ รู้จักใช้จ่ายอย่างพอเพียง มีความสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่าย เมื่อประชาชนมีความพออยู่ พอกินแล้ว สังคมประเทศชาติก็มีความสุขร่มเย็น อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญต่อประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นหลักแนวคิดที่สร้างความพอดี พออยู่ พอกิน เป็นหลักการที่ช่วยควบคุมความประพฤติ หรือพฤติกรรมที่ไม่สมเหตุผลด้วยการยับยั้งซึ่งใจตนเองจากการมีคุณธรรมประจำใจ ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม มีการอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รวมทั้งเป็นบันไดนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของชีวิตและประเทศชาติ นอกจากนั้นยังเป็นหลักการที่ช่วยให้มีการพัฒนาตนเอง และการฝึกฝน เรียนรู้ ศึกษาในสิ่งที่จะส่งผลกระทบต่อตนเองในการดำรงชีวิต หน้าที่การงาน การอยู่ร่วมกันในสังคมในทุกระดับทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วยให้ชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง ไม่เดือดร้อน และสามารถเลี้ยงตนเองได้

๓. องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง ความพอประมาณ

วรรณพร พุทธภูมิพิทักษ์ และกัญญาณ อินหว่าง กล่าวว่า “ความพอประมาณมีความสัมพันธ์ครบทั้ง ๔ มิติ โดยมิติด้านมนุษย์ ได้แก่ มีความสามารถและทักษะการดำรงชีวิต มิติด้านสังคม ได้แก่ การสร้างเครือข่ายภายนอก มิติด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม และมิติด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การสร้างรายได้ของกลุ่มอาชีพต่างๆ”^{๓๔}

วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์, ชนัญชิตา เจริญวัฒน์ และสathyชนก เตสยานนท์ กล่าวว่า “การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าหากพนักงาน

^{๓๒} สมนึก ชูปานกลีบ, “การส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสาร Veridian E-Journal, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓, (กันยายน – ธันวาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๒๖๓๑.

^{๓๓} อภิญา อินสีลอย และธีระภัทร ประสมสุข, “การบริหารงานงบประมาณตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาป่าโป่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต ๒”, วารสารบัณฑิตศึกษา, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๖๐, หน้า ๑๗๙.

^{๓๔} วรรณพร พุทธภูมิพิทักษ์ และกัญญาณ อินหว่าง, “การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านไทย จังหวัดพิษณุโลก”, วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๕๘, หน้า ๔๘.

มีความพอดี มีการคิด ไตร่ตรองในการใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือยจนเกินไป ใช้ปัญญาได้อย่างเหมาะสมในการศึกษาข้อมูลก็จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง ทำให้รู้และเข้าใจการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น และสามารถพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้”^{๓๕}

สุชีรา ธนาวุฒิ, บรรพต วิรุณราช และลลิต ถนอมสิงห์ กล่าวว่า “ความพอประมาณ มีความยินดีในสิ่งที่ทำ สามารถนำหลักการวางแผน และการบริหารจัดการมาใช้ในการประกอบอาชีพ และมีการแสวงหาวิธีการลดรายจ่าย และไม่ฟุ่มเฟือยในการดำเนินชีวิต โดยตัวแปรย่อยแต่ละตัวมีค่าคะแนนสูงที่สุดเรียงตามลำดับ”^{๓๖}

ชลิตา ลุนสะแกวงษ์, สมพงษ์ ปั่นหูน และสุรีพร อนุศาสนนันท์ กล่าวว่า “ความพอประมาณ มีจำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การใช้ทรัพย์สินของตนเองให้สอดคล้องกับความจำเป็นตามศักยภาพของตน การใช้ทรัพย์สินของตนเองอย่างประหยัดคุ้มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี การใช้เวลาอย่างเหมาะสม การใช้ทรัพยากรของส่วนรวมให้สอดคล้องกับความจำเป็นอย่างคุ้มค่าโดยไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น การใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัดคุ้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี สามารถพึ่งตนเองได้ดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย เพิ่มรายได้ลดรายจ่าย พออยู่พอกิน”^{๓๗}

รองศาสตราจารย์วรรัตน์ เขียวโพรี กล่าวว่า “ความเสี่ยงด้านความพอประมาณ มีความเสี่ยงเกี่ยวกับการกำหนดขั้นตอนการผลิตที่ได้มาตรฐานมากที่สุด และความเสี่ยงเกี่ยวกับความพร้อมในการผลิตสินค้า และบริการรองลงมา”^{๓๘}

สรุป ความพอประมาณ เป็นหลักที่สร้างความสมดุลของภาคธุรกิจ การทำงาน การประพัติตนเองบนพื้นฐานของความพอดี ไม่สุดโต่งไปในทางใดทางหนึ่งที่เรียกว่า ทางสายกลางและพร้อมที่จะยกระดับความรู้ ความสามารถของตนเองให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมสิ่งแวดล้อม และธุรกิจในทุกระดับ ความพอประมาณนั้น หากมองในแง่ของบุคคลเป็นการประพัติตปฏิบัติตนเองไม่ให้เกิดโทษต่อตนเองและผู้อื่น บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทั้งส่วนตนและสังคม หากมองในแง่ของธุรกิจ เป็นการสร้างความสมดุลระหว่างภาคการผลิตและการส่งออก หากมองในแง่ของการอยู่ร่วมกันเป็นการสร้างความสามัคคีปรองดอง ความมีเสถียรภาพในสังคม ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น

^{๓๕} วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์, ชัญญูชิตา เจริญวัฒน์ และสัทยชนก เทศยานนท์, “ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพนักงานโรงงานฝ่ายผลิต ในจังหวัดสมุทรสาคร”, วารสาร Veridian E-Journal. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๕๘, หน้า ๑๐๙๗.

^{๓๖} สุชีรา ธนาวุฒิ, บรรพต วิรุณราช และลลิต ถนอมสิงห์, “การสังเคราะห์องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจริงในการพัฒนาธุรกิจ”, วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๖๐, หน้า ๔๖.

^{๓๗} ชลิตา ลุนสะแกวงษ์, สมพงษ์ ปั่นหูน และสุรีพร อนุศาสนนันท์, “การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑”, วารสารวิจัยมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๕๙, หน้า ๑๔๒.

^{๓๘} รองศาสตราจารย์ วรรัตน์ เขียวโพรี, “การประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒๕, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๕๒.

ลดความอิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน แต่อยู่ร่วมกันด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้อันเท่าที่มีเท่าที่จะทำได้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้รับ

จากที่ผู้วิจัยได้มีการศึกษาหลักแนวคิดและทฤษฎีจากนักวิชาการดังที่ได้กล่าวอ้างไว้ในเบื้องต้นนั้นสามารถสรุปได้ว่า ความพอประมาณเป็นหลักของการรู้จักความพอดี ความมีเหตุผลต่อการใช้ทรัพยากรที่มี ไม่เกินความจำเป็น แต่ให้อยู่ในกรอบของความสมดุลระหว่างภาคการผลิตและการส่งออก หรือรายรับและรายจ่าย เพื่อไม่ให้เกิดการขาดทุน แต่ให้เป็นไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าที่จะนำพาชีวิตและประเทศชาติไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้หลักของศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม

ความมีเหตุผล

วรรณพร พุทธภูมิพิทักษ์ และกัญญามน อินทว้าง กล่าวว่า “ความมีเหตุผลมีความสัมพันธ์กับมิติด้านมนุษย์ ได้แก่ การรู้จักเลือกสรรอาชีพให้กับกลุ่มมิติด้านสังคม ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอาชีพ และมิติด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเข้าใจและประหยัด”^{๓๙}

รองศาสตราจารย์วรรัตน์ เขียวไพบรี กล่าวว่า “ความเสี่ยงด้านความมีเหตุผล วิชากิจชุมชนในกรุงเทพมหานครมีความเสี่ยงมากที่สุดในเรื่องความเสี่ยงเกี่ยวกับการมีสถานที่จัดจำหน่ายเป็นของวิชากิจชุมชนเอง และความเสี่ยงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการกำหนดทิศทางการทำงานอยู่ในอันดับรองลงมา”^{๔๐}

ชลิตา ลุนสะแกวงษ์, สมพงษ์ ปั่นหุ่่น และสุรีพร อนุศาสนนันท์ กล่าวว่า “ความมีเหตุผล มีจำนวน ๓ ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย การปฏิบัติตนและตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นด้วยความรอบคอบมีการทบทวนไตร่ตรองด้วยเหตุและผล การคำนึงถึงผลที่จะเกิดตามมาอย่างรอบด้าน คุณธรรมและใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ปฏิบัติตนไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน จิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม”^{๔๑}

วีโรจน์ เจษฎาลักษณ์, ชนัญชิตา เจริญวัฒน์ และสทัยชนก เตสยานนท์ กล่าวว่า “การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในด้านสภาพการอยู่อาศัย และด้านการพัฒนาการเรียนรู้มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าหากพนักงานมีการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รอบคอบ ตลอดจนคำนึงถึงผลที่จะเกิดในอนาคตก็จะส่งผลให้มีการตระหนัก

^{๓๙} วรรณพร พุทธภูมิพิทักษ์ และกัญญามน อินทว้าง, “การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านไทย จังหวัดพิษณุโลก”, วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๕๘, หน้า ๔๘.

^{๔๐} รองศาสตราจารย์ วรรัตน์ เขียวไพบรี, “การประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวิชากิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒๕, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๕๒.

^{๔๑} ชลิตา ลุนสะแกวงษ์, สมพงษ์ ปั่นหุ่่น และสุรีพร อนุศาสนนันท์, “การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑”, วารสารวิจัยมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๕๙, หน้า ๑๔๒.

ถึงสภาพแวดล้อมที่แข็งแกร่ง ถูกสุขอนามัย เพื่อสร้างความสุข ความอบอุ่นให้กับคนในครอบครัว และ การใช้ปัญญาไตร่ตรองหาเหตุผล อย่างเป็นระบบ”^{๔๒}

สรุป ความมีเหตุผล เป็นกระบวนการคิดพิจารณาในการกระทำกิจการงานต่าง ๆ ต้องมีความรอบคอบ โดยการคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในทางตรงและทางอ้อม เป็นประโยชน์ หรือเป็นโทษ ความมีเหตุผลเป็นหลักการปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง ลดความฟุ้งเฟ้อที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ มีเหตุผลเพียงพอที่จะประกอบกิจการใดกิจการหนึ่งที่ไม่เป็นการทำลายตนเองและผู้อื่น แต่เป็นการพัฒนาสติปัญญาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้าในมิติของการยึดหลัก คุณงามความดี มีจิตสำนึกประจำใจตนเอง

จากที่ผู้วิจัยได้มีการศึกษาหลักแนวคิดและทฤษฎีที่ได้มีการกล่าวอ้างเอาไว้ในเบื้องต้นนั้นสามารถสรุปได้ว่า การมีเหตุผล เป็นหลักการพิจารณาถึงความเหมาะสมและสมควรแก่การประกอบกิจการนั้นหรือไม่ เหตุปัจจัยและผลที่จะเกิดแก่เหตุ นั้นจะส่งผลต่อชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมในทางบวกหรือลบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ลำดับขั้นตอนการทำงานเหล่านั้นอย่างรอบคอบ ก่อนลงมือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์, ชนัญชิตา เจริญวัฒน์ และสทียชนก เตสยานนท์ กล่าวว่า “การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากที่สุด เนื่องจากการที่พนักงานมีการวางแผนโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ก็จะสามารถทำให้มีการวางแผนทางการเงินด้วยการออมเงินและเพิ่มรายได้ เพื่อให้เพียงพอต่อการใช้จ่ายในอนาคต ที่จะส่งผลให้ฐานะทางเศรษฐกิจของพนักงานมีความมั่นคงสูงขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้”^{๔๓}

รองศาสตราจารย์ วรรัตน์ เขียวโพรี กล่าวว่า “ความเสี่ยงด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน วิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร เห็นว่า มีความเสี่ยงเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ และการปฏิบัติเพื่อ การประเมินความเสี่ยงกิจการมากที่สุด”^{๔๔}

จง บุญประชา, สมสกุล จีระศิลป์ และสวิมล คุปติวุฒิ กล่าวว่า “หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกัน ในด้าน ประโยชน์ใช้สอย ความงาม หลักสรีรศาสตร์ ความแข็งแรงทนทาน วัสดุและกรรมวิธีการผลิต”^{๔๕}

^{๔๒} วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์, ชนัญชิตา เจริญวัฒน์ และสทียชนก เตสยานนท์, “ความสัมพันธ์ระหว่าง การดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพนักงานโรงงานฝ่ายผลิต ในจังหวัด สมุทรสาคร”, วารสาร Veridian E-Journal. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๕๘, หน้า ๑๐๙๗.

^{๔๓} วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์, ชนัญชิตา เจริญวัฒน์ และสทียชนก เตสยานนท์, “ความสัมพันธ์ระหว่าง การดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพนักงานโรงงานฝ่ายผลิต ในจังหวัด สมุทรสาคร”, วารสาร Veridian E-Journal. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๕๘, หน้า ๑๐๙๗.

^{๔๔} รองศาสตราจารย์ วรรัตน์ เขียวโพรี, “การประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒๕, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๕๓.

ชลิดา ลุนสะแกวงษ์, สมพงษ์ ปั้นหุ่น และสุรีพร อนุศาสนนันท์ กล่าวว่า “การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีจำนวน ๖ ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานหรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน วางแผนการเรียนการทำงาน และการใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูลข่าวสาร รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม การเลือกที่จะรับหรือไม่รับสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางบวกและทางลบ”^{๔๖}

สุชีรา ธนาวุฒิ , บรรพต วิรุณราช และลลิต ถนอมสิงห์ กล่าวว่า “ด้านการมีภูมิคุ้มกันมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ร่วมกันประกอบอาชีพ มีการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน และมีการวางแผนการผลิตเป็นขั้นเป็นตอน”^{๔๗}

สรุป การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้มีความพร้อมในการรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ ที่จะส่งผลต่อการปรับตัว การเจริญเติบโตในภาคธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งเป็นการศึกษาและเรียนรู้เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จึงจะไม่ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการดำเนินงานและการใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข การมีภูมิคุ้มกันในตัวเป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านความรู้ สติปัญญา สภาพความเป็นอยู่ สถานะต่าง ๆ รวมถึงการเข้าใจสภาพสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัย เพื่อให้เท่าทันต่อสิ่งเหล่านั้นและเดินหน้าต่อไปอย่างมีความมั่นใจ ไม่เป็นผู้ล่าหลังที่ขาดความรอบรู้ในยุคสมัยปัจจุบัน และเป็นกระบวนการของการสร้างรากฐานชีวิตให้มีความพร้อมในด้านต่างๆ ที่พร้อมจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อชีวิตโดยมีการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นนั้น ๆ นำมาซึ่งการวางแผน การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาดังกล่าวอย่างละเอียด

จากที่ได้กล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิต หน้าที่การงาน หรือส่วนที่จะส่งผลกระทบต่อลักษณะต่าง ๆ ในชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์ รู้จักวิเคราะห์ ประเมินเหตุการณ์พร้อมที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และก้าวเดินต่อไปในการพัฒนาตนเอง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ หน้าที่การงานด้วยความมั่นใจ

ความรู้

^{๔๔} จง บุญประชา, สมสกุล จีรศิลป์ และสวิมล คุปติวุฒิ, “การออกแบบเก้าอี้หวายตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกัน”, วารสารวิจัยและพัฒนา, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓, ๒๕๕๙, หน้า ๑๓๕.

^{๔๖} ชลิดา ลุนสะแกวงษ์, สมพงษ์ ปั้นหุ่น และสุรีพร อนุศาสนนันท์, “การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑”, วารสารวิจัยมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๕๙, หน้า ๑๔๒ – ๑๔๓.

^{๔๗} สุชีรา ธนาวุฒิ , บรรพต วิรุณราช และลลิต ถนอมสิงห์, “การสังเคราะห์องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจริงในการพัฒนาธุรกิจ”, วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๖๐, หน้า ๔๖.

รองศาสตราจารย์วรารัตน์ เขียวไพบร์ กล่าวว่า “ความเสี่ยงด้านความรอบรู้คู่คุณธรรม วิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร เห็นว่า มีความเสี่ยงเกี่ยวกับตลาดและลูกค้า ความเสี่ยงเกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีการปนเปื้อนสารเคมี และความเสี่ยงเกี่ยวกับเงินทุนของวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด”^{๔๘}

วรารัตน์ เขียวไพบร์ กล่าวว่า “เงื่อนไขด้านความรู้ โดยที่ธุรกิจต่าง ๆ จะต้องพิจารณา ศักยภาพของตนเองและหาทาง พัฒนาความรู้ ความสามารถเพิ่มขึ้น พัฒนาให้เป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้อยู่เสมอ”^{๔๙}

นครเศ ณ พัทลุง และยุวัฒน์ วุฒิเมธี กล่าวว่า “การมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผลนั้น มีผลต่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีเงื่อนไข โดยองค์ประกอบของตัวแปรด้านการมุ่งปฏิบัติให้บรรลุผล ประกอบด้วย ความมุ่งมั่นต่อการพัฒนา ความเชื่อมั่นตนเอง ความกล้าเสี่ยง และการพัฒนาตน ส่วนเงื่อนไขของความมุ่งมั่น หมายถึง ยิ่งผู้นำใช้ความพยายามในลักษณะเชื่อมั่นในตนเองและมุ่งมั่นมากเกินไปหรือไม่เหมาะสม จะทำให้เกิดผลเสียกับการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”^{๕๐}

สุชีรา ธนาวุฒิ กล่าวว่า “ด้านความรู้ กลุ่มตัวอย่างมุ่งเน้นความเป็นจริงในอาชีพ กล่าวคือ องค์กรความรู้ที่ได้รับ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง และสามารถพัฒนาให้ยั่งยืนจากรายได้เสริมให้เป็นอาชีพหลักได้”^{๕๑}

กิตติรัชนี บุญเกาะ, เชิดเกียรติ กุลบัตร และชมพูนาฏ ชมพูพันธ์ กล่าวว่า “เงื่อนไขความรู้ มีการวางแผนงานที่ส่งเสริมพัฒนาความรู้ที่เป็นคุณธรรม จริยธรรมสำหรับข้าราชการท้องถิ่น ให้มีความรู้ ความรอบรู้ ความรอบคอบ มีความระมัดระวังในการใช้ความรู้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นตน เหมาะสมกับวัฒนธรรมในสังคมที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่ได้”^{๕๒}

สรุป ด้านความรู้ หมายถึง การศึกษาเล่าเรียน เอาใจใส่ต่อการแสวงหาความรู้ในทุก ระดับ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ประมาท มีสติตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา และรู้จักนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ไม่เป็นภาระให้กับสังคม ช่วยให้ชีวิต สังคม และประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า ภายใต้อิทธิพลคุณธรรมและจริยธรรม การศึกษาเล่าเรียน เอาใจใส่ต่อการแสวงหาความรู้ในทุกกระดับ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ประมาท มีสติตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา และรู้จักนำ

^{๔๘} รองศาสตราจารย์ วรารัตน์ เขียวไพบร์, “การประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร”, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี**, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒๕, (พฤษภาคม - สิงหาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๕๓.

^{๔๙} วรารัตน์ เขียวไพบร์, “การพัฒนาตัวแบบการประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการบูรณาการความเสี่ยงทางธุรกิจ และบริบทของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสมุทรปราการ”, **วารสารปัญญาภิวัฒน์**, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม - สิงหาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๘๑.

^{๕๐} นครเศ ณ พัทลุง และยุวัฒน์ วุฒิเมธี, “ความมุ่งมั่นของผู้นำในการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, **วารสารกระแสด้านธรรม**, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๔, (กรกฎาคม - ธันวาคม), ๒๕๕๕, หน้า ๔๒.

^{๕๑} สุชีรา ธนาวุฒิ, “การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปทดลองใช้ในการพัฒนาธุรกิจ”, **วารสารการวิจัยภาคกลาง**, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑, (มกราคม - มิถุนายน), ๒๕๖๐, หน้า ๖๗.

^{๕๒} กิตติรัชนี บุญเกาะ, เชิดเกียรติ กุลบัตร และชมพูนาฏ ชมพูพันธ์, “รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมาภิบาลและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, **วารสารธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม - สิงหาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๑๐.

ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ไม่เป็นภาระให้กับสังคม ช่วยให้ชีวิต สังคมและประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าภายใต้ความมีคุณธรรมและจริยธรรม สรุปได้ว่า เงื่อนไขความรู้ เป็นการศึกษา วิเคราะห์ พิจารณาเพื่อให้เกิดความรอบรู้ในสิ่งนั้นอย่างละเอียดทุกขั้นตอนที่จะนำมาซึ่งการวางแผนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนอย่างชัดเจน

จากที่ผู้วิจัยได้มีการศึกษาหลักแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเงื่อนไขความรู้ดังที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า เงื่อนไขความรู้ เป็นการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ พินิจพิจารณา ไตร่ตรองเรื่องราว กิจกรรมงาน หรือภารกิจใดภารกิจหนึ่งเพื่อนำเอาแต่ละส่วนมาเรียบเรียง เพื่อให้เกิดองค์ประกอบที่เห็นได้ชัดเจนถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากเหตุนั้นและส่งผลให้เกิดการปฏิบัติโครงการนั้น ๆ อย่างระมัดระวังและละเอียดทุกระดับทุกขั้นตอน

คุณธรรม

วรารัตน์ เขียวไพรี กล่าวว่า “เงื่อนไขด้านคุณธรรมนับเป็น เรื่องสำคัญที่จะทำให้องค์กรดำเนินต่อไปได้ เรียกหลักนี้ ว่า “บรรษัทภิบาล” (corporate governance) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า จะต้องทำทั้งระดับองค์กร และระดับบุคคลที่เกี่ยวข้อง”^{๕๓}

ดร.พรชนก ทองลาด, ดร.ไพฑูริย์ อินตะขันธ์ และบัณฑิต บุชบา กล่าวว่า “ความรู้และคุณธรรม ก็เป็นตัวแปรสาเหตุที่ส่งผลต่อสามห่วงคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกัน และส่งผลให้เกิดการพัฒนาธุรกิจให้มีความยั่งยืนได้”^{๕๔}

สุชีรา ธนาวุฒิ กล่าวว่า “ด้านคุณธรรม กลุ่มตัวอย่างมีความเอื้อเพื่อแผ้วแผ่ความเกื้อกูลช่วยเหลือระหว่างกัน กล่าวคือ ในการดำเนินธุรกิจ กลุ่มตัวอย่างให้ผลประโยชน์แก่ลูกค้าเป็นที่ตั้งและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม”^{๕๕}

พัชรี หล้าแหล่ง กล่าวว่า “เงื่อนไขคุณธรรมสหกรณ์ฯ มีการมอบทุนการศึกษา ให้แก่บุตรหลานของสมาชิกเป็นประจำทุกปี ตลอดจนการสร้างและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือสังคม และการสืบสานการปลูกพืชท้องถิ่นให้กับบุตรหลานและประชาชนทั่วไป เป็นต้น”^{๕๖}

สรุปคุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่มีประจำใจของแต่ละคน ซึ่งจะต้องรู้จักแยกแยะสิ่งที่เป็นกุศล และอกุศล สิ่งที่ดีควรทำและไม่ควรทำ มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองทำ ดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความพอดี ไม่ประมาท ไม่เป็นไปเพื่อความเสื่อมเสียต่อสังคมและ

^{๕๓} วรารัตน์ เขียวไพรี, “การพัฒนาตัวแบบการประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการบูรณาการความเสี่ยงทางธุรกิจ และบริบทของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสมุทรปราการ”, วารสารปัญญาภิวัฒน์, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๘๑.

^{๕๔} ดร.พรชนก ทองลาด, ดร.ไพฑูริย์ อินตะขันธ์ และบัณฑิต บุชบา, “แนวทางการพัฒนาธุรกิจให้มีความยั่งยืน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดลำปาง ลำพูน และเชียงใหม่”, วารสารสมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๕๙, หน้า ๘๕.

^{๕๕} สุชีรา ธนาวุฒิ, “การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปทดลองใช้ในการพัฒนาธุรกิจ”, วารสารการวิจัยภาคกลาง, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๖๐, หน้า ๖๗.

^{๕๖} พชรี หล้าแหล่ง, “แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกกาแฟจังหวัดชุมพร จำกัด”, วารสาร Veridian E-Journal, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๕๕, หน้า ๕๙๙.

ประเทศชาติ แต่เป็นไปเพื่อก่อให้เกิดความพอกพูนแห่งคุณงามความดีทั้งหลาย กล่าวโดยสรุป เงื่อนไขคุณธรรม เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลนั้นที่ถูกปลูกฝังและสั่งสอนอบรมมาจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ สภาพแวดล้อมรอบข้าง และสังคมที่มีส่วนในการซึมซับสภาวะจิตของแต่ละคนให้เกิดมีความรู้ รู้จักรับผิดชอบ แยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดี รู้จักสิ่งที่ควรและไม่ควร ประกอบกิจการงานอันบริสุทธิ์ ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวม

จากที่ได้กล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ว่า เงื่อนไขคุณธรรม เป็นขั้นตอนของการใช้ความรู้ที่ได้ผ่านการศึกษามาเรียนมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตให้เกิดผลแห่งคุณงามความดีทั้งหลาย มีความอดทนต่อความทุกข์ยาก ความลำบาก มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน ซื่อสัตย์สุจริต ไม่ทำในสิ่งที่เป็นอกุศล แต่บำเพ็ญตนในส่วนที่เป็นกุศลอย่างสม่ำเสมอ คือกระบวนการของจิตสำนึก การตื่นตัว การมีสติเตือนตัวเองอยู่ตลอดเวลาว่าสิ่งไหนควรและไม่ควร เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ใช้ความเพียรประกอบหน้าที่การงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง และไม่อิจฉาริษยาใคร ตั้งใจทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ว่า เงื่อนไขคุณธรรม เป็นหลักการและแนวคิดของการฝึกอบรมตนเองให้มีจิตสำนึก มีสติเตือนตนเองอยู่ตลอดเวลาไม่ให้เกิดการบงำด้วยกิเลสแห่งความโลภ ความโกรธ และความหลงทั้งหลาย มีความรับผิดชอบในตนเองและต่อหน้าที่การงาน รู้จักแยกแยะสิ่งที่ถูกและผิด ซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น บำเพ็ญตนให้อยู่ในกรอบของคุณงามความดีที่จะก่อให้เกิดความสุขร่มเย็นแก่ชีวิตและสังคม

๔. หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา กล่าวว่า “เงื่อนไขการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรม มีผลต่อคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในด้านความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดี แต่มีผลต่อความพอประมาณเพียงเล็กน้อยเพราะระดับความพอประมาณของแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกันตามฐานะรายได้จึงควรส่งเสริมให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้ทราบระดับความพอประมาณของแต่ละครอบครัวด้วยตนเอง”^{๕๗}

ดลนภา ท้วมยัง กล่าวว่า “มีการดำเนินการของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กอยู่ในระดับมาก สถานศึกษาขนาดเล็กมีจุดแข็ง คือ มีแหล่งเรียนรู้และบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทั้งภาครัฐ และเอกชน แต่มีจุดอ่อน คือ ขาดการนำผลการประเมินผลการปฏิบัติงานในโครงการ หรือกิจกรรมมาปรับปรุงพัฒนางาน”^{๕๘}

พระศรีรัตน สิริรัตน (ศรีสง่า), สีน งามประโคน และอินฉา ศิริวรรณ กล่าวว่า “หลักเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข ได้แก่ ๑. ด้านความพอประมาณ สร้าง ความเข้าใจ ๒. ด้านความมีเหตุผล จัดทำรายรับ รายจ่ายในครัวเรือน ๓. ด้านความมีภูมิคุ้มกัน จัดทำบัญชีธนาคารขยะ

^{๕๗} นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา, “การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารเกษมบัณฑิต, ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๑๕๕.

^{๕๘} ดลนภา ท้วมยัง, “การพัฒนากลยุทธ์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก”, วารสารศึกษาศาสตร์, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มีนาคม), ๒๕๕๖, หน้า ๓๓.

๔. ด้านเงื่อนไขความรู้ วางแผนองค์ความรู้ ๕. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติตามหลักโยนิโส มนสิการ และอิทธิบาท ๔”^{๕๙}

ธวัชชัย เพ็งพินิจ, ขวลิต สวัสดิ์ผล, พรทวิ พลเวียงพล, วโรดม แสงแก้ว และพิมพ์ชนก วัตทอง กล่าวว่า “ตัวชี้วัดระดับการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอนมีทั้งหมด ๒๖ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ทำบัญชีครัวเรือน เก็บบอมปลูกผักสวนครัว ประหยัด ลดรายจ่าย เลี้ยงสัตว์บริโภค มีเหตุผล ทำปุ๋ยชีวภาพ สร้างรายได้ ฝึกอาชีพ จักสาน ปลูกพืชเศรษฐกิจ ไม่สร้างหนี้ พอเพียง ยึดหลักธรรม รักษาสิ่งแวดล้อม ทำเกษตรผสมผสาน ทำอาชีพเสริม หาความรู้ ให้คำปรึกษา ถือศีล ช่วยเหลือคนอื่น...”^{๖๐}

ชโนพร สิงห์ตระหง่าน กล่าวว่า “แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีความเรียบง่าย และมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของครัวเรือนในชุมชนอย่างมาก โดยเฉพาะการปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออารี และการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์”^{๖๑}

สรุป ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักที่สร้างความสมดุลระหว่างรายรับ และรายจ่าย มีความพอประมาณ มีเหตุผลในการใช้จ่าย หรือการประกอบกิจการงานต่างๆ อย่างมีระเบียบแบบแผน มีความระมัดระวัง มีการศึกษาเรื่องนั้นๆ อย่างละเอียดรอบคอบ มีการคาดการณ์ การประเมินผลที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและสังคมอย่างชัดเจน หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักแนวคิด ทฤษฎีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาชีวิต อาชีพ หน้าที่การงาน ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง สามารถใช้ได้ในทุกระดับ ทั้งตัวบุคคล ภาคธุรกิจ การครองชีพ มีคุณธรรมที่สร้างความพอเพียง พอดี พออยู่ พอกิน ที่ไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง และผู้อื่น ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าภายใต้ความมีคุณธรรม และจริยธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับระบบการดำเนินชีวิตของสังคมทุกระดับ ทุกชนชั้น อยู่ที่ผู้นำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทการดำรงชีวิตของตนเอง เพื่อไม่ให้เกินความจำเป็น แต่เป็นการอยู่อย่างพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นทฤษฎีที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตการดำรงชีวิตของชุมชน การส่งเสริมเศรษฐกิจของสถาบันครอบครัว การพัฒนาประเทศชาติให้มีความสงบสุข มีความองงามด้วยคุณงามความดีบนพื้นฐานของคุณธรรมที่มีจิตสำนึกในสิ่งที่ดีและไม่ดี สมควรและไม่สมควร มีการเตรียมตัวเองในการศึกษาเรียนรู้ รอบรู้ในความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

^{๕๙} พระศรีรัตน สิริรัตน (ศรีสง่า), สีน งามประโคน และอินตา ศิริวรรณ, “การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา”, วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓, (กันยายน – ธันวาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๘๒.

^{๖๐} ธวัชชัย เพ็งพินิจ, ขวลิต สวัสดิ์ผล, พรทวิ พลเวียงพล, วโรดม แสงแก้ว และพิมพ์ชนก วัตทอง, “การพัฒนาตัวชี้วัดระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน”, วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๕๕, หน้า ๙๓.

^{๖๑} ชโนพร สิงห์ตระหง่าน, “การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต: กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังนกไข่ จังหวัดสมุทรสาคร”, วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓, (ตุลาคม ๒๕๖๑ – ธันวาคม ๒๕๖๒), ๒๕๖๒, หน้า ๖๕.

๕. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อุกฤษฏ์ ศรีดีโรมนต์, สมาน งามสนิท, สะอาด บรรเจิดฤทธิ์ และบุญเรือง ศรีเหรียญ กล่าวว่่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จ เพื่อครัวเรือนไทย “กินดีอยู่ดี” การดำเนินงานในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการระบบเศรษฐกิจครัวเรือน ของภาครัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสู่การปฏิบัติ ควรกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ และระบบการประเมินผลการดำเนินงาน พร้อม ๆ กับการพัฒนาศักยภาพของหัวหน้าครัวเรือน ด้านปัจจัยส่วนบุคคลโดยคำนึงถึงเพศ อายุ และปัจจัยแนวทางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”^{๖๒}

ดร.วิเศษ แสงกาญจนวนิช และดร.เอนก สุวรรณบัณฑิต กล่าวว่่า “การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับโลก ต้องแสดงว่่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีคุณลักษณะของปรัชญาหลังนวยุค และเป็นปรัชญาจริยะจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่จะทำหน้าที่ทางเลือกใหม่ในการพัฒนาอารยธรรมของมนุษยชาติที่จะมุ่งไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสุขแท้”^{๖๓}

ชุตีระ ระบอบ, อุดลย์ นงภา และบรรเจิดศักดิ์ สันท์ศักดิ์ กล่าวว่่า “การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินธุรกิจในยุคปัจจุบันทำให้ธุรกิจสามารถดำรงอยู่ได้ โดยไม่จำเป็นต้องแข่งขันกับเศรษฐกิจภายนอก ใช้ทรัพยากรให้เป็นประโยชน์ ลดต้นทุน และกระจายรายได้ ธุรกิจดำเนินงานตามหลักความพอเพียง มองคู่แข่งกันอย่างเพื่อนร่วมธุรกิจ และสร้างธุรกิจให้มีความเข้มแข็ง ธุรกิจมีภูมิคุ้มกัน สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข”^{๖๔}

นภวรรณ แยมขุติ และไพรัช วงศ์ศรีตระกูล กล่าวว่่า “เมื่อเปรียบเทียบการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาจำแนกตามตำแหน่ง วุฒิ การศึกษา และคณะวิชาพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่่า การจัดระบบบริหารจัดการ การจัดระบบบริหารงบประมาณ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อม”^{๖๕}

จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์ กล่าวว่่า “การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ระบบการจัดการ และกลยุทธ์การตลาดส่งผลต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนสินค้า

^{๖๒} อุกฤษฏ์ ศรีดีโรมนต์, สมาน งามสนิท, สะอาด บรรเจิดฤทธิ์ และบุญเรือง ศรีเหรียญ, “การจัดการระบบเศรษฐกิจครัวเรือนไทย ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, ว.มรม. (มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์), ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓, (กันยายน – ธันวาคม), ๒๕๕๖, หน้า ๘๔.

^{๖๓} ดร.วิเศษ แสงกาญจนวนิช และดร.เอนก สุวรรณบัณฑิต, “ความชอบธรรมของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะปรัชญาเพื่อการพัฒนาชาติ”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๖๐, หน้า ๑๕๐.

^{๖๔} ชุตีระ ระบอบ, อุดลย์ นงภา และบรรเจิดศักดิ์ สันท์ศักดิ์, “การพัฒนาสู่อาชีพอิสระของประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารธุรกิจปริทัศน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๕๘, หน้า ๗๖.

^{๖๕} นภวรรณ แยมขุติ และไพรัช วงศ์ศรีตระกูล, “การประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยธนบุรี”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑๗, (กันยายน – ธันวาคม), ๒๕๕๗, หน้า ๑๕.

หัตถกรรมในเขตภาคกลาง โดยการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นปัจจัยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนสินค้าหัตถกรรมในเขตภาคกลางสูงสุด”^{๖๖}

กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักการที่มีการครอบคลุมทั้งตัวบุคคล คือ การมีความรู้ มีคุณธรรมประจำใจ มีจิตสำนึก มีสติเตือนตนเองไม่ให้กระทำในสิ่งที่เป็นโทษแก่ตนเอง และสังคม ซื่อสัตย์ไม่ละโมภ ในส่วนของชุมชน หลักเศรษฐกิจพอเพียงได้มีกระบวนการโดยใช้หลักของอาชีพในการพึ่งพาตนเองตามหลักของความพอเพียง พออยู่ พอกิน ประหยัด ไม่เป็นหนี้สิน ในการพัฒนาประเทศชาติ ถ้าสถาบันครอบครัว ชุมชน มีความเข้มแข็งสามารถเลี้ยงตนเองได้ ไม่เป็นภาระของชาติ ก็ช่วยให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า และพัฒนาได้ง่ายขึ้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทฤษฎีใหม่ที่สอดคล้องกับทุกบริบทของคนทั่วโลก ขึ้นอยู่กับผู้ทีนำไปประยุกต์ใช้ และวิถีชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่น รวมทั้งมีความทันสมัยอยู่เสมอ ไม่ว่าประเทศชาติจะพัฒนาไปถึงจุดไหนก็ตาม อีกทั้งหลักเศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นการพัฒนามนุษย์ให้รู้จักคำว่า พอเพียง พอดี พออยู่ พอกิน คือ การไม่ประพடுத்தินให้เกินกว่าฐานะ หรือสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ปฏิบัติจิตสำนึกในการรับผิดชอบในหน้าที่การงาน ลดละสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อคุณธรรม จริยธรรม มีความขยันหมั่นเพียร ขวนขวายหาความรู้ในสิ่งต่าง ๆ ให้กับตนเองอยู่เสมอ และพร้อมที่จะก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

๖. ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙ ที่พระองค์ได้ตรัสชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตแก่พระสภานิกงราชวไทย ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ ดังนี้

“...ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง และทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่เท่านั้นจะพอนั้น ไม่ได้แปลว่า เศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เป็นเศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ...”

จากนั้น ทรงขยายความคำว่า “พอเพียง” เพิ่มเติมต่อไปว่า หมายถึง “พอมีพอกิน”

“...พอมีพอกิน ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี...”

“...ประเทศไทยสมัยก่อน พอมีพอกิน มาสมัยนี้อิสระ ไม่มีพอมีพอกิน จึงจะต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนพอเพียงได้ พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกิน มีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ...” ทรงเปรียบเทียบ คำว่า พอเพียง กับ Self-Sufficiency ว่า

“...Self-Sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่นอยู่ได้ด้วยตนเอง...เป็นไปตามที่เขาเรียกว่า ยืนบนขาของตนเอง...แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่า พอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มี ความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนผู้อื่นน้อย...”^{๖๗}

^{๖๖} จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์, “อิทธิพลของระบบการจัดการ กลยุทธ์การตลาด และการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนสินค้าหัตถกรรม”, วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๓๓.

^{๖๗} วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา เดือน สิงหาคม ๒๕๔๒, หน้า ๔๗.

จากที่ผู้วิจัยได้มีการศึกษาหลักแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่กล่าวแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ที่พระองค์ทรงได้คิดค้นแนวทางในการพัฒนาประเทศชาติด้วยความพอดี พออยู่ พอกิน พอเพียงและเพียงพอ หมายถึง การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ทำอะไรที่เกินความจำเป็น เกินความสามารถ ไม่เกินขอบเขต ที่จะก่อให้เกิดการเบียดเบียนทั้งตนเอง และผู้อื่น ทำอะไรต้องมีการศึกษาให้รอบคอบ รอบรู้ รู้ให้ทั่วถึง จึงจะทำให้เข้าใจ และกระทำการนั้น ๆ ให้สำเร็จได้โดยไม่มีอุปสรรค หรือเกิดผลกระทบน้อยที่สุดได้ รวมถึงมีจิตใจที่เอื้ออารี เผื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือกิจการงานของกันและกัน

ในส่วนตัวบุคคลจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านความรู้ ความเข้าใจในหน้าที่ การงาน การชวนขยายหาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนติดตามข่าวสารเคลื่อนไหวการเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อม การพัฒนาในทุกระดับเพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ไตร่ตรองถึงหลักความเป็นไป ที่คาดว่าจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะต่าง ๆ และเตรียมความพร้อมในการรองรับสิ่งเหล่านั้นเพื่อให้สามารถก้าวเดินต่อไปในอนาคตอย่างมีความมั่นใจ

ในภาคธุรกิจ จะต้องรู้จักความสมดุลระหว่างการผลิต และการบริโภคของลูกค้า เพื่อให้ไม่ให้เกิดความจำเป็นที่จะก่อให้เกิดความเสียหายตามมาในเรื่องของราคา หรือวัสดุที่หมดอายุ เพราะฉะนั้น การรู้จักคำว่า พอเพียง พอมี พออยู่ พอกิน ไม่ได้หมายความว่า จะต้องประหยัดจนไม่ซื้ออะไร ไม่ใช่จ่ายอะไรเลย แต่เป็นการรู้จักความพอประมาณต่อการใช้จ่าย คือระหว่างรายรับและรายจ่ายนั้นให้มีเหตุผลในการใช้จ่าย ไม่ฟุ่มเฟือย และใช้จ่ายในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตของตนเอง ไม่เป็นภาระให้กับประเทศชาติ แต่เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า ด้วยการยึดหลักของความพอเพียง และมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมประจำใจเป็นพื้นฐาน

ดังนั้น ศาสตร์ของพระราชดำริที่ได้กล่าวมานั้น มีความสำคัญในทุกระดับทุกสังคมที่มีส่วนในการสร้างเสถียรภาพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปัน การให้ความช่วยเหลือที่นำมาซึ่งความสุขความร่มเย็น และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยที่ศาสตร์ดังกล่าวว่า “บวร” เป็นความสัมพันธ์กันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน มีรากฐานในการพัฒนาประเทศไปสู่การสร้างความเข้มแข็งตั้งแต่รากฐานก็คือ ครอบครัวที่มีความพร้อมทางการเงิน การงาน อาชีพ สถานะ คุณธรรม ในการถ่ายทอดความรู้คู่กับคุณธรรมให้กับบุตรที่เกิดมาให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ และเป็นบุคลากรที่ดีของสังคม นอกจากนี้ วัด ยังเป็นสถาบันที่มีความเกี่ยวเนื่องในเรื่องของการยึดเหนี่ยวจิตใจในการประกอบคุณงามความดี การประกอบพิธีกรรมด้านศาสนา เป็นสถานที่ที่เหมาะสมแก่การรักษาเยียวยาจิตใจมนุษย์ให้มีกำลังใจในการต่อสู้ชีวิต การชวนขยายหาความรู้ให้กับตนเอง ประกอบกับการประสิทธิ์ประสาทความรู้ การถ่ายทอดเทคนิควิชาการต่างๆ โรงเรียนสามารถให้เยาวชนนำไปประกอบอาชีพในการเลี้ยงดูตนเอง และเป็นที่พึ่งให้กับคนอื่นในสังคมอีกต่อไป ในขณะที่เดียวกัน ศาสตร์พระราชานี้ในส่วนของ เศรษฐกิจพอเพียง ที่สร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนได้รู้จักความพอมี พออยู่ พอกิน ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักพอประมาณ ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองโดยการศึกษาหาความรู้ รับรู้ข้อมูลข่าวสารในการเปลี่ยนแปลงของสังคม นำมาวิเคราะห์ พินิจพิจารณาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เตรียมความพร้อมในการหาวิธีในการแก้ไขในสิ่งที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิต หน้าที่การงาน และอื่น ๆ อย่างรอบคอบ และระมัดระวัง

เพราะฉะนั้น การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาทิ้ง “บวร” และ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ หน้าที่การงาน รวมถึงการพัฒนาประเทศจึงมีความสอดคล้องกับ บริบท วิถีชีวิต และการเป็นอยู่ของทุกชนชั้น ทุกระดับที่จะสร้างความเข้มแข็ง และมีเสถียรภาพให้กับ สังคม ลดความเหลื่อมล้ำ ความแก่งแย่ง ความเห็นแก่ตัวของคนในสังคม และหันมาร่วมกันสร้างความเป็นปึกแผ่น ความพร้อมเพรียงกันในการพัฒนาตนเองและประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองบนพื้นฐานของ ความมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม

๒.๒. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒.๒.๑ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลักษณะ เกยุราพันธ์ กล่าวว่ “แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมชุมชนไทยพวนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนา และส่งเสริม บุคลากรทุกระดับด้วยการอบรมให้มีความรู้ สร้างความตระหนัก ให้รู้คุณค่า ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลายและส่งเสริมการเรียนรู้ การ ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง มีการจัดตั้งกลุ่มผู้รับผิดชอบ การจัดทำป้ายแหล่งท่องเที่ยว”^{๖๘}

ธัญญลักษณ์ แซ่เลี้ยว กล่าวว่ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังใช้เป็นเครื่องมือ และ ยุทธศาสตร์เชิงรุกในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวระหว่าง ประเทศได้ด้วย ที่สำคัญชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิจัย สร้างกลไกภายในชุมชน และสร้าง ข้อตกลงที่จะร่วมมือกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต”^{๖๙}

ฐิตาภา บำรุงศิลป์ กล่าวว่ “วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง ๔ กลุ่มชาติพันธุ์ ถือเป็น ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน สิ่งปลูกสร้าง เครื่องแต่งกาย ภาษา อาหาร เทศกาล ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของ ๔ กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าในหลายด้าน”^{๗๐}

ดร.แก้วตา ผิวพรรณ, ผศ.สุทธิสินี ธีระธรรมสรณ์ และ ผศ.ดร.วินัย เข็มมวาราศาสตร์ กล่าวว่ “ชุมชนมีความเข้มแข็งทางด้านสังคมค่อนข้างมาก มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์มีแหล่ง ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสวยงาม มีศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และความมีอัตลักษณ์ไม่ตรีของคน ในชุมชน คนในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังมีข้อจำกัดคือ ชุมชนยังขาดความ เชื่อมโยงความ

^{๖๘} ลักษณะ เกยุราพันธ์, “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพวน เพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครนายก”, วารสาร Veridian E-Journal, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม - สิงหาคม), ๒๕๕๙, หน้า ๒๑๙๖.

^{๖๙} ธัญญลักษณ์ แซ่เลี้ยว, “ทุนทางสังคมวัฒนธรรมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ ชุมชนชาติพันธุ์ในแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว”, วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓, (กันยายน - ธันวาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๖๑.

^{๗๐} ฐิตาภา บำรุงศิลป์, “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ใน จังหวัดศรีสะเกษ”, วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑, (มกราคม - เมษายน), ๒๕๖๑, หน้า ๖๐.

ร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ชุมชน และภาครัฐขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่ดูแลในพื้นที่”^{๗๑}

นางอัจฉรา ศรีพันธ์ กล่าวว่า “การถ่ายโอนความรู้เพื่อปรับปรุงผลผลิตภาพการผลิตสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศยังไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมเน้นกระบวนการทำด้วยมือ ใช้เทคโนโลยีไม่ซับซ้อนจึงง่ายต่อการลอกเลียนแบบจึงทำให้ผู้ประกอบการที่มีความรู้ในการผลิตสินค้าและบริการเกิดภาวะหวงความรู้ซึ่งเป็นอุปสรรคในกระบวนการถ่ายโอนความรู้”^{๗๒}

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเดินทางเพื่อไปชมสิ่งที่เป็นวัฒนธรรม หรือ วัตถุโบราณต่าง ๆ รวมถึงประเพณีพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ที่ได้รับการสืบทอดเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้ดู และทำการศึกษาหาความรู้ การเดินทางเพื่อเยี่ยมชมศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีของคนอื่นในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศ ที่มีความแตกต่างจากพื้นที่ของตนเอง ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญในการเคารพกฎระเบียบของวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการขับเคลื่อนและผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และความเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นของตนเอง

จากที่ผู้วิจัยได้มีการศึกษาแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามที่กล่าวแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเดินทางเพื่อเยี่ยมชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต วิถีชุมชน ความเป็นเอกลักษณ์ ความเก่าแก่ที่ได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดมาถึงปัจจุบันเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ได้ศึกษา ซึ่งบางพื้นที่ไม่มีการสืบทอดแล้ว มีเพียงของเก่าที่แสดงเอาไว้เท่านั้น

๒.๒.๒ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภูวเดช สิ้นทับศาล และพระครูสุธีคัมภีร์ญาณ กล่าวว่า “หลักการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้ ๑. สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ๒. สิ่งอำนวยความสะดวกที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยว ๓. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ต้องมีสื่อประชาสัมพันธ์ หรือเจ้าหน้าที่มีคุณเทศกให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว”^{๗๓}

^{๗๑} ดร.แก้วตา ผิวพรรณ, ผศ. สุทธิสินี ธีระธรรมสรณ์ และ ผศ.ดร.วินัย เชื้อมวาราศาสตร์, “การจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันและความร่วมมือในการรองรับการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน”, วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๖๑, หน้า ๓๐ – ๓๑.

^{๗๒} นางอัจฉรา ศรีพันธ์, “กลยุทธ์การถ่ายโอนความรู้เพื่อปรับปรุงผลผลิตภาพการผลิตสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์”, ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕, หน้า ๓๐๑.

^{๗๓} ภูวเดช สิ้นทับศาล และพระครูสุธีคัมภีร์ญาณ, “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย”, วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๑๗๗.

อาจารย์ ดร.ภรณ์ภัส เบินท์, อาจารย์ธีระ อินทรเรือง และอาจารย์นรินทร์ ยืนทน กล่าวว่า “สภาพแวดล้อมภายในวัดมีการจัดการที่ดีในเรื่องของความสะอาด และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยเฉพาะในส่วนของทรัพยากรท่องเที่ยวสำคัญภายในวัด คงมีเพียงบางจุด เท่านั้นที่เป็นที่น่าสังเกต คือ บริเวณทำน้ำซึ่งส่วนใหญ่ทำขึ้นเรือถึงแม้จะมีทุกที่แต่พบว่า ยังไม่สะดวกสบายในการขึ้นลงเท่าที่ควร จึงควรมีการแก้ไขหากมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพราะถือเป็นจุดสำคัญทางการท่องเที่ยว”^{๗๔}

อัครินทร์ อังกูรวงษ์วัฒนา กล่าวว่า “สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจากระบบเสรีนิยมเป็นระบบเสรีนิยมใหม่ทำให้เกิดความเป็นพหุสังคมและพหุวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนาที่ได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟู และการพัฒนาผ่านกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเพิ่มประสิทธิภาพ และการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนามีศักยภาพอันส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้”^{๗๕}

วรภพ วงศ์รอด กล่าวว่า “การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรม ได้แก่ ๑. การจัดทำชุดข้อมูลแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล การประสานความร่วมมือส่วนราชการ เอกชน และองค์กรท้องถิ่น ๒. กำหนดยุทธศาสตร์เตรียมความพร้อมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๓. จัดให้มีศูนย์ประสานความร่วมมือชุมชนวัฒนธรรมไททรงดำ ระหว่างคนในชุมชน คุ่มบ้าน ผู้นำชุมชน องค์กรท้องถิ่น และสถานศึกษา...”^{๗๖}

พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ กล่าวว่า “แต่ละวัดดำเนินการด้วยตัวเองจาก คณะของพระสงฆ์ คณะศรัทธาญาติ คณะกรรมการวัด โยมอุปฐากกวัด สถานศึกษา จิตอาสา ที่เป็นเยาวชนของการเป็นมัคคุเทศก์ งบประมาณจากโยมอุปฐากกวัดจากการบริจาคของ นักท่องเที่ยว”^{๗๗}

ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวควรประสานสัมพันธ์ และดึงเอาชาวบ้าน หรือชุมชน หน่วยงานราชการเข้ามามีส่วนในการให้ความช่วยเหลือ หรือสนับสนุนในด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้มีความรับผิดชอบ และวางแผนวัฒนธรรมอันล้ำค่า รวมถึงปูชนียสถานที่ควรแก่การอนุรักษ์

^{๗๔} อาจารย์ ดร.ภรณ์ภัส เบินท์, อาจารย์ธีระ อินทรเรือง และอาจารย์นรินทร์ ยืนทน, “การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางน้ำเพื่อส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวทางน้ำ เขตดลิ่งชั้นกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, สำนักงานวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๙, หน้า ๑๒๓.

^{๗๕} อัครินทร์ อังกูรวงษ์วัฒนา, “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนโดยใช้ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา”, วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓, (กันยายน – ธันวาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๑๑.

^{๗๖} วรภพ วงศ์รอด, “การพัฒนาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชุมชนวัฒนธรรมไททรงดำบ้านหนองเน อำเภอนาทะโก จังหวัดนครสวรรค์”, วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๕๙, หน้า ๓๘.

^{๗๗} พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์, “นโยบายและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประชารัฐในล้านนา”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๑๐๖.

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวมาแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวจะต้องมีการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานเป็นทีม และมีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงผลประโยชน์ร่วมกัน และเกิดองค์การแห่งความสามัคคี รักบ้านเกิดในถิ่นฐานของตนเอง ตลอดถึงการให้การสนับสนุน และเกื้อกูลกิจการงานของกันและกัน เพื่อเป็นการเปิดกว้างด้านการท่องเที่ยว สอดรับการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจของประเทศ และก้าวทันต่อการเปลี่ยนของโลกสมัยใหม่

๒.๒.๓ ประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๑) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด กล่าวว่า “มีสถานที่ท่องเที่ยวเกิดขึ้นใหม่ ที่นักท่องเที่ยวยังไม่รู้จักมากจะมีปัญหาในการเดินทาง เนื่องจากถนนยังไม่ได้รับการพัฒนาให้ดีเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งรถสาธารณะยังไม่ถึง ทำให้การเดินทางไปลำบาก ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังอยู่ก่อน การเดินทางจะสะดวกสบาย อีกทั้งสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ใกล้กัน ไม่ต้องเสียเวลาหลายครั้ง”^{๗๘}

ธัญญา กาศรุณ, ชุตีวรรณ ปราณีธรรม และจารีย์ พรหมณะ กล่าวว่า “การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ รูปแบบการท่องเที่ยว คือ การนำเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระโดยมีนักสื่อความหมาย (มัคคุเทศก์น้อย) นำเที่ยวตามเส้นทางเดินท่องเที่ยวเพื่อศึกษาและชมวัดเวียงสระ และเมืองโบราณเวียงสระ ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว และความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๑ และ ๓.๙๓ ตามลำดับ”^{๗๙}

นนทิภัก เพียรโรจน์, สิริภัทร โชติช่วง และณัฐมน ราชรักษ์ กล่าวว่า “การส่งเสริมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่ม ๔ จังหวัดในภาคใต้ของประเทศไทยให้ประสบความสำเร็จนั้น จะต้องมีการใช้สื่อที่หลากหลายครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกันได้ทุกกลุ่ม”^{๘๐}

แสงจันทร์ เกศากิจ กล่าวว่า “การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ยังมีจุดอ่อน คือชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการขับเคลื่อน และการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมักจะคอยรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ

^{๗๘} ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด, “การจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม”, วารสารคุษภักดิ์บัณฑิตทางสังคมศาสตร์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๕๙, หน้า ๑๓๑.

^{๗๙} ธัญญา กาศรุณ, ชุตีวรรณ ปราณีธรรม และจารีย์ พรหมณะ, “การพัฒนาารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเวียงสระ”, วารสารช่อพะยอม, ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๒, (มิถุนายน – ตุลาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๔๑.

^{๘๐} นนนทิภัก เพียรโรจน์, สิริภัทร โชติช่วง และณัฐมน ราชรักษ์, “การเชื่อมโยงเส้นทางและการส่งเสริมการตลาดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่ม ๔ จังหวัด”. วารสารวิทยาการจัดการ, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๕๘, หน้า ๑๑๐.

เท่านั้น ทั้งนี้ชุมชนมีความแตกแยกทางด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ และรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ในด้านใดบ้าง”^{๘๑}

จำเริญ ฐานันดร, จงรักษณั มณีวรรณ, รุ่งโรจน์ ต้นประดิษฐ์, สมประสงค์ แสงอินทร์ และคณะ กล่าวว่า “ลักษณะการจัดการการท่องเที่ยวหนองหลวงปัจจุบัน เป็นรูปแบบที่ชาวบ้านช่วยกันบริหารจัดการพื้นที่บริเวณโดยรอบ ทั้งทางด้านร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และเรือนำเที่ยวในหนองหลวง โดยมีเทศบาลตำบลเวียงชัยช่วยดูแลและอำนวยความสะดวก ซึ่งการพัฒนาและการแก้ปัญหาต่าง ๆ จะใช้วิธีการเลือกหัวหน้าเพื่อประชุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และหาทางออกร่วมกัน”^{๘๒}

สรุป การประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้คนรู้จัก และอยากจะมาเยี่ยมชม และในขณะเดียวกัน การอำนวยความสะดวก เส้นทางที่จะเข้าถึงต้องมีการรองรับเป็นอย่างดี และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ก็ควรเตรียมการให้พร้อม และเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น มีรายได้ตามมา สิ่งที่จะส่งผลกระทบต่อเรื่องผลประโยชน์จะกลุ่มคนต่าง ๆ เพราะฉะนั้น การบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมต่าง ๆ จะต้องประสานงานกันเป็นอย่างดี มีความสัมพันธ์ อนุรักษ์พื้นที่ถิ่นของตนเอง และช่วยกันขับเคลื่อนกิจการด้านการท่องเที่ยวให้ดีที่สุด

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นการท่องเที่ยวที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน หรือท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งองค์กร หน่วยงาน ชุมชนจะต้องเข้ามาควบคุมดูแล บริหารจัดการอย่างเป็นระบบ จัดระบบอำนวยความสะดวก และให้ความอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว และดึงดูดใจให้อยากมาเที่ยวอีกครั้ง

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นการท่องเที่ยวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความเป็นวัฒนธรรม อารยธรรมของท้องถิ่นที่มีความแตกต่าง เป็นเอกลักษณ์ ที่ได้รับการอนุรักษ์ และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น หรือมีสิ่งที่ยังบ่งบอกถึงบรรพบุรุษที่ได้สร้างเอาไว้ให้เห็นเป็นตัวอย่าง ที่ส่งผลให้เกิดมูลค่าเพิ่มและจูงใจให้คนเข้ามาศึกษาหาความรู้

๒) การท่องเที่ยวชุมชน

พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ กล่าวว่า “องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร คือ ศักยภาพทางการท่องเที่ยว กระบวนการคิดแบบยั่งยืนในด้านภูมิทัศน์ที่ตีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและที่ยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ด้านรายได้ มุ่งที่จะใช้การ

^{๘๑} แสงจันทร์ เกศากิจ, “การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๖, หน้า ๘๙.

^{๘๒} จำเริญ ฐานันดร, จงรักษณั มณีวรรณ, รุ่งโรจน์ ต้นประดิษฐ์, สมประสงค์ แสงอินทร์ และคณะ, “วรรณกรรมท้องถิ่น : การฟื้นฟูเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หนองหลวง ตำบลเวียงชัย อำเภอเวียงชัยเวียง จังหวัดเชียงราย”, วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๑๕๖.

ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการรักษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน”^{๘๓}

เจนจิรา อักษรพิมพ์ กล่าวว่า “ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่ากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีผู้นำกลุ่มที่มีความมุ่งมั่น มีความรู้ความสามารถและความเข้าใจบริบทในการจัดการท่องเที่ยว กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีการสร้างความร่วมมือทั้งในระดับแนวตั้ง และแนวนอน แต่เป็นเพียงการมีส่วนร่วมในระดับของการปฏิบัติ ยังขาดการสร้างความร่วมมือในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากนี้กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนมีความสามารถในการใช้สื่อ และช่องทางในการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายแต่ทำอย่างไม่ต่อเนื่อง”^{๘๔}

ราณี อมรินทร์รัตน์ กล่าวว่า “ควรมีการกำหนดแนวทางในด้านการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ส่งเสริมให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันวางแผนปรับปรุงพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในชุมชน ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการแก่นักท่องเที่ยว รักษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน”^{๘๕}

พรหมภัสสร ชุณหบุญญทิพย์ กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว นอกจากประชาชนจะได้รับผลประโยชน์ด้านรายได้อย่างเท่าเทียมแล้ว การได้รับความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะนำไปสู่กระบวนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในที่สุด”^{๘๖}

กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย กล่าวว่า “ชุมชนมีความต้องการให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว และมีการรวมตัวเพื่อจัดตั้งองค์กรการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวรวมไปถึงการร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนโดยร่วมกันหาแนวการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนลำปางหลวงจำนวน ๒ เส้นทาง”^{๘๗}

สรุป คนในชุมชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่จะต้องเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญ รวมทั้งดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นพื้นถิ่นดั้งเดิม ร่วมกับการบริหารจัดการ การวางแผน และ

^{๘๓} พิมพ์ภัสสร พงศกรรังศิลป์, “การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา”, วารสาร Veridain E-Journal, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓, (กันยายน - ธันวาคม), ๒๕๕๗, หน้า ๖๕๐.

^{๘๔} เจนจิรา อักษรพิมพ์, “กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา”, วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระราชาอุปถัมภ์, ปีที่ ๑๒, ฉบับที่ ๓, (กันยายน - ธันวาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๑๔๑.

^{๘๕} ราณี อมรินทร์รัตน์, “การศึกษาเปรียบเทียบความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวชุมชน : กรณีศึกษาชุมชน ๖ แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร”, วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม - สิงหาคม), ๒๕๖๑, หน้า ๘๖.

^{๘๖} พรหมภัสสร ชุณหบุญญทิพย์, “การท่องเที่ยวชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพื้นที่ชุมชนน้ำหนองไขววน บ้านดอนแดง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม”, วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒, ๒๕๖๐, หน้า ๖๐.

^{๘๗} กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย, “ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”, วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม - สิงหาคม), ๒๕๕๙, หน้า ๑.

การอนุรักษ์ด้วย ซึ่งจะผลักดันให้เกิดความสนใจของคนสมัยใหม่ที่จะเข้ามาเยี่ยมชม และท่องเที่ยวมากขึ้น ในการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างให้เกิดสายสัมพันธ์ และจะส่งผลให้เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ มีหน้าที่รับผิดชอบ รวมทั้งขับเคลื่อนการทำงานแบบองค์รวม เพื่อให้การท่องเที่ยวมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง และไม่ส่งผลกระทบต่อในทุก ๆ ด้าน ทั้งผู้ที่อยู่ในพื้นที่ และผู้เข้ามาเยี่ยมชมได้รับผลเท่าเทียมกัน

ในการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ความเป็นเอกลักษณ์ สภาพแวดล้อม และทุนทางมรดกที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ จนเกิดมูลค่า ทรงคุณค่า และมีความสำคัญต่อคนในชุมชนที่จะต้องหันมาร่วมมือกันอนุรักษ์ และปกป้อง รวมถึงการวางแผน การร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวของนักทัศนาจร ตลอดถึงนักเรียนนักศึกษาที่จะเข้ามาในพื้นที่อย่างกว้างขวาง

๓) การท่องเที่ยวเชิงศาสนา

พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์ กล่าวว่า “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวซ้ำคือ ด้านสถานที่ท่องเที่ยวและด้านสภาพแวดล้อม แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประชาคมเกษียณ จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย การพัฒนากิจกรรมทางศาสนาที่มีอัตลักษณ์ การกำหนดราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรม การพัฒนาเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการประชาสัมพันธ์เชิงรุก การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว”^{๘๘}

ประทีป พีชทองกลาง, เพราพิลาส ประสิทธิ์บุรีรักษ์, และญาดาวิมินทร์ พีชทองกลาง กล่าวว่า “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนา สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเป็นสำคัญ โดยควรมุ่งเน้น

๑) การบริหารจัดการระบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาวัฒนธรรมให้เกิดประสิทธิภาพ ในมิติต่าง ๆ โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและระบบนิเวศของชุมชน

๒) ต้องให้ ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อผลในมิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

๓) การกำหนดกติกา และการจัดการร่วมกันในด้านการจัดการสิ่งปฏิกูลเพื่อดำรงไว้ของวัฒนธรรมที่ดีของชุมชน

๔) การจัดการด้านการตลาด ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อดิจิทัลต่าง ๆ และสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเพิ่มเติม”^{๘๙}

ประทีป พีชทองกลาง กล่าวว่า “พฤติกรรมท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยววัดที่มีเจดีย์ และพระพุทธรูปสำคัญที่มีประวัติศาสตร์การสร้างเก่าแก่ มีความเชื่อเรื่องความ

^{๘๘} พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์, “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประชาคมเกษียณ จังหวัดกาญจนบุรี”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๕๙, หน้า ๓๕.

^{๘๙} ประทีป พีชทองกลาง, เพราพิลาส ประสิทธิ์บุรีรักษ์, และญาดาวิมินทร์ พีชทองกลาง, “วัดงาม นามมงคล : แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดนามมงคล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๖๑, หน้า ๒๓๙.

ศักดิ์สิทธิ์ มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมโดยมีการนำเสนอผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ให้พบเห็นบ่อย ๆ ดังนี้
ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทราบเส้นทางการท่องเที่ยวอื่น ๆ นอกเส้นทางการท่องเที่ยว
หลักที่นักท่องเที่ยวรู้จักดี”^{๙๐}

ฉลอง พันธุ์จันทร์ กล่าวว่า “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนากรรมฐาน แบบไปเข้า-
เย็นกลับ หรือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่ใช้ระยะเวลาประมาณ ๑ – ๓ วัน จะมีความสอดคล้องกับ
ระยะเวลาหรือช่วงวันหยุดของนักท่องเที่ยวซึ่งนิยมเดินทาง ท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดติดต่อกันที่ใช้
ระยะเวลาไม่นานเกินไป”^{๙๑}

ศ.ดร.วัชระ งามจิตตเจริญ, ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี, ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช กล่าวว่า “มี
การพัฒนาใน ๖ ประเด็น คือ ๑. การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการด้านการ ๒. การพัฒนาการ
บริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวต่างประเทศในราชอาณาจักร ๓. การพัฒนาความร่วมมือด้านการ
ท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียและนานาชาติ ๔. การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ๕. การสร้าง
ความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับเครือข่าย ๖. การสนองนโยบายของประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน”^{๙๒}

สรุป การท่องเที่ยวที่ดี จะต้องมีการสร้างสายสัมพันธ์เครือข่ายเพื่อเป็นการ
ประชาสัมพันธ์ และดึงเอาคนเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเองให้มากขึ้น มีมิติที่หลากหลายในการ
สื่อสาร และพัฒนาให้ครบองค์ประกอบ เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการพัฒนาประเทศ และเศรษฐกิจที่
กำลังเจริญเติบโต โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว

จากที่กล่าวแล้วนั้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการท่องเที่ยวเพื่อ
ประกอบพิธีกรรม การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนา รวมถึงการเยี่ยมชมโบราณสถาน
โบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของศาสนานั้นๆ ที่ได้รับการอนุรักษ์ และดูแลรักษาเอาไว้โดยผู้นำทาง
ศาสนา หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ

๒.๓. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

๒.๓.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

จักรพงษ์ พวงงามชื่น, สวิชญ ศุภอุดมฤกษ์ ศรีรัตน์ และนครศ รั้งควัด กล่าวว่า “การพัฒนา
รูปแบบ การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนโดยใช้เทคนิค A-I-C สามารถช่วยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม
ในการจัดการป่าชุมชน มากขึ้นในทั้ง ๔ ประเด็น คือ ๑. การตัดสินใจ ๒. การดำเนินงาน ๓. การใช้
ประโยชน์จากป่า ๔. การประเมินผล ทั้ง ๔ ประเด็น คือ กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วม ด้วย

^{๙๐} ประทีป พิษทองกลาง, “เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัด
เชียงใหม่”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ – ฉบับที่ ๔, (สิงหาคม – ธันวาคม),
๒๕๕๘, หน้า ๑๒๑.

^{๙๑} ฉลอง พันธุ์จันทร์, “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนากรรมฐานของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อีสาน
ตอนกลาง กรณีจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม”, วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม, ปีที่ ๗ ฉบับที่
๑, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๖๑, หน้า ๒๖๓.

^{๙๒} ศ.ดร.วัชระ งามจิตตเจริญ, ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี, ผศ.ดร.ปัญญา คล้ายเดช, “การพัฒนากระบวนการบริหาร
จัดการและการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อ
เชื่อมโยงสู่ประชาคมอาเซียน”, วารสารมหาจุฬาริชาการ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๖๑, หน้า ๑.

เทคนิค A-I-C สามารถทำให้ชาวบ้านกลับมาให้ความสำคัญกับการจัดการป่าชุมชน และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และประเมินผลมากขึ้น กว่าในอดีต”^{๙๓}

เอื้ออนุช ถนอมวงษ์, ทิพย์วัลย์ สุรินยา, งามลมัย ผิวเหลือง, นรุตม์ พรประสิทธิ์ และวิเชียร ปรีชาธรรมวงศ์ กล่าวว่า “...การสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยส่งผ่านความผูกพันต่อชุมชน นั่นคือเมื่อเยาวชนได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว โรงเรียน และชุมชน จะมีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนที่ตนอยู่อาศัยมากขึ้น และส่งผลให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ข้อค้นพบครั้งนี้ทำให้เกิดความเข้าใจในกลไกการส่งผลของการสนับสนุนทางสังคมที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น...”^{๙๔}

มานิดา เพ็ญชูช และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์ กล่าวว่า “กระบวนการมีส่วนร่วมของโครงการฯ ยังไม่สามารถ ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในตัวโครงการฯ ได้เท่าที่ควร รวมถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากคนสองกลุ่มนั้น เป็นผลมาจากผลประโยชน์ และการรับรู้หรือได้รับข้อมูลที่ แตกต่างกัน”^{๙๕}

นิลพล เชื้อเมืองพาน, นีออน ศรีสมยง, ธนธร วรขจร, ใจนุช ประยูรชาติ และชินการ สมะลาภา กล่าวว่า “ชุมชนในแหล่งให้ความสนใจ และตั้งใจในการจัดการ และพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพต้นแบบ โดยเฉพาะผู้นำชุมชนมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาศักยภาพน้ำพุร้อน โดย ชุมชนต้องการให้เกิดการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นต้นแบบ ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง และสามารถเชื่อมแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียง”^{๙๖}

นางสาวจิตาภา เร่งมีศรีสุข ได้สรุปไว้ว่า “ผู้บริหารต้องมีความเชี่ยวชาญ ชัดเจนในเรื่องของความรู้ มีความเข้าใจใน งานที่ทำและมีความเข้าใจในพื้นที่การบริหาร โดยผู้ปฏิบัติงาน ต้องมีการเข้าใจนโยบายและ เข้าถึงประชาชนทั้งปัญหาและความต้องการการให้บริการจากภาครัฐ ดังนั้น

^{๙๓} จักรพงษ์ พวงงามชื่น, สวิขญา ศุภอุดมฤกษ์ ศรีรัตน์ และนครศร รั้งควัด, “การพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษา บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน”, วารสารวิจัยและพัฒนา มจร., ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๒, (เมษายน – มิถุนายน), ๒๕๕๖, หน้า ๒๓๓.

^{๙๔} เอื้ออนุช ถนอมวงษ์, ทิพย์วัลย์ สุรินยา, งามลมัย ผิวเหลือง, นรุตม์ พรประสิทธิ์ และวิเชียร ปรีชาธรรมวงศ์, “การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา”, วารสารสมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑, (มกราคม – เมษายน), ๒๕๖๑, หน้า ๑๑๕.

^{๙๕} มานิดา เพ็ญชูช และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ กรณีศึกษา โครงการขยายกำลังการผลิตโรงไฟฟ้ากระบี่”, วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒, ๒๕๖๐, หน้า ๑๘๑.

^{๙๖} นิลพล เชื้อเมืองพาน, นีออน ศรีสมยง, ธนธร วรขจร, ใจนุช ประยูรชาติ และชินการ สมะลาภา, “การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน แหล่งน้ำพุร้อนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี”, การประชุมวิชาการและนำเสนองานวิชาการระดับชาติ, ครั้งที่ ๒, มิถุนายน ๒๕๖๑, หน้า ๑๒๕๐.

การแก้ไขปัญหาจึง ต้องเกิดจากการร่วมคิด ร่วมทำของคนในชุมชนจึงต้องมีหลักการของการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการจะมีการเชื่อมโยง อย่างใกล้ชิด “การตัดสินใจ”^{๙๗}

สรุป การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการในการมีส่วนร่วมด้วยความพึงพอใจ ด้วยความเต็มใจ แสดงออกถึงความเป็นเจ้าของเพื่อให้การพัฒนาตรงตามวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพสังคม สภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้นๆ เป็นการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สิ่งที่มีอยู่ได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ตามลำดับ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นหลักการแนวคิดที่สร้างความเป็น ปึกแผ่น ความสามัคคี และความเป็นเจ้าของในการพัฒนาแต่ละพื้นที่ให้เกิดความหวงแหน ความเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ เอาใจใส่ในการสอดส่องดูแล และสอดคลองกับสภาพความเป็นอยู่ ส่งเสริมให้เกิด การพัฒนาอย่างถูกต้อง

๒.๓.๒ ปัจจัยการมีส่วนร่วม

มานิดา เพ็ญชูช และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์ กล่าวว่า “ในส่วนของปัจจัยความสำเร็จของ กระบวนการมีส่วนร่วมฯ ต้องอาศัยปัจจัยด้านเทคนิค ปัจจัยด้านบุคคล และปัจจัยด้านกระบวนการ ประกอบกัน อย่างไรก็ตาม การดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมฯ ของโครงการพบปัญหาและอุปสรรคที่ เกิดจากข้อจำกัดด้าน กฎหมาย ข้อจำกัดจากเจ้าของโครงการ และข้อจำกัดที่เกิดจากประชาชนใน พื้นที่ ทั้งนี้ แนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมฯ ของ โครงการให้ประสบความสำเร็จ ภาครัฐควรพิจารณาปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย และกำหนดบทลงโทษของกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ ชัดเจน”^{๙๘}

พันตำรวจโท สิงห์ ปานะชา กล่าวว่า “องค์การบริหารส่วนตำบลเองต้องมีการกระตุ้นให้ ประชาชนเห็นคุณค่าของการเข้าร่วมในการดำเนินงานด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดมี การกำหนดเงื่อนไขของการเข้ามามีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจน เช่น มีการเปิดโอกาสทุกคน และทุก ๆ กลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาภู ะเบียบต่าง ๆ มีเวลากำหนดเพื่อให้ประชาชน สามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพเป็นจริงของตน มีการกำหนดลักษณะการทำงาน ด้าน การป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดไว้อย่างชัดเจน”^{๙๙}

สมจินตนา คุ่มภัย กล่าวว่า “ชาวชุมชนที่มีอาชีพเกษตรกรรมมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมหรือ โครงการของ อบต. มากกว่าอาชีพอื่น ๆ เนื่องจากชาวชุมชนมีอาชีพทำสวนยางเป็นส่วนใหญ่ซึ่งต้องกรีด

^{๙๗} นางสาวจิตาภา เร่งมีศรีสุข, “พุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างการมี ส่วนร่วมเชิงบูรณาการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณ ภูมิ, ๒๕๖๐, หน้า ๒๔.

^{๙๘} มานิดา เพ็ญชูช และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวิเคราะห์ผลกระทบ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ กรณีศึกษา โครงการขยายกำลังการผลิตโรงไฟฟ้ากระบี่”, วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนา ชุมชน, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒, ๒๕๖๐, หน้า ๑๗๔.

^{๙๙} พันตำรวจโท สิงห์ ปานะชา, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย - พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี”, ปรัชญาดุขฎี บัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๕, หน้า ๒๕๑.

ยางในช่วงเช้าเท่านั้น เมื่อแล้วเสร็จภารกิจก็มีเวลาว่าง เพียงพอสำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการของ อบต. ซึ่งแตกต่างจากอาชีพอื่น ๆ ที่ต้องประกอบ กิจกรรมตลอดทั้งวัน เช่น ค่าขายรับจ้าง และผู้ที่มีรายได้มากมีส่วนร่วมมากกว่าผู้มีรายได้น้อย”^{๑๐๐}

ฐิติ ศรีใหญ่ ได้กล่าวว่า “ปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย การได้รับข้อมูลข่าวสาร การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม”^{๑๐๑}

อาจารย์ ดร.กานต์ เสกขุนทด กล่าวว่า “ปัจจัยด้านบุคคลส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของประชาชน การรู้สำนึกในหน้าที่ การอาสาสมัครใจเพื่อช่วยเหลือสังคมชุมชน การมีความรู้ความสามารถ กล่าวพูดกล้าแสดงความคิดเห็น”^{๑๐๒}

สมคิด ศรีสิงห์ กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาของชุมชน เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในปัจจุบัน เพราะท้องถิ่นจะเจริญก้าวหน้าได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เป็นสำคัญ ในอดีตที่ผ่านมาความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นเป็นไปได้อย่างเชื่องช้า ทั้งที่ฝ่ายบ้านเมืองเองก็มีโครงการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างมากมาย”^{๑๐๓}

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่สำคัญในการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมกันค้นหาปัญหา จนถึงการรับผลประโยชน์ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ นั้นสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์ เพราะฉะนั้นการมีส่วนร่วมจึงต้องมีการวางแผน การวางขั้นตอนที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวในระหว่างการค้าเนินงาน

จากที่ได้มีการศึกษาดังที่กล่าวอ้างเอาไว้ในเบื้องต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหาในทุกขั้นตอนอย่างละเอียด ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงจบโครงการ เพราะทุกอย่างตั้งแต่บุคคล สภาพแวดล้อม สภาพสังคม วิถีชีวิต ปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอกล้วนแล้วแต่มีส่วนในการที่จะก่อให้เกิดปัญหา หรือขับเคลื่อนงานให้ดำเนินไปด้วยดีหรือล้มเหลวได้เช่นกัน

๒.๓.๓ ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

^{๑๐๐} สมจินตนา คุ่มภัย, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบที่บูรณาการแผนชุมชนสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วารสาร Veridian E-Journal, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม – สิงหาคม), ๒๕๕๙, หน้า ๗๔๔.

^{๑๐๑} ฐิติ ศรีใหญ่, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในจังหวัดสุรินทร์” ปรัชญาดุสิต บัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๗, หน้า ๒๕๐.

^{๑๐๒} อาจารย์ ดร.กานต์ เสกขุนทด, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วารสารราชนครินทร์, (มกราคม – มิถุนายน), ๒๕๕๘, หน้า ๑๓๒.

^{๑๐๓} สมคิด ศรีสิงห์, “ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมของประชาชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก”, วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๕๙, หน้า ๖๒.

มูธาอีร์ รักษาติเจริญ กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ในด้านการประสานงาน และด้านการส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในด้านการเข้าร่วมในการทำประชาพิจารณ์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามผล ในด้านการรายงานผลการดำเนินงานนั้น มีผลต่อการเพิ่มความยั่งยืนของชุมชนในกลุ่มน้ำลำเชียงไกร ด้านความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ในด้านการฟื้นฟู และด้านการป้องกัน ด้านความยั่งยืนด้านสังคม...”^{๑๐๔}

อุดม ไพรเกษตร และปิยากร หวังมหาพร กล่าวว่า “แนวทางการพัฒนาการใช้เฟสบุ๊คเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนของหน่วยงานภาครัฐ ก็คือการประชาสัมพันธ์เฟสบุ๊ค ของหน่วยงานจากหลายช่องทางเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้รับทราบมากยิ่งขึ้น และเนื้อหาหรือการนำเสนอข่าวสาร การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านทางเฟสบุ๊คของหน่วยงานภาครัฐควรปรับปรุงการนำเสนอเนื้อหาให้มีความทันสมัย รวดเร็ว และถูกต้อง ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน”^{๑๐๕}

ฉิติ ศรีใหญ่ “ในการดำเนินการจัดการป่าชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่แล้วชุมชนมีการจัดกิจกรรมปลูกป่าตลอดทั้งปี มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับประชาชนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง และมีการศึกษาดูงานในพื้นที่ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ทำให้การดำเนินการจัดการป่าชุมชนประสบความสำเร็จ และได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนเป็นอย่างดี”^{๑๐๖}

จุฑาลักษณ์ แสนโท และเจนจิรา ทวดอาด กล่าวว่า “ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลในการคุ้มครอง คนไร้ที่พึ่งในชุมชน (ตำบลต้นแบบ) น้อยที่สุด จึงควรจัดให้มีการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน ของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในชุมชนภายหลังจากการดำเนินงานเพื่อเป็นการกำกับติดตาม และ ประเมินถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาในอนาคต และจัดให้มีกิจกรรมภายในศูนย์ฯ เพื่อเฝ้าระวังทางสังคม และป้องกันปัญหาอย่างต่อเนื่อง”^{๑๐๗}

วิไลภรณ์ ศิริกา, ศศรีธร พิมพ์ชายน้อย และทิพานัน นามวิจิตร กล่าวว่า “การดำเนินงานโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมโดยให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตาม ประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์เป็นเทคนิคการพัฒนา

^{๑๐๔} มูธาอีร์ รักษาติเจริญ, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของชุมชนในกลุ่มน้ำลำเชียงไกร”, วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑, (มกราคม - เมษายน), ๒๕๕๘, หน้า ๘๔.

^{๑๐๕} อุดม ไพรเกษตร และปิยากร หวังมหาพร, “การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านทางสื่อสังคมเฟสบุ๊คของหน่วยงานภาครัฐไทย”, วารสารการเมืองการปกครอง, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑, (มกราคม - เมษายน), ๒๕๖๐, หน้า ๕๒.

^{๑๐๖} ฉิติ ศรีใหญ่, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในจังหวัดสุรินทร์”, ปรัชญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๗, หน้า ๒๔๘.

^{๑๐๗} จุฑาลักษณ์ แสนโท และเจนจิรา ทวดอาด, “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในชุมชน (ตำบลต้นแบบ) ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม”, วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓, (ตุลาคม - ธันวาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๕๓.

งานบริการทางการแพทย์ฉุกเฉินในระดับพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา ชัดจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่างๆ”^{๑๐๘}

จากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการดำเนินงานในทุกขั้นตอน เพื่อให้การทำงานมีการขับเคลื่อนไปโดยตลอดในทุกกระบวนการ จึงต้องมีการระดมความคิด แสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และเห็นพร้อมที่จะสร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวไปพร้อม ๆ กัน

๒.๓.๔ ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

๒.๓.๔.๑ ทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow)

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นนักจิตวิทยาที่ได้ค้นคว้าพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีความต้องการแตกต่างกันที่เป็นเหตุแรงจูงใจในการแสวงหาความต้องการเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในตนเอง และเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยที่แต่ละคนจะมีความต้องการขั้นพื้นฐานที่เหมือนกัน และหวังให้ชีวิตมีความสมบูรณ์มากที่สุด เป็นแรงกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการเหล่านั้น ซึ่งมาสโลว์ได้แบ่งการระดับต้องการจากขั้นพื้นฐานในระดับต่ำสุดไปถึงขั้นสูงสุด ประกอบด้วย ๕ ประการดังนี้

๑. ความต้องการทางร่างกาย: เป็นจุดเริ่มต้นของความต้องการ ซึ่งเป็นความต้องการทางร่างกายที่เป็นภาวะสมดุล จึงกล่าวได้ว่า เป็นความต้องการที่ไม่หยุดนิ่ง เช่น ความต้องการมีเพศสัมพันธ์ ความต้องการพักผ่อน ความต้องการออกกำลังกาย และกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงต้องการทางประสาทสัมผัสที่ให้ความพึงพอใจ เช่น การได้รับรสชาติที่ดี สูดดมกลิ่นที่พอใจ และอื่น ๆ

๒. ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง: เมื่อความต้องการสมบูรณ์แล้ว ลำดับต่อมาจะเพิ่มขึ้นเป็นความต้องการที่สูงขึ้น นั่นคือ ความต้องการความปลอดภัย เช่น ความปลอดภัย ความมั่นคง ความป้องกัน ความเป็นอิสระจากความกลัว ความเป็นอิสระจากความกังวล ความแข็งแกร่ง ทั้งหมดนี้เป็นความต้องการทางร่างกายที่เป็นความจริงเช่นกัน ความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการระดับผู้ใหญ่ เพราะเป็นความต้องการที่สูงกว่าศักยภาพของเด็ก

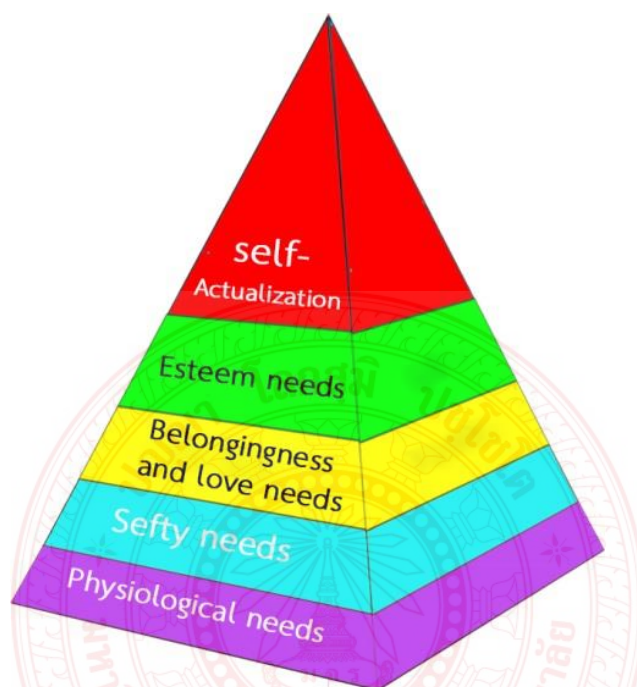
๓. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ: เมื่อความต้องการทั้งสองประการที่กล่าวแล้วนั้นสมบูรณ์แล้ว สิ่งก็ตามมา คือ ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ คนเราจะมีความรู้สึกสมบูรณ์ขึ้น อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน เกิดความรู้สึกเป็นเพื่อน ความรู้สึกเป็นที่รัก หรือภรรยา หรือลูก ๆ มีความต้องการประสานผูกพันกับผู้คนโดยทั่วไป

๔. ความต้องการการยกย่อง: เป็นความต้องการหลัก ๆ อยู่ ๒ ประการ คือ ๑. ความต้องการความเข้มแข็ง ความต้องการความสำเร็จ ความต้องการความเพียงพอ ความต้องการความสามารถสูง ความมั่นใจในการเผชิญต่อโลก และความเป็นอิสระ ๒. ความต้องการมีชื่อเสียง และเกียรติยศ การเอาใจใส่ การให้ความสำคัญ เป็นความต้องการการได้รับการยกย่องจากผู้อื่น

^{๑๐๘} วิไลภรณ์ ศิริกา, ศศริธร พิมพ์ชายน้อย และทิพานัน นามวิจิตร, “การพัฒนาอาสาฉุกเฉินชุมชนประจำครัวเรือน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าพระ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น”, รายงานโครงการวิจัย, สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ (สพฉ.), ๒๕๕๙, หน้า ๘๐ - ๘๑.

๕. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต: เมื่อความต้องการทั้งหมดสมบูรณ์แล้ว ก็ยังมี ความคาดหวังที่จะมีความต้องการเพิ่มขึ้น เป็นความต้องการความสงบสุขขั้นสูงให้กับตัวเอง สิ่ง ที่คน อื่นทำได้ เขาก็อยากจะประสบผลสำเร็จเช่นกัน เขาจะต้องไปให้ถึงความจริงที่เป็นธรรมชาติ^{๑๐๙}

ดังพาราไดม์การจัดลำดับความต้องการของมาสโลว์เหมือนดังปิรามิด ดังต่อไปนี้

(A.H. Maslow, The Theory of Human Motivation, United Stated of America, ๒๐๑๒, หน้าปก)

จากที่ได้มีการศึกษามานี้ สามารถสรุปได้ว่า ทฤษฎีของมาสโลว์ เป็นทฤษฎีแห่งความ ต้องการของมนุษย์ มีการจัดเรียงตามลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์อย่างชัดเจน เป็นปกติของ ความต้องการของมนุษย์ที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อได้สิ่งที่ต้องการแล้ว ยังต้องการเพิ่มขึ้นไปอีก เพื่อ ตอบสนองแก่ตนเองจึงจะพอใจได้ ดังนั้นการทำงานกับคนในสังคมที่มีความต้องการที่แตกต่างกัน ก็ ส่งผลให้เกิดการตอบสนองในลักษณะที่แตกต่างกันไป เพราะบางอย่างอาจจะไม่ตอบสนองตามความ การของเขา แต่บางอย่างตอบสนอง จึงเห็นได้ว่า คนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ไม่ว่าจะ เป็น กิจกรรมใดก็ตามจะมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมด้วยกิริยาท่าทาง สีหน้า การพูดจา ที่แตกต่างกัน ซึ่ให้เห็นถึงความต้องการจากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นมากหรือน้อยเพียงใด

๒.๓.๔.๒ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมตามอภิปรัชญาของพลาโต (Plato)

ตามทัศนะของพลาโต ได้มีการแบ่งชนชั้นการปกครองเอาไว้ตามจิตของมนุษย์ที่เป็น หน่วยขนาดเล็ก ซึ่งมีลักษณะเหมือนรัฐ จิตมี ๓ ประเภท^{๑๑๐} รัฐก็ประกอบด้วยชนชั้น ๓ ระดับคือ

^{๑๐๙} Abraham H. Maslow, Motivation and Personality, ๑๙๕๔, หน้า ๓๕ - ๔๖.

๑. นักปกครอง ในอุดมรัฐ อำนาจทางการเมืองทั้งหมดตกอยู่ในมือของนักปกครองซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย ผู้ผ่านการคัดเลือกเป็นพิเศษเพื่อเป็นผู้นำของรัฐ โดยเฉพาะนักปกครองมีหน้าที่ออกกฎหมายและกำหนดนโยบายของรัฐ

๒. พัทธกะชน ชั้นอันดับรองลงมาคือ พัทธกะชน ซึ่งพอเทียบได้กับนักรบแต่หน้าที่ของพัธกะชนมีมากกว่าการรบป้องกันรัฐ

๓. ราชากร เป็นชนชั้นผู้ถูกปกครองซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดในรัฐ ผู้ถูกจัดไว้ในชนชั้นนี้คือประชาชนธรรมดาผู้ประกอบอาชีพการงานต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้าและบริการให้แก่รัฐ^{๑๑๑}

นอกจากนั้น ระบบการปกครองตามทัศนของพลาโต ได้แบ่งเอาไว้ ๔ แบบ คือ

๑. โยธาธิปไตย ชนชั้นปกครองเป็นนักรบ ส่วนชนชั้นผู้ถูกปกครองเป็นทาสติดที่ดิน

๒. คณาธิปไตย เป็นการปกครองโดยคนมั่งคั่งเพื่อความมั่นคง เนื่องจากคนที่ร่ำรวยเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคม แต่คนยากจนเป็นเสียงส่วนใหญ่ การปกครองจึงอยู่ในมือของคนส่วนน้อยผู้บูชาเงินหรือความมั่งคั่ง

๓. ประชาธิปไตย เป็นการปกครองโดยคนจน ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของรัฐ “ประชาธิปไตยเกิดขึ้นเมื่อคนยากไร้ได้ชัยชนะ” (ประชาธิปไตยโดยตรง)

๔. ทรราช คือการปกครองโดยเผด็จการผู้กดขี่ประชาชนลงเป็นทาส ในระยะเริ่มแรกทรราชเป็นวีรบุรุษในสายตาของประชาชน ขึ้นมาจัดระเบียบให้แก่สังคมที่ระส่ำระสาย เพราะการใช้เสรีภาพเกินขอบเขตของประชาชนในระบบประชาธิปไตย^{๑๑๒}

ในขณะที่เดียวกัน ความยุติธรรมก็เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของสังคมมนุษย์ ตามทัศนของพลาโตกล่าวว่า ความยุติธรรมเกิดขึ้นในใจของปัจเจกบุคคลต่อเมื่อเหตุผล อารมณ์ และความต้องการทำงานประสานกลมกลืนกัน ส่วนความยุติธรรมภายในรัฐก็เกิดจากการที่ชนชั้นทั้ง ๓ ระดับปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ประสานกลมกลืนกับชนชั้นอื่น ๆ ไม่มีการขัดแย้งหรือก้าวก่ายหน้าที่ที่ทุกคนเชื่อฟังกันตามลำดับชั้น^{๑๑๓}

จากที่ผู้วิจัยกล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะการปกครองของพลาโตนั้น มีการแบ่งชนชั้นการปกครองที่ชัดเจน เปรียบเหมือนการแบ่งหน้าที่การทำงานออกตามชนชั้นที่ถูกจัดเอาไว้ ไม่มีการก้าวก่ายหน้าที่ และรับคำสั่งตามระดับชั้น ทำหน้าที่ของตนเองให้เต็มที่ในการสนองงานของรัฐ การแบ่งการทำงานในลักษณะนี้ ถือเป็นรูปแบบการทำงานที่มีระบบ มีการสั่งการ มีการมอบหมายหน้าที่ โดยที่ผู้ปกครองเป็นผู้สั่งการ ผู้ถูกปกครองเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตาม ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนเองเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ก็คือประโยชน์ของรัฐ แต่ต้องมีความยุติธรรมซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่เบียดเบียน ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น

^{๑๑๑} วิทย์ วิศทเวทย์, **ปรัชญา**, แปลจาก Philosophy by C.E.M. Joad, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๑), หน้า ๕๖.

^{๑๑๒} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต), **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐๗ – ๒๐๘.

^{๑๑๓} (อ้างแล้ว), **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, หน้า ๒๑๓ – ๒๑๔.

^{๑๑๓} (อ้างแล้ว), **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, หน้า ๒๐๙.

จากที่ผู้วิจัยได้มีการศึกษาหลักแนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ของผู้วิจัยเองได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ทุกส่วนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างสัมพันธภาพ เครือข่ายความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่น ความเข้มแข็ง ความแข็งแกร่ง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มองเห็นประโยชน์ส่วนรวม ลดความเห็นส่วนตัว หันมาร่วมกันวางแผน ร่วมกันสะท้อนปัญหา และรับผลประโยชน์ร่วมกัน จึงจะเกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง

ในการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องมองให้เห็นผลประโยชน์ที่จะเกิดกับตนเองและสังคม ตามทฤษฎีความต้องการของ มาสโลว์ ซึ่งมีผลจากขั้นต่ำสุด ไปถึงสูงสุดที่จะนำผลประโยชน์มาสู่สังคม และต้องปราศจากการก้าวก่ายหน้าที การเห็นแก่ตัว ลดอัตราตัวตน สร้างคุณงามความดีด้วยคุณธรรมจริยธรรม ศีลธรรมตามทฤษฎีของพลาโต ที่ได้แบ่งหน้าที่การงานเอาไว้อย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดการทะเลาะวิวาท และขัดขวางความเจริญก้าวหน้า

๒.๔ ประวัติวัด ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๒.๔.๑ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร

ในปีหมื่นห้าพระขอมพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสิน ขอความเจริญรุ่งเรืองทั้งเรื่องเงินทองและลาภยศกับหลวงพ่อรุ่งอรุณ “พระเจ้าแจ้ง”

ประวัติ และความเป็นมา

วัดอรุณราชวราราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร ซึ่งมีเกียรติชั้นสูงสุดพระอารามหนึ่งของประเทศไทย มีนามเต็มว่า “วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร”^{๑๑๔} เป็นวัดโบราณ มีมาก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ – ๒๒๓๑) สมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ณ ที่นั้นเคยเป็นเมืองท่ามาก่อน มีชื่อว่า “เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร”^{๑๑๕} ตั้งอยู่ที่ถนนอรุณอมรินทร์ ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรีตรงข้ามกับวัดโพธิ์ ต่อมาเมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีย้ายราชธานีจากกรุงศรีอยุธยามาตั้ง ณ กรุงธนบุรี ได้โปรดเกล้าฯ ให้กำหนดเอาวัดแจ้งเป็นวัดในเขตพระราชฐาน ใช้เป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตที่ได้อัญเชิญมาจากเวียงจันทน์^{๑๑๖} เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ โปรดให้สร้างพระนครขึ้นใหม่ด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา แล้วโปรดให้รื้อกำแพงพระราชวังกรุงธนบุรีออก

^{๑๑๔} พระมหาขวัญ ภิรมโน, “วัดอรุณราชวราราม : บทบาทการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน”, วัฒนธรรมศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓, หน้า ๒๐.

^{๑๑๕} ศาสตราจารย์ นายแพทย์นิพนธ์ พวงวรินทร์, “พระปรากฏวัดอรุณราชวราราม”, จุลสารเกลิยสัมพันธ์, ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม – กันยายน, ๒๕๖๐, หน้า ๖ – ๗.

^{๑๑๖} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, *เที่ยวไทยครั้งสั้น เศรษฐกิจไทยคึกคัก กรุงเทพมหานคร*, หน้า ๑๖.

ด้วยเหตุนี้วัดแจ้งจึงอยู่นอกพระราชวัง โปรดให้เป็นวัดมีพระสงฆ์จำพรรษา โดยนิมนต์พระโพธิวงศาจารย์จากวัดบางหัวใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) มาครองวัด^{๑๑๗}

ชื่อวัด

เดิมชื่อวัดมะกอก ตามสันนิษฐานเข้าใจว่าคงจะเรียกคล้ายตามชื่อตำบลที่ตั้งวัด ซึ่งสมัยนั้นมีชื่อว่า “บางมะกอก” (เมื่อนำมาเรียกรวมกับคำว่า “วัด” ในตอนแรกคงเรียกว่า “วัดบางมะกอก” ภายหลังเสียงหดลงคงเรียกสั้น ๆ ว่า “วัดมะกอก”) ตามคติเรียกชื่อวัดของไทยสมัยโบราณ เพราะชื่อวัดที่แท้จริงมักจะไม่มีการเรียกชื่อวัดตามชื่อตำบลที่ตั้ง^{๑๑๘} ต่อมามีการสร้างวัดขึ้นอีกวัดหนึ่งในตำบลเดียวกันนี้ แต่ว่าอยู่ลึกเข้าไปในคลองบางกอกใหญ่ ชาวบ้านเรียกชื่อวัดที่สร้างใหม่ว่า “วัดมะกอกใน” (วัดนวลนรดิศ ในคลองบางหลวง) แล้วเลยเรียกวัดมะกอกเดิม ซึ่งอยู่ตอนปากคลองบางกอกใหญ่ว่า “วัดมะกอกนอก” เพื่อให้ทราบว่า เป็นคนละวัด ส่วนที่เปลี่ยนเป็นเรียกว่า “วัดแจ้ง” นั้น เล่ากันเป็นทำนองว่า เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงกอบกู้กรุงศรีอยุธยาสำเร็จเรียบร้อย ใน พ.ศ. ๒๓๑๐ แล้วมีพระราชประสงค์จะย้ายราชธานีมาตั้ง ณ กรุงธนบุรี จึงเสด็จกรีธาพล่องลงมาทางชลมารค พอถึงหน้าวัดนี้ ก็ได้อรุณหรือรุ่งแจ้งพอดี ทรงพระราชดำริเห็นเป็นอุดมมหาราชคฤหาสน์ จึงโปรดให้เทียบเรือพระที่นั่งที่หน้าน้ำ เสด็จขึ้นไปทรงสักการบูชาพระมหาธาตุ ขณะนั้นสูงประมาณ ๘ วา ซึ่งประดิษฐานอยู่ริมฝั่งแม่น้ำหน้าวัด แล้วเลยเสด็จประทับแรมที่ศาลาการเปรียญใกล้ริมโพธิ์ ต่อมาได้โปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดแล้วเปลี่ยนชื่อเสียใหม่เป็น “วัดแจ้ง” เพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์การปฏิสังขรณ์วัดที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงกระทำมาตั้งแต่ครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร และยังประทับอยู่ที่พระราชวังเดิม นั้นได้สำเร็จลงในต้นปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๖๓ สมัยรัชกาลที่ ๒ จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีการฉลองแล้วพระราชทานชื่อใหม่ว่า “วัดอรุณราชวราราม” ถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์เพิ่มเติมอีก แล้วทรงเปลี่ยนชื่อวัดเป็น “วัดอรุณราชวราราม” ดังที่เรียกกันมาจนในปัจจุบัน^{๑๑๙}

สถาปัตยกรรมสำคัญของวัดอรุณราชวราราม

๑. พระพุทธรูปมุนีแห่งวัดอรุณราชวราราม เป็นพระพุทธรูปองค์สำคัญอย่างยิ่งของวัดอรุณราชวราราม ในปัจจุบันพระพุทธรูปองค์นี้ ประดิษฐานที่บุษบกยอดพระปรารงค์ บริเวณผนังด้านหน้าพระอุโบสถ ซึ่งถือว่าเป็นพระพุทธรูปองค์เดียวในประเทศไทยที่สวยงาม มีขนาดใหญ่ และประดิษฐานบนบุษบก พุทธลักษณะเป็นศิลปะยุครัตนโกสินทร์ ปางห้ามสมุทร ทรงเครื่องต้นอย่างจักรพรรดิราช ขนาดสูง ๙๘ นิ้ว ฐานสูง ๔๖ นิ้ว สร้างขึ้นจากวัสดุโลหะลงรักปิดทอง^{๑๒๐}

^{๑๑๗} กรมการศาสนา, พระอารามหลวง เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๖๙.

^{๑๑๘} ประวัติวัดอรุณราชวราราม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, คณะศึกษานิสิตศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, หน้า ๑.

^{๑๑๙} (อ้างแล้ว), ประวัติวัดอรุณราชวราราม, หน้า ๑ - ๒.

^{๑๒๐} พระมหาขวัญ ภิรมโน, “วัดอรุณราชวราราม : บทบาทการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน”, หน้า ๒๕.

๒. พระประธานในพระอุโบสถ มีพระนามว่า “พระพุทธธรรมมิศรราชโลกธาตุดิลก” หล่อในสมัยรัชกาลที่ ๒ กล่าวกันว่า พระพักตร์เป็นฝีพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงปั้นหุ่น เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้างประมาณ ๓๖ นิ้ว ประดิษฐานเหนือแท่นที่บนฐานชุกชี เบื้องพระพักตร์มีรูปพระอัครสาวก ๒ องค์ หันหน้าเข้าหาลงพระประธาน ระหว่างกลางพระอัครสาวก มีพัตยศพระประธานตั้งอยู่^{๑๒๑}

๓. ยักษ์ยืน หน้าประตูซุ้มยอดมงกุฎมี ๒ ตน มือทั้งสองกุมกระบองยืนอยู่บนแท่นสูงประมาณ ๓ วา ยักษ์ที่ยืนด้านเหนือ (ตัวขาว) คือ สหัสเดชะ ด้านใต้ (ตัวเขียว) คือ ทศกัณฐ์ ปั้นด้วยปูน ประดับกระเบื้องเคลือบสีเป็นลวดลายรูปลักษณะและเครื่องแต่งตัว รูปยักษ์คู่นี้เป็นสร้างขึ้นใหม่ส่วนที่ทำได้แก่สมัยรัชกาลที่ ๓ นั้น เป็นฝีมือหลวงเทพ (กัน)^{๑๒๒}

๔. พระปราสาท ตั้งอยู่หน้าวัดทางทิศใต้ หลังโบสถ์น้อยและวิหารน้อย เป็นปูชนียสถานที่มีมาแต่ดั้งเดิมพร้อมกับตัววัด พระปราสาทองค์เดิมสูง ๘ วา หรือ ๑๖ เมตร เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยขึ้นครองราชย์ ทรงมีพระราชปรารภที่จะสถาปนาพระปราสาทให้งดงามและสูงใหญ่ เพื่อเป็นศรีสง่าแก่พระนครสืบไป จึงโปรดให้กำหนดสถานที่ลงมือขุดราก แต่ยังมีทันดำเนินการก่อสร้างก็เสด็จสวรรคต ในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้สถาปนาพระปราสาทตามพระราชดำริของพระบรมชนกนาถ ณ วันศุกร์ เดือน ๙ แรม ๑๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๓๘๕ พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงวางอิฐก่อเป็นพระฤกษ์ การก่อสร้างครั้งนี้ได้โปรดให้สมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัต บุนนาค) เมื่อยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาศรีพิพัฒนรัตนราชโกษาธิบดี เป็นแม่กองทำการ พระปราสาทที่เสริมสร้างในรัชกาลที่ ๓ นี้ วัดรอบฐานได้ ๕ เส้น ๑๗ วา หรือ ๒๓๔ เมตร สูง ๑ เส้น ๑๓ วา ๑ ศอก ๑ คืบ ๑ นิ้ว หรือ ๘๑ เมตร ๘๕ เซนติเมตร มีพระปราสาททิศ ๔ ทิศ และมณฑป ๔ ทิศรายรอบ แล้วโปรดให้นำพระมหามงกุฎซึ่งมีน้ำหนัก ๑๘๕ กิโลกรัม สูง ๑.๒๐ เมตร กว้างผ่าศูนย์กลาง ๕๒ เซนติเมตร ที่หล่อสำหรับพระพุทธรูปทรงเครื่องที่จะประดิษฐานที่พระประธานวัดนางนอง มาต่อบนยอดคนกษุลาของพระปราสาท พระมหามงกุฎและยอดลำพูนนั้นโปรดให้ปิดทองเชิงบาตร ฐานพระปราสาทชั้นล่างปูด้วยกระเบื้องหิน ชั้นบนรูปนารายณ์ทรงครุฑ ซุ้มคูหายอดปราสาทรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ทั้ง ๔ ด้าน กำแพงแก้วรอบองค์พระปราสาททักษิณ ๓ ชั้นมีซุ้มรูปกษัตริย์เชิงบาตร มีรูปพรหมแบกชั้นหนึ่ง รูปกระบี่แบกชั้นหนึ่ง รูปมารแบกชั้นหนึ่ง พระปราสาทเล็กทั้ง ๔ ทิศอยู่บนมุขทักษิณชั้นล่างของพระปราสาทใหญ่มีซุ้มพระพายทรงม้า มีช่องรูปกษัตริย์เชิงบาตรรูปมารแบกและกระบี่แบกสลับกัน ส่วนมณฑป ๔ ทิศนั้นตั้งอยู่บนฐานทักษิณชั้นที่ ๒ มีพระพุทธรูปปางต่างๆ คือ ปางประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และนิพพาน ประดิษฐานภายในมณฑปทิศเหนือ ทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตก ตอนฐานของมณฑปแต่ละมณฑปมีช่องรูปกษัตริย์และกษัตริณี และเหนือช่องมีรูปกุมภัณฑ์แบก ๒ มณฑป คือทิศเหนือกับทิศใต้ รูปคนธรรพ์แบก ๒ คือทิศตะวันออกและทิศตะวันตก พระปราสาทองค์ใหญ่ พระปราสาททิศ และมณฑปทิศก่ออิฐถือปูนประดับด้วยถ้วยและกระเบื้องเคลือบสีต่าง ๆ อันงดงามวิจิตร สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรม

^{๑๒๑} พระมหาขวัญ ธิรมโน, “วัดอรุณราชวราราม : บทบาทการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน”, หน้า ๒๘.

^{๑๒๒} (อ้างแล้ว), “วัดอรุณราชวราราม : บทบาทการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน”, หน้า ๓๑.

พระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงสันนิษฐานว่า เครื่องถ้วยและกระเบื้องเคลือบสีเหล่านี้ สืบมาจากประเทศจีนในสมัยรัชกาลที่ ๓ ประปรางค์วัดอรุณราชวรารามที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้ ส่วนใหญ่สร้างแล้วเสร็จในรัชกาลที่ ๓ ปรากฏในพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๓ ว่า ได้โปรดให้มีสวดมนต์เย็น ณ วันจันทร์ เดือน ๒ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีเถาะ ตรีศก จุลศักราช ๑๑๙๓ ตรงกับวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๓๗๔ มีมหรหรรคมอลงพร้อมกับวัดอื่น ๆ ที่ได้ทรงบูรณะ เช่น วัดราชโอรส เป็นต้น เสียครั้งหนึ่งก่อน^{๑๒๓}

๕. หลวงพ่อแจ้ง

หลวงพ่อแจ้ง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ซึ่งองค์พระและผ้าทรงครองทำด้วยทองสีต่างกัน หน้าตักกว้างประมาณ ๕๐ ซม. ประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชี ด้านหน้าพระพุทธรูปตามประวัติกล่าวว่า เป็นพระพุทธรูปที่ได้อันเชิญมาจากเวียงจันทน์เมื่อปีมะเมีย พ.ศ. ๒๔๐๑ และได้นำไปประดิษฐานอยู่ในพระบรมมหาราชวังต่อมาในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้อัญเชิญมาไว้ในพระวิหารนี้ ด้วยทรงพระราชดำริว่า นามพระพ้องกันกับวัด^{๑๒๔}

๖. พระวิหารหลวง

พระวิหารหลวง อยู่ระหว่างมณฑปพระพุทธรูปจำลองกับหมู่กุฏิคณะ ๑ หลังคาถด ๓ ชั้น มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี หน้าบันมีรูปเทวดาถือพระขรรค์นั่งอยู่บนแท่นประดับด้วยลายกระหนกกลารักปิดทองประดับกระจกมีมุขทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ผนังด้านนอกประดับด้วยกระเบื้องเคลือบลายก้านแย่งขบวนไทย ซึ่งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงยืนยันว่า เป็นกระเบื้องที่รัชกาลที่ ๓ ทรงสั่งมาแต่เมืองจีน เพื่อจะใช้ประดับผนังด้านนอกพระอุโบสถ แต่ไม่งามสมพระราชหฤทัย จึงโปรดให้อามาประดับผนังด้านนอกพระวิหารนี้ มีพระพุทธรูปที่เป็นพระประธานชื่อว่า พระพุทธรูปซุ้มกุ่มมหาบุรุษลักษณะอัสติยานุรูปิตร์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๖ ศอก หล่อด้วยทองแดงปิดทอง มีประวัติว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้หล่อขึ้นพร้อมกับพระประธานในพระอุโบสถวัดสุทัศนเทพวราราม ฝั่งพระนคร ประดิษฐานอยู่บนแท่นไพทีเหนือฐานชุกชีขนาดใหญ่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ ทางวัดพบพระบรมธาตุ ๔ องค์ บรรจุในโกศ ๓ ชั้น คือ เงิน นาค และทองเป็นชั้น ๆ โดยลำดับ อยู่ในพระเศียร เหตุที่พบก็เพราะสมเด็จพระพุฒาจารย์ เจ้าอาวาสวัดอรุณฯ ได้เห็นแสงสว่างปรากฏที่ห้องจำวัด และก่อนหน้านั้นพระครูใบฎีกาเจริญผู้เฝ้าพระวิหารได้เห็นแสงพระรัศมี ลอยฉวัดเฉวียนอยู่ที่พระพุทธรูปสำคัญ แล้วหายไปที่พระเศียรถึง ๒ ครั้ง ท่านจึงให้พระครูใบฎีกาเจริญขึ้นไปดูที่พระเศียรจึงพบพระบรมธาตุดังกล่าว เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๖^{๑๒๕}

๗. มณฑปพระพุทธรูปจำลอง

อยู่ระหว่างพระเจดีย์ย่อเหลี่ยมไม้ยี่สิบ ๔ องค์ กับพระวิหารใหญ่ ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ก่อด้วยอิฐถือปูนประดับกระเบื้องถ้วยสีต่าง ๆ มีฐานทักษิณ ๒ ชั้น สร้างในรัชกาลที่ ๓ หลังคามณฑปเดิมเป็นยอดเกี้ยวแบบจีน ได้พังลงมาเมื่อ ร.ศ. ๑๑๔ (พ.ศ. ๒๔๓๘) สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระจักรพรรดิพงษ์ทรงรับจัดการเงินและเรียไรช่อม มีพระประสงค์จะเปลี่ยนหลังคาเป็นยอดมงกุฎ ๔

^{๑๒๓} ศาสตราจารย์ นายแพทย์นิพนธ์ พวงวรินทร์, “พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม”, จุลสารเกลิยว สัมพันธ์, ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๓, (กรกฎาคม – กันยายน), ๒๕๖๐, หน้า ๗ – ๙.

^{๑๒๔} ประวัติวัดอรุณราชวราราม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, คณะศึกษานุกศิษย์พิมพ์ถวายมุทิตาสักการะ พระธรรม มงคลเจดีย์ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๗, หน้า ๕๖.

^{๑๒๕} (อ้างแล้ว), ประวัติวัดอรุณราชวราราม, หน้า ๕๕ – ๕๖.

เหลี่ยม แต่ทำยังไม่ทันแล้ว ประชวรสิ้นพระชนม์เสียก่อน และพระยาราชนครินทร์ (ทัต หงสกุล) ผู้ปฏิสังขรณ์ก็ถึงอนิจกรรม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้พระยาราชนครินทร์ (กร หงสกุล) ขณะเป็นพระราชาโยธาเทพทำตามแบบเดิม แต่ในปัจจุบันหลังคามณฑปเป็นของสร้างใหม่ ทำด้วยซีเมนต์ สืบได้ความว่า หลังคาที่ซ่อมใหม่เป็นของทำในสมัยพระธรรมเจดีย์ (อุ่ม) เป็นเจ้าอาวาส ด้วยเหตุนี้จากประวัติมณฑปพระพุทธบาทจำลองที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า มณฑปพระพุทธบาทจำลองดังกล่าวมาแสดงให้เห็นว่า มณฑปพระพุทธบาทจำลองดังกล่าว น่าจะเป็นของที่สร้างขึ้น ภายหลังจากที่มีการสร้างพระพุทธบาทแล้ว เนื่องจากปรากฏหลักฐานในจารึกของพระพุทธบาทจำลองว่า พระพุทธบาทนี้สร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๖๔

คำปริวรรต

ศุภมัสดุ พระพุทธศักราช อดิกันตานิ ที่ล่วงลับไปแล้วนั้นได้สองพันสามร้อยหกสิบสี่พระวษา สัปะสังวัชเร ข้าพเจ้านายอ้าวศรีท้าวสุทนต์สร้างพระพุทธบาทจำลองด้วยศิลามาแต่ ณ เมืองกวางตุ้ง เพื่อจะให้เป่นประโยชน์แก่เทพามะนุษย์ครุฑ นาค มาสักการบูชา กว่พระศาสนาของพระพุทธเจ้าจะบูรณะถ้วนห้าพันพระวษา กุศลอันนี้ ขอจงเป่นปัจจัยแก่ข้าพเจ้าให้สำเร็จแก่พระโพธิญาณในอนาคตกาลเถิด

คำอ่าน

ศุภมัสดุ พระพุทธศักราช อดิกันตานิ ที่ล่วงลับไปแล้วนั้นได้ ๒๓๖๔ พระวษา สัปะสังวัชเร ข้าพเจ้านายอ้าวศรีท้าวสุทนต์สร้างพระพุทธบาทจำลองด้วยศิลามาแต่ ณ เมืองกวางตุ้ง เพื่อจะให้เป่นประโยชน์แก่ เทพามะนุษย์ ครุฑ นาค มาสักการบูชา กว่พระศาสนาของพระพุทธเจ้าจะบูรณะถ้วนห้าพันพระวษา กุศลอันนี้ ขอจงเป่นปัจจัยแก่ข้าพเจ้าให้สำเร็จแก่พระโพธิญาณในอนาคตกาลเถิด

ปีที่ระบุนี้ในจารึกคือ พ.ศ. ๒๓๖๔ ตรงกับปีที่ ๑๒ ในรัชกาลที่ ๒ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ พระนิพนธ์สมเด็จพระปรมัยยิกายติราชานุภาพ พบว่าปี พ.ศ. ๒๓๖๔ เป็นปีที่พระเจ้าเกียเซ็ง (เจียเซ็ง) แห่งราชวงศ์ชิงสิ้นพระชนม์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดราชทูตเชิญพระราชสาส์นออกไปคำนับพระศพ พระเจ้าเกียเซ็งด้วย จึงอาจเป็นไปได้ที่การสร้างพระพุทธบาทจำลองนี้จะมีการแกะสลักแล้วนำกลับเข้ามาพร้อมกับกระบวนเรือราชทูต

สำหรับหินที่นำมาใช้น่าจะเป็นหินที่มีความแข็งมาก ลักษณะของการแกะรูปบัวที่ขอบพระพุทธบาทจำลองเป็นศิลปะจีนการที่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการแกะสลักอย่างจีนว่ามีการแกะมาจากเมืองกวางตุ้ง ประเทศจีน แสดงให้เห็นว่ามีความนิยมมาก่อนรัชกาลที่ ๓ ปีศักราชที่ปรากฏเป็นหลักฐานว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๒ ยังไม่มีการตั้งกรมช่างสลักศิลา ด้วยเหตุนี้เครื่องแกะสลักศิลาจีนทั้งหลายจึงต้องสั่งแกะสลักมาจากประเทศจีนโดยตรง^{๑๒๖}

๘) พระแก้วมรกต

ในปีกุนเอกศก จุลศักราช ๑๑๔๑ (พ.ศ. ๒๓๒๒) สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ได้เมืองเวียงจันทน์ แล้วอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญ ๒

^{๑๒๖} ดร.ศานติ ภัคดีคำ, “พระพุทธบาทศิลาจีน” ในวัดอรุณา จากเมือง “กวางตุ้ง” : พระพุทธบาทศิลาจีนที่ถูกลืม, นิตยสารศิลปวัฒนธรรม, ลำดับที่ ๓๗๖ ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๔, กุมภาพันธ์, ๒๕๕๔, หน้า ๑๐๓ – ๑๐๖.

องค์ คือ พระแก้วมรกต กับพระบางลงมาด้วย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ ขึ้นไปรับล่องหน้าในวัดพุทไธสน์ เดือน ๓ แรม ๔ ค่ำ เวลา ๑๑ ทุ่ม ครั้นถึงวันอังคาร เดือน ๔ ขึ้น ๒ ค่ำ เสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปรับ ณ พระตำหนักบางธรณี เวลาบ่าย ๓ โมง โปรดให้แห่ลงมา ณ กรุงธนบุรี มีมหรสพสมโภชมาในขบวนเรือตลอดระยะทาง เมื่อถึงวัดแจ้ง ได้โปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นที่สะพานป้อมต้นโพธิ์ ปากคลองนครบาลหรือคลองวัดแจ้ง ซึ่งอยู่เยื้องกับหน้าพระอุโบสถปัจจุบัน (ขณะนั้นยังไม่ได้สร้าง) และพักไว้ ณ โรงชั่วคราว โปรดให้มหรสพสมโภชโดยสังเขป จากนั้นโปรดให้ปีพาทย์ไทย ปีพาทย์รามัญ และมโหรีไทย แหก ฝรั่งเศส จีน ญวน เขมร ผลัดเปลี่ยนกันสมโภชต่อไปเป็นเวลาอีก ๒ เดือน ๑๒ วัน

ครั้นถึงวันวิสาขปุณณมี เพ็ญกลางเดือน ๖ ปีชวด โทศก จุลศักราช ๑๑๔๒ (พ.ศ. ๒๓๒๓) โปรดให้อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางขึ้นประดิษฐานไว้ในมณฑป ซึ่งตั้งอยู่ด้านหลังพระอุโบสถเก่าและพระวิหารเก่าหน้าพระปราสาท อยู่ในระยะกึ่งกลางพอดี มีการสมโภชใหญ่ ๗ วัน ๗ คืน^{๑๒๗}

๒.๔.๒ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร

ในปีหมู่ไหว้พระพุทธรูปทองคำโบราณ มีลักษณะเด่นถึง ๑๙ ประการหลวงพ่อบ้าน พระแสนเพื่อง พระแสนล้าน“วัดหงส์รัตนาราม”

ประวัติความเป็นมา

วัดหงส์รัตนารามเป็นวัดสำคัญอีกวัดหนึ่ง เพราะเป็นวัดตั้งอยู่ใกล้กับเขตพระราชฐานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และยังเป็นที่พักของสมเด็จพระสังฆราช (จีน) ซึ่งเป็นสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๓ หรือทรงเป็นสมเด็จพระสังฆราชองค์สุดท้ายในสมัยกรุงธนบุรี จึงมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องหลายประการกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่เกิดขึ้น ณ วัดแห่งนี้

วัดหงส์รัตนาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิด วรมหาวิหาร สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีชื่อเดิมว่าวัดเจ้าสัวหง หรือวัดเจ้าขรัวหงหรือวัดเจ้สัวหง ซึ่งหมายถึงเศรษฐีชาวจีนชื่อหงเป็นผู้สร้าง และเป็นวัดราษฎร์ มีหลักฐานว่า เจ้าสัวหงหรือเจ้สัวหงเป็นชาวจีนที่มีฐานะมั่งคั่งและประกอบอาชีพในพื้นที่บริเวณนี้ โดยตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณกุฎิจีน แต่ต่อมาวัดหงส์กลายเป็นวัดร้าง ครั้นถึงในปี พ.ศ. ๒๓๑๙ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงประกอบพระราชพิธีทำบุญพระอัฐิชนนีแล้ว จึงทรงปฏิสังขรณ์วัดอินทารามหรือวัดบางยี่เรือใต้ พร้อมกับทรงปฏิสังขรณ์วัดหงส์ และทรงตั้งนามวัดหงส์เป็นทางการว่า วัดหงส์อ่าวาสวิหาร

วัดหงส์อ่าวาสวิหารอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมาตลอดรัชสมัยของพระองค์ พระองค์มักจะทรงเสด็จมานั่งวิปัสสนากรรมฐานในพระอุโบสถภายหลังจากที่ทรงว่างจากพระราชภารกิจเสมอ จึงนับว่าเป็นวัดที่มีความเจริญรุ่งเรืองในสมัยกรุงธนบุรี ต่อมาวัดหงส์ได้ถูกเปลี่ยนสร้อยนามอีกหลายครั้ง จนถึงในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้พระราชทานนามว่า วัดหงส์รัตนาราม

^{๑๒๗} ประวัติวัดอรุณราชวราราม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, คณะศึกษานิสิตศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย, พระธรรมมงคลเจดีย์ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๗, หน้า ๖.

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้พระราชทานนามว่า วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร ซึ่งได้ใช้นามนี้มาจนถึงปัจจุบัน^{๑๒๘}

ชื่อวัด

วัดหงส์รัตนารามนี้ เดิมเรียกกันอย่างพื้นชาวบ้านว่า “วัดเจ้หัวหง” บ้าง “วัดเจ้าสัวหง” บ้าง ต่อมาคำว่า “เจ้หัวหรือเจ้าสัว” มีผู้นิยมเรียกกันเป็น “เจ้าขรัว” ไป วัดนี้ก็ถูกเรียกเปลี่ยนไปว่า “วัดเจ้าขรัวหง” เมื่อพิสูจน์ตามประวัติคือ ความเป็นมาของวัดนี้ได้หลักฐานว่า จีนผู้มั่งมีหรือเศรษฐีจีนชื่อนายหงเป็นผู้สร้างมาดั้งเดิม ในยุคกรุงธนบุรี วัดหงส์ ได้มีสร้อยนามเขียนเป็นทางการว่า “วัดหงษ์อาวาสวิหาร” ในยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ ได้มีการเปลี่ยนสร้อยพระนามเป็น “วัดหงส์อาวาสวรวิหาร” ในระยะต่อมา เมื่อรัชกาลที่ ๒ มีสร้อยพระนามเปลี่ยนเป็น “วัดหงส์อาวาสวรวิหาร” ในรัชกาลที่ ๓ ได้มีการเปลี่ยนพระนามวัดเป็น “วัดหงส์าราม” จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานสร้อยพระนามวัดหงส์ฯ ใหม่ว่า “วัดหงส์รัตนาราม”^{๑๒๙} และในสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้พระราชทานนามว่า “วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร”^{๑๓๐} เมื่อวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๘^{๑๓๑} จนถึงปัจจุบันนี้

สถาปัตยกรรมที่สำคัญภายในพระอาราม

๑) **พระอุโบสถ** สร้างในสมัยกรุงธนบุรี โดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สร้างขึ้นแทนพระอุโบสถเก่า เป็นลักษณะโครงสร้างเป็นอิฐฉาบปูน และไม้สัก ในปี พ.ศ. ๒๓๑๙ แต่ลักษณะเสาและพาไลโดยรวมนั้นเป็นแบบศิลปะสมัยรัชกาลที่ ๓ พระอุโบสถเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณี พระอุโบสถมีขนาดใหญ่มากเทียบได้กับพระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ค่อนไปทางทิศตะวันออกหันหน้าไปทางคลองบางกอกใหญ่^{๑๓๒} พระประธานเป็นรูปปางมารวิชัยสมัยอุทอง หน้าตักกว้างประมาณ ๓ ศอก สูง ๓ ศอกเศษ ตั้งอยู่บนรัตนบัลลังก์สูง ตัวยาน **ปัทม**อ่อนตามพระเพลา เหนือพระประธานเป็นฉัตร **ตาด** ๗ ชั้น ห้อยลงมาจากหน้าพระประธาน ซึ่งหลวงพ่อด้าน เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้างประมาณ ๒ ศอก เป็นโลหะเนื้อสัมฤทธิ์เนื้อโลหะ อัญเชิญมาจากเมืองเชียงแตงเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๑ โดยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว^{๑๓๓}

^{๑๒๘} รศ.วิชรา คลายนาทร, “ตามรอยเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในพื้นที่ฝั่งธนบุรี : ศึกษาจากพงศาวดารและสถานที่จริง”, งานวิจัย, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๕๕, หน้า ๑๗๒ – ๑๗๓.

^{๑๒๙} ประวัติพระทองโบราณ และสิ่งศักดิ์ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร, พิมพ์เป็นธรรมมรรณาการในงานสถาปนากิจศพ นางผาด ปิงตระกูล, ๒๕๐๑, หน้า ๔๔ – ๔๖.

^{๑๓๐} รศ.วิชรา คลายนาทร, “ตามรอยเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในพื้นที่ฝั่งธนบุรี : ศึกษาจากพงศาวดารและสถานที่จริง”, งานวิจัย, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๕๕, หน้า ๑๗๓.

^{๑๓๑} กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ประวัติพระอารามหลวง เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ), ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า ๙๒.

^{๑๓๒} นายฐาณูกร อนันตโชค, “การศึกษาเพื่อการออกแบบศาลาการเปรียญวัดหงส์รัตนาราม”, สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖, หน้า ๑๒๓.

^{๑๓๓} (อ้างแล้ว), “การศึกษาเพื่อการออกแบบศาลาการเปรียญวัดหงส์รัตนาราม”, หน้า ๑๒๗.”

๒) **ประวัติสระน้ำมนต์** เป็นสระลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกส่วนท้ายของวัด เล่ากันว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จมาทรงน้ำที่วัดหงส์แห่งนี้ก่อนออกศึกสงคราม และเป็นสระที่ใช้ในการประกอบพระราชพิธีสำคัญของแผ่นดินสมัยกรุงธนบุรี ในสมัยก่อนมีลักษณะเป็นสระน้ำธรรมชาติ มีต้นไม้ต่างๆ โอบล้อมสระ ผู้คนจะพากันมาอาบน้ำในสระนี้อยู่เสมอเพราะถือว่าเป็นสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะในวันเสาร์ห้า สมัยก่อนบริเวณสระแห่งนี้มีศาลาพักด้านเหนือและด้านใต้ และมีที่อาบน้ำทำเป็นรางไหลลงสู่ผู้อาบน้ำ เรียกกันสมัยนั้นว่า “บ่อโพง” ทางทิศตะวันตกมีศาลาเป็นเรือนไม้กั้นใช้เป็นประดิษฐานพระรูปสมเด็จพระสังฆราชขึ้น^{๑๓๔}

๓) พระวิหาร

พระวิหารนี้ เดิมเป็นพระอุโบสถเก่าของวัดซึ่งสร้างตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงปฏิสังขรณ์แล้วเปลี่ยนพระอุโบสถเก่าหลังนี้มาเป็นพระวิหารของวัด ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ บุคคลตระกูลในชู้โตคือ นางสาวสังวาลกับนางสาวเนือง ชูโต ซึ่งมีถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ที่เจริญพาศน์ ได้มีศรัทธาบูรณะพระวิหารและประดิษฐานพระพุทธรูปองค์อื่น ๆ^{๑๓๕}

ภายในพระวิหารยังมีพระพุทธรูปทองคำโบราณ พระพุทธรูปทองโบราณองค์นี้ ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในพระวิหารด้านหลังพระอุโบสถ

ตามประวัติ พระพุทธรูปเดิมเป็นพระหุ้มปูนปั้น เป็นพระพุทธรูปที่สร้างตามแบบสุโขทัยยุคกลาง ประดิษฐานเป็นองค์พระประธานในพระวิหารเก่า ซึ่งชำรุดทรุดโทรหักพังใช้การไม่ได้ จนคนทั้งหลายเรียกว่า “วิหารร้าง” ต่อมาเมื่อพระสุขุมธรรมมาจารย์ได้มาเป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ จึงได้ดำเนินการทำความสะอาดและจัดการให้มีความเรียบร้อย ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ การณ์จึงปรากฏขึ้นว่า พระพุทธรูปในพระวิหารนี้ องค์กลางที่ยังเหลืออยู่เป็นพระพุทธรูปที่ชำรุดทรุดโทรมพอกับตัวพระวิหารเป็นพระโบราณงามมีค่ามากหุ้มปูนอยู่ภายใน ครั้นต่อมา นางสาวสังวาลย์กับนางสาวเนืองน้อย ชูโต เคหสถานอยู่ ณ ตำบลเจริญพาศน์ กิ่งอำเภอบางกอกใหญ่ ได้ศรัทธาสร้างศาลาเทคอนกรีต ๓ มุข มีประตูเหล็กขึ้นถวายเป็นประดิษฐานเป็นที่ปลอดภัยในบริเวณทิศตะวันตกของพระวิหารและให้ชื่อว่า “ศาลาตรีมุข” ส่วนการเคลื่อนย้ายนั้น กองทัพเรือมีผู้บัญชาการทหารคือ พลเรือตรี หลวงชำนาญอรุณยุทธ เป็นประธาน ได้รับการขบรับรองและได้รับการขบรับรอง และได้ถวายเป็นการอุปถัมภ์ การเคลื่อนย้ายพระพุทธรูปทองโบราณนี้จึงได้ถูกกำหนด และได้ประกอบพิธีอัญเชิญมาจากพระวิหารสู่ศาลาตรีมุขเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ เวลา ๐๙.๐๙ เป็นปฐมฤกษ์ พร้อมกับนำทางวัดและกองทัพเรือพร้อมกับท่านผู้ศรัทธาเหลือมไซทั้งหลายได้กำหนดงานสมโภชขึ้น เริ่มตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ถึงวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๑ รวม ๕ วัน ๕ คืน^{๑๓๖}

ในขณะเดียวกันนั้น ยังได้มีการถวายพระนามของพระพุทธรูปโบราณองค์นี้ โดยพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครองได้มานมัสการพระพุทธรูปทองโบราณ เมื่อวันที่ ๒๖ พ.ศ. ๒๕๐๑ และได้ถวายพระนามพระพุทธรูปทองโบราณนี้ว่า “หลวงพ่อบุช”

^{๑๓๔} รศ.วีชรา คลายนาท, “ตามรอยเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในพื้นที่ฝั่งธนบุรี”, หน้า ๑๗๘.

^{๑๓๕} (อ้างแล้ว), “ตามรอยเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในพื้นที่ฝั่งธนบุรี”, หน้า ๑๗๓ - ๑๗๔.

^{๑๓๖} ประวัติพระทองโบราณ และสิ่งศักดิ์ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร, พิมพ์เป็นธรรมมรรณาการในงานสถาปนา กิจศพ นางผาด ปิงตระกูล, ๒๕๐๑, หน้า ๑๓ - ๑๔.

โดยให้เหตุผลว่า จะได้เรียกกันง่าย ๆ ต่อไป และจะได้เหมาะสมกับประวัติของท่านคือพระสุโขทัย ทั้งผู้เรียกและผู้มานมัสการจะได้อยู่เย็นเป็นสุขสบายใจ^{๑๓๗}

ในปัจจุบันที่ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารด้านหลังพระอุโบสถของวัด ที่ถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ โดยตระกูล ชูโต สันนิฐานว่า คงได้ย้ายพระพุทธรูปทองโบราณ หรือหลวงพ่อบุชของ เข้ามาประดิษฐานเป็นองค์พระประธานในพระวิหารหลังใหม่ เมื่อมีการก่อสร้างเสร็จ และศาลาตรีมุขก็ไม่ปรากฏแล้ว อาจมีการทบทวนและสร้างสิ่งปลูกสร้างใหม่ขึ้นมาทดแทน

๔) หลวงพ่อแสน

พระพุทธรูปสัมฤทธิ์นวลโลหะ เรียกกันว่า “หลวงพ่อบุช” เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิปางมารวิชัย หน้าตักประมาณ ๒ ศอกเศษ หรือประมาณ ๒๕ นิ้วครึ่ง เป็นโลหะเนื้อสัมฤทธิ์สีทองต่างกันเป็น ๔ ชนิด เบื้องพระศอกตอนบนถึงพระเศียรและพระพักตร์สีทองเป็นนวลโลหะ สัมฤทธิ์แก่ เบื้องพระศอกตอนล่างลงมาจนถึงพระองค์และฐานรองสีทองสัมฤทธิ์เนื้ออ่อนกว่าตอนพระเศียรและพระพักตร์ เนื้อทองฉิวเป็นอีกสีหนึ่งมากกว่าเนื้อทองส่วนพระองค์ แต่ไม่เข้มกว่าตอนพระเศียรและพระพักตร์ แต่เป็นสังฆาฏิกษนิดยาวทวยมาถึงพระนาภีแบบลังกาวงศ์ พระเกศมาลาหรือพระรัศมีเป็นเปลวยาวขึ้นแบบลังกาวงศ์ รอบฝังแก้วผลึก ๑๕ เม็ด นิ้วพระหัตถ์ไม่เสมอกันแบบพระเชียงแสน และสุโขทัยยุคแรก พระเศียรโตขึ้นกว่าส่วนของพระองค์จนจนสังเกตเห็นชัด พระเนตรฝังแก้วผลึกในส่วนสีขาวและฝังนิลในส่วนสีดำ ฐานรองเป็นแบบบัวคว่ำบัวงาย ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถเบื้องหน้าพระองค์พระประธานรองมา^{๑๓๘}

ตามประวัติ หลวงพ่อบุชองค์นี้เป็นที่นับถือของชาวบ้าน ชาววัดถิ่นนี้ทั่วกันและถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์นัก อำนาจความสำเร็จให้แก่ผู้ปรารถนาได้นานาประการ และเป็นอัศจรรย์ยิ่งนัก จนมีนิยายเล่ากันปรัมปราสืบ ๆ มาว่า หลวงพ่อบุชองค์นี้ลอยน้ำมา มีคนอัญเชิญขึ้นหลายแห่งถึงกับใช้แรงคนดึงลากขึ้นเป็นจำนวนแสนคนก็ไม่เสด็จขึ้น เมื่อลอยมาถึงวัดหงส์ฯ นี้แล้ว เพียงอาราธนาอัญเชิญก็เสด็จขึ้นด้วยกำลัง ๔ - ๕ คนเท่านั้น ดังนั้นหลวงพ่อบุชองค์นี้ จึงมีนามว่า “หลวงพ่อบุช” คือคนเป็นแสนตั้งไม่ขึ้นนั่นเอง ตามตำราสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงจัดไว้ในประเภทพระพุทธรูปสำคัญทรงพระนิพนธ์ประวัติไว้ในตำนานของพระองค์ท่านดังนี้ “พระแสน (เมืองเชียงแตง) พระพุทธรูปองค์นี้ เชิญมาแต่เมืองเชียงแตงเมื่อปีมะเมีย พ.ศ. ๒๔๐๑ ประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดหงส์รัตนาราม”

๒.๔.๓ วัดนาคกลาง วรวิหาร

คล้ายทุกซั่มหมดโคกตลอดปีหมุดต้องไปกราบไหว้ “หลวงพ่อบุชโคนสมอมหาลาภและหลวงพ่อบุชทันใจมหาเศรษฐี” วัดนาคกลาง

ประวัติความเป็นมา

^{๑๓๗} ประวัติพระทองโบราณ และสิ่งศักดิ์ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร, พิมพ์เป็นธรรมมรรณาการในงานสถาปนากิจศพ นางผาด ปิงตระกูล, ๒๕๐๑, หน้า ๒.

^{๑๓๘} (อ้างแล้ว), ประวัติพระทองโบราณ และสิ่งศักดิ์ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร, หน้า ๕๑ - ๕๒.

วัดนาคกลาง เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิด วรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๗๖๑ ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๔๗ ไร่ ๑ งาน ๘๘ ตารางวา ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๗^{๑๓๙}

วัดนาคกลาง เป็นวัดโบราณ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นในเมื่อใด และใครเป็นผู้สร้างสันนิษฐานว่าเป็นวัดที่มีมาแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ข้อสังเกตอันหนึ่งคือ อีรัมมณเฑียรมีความกว้าง ๗.๕ นิ้ว สูง ๖ นิ้ว ยาว ๑๕ นิ้ว อีรัมมณเฑียรนี้เห็นว่า เฒ่าและทำในสมัยอยุธยา ทางวัดชุดพบที่ด้านหน้าพระอุโบสถ เมื่อตอนทำกำแพงขยายเขตพุทธาวาสใหม่ อีกข้อสันนิษฐานหนึ่ง คือ ตะปูที่ทำการก่อสร้างพระอุโบสถทางวัดได้ทำการปฏิสังขรณ์พระอุโบสถใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รื้อส่วนบนหลังคาซึ่งเป็นโครงสร้างด้วยไม้สัก ปรากฏว่า ตะปูที่ใช้ยึดส่วนต่างๆ เป็นเหล็กสี่เหลี่ยมแหลมยาว ไม่มีหัวเหมือนตะปูที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

วัดนาคกลางนี้ มีความเป็นมาตอนหนึ่งว่า เดิมมี ๓ วัด คือ

๑. วัดนาค ปัจจุบัน คือ วัดพระยาทำ ตั้งอยู่ทางฝั่งเหนือคลองมอญ

๒. วัดกลาง คือ วัดนาคกลางปัจจุบัน ตั้งอยู่ทางฝั่งใต้คลองมอญ

๓. วัดน้อย ปัจจุบันไม่มีแล้ว มีเพียงสถานที่คือที่กรมสามัญเข้าปลูกอาคารเรียน ร.ร. ทวีธาภิเศก

วัดน้อย จะยุบเลิกวัดไปในช่วงใดสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐาน ประวัติอีกทางหนึ่งเล่าว่า สามพี่น้องพากันสร้างวัด คือ คนที่ชื่อนาค คนที่สองชื่อกลาง คนที่สามชื่อน้อย ได้สร้างวัดคนละวัด สำหรับคนกลางกับน้อย ได้สร้างวัดอยู่ฝั่งเดียวกัน ดังนั้นพระอุโบสถวัดกลางจึงอยู่กึ่งกลางวัด (วัดโดยทั่วไปจะเห็นว่า อุโบสถ หรือพระอุโบสถนั้น จะอยู่ด้านตะวันออกวัดเป็นส่วนมาก) เพราะวัดกลางกับวัดน้อยมีอุปการะติดกัน จึงใช้อุโบสถร่วมกัน

ตำนานบางตอนว่า ให้วัดนาค (พระยาทำ) กับวัดกลาง ใช้อุโบสถร่วมกันเพราะอุปการะใกล้กันนั้น เห็นจะผิดความเป็นจริงอย่างมาก เพราะอยู่คนละฝั่งกัน มีคลองมอญคั่นกลาง และไม่ปรากฏชัดเจนว่า วัดนาค (พระยาทำ) กับ วัดกลางนั้นวัดใดสร้างพระอุโบสถก่อนกัน จึงเป็นไปได้ว่าจะให้ใช้อุโบสถร่วมกัน^{๑๔๐}

ในประวัติอีกตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า ในปี พ.ศ. ๒๓๒๓ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมชื่อวัดนาค วัดกลาง วัดน้อย เข้าเป็นชื่อเดียวกันว่า วัดนาคกลาง และได้เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินในปี พ.ศ. ๒๓๓๐^{๑๔๑}

จากประวัติดังกล่าว จึงมีความเป็นไปได้ว่า วัดน้อย น่าจะถูกยุบรวมเข้าเป็นวัดเดียวกันกับวัดกลาง (วัดนาคกลางในปัจจุบัน) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

^{๑๓๙} กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ประวัติพระอารามหลวง เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ), ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า ๑๔๑.

^{๑๔๐} พระครูเมธีวรญาณ (ชุมพร กาญจนตระกูล), ๒๕๗๕ ปริยัติศึกษา วัดนาคกลางวรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศุภวณิชการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒ - ๓.

^{๑๔๑} กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ประวัติพระอารามหลวง เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ), ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า ๑๔๙๑.

ปูชนียสถานสำคัญของวัด

๑) พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปั้นด้วยปูน ปางสมาธิ (ซึ่งเป็นปางที่มีไม่มากในประเทศไทย เพราะส่วนมากจะนิยมเป็นปางมารวิชัยในการสร้างพระพุทธรูปที่เป็นพระประธานในพระอุโบสถในพระพุทธศาสนา)

๒) พระพุทธรูปบูชาถือสมอ (หลวงพ่อโคณสมอมหาลาภ) ปางมารวิชัย พระหัตถ์ซ้ายถือผลสมอหล่อด้วยโลหะ หน้าตักกว้าง ๒๙ นิ้ว สูง ๔๗ นิ้ว ห่มจีวรแบบทิเบต พระเศกแบบบัวตูม นัยว่าเดิมประดิษฐานอย่างทางภาคเหนือ ได้ถูกเคลื่อนย้ายเข้าสู่กรุงรัตนโกสินทร์ และมาประดิษฐาน ณ วัดนาคกลางวรวิหาร จนทุกวันนี้^{๑๔๒}

๓) ศาสนาสุธรรมภาวนา เป็นศาสนาที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นประดิษฐานรูปหล่อของพระเจ้าตากสินมหาราช โดยที่มีรูปหล่อของพระเจ้าตากสินฯ ในอิริยาบถต่าง ๆ ถึง ๑๔ อิริยาบถ ถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมเอาอิริยาบถของพระเจ้าตากสินฯ ที่สมบูรณ์มากที่สุด

๒.๔.๔ วัดเครื่องวัลย์วรวิหาร

หากท่านใดต้องการความสมานฉันท์ สามัคคี รักใคร่กัน ประองตองกันในปีหมู ต้องไปไหว้พระประธานใน “พระอุโบสถ” วัดเครื่องวัลย์วรวิหาร

ประวัติความเป็นมา

วัดเครื่องวัลย์วรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๓๖ ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๕ ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวงในสมัยรัชกาลที่ ๓

วัดเครื่องวัลย์วรวิหาร ตั้งอยู่คลองมอญฝั่งใต้ เป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ โดยเจ้าพระยาอภัยภูธร (น้อย บุนนาค) ผู้เป็นบิดาของเจ้าจอมเครื่องวัลย์พร้อมด้วยเจ้าจอมเครื่องวัลย์ แล้วถวายเป็นพระอารามหลวง พระราชทานนามว่า วัดเครื่องวัลย์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิสังขรณ์ด้วย จากนั้นเจ้าพระยาอภัยภูธรได้รับช่วงปฏิสังขรณ์ต่อ วัดเครื่องวัลย์ถือเป็นวัดประจำตระกูล “บุนนาค” ทายาทในตระกูลนี้ได้ให้ความอุปถัมภ์มาโดยตลอด^{๑๔๓}

ปูชนียวัตถุที่สำคัญของวัด

๑) พระประธานในพระอุโบสถ : เป็นพระพุทธรูปหล่อโลหะลงรักปิดทองปางห้ามพยาธิ ศิลปะรัตนโกสินทร์ ประดิษฐานบนฐานชุกชี และรัตนบัลลังก์ ก่ออิฐถือปูนประดับลายปูนปั้นลงรักปิดทองเป็นแม่ลายดอกพุดตานและลายพุกษชาติ ฐานส่วนบนสุดซึ่งรองรับพระบาทของพระประธานเป็นฐานดอกบัวเหนือพระประธานกั้นฉัตร ๕ ชั้น แขนงลงมาจากช่อฐานชุกชีทั้งเบื้องซ้ายและขวา ยังมีรูปพระอัครสาวกยืนพนมมือหันหน้าเข้าหาพระประธานประดิษฐานบนฐานลักษณะคล้ายกับฐานของพระประธาน

^{๑๔๒} กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ประวัติพระอารามหลวง เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ), ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า ๑๔๒.

^{๑๔๓} (อ้างแล้ว), ประวัติพระอารามหลวง เล่ม ๑, หน้า ๑๘๘.

๒) ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ : ผนังทั้ง ๔ ด้านเขียนจิตรกรรมสีฝุ่น ฝีมือช่างสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ โดยเขียนหน้ากระดานแบ่งเป็นกรอบสี่เหลี่ยม โดยในแต่ละกรอบจะมีเนื้อหาแตกต่างกันไป^{๑๔๔} มีขนาด ๘๓ - ๘๔ เซนติเมตร กรอบเขียนเรื่องพระชาติของพระพุทธเจ้าไว้ ๑ พระชาติ เป็นภาพที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของวัดนี้ซึ่งหาที่อื่นเสมอเหมือนได้ดังปรากฏในคำกลอนว่า

“วัดทั้งหลายคล้ายกันเป็นอันมาก	ไม่หนีจากอย่างเก่าเป็นเอาวสาน
แต่วัดเครือวัลย์ใหม่อำไพพาน	หนีบุราณแปลกเพื่อไม่เหมือนใคร
เขียนชาดกยกเรื่องโพธิสัตว์	ทอดประทัดดีตารางสว่างไสว
เป็นห้องห้องช่องละชาติออกตาชไป	นับชาติได้ห้าร้อยสิบชาติตรา
ด้วยทรงพระศรัทธาเมตตาช่าง	ให้สินจ้างช่องละบาทตั้งปรารภนา” ^{๑๔๕}

ดังคำกลอนที่กล่าวเอาไว้ คำจ้างช่างวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้น เท่ากับช่องละ ๑ บาท ในสมัยนั้น

๓) เจดีย์สามองค์

พระเจดีย์สามองค์ ทรงลังกา สูงประมาณ ๑๐ วา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ทรงสร้างพระเจดีย์องค์หน้า ภายในองค์พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนพระเจดีย์อีก ๒ องค์ สร้างโดยเจ้าพระยาภูธราภัย (นุช บุญยรัตพันธุ์) เป็นที่บรรจุอัฐิ “เจ้าจอมสวน” กับ “เจ้าจอมใบ” ซึ่งเป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๕^{๑๔๖}

๒.๔.๕ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร

หากจะโจมตีบ้านเมือง จะต้องทำลายฉวางเกลือ คลังเสบียง และคลังแสงให้ได้” จึงเรียกกันว่า “พระวิหารฉวางเกลือ” จนปัจจุบัน ซึ่งถือว่ามีหนึ่งเดียวในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ “พระพุทธโมลีโลกนาถ” วัดโมลีโลกยาราม

ประวัติความเป็นมา

วัดนี้เป็นวัดโบราณ สร้างมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ไม่ปรากฏว่าสร้างเมื่อพุทธศักราชเท่าใด และใครเป็นผู้สร้าง มีชื่อเรียกทั่วไปว่า “วัดท้ายตลาด” มาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา จนถึงยุคกรุงรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน เนื่องจากตั้งอยู่ต่อจากตลาดเมืองกรุงธนบุรี คำว่า ตลาดเมืองธนบุรี นั้น ข้าพเจ้า (พระเทพปริยัติโมลี) สันนิษฐานว่า เดิมแม่น้ำเจ้าพระยาไม่ได้ตัดเป็นเส้นตรงอย่างเช่นทุกวันนี้ ช่วงระหว่างปากคลองตลาดบางกอกน้อยบริเวณโรงพยาบาลศิริราชถึงบริเวณท่าเตียนนั้นเป็น

^{๑๔๔} นายอนุพร เสาวนิตย์, รูปแบบสถาปัตยกรรมพระอารามหลวงในพุทธศาสนาที่สร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล, หน้า ๑๕๙ - ๑๖๐.

^{๑๔๕} พระกฐินพระราชทานกองทัพเรือ ณ วัดเครือวัลย์วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร, วัดพุทธสภารัตน์ที่ ๑๕ พุทธศักราช พ.ศ. ๒๕๖๑, ประวัติวัดเครือวัลย์วรวิหาร.

^{๑๔๖} กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ประวัติพระอารามหลวง เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ), ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า ๑๘๙.

แม่น้ำเจ้าพระยาที่ขุดขึ้นใหม่ในสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช พระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๐๗๗-๒๐๘๙) แห่งกรุงศรีอยุธยา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสัญจรทางน้ำ การสงคราม การค้าขายทั้งในและนอกราชอาณาจักร เป็นต้น สำหรับแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมในช่วงบางกอกนั้นเป็นสายที่คดเคี้ยว เมื่อไหลเข้าสู่บางกอกจะไหลวกเข้าสู่คลองบางกอกน้อยเชื่อมต่อกับคลองบางกอกใหญ่ ไหลมาออกที่ปากน้ำบริเวณหน้าวัดท้ายตลาดกับบริเวณข้างวัดกัลยาณมิตร ทำให้เสียเวลาในการเดินทางเรือ จึงโปรดให้ขุดคลองลัดบางกอกดังที่เห็นในปัจจุบัน ซึ่งบริเวณเหล่านี้ในสมัยนั้นเป็นตลาดน้ำขนาดใหญ่ที่มีเรือสินค้าทุกประเภทจอดเรียงรายเพื่อค้าขายสินค้าทุกชนิดเต็มไปหมด ซึ่งได้แก่บริเวณปากคลองบางกอกใหญ่และปากคลองตลาดทุกวันนี้ วัดนี้จึงเรียกว่า “วัดท้ายตลาด” พระอารามนี้มีความสำคัญต่อประเทศชาติและพระราชวงศ์ ดังนี้

สมัยกรุงธนบุรี

หลังสถาปนากรุงธนบุรีศรีมหาสมุทรเป็นราชธานีแห่งใหม่ของสยามประเทศแล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงเห็นว่าบริเวณเขตพระราชวังมีความคับแคบ เนื่องจากมีวัดขนานอยู่ทั้งสองด้าน จึงทรงรวมเขตพื้นที่ของวัดทั้ง ๒ คือวัดท้ายตลาดกับวัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) เข้าเป็นเขตพระราชวัง จึงเป็นวัดที่ไม่มีพระสงฆ์อยู่ประจำตลอดสมัยกรุงธนบุรี วัดท้ายตลาดและวัดแจ้งจึงนับเป็นพระอารามในเขตพระราชวังเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงย้ายเมืองหลวงมาตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงข้ามกับที่ตั้งของกรุงธนบุรี คือพระบรมมหาราชวังในปัจจุบัน โปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทรหรือพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงบูรณปฏิสังขรณ์พระอารามและสร้างเสนาสนะสงฆ์ขึ้นใหม่ จึงนับได้ว่า วัดนี้เป็นพระอารามหลวงมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑

ในการนี้ โปรดให้สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีหรือสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี (นาง) พระอัครมเหสีสร้างพระอุโบสถขนาดกลาง ทรงไทยยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มีลักษณะวิจิตรงดงาม เมื่อสร้างและบูรณะเสนาสนะเสร็จแล้ว โปรดให้พระสงฆ์มาอยู่จำพรรษาที่วัดท้ายตลาดและวัดแจ้ง ทรงตั้งพระมหาศรี เปรียญเอก วัดราชสิทธิาราม (วัดพลับ) เป็นพระเทพโมลี พร้อมคณะพระอันดับมาครองวัดท้ายตลาด นับเป็นปฐมเจ้าอาวาสในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ ภายหลัง ท่านได้รับพระราชทานสถาปนาเป็น พระพุทธโฆษาจารย์ และทรงตั้งให้พระปลัดสมเด็จพระสังฆราช (ศรี) วัดบางหว้าใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) เป็นพระโพธิวงศาจารย์ ให้พระครูเมธังกร วัดบางหว้าใหญ่ เป็นพระศรีสมโพธิ โปรดให้พระราชาคณะทั้งสองมาครองวัดแจ้ง

สมัยรัชกาลที่ ๒ ทรงขนานนามวัดใหม่ว่า “วัดพุทไธสวรรย์” หรือ “วัดพุทไธสวรรยาวาศรววิหาร” ทรงเจริญพระราชศรัทธาในอดีตเจ้าอาวาสวัดนี้ คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ขุน) เนื่องจากสมัยนั้นสถานศึกษาวิชาการอยู่ตามวัด โปรดให้พระราชโอรสหลายพระองค์เสด็จมาทรงพระอักษรกับเจ้าประคุณสมเด็จรูปนี้ ทั้งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น นอกจากนี้ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ขุน) เมื่อดำรงสมณศักดิ์ที่ พระพุทธโฆษาจารย์ ได้เป็นพระราชกรรมาจารย์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อผนวชอีกด้วย ดังนั้นทิวในพงศาวดารว่า

“พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่ครั้งยังทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าหลานเธอในรัชกาลที่ ๑ ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ พระญาณสังวรเถร (สุก) เป็นพระราชอุปัชฌายาจารย์ พระพุทธโฆษาจารย์ (ขุน) วัดโมลีโลกยาราม เป็นพระราชากรมวาจาจารย์”

สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงมีพระราชศรัทธาปฏิสังขรณ์ทั่วทั้งพระอารามให้บริบูรณ์งดงามยิ่งขึ้นกว่าเก่า สิ้นพระราชทรัพย์हार้อยเก้าสิบหกชั่งแปดตำลึง ทรงขนานนามวัดใหม่ว่า “วัดโมลีโลกยสุธารามอวาศรววิหาร พระอารามหลวง” เรียกสั้น ๆ ว่า “วัดโมลีโลกยสุธาราม” ซึ่งต่อมาเรียกว่า วัดโมลีโลกยาราม^{๑๔๗}

ปูชนียวัตถุสำคัญของวัด

๑. พระอุโบสถ

มีลักษณะทรงไทยยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ หลังคามุขลด ๓ ชั้น มีช่อฟ้าใบระกาไม้สัก ลงรักปิดกระฉก ภายในผนังและเพดานมีภาพเขียนทรงพุ่ม ข้าวบิณฑ์ ประตูละหน้าต่างแกะสลักเป็นลายกนก ลงรักปิดทองสวยงาม ยาว ๒๕ เมตร กว้าง ๙.๕๐ เมตรพระอุโบสถหลังนี้ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี พระบรมราชชนนี พระพันปีหลวง หรือสมเด็จพระอมรินทราบรมราชชนนี พระราชมารดาในสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าฉิม กรมหลวงอิศรสุนทร (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒) ได้ทรงสร้างขึ้นโดยทรงผูกพัทธสีมา ณ เวลาบ่าย วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๗ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ.๑๑๘๓ ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ โปรดให้ทรงบูรณะได้สวยงามอีกครั้ง ทรงประดิษฐานตราไอยราพรตซึ่งเป็นตราแผ่นดินประจำพระองค์สมัยนั้นไว้ที่หน้าบันพระอุโบสถอีกด้วย

๒. พระวิหารฉางเกลือ

พระวิหารเป็นปูชนียสถานที่นับว่าเก่าแก่ที่สุดของวัด ตั้งอยู่ตรงหน้าพระอุโบสถหันหน้าลงสู่ลำคลองบางกอกใหญ่ สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาเมื่อวัดนี้ได้ถูกรวมเข้าเป็นเขตพระราชฐานพระราชวังธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงใช้เป็นสถานที่เก็บเกลือ เพราะสมัยนั้นเกลือมีความสำคัญมากในการถนอมอาหาร สามารถเก็บอาหารไว้ได้นาน จนถึงมีคำกล่าวกันว่า “หากจะโจมตีบ้านเมือง จะต้องทำลายฉางเกลือ คลังเสบียง และคลังแสงให้ได้” จึงเรียกกันว่า “**พระวิหารฉางเกลือ**” จนปัจจุบัน ซึ่งถือว่ามีหนึ่งเดียวในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์

วิหารหลังนี้มีลักษณะไทยผสมจีน กว้าง ๘.๗๕ เมตร ยาว ๑๙.๗๕ เมตร หลังคามุขลด ๒ ชั้น มุงกระเบื้องเคลือบดินเผา มีช่อฟ้าใบระกาปูนปั้น ภายในมีฝาผนังก่อด้วยอิฐปูนกันเป็น ๒ ตอน

ตอนหน้า กว้างใหญ่โอโถง ตรงกลางมีฐานชุกชีก่อด้วยอิฐฉาบปูนเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปทรงเครื่องสมัยต่าง ๆ กว่า ๒๐ องค์ บนฐานชุกชีตอนหลังมีพระพุทธรูปปั้นขนาดใหญ่ ๑ องค์ และพระพุทธรูปปั้นขนาดย่อมอีกหลายองค์ นับว่าเป็นพระพุทธรูปโบราณสันนิษฐานว่าหล่อขึ้นตั้งแต่สมัยยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์หลายวาระ

ตอนหลัง เป็นห้องเล็กมีพระพุทธรูปปางสมาธิขนาดใหญ่ นามว่า “**พระปรเมศ**” ผิน พระพักตร์ไปทางพระอุโบสถ และมีรูปหล่อพระอัครสาวกทั้งสอง ผนังและเพดานเขียนลวดลายงดงามสำหรับผนังทั้งหมดฉาบปูน ประตูละหน้าต่างทุกช่องเขียนลวดลายรดน้ำงดงาม เพดานเขียน

^{๑๔๗} สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม, วันฉลองเปรี๊ญธรรม ประจำปี ๒๕๖๐, (นทพฐี: โรงพิมพ์ นิตกรรม การพิมพ์, ๒๕๖๐), หน้า ๒ - ๕.

ลวดลายเป็นกลุ่มดาว พระอุโบสถและพระวิหารทั้ง ๒ นี้มีกำแพงแก้วล้อมรอบ กำแพงสูงประมาณ ๔ ศอก นับว่า เป็นพระวิหารที่มีลักษณะพิเศษที่หาดูได้ยากยิ่งนัก

๓. หอสมเด็จ

หอสมเด็จนี้ แบ่งเป็น ๒ ชั้น คือชั้นฐานและชั้นตัวหอ **ชั้นฐาน** กว้าง ๖.๕๐ เมตร ยาว ๒๑.๕๐ เมตร เป็นฐานรับหอสมเด็จและพระเจดีย์ทรงลังกา ๔ องค์ มีบันไดขึ้นลง ๒ ทาง ด้านล่าง แบ่งเป็นช่อง ๆ แต่ละช่องมีรูปปั้นทหารฝรั่งแบกฐานไว้จำนวนมาก ส่วน **ชั้นตัวหอ** ประกอบด้วยหอสมเด็จและองค์พระเจดีย์ทั้ง ๔ ซึ่งสันนิษฐานกันว่า พระเจดีย์ทั้งหมดนี้บรรจุพระเมาฬีของรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ เป็นที่มาของชื่อวัดนี้ เฉพาะตัวหอสมเด็จกว้าง ๔.๐๐ เมตร ยาว ๘.๖๐ เมตร เป็นตึกทรงไทย ภายในประดิษฐานรูปหล่อของสมเด็จพะพุทธโฆษาจารย์ (ขุน) ผู้เป็นพระราชกรรมาจากราชในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

หอสมเด็จนี้ รัชกาลที่ ๓ โปรดให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อสมเด็จพะพุทธโฆษาจารย์ (ขุน) ผู้เป็นพระอาจารย์ของพระองค์ ซึ่งโปรดให้หล่อขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๖ เพื่อเป็นอารยะบูชา และเป็นที่สักการะบูชาของพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการบริวาร และประชาชนทั่วไป

หลังคาของหอสมเด็จมุงกระเบื้องเคลือบ ประดับและหน้าต่างเขียนภาพลายรดน้ำงดงาม นับเป็นสิ่งที่หาได้ยากยิ่ง นอกจากนั้น ยังมีหอเล็กติดต่อกัน ยื่นเข้ามาภายในลานพระอุโบสถก่อด้วยอิฐฉาบปูนเหมือนกัน เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปบาทจำลองโบราณ สร้างไว้เป็นที่สักการะของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

๔. หอพระไตรปิฎก

หอพระไตรปิฎกหรือหอไตร สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เป็นอาคารไม้สักทรงไทย ใต้ถุนสูง กว้าง ๗.๕๐ เมตร ยาว ๑๑.๕๐ เมตร หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ ใช้ปูนปั้นรูปเจดีย์แทนช่อฟ้า ประดับ หน้าต่าง และผนังด้านในเขียนภาพลายรดน้ำสวยงามมาก แต่เนื่องจากไม่ได้รับการบูรณะเป็นเวลานาน ลายรดน้ำก็เลือนลางไป ต่อมา รัชกาลที่ ๕ โปรดให้บูรณะขึ้นอีกครั้งสมัยพระธรรมเจดีย์ (อยู่) เป็นเจ้าอาวาส เดิมที่ช่อฟ้าทางหงส์หอไตรนี้คงเป็นแบบไทยยุคต้นรัตนโกสินทร์ทั่วไป แต่ที่เห็นเป็นรูปเจดีย์แทนสันนิษฐานว่า ในคราวซ่อมสมัยพระธรรมเจดีย์ (อยู่) ได้ทำเป็นเจดีย์ลอมฟางเล็ก ๆ ปั้นด้วยปูนไว้ที่บันลุ่มและชายบันลุ่ม แทนช่อฟ้าทางหงส์ โดยประสงค์ให้เป็นนิมิตในราชทินนามของท่าน ต่อมา พระรัตนมุนี (โสม) อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๑๑ ก่ออิฐเสริมชั้นล่างทำเป็นห้องจึงทำให้เสียทรงเดิมไป

๕. พระประธานในพระอุโบสถ

เป็นพระพุทธรูปหล่อสำริด ปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๔ ศอกคืบ มีพุทธลักษณะงดงามมาก จะสร้างขึ้นพร้อมกับพระอุโบสถหรือมีมาแต่เดิมยังไม่ปรากฏหลักฐาน พระพรหมกวี (วรวิทย์) อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๑๒ ได้ถวายนามว่า “**พระพุทธโมลีโลกนาถ**” เป็นพระพุทธรูปโบราณ ศักดิ์สิทธิ์ ทรงพุทธานุภาพ เป็นปูชนียวัตถุเป็นที่สักการะของพระเจ้าแผ่นดิน พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการบริวาร และเหล่าราษฎรมาตั้งแต่ยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์

๖. รูปหล่อสมเด็จพะพุทธโฆษาจารย์ (ขุน)

เจ้าประคุณสมเด็จเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ ๒ เป็นพระอาจารย์ถวายเป็นพระอัครเบ็องต้นแต่พระโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แทบทุกพระองค์ เป็นพระราช

กรรมวาจาจารย์ในรัชกาลที่ ๓ เป็นที่เคารพศรัทธาของพระเจ้าแผ่นดิน พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการบริพารมาก เมื่อมรณภาพแล้ว รัชกาลที่ ๓ โปรดให้หล่อขึ้น เป็นรูปหล่อสำริดนั่งขัดสมาธิมีขนาดเท่าองค์จริง ประดิษฐานอยู่บนแท่นซึ่งมีคำจารึกที่ฐานหล่อกว่า

“ศุภมัสดุ พระพุทธศักราชล่วงแล้วสองพันสามร้อยแปดสิบหกพระวษา ณ วันจันทร์ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีเถาะ เบญจศก พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิราชวชิราธิบดีบรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว มีพระราชโองการ ณ พระบัณฑูรสุรสีหนาท ดำรัส สั่งหลวงกล่อมวิจิตร เจ้ากรมช่างปั้นขวา และอาจารย์ฉิม กรมราชบัณฑิตย์ ให้จำลองหล่อพระพุทธรูปสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ญาณอดุลย์สุนทรนายก ติปิฎกธรา มหาคุณฤชกร บวรสังฆาราม คามวาสีบพิตร อันสถิต ณ พุทธโธย สวรรยาวาศ วรวิหาร ไว้เป็นที่สักการบูชาแก่สานุศิษย์ทั้งปวงสืบไป”

นอกจากนี้ยังมีรูปหล่อพระสงฆ์หมอบอยู่ด้านข้างอีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นที่สักการบูชาของพระองค์เมื่อเสด็จมาทอดผ้าพระกฐิน ณ พระอารามนี้^{๑๔๘}

มัสยิดต้นสน

โดย ยายพิพัฒน์ หลังปู่เต๊ะ

ฝ่ายประชาสัมพันธ์

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดต้นสน

ประวัติความเป็นมา

ประวัติของมัสยิดต้นสนนั้นมีมาประมาณ ๓๐๐ - ๔๐๐ ปี โดยมีหลักฐานจากบันทึกจดหมายเหตุของคนรุ่นก่อน รวมถึงมีการอ่านพบในสมุดข่อยโบราณ ได้บันทึกข้อความไว้ว่า

“เจ็ยลูกพ่อเดช มันถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารของพระเจ้าทรงธรรม ที่กรุงศรีอยุธยาอุตุสำหรับส่งผ้า โสร่งตาหมากรุกไปให้พ่อของมันถึงบางกอกใหญ่จนได้”

ชุมชนมุสลิมมีบ้านเรือนรวมกันอยู่แถวบางกอกใหญ่ มีทั้งบ้านเรือนบนฝั่งและที่เป็นเรือนแพ ในสมัยก่อนเป็นการบ่งบอกฐานะและบรรดาศักดิ์ของคนสมัยนั้น ซึ่งในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมครองราชสมบัติอยู่ในราชสมบัติระหว่างปี พ.ศ. ๒๑๔๕ - ๒๑๗๐ นับจากนั้นก็ประมาณ ๔๐๐ ปีเศษเห็นจะได้ มีทั้งชาวไทยมุสลิมที่อพยพมาจากทางใต้และบรรดาข้าราชการไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาที่นับถือศาสนาอิสลามของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากอิหร่าน ชาวเปอร์เซีย

สมเด็จพระนารายณ์มหาราชครองราชสมบัติอยู่ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๑๙๙ - ๒๒๒๕ ซึ่งสอดคล้องกันกับบันทึกจดหมายเหตุของท่านจุฬาราชมนตรี (เชน) ซึ่งรับราชการอยู่ในสมัยสมเด็จพระเจ้าเอกทัศในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายจวบจนกระทั่งเสียกรุงแก่พม่าเข้าศึกและในรัชสมัยกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร ซึ่งท่านผู้นี้ (พระยาจุฬาราชมนตรี (เชน)) ได้บันทึกไว้เมื่อตอนที่ท่านอายุได้ ๓๗ ปี ว่า

“เจ้าพระยาราชวังสันเสนี (มะฮ์หมุด) เป็นผู้สร้างกระต๊อบใหญ่ (มัสยิดต้นสน) ที่ใกล้กับวัดหงส์รัตนาศาสดาราม จังหวัดธนบุรี สร้างขึ้นเมื่อปีมะโรงนักษัตร จุลศักราช ๑๐๕๐ (พ.ศ. ๒๒๓๑) โดยสร้าง

^{๑๔๘} วันฉลองเปรี๊ญธรรม ประจำปี ๒๕๖๐ สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม, ๒๕๖๐ หน้า ๙ - ๑๔.

ขึ้นพร้อมกันกับวัดฝรั่ง ชื่อ “ชั้นตะครุศ” ใต้เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทรบางกอกคือ วัดบาทหลวงฝรั่ง บ้านกระตี่จันใต้วัดกัลยาณมิตรในปัจจุบันโดยที่วัดชั้นตะครุศนี้จะเหมือนกันกับ “วัดเซนต์โยเซฟ” ปากคลองตะเคียนเหนือ ที่อยู่ข้างเหนือวัดพุทธโสธรวรยศ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

ท่านเจ้าพระยาราชวังสัน (มะฮ์หมุด) ผู้นี้เป็นบุตรชายของท่านเจ้าพระยารามเดโชชัย (ทิป) ซึ่งมีสมณนามว่า “ขุนหลวงละโว้” เป็นผู้รับราชการต่างพระเนตรพระกรรณ ในราชสำนักแห่ง พระบาทสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เจ้าพระยาราชวังสัน (มะฮ์หมุด) เป็นเสนาบดีผู้ใหญ่ดำรง ตำแหน่งเป็นแม่ทัพเรือ ควบคุมทหารเรือ เรือรบ เรือสมุทรนาวา เพตรา กำปั่น สลุปและสำเภา จึงได้ เป็นผู้กำกับพลทหารฝรั่งเศส จำนวน ๔๐๐ คน ซึ่งรัฐบาลสยามในสมัยนั้น (อยุธยา) จำมารักษาป้อม วิไชยจันทร์ ณ ปากคลองบางกอกใหญ่ ท้ายเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทรมีมองซิเออร์ เลอร์เซอแบงชาว ฝรั่งเศส เป็น ออกพระศักดิ์สงคราม เจ้าพระยาราชวังสันเสนี ผู้ที่สร้างกระตี่ใหญ่ (มัสยิดต้นสน) ที่ ใกล้กับวัดหงส์รัตนาศาสดาราม จังหวัดธนบุรีนี้ เหมือนกันกับท่านเจ้าพระยาบวรราชนายก (เอกอะห์ หมัด) ซึ่งเป็นผู้สร้างสุเหร่ากระตี่ใหญ่ ที่คลองตะเคียนใต้แขวงกรุงเก่า ที่ชื่อว่า “สุเหร่าเด็กก็” ซึ่ง ปัจจุบันเรียกกันว่า “ตะเกีย” เมื่อปีชวด จุลศักราช ๙๘๖ พ.ศ. ๒๑๖๗ ในแผ่นดินของ สมเด็จพระเจ้า ทรงธรรม ซึ่งขณะนั้นได้ทรงเสวยราชสมบัติได้ ๕ ปีแล้ว ขณะที่ท่านเอกอะห์หมัดเข้ามาอยู่ในกรุงศรี อยุธยาได้ ๒๔ ปี

เริ่มแรกมุสลิมในย่านนี้อุทิศที่ดินประมาณสองหรือสามงานเพื่อสร้างมัสยิด และผู้คนในย่านนี้ ต่างเรียไรกัน โดยเสียสละบริจาคเงินและสิ่งของเพื่อสร้างมัสยิดเป็นเรือนไม้ได้ถุนยกสูง ฝากไม้ขัดตะ หลังคามุงกระเบื้องและไม้ มีผู้อุทิศที่ดินเพิ่มทำเป็นกุบูรตั้งแต่ชายคลองขึ้นมา

ต่อมาก็ได้ขยายบริเวณและตัวมัสยิดออกไปเรื่อยๆ เพราะจำนวนผู้คนที่เข้ามาด้วยกัน ละหมาดมากขึ้นทุกที รูปทรงมัสยิดเดิมที่คล้ายตามแบบวัฒนธรรมไทยเรียกกันว่า กะตีใหญ่หรือกุฎี ต้นสนฝั่งตรงข้ามก็มีมัสยิดเรียกว่า กุฎีขาว ลึกเข้าไปอีกก็เรียกกันว่า กุฎีเขียวเพราะในยุคนั้นมีมุสลิม อาศัยอยู่กันมากตั้งแต่ปากคลองทั้งสองฝั่งเข้าไปจนถึงตลาดพลูมีทั้งบ้านเรือนบนฝั่งและที่เป็นเรือนแพ ริมคลองทั้งสองฟาก ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยและเป็นเรือนทำการค้าขายด้วย ซึ่งการขายในยุคนี้ใช้เรือแพ เป็นพาหนะเสียส่วนใหญ่ จึงเรียกขานชุมชนบริเวณนี้ว่า “แขกแพ”

ในยุคกรุงศรีอยุธยาตอนปลายอยู่ในช่วงรัชสมัยพระเจ้าเอกทัศหรือที่เรียกอีกนัยหนึ่งว่า “ขุนหลวงขี้เรื้อน” ใกล้จะถูกพม่าตีแตกเมื่อช่วงประมาณต้นปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ในกรุงศรีอยุธยามีชาว ไทยมุสลิมตั้งบ้านเรือนอยู่ชายแม่น้ำเจ้าพระยา ชานกรุงมากมายทั้งเรือนบนฝั่งและเรือนแพ มี ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เป็นมุสลิม อาทิเช่น พระยาจุฬาราชมนตรี (เชน) พระยาจุฬาราชมนตรี (ก้อน แก้ว) และญาติพี่น้อง พ่อค้าวานิช ตลอดจนนายทหารมุสลิมที่รับราชการอยู่มาก ต่างก็ได้หนีอพยพ ถอยเรือช่องแพลงมารวมกันอยู่ที่คลองบางกอกใหญ่ และคลองบางกอกน้อยมากมาย จึงทำให้ผู้คนมา รวมกันละหมาดที่กะตีใหญ่หรือกุฎีต้นสนมากขึ้น จนกระทั่งเรือนมัสยิดไม่พอที่จะสามารถรองรับใน การละหมาดยะมาอะห์ตามปกติหรือละหมาดวันศุกร์ได้พอเพียง

เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาแตกตรงกับวันอังคารเดือน ๕ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีกุน (๙ เมษายน พ.ศ. ๒๓๑๐) พม่าเข้ายึดและเผาทำลายบ้านเรือน วัดวาอาราม มัสยิด ตลอดจนเข้าปล้นทรัพย์สินเผา พระบรมมหาราชวัง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ได้รวบรวมผู้คนและทหารไปเตรียมความพร้อม อยู่ที่เมืองจันทบุรีด้านชายฝั่งตะวันออก และที่เมืองจันทบุรีนี้เอง สมเด็จพระเจ้าตากสินได้พบกับหลวง

นายศักดิ์ (มะหะหมุด) ซึ่งเป็นมุสลิมและเป็นมหาดเล็กในแผ่นดินของสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ ในเวลาต่อมาทรงยกกองทัพมากอบกู้เอกราชคืนเป็นผลสำเร็จ ซึ่งในกองทัพกู้เอกราชครั้งนั้นมีนายทหารและพลทหารมุสลิมร่วมกองทัพอยู่ด้วยจำนวนมาก มีพ่อค้าข้าราชการชาวไทยมุสลิมร่วมให้การช่วยเหลือด้านทรัพย์สิน เพื่อการกอบกู้เอกราชในครั้งนั้นด้วยในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกอบกู้เอกราชได้สำเร็จและตั้งกรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีได้แต่งตั้งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เป็นมุสลิมคือ นายหลวงศักดิ์ให้เป็น เจ้าพระยาจักรีศรีอริยวงศ์ (หมุด) ซึ่งเดิมเป็นข้าหลวงเก่าสมัยอยุธยา

ดังนั้นกรุงธนบุรีซึ่งตั้งอยู่ปากคลองบางกอกใหญ่ใกล้ ๆ มัสยิดต้นสนหรือกะดีใหญ่ ที่เรียกกันว่า พระราชวังเดิม เมื่อพระราชวังและสถานที่ประทับตลอดจนสถานที่ราชการมาอยู่ใกล้กะดีใหญ่หรือมัสยิดต้นสน เหล่าบรรดาข้าราชการ พ่อค้า นายทหาร แม่ทัพนายกองชาวไทยมุสลิมที่อยู่ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เข้ามารับราชการอยู่ใกล้กับมัสยิดต้นสน ก็ทำให้กะดีต้นสนมีผู้มาทำการละหมาดและประกอบพิธีกรรมทางศาสนามากมายขึ้น จนกลายเป็นมัสยิดศูนย์กลางของศาสนาอิสลามในสมัยนั้นเลยทีเดียว แม่ทัพนายกองมุสลิมตลอดจนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ อาทิเช่น เจ้าพระยาจักรี พระยายมราช พระยาราชบังสัน ส่วนมากเป็นผู้ที่ติดตามสมเด็จพระเจ้าตากสินเพื่อไปร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่ให้แก่ชาติบ้านเมืองทั้งสิ้น จึงทำให้ชาวไทยมุสลิมได้รับการไว้วางพระราชหฤทัยจากพระเจ้าตากสินเป็นอย่างมาก

ในยุคสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี มัสยิดต้นสนเป็นสถานที่รวมบุคคลสำคัญๆ มากมาย ในวันศุกร์มีผู้คนมาละหมาดกันแน่นมัสยิดในเวลาละหมาดฟังดูห้าวเวลาที่มีไม่น้อย

ในช่วงนั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงพระราชทานดินด้านหลังติดกับมัสยิดให้อีกอย่างกว้างขวาง เพื่อขยายส่วนที่เป็นกุบรูร์ (สุสาน) เพราะไม่ว่าข้าราชการทหารมุสลิมที่สิ้นชีวิตก็จะมาทำการฝังที่กุบรูร์มัสยิดต้นสนแห่งนี้และพระองค์จะทรงเสด็จมาร่วมพิธีฝังศพด้วยพระองค์เอง

ต่อมาได้มีการขยายเปลี่ยนแปลงเรือนไม้ของกะดีต้นสนมาสร้างเป็นอาคารมัสยิดก่ออิฐถือปูนมัสยิดที่สร้างขึ้นใหม่ ตัวอาคารมัสยิดมีความกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๕ เมตร รูปร่างอาคารมัสยิดสร้างคล้ายศาลาการเปรียญ ลอกแบบจากอาคารในพระบรมมหาราชวังหลังหนึ่งมาเป็นแบบ ไม่ได้สร้างแบบรูปร่างตัวอาคารมัสยิดในประเทศแถบอาหรับหรือตะวันออกกลาง จึงไม่มีโดม ไม่มีเสาบังแต่มีหน้าจั่ว มีการสลักลวดลายไทยอย่างสวยงามด้วยปูนปั้น โดยอาศัยการเสียสละทั้งร่างกายแรงใจและทรัพย์สินเงินทองในการขยายมัสยิดใหม่ โดยมีรูปร่างของอาคารมัสยิดตามแบบศิลปะและวัฒนธรรมของไทยอย่างแท้จริง

สองข้างบริเวณอาคารของมัสยิดต้นสนก็เป็นอาณาบริเวณของวัดหงส์รัตนารามและวัดโมลีโลกยาราม ซึ่งเป็นอารามหลวงขนาดสองข้าง แต่ชาวไทยมุสลิมกับชาวพุทธก็อยู่กันอย่างร่มเย็นต่างคนต่างก็นับถือศาสนาและศรัทธา ปฏิบัติไปตามลัทธิศาสนาของตนไม่ก้าวก่ายกัน

ประวัติศาสตร์ของมัสยิดต้นสน

เมื่อประมาณ ๒๐๐ ปีที่ผ่านมาถูกจารึกเอาไว้ว่า ที่ทำน้าของมัสยิดริมคลองบางกอกใหญ่มีผู้คนและบรรดาทหารจำนวนมากได้ใช้เป็นท่าอาบน้ำชำระล้างร่างกาย อยู่มาวันหนึ่งได้มีไม้กระดานใหญ่แผ่นหนึ่งกว้างประมาณ ๒ ศอก ยาวประมาณ ๔ ศอก ลอยคว้ามามาติดอยู่ใกล้บริเวณทำน้า ที่แผ่นกระดานนั้นมีร่องรอยไฟไหม้เป็นบางส่วน เมื่อผู้คนไปจับพลิกขึ้นมาก็ปรากฏว่าอีกด้านหนึ่งของแผ่นกระดานนั้นมีการแกะสลักแผ่นผังของมัสยิดฮารอม นครมักกะห์และมัสยิดนบีที่นครมะดีนะห์

ประเทศซาอุดีอาระเบีย สลักโองการแห่งพระคัมภีร์อัลกุรอานอย่างวิจิตรตระการตา บรรดาทหารที่เก็บขึ้นมาก็ได้นำไปมอบให้กับเหล่าบรรดาแม่ทัพนายกองมุสลิมโดยเหล่าขุนนางและนายทหารชั้นผู้ใหญ่ก็ได้นำไปขอพระราชทานทูลเกล้าถวายสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระเจ้าตากสินมหาราชก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้แก่ผู้ปกครองมัสยิดต้นสนและอิหม่ามในสมัยนั้นพร้อมได้นำมาตกแต่งทาสีให้สวยงาม ส่วนที่มีร่องรอยไฟไหม้นั้นสันนิษฐานกันว่าไม้บนมิมบ์ของมัสยิดโตมัสยิดหนึ่งในกรุงศรีอยุธยา ที่ถูกพม่าเผาทำลายในช่วงเวลาที่กองทัพพม่ายกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ (เสียกรุงครั้งที่ ๒) และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้ทรงรับสั่งโปรดเกล้าให้ล่ามแปลอักษรอาหรับที่อยู่ในไม้กระดานแผ่นนี้เป็นภาษาไทย และได้ทรงพิมพ์ไว้ในหมายรับสั่งฉบับที่ “๕๗๒๔”

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ มัสยิดต้นสนได้มีการตกแต่งบูรณะขยายต่อเติมที่หน้าจั่ว มีการเสริมซ่อฟ้าใบระกา คล้ายอารามหรือศาลาการเปรียญมีการทำเม็ยะหอบ (ที่สำหรับนำละหมาด) อิหม่ามและมิมบ์ (ที่แสดงธรรม) แบบศิลปะไทย มีการแกะสลักและฝังกระจกสี ลงรักปิดทอง เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคผ่านคลองบางกอกใหญ่ และเมื่อทรงเสด็จผ่านถึงท่าน้ำมัสยิด ทรงทอดพระเนตรเห็นอาคารมัสยิดต้นสนที่มีรูปทรงอาคารคล้ายวัดทางพุทธศาสนา จึงยกพระกรขึ้นประนมแล้วตรัสถามข้าราชการบริพารที่ตามเสด็จว่า “นี่คือวัดอะไร?” เมื่อได้รับการกราบบังคมทูลว่า เป็นมัสยิดของอิสลาม จึงได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งแก่ท่านหลวงโกษาอิสฮาก ซึ่งเป็นมหาดเล็กใกล้ชิดของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ไปยกซ่อฟ้าแบบวัดออกเสียเพื่อมิให้ใครเข้าใจผิดอีกต่อไป

ในยุคนี้บรรดามวลมุสลิมชาวมัสยิดต้นสน ที่มีความรู้ด้านศาสนาก็มากและมีพระคัมภีร์อัลกุรอานที่เขียนขึ้นมามากมายหลายตะมัต ซึ่งเขียนด้วยลายมือ ด้วยก้างปลาอย่างสวยงาม เขียนเป็นเล่มๆละยุซอ์ ที่เขียนด้วยความประณีตบรรจง บางตะมัตเขียนกรอบเริ่มซูเราะห์ฟาติฮะห์ (โองการในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน) ด้วยลวดลายน้ำทองพร้อมทั้งลงสีอย่างวิจิตรบรรจงสวยงามเป็นที่สุดแต่ละตะมัตมีหีบไม้สักบ้าง หีบลงรักฝังมุกลายไทยบ้าง เพื่อเก็บรักษาซึ่งเป็นความอุตสาหะวิริยะตั้งใจ เทิดทูนอัลกุรอานที่ไม่มีใครในสมัยนี้สามารถทำได้เหมือน ซึ่งทางผู้ปกครองอิหม่ามและคณะกรรมการในยุคนั้นได้ปกป้องรักษาเป็นอย่างดี ซึ่งก็มีบ้างที่ชำรุดเสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา

มัสยิดต้นสนได้เก็บรักษาไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้เราบรรดาอนุชนรุ่นหลังได้รำลึกถึงความศรัทธาของบรรดาบรรพบุรุษของเราที่มีความเพียร มานะ อุตสาหะ พยายาม

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลและพระอนุชา ได้ทรงทราบถึงความเป็นมาของมัสยิดต้นสน ซึ่งเป็นมัสยิดที่เก่าแก่คู่บ้านคูเมืองมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงทราบถึงประวัติความเป็นมาต่าง ๆ ของบรรดาเหล่าแม่ทัพนายกองมุสลิมหลายท่านและอดีตท่านพระยาจุฬาราชมนตรีที่ปรึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมของศาสนาอิสลามขององค์พระมหากษัตริย์ไทยหลายรัชกาล ได้ฝังอยู่ในสุสานของมัสยิดต้นสนเป็นจำนวนมาก จึงมีพระราชประสงค์ที่จะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมมัสยิดต้นสนทางชลมารค เพื่อให้มวลมุสลิมได้มีโอกาสเข้าเฝ้าเบื้องพระยุคลบาทอย่างใกล้ชิด

เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙) ที่ทรงเป็นพระอนุชาในสมัยนั้นทรง

เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเยี่ยมมัสยิดต้นสนเป็นการส่วนพระองค์ ทางชลมารค เทียบทำนํ้ามัสยิด โดยมีผู้ที่มีเกียรติมาร่วมถวายการรับเสด็จในครั้งนี้ อาทิเช่น ท่านจุฬาราชมนตรี (เข้ม พรหมยงค์) ท่านเจ้าคุณมหิศจรรย์ นายกเทศมนตรีนครธนบุรี พร้อมด้วยอิหม่ามและคณะกรรมการมัสยิดต้นสน และบรรดามวลพี่น้องมุสลิมชาวมัสยิดต้นสนตลอดจนบรรดาพี่น้องมุสลิมในท้องที่อื่น ๆ มาร่วมกันถวายการรับเสด็จอย่างมากมายและสมพระเกียรติ

จวบจนในปี ฮ.ศ. ๑๔๒๒ วันที่ ๒๒ เดือนเซาวาล ตรงกับวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๕ เวลา ๑๕.๓๐ น. ฮัจยีเฟาซันหลังปูเต๊ะ อิหม่ามคนที่ ๑๕ ของมัสยิดต้นสน คนปัจจุบันและคณะกรรมการฯ พร้อมทั้งอนุกรรมการฯที่เป็นลูก ๆ หลาน ๆ รวมถึงพี่น้องสัปบุรุษชาวมัสยิดต้นสนได้ร่วมจัดงานถวายการต้อนรับเสด็จฯ องค์สุลต่านอิสมาแอลบุตรอาบีนีอัลมัรฮูมสุลต่านยะห์ยาบุตรแห่งรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซียและพระชายา พร้อมด้วยมกุฎราชกุมาร (ตวนกูมะโกตา) พระราชโอรสรวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์และเหล่าข้าราชการที่ตามเสด็จโดยทางรถยนต์ ได้ทรงโปรดเสด็จมาเยี่ยมมัสยิดต้นสนเป็นการส่วนพระองค์ รวมทั้งร่วมละหมาดกับพี่น้องมุสลิมในวันนั้นด้วยและได้ทรงโปรดพระราชทานวโรกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมละหมาดได้จับมือสลามกับพระองค์ท่านอย่างใกล้ชิดและประทับที่หน้ามุขของมัสยิดกับพระชายาร่วมกันนั้นองค์สุลต่านและพระชายาได้ทรงพระราชทานกรอบรูปไม้สลักลายพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานขนาดใหญ่ให้กับทางมัสยิดต้นสนด้วย

จากนั้นเลขานุการคณะกรรมการมัสยิดต้นสน ได้ขอพระราชทานราชานุญาตฉายภาพร่วมกับคณะกรรมการมัสยิดต้นสนไว้เป็นที่ระลึก ณ บริเวณหน้ามุขของมัสยิดฯ และได้ทรงเสด็จขึ้นอาคารอเนกประสงค์มัสยิดต้นสนห้องรับรองชั้น ๒ ของอาคารที่ดัดแปลงจากห้องประชุมคณะกรรมการมัสยิดต้นสน มาเป็นห้องเสวยพระสุธารสและอาหารเครื่องว่าง ได้ทรงโปรดพระราชทานให้ท่านอิหม่าม คอเต็บบิหลันและคณะกรรมการฯ มัสยิดต้นสน ตลอดจนข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ชาวไทยร่วมโต๊ะเสวยด้วย

ต่อมาเมื่อเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. ได้เสด็จพระราชดำเนินกลับโดยรถยนต์พระที่นั่ง นับว่าเป็นเกียรติประวัติอีกหน้าหนึ่งของพวกเราชาวมัสยิดต้นสน ซึ่งยังความปลาบปลื้มปิติแก่คณะกรรมการมัสยิดและเหล่าบรรดาพี่น้องสัปบุรุษที่ร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานถวายการต้อนรับในครั้งนี้ ซึ่งคณะผู้จัดงานมีเวลาเตรียมงานไม่เกิน ๗ วัน

๒.๔.๖ วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร

ไหว้พระขอพรปีหมุ่ทำสิ่งใดก็สำเร็จได้โดยง่าย และมีชื่อเสียงดังไปไกลไพเราะกังวานต้องมาที่วัดระฆังโฆสิตาราม

ประวัติความเป็นมา

วัดระฆังโฆสิตาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิด “วรมหาวิหาร” ทั่วทั้งสังฆมณฑลในประเทศไทย มีอยู่ ๔ วัด คือ วัดระฆังโฆสิตาราม วัดกัลยาณมิตร วัดจักรวรรดิราชาวาส และวัดพระศรีมหาธาตุ ตั้งอยู่เลขที่ ๒๕๐ ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ด้านหน้าวัดทิศตะวันออกจดแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันตกตรงข้ามท่าช้างวังหลัง ด้านทิศใต้จดคลองวัด

ระฆังระหว่างกรมอุทการเรือ ด้านทิศเหนือและตะวันตกจดที่ของเอกชน มีเนื้อที่ทั้งหมด ๓๑ ไร่ ๑ งาน ๑๓ ตารางวา^{๑๔๙}

วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร เป็นวัดที่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมมีชื่อว่า วัดบางหว้าใหญ่ (หรือวัดบางว่าใหญ่) เป็นชื่อที่คู่กับวัดอมรินทราราม ซึ่งแต่เดิมมีชื่อว่าวัดบางหว้าน้อย (หรือวัดบางว่าน้อย) แต่เดิมวัดระฆังเป็นวัดราชภัฏ ครั้นในสมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนาวัดนี้ขึ้นเป็นพระอารามหลวง พระองค์ทรงให้ความสำคัญแก่วัดบางหว้าใหญ่เป็นอันมากเนื่องจากเป็นที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราช (ศรี) ในสมัยกรุงธนบุรีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๑๒ – ๒๓๒๔ และต่อมายังทรงดำรงตำแหน่งเป็นพระสังฆราชองค์แรกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๒๕ – ๒๓๓๗^{๑๕๐}

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ได้มีการปฏิสังขรณ์วัดบางหว้าใหญ่ และได้มีการขุดพบระฆัง ๑ ลูก ทรงโปรดให้นำไปประดิษฐานเอาไว้ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และได้ทรงสร้างหระฆังจัตุรมุขพร้อมทั้งระฆังอีก ๕ ลูก พระราชทานไว้แทน เพราะเหตุแห่งการขุดระฆังได้ จึงได้ชื่อตามที่ประชาชนเรียกว่า “วัดระฆัง” ตั้งแต่นั้นมา มีเรื่องเล่ากันว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ จะทรงเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดคันธกิจการาม” แต่ชื่อนี้ไม่มีใครเรียก จึงเป็นชื่อวัดระฆังตามเดิม

ในยุคต้นแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วัดบางหว้าใหญ่นี้เป็นวัดในความอุปถัมภ์ของเจ้านายในวังหลัง สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงกรมพระยาเทพสุดาวดี พระนามเดิม “สา” เป็นสมเด็จพระพี่นางพระองค์ใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และเป็นพระชนนีของกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข (วังหลัง) ทรงมีตำหนักที่ประทับอยู่ใกล้กับวัดบางหว้าใหญ่ จึงได้ทรงปฏิสังขรณ์ทั่วพระอาราม ส่วนพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเจริญด้วยพระราชศรัทธาได้ทรงสร้างพระปรางค์ใหญ่ขึ้น ๑ องค์ที่หน้าพระอุโบสถ (หลังเก่า) พระราชทานช่วยสมเด็จพระพี่นางพระองค์นั้น^{๑๕๑}

สมเด็จพระสังฆราช ศรี “องค์ปฐมสมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์” ในสมัยที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงเสด็จไปตีเมืองนครศรีธรรมราชนั้น ได้ทรงพบพระอาจารย์ผู้แตกฉานในคันถธุระ และข้าของวิปัสสนาธุระรูปหนึ่งมีนามว่า “ศรี” เดิมอยู่วัดพนัญเชิง แขวงกรุงเก่า แต่หนีภัยสงครามมาอยู่เมืองนี้ ทรงพระราชศรัทธาเป็นอันมาก และในคราวอันเชิญพระไตรปิฎกขึ้นมาจากนครศรีธรรมราช พระอาจารย์ศรีก็ได้ร่วมขบวนมาด้วย โปรดเกล้าฯ ให้ครองวัดอยู่วัดบางหว้าใหญ่ และทรงสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช

ต่อมาในปลายรัชกาล พระองค์ทรงเจริญพระกัมมัญฐานจนพระสติวิกล สำคัญว่าเป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน ได้ทรงพระราชปุจาแด่สมเด็จพระสังฆราช ศรี และพระเถรานุเถระว่า “แม้คุณศัพท์บุคคลผู้บรรลุนิพพานแล้ว พระสงฆ์สมณศากยบุตร ควรจะนมัสการกราบไหว้

^{๑๔๙} มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, หนังสือที่ระลึก งานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน, (กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๕๑.

^{๑๕๐} ร.ศ.วัชรา คลายนาทร, “ตามรอยเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี : ศึกษาจากพงศาวดาร และสถานที่จริง”, หน้า ๑๖๘.

^{๑๕๑} มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, หนังสือที่ระลึก งานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน, (กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๕๔.

หรือไม่” พระเถระน้อยใหญ่ก็นั่งอึ้งอยู่ ส่วนสมเด็จพระสังฆราช ศรี วัดบางว่าใหญ่, สมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดบางว่าน้อย และพระพิมลธรรม วัดโพธาราม พร้อมกันถวายพรว่า “มีบังควร” ทรงพระพิโรธรับสั่งให้ลงพระอาญาโบายด้วยถวายเป็นวิสาขบูชาไม่สบพระราชอัธยาศัย แล้วให้ถอดสมณศักดิ์เสียทั้ง ๓ รูป พระอาจารย์ศรีเมื่อได้รับราชทัณฑ์แล้วก็หนีภัยไปอยู่กรุงเทพฯ ภูมิลำเนาเดิมของท่าน

ครั้งเมื่อสมเด็จพระพุฒยอดฟ้าฯ ทรงปราบดาภิเษกเถลิงถวัลยราชสมบัติ ณ กรุงเทพมหานครแล้วก็ทรงโปรดเกล้าฯ ตั้งพระราชอาคณະเฉลิมพระเกียรติยศ ได้ทรงพระราชปรารภถึงพระอาจารย์ศรี และพระเถระอีก ๒ รูป “พระผู้เป็นเจ้าของทั้งสามองค์นี้ มีสันดานสัตย์ซื่อมั่นคง ดำรงพระศาสนาโดยแท้” จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระอาจารย์ศรี ขึ้นเป็น สมเด็จพระสังฆราชตามเดิม พร้อมด้วยสมเด็จพระพุฒจารย์และพระพิมลธรรม ทรงอาราธนา สมเด็จพระสังฆราชศรี ให้ครองวัดบางว่าใหญ่ ดังเช่นแต่ก่อน^{๑๕๒}

ปูชนียวัตถุที่สำคัญของวัด

๑. หอไตรหรือพระตำหนักจันทน์ เป็นนิวาสนสถานเดิมของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเมื่อครั้งยังทรงรับราชการในสมัยกรุงธนบุรี โดยมีบรรดาศักดิ์เป็นพระราชวรินทร์ เจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา นิวาสนสถานนี้อยู่ใกล้กับพระราชวังหลวง (ปัจจุบันคือบริเวณกรมอุทการเรือ) และทรงตั้งพระราชหฤทัยไว้แต่เดิมว่าจะยกถวายวัด ต่อมาเมื่อทรงเป็นแม่ทัพไปตีเมืองโคราช จึงให้รื้อหอพระตำหนักกับหอประทับนั่งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนิวาสนสถานแห่งนั้นมาปลูกถวายไว้ที่วัดบางว่าใหญ่ทางทิศตะวันตกของพระอุโบสถ (ปัจจุบันพระอุโบสถเก่าหลังนี้ได้ยกขึ้นเป็นพระวิหารของวัดระฆังโฆสิตาราม) และเมื่อพระองค์เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติโปรดให้สังคายนาพระไตรปิฎกโดยมีสมเด็จพระสังฆราช (ศรี) เป็นประธาน เมื่อสังคายนาแล้วจึงโปรดให้ปฏิสังขรณ์พระตำหนักและหอประทับนั่งที่รื้อไปปลูกไว้ ณ วัดบางว่าใหญ่ แล้วยกขึ้นเป็นหอพระไตรปิฎก

๒. ตำหนักแดง เป็นเรือนไม้สัก ฝาปะกน กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข ซึ่งเคยรับราชการในสมัยกรุงธนบุรี ได้ทรงยกถวายวัดระฆังโฆสิตารามเพื่อปลูกเป็นกุฏิสงฆ์ ปัจจุบันอยู่ภายในบริเวณคณะ ๒ เชื่อว่าเป็นพระตำหนักทรงกรมฐานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในพระราชวังของพระองค์มาก่อน^{๑๕๓}

๓. พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปเนื้อทองสำริด ปางสมาธิ หน้าตักกว้างประมาณ ๔ ศอกเศษ เบื้องพระพักตร์มีรูปพระสาวก ๓ องค์ นั่งประนมมืออุจรัลพระพุทธรูปอวาท พระประธานองค์นี้ได้รับการยกย่องว่างามมาก จนปรากฏว่าครั้งหนึ่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จมาพระราชทานผ้าพระกฐิน ณ วัดระฆัง ได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าใกล้ชิดว่า “ไปวัดไหน ไม่เหมือนมาวัดระฆัง พอเข้าประตูโบสถ์พระประธานยิ้มรับฟ้าทุกที” ด้วยเหตุนี้จึงทรงถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์พรตน์ราชวราภรณ์และมหาปรมาภรณ์ช้างเผือกแด่พระประธานองค์นี้เป็นพิเศษ^{๑๕๔}

^{๑๕๒} ติสฺรรมหาเถรานุสรณ์ อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ พระเทพประสิทธิคุณ (ผัน ติสฺรรมหาเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม รูปที่ ๑๑, (สละพิมพ์การ, นครปฐม), ๒๕๕๙, หน้า ๗๒ – ๗๓.

^{๑๕๓} ร.ศ.วัชรา คลายนาท, ตามรอยเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี : ศึกษาจากพงศาวดาร และสถานที่จริง, หน้า ๑๗๐.

^{๑๕๔} มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, หนังสือที่ระลึก งานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน, หน้า ๕๙.”

๔. พระปรางค์ ตั้งอยู่หน้าพระวิหาร (พระอุโบสถหลังเก่า) ได้รับการยกย่องจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ว่า เป็นพระปรางค์ที่ถูกแบบแผนที่สุดในประเทศไทย ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างเมื่อใด แต่เชื่อกันว่าสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๑ เมื่อคราวปฏิสังขรณ์และเปลี่ยนนามวัด พระปรางค์องค์นี้จัดเป็นพระปรางค์แบบสถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์ยุคต้นที่มีทรวดทรงงดงามมาก จนยึดถือเป็นแบบฉบับของพระปรางค์ที่สร้างในยุคนี้^{๑๕๕}

๕. ต้นโพธิ์ลังกา เป็นต้นโพธิ์พันธุ์ลังกา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับมาในรัชสมัยของพระองค์ และโปรดเกล้าฯ ให้นำไปปลูกตามพระอารามหลวงต่าง ๆ ตามประวัตินี้กล่าวว่า ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงปลูกต้นโพธิ์ที่วัดระฆังนี้ด้วยพระองค์เอง^{๑๕๖}

๒.๔.๗ วัดพระยาทำ วรวิหาร

คิดจะขอเลื่อนชั้น ชั้น ยศ ใดๆ ในปีหมูให้สำเร็จได้โดยการไปกราบไหว้ขอพร “หลวงพ่อกุหาศักดาเดช” และ เจดีย์ยักษ์ แห่งวัดพระยาทำ

ประวัติความเป็นมา

วัดพระยาทำ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๔๗ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๕ และได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวงในสมัยรัชกาลที่ ๒^{๑๕๗} ด้านหน้าวัดอยู่ทางทิศตะวันออก มีทางเข้า-ออก ติดต่อกับถนนอรุณอมรินทร์ตรงเชิงสะพานข้ามคลองมอญฝั่งเหนือ ตรงกันข้ามกับกรมอุทหรารเรือ อยู่ทางทิศเหนือของวัดนาคกลาง โดยมีคลองมอญคั่นกลาง

วัดพระยาทำ เดิมมีชื่อว่า วัดนาค คู่กับ วัดกลาง ซึ่งตั้งอยู่คนละฝั่งคลองมอญ คือวัดนาคอยู่ฝั่งเหนือ วัดกลางอยู่ฝั่งใต้ ต่อมาเมื่อวัดนาคเปลี่ยนชื่อเป็นวัดพระยาทำแล้ว จึงรวมชื่อวัดนาคกับวัดกลางเป็น วัดนาคกลาง ดังที่ปรากฏในปัจจุบันและวัดทั้งสองนี้ต่างก็เป็นวัดโบราณสันนิษฐานว่า วัดนาคสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรี มีเรื่องเกี่ยวข้องกับนาคปรากฏในพระราชพงศาวดาร ว่าเมื่อราว พ.ศ. ๒๓๑๓ พระเจ้าธนบุรีเสด็จไปทรงปราบก๊กพระฝาง (เรือน) ที่ตั้งตัวเป็นใหญ่ในฝ่ายเหนือได้สำเร็จ และรับสั่งให้จับพระสงฆ์ฝ่ายเหนือที่ร่วมกับพระฝางทำความเดือดร้อนแก่ประชาชนทั้งหลายมาลงพระราชอาญาตามโทษานุโทษ และโปรดให้สังฆการีลงมาอาราธนาพระราชาคณะ คือ พระธรรมเจดีย์ เจ้าอาวาสวัดนาค และพระสงฆ์อันดับจากกรุงธนบุรีขึ้นไปวชพระสงฆ์ให้ในหัวเมืองเหนือทุก ๆ เมือง และโปรดให้พระราชาคณะอยู่สั่งสอนพระธรรมวินัยในเมืองต่าง ๆ ดังนี้

๑. พระพิมลธรรม ไปอยู่เมืองสวางคบุรี
๒. พระธรรมโคดม ไปอยู่เมืองพิชัย
๓. พระธรรมเจดีย์ ไปอยู่เมืองพิษณุโลก

^{๑๕๕} มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, หนังสือที่ระลึก งานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน, หน้า ๖๐.

^{๑๕๖} (อ้างแล้ว), หนังสือที่ระลึก งานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน, หน้า ๖๑.

^{๑๕๗} กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ประวัติพระอารามหลวง เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ), ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า ๒๑๐.

๔. พระพรหมมุนี ไปอยู่เมืองสุโขทัย
๕. พระเทพกวี ไปอยู่เมืองสวรรคโลก
๖. พระโพธิวงศ์ ไปอยู่เมืองศรีพนมพูนัง

พระธรรมเจดีย์ ที่พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้ไปจัดการคณะสงฆ์ที่เมืองพิษณุโลกนั้น เป็น เจ้าอาวาสวัดนาคมาก่อน ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ เลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระพิมลธรรมและโปรดให้ไปครองวัดโพธาราม (วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือวัดโพธิ์ในปัจจุบัน) ข้อนี้แสดงว่า มีวัดนาคอยู่ก่อนสมัยกรุงธนบุรีแน่นอน

ในต้นรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เคยมีเรื่องให้รวมวัดนาคกับวัดกลางเข้าด้วยกัน คือให้มีพัทธสีมาเดียวกัน ดังความปรากฏในพระราชพงศาวดารตอนหนึ่งว่า พระพุฒาจารย์ (อยู่) วัดบางหัวใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) ปรีक्षाกับพระธรรมธีรราชมุนี (ชื่น) วัดหงส์รัตนารามแล้วนำความขึ้นถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชว่า “วัดนาคกับวัดกลางมีอุปจารใกล้เคียงกันนัก จะมีพัทธสีมาต่างกันมิควร ควรจะมีพัทธสีมาเดียวกัน ร่วมกระทำอุโบสถสังฆกรรมในพัทธสีมาเดียวกัน” พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมีพระราชดำรัสให้พระราชอาคันตุกะประชุมกันพิจารณาวินิจฉัยเรื่องนี้ ในที่สุดประชุมพระราชอาคันตุกะอันมี **สมเด็จพระสังฆราช (สี)** เป็นประธานมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า วัดทั้งสองนี้มีคลองคั่นเป็นเขตอยู่ ควรมีพัทธสีมาต่างกันได้ตั้งตัวอย่างที่เคยมีมาในครั้งกรุงเก่า ปรากฏว่า มตินี้ทำให้พระพุฒาจารย์ (อยู่) ถูกลงพระราชอาญาโดยให้ถอดสมณศักดิ์ ฐานเจรจาวัดรู้ว่าผู้ใหญ่ สมเด็จพระสังฆราช (สี) ทรงออกประกาศให้เรียกว่า “มหาอกตัณณู”^{๑๕๘}

ปูชนียวัตถุที่สำคัญของวัด

๑. พระอุโบสถ ที่มีลักษณะตักท้อข้างหรือหย่อนท้องสำเภา คล้ายศิลปะสมัยอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ มีการสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ คือ สร้างช่อฟ้าเพิ่มเติมปฏิสังขรณ์หน้าต่าง ประตู สร้างกำแพงแก้วและฉาบสีภายนอก ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ (ระหว่างวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ – ๑๒ พฤษภาคม) มีการบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งโดยมีพระครูสุนทรสาธุกิจ ครั้งยังเป็นพระครูวินัยธรเป็นประธาน

๒. พระประธานในพระอุโบสถ เป็นปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๑ วา ๑๒ นิ้ว สูง ๑ วา ๑๒ นิ้ว

๓. หลวงพ่อคุหาศักดิ์ดาเดช เป็นพระพุทธรูป ปั้นด้วยปูน ประดิษฐานอยู่ในเจดีย์คุหา ซึ่งอยู่ทางด้านหน้าพระอุโบสถ (ด้านตะวันออกเฉียงเหนือเล็กน้อย) เป็นพระคุวัดคู่บ้านมานานจนหาประวัติไม่ได้ แต่มีความศักดิ์สิทธิ์มีคนเคารพนับถือมาก

๔. เจดีย์ยักษ์ ตามประวัติระบุขนาดไว้ว่า วัดโดยรอบ ๑๐ วา สูง ๑๒ วา ๓ ศอก มีรูปนาค ๘ ตัว คชสาร ๘ ตัว ยักษ์ ๔ ตน ครุฑจับนาค ๔ ตัว เทพนม ๘ องค์ มีคำพูดคล้องจองกันว่า “ยักษ์สี่ตน คนดำดิน ครุฑจับนาคินทร์ คชสารครึ่งตัว” เป็นเจดีย์ที่มีทรวดทรงประหลาดสวยงาม มีผู้สันนิษฐานว่าเป็นหอรบขังก็มี แต่บัดนี้ชำรุดทรุดโทรมไปมาก

^{๑๕๘} พระอุโบสถวัดพระยาทำรวริหาร พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานฉลองพระอุโบสถ, (บริษัท กรุงเทพมหานคร พรินต์ติ้ง กรัฟ จำกัด, กรุงเทพฯ), ๒๕๓๗, หน้า ๑ – ๓.

๕. ธรรมาสันสมัยอยุธยา ปัจจุบันอยู่บนศาลาการเปรียญ^{๑๕๙}

๒.๔.๘ วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร

“สักการะข้าปอององค์ใหญ่” ซึ่งมีคติความเชื่อโด่งดังในเรื่องการขอพรให้เดินทางแคล้วคลาดปลอดภัย และมีมิตรไมตรีที่ดี เมื่อมาถึงแล้วเราก็ตรงไปสักการะ“พระพุทธไตรรัตนนายก” (หลวงพ่อดำ) พร้อมด้วยเครื่องสักการะอันได้แก่ รูป ๓ ดอก เทียนแดงคู่ และดอกไม้พวงมาลัย เพื่อความเป็นสิริมงคล

ประวัติความเป็นมา

วัดกัลยาณมิตร เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรมหาวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ๓๗๑ แขวงวัดกัลยาณมิตร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ประมาณ ๓๓ ไร่ ๑ งาน ๑๘๖/๑๐ ตารางวา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ เจ้าพระยานิกรบดินทร (เจ้าสัวโต ต้นสกุลกัลยาณมิตร) ว่าที่สมุหนายกซื้อจันทน์เก่า แห้ง เมื่อครั้งยังเป็นพระยาราชสุภาวดี เจ้ากรมพระสุรัสวดีกลาง ได้อุทิศที่ดินกับซื้อที่ดินบริเวณใกล้เคียงเพิ่มเติมเข้าด้วยกันสร้างพระอาราม^{๑๖๐} การก่อสร้างพระอารามเริ่มเมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๓๖๘ เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลที่ ๓ แล้วถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามวัดว่า “วัดกัลยาณมิตร” ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ บันทึกไว้ว่า “เจ้าพระยานิกรบดินทรยกที่ดินเดิมของท่าน แล้วซื้อที่ดินข้าราชการและบ้านเจ้าสัว เจ้าภาษี นายอากรอื่นอีกหลายบ้านสร้างเป็นวัดใหญ่ พระราชทานชื่อวัดกัลยาณมิตร แต่พระวิหารใหญ่เป็นของหลวง”^{๑๖๑}

จากความสัมพันธ์ส่วนพระองค์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีต่อเจ้าพระยานิกรบดินทรผู้สร้างวัดนี้ จึงน่าจะเป็นสาเหตุที่มาของคำว่า กัลยาณมิตร ซึ่งหมายถึง มิตรที่ดีหรือเพื่อนที่ดี เพื่อนผู้มีธรรมอันงามและไม่เพียงแต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเท่านั้น หากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่างก็พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่วัดกัลยาณมิตรมาโดยตลอด

เมื่อแรกที่เจ้าพระยานิกรบดินทรสร้างวัดกัลยาณมิตรนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้สร้างพระวิหารหลวงพระราชทานช่วย พร้อมกับเสด็จพระราชดำเนินก่ออุทิศพระโต เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๓๘๐ พระราชทานเป็นพระประธานในพระวิหารหลวง

ครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จครองราชย์โปรดเกล้าให้สร้างพระธรรมมณเฑียรเกลิงพระเกียรติ เพื่อเฉลิมพระเกียรติยศในพระบรมราชมาตาศักดิ์ ยิกา กรมพระศรีสุดารักษ์ และพระบรมราชมาตาศักดิ์ ยิกาธิบตี พระภักศดาในกรมพระศรีสุดารักษ์ ผู้ซึ่งแต่เดิมเคยประทับในบริเวณวัดกัลยาณมิตรมาก่อน และเพื่อประกอบพระราชกุศลตามเสด็จ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

^{๑๕๙} พระอุโบสถวัดพระยาท้าววิหาร พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานฉลองพระอุโบสถ, (บริษัท กรุงเทพมหานคร พรินต์ติ้ง กรัฟ จำกัด, กรุงเทพฯ), ๒๕๓๗, หน้า ๑๐ - ๑๑.

^{๑๖๐} นำชมวัดกัลยาณมิตร, (กรุงเทพมหานคร): สายธุรกิจโรงพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า ๑๑.

^{๑๖๑} (อ้างแล้ว), นำชมวัดกัลยาณมิตร, หน้า ๑๓.

เจ้าอยู่หัว พระบรมเชษฐาธิราช กับทั้งเป็นการปูนบำเหน็จเชิดชูเกียรติยศของเจ้าพระยานิกรบดินทร ด้วย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐิน ณ วัดกัลยาณมิตร ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ นั้น ทรงทราบในพระราชดำริของพระบรมราชชนก ในการสร้างหอพระธรรมมณเฑียรเถลิงพระเกียรติ จึงมีพระราชดำรัสถามถึง และสั่งว่า หากหอพระธรรมมณเฑียรเถลิงพระเกียรติทรุดโทรมลงเมื่อใด ให้กราบบังคมทูลแล้วจะทรงซ่อมแซมด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ และต่อมาเมื่อเจ้าพระยารัตนบดินทรกราบบังคมทูลถึงความทรุดโทรมของวัด ขาดทุนทรัพย์ในการซ่อมแซม จึงโปรดเกล้าให้กรมโยธาธิการจัดการซ่อมแซมและเมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นปราจิณกิติบดี ทรงเป็นมรรคนายกวัดนี้ได้เอาพระทัยใส่ดูแลซ่อมแซมวัดนี้ตลอดมา^{๑๖๒}

ปูชนียวัตถุที่สำคัญในวัด

๑) พระวิหารหลวง เป็นสถาปัตยกรรมแบบประเพณีนิยม ผนังพื้น ขนาดกว้างประมาณ ๓๐.๖ x ๓๖ เมตร หอภายในด้านสกัดเจาะ ๒ ช่องประตู ด้านยาวขนาด ๕ หน้าต่าง มีเสาระเบียงล้อมรอบ ๑ ชั้น ด้านสกัดโดยรวมจึงมีขนาด ๖ ช่วงเสา ด้านยาวขนาด ๘ ช่วงเสา หอภายในมีเสาในเป็นประธาน^{๑๖๓} พระประธานเป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูนลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑๑.๗๕ เมตร สูง ๑๕.๔๔ เมตร ในครั้งแรกที่สร้างชาวบ้านเรียกเป็นสามัญว่า “พระโต” ทำให้บ้าง ก็เลยเรียกวัดนี้ว่า “วัดพระโต” ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานนามใหม่แก่พระโตองค์นี้ว่า “พระพุทธไตรรัตนนายก” ส่วนชาวจีนที่มีความนับถือศรัทธาเรียกกันตามภาษาจีนว่า “ซำปอฮุดกง” หรือ “ซำปอกง” ซึ่งมีความหมายเหมือนกัน^{๑๖๔}

๒.๔.๙ วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร

ปีหมอยุ่รอดตลอดภัยตลอดทั้งปีไปไหว้พระ "พระพุทธธรรมวิเศษฐาศาสดา" ขวานสามหมื่น ปีนสามกระบอกรอก หอกสามแสน วัดประยุรวงศาวาส

ประวัติความเป็นมา

วัดประยุรวงศาวาส เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร สมเด็จพระเจ้าบรมมหาราชพระองค์ (ดิศ) ขณะดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาพระคลัง มีศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระบวรพุทธศาสนา ได้อุทิศสวนกาแพ ณ ตำบลกุฎีจีน ซึ่งเป็นที่ดินที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

^{๑๖๒} กองพุทธศาสนาสถาบัน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ประวัติพระอารามหลวง เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ), ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์, หน้า ๑๒๖ – ๑๒๗.

^{๑๖๓} นายนฤพร เสาวนิตย์, “รูปแบบสถาปัตยกรรมพระอารามหลวงในพุทธศาสนาที่สร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล”, หน้า ๑๒๔.

^{๑๖๔} (อ้างแล้ว), “รูปแบบสถาปัตยกรรมพระอารามหลวงในพุทธศาสนาที่สร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล”, หน้า ๑๒๖.

เจ้าอยู่หัวสถาปนาขึ้นเป็นพระอาราม เมื่อปีขวด สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๑๙๐ (พุทธศักราช ๒๓๗๑) เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่ราชอาณาจักรสยามสืบไป แล้วน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวงโดยได้รับพระราชทานชื่อจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “วัดประยุรวงศาวาส” อันมีความหมายว่า “พุทธสถานแห่งวงศ์พระประยูรญาติ” ซึ่งถือเป็นเกียรติอย่างสูงแก่สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์และเหล่า “ราชินิกุล บุณนาค”^{๑๖๕}

แม้พระอารามแห่งนี้จะมีชื่อทางการว่า “วัดประยุรวงศาวาส” แต่ชาวพระนครโดยทั่วไปเรียกวัดนี้ว่า “วัดรั้วเหล็ก” ด้วยเหตุที่มีรั้วเหล็กแวดล้อมเป็นกำแพงอยู่ตอนหน้าพระอุโบสถพระวิหาร ศาลาการเปรียญ และเขามอ รั้วเหล็กนั้นสูงประมาณ ๓ คอกเศษ ทำเป็นรูปอาวุธโบราณ คือ หอก ดาบ และขวาน^{๑๖๖}

ปูชนียวัตถุที่สำคัญของวัด

๑. พระบรมธาตุมหาเจดีย์ เป็นพระเจดีย์ทรงกลม มีฐานฐานรูปประฆังหรือโอคว่ำ ได้รับการยกย่องว่าเป็นพระเจดีย์ทรงกลมองค์แรกของกรุงเทพฯ และสูงที่สุดของฝั่งธนบุรี มีความสูงถึง ๖๐.๕๒๕ เมตร ฐานส่วนล่างวัดโดยรอบ ๑๖๒ เมตร เส้นผ่านศูนย์กลาง ๕๐ เมตร ส่วนในบริเวณพระเจดีย์องค์ใหญ่ มีขานเดินได้โดยรอบ กว้าง ๕ เมตร และมีช่องคูหาเรียงรายล้อมรอบชั้นล่างด้านใน ๓๒ คูหา ด้านนอกอีก ๕๔ คูหา ประดิษฐานพระพุทธรูป ชั้นบนถัดจากช่องคูหาขึ้นไปมีพระเจดีย์องค์เล็กรายรอบพระเจดีย์องค์ใหญ่อีก ๑๘ องค์

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ (ดิศ) เป็นผู้ริเริ่มก่อสร้างพระเจดีย์องค์นี้ ตั้งแต่แรกสถาปนาวัดประยุรวงศาวาส แต่การก่อสร้างพระเจดีย์ยังไม่ทันแล้วเสร็จ ท่านก็ถึงแก่พิราลัย เมื่อพุทธศักราช ๒๓๙๘ ต่อมา สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) บุตรชายคนโตของท่านได้สร้างต่อจนแล้วเสร็จในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ล่วงถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจดีย์ต้องอสนีบาตทำให้ยอดพระเจดีย์หัก การบูรณปฏิสังขรณ์ค้างค้างอยู่เป็นเวลายาวนานถึง ๔๗ ปี จนถึงสมัยที่พระปรากรมุนี (เปลี่ยน) เป็นเจ้าอาวาสได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์พระเจดีย์องค์เล็กโดยรอบและซ่อมกำแพงรอบพระเจดีย์องค์ใหญ่ จากนั้นได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุขึ้นประดิษฐานไว้บนพระเจดีย์องค์ใหญ่และให้มีงานฉลองสมโภชพระเจดีย์ ในโอกาสเดียวกันนี้ พระสมุห์ปุ่น (พระครูสุราณีคุณ) ได้ให้จารึกธรรมลงบนกระดานชนวนวางไว้ในห้องบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ รวมทั้งการอธิษฐานขอให้อานิสงส์ในการบูรณปฏิสังขรณ์พระเจดีย์และการประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุให้ได้ถึงพระโพธิญาณ ดังปรากฏในจารึกธรรมความตอนหนึ่งว่า “พระสมุห์ปุ่น ได้จารึกพระธรรมประจุพระเจดีย์ ณ วันศุกร์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ หลังปีมะแม ๑๒๖๙ พระพุทธศาสนา ๒๔๕๐ เป็นส่วนอดีต ๒๕๔๙ ส่วนอนาคต ขอให้ปัจจุจยแต่พระวิริยาธิโกโพธิญาณ ในอนาคตกาลเทอญ”

จนกระทั่งพุทธศักราช ๒๔๖๑ พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่ อุตตรกมฺโท ป.ธ.๘) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ในขณะนั้น ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ยอดพระเจดีย์ให้บริบูรณ์ดังเดิม

^{๑๖๕} สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, **ประยุรวงศานุสรณ์ โครงการบูรณปฏิสังขรณ์ “เขามอ” วัดประยุรวงศาวาส**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๑๘.

^{๑๖๖} (อ้างแล้ว), “เขามอ” วัดประยุรวงศาวาส, หน้า ๒๗.

จนเมื่อมีการบูรณปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ครั้งใหญ่ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๙ พระเดชพระคุณพระพรหมบัณฑิต เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ได้อุตสาหะป็นขึ้นไปบนพระเจดีย์องค์ใหญ่ซึ่งมีความสูงถึง ๖๐ เมตร หลายครั้ง จนพบห้องประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พร้อมทั้งกรุบรรจุพระพุทธรูปและพระพิมพ์ถึง ๒ กรุ ครั้งแรก เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๐ ค้นพบกรุที่หนึ่งซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระพุทธรูปบูชาจำนวนมาก ครั้งที่สอง เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๐ ค้นพบกรุที่สองซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระพิมพ์ วัดประยุรวงศาวาสจึงได้ขอให้สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ช่วยจัดทำทะเบียนโบราณวัตถุและศิลปวัตถุเหล่านั้น การจัดทำทะเบียนของกรมศิลปากรได้ยืนยันว่าพระพุทธรูปและพระพิมพ์ที่ค้นพบเป็นโบราณวัตถุที่ประเมินค่ามิได้ เช่น พระพุทธรูปและพระพิมพ์ศิลปะหริภุญชัย ลำพูน ลพบุรี สุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ตอนต้น และยังพบพระพุทธรูปทองคำสามองค์ สร้างขึ้นในสมัยศรีวิชัย อายุกว่า ๑,๐๐๐ ปี มีน้ำหนักทองคำรวม ๑.๒ กิโลกรัม

วันที่ ๑๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระมหากรุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานในพิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุขึ้นประดิษฐานบนพระบรมธาตุมหาเจดีย์ ในโอกาสสมโภช ๑๘๐ ปีวัดประยุรวงศาวาส

ต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์โดยคณะกรรมการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม ได้พิจารณาคัดเลือกพระบรมธาตุมหาเจดีย์วัดประยุรวงศาวาส ให้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๓ ประเภท “ปูชนียสถานและวัดวาอาราม” ด้านการอนุรักษ์งานมรดกศิลปสถาปัตยกรรม^{๑๖๗}

๒. พระอุโบสถ พระอุโบสถใต้ประยุรวงศาวาส วรวิหาร เป็นสถาปัตยกรรมแบบทรงไทย กว้าง ๑๘.๒๔ เมตร ยาว ๒๕.๒๐ เมตร หลังคาลาด ๒ ชั้น หน้าบันเป็นลายดอกพุดตานด้านหน้าและด้านหลังมีประตูเข้าออกด้านละ ๒ ประตู หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ พระประธานในพระอุโบสถหล่อในปี ๒๓๗๑ อันเป็นปีที่เริ่มสร้างพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑.๙๙ เมตร สูง ๑.๖๒๕ เมตร ประกอบด้วยพระพุทธรูปลักษณะอังกางาม พระพุทธรูปองค์นี้ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยุวงศ์ ให้ช่างชาวไทยเป็นผู้หล่อ ได้ว่าจ้างช่างจากประเทศญี่ปุ่นลงรักปิดทอง ซึ่งกล่าวกันว่า ฝีมือและกรรมวิธีการปิดทองเป็นเยี่ยม พ.ศ. ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙) ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานนามพระประธานในพระอุโบสถ ว่า “พระพุทธรธรรมวิเศษฐาศาสดา” แปลว่า พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระศาสดาประเสริฐสุดโดยธรรม^{๑๖๘}

๓. ภูเขาจำลอง (เขาเต่า) ภูเขาจำลองเป็นภูเขาขนาดเล็ก ก่อด้วยศิลาตั้งอยู่กลางสระน้ำบริเวณหน้าวัด มีศาลาราย ๘ หน้า ตั้งอยู่ริมสระน้ำ เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และเป็นที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ มีบันไดขึ้นสู่ยอดเขา บนยอดเขาเป็นที่ตั้งพระสถูปหล่อด้วยทองเหลืองลงรักปิดทองเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญไว้ภายใน

^{๑๖๗} สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, ประยุรวงศานุสรณ์ โครงการบูรณปฏิสังขรณ์ “เขามอ” วัดประยุรวงศาวาส, หน้า ๕๙ - ๖๐.

^{๑๖๘} ประวัติวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ๑๘๐ ปี, หนังสือที่ระลึก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เป็นองค์ประธานในพิธีสมโภช ๑๘๐ ปี พระอารามหลวงทรงอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานในองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ ทรงเปิดพิพิธภัณฑพระ “ประยุรวงศานุสรณ์”, ๒๕๕๑, หน้า ๘ - ๙.

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ สร้างภูเขาจำลองนี้ขึ้นโดยได้แนวคิดเกี่ยวกับเค้าโครงของภูเขาจำลองจาก “หยดเทียนขึ้นฝั่ง” ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ ได้พระราชทานแก่ท่าน หยดเทียนขึ้นฝั่งนี้เกิดจากน้ำตาเทียนที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจุดขณะเมื่อประทับอยู่ในห้องลงพระบังคนหนัก น้ำตาเทียนหยดทับถมกันเป็นเวลาหลายปีจนก่อรูปเหมือนภูเขา สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์จึงนำเค้าโครงของหยดเทียนขึ้นฝั่งมาเป็นแบบสำหรับสร้างภูเขาจำลอง

สระน้ำที่ล้อมรอบภูเขาจำลองเต็มไปด้วยเต่าและตะพาบน้ำ ที่มีผู้นำมาปล่อยไว้แต่แรกแล้ว ภูเขาจำลองเป็นที่รู้จักกันทั่วไปจนชื่อว่า “ภูเขาเต่า”

บริเวณภูเขาจำลองมีขนาดความยาว ๔๘ เมตร กว้าง ๔๒ เมตร กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนภูเขาจำลองไว้ในฐานะเป็นศิลปโบราณสถานวัตถุสำคัญของชาติ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๒

๔. ปรินทรปริยัติธรรมศาลา เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) ได้สร้างศาลาต่อมุขพระบรมธาตุมหาเจดีย์ขึ้นเพื่อเป็นที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ อุทิศแด่ท่านลูกอินผู้มารดา และสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ผู้บิดา ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๙ กระทรวงธรรมการ (ปัจจุบันคือกระทรวงศึกษาธิการ) ได้ใช้หอปรินทรปริยัติธรรมศาลาเป็นห้องอ่านหนังสือสำหรับประชาชนในวัดแห่งละ อยู่ในการกำกับดูแลของโรงเรียนหนังสือไทย สำนักวัดประยูรวงศาวาส วรวิหาร หอปรินทรปริยัติธรรมศาลาจึงเป็นห้องสมุดประชาชนแห่งแรกในประเทศไทย กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนอาคารหลังนี้เป็นศิลปโบราณสถานวัตถุของชาติ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๒

ใน พ.ศ. ๒๕๕๐ วัดประยูรวงศาวาส วรวิหาร ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์หอปรินทรปริยัติธรรมศาลาจนแล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๕๑ และจัดเป็นพิพิธภัณฑ์พระมีชื่อว่า “ประยูรภัณฑาคาร”^{๑๖๙}

๒.๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นางศิริกุล สันติชาติ, นางสาววราพรรณ ชัยชนะศิริ และนางดารา มากนวล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษาย่านวัดระฆังโฆสิตาราม และพื้นที่ใกล้เคียง” พบว่า “เป็นแหล่งรวมมรดกทางวัฒนธรรม ย่านวัดระฆังโฆสิตาราม และพื้นที่ใกล้เคียง เป็นแหล่งรวมมรดกทางวัฒนธรรมหลายสาขา ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งมีศูนย์รวมอยู่ในวัดระฆังโฆสิตาราม มรดกทางประวัติศาสตร์ เช่น สถานที่สำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยก่อนตั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี และมีพัฒนาการปรับเปลี่ยนมาจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนบุคคลสำคัญ และเชื้อสายเจ้านายสกุลวงศ์ที่เคยร่วมกันปกป้องประเทศและตั้งรกรากสืบต่อกันมา”^{๑๗๐}

^{๑๖๙} ประวัติวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร ๑๘๐ ปี, หนังสือที่ระลึก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เป็นองค์ประธานในพิธีสมโภช ๑๘๐ ปี พระอารามหลวงทรงอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานในองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ ทรงเปิดพิพิธภัณฑ์พระ “ประยูรภัณฑาคาร”, ๒๕๕๑, หน้า ๑๖.

^{๑๗๐} นางศิริกุล สันติชาติ, นางสาววราพรรณ ชัยชนะศิริ และนางดารา มากนวล, “โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษาย่านวัดระฆังโฆสิตาราม

กล่าวโดยสรุป วัดในทางพระพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์ โบราณ สิ่งเก่าแก่ที่ได้รับการอนุรักษ์เอาไว้ จนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่คนรุ่นใหม่ให้ความสนใจในการศึกษา รวมถึงเข้ามาท่องเที่ยวทั่วไป จนกลายเป็นจุดที่สร้างรายได้ให้กับวัด และชุมชนรอบข้างในการประกอบอาชีพค้าขายในลักษณะต่าง ๆ และทุกส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและร่วมกันปกป้องรักษามรดกอันล้ำค่าเหล่านี้ไว้ให้คงอยู่กับประเทศชาติต่อไป

นางสาวกิตติพร ใจบุญ, นางสาวอนงค์รัตน์ ศักดิ์ภักดี, นางสาวยุพา เรืองพุ่ม และนายจุลภัสสร พนมวัน ณ ออยุธยา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษาย่านกุฎีจีน และพื้นที่ใกล้เคียง” พบว่า “แหล่งวัฒนธรรมที่มีศักยภาพด้านอื่น ๆ ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้มากที่สุด ได้แก่ วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร และวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร รองลงมาได้แก่ โบสถ์วัดซางตาครู้ส และขนมฝรั่งกุฎีจีน มัสยิดบางหลวง บ้านเครื่องวงปีพาทย์พาทย์โกศล วัดบุปผาราม วรวิหาร ศาลเจ้าเกียนอันเกง และตึกไทยประยุกต์หน้าวัดประยุฯ”^{๑๗๑}

สรุปได้ว่า สิ่งต่าง ๆ อันล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้สร้างเอาไว้ เป็นสิ่งที่ควรแก่การอนุรักษ์ และช่วยกันปกป้องไม่ให้สูญหายไป เพราะเป็นสิ่งที่มีทรงคุณค่า ที่จะดึงดูดคนภายนอกเข้ามาเยี่ยมชม และกลายเป็นแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชนเมื่อมีคนเข้ามาท่องเที่ยวเกิดการใช้จ่าย ช่วยให้ชุมชนได้มีรายได้เพิ่มขึ้น

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถสรุปได้ว่า วัดเป็นสถานที่สำคัญซึ่งมีโบราณวัตถุ โบราณสถาน จิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรม ฝีมืออันทรงคุณค่า สอดแทรกเอาไว้ซึ่งคติความเชื่อ ความศรัทธา ความเป็นวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนในสมัยโบราณ ที่แสดงออกโดยการวาดภาพ การสร้างสรรคสิ่งต่าง ๆ เอาไว้ให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษา ได้เรียนรู้ ในปัจจุบันสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นมรดกอันทรงคุณค่ามหาสาร ประมาณมิได้ เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจากภายใน และภายนอกประเทศเข้ามาเยี่ยมชม นำมาซึ่งการสร้างงาน สร้างรายได้ การจ้างงานเกิดขึ้นอย่างมากมาย จนกลายเป็นอุตสาหกรรมหลักในการพัฒนาประเทศชาติ

จากการลงพื้นที่ของนักวิจัยในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร เพื่อเก็บข้อมูลในพื้นที่ดังกล่าว ได้พบปัญหาความขัดแย้ง ความไม่ลงรอยกันของชุมชน วัด และโรงเรียน ความห่างเหินด้วยปัจจัยหลายด้านที่เป็นผลต่อความสัมพันธ์ทั้ง ๓ ส่วน ซึ่งเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง โดยที่ประเด็นปัญหาหลักที่นักวิจัยได้พบมีดังนี้

๑. ประชาชนในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด มีการเดินทางออกนอกชุมชนเพื่อไปทำงาน ทำให้คนที่อยู่ในชุมชนมากเป็นเด็ก และคนชรา หรือบุคคลที่ว่างงาน ซึ่งการเดินทางไปทำงานที่อื่น ๆ ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ใช้เวลาในการเดินทางเพิ่มขึ้น นำมาซึ่งการจราจรติดขัดบนถนน

และพื้นที่ใกล้เคียง, งานวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕, หน้า ๑๕๔.

^{๑๗๑} นางสาวกิตติพร ใจบุญ, นางสาวอนงค์รัตน์ ศักดิ์ภักดี, นางสาวยุพา เรืองพุ่ม และนายจุลภัสสร พนมวัน ณ ออยุธยา, “โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษาย่านกุฎีจีน และพื้นที่ใกล้เคียง”, งานวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕, หน้า ๕๗.

เพราะฉะนั้นจึงเกิดการแข่งขัน การดิ้นรน การชวนขวยหาเงินในการดำรงชีพกันสูงมาก เมื่อหาเงินไม่ทันก็มีการกู้ยืมเกิดขึ้น จึงเห็นได้ว่า ประชาชนจะเป็นหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบมากมาย ปัญหาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนที่แตกต่างจากคนในสมัยก่อน ซึ่งใช้ชีวิตในการทำมาหากิน หรือประกอบอาชีพอยู่ภายในชุมชน มีความอบอุ่นอยู่กับครอบครัว มีการใช้จ่ายอย่างพอเพียง พอมี พออยู่ พอกิน

๒. ความสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคีระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน มีความห่างเหิน เนื่องจากว่า บ้าน หมายถึงประชาชนในชุมชนมีการเดินทางไปทำงานนอกชุมชนมากขึ้น ไม่มีเวลาเข้าวัดไปฟังเทศน์ หรือเสวนากับพระภิกษุสามเณรภายในวัด แต่บุคคลที่เข้าวัดก็เพื่อผลประโยชน์จากวัด ในการขายสินค้าโดยอาศัยอิทธิพลจากพระสงฆ์บางรูป ส่วนทางวัดไม่ได้เอาใจใส่ต่อพัฒนาที่ควบคู่ไปกับชุมชน จึงไม่เห็นความสำคัญของชุมชน จนกระทั่งบางวัดได้มีการไล่ที่ชุมชน รื้อบ้านของชุมชนเกิดปัญหาฟ้องร้องกันมานาน รวมถึงการอยู่ร่วมกันยังต้องระแวง ระวังกัน เช่น ชุมชนก็ระแวงว่าวัดจะขอพื้นที่คืนเมื่อไร เป็นต้น บุคคลที่มาประกอบกิจการร้านค้าภายในวัดเป็นคนที่มาจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งไม่ใช่คนภายในชุมชนรอบวัด ประเด็นปัญหาหลักเหล่านี้จึงส่งผลให้เด็กที่อยู่ในชุมชนติดตามผู้ปกครองไปเข้าเรียนหนังสือที่อื่น ซึ่งไม่ใช่เรียนในชุมชนจึงเห็นว่า โรงเรียนบางทีในชุมชน ๙ วัด ผังธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีนักเรียนน้อยมาก แต่บางโรงเรียนกับมีนักเรียนมาเรียนเป็นจำนวนมาก ซึ่งแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ทั้ง ๆ ที่ใช้หลักสูตรเดียวกันในการเรียนการสอน นี่คือประเด็นปัญหาหลักที่การทำงานวิจัยในครั้งนี้จะต้องแก้ไขและพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

เพราะฉะนั้น คณะนักวิจัยจึงมองเห็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามที่กล่าวแล้วนั้น ดังต่อไปนี้

๑. ยุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น คณะนักวิจัยได้ใช้ทฤษฎีศาสตร์ของพระราชาสถาปัตยกรรมสร้างสายสัมพันธ์อันดีงามและการอยู่อย่างพอเพียง พอมี พออยู่ พอกิน และเพียงพอ ได้แก่ หลักของ “บวร” (บ้าน วัด และโรงเรียน) เป็นศาสตร์ของพระราชาสถาปัตยกรรมสร้างสายสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้น เนื่องจากทั้ง ๓ ส่วนนั้น มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและเป็นกำลังหลักของการพัฒนาประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง บ้านให้การอุปถัมภ์ชาวปลาอาหารแต่พระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีในการประพฤติคุณงามความดี เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความเอื้ออาทรเห็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ส่วนโรงเรียนส่งเสริมในการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีอาชีพ สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ ลดภาระสังคม ส่วนในหลักของ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักการที่ช่วยให้รู้ว่าสิ่งไหนควรจ่ายและไม่ควรจ่าย รวมถึงการเตรียมตัวเองในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่ตลอดเวลา

๒. หลักทฤษฎีการมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการเชิงสถานการณ์ เป็นแนวทางบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อบริหารจัดการในพื้นที่ของตนเองให้เป็นระเบียบและเป็นการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

คณะนักวิจัยได้มีการบูรณาการทฤษฎีเหล่านี้ในการแก้ไขปัญหามาสู่การสร้างอาชีพให้กับชาวชุมชนที่จะนำไปหารายได้ ลดการว่างงาน และอยู่ในพื้นที่ของตนมากขึ้น ดังนี้

๑. มีการฝึกอบรมมีคฤเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร โดยการมีส่วนร่วมของ “บวร” เพื่อสร้างอาชีพ และรายได้ให้กับเด็กและประชาชนในชุมชนจากนักท่องเที่ยงที่เข้ามาในพื้นที่ ลดการเดินทางและค่าใช้จ่ายในครอบครัว

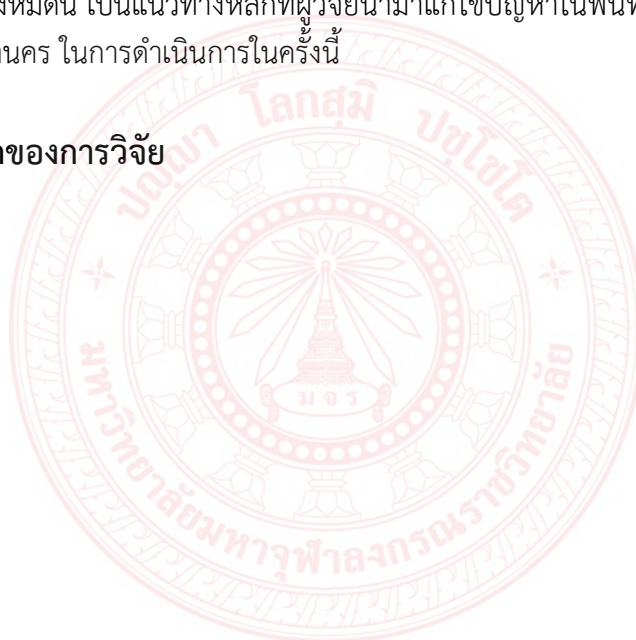
๒. มีการฝึกอบรมอาชีพ เน้นไปที่การทำอาหาร เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถทำอาหารขายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม และจัดทำเป็น OTOP หรือจัดเป็นลิขสิทธิ์อย่างถูกต้อง

๓. จัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายสิ่งแวดล้อม โดยการจัดตั้งเป็นชมรม เพื่อเตรียมความพร้อมในด้านพื้นที่การท่องเที่ยว โดยเฉพาะการปรับภูมิทัศน์ ความสะอาด การสัญจรเข้า-ออก เป็นต้น ให้ความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยว

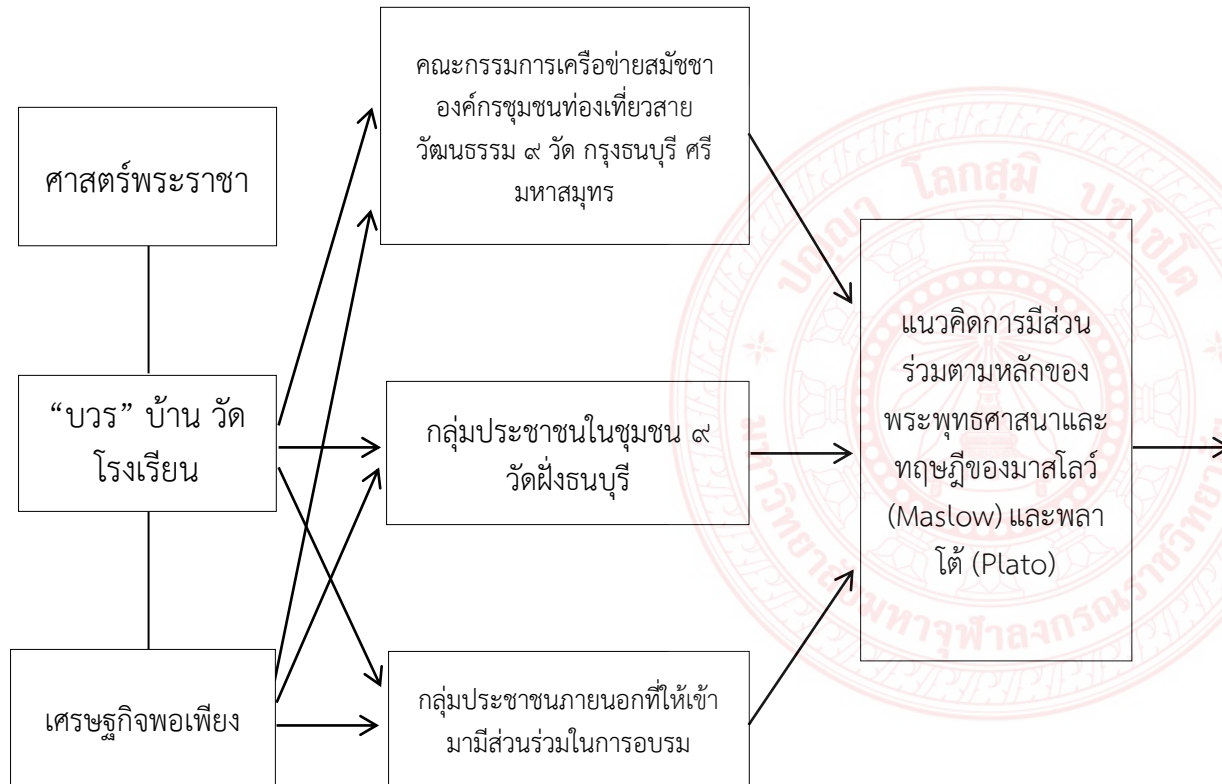
ในกระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางหลักในการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน นอกจากนี้ ทางคณะนักวิจัยยังได้มีการจัดกระบวนการบริหารจัดการให้กับชุมชนได้มีคณะกรรมการที่มาจากการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน โดยการจัดตั้งเป็น “เครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” และยังมีสมัชชาของ ๙ วัด ในการบริหารจัดการในพื้นที่ของตนเอง

ในองค์รวมทั้งหมัดนี้ เป็นแนวทางหลักที่ผู้วิจัยนำมาแก้ไขปัญหาในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ในการดำเนินการในครั้งนี้

๒.๖. กรอบแนวคิดของการวิจัย

การท่องเที่ยว ๙ วัด ที่มีการบริหารจัดการ และการบริการแบบครบวงจร

๑. ด้านการบริหารจัดการได้จัดตั้งเป็น “เครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” เป็นผู้ขับเคลื่อนการจัดการในทุกภาคส่วน
๒. ด้านอาหารเครื่องดื่ม ได้มีการฝึกอบรมการประกอบอาชีพ เพื่อนำไปประกอบการทำอาหารเพื่อรองรับในการให้บริการนักท่องเที่ยว
๓. ด้านความสะอาดได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการโดยจัดตั้งเป็นชมรมด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว
๔. ด้านบุคลากรการท่องเที่ยว ได้มีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ในการรองรับการท่องเที่ยว
๕. ด้านการเงิน ได้มีการจัดฝึกอบรมการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้ประชาชนในชุมชน ๙ วัด ได้รู้จักการทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย ของตนเองในครัวเรือนได้

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษา และฟื้นฟูโครงการมรดกมรดกน้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวผิงธบุรี กรุงเทพมหานคร” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นำการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ประกอบด้วย ๗ ขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สูตรสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

เพื่อให้ผลของการวิจัยได้มาซึ่งการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม และยั่งยืนกับชุมชน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรูปแบบของการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ แบ่งออกเป็น ๒ ระยะเวลาคือ

ระยะที่ ๑ การรวบรวมข้อมูลดำเนินการ

ศึกษา วิเคราะห์องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีในชุมชน ๙ วัด ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามเกณฑ์/ปัจจัยที่กำหนดไว้ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างข้างต้น โดยได้รับความร่วมมือจากทางวัด และชุมชนเป็นอย่างดี

ระยะที่ ๒ การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ๙ วัดคือ

๑. การประชุมเตรียมความพร้อมของชุมชน ๙ วัด เพื่อทำความเข้าใจในกระบวนการวิจัย การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแต่ละชุมชนท้องถิ่นของหมู่บ้านเป้าหมายของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๒. การพัฒนาเสริมความรู้ ทักษะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยภาพรวมทั้ง ๙ ชุมชน ได้แก่

๒.๑ การอบรมเชิงปฏิบัติการเสริมความรู้ ทักษะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดย ฝึกอบรมมรดกมรดกท้องถิ่น อบรมทำอาหาร อบรมสิ่งแวดล้อม และอบรมจัดทำบัญชี ทั้ง ๙ ชุมชน รวม ๓๙๒ รูป/คน

๓. การพัฒนาเสริมความรู้ และทักษะในการจัดการท่องเที่ยว การทดลองปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงานและการติดตามประเมินผลเป็นรายชุมชน ได้แก่

๓.๑ การประชุมทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ วิธีการศึกษาวิจัย การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของคณะนักวิจัยกับประชาชน ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องภาคส่วนต่างๆของแต่ละชุมชน

๓.๒ การประชุมจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนและการประชุมจัดทำแผนผังเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชน ในแต่ละชุมชนภายหลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๓.๓ การทดลองปฏิบัติการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการติดตามประเมินผลเป็นรายชุมชน

ระยะที่ ๓ การจัดการประชุมกลุ่มสนใจ (Focus Group) ของคณะนักวิจัย ได้แก่

๑) ประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจวัตถุประสงค์เป้าหมาย วิธีการดำเนินการ การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สังเคราะห์ การติดตามประเมินผล

๒) ประชุมเพื่อดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัย และการส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพ และการทดลอง

๓) การประชุมเพื่อพัฒนาเสริมความรู้ ทักษะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดทำคู่มือท่องเที่ยวและการทดลองปฏิบัติการท่องเที่ยวโดยชุมชน

๔) การประชุมสรุปผลโครงการวิจัย การติดตามการนำไปใช้ประโยชน์ของชุมชนและการเขียนรายงานวิจัย

๕) ประชุมเพื่อตรวจสอบรายงานการวิจัย จัดทำคู่มือท่องเที่ยว และถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชน ๙ วัด

๓.๒ พื้นที่การวิจัย ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เพื่อให้สามารถมองเห็นกลุ่มประชากร และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ชัดเจน ซึ่งจะนำไปสู่การออกแบบสอบถามที่เหมาะสมแก่กลุ่มประชากรดังกล่าวอย่างถูกต้อง จึงได้ชี้แจงรายละเอียดต่างๆดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ พื้นที่การวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ วัด ๙ วัด ชุมชน ๙ ชุมชน และโรงเรียน ๙ โรงเรียน ครอบคลุมพื้นที่ ๓ เขต ได้แก่ เขตบางกอกน้อย เขตบางกอกใหญ่ และเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ตามรายละเอียดของวัด ชุมชน และโรงเรียนดังต่อไปนี้

๑) ในส่วนวัด ประกอบด้วย วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดพระยาทำวรวิหาร วัดเครือวัลย์วรวิหาร วัดนาคกลางวรวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร วัดหงส์รัตนารามราชวรวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

๒) ชุมชน ๙ ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนวัดระฆัง ชุมชนวัดพระยาทำ ชุมชนวัดเครือวัลย์ ชุมชนวัดนาคกลาง ชุมชนปรกอรุณ ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม ชุมชนวัดกัลยาณมิตร ชุมชนวัดประยุรวงศาวาส

๓) โรงเรียน ๙ โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนสตรีวัดระฆัง โรงเรียนโฆสิตสโมสร โรงเรียนวัดพระยาทำ โรงเรียนวัดนาคกลาง โรงเรียนทวีธาภิเศก โรงเรียนประถมทวีธาภิเศก โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม โรงเรียนวัดกัลยาณมิตร โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส

๓.๒.๒ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ๓ ส่วนหลักได้แก่

๑) พระสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด ซึ่งเป็นพื้นที่หลักในการท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๘๗ รูป^๑ วัดพระยาทำวรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๓๔ รูป^๒ วัดเครือวัลย์วรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๓๓ รูป^๓ วัดนาคกลางวรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๓๐ รูป^๔ วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๑๓๕ รูป^๕ วัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๔๔๔ รูป^๖ วัดหงส์รัตนารามราชวรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๘๓ รูป^๗ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๑๓๑ รูป วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร มีจำนวนพระภิกษุสามเณร ๑๕๑ รูป^๘ รวมจำนวน ๑,๑๒๘ รูป

๒) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนในพื้นที่ ๙ วัด ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีส่วนในการให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ชุมชนวัดระฆัง มีจำนวนเพศชาย ๕๕๐ และเพศหญิง ๗๐๐ คน รวม ๑,๒๕๐ คน ชุมชนวัดพระยาทำ มีจำนวนเพศชาย ๓๕๐ คน และเพศหญิง ๔๕๐ คน รวม ๘๐๐ คน^๙ ชุมชนวัดเครือวัลย์ มีจำนวนเพศชาย ๒๕๐ และเพศหญิง ๒๙๕ คน รวม ๕๔๕ คน^{๑๐} ชุมชนวัดนาคกลางมีประชากรชายจำนวน ๔๘๔ คน และประชากรหญิงจำนวน ๕๙๓ คน รวม ๑,๐๗๗ คน^{๑๑} ชุมชนปรกอรุณมีประชากรชายจำนวน ๖๑๕ คน และประชากรหญิงจำนวน ๗๕๓ คน รวม ๑,๓๖๘ คน^{๑๒} ชุมชนวัดโมลีโลกยารามมี

^๑ บัญชีสำรวจพระภิกษุ-สามเณรและศิษย์วัด ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๒ วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร สำรวจเมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

^๒ พระครูสุธีสุตกิจ เจ้าอาวาสวัดพระยาทำ วรวิหาร, วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ณ วัดพระยาทำ วรวิหาร เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^๓ เอกสารสำนักงานวัดเครือวัลย์วรวิหาร

^๔ พระปริยัติวิโรปกการ เจ้าอาวาสวัดนาคกลาง วรวิหาร, วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ณ วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^๕ ทะเบียนสงฆ์วัดอรุณราชวราราม ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๑, หน้า ก.

^๖ บัญชีสำรวจพระภิกษุ-สามเณร แม่ชี และศิษย์วัด ประจำปี ๒๕๖๒ คณะสงฆ์อำเภอ บางกอกใหญ่ จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำรวจเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๒.

^๗ จำนวนพระภิกษุและสามเณรจำพรรษา วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๒

^๘ บัญชีสำรวจพระภิกษุสามเณร แม่ชีและศิษย์วัด ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๒, วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณมิตร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร สำรวจเมื่อวันที่ ๑๗ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

^๙ ข้อมูลชุมชนในพื้นที่เขตบางกอกน้อย/<http://www.bangkok.go.th/bangkoknoi/page/sub/5728/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๑๐} รายชื่อชุมชนใน กทม./ชุมชนวัดเครือวัลย์/<https://www.charoensuk4.com/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๑๑} รายชื่อชุมชนใน กทม./ชุมชนวัดนาคกลาง/<https://www.charoensuk4.com/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๑๒} รายชื่อชุมชนใน กทม./ชุมชนปรกอรุณ/<https://www.charoensuk4.com/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

ประชากรชายจำนวน ๒๖๓ คน และประชากรหญิงจำนวน ๓๒๒ คน รวมเป็น ๕๘๕ คน^{๑๓} ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม มีประชากรชายจำนวน ๘๒๖ คน และประชากรหญิงจำนวน ๖๕๔ คน รวมเป็น ๑,๔๘๐ คน^{๑๔} ชุมชนวัดกัลยาณ์มีประชากรชายจำนวน ๖๘๖ คน และประชากรหญิงจำนวน ๗๘๔ คน รวมเป็น ๑,๔๗๐ คน^{๑๕} ชุมชนวัดประยุรวงศมีประชากรชายจำนวน ๗๔๒ คน และประชากรหญิงจำนวน ๘๖๑ คน รวมเป็น ๑,๖๐๓ คน^{๑๖} รวม ๙ ชุมชนจำนวน ๑๐,๑๗๘ คน

๓) นักเรียนที่ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด ซึ่งมีส่วนในการเข้ามาอบรมภาคพิเศษในการให้บริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ผังธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย โรงเรียนสตรีวัดระฆัง มีจำนวนนักเรียน ๑,๗๓๐ คน^{๑๗} โรงเรียนโฆสิตสโสมสร มีจำนวนนักเรียน ๖๘๘ คน^{๑๘} โรงเรียนวัดพระยาทำ มีจำนวนนักเรียน ๕๑ คน^{๑๙} โรงเรียนวัดนาคกลาง มีจำนวนนักเรียนประมาณ ๓๑ คน^{๒๐} โรงเรียนทวีธาภิเศก มีจำนวนนักเรียน ๒,๕๗๘ คน^{๒๑} โรงเรียนประถมทวีธาภิเศก มีจำนวนนักเรียน ๖๓๗ คน^{๒๒} โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม มีจำนวนนักเรียน ๒๖๗ คน^{๒๓} โรงเรียนวัดกัลยาณ์ มีจำนวนนักเรียนประมาณ ๕๒ คน^{๒๔} โรงเรียนวัดประยุรวงศาवास มีนักเรียน ๔๕๑ คน^{๒๕} รวมจำนวน ๖,๔๘๖ คน

รวมจำนวนประชากรทั้งพระสงฆ์ ประชาชนในชุมชน และนักเรียนในโรงเรียน ๑๗,๗๙๒รูป/คน

๓.๒.๓ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

^{๑๓} รายชื่อชุมชนใน กทม./ชุมชนวัดโฆสิตโลกยาราม<https://www.charoensuk4.com/>เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๑๔} รายชื่อชุมชนใน กทม./ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม/<https://www.charoensuk4.com/>ชุมชนใน กทม. /ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม/ เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๑๕} รายชื่อชุมชนใน กทม./ชุมชนวัดกัลยาณ์/<https://www.charoensuk4.com/>เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๑๖} รายชื่อชุมชนใน กทม./ชุมชนวัดประยุรวงศ/<https://www.charoensuk4.com/>เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๑๗} https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view_student.php?School_ID=1010720091&Area_CODE=101701, เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๑๘} http://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view_student.php?School_ID=101072002&Area_CODE=1001, เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๑๙} สถิตินักเรียนโรงเรียนวัดพระยาทำ ประจำปี ๒๕๖๒

^{๒๐} นายเสริศศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒

^{๒๑} https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view_student.php?School_ID=1010720080&Area_CODE=101701, เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๒๒} https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view_student.php?School_ID=1010720017&Area_CODE=1001, เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๒๓} http://www.wathongschool.ac.th/default.aspx?submenu=true&type=link&id=B000000008&MainSubMenu_id=h000000001 เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

^{๒๔} นายภัทรวัฒน์ กิตติวินิชพันธ์ ประธานชุมชนวัดกัลยาณ์ วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒

^{๒๕} <https://www.swy.ac.th/main.php?url=about&id=2&cat=A> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

ประเด็นหลักของการวิจัย เป็นการพัฒนาพื้นที่ บุคลากรการท่องเที่ยว และชุมชนให้เกิดความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ปราชญ์ชุมชน และผู้มีองค์ความรู้เฉพาะด้าน ที่มาถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เข้าอบรม จำนวน จำนวน ๒๒ รูป/คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ : รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล/ฉายา	ตำแหน่ง
๑	พระครูพุทธจริธรรมานุศาสตร์	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเครือวัลย์ วรวิหาร
๒	พระมหาปัญญา อังคปญโญ	พระสงฆ์วัดนาคกลาง
๓	พระมหาอภิรักษ์ ปญญาวโร	เลขานุการเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม
๔	พระชัยนาท นาสีโล	พระสงฆ์วัดอรุณราชวราราม
๕	พระสรณูป จกกวโร	พระสงฆ์วัดพระยาทำ
๖	คุณนิตยา ลักษณะวิสิทธิ์	ปราชญ์ชุมชน
๗	คุณกาญจนา ยิ้มขลิบ	ปราชญ์ชุมชน
๘	คุณใจฟ้า ททรัพย์สินทวีลาภ	ปราชญ์ชุมชน
๙	คุณพันโทหญิง ภารดี กันไพบรี	ปราชญ์ชุมชน
๑๐	คุณณัฐฐาพร วารีนวิช	ปราชญ์ชุมชน
๑๑	คุณชวาล ถึงแสง	ปราชญ์ชุมชน
๑๒	คุณณัฐธีร์ อังสุวรรณเมธ	ปราชญ์ชุมชน
๑๓	คุณสายันต์ น้อยใหญ่	ปราชญ์ชุมชน
๑๔	คุณจารวี มั่นสินธร	ปราชญ์ชุมชน
๑๕	คุณปรัชญา ธัญญาดี	ปราชญ์ชุมชน
๑๖	คุณประวิทย์ แจ่มพงษา	ปราชญ์ชุมชน
๑๗	คุณประวีตร บวรณมานัส	ปราชญ์ชุมชน
๑๘	คุณสมบัติ ทองสวัสดิ์	ปราชญ์ชุมชน
๑๙	คุณเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์	ปราชญ์ชุมชน
๒๐	คุณนันทวัฒน์ กิตติวินชพันธ์	ปราชญ์ชุมชน
๒๑	คุณชนินทร์ สุวรรณวัฒน์	ปราชญ์ชุมชน
๒๒	คุณวนิดา มานะกิติวิภาต	ปราชญ์ชุมชน

๓.๒.๔ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระสงฆ์ทั้ง ๙ วัด จำนวน ๑,๑๒๘ รูป ประชาชนที่อยู่ชุมชนในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๑๐,๑๗๘ คน และนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๖,๔๘๖ คน รวม ๑๗,๗๙๒ รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ร้อยละ ๕ แล้วดำเนินการสุ่มแบบเจาะจงจากประชากรได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๙๒ รูป/คน

๓.๒.๕ การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน ชุมชน ผู้บริหาร โรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด นักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๙๒ รูป/คน โดยแบ่งกลุ่มในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) สนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) ดังนี้

๑) มัคคุเทศก์ที่เข้ามาอบรม ประกอบด้วย พระภิกษุสามเณร ประชาชนในชุมชน และนักเรียนในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๑๙๕ รูป/คน

๒) กลุ่มผู้ฝึกอบรมอาชีพ เป็นประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด และบุคคลภายนอก รวมจำนวน ๑๒๒ คน

๓) กลุ่มจิตอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เข้ามารับการอบรม เป็นบุคคลที่เป็นจิตอาสาที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๔๕ คน

๔) กลุ่มผู้ฝึกอบรมบัญชีครัวเรือนที่เข้ารับการอบรม เป็นคณะกรรมการฝ่ายบัญชีของชุมชน ๙ วัด จำนวน ๓๐ คน

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

เพื่อให้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นมีคุณภาพ และเหมาะสมแก่กลุ่มประชากรที่จะนำไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัย จึงได้มีกระบวนการของการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และชุดปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย ๓ แบบ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชน ๙ วัด ความต้องการของพระสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด และคุณครูที่ทำการเรียนการสอนอยู่ในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด รวมถึงความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมโครงการฝึกอบรมทั้ง ๔ โครงการได้แก่ โครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารไทยและภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นเพื่อพัฒนา ๙ ชุมชน ฝั่งธนบุรี โครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร โครงการอบรมสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนา ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร และโครงการอบรมจัดทำบัญชีในครัวเรือนเพื่อพัฒนา ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร ซึ่งแบบสอบถามได้แบ่งระดับออกเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

ระดับ ๕ มากที่สุด

ระดับ ๔ มาก

ระดับ ๓ ปานกลาง

ระดับ ๒ น้อย

ระดับ ๑ น้อยที่สุด

๒. แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓. แบบสำรวจบริบทชุมชน

๔. แบบประเมินชุดปฏิบัติการ เป็นการจัดโครงการฝึกอบรมให้กับประชาชนในชุมชน ๙ วัด พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัด ๙ วัด คุณครู และนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด อันประกอบด้วย ๔ โครงการได้แก่

๑) โครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารไทยและภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นเพื่อพัฒนา ๙ ชุมชน ผังธนบุรี

๒) โครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร

๓) โครงการอบรมสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนา ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร

๔) โครงการอบรมจัดทำบัญชีในครัวเรือนเพื่อพัฒนา ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร

๓.๓.๑ วิธีการสร้างเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือการวิจัยซึ่งเป็นเครื่องมือที่สร้างจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีทาง พระพุทธศาสนา ศาสตร์พระราชา และทฤษฎีตะวันตก ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในการ รongรับการท่องเที่ยวในผังธนบุรี กรุงเทพมหานคร ตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑) ศึกษาพระไตรปิฎก ดุษฎีนิพนธ์ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำทฤษฎีมา ประกอบการวางขอบเขตของการวิจัยและจัดทำเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวใน การรongรับการท่องเที่ยวในผังธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๒) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้น รับทราบปัญหา และแนวทางในการแก้ไข เพื่อนำมาประกอบ ในการจัดทำเครื่องมือในการวิจัย เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ในการรongรับการท่องเที่ยวในผังธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๓) ศึกษาวิธีการจัดทำแบบสอบถามจากกรอบแนวคิดของการวิจัย จำกัดขอบเขต และเนื้อหา ของแบบสอบถามนำมาเป็นเครื่องมือของการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

๔) วางวัตถุประสงค์ของเครื่องมือ นำเครื่องมือที่ออกแบบเสร็จแล้วยื่นต่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้อ่านทบทวน เพื่อให้มีการวิเคราะห์ และนำเอาแบบสอบถามมาแก้ไขตามคำแนะนำ

๕) ส่งข้อเสนอของการวิจัยให้กับที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ ท่าน

๖) ปรับปรุงและแก้ไขแบบสอบถามให้ตรงตามข้อเสนอแนะ

๓.๓.๒ การวิเคราะห์เครื่องมือของการวิจัย

เพื่อให้เครื่องมือของการวิจัยตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย และเพื่อเป็นการหาคุณภาพ ของเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้มีขั้นตอนในการดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) ยื่นเครื่องมือให้ผู้ทรงคุณวุฒิ และที่ปรึกษาได้ตรวจสอบว่า เครื่องมือนั้นพร้อมที่จะ นำไปใช้ได้หรือไม่ หรือมีส่วนไหนจะต้องปรับปรุงและแก้ไข

๒) วัดความถูกต้อง โดยการนำเอาแบบสอบถามที่ออกแบบเสร็จแล้วส่งให้ที่ปรึกษา และ ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งมีรายชื่อดังต่อไปนี้

๑. รศ.ดร.วิไล ตั้งจิตสมคิด

๒. รศ.นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์

๓. ผศ.ดร.ประยูร สุยะใจ

๔. ผศ.ดร.นที ศรีดี

๕. ดร.พรศิริ กองนวล

ทั้ง ๕ ท่านนั้นวิเคราะห์เนื้อหาและโครงสร้างของเครื่องมือ ภาษาและหาคุณภาพความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยการหาค่า IOC

๓) นำเอาแบบสอบถามที่มีการออกแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วยื่นให้ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง และนำไปแจกให้กับกลุ่มประชากรของการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปสู่การดำเนินการวิจัยเรื่อง “ศึกษา และฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน แบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (documentary) ผู้วิจัยศึกษาหาความรู้ด้วยการอ่านกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ เนื้อหารายละเอียด ผลการดำเนินงาน และบทสรุป ตามความเหมาะสมของเนื้อหาในแต่ละเรื่อง โดยศึกษาจาก

๑) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารเช่น หนังสืองานวิจัย วารสาร ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีศาสตร์พระราชชาติแก่ หลักของ “บวร” และเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีการมีส่วนร่วมของมาสโลว์

๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การเป็นมัคคุเทศก์ การบริหารในพื้นที่การท่องเที่ยวโดยการศึกษารวบรวมจากเอกสาร ตำรา บทความ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบเขตของการวิจัยและสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับการวิจัยและสอดคล้องกับบริบทการใช้ชีวิตของชุมชนรวมถึงการสร้าง ความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชน ๙ วัด

ขั้นตอนที่ ๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี รับฟังความคิดเห็น ประสพการณ์พร้อมการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ภายใต้บรรยากาศของการมีปฏิสัมพันธ์ที่อิสระต่อกัน ดำเนินการสัมภาษณ์ จำนวน ๒๒ ท่าน

ขั้นตอนที่ ๓ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อศึกษาวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับหลักแนวคิดทฤษฎีของศาสตร์พระราชชาติและการมีส่วนร่วมในพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว” ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการแจกแบบสอบถาม จำนวน ๓๙๒ ชุด เพื่อเสริม สนับสนุน และลดอคติ (Bias) ของข้อมูลให้มีความเชื่อมั่น นำเชื่อถือในการสร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้นในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด โดยผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้กับประชาชนในชุมชน ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์ และผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร

ขั้นตอนที่ ๔ การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยจะเชิญประชาชนในชุมชน ๙ พระสงฆ์ทั้ง ๙ วัด และครูที่ทำการสอนใน ๙ วัด รวมถึงผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์ และผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร รวมทั้งหมด ๑๗ ท่าน มาวิพากษ์ ภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม และการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciation

Influence Control) เพื่อสามารถสังเคราะห์หาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ร่างแบบจำลอง “รูปแบบการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร”

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง “ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น ๒ ลักษณะ คือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ มีรายละเอียด ดังนี้

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลแบบผสมหลายวิธีเข้าด้วยกัน โดยเริ่มการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ มาสรุปวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวและสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยและเสริม สนับสนุน ข้อสรุปดังกล่าว ด้วยการสนทนากลุ่มผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหารและผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์ จำนวน ๒๙ คน ผลสนทนากลุ่มวิเคราะห์ทั้ง ๒ แหล่งและนำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะมาวิเคราะห์ เนื้อหา สำคัญด้วยเทคนิค 4'C ได้แก่ Concept (แนวคิด) Content (เนื้อหาสาระสำคัญ) Category (จัดหมวดหมู่) และ Communication (การตีความ หรือแปลความ)^{๒๖} พร้อมทั้งนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการในการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายในชุมชน ๙ วัด และเขียนบทความวิจัยส่งเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร TCI

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหารและผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์ จำนวน ๓๙๒ รูป/คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้ศึกษาวิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง มาประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดฉบับที่สมบูรณ์และถูกต้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละคนลงในแบบรหัส (Coding Form) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

๑) นำข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

^{๒๖} นภัทร์ แก้วนาค, เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis Techic), (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ป.), หน้า ๖, (เอกสารประกอบการบรรยายอัดสำเนา).

๒) ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถาม

๓) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^{๒๗} ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐ – ๕.๐๐ หมายความว่า มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐ – ๔.๔๙ หมายความว่า มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐ – ๓.๔๙ หมายความว่า ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐ – ๒.๔๙ หมายความว่า น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐ – ๑.๔๙ หมายความว่า น้อยที่สุด

๔) นำเสนอและรายงานผลการวิจัย โดยนำข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำเสนอโดยใช้ตารางประกอบด้วยค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean)

ผู้วิจัยจะนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมาเสริมสนับสนุนผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้าง ข้อสรุปแบบอุปนัย เพื่อลดอคติ หรือ Bias ของข้อมูล ด้วยการจัดทำแบบสอบถาม ผสานผลการวิเคราะห์จากการ วิจัยทั้ง ๒ แหล่ง เพื่อนำรูปแบบการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ไปยืนยันรับรองว่าสามารถนำไปใช้ ได้จริงในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด แล้วนำผลการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิค 4'C Technique Analysis

๓.๖. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทาง สังคมศาสตร์เพื่อช่วยในการประมวลผลข้อมูล โดยใช้สถิติเพื่อประมวลผล ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งมีลำดับ ขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

๑.๑ วิเคราะห์ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างนำมาแจกแจงในรูปของความถี่ และสถิติเบื้องต้น เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน

๑.๑.๑ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage)^{๒๘}

$$P = \frac{f * 100}{n}$$

n

เมื่อ P แทน ค่าร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงให้เป็นร้อยละ

n แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

๑.๑.๒ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)^{๒๙}

^{๒๗} ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด้าน สุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

^{๒๘} นิภา เมธาวิชัย, วิทยาการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๓, หน้า ๑๒๘.

$$X = \frac{\sum X_i}{n}$$

เมื่อ X แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X_i$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

๑.๑.๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ^{๓๐}

$$S = \sqrt{\frac{\sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนกลุ่มตัวอย่าง
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวอย่างยกกำลังสอง
 n แทน จำนวนสมาชิกในกลุ่มตัวอย่าง

๑.๒. การหาความยากง่ายและอำนาจจำแนก

๑.๒.๑ ความยากง่ายและอำนาจจำแนกของข้อคำถามสามารถทำได้ ๒ วิธีคือ การใช้สูตรอย่างง่ายและการใช้ตารางสำเร็จรูป จุง เต ฟาน (Chung-Teh Fan) ^{๓๑} ในที่นี้ผู้วิจัยขอแสดงการคำนวณหาความยากง่ายและอำนาจจำแนกเฉพาะการใช้สูตรอย่างง่าย มีขั้นตอนดังนี้

๑) ตรวจสอบให้คะแนนถูกได้ ๑ คะแนน ผิดได้ ๐ คะแนน และรวมคะแนนของทุกคน

๒) นำคะแนนมาเรียงกันจากมากไปน้อย

๓) แยกผู้ที่ได้คะแนนสูงออกมา ๒๕ % ของคนทั้งหมด และผู้ที่ได้คะแนนต่ำออกมา ๒๕ % สมมติสอบ ๓๙๒ คน กลุ่มสูง-ต่ำจะประมาณกลุ่มละ ๓๐ คน

๔) หาจำนวนผู้ตอบถูกในแต่ละข้อทั้งกลุ่มสูงและต่ำ

๕) หาความยากง่าย (p) และอำนาจจำแนก (r)

โดยใช้สูตร สูตร $p = (PH + PL) / 2n$ และสูตร $r = (PH - PL) / n$

โดย p แทน ค่าความยากง่าย

r แทน อำนาจจำแนก

PH แทน จำนวนผู้ตอบถูกในกลุ่มสูง

PL แทน จำนวนผู้ตอบถูกในกลุ่มต่ำ

N แทน จำนวนผู้ตอบทั้งหมดในกลุ่มสูงหรือต่ำ

^{๒๙} บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๕๐.

^{๓๐} กัลยา วานิชย์บัญชา, *สถิติงานวิจัย*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔๕.

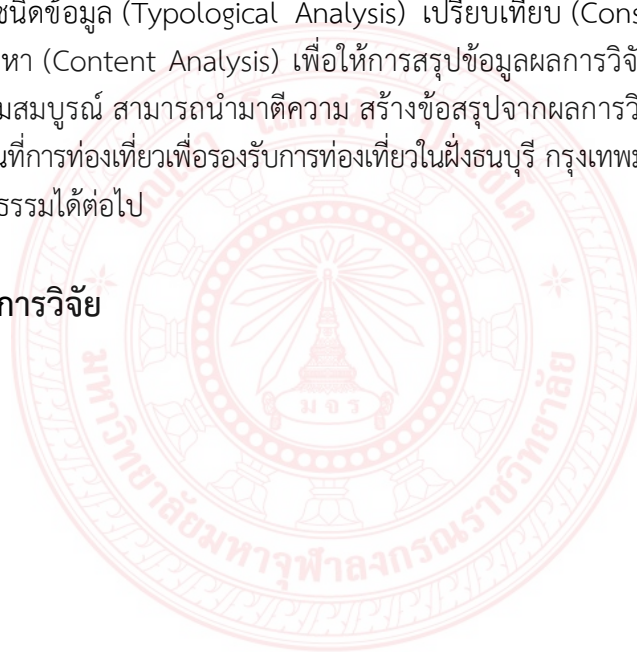
^{๓๑} บุญชม ศรีสะอาด, *การวิจัยเบื้องต้น*, ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน, ๒๕๓๕), หน้า ๘๗.

เกณฑ์ในการพิจารณาคาความยากง่ายที่พอเหมาะคือ .๒๐ - .๘๐ และอำนาจจำแนกมีค่าตั้งแต่ .๒๐ ขึ้นไป

จากผลการทำวิจัย ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผลการวิจัยเชิงปริมาณ และการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นโดยการจำแนกถ้อยคำหรือข้อความที่ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็น แล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญเพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากผลการวิจัยในแต่ละขั้นตอนมาวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูล พร้อมอธิบายความหมาย แล้วทำการสร้างข้อสรุป (Conclusions) ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์โดยการจัดระบบจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เปรียบเทียบ (Constant Comparison) และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้การสรุปข้อมูลผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เกิดความสมบูรณ์ สามารถนำมาตีความ สร้างข้อสรุปจากผลการวิจัย สามารถนำเสนอ “รูปแบบการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ให้สามารถใช้ได้จริงอย่างเป็นรูปธรรมได้ต่อไป

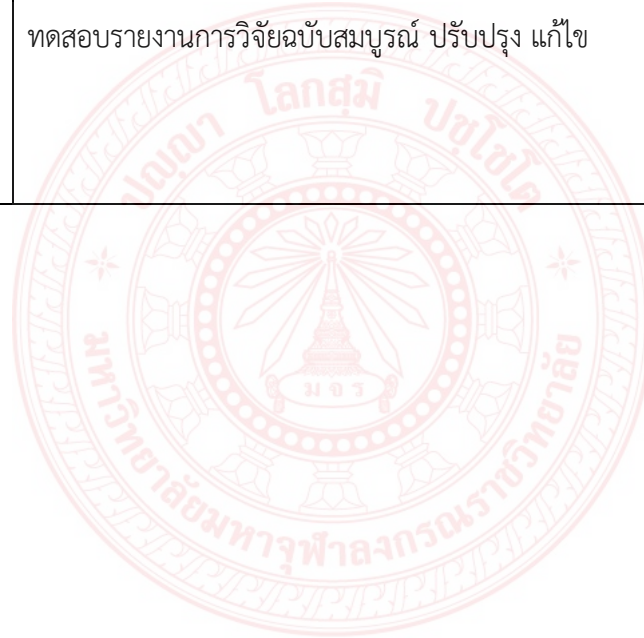
๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

วัตถุประสงค์ของโครงการ (เป้าประสงค์)	สถานที่ดำเนินการ	รายละเอียดของโครงการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับตามโครงการ
<p>๑. การประชุมนักวิจัย</p> <p>๒. การประชุมนักวิจัยและชุมชน</p> <p>๒.๑ ศึกษาวิเคราะห์บริบทพื้นที่ชุมชน</p> <p>๑) การวิเคราะห์บริบทพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นเพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน</p>	<p>คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ</p> <p>ชุมชน ๙ ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนวัดระฆัง ชุมชนวัดพระยาท่า ชุมชนวัดเครือวัลย์ ชุมชนวัดนาคกลาง ชุมชนปรกอรุณ ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนวัดประยุรวงศ์ และคณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ</p>	<p>ทำความเข้าใจในโครงการวิจัยและสร้างเครื่องมือ</p> <p>- ประชุมทำความเข้าใจกับชุมชน</p> <p>ระยะที่ ๑ การรวบรวมข้อมูล</p> <p>๑. ศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีในชุมชนท้องถิ่นแต่ละจังหวัด</p> <p>๒. กำหนดชุมชนท้องถิ่นเป้าหมายตามเกณฑ์/ปัจจัยในการเลือกชุมชนในท้องถิ่นเข้าร่วมจัดการศึกษาวิจัย</p>	<p>นักวิจัยมีความเข้าใจวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินโครงการและติดตามผล</p> <p>ชุมชนเข้าใจวัตถุประสงค์ วิธิดำเนินโครงการ และติดตามผล</p> <p>๑. ชุมชนเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจให้ความร่วมมือในการศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนพื้นที่เตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน</p> <p>๒. ได้บุคลากร และอาสาสมัครในการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวตามนโยบาย กฎระเบียบการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และวิธีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ</p>
<p>๒.๒ ประชุมคณะนักวิจัยเพื่อการรวบรวมข้อมูลและ</p>	<p>คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ</p>	<p>จัดประชุมเพื่อดำเนินการพัฒนาความรู้และทักษะการประชุมอบรม ความรู้ทักษะการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การทดลองปฏิบัติและการเป็นผู้นำท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดย</p>	

ความต้องการการพัฒนา		ชุมชน การเตรียมความพร้อมในการจัดประชุม ๒ ครั้ง และการจัดการทดลองการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	
๓. การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพฯ	พื้นที่ ๙ ชุมชน ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร	<p>ระยะที่ ๒</p> <p>๑. มีการประชุมเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดกระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามรูปแบบ ๔ รูปแบบที่กำหนด</p> <p>๒. อบรมเชิงปฏิบัติการเสริมความรู้ ทักษะ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และประเมินผลของแต่ละชุมชน และศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสัมฤทธิ์ผล ปัญหาและแนวทางแก้ไขของแต่ละชุมชน</p> <p>๓. อบรมเสริมทักษะการเป็นผู้นำการท่องเที่ยวของชุมชนในโครงการ “อบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อบรมการทำอาหาร อบรมสิ่งแวดล้อม และอบรมการจัดทำบัญชี และประเมินผล”</p> <p>๔. การทดลองปฏิบัติการจัดการท่องเที่ยวแต่ละชุมชนการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ปัญหาและแนวทางแก้ไขและประเมินผล</p> <p>๕. จัดทำคู่มือการท่องเที่ยว</p> <p>๖. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์</p>	<p>๑) ได้พัฒนาเสริมความรู้ทักษะกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๒ ครั้งจากการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการให้บุคลากรในชุมชนถอดบทเรียนและจัดการกระบวนการทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน</p> <p>๒) ได้แผนงานและพัฒนากระบวนการวิธีจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยตนเองได้เพิ่มพูนความรู้ทักษะ ระเบียบ กฎหมาย ข้อปฏิบัติในการเป็นผู้นำท่องเที่ยวชุมชน</p> <p>๓) การทดลองฝึกปฏิบัติการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามที่ได้ฝึกอบรมมาได้สื่อและวิธีการเรียนรู้การใช้สื่อในการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน (คู่มือการท่องเที่ยวชุมชน)</p> <p>๔) ได้รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน</p>
๔. การประชุมกลุ่มนักวิจัยเพื่อสรุปผลงานโครงการและ	คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ	- ประชุมจัดทำสรุป(ร่าง) รูปแบบรายงาน การวิจัยฉบับสมบูรณ์ เฉพาะส่วนเนื้อหา ๕ บทพร้อมทั้งส่วนหน้าและส่วนหลังและตรวจสอบ	- รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่ตรวจสอบแล้ว - มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากการจัดระบบ

จัดทำร่างแสดง รายงานฉบับสมบูรณ์			วิธีการท่องเที่ยวโดยชุมชน - ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น จากรายได้ด้านการ บริการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ ยานพาหนะ อาหาร และผลิตภัณฑ์ชุมชน
๕. ประชุมกลุ่ม นักวิจัยเพื่อตรวจสอบ รายงานการวิจัยและ คู่มือท่องเที่ยวฉบับ สมบูรณ์	คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ	- การติดตามการนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์และการ ทดสอบรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ปรับปรุง แก้ไข	รายงานการวิจัยและคู่มือท่องเที่ยวฉบับ สมบูรณ์

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไป

ในการดำเนินการวิจัยตามกระบวนการของการวิจัยในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากกลุ่มประชากรเพื่อนำไปสู่ผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๕ ข้อ นำมาซึ่งผลของการวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ รูปแบบการส่งเสริมและการพัฒนาระบบการบริหารการจัดการในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ให้ความความยั่งยืนในทุก ๆ ด้านต่อไป

ลำดับนั้นนักวิจัยได้มีการลงพื้นที่ประชุมร่วมกับประชาชนในชุมชนทั้ง ๙ ชุมชน พระภิกษุสามเณรทั้ง ๙ วัด รวมถึงครูและนักเรียนในพื้นที่การวิจัยทั้ง ๙ โรงเรียน โดยมีรายละเอียดของการประชุมดังต่อไปนี้

ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

๑. พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ดร.
๒. พระบัวลือ ตปสีโล
๓. พระครูพุทธจริธรรมานุศาสตร์
๔. พระใบฎีกาธวัชชัย
๕. พระมหาพีรธร
๖. ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
๗. นายสมบัติ ทองสวัสดิ์
๘. คุณกนกพรรณ เจริญสุข
๙. คุณสุณี พันพุทธ
๑๐. นางชูศรี รัตนสมบูรณ์
๑๑. นายเสฐศักดิ์ จินดาทิพย์
๑๒. นายประวิตร บูรณมานัส
๑๓. นายณัฐธีร์ อังค์สุวรรณเมธ
๑๔. พระทวีศักดิ์ ธีรปัญญา

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๑ : ผลการประชุมครั้งที่ ๑ ณ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง นักวิจัยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย	๑. ได้ชี้แจงและ

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ ไชยชนะ นำเสนอ: เขตธนบุรีมีประวัติศาสตร์อันยาวนานที่มีความสำคัญซึ่งประกอบมีวัดต่าง ๆ เช่น วัดโมลีโลกยาราม วัดอรุณราชวราราม วัดหงส์รัตนาราม วัดเครือวัลย์ วัดนาคกลาง และวัดอื่น ๆ นอกจากนั้นยังมีเรื่องเล่าต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา เพราะเหตุเหล่านี้ที่มองเห็นว่า ควรจัดให้เป็นบริบทของการเที่ยวในอนาคตต่อไป</p> <p>ประเด็นหลักที่นักวิจัยต้องการทราบ: ๑. วัด โรงเรียน ชุมชน ต้องการให้นักวิจัยช่วยเหลืออะไร ๒. วัด โรงเรียน ชุมชนมีจุดเด่นอะไร มีสิ่งไหนให้นักท่องเที่ยวได้ชม ๓. อยากให้แต่ละวัด โรงเรียน และชุมชนได้ให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาภายในพื้นที่ของท่านอย่างไร^๑</p> <p>พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ดร. นำเสนอ: การวิจัยนี้ก็เพื่อทำให้เกิดผลประโยชน์ส่วนรวม เช่น ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ที่ถูกต้อง เป็นต้น ทำให้สิ่งที่มีอยู่แล้วมีคุณภาพมากขึ้น ทำอย่างไรให้มีคัคเทศก์ที่เป็นนักเรียน พระภิกษุสามเณรได้มีความรู้ด้านภาษามากขึ้น ดังนั้นจึงขอความร่วมมือจากทุกท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะเป็นผลประโยชน์ต่อการพัฒนารวมถึงโปรโมทแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก และมีประสิทธิภาพมากขึ้น^๒</p>	<p>สร้างความเข้าใจในการดำเนินการของคณะนักวิจัยแก่ชุมชน ๙ วัด อย่างชัดเจน</p> <p>๒. ได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการท่องเที่ยว</p> <p>๓. ได้ทราบบริบทวิถีชีวิต การเป็นอยู่ และการทำงานในรูปแบบเครือข่ายของชุมชน ๙ วัด</p>
๒	<p>เรื่อง วัด ชุมชน และโรงเรียนกล่าวถึงปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการวิจัยในการพัฒนามัคคุเทศก์น้อย</p> <p>- วัดอรุณราชวราราม</p> <p>พระใบฎีกาวัชชัย กล่าว: แหล่งท่องเที่ยวต้องพัฒนาบุคลากรที่เป็นมัคคุเทศก์ก่อน และผู้ที่จะมาเป็นมัคคุเทศก์ต้องมีความรู้ด้านภาษาอังกฤษเป็นประเด็นแรก^๓</p> <p>- วัดเครือวัลย์</p> <p>พระครูพุทธจริธรรมานูศาสตร์ กล่าว: วัดเครือวัลย์เป็นวัดประวัติศาสตร์ที่มีสถานที่ที่น่าสนใจคือ พระอุโบสถ เพราะพระประธานภายในพระอุโบสถเป็นพระประธานยืน ปางห้ามญาติ ซึ่ง</p>	

^๑ ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ ไชยชนะ ประธานโครงการวิจัยกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^๒ พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ดร. ผู้ร่วมวิจัยกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^๓ พระใบฎีกาวัชชัยกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>แตกต่างจากวัดอื่นที่มีไม่ก่้วัดในประเทศไทย และภาพประติมากรรมฝาผนังเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ๑๐๐ ชาติ นี่ก็เป็นหนึ่งในจุดเด่นของวัดเครือวัลย์ แต่ในส่วนมัคคุเทศก์ก็ยังเป็นปัญหา ถ้าหากได้คนในพื้นที่มาทำหน้าที่ก็จะเป็นการดี^๔</p> <p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าว: ในส่วนปัญหาของมัคคุเทศก์ทางที่มนักวิจัยสามารถแก้ปัญหาได้ โดยการหาครู อาจารย์ที่มีความรู้มาช่วยสอน และอบรมให้^๕</p> <p>- วัดโมลีโลกยาราม</p> <p>พระมหาพิรธรร กล่าว: ปัญหาที่พบเห็นประจำคือ เวลานักท่องเที่ยวเข้ามาในบริเวณวัด พระภิกษุสามเณร หรือบุคคลในชุมชนไม่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นภาษาอังกฤษได้ ถ้านักวิจัยมีการคัดครูเข้าไปสอนภาษาอังกฤษก็จะทำให้พระภิกษุสามเณรสามารถแนะนำ ให้ข้อมูลได้ ไม่เพียงแต่วัดโมลีโลกยารามเท่านั้นรวมถึงวัดอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงได้ด้วย และต้องการให้มีการทำโบรชัวร์ (Brochure) อยากรให้ช่วยเสริมในส่วนนี้เพราะแต่ละวัดมีจุดเด่นอยู่แล้ว และจะช่วยให้พระเณรสามารถให้ข้อมูลเบื้องต้นกับนักท่องเที่ยว เช่น ออกจากวัดโมลีโลกยาราม ไปวัดอรุณเพื่อไปคูอะไร หรือไปวัดหงส์มีอะไรที่หน้าสนใจ เป็นต้น^๖</p> <p>พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ดร. กล่าว: จะหาโอกาสพาพระนิสิตและครูอาจารย์จาก มจร. มาช่วยสอนภาษาอังกฤษให้^๗</p> <p>- ชุมชนวัดระฆังโฆสิตาราม</p> <p>นายประวิตร บุรณมานัส กล่าว: เสนอการทำวิจัยครั้งนี้ขอให้มี ๙ วัดฝั่งธนบุรี เหมือนกับมีการท่องเที่ยว ๙ วัดฝั่งพระนคร ให้มีการจัดเส้นทางท่องเที่ยว ๙ วัดฝั่งธนบุรีขึ้นมาให้เป็นรูปธรรม ฝอยกให้เป็นเพียงงานวิจัยเท่านั้น</p> <p>จุดเด่นของวัดระฆังฯ คือ วัดระฆังฯ มีชื่อเสียงเกี่ยวกับหลวง</p>	

^๔ พระครูพุทธธรรมาภิมุข กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^๕ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ ประธานโครงการวิจัยกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^๖ พระมหาพิรธรร กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^๗ พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ดร. ผู้ร่วมวิจัยกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	<p>พ่อโต พรหมรังสี และหลวงพ่อสมเด็จพะสังฆราชองค์แรกของกรุงธนบุรี</p> <p>ในการท่องเที่ยวในพื้นที่นี้ควรจัดทำให้มีเสตมป์ในลักษณะเป็นตราโลโก้แหล่งท่องเที่ยวของแต่ละวัด ให้นักท่องเที่ยวได้นำไปแลกของรางวัลเมื่อครบตามจำนวนวัด</p> <p>อยากให้ทำเป็นแผนที่เส้นทางของการท่องเที่ยว และบอกระยะทางจากวัดสู่วัด เช่น ออกจากวัดระฆังฯ ไปวัดอรุณฯ ระยะทางกี่เมตร^๘</p> <p>- ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม</p> <p>คุณสุณี พันพุทธ กล่าว: อยากได้โป๊ะเรือเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว ชุมชนและวัดโมลีโลกยารามสามารถมาท่องเที่ยวทางน้ำได้^๙</p> <p>พระมหาพิรธ กล่าว: ทางชุมชนวัดโมลีโลกยารามยังพบปัญหา คือ สะพานข้ามจากวัดโมลีฯ ไปวัดกัลยาฯ ยังไม่มี ปัจจุบันนักท่องเที่ยวข้ามสันเขื่อน ถ้ามีสะพานข้ามคลองไปวัดกัลยาได้ก็จะเป็นการดี^{๑๐}</p> <p>- ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม</p> <p>คุณนรีชา สติธิการ กล่าว: ขาดบุคลากรในระดับโรงเรียน ชุมชน รวมถึงพระภิกษุสามเณรที่จะมารองรับมัคคุเทศก์น้อยที่มีทักษะทางด้านภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ และภาษาจีนด้วย เพราะในปี ๒๕๖๒ ตามที่สำนักงานเขตกล่าวไว้ว่าจะมีทัวร์จีนมาท่องเที่ยววันละ ๒,๐๐๐ คน และจะมีการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยว เช่น ทางเดิน ทางรถจักรยาน และโฮมสเตย์ด้วย</p> <p>โครงการวิจัยนี้ ขอให้มีการประชุมทุกเดือนเพื่อให้งานได้มีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง^{๑๑}</p> <p>- ชุมชนวัดนาคกลาง</p> <p>นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าว: ตามการคาดการณ์ของ</p>	

^๘ นายประวิตร บุรณมานัสกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^๙ คุณสุณี พันพุทธ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๐} พระมหาพิรธกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๑} คุณนรีชา สติธิการ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	<p>สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ ในปี ๒๕๖๒ สถานีรถไฟฟ้าจะเปิดให้บริการ จะมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวทางรถไฟฟ้าได้ดินเพิ่มขึ้น ซึ่งโครงการวิจัยนี้ได้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตบางกอกใหญ่เป็นอย่างดี เพราะเขตบางกอกใหญ่มีสถานที่สำคัญทางท่องเที่ยวหลายแห่งที่ชัดเจนซึ่งเป็นจุดขายของเขตบางกอกใหญ่</p> <p>นอกจากนี้ยังมีมหาวิทยาลัยพะเยา คณะการบริหารจัดการได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยในด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม</p> <p>วัดนาคกลางมีโครงการปฏิบัติธรรม มีการสวดมนต์ทุกวันอาทิตย์ และโครงการพระเจ้าตากสินมหาราช</p> <p>วัดนาคกลางมีจุดเด่นคือ ศาลาสุธรรมภavana (ศาลาพระเจ้าตากสิน) เป็นที่ประทับของพระเจ้าตากสินมหาราช นอกจากนั้นทางมหาวิทยาลัยพะเยาได้แจ้งมาว่า ชาวต่างชาติจะเข้ามาท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นทางวัดจึงได้มีโครงการปฏิบัติธรรมโดยใช้เวลาปฏิบัติธรรม ๑ ชั่วโมงครึ่ง (๐๙.๐๐ น. – ๑๐.๓๐ น.)^{๑๒}</p>	
๒	<p>- มชนปรกอรุณ</p> <p>นายสมบัติ กล่าว: เห็นด้วยกับโครงการมีคฤหาสน์น้อย แต่อยากเห็นผลสำเร็จของโครงการวิจัยจริง ๆ</p> <p>ปัญหาที่คือ ชุมชนส่วนมากในประเทศไทยคือ ไม่อยากปฏิบัติตาม เพราะคิดว่าสามารถทำกันเองได้</p> <p>เรื่องภาษา ในปัจจุบันเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ เพราะเด็กไม่เชื่อฟังผู้ปกครอง แต่ไปติดอยู่กับเทคโนโลยีมากเกินไป ถ้าหากเปรียบเทียบกัน</p> <p>จุดเด่น แหล่งวัฒนธรรมเรามีต้นทุนทางประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรม</p> <p>ส่วนเรื่องของเสนอแนะ ๒ เรื่อง ทำไมไม่มาไหว้ ๑๐ วัด การเดินจักรยาน ทางเรือ</p> <p>เรื่องสุดท้าย คือ โรงเรียน เพราะไม่เห็นโรงเรียนมา วัด บ้าน โรงเรียน ไม่รวมตัวกัน แต่ในปัจจุบันความเป็น “บวร” หรือการสามัคคีของวัด บ้าน โรงเรียนก็เริ่มดีขึ้น^{๑๓}</p> <p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าว: การทำอะไรก็ต้องเอาใจมาก่อน</p>	

^{๑๒} นายเสริฐศักดิ์ จินดาพิทักษ์กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๓} นายสมบัติ ทองสวัสดิ์ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	<p>และเอางานมาทำ ไม่ใช่เอาเงินมาเป็นตัวตั้ง แต่พ่อแม่ต้องรวมแรงร่วมใจด้วย มิฉะนั้นจะทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันเกิดขึ้น</p> <p>สมรรถนะของมัคคุเทศก์ จะต้องมีการอบรมครบตามชั่วโมง และต้องมีความรู้ด้านภาษาอังกฤษด้วย ดังนั้นการจัดอบรมให้ครบตามกระบวนการเป็นเรื่องสำคัญ ทุกวัดจะต้องได้รับมาตรฐานเดียวกัน มีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความชำนาญการมาอบรม และเซ็นใบรับรองการฝึกอบรมให้^{๑๔}</p> <p>คุณกนกพรรณ เจริญสุข กล่าว: อยากให้มีแผ่นพับ หรือหนังสือที่เป็นประวัติของแต่ละวัดในเขตบางกอกใหญ่ และเอานักเรียน หรือเด็กภายในชุมชนของเรามาอบรมให้เป็นมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น^{๑๕}</p> <p>- ผู้ชำนาญการด้านการประกอบอาชีพ</p> <p>นายณัฐธีร์ อังค์สุวรรณเมธ กล่าว: เมื่อได้ฟังแนวคิดของแต่ละท่านแล้ว ขอเสนอโครงการ ชื่อ “โครงการรักษารมณำปัญญา หาประวัติศาสตร์สู่การพัฒนาชีวิต” เป็นการนำเอาแต่ละวัด ชุมชนมาประชุมแสดงความคิดเห็นกัน เพื่อจะได้นำไปสู่การพัฒนาที่เป็นในทิศทางเดียวกัน^{๑๖}</p>	
๓	<p>เรื่อง สรุปการประชุม</p> <p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าว:</p> <p>๑. เส้นทางท่องเที่ยวประกอบด้วย ทางบก (ทางเดินจักรยาน ทางรถ) ทางน้ำ รถไฟฟ้าใต้ดิน เป็นหน้าที่ของหน่วยงานทางราชการและชุมชนจะต้องประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของ เช่น ทางบกประสานงานกับกทท. ททท. ทางน้ำ ประสานงานกับกรมเจ้าท่า ทางรถไฟใต้ดิน เป็นต้น ในส่วนอาหาร เครื่องดื่มที่นำมาขายให้กับนักท่องเที่ยวไม่ควรแพงมากนัก</p> <p>๒. มัคคุเทศก์น้อยจะต้องผ่านกระบวนการของผู้ทรงคุณวุฒิในการทดสอบความรู้ และไม่มีกำหนดอายุ</p> <p>๓. สถานที่ สิ่งที่ทางวัด ชุมชน โรงเรียนต้องผลิตในเรื่องอาหาร ที่พัก บุคลากร และสถานที่ท่องเที่ยวให้พร้อมเพื่อรองรับ</p>	

^{๑๔} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ ประธานโครงการวิจัยกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๕} คุณกนกพรรณ เจริญสุขกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๖} นายณัฐธีร์ อังค์สุวรรณเมธ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	นักท่องเที่ยว ๔. บวร (วัด บ้าน หรือชุมชน และ โรงเรียน) ทางวัด ชุมชน โรงเรียนเองต้องมีสายสัมพันธ์ที่ชัดเจน มิฉะนั้นก็จะยากต่อการพัฒนาชุมชน ^{๑๗}	
๔	เรื่อง การนัดประชุมครั้งต่อไปในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของแต่ละวัด โรงเรียน และชุมชน - เดือนกุมภาพันธ์ สัปดาห์ที่ ๑ วัดเครือวัลย์ สัปดาห์ที่ ๒ วัดนาคกลาง สัปดาห์ที่ ๓ วัดโมลีโลกยาราม สัปดาห์ที่ ๔ วัดระฆังโฆสิตาราม - เดือนมีนาคม สัปดาห์ที่ ๑ วัดอรุณราชวราราม สัปดาห์ที่ ๒ วัดหงส์รัตนาราม	
๕	เรื่อง ข้อเสนอแนะอื่นๆ ประธานชุมชนวัดนาคกลางจะรับประสานงานกับประธานชุมชนวัดพระยาทำ	

ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลาง วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ พระบัวลีอ ตปสีโล
- ๒ ผศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช
- ๓ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๔ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๕ นางจุฑาภรณ์ เขตเชื่อน
- ๖ นายไรรุต เกิดกัณท์
- ๗ นายวิทยา ศรีตรัย
- ๘ น.ส.สุณี พันพุท
- ๙ นางแววตา ขวัญอยู่
- ๑๐ คุณอัคราพร เกตุพันธ์

^{๑๗} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

- ๑๑ คุณณัฐ จงกล
 ๑๒ คุณนฤมล คำแหง
 ๑๓ คุณนรีชา สิทธิการ
 ๑๔ นายสมบัติ ทองสวัสดิ์
 ๑๕ คุณกนกพรรณณ เจริญสุข
 ๑๖ นายณพวงศ์ ดาววัลย์
 ๑๗ นายกอบแก้ว โพธิอบ

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๒ : ผลการประชุมครั้งที่ ๒ ณ วัดนาคกลาง วรวิหาร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง นักวิจัยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ วิจัยเรื่องมัคคุเทศก์น้อย เราจะพัฒนาในเรื่องความรู้ในชุมชนเราก่อน อันดับแรกก็คือเราจะดูว่าในวัด ชุมชน และโรงเรียนของท่านพอจะมีอะไรจะยกมาเป็นประเด็น และสร้างให้มีมูลค่าให้ได้ ทางวัด ชุมชน และโรงเรียนคงจะต้องมาช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องของการดูแลพื้นที่ สิ่งที่เราจะต้องผลิตขึ้นมาเป็นผลผลิตของชุมชน ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ฉะนั้นการพัฒนานั้นไม่ได้พัฒนาเฉพาะรอบวัด แต่เราจะพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนด้วย หลักการวิชาการต้องอาศัยอาจารย์ทางโรงเรียน เราจะต้องอาศัยชุมชนของเราพัฒนาขึ้นมาทางด้านแหล่งท่องเที่ยว ^{๑๘}	๑. ได้ชี้แจงและสร้างความเข้าใจในการดำเนินการของคณะนักวิจัยแก่ชุมชนวัดนาคกลาง และผู้ที่เกี่ยวข้อง ๒. ได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน วัดนาคกลางเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
๒	เรื่อง ความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชน นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง นำเสนอ - อยากให้ทางนักวิจัยส่งเสริมด้านอาชีพของชุมชน - อยากให้มีการขยายการท่องเที่ยวตามคลองด้วย เพื่อให้เกิดเป็น วัด คลอง และชุมชน ^{๑๙} นายกอบแก้ว โพธิอบ ประธานชุมชนวัดพระยาทำ นำเสนอ อยากรู้ว่าการวิจัยนี้ใช้เวลาานหรือไม่ ทางวัดพระยาทำมี ต้นสัก ต้นโพธิ์ ทางชุมชนยินดีกับโครงการนี้ ^{๒๐}	๓. ได้ทราบบริบทวิถีชีวิต การเป็นอยู่ และการทำงานในรูปแบบเครือข่ายของ

^{๑๘} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ ประธานโครงการวิจัย กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๙} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๐} นายกอบแก้ว โพธิอบ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ ระยะเวลาในการทำงานวิจัยใน ครั้งนี้ ๑ ปี การทำงานในครั้ง ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ชุมชน เสนอจะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ของแต่ละชุมชนขึ้นมาใหม่ จำนวน ๑๐ รูป/คน ซึ่งอาจประกอบด้วยแต่ ละฝ่ายดังนี้ เช่น.</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ฝ่ายวิชาการ ๒. ฝ่ายสิ่งแวดล้อม ๓. ฝ่ายอาชีพ ๔. ฝ่ายการเงิน <ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายวิชาการ เขียนโครงการในการอบรมมัคคุเทศก์น้อย เก็บ รวบรวมข้อมูลภายในวัด ชุมชน โรงเรียน เพื่อนำมาเขียนเป็นรูปแบบใน การบรรยายให้กับผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์น้อย - ฝ่ายสิ่งแวดล้อม ดูแลพื้นที่ภายในชุมชน ความสะอาด ความ เป็นระเบียบภายในชุมชน - ฝ่ายอาชีพ ส่งเสริมอาชีพภายในชุมชน วัด และโรงเรียน - ฝ่ายการเงิน จัดหางบประมาณ และบริหารจัดการด้าน การเงินด้วยความโปร่งใส^{๒๑} <p>นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง นำเสนอ อยากทำโฮมสเตย์^{๒๒}</p> <p>คุณณัฐ จงกล นำเสนอถ้านักท่องเที่ยวจะไปเที่ยวชม ทางโรงเรียน ก็ยินดี เพราะมีอาคารสถานที่ที่น่าชม^{๒๓}</p> <p>ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช นำเสนอ นักวิจัยจะไม่ออกแบบ อยู่ที่ ทาง วัด ชุมชน และโรงเรียนจะต้องออกแบบเองเพื่อให้สอดคล้องกับ ความต้องการของทาง วัด ชุมชน และโรงเรียนของท่าน^{๒๔}</p> <p>นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง นำเสนอ อยากเรียนให้ทราบว่า ทางชุมชนวัดนาคกลางได้มีการจัดกิจกรรม</p>	<p>ชุมชน วัด นาค กลาง</p>

^{๒๑} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ
ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๒} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ
ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๓} คุณณัฐ จงกล กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรม
ภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๔} ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดชกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ
ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>ตามรอยพระเจ้าตากสินมหาราช โดยการสวดมนต์ทุกวันอาทิตย์เสร็จ เวลา ๙.๓๙ น.และต่อด้วยการท่องเทียวบริเวณวัดเครือวัลย์ วัดอรุณราชวราราม วัดโมลีโลกยาราม และวัดหงส์รัตนาราม โดยการประสานงานกับมหาวิทยาลัยพะเยา^{๒๕}</p> <p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายอาชีพ ตอนนี้อยู่ในชุมชนของเรามีอะไรอยู่บ้างที่จะขายได้ ถ้าหากขาดจะได้จัดหาทีมโดยเฉพาะ “ร้านนิตยาไถ่ย่าง” จะมาสอนสูตรในการทำส้มตำ การทำไถ่ย่าง - ฝ่ายการเงิน อยากให้ด้วยความโปร่งใสสะอาดจริง ๆ <p>คณะกรรมการจะต้องมีวาระอยู่ไม่เกิน ๓ ปี สิ่งเหล่านี้ทางชุมชนจะต้องออกแบบมา ขอให้ส่งรายชื่อโครงสร้างคณะกรรมการภายในวันพฤหัสบดีของสัปดาห์หน้าโครงการนี้หวังว่าคงเปิดได้ภายในปี ๒๕๖๒ ของชุมชนภายในวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เริ่มทดลอง^{๒๖}</p> <p>นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ นำเสนอ อยากทำโฮมสเตย์ อยากจะทำให้มันโกอินเตอร์ และมีร้านตัดผมที่มีอุปกรณ์เก่า ๆ ที่นักท่องเที่ยวชอบไปใช้บริการ ซึ่งตัดผมแต่ละครั้ง ราคา ๘๐-๙๐ บาท^{๒๗}</p> <p>นายสมบัติ ทองสวัสดิ์ นำเสนอ การอบรมมัคคุเทศก์น้อยอยู่ส่วนไหนของคณะกรรมการนี้^{๒๘}</p> <p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ</p> <p>อยู่ในฝ่ายวิชาการที่จะต้องไปออกแบบการเขียนโครงการอบรมการรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นข้อมูลแก่ผู้ที่เป็นมัคคุเทศก์น้อย^{๒๙}</p> <p>นายณพวงค์ ดาวัลย์ เสนอ ขอประชาสัมพันธ์โครงการสมาร์ทฟาร์มเมอร์ (Smart Farmer) เป็นโครงการของทางเขตบางกอกใหญ่ ซึ่งจะมีการลงพื้นที่อบรมภายในปลายเดือนนี้ เป็นการส่งเสริมด้านอาชีพ</p>	

^{๒๕} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๖} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๗} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๘} นายสมบัติ ทองสวัสดิ์กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๙} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	ให้กับชุมชน หรือหากทางชุมชนมีสินค้าดี ๆ ที่จะประชาสัมพันธ์เราก็จะเข้ามาช่วยส่งเสริมให้ ^{๓๐}	

ประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ พระบัวลีอ ตปสีโล
- ๒ พระมหาสมบัตร์สีลเตโช
- ๓ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๔ นายสมชาย อินทรมหันต์
- ๕ น.ส.สุณี พันพุทธ
- ๖ คุณนงเยาว์ เครือเสนา
- ๗ นายเอกสิทธิ์ นาดอง
- ๘ นายเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๙ คุณนිරชา สิทธิการ
- ๑๐ นางพเยาว์ ปลื้มสระไชย
- ๑๑ นางแววตา ขวัญอยู่
- ๑๒ นายกอบแก้ว โพธิอบ
- ๑๓ นายณพวงศ์ ดาววัลย์

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๓ : ผลการประชุมครั้งที่ ๓ ณ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง คณะนักวิจัยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย พระบัวลีอ ตปสีโล นำเสนอ งานวิจัยเรื่องมัคคุเทศก์น้อย เราจะพัฒนาในเรื่องความรู้ในชุมชนเราก่อน ทางวัด ชุมชน และโรงเรียนคงจะต้องมาช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องของการดูแลพื้นที่ สิ่งที่เราจะต้องผลิตขึ้นมาเป็นผลผลิตของชุมชน ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ตาม	๑. ได้ชี้แจงและสร้างความเข้าใจในการดำเนินการของคณะนักวิจัยแก่ชุมชนวัดโมลี

^{๓๐} นายณพวงศ์ ดาววัลย์กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	หลักการวิชาการต้องอาศัยอาจารย์ทางโรงเรียน เราจะต้องอาศัยชุมชนของเราพัฒนาขึ้นมาทางด้านแหล่งท่องเที่ยว ^{๓๑}	โลกยาราม และผู้ที่สนใจ
๒	<p>เรื่อง ความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชน</p> <p>พระมหากษัตริย์ ปญญาโร นำเสนอ</p> <p>- ฝ่ายวิชาการ</p> <p>๑. พระเทพปริยัติโมลี เจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม</p> <p>๒. พระครูอาทรวรานุกโยค ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม</p> <p>๓. พระมหากษัตริย์ ปญญาโร เลขาธิการวัดโมลีโลกยาราม</p> <p>๔. พระมหาสมบัติ สีลเตโช เจ้าหน้าที่ธุรการวัดโมลีโลกยาราม</p> <p>๕. พระมหาพิรธรร จันทโสโร เจ้าหน้าที่ธุรการวัดโมลีโลกยาราม^{๓๒}</p> <p>นายสมชาย อินทรหมั่น นำเสนอ</p> <p>- ฝ่ายสิ่งแวดล้อม</p> <p>๑. นายสมชาย อินทรหมั่น</p> <p>๒. นางสาวสิริทรัพย์ วัจนรัตน์</p> <p>๓. นางสาวสุณี พันพุท</p> <p>๔. นางเบญจวรรณ วรณอุบล</p> <p>๕. นางสาวรชญา เลนุกุล</p> <p>- ฝ่ายอาชีพ</p> <p>๑. นายสมชาย อินทรหมั่น</p> <p>๒. นายสมชาย แก้วฉลวย</p> <p>๓. นางเพียว ปลื้มสระไชย</p> <p>๔. นางนงเยาว์ เครือเสนา</p> <p>๕. นายสมชาย แก้วฉลวย</p> <p>- ฝ่ายการเงิน</p> <p>๑. นายสมชาย อินทรหมั่น</p> <p>๒. นางรินทิรา เขมสิริวัฒน์</p> <p>๓. นางแหวตา ขวัญอยู่</p> <p>๔. นางสาวประภัสรา วิทยาคะลี</p>	<p>๒. ได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน วัดโมลีโลกยารามเกี่ยวกับการท่องเที่ยว</p> <p>๓. ได้ทราบบริบทวิถีชีวิต การเป็นอยู่ และการทำงานในรูปแบบเครือข่ายของชุมชนวัดโมลีโลกยาราม</p> <p>๔. ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการขับเคลื่อนการทำงานของชุมชนวัดโมลีโลกยาราม โดยใช้หลัก “บวร” ได้แก่ คณะกรรมการที่มีพระสงฆ์ ผู้นำ ชุมชน ผู้บริหารและครูในโรงเรียน ร่วมกันขับเคลื่อนและประสานงานร่วมกับชุมชนอื่นในพื้นที่ การ</p>

^{๓๑} พระบัวลี ติปสีโล ผู้ช่วยนักวิจัย กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๓๒} พระมหากษัตริย์ ปญญาโร ประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	๕. นางสาวพลมาศ ตันนันทยุทธวงศ์ ^{๓๓}	ท่องเที่ยว ๙ วัด

ประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๑ วันพุธ ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุมนิ วัดเครือวัลย์
วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ พระครูพุทธจริยธรรมานุศาสตร์
- ๒ พระบัวล้อม ตปสีโล
- ๓ น.ท.มานะ สกกุลพิทักษ์
- ๔ นายเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๕ นางสาวกัลยา งามพัฒนกุล
- ๖ นายถาวร อ่อนวงศ์
- ๗ นายพนวงศ์ ดาววัลย์
- ๘ คุณนรีรชา สิทธิการ

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๔ : ผลการประชุมครั้งที่ ๔ ณ วัดเครือวัลย์ วรวิหาร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	<p>เรื่อง คณะนักวิจัยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย พระบัวล้อม ตปสีโล นำเสนอ การประชุมครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ให้ทางวัด ชุมชน โรงเรียน วัดเครือวัลย์ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการใน ส่วนโครงการวิจัยมัคคุเทศก์น้อย ซึ่งประกอบด้วย ๔ ฝ่าย ได้แก่</p> <p>๑. ฝ่ายวิชาการ : มีหน้าที่ในการค้นหาประวัติวัด จุดเด่นของทางวัด ทางชุมชน ทางโรงเรียน หรือสิ่งที่น่าสนใจต้องการให้นักท่องเที่ยว ได้รับรู้ การเขียนหลักสูตรในการอบรมมัคคุเทศก์น้อย หลักสูตรการอบรมตามบริบทของวัดท่านเอง</p> <p>๒. ฝ่ายสิ่งแวดล้อม : มีหน้าที่ในการจัดระเบียบพื้นที่ท่องเที่ยวอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ต้นไม้ เป็นต้น จัดเส้นทางท่องเที่ยว ทางรถเข้า - ออก และอื่น ๆ</p> <p>๓. ฝ่ายอาชีพ : มีหน้าที่ในการจัดหาอาชีพให้กับทางชุมชน ทางวัดได้มีอาชีพเป็นของตนเอง มีการผลิตสินค้าที่เป็นของที่ระลึกประจำวัด</p>	<p>๑. ได้ชี้แจงและสร้างความเข้าใจ ในการดำเนินการของคณะนักวิจัยแก่ชุมชนวัดเครือวัลย์ และ ผู้ที่สนใจ</p> <p>๒. ได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน วัดเครือวัลย์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว</p>

^{๓๓} นายสมชาย อินทรหมั่นต์ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>ของตนเอง ให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมได้นำไปเป็นของที่ระลึก</p> <p>๔. ฝ่ายการเงิน : มีหน้าที่เข้ามาดูแลในเรื่องของเงิน การเบิกจ่าย การใช้จ่ายในพื้นที่จะต้องมีความโปร่งใสอย่างแท้จริง^{๓๔}</p>	<p>๓. ได้ทราบบริบท วิถีชีวิต การ เป็นอยู่ และการ ทำงานในรูปแบบ เครือข่ายของ ชุมชนเครือข่าย</p>
๒	<p>เรื่อง ความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชน</p> <p>พระครูพุทธธรรมานุศาสตร์ นำเสนอ ทางวัดเครือข่ายก็ยินดีกับ โครงการวิจัยมีคฤศก์น้อย วัดเครือข่ายเป็นวัดเล็ก ๆ และชุมชนก็มี จำนวนไม่มาก การจัดตั้งคณะกรรมการก็ต้องอาศัยทางชุมชนด้วย เพื่อ รวมกันให้เป็นบวร ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นส่วน หนึ่งของการเผยแผ่ การจัดกิจกรรมแบบนี้เป็นการดี เพราะส่วนมาก นักท่องเที่ยวมาเที่ยววัดเดียวแล้วก็กลับ แต่เมื่อมีการจัดเส้นทาง การ ท่องเที่ยวในลักษณะนี้ทำให้นักท่องเที่ยวได้มีการทัวร์ในหลาย ๆ วัด^{๓๕}</p> <p>นายพนวงค์ ดาวลัย นำเสนอ สำหรับทาง กศน.เขตบางกอกใหญ่ ได้มีโครงการส่งเสริมอาชีพ ให้กับทางชุมชนสำหรับผู้ที่ มีเวลาว่างหรือผู้ที่ ตกงาน ซึ่งเหมาะแก่การจัดทำเป็นอาชีพ หรืออาชีพเสริม เช่น สินค้าที่ ทำด้วยกระดาษสามารถปรับเปลี่ยนการออกแบบได้ตามบริบทของแต่ละ วัด ซึ่งมีการอบรมฟรี และหากมีการผลิตสินค้าแล้วมีตลาดรองรับให้ ด้วย^{๓๖}</p> <p>นางสาวกัลยา งามพัฒนกุล นำเสนอ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สำหรับมีคฤศก์น้อย หากมีการพานักท่องเที่ยวทัวร์ให้ครบ ๙ วัด อาจจะทำให้เหนื่อยล้าเกินไป ถ้าให้ดีควรอยู่ในแต่ละวัดจะดีกว่า - สำหรับการแต่งกายของมีคฤศก์น้อย อยากให้เป็นชุดไทย เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ชาวต่างชาติได้เห็น - สำหรับสิ่งแวดล้อม อยากให้มีการสอดแทรกธรรมะ ทัวร์แล้วได้ ธรรมะ - สำหรับด้านอาชีพ ไม่เห็นด้วยกับการมีการขายสิ่งของภายในวัด แต่อยากให้จัดทำเป็นร้านขายของที่ระลึกไว้จุดใดจุดหนึ่งใน ๙ วัด เพื่อ ไม่ให้แต่ละวัดไปให้ความสำคัญในด้านการขายสิ่งของมากเกินไป และ 	<p>๔. ได้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการใน การขับเคลื่อนการ ทำงานของชุมชน วัดเครือข่าย โดย ใช้หลัก “บวร” ได้แก่ คณะกรร มที่มีพระสงฆ์ ผู้นำ ชุมชน ผู้บริหาร และ ครู ใน โรงเรียนร่วมกัน ขับเคลื่อน และ ประสานงาน ร่วมกับชุมชนอื่น ใน พื้นที่ การ ท่องเที่ยว ๙ วัด</p>

^{๓๔} พระบัวลี ติปสีโล กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๑ ในวันพุธ ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลา สุมโน วัดเครือข่ายวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๓๕} พระครูพุทธธรรมานุศาสตร์ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๑ ในวันพุธ ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุมโน วัดเครือข่ายวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๓๖} นายพนวงค์ ดาวลัย กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๑ ในวันพุธ ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลา สุมโน วัดเครือข่ายวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	เป็นการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น - สำหรับด้านภาษาของมัคคุเทศก์น้อย อยากรให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้ง ๙ วัด ^{๓๗}	

ประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาทำ
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ พระสรานุพร จุกกวโร
- ๒ พระบัวลือ ตปสีโล
- ๓ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๔ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๕ นายกอบเกื้อ โพธิอบ
- ๖ นายสุรพล แก่นสมเวช
- ๗ นายสมชาย พรหมทอง
- ๘ นายสายันต์ น้อยใหญ่
- ๙ คุณนیرชา สิริธิการ
- ๑๐ นายวิทยา ศรีตรัย
- ๑๑ นางสาวภัทรลักษณ์ ศรีรัตนชวลิต
- ๑๒ นางจรรุณี เทพวรรณ

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๕ : ผลการประชุมครั้งที่ ๕ ณ โรงเรียนวัดพระยาทำ

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง คณะนักวิจัยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ วิจัยเรื่องมัคคุเทศก์น้อย เราจะพัฒนาในเรื่องความรู้ในชุมชนเราก่อน ทางวัด ชุมชน และโรงเรียนคงจะต้องมาช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องของการดูแลพื้นที่ สิ่งที่เราจะต้องผลิตขึ้นมาเป็นผลผลิตของชุมชน ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ การพัฒนานั้นไม่ได้พัฒนาเฉพาะรอบวัด แต่เราจะพัฒนาจิตใจของคนใน	๑. ได้ชี้แจงและสร้างความเข้าใจในการดำเนินการของคณะนักวิจัยแก่ชุมชนวัดพระยาทำ และ ผู้ที่

^{๓๗} นางสาวกัลยา งามพัฒนกุล กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๑ ในวันพุธ ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุมนิ วัดเครือวัลย์วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>ชุมชนด้วย หลักการวิชาการต้องอาศัยอาจารย์ทางโรงเรียน เราจะต้องอาศัยชุมชนของเราพัฒนาขึ้นมา^{๓๘}</p>	<p>สนใจ ๒. ได้ทราบถึง</p>
๒	<p>เรื่อง การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชน</p> <p>นายสายันต์ น้อยใหญ่ นำเสนอ เรามีการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับมัคคุเทศก์น้อยอยู่แล้วในระดับ ปวส. ปวช. ในส่วนสาขาการท่องเที่ยว นักศึกษาที่จบในระดับ ปวช. ในสาขาการท่องเที่ยวได้รับเพียงแค่วุฒิการศึกษา ปวช. เท่านั้น ส่วนนักศึกษาที่เรียนจบในระดับ ปวส. สามารถรับบัตรไกด์สีบรอนซ์เงินที่สามารถพาทัวร์ได้ภายในประเทศโดยไม่ต้องเรียนจบในระดับปริญญาตรี^{๓๙}</p> <p>นายกอบเกื้อ โพธิอบ นำเสนอ ถ้าในวันนั้นเด็กไม่อยู่ หรือไม่มา จะเอาเด็กนักเรียนมาเป็นมัคคุเทศก์ จะมีเวลานัดให้เขาไม่ แต่เวลาวันเสาร์ เขากลับบ้าน ก็ไม่มีนักท่องเที่ยวมา^{๔๐}</p> <p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ ให้เอาคนในชุมชนมาเป็นมัคคุเทศก์น้อย ไม่จำเป็นต้องเป็นนักเรียนอย่างเดียว ผู้ที่มาเป็นมัคคุเทศก์น้อยไม่มีการจำกัดอายุ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฝ่ายวิชาการ มีการร่างหลักสูตร ในการยกเอาสิ่งที่โดดเด่นของวัด โรงเรียน และชุมชนออกมาเล่าให้กับนักท่องเที่ยวได้รับรู้ ได้เข้าใจจนเป็นธรรมชาติของตนเอง หลังจากนั้นให้ทางหน่วยงาน ททท. ออกบัตรไกด์รับรองในการเป็นมัคคุเทศก์น้อยประจำท้องถิ่นให้ ในขณะเดียวกันฝ่ายวิชาการยังจะต้องมีการออกแบบชุดในการแต่งกายของมัคคุเทศก์น้อยด้วย - ฝ่ายสิ่งแวดล้อม รักษาความสะอาดภายในชุมชน เช่น การจัดเก็บขยะ การทำส้วมเพื่อความสะดวกสบายตามเส้นทาง เป็นต้นอนุรักษ์ต้นไม้ภายในชุมชน - ฝ่ายอาชีพ เป็นการจัดให้มีอาชีพให้กับชุมชน เช่น ร้านอาหาร เครื่องดื่ม หรือของที่ระลึกให้กับผู้ที่มาเยี่ยมชม - ฝ่ายการเงิน มีหน้าที่ในการบริหารเงินที่เข้ามาหมุนเวียนใช้จ่ายภายในชุมชน ซึ่งคณะกรรมการจะต้องบริหารจัดการเอง และมี 	<p>ปัญหาและความ ต้อง การ ของ ชุมชน วัดพระยา ทำเกี่ยวกับการ ท่องเที่ยว ๓. ได้ทราบบริบท วิถีชีวิต การ เป็นอยู่ และการ ทำงานในรูปแบบ เครือข่าย ของ ชุมชนวัดพระยา ทำ ๔. ได้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการใน การขับเคลื่อนการ ทำงานของชุมชน วัดพระยาทำโดย ใช้หลัก “บ ว ร” ได้แก่ คณะกรรม ที่มีพระสงฆ์ ผู้นำ ชุมชน ผู้บริหาร และ ครู ใน โรงเรียนร่วมกัน ขับเคลื่อน และ ประสานงาน ร่วมกับชุมชนอื่น</p>

^{๓๘} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ ประธานโครงการวิจัย กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาทำ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๓๙} นายสายันต์ น้อยใหญ่กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาทำ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๔๐} นายกอบเกื้อ โพธิอบกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาทำ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>ความโปร่งใส^{๔๑}</p> <p>นายกอบแก้ว โพธิ์อบ นำเสนอ ในฐานะที่เกิดที่นี้จึงรู้สิ่งเก่าแก่ในวัดพระยาท่าเยอะ มีเจดีย์ยักษ์เป็นศิลปะในสมัยอยุธยา ธรรมมาสนีในสมัย ร.๕ ถวายมา หอพระไตรมีตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พระโบราณเก่า ๆ ก็ไม่มีใครรู้^{๔๒}</p> <p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ ขอให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการของโครงการวิจัยมัคคุเทศก์น้อยทั้ง ๔ ฝ่าย ในจำนวนไม่เกิน ๑๓ คน หากมีจำนวนมากเกินไปอาจเป็นปัญหาในการตัดสินใจ^{๔๓}</p> <p>นายสายันต์ น้อยใหญ่ นำเสนอ ในส่วนวิทยาลัยฯ จะมีส่วนร่วมในการให้การอบรมและการเป็นมัคคุเทศก์น้อยของเด็ก ในส่วนประชาสังคมได้จากทางชุมชนที่เป็นผู้รู้ของแต่ละชุมชน และส่วนเด็กที่เป็นมัคคุเทศก์น้อยไม่จำเป็นต้องเป็นนักศึกษาจากวิทยาลัยฯ อย่างเดียว แต่ควรจะเป็นเด็กที่มาจากชุมชนของแต่ละชุมชน เพราะจะมีความรู้ลึกกว่า และอยากจะเสนอว่า แต่ละชุมชนจะมีสิ่งดี ๆ ที่โดดเด่นของตนเอง ซึ่งทางวิทยาลัยฯ ก็มีสาขาการตลาดซึ่งสามารถจะต่อยอดแพ็คเกจให้สินค้าสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้^{๔๔}</p> <p>นายกอบแก้ว โพธิ์อบ นำเสนอ โครงการนี้ดี แต่ไม่รู้ว่าจะดำเนินการนี้จะดำเนินไปได้มากน้อยแค่ไหน^{๔๕}</p> <p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ ในส่วนนักวิจัยจะลงพื้นที่สม่ำเสมอ แต่การลงมาทุกครั้งก็จะมีคณะกรรมการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาท ในสิ่งที่นักวิจัยได้ก็คือ เปเปอร์ของการวิจัย แต่สิ่งที่ทางชุมชนได้ก็คือการพัฒนาตนเองไปสู่กระบวนการมัคคุเทศก์น้อยเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ๙ วัด^{๔๖}</p>	<p>ใน พื้นที่ การท่องเที่ยว ๙ วัด</p>

^{๔๑} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาท่า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๔๒} นายกอบแก้ว โพธิ์อบ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาท่า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๔๓} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาท่า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๔๔} นายสายันต์ น้อยใหญ่กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาท่า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๔๕} นายกอบแก้ว โพธิ์อบ นำเสนอกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาท่า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๔๖} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาท่า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>นางสาวภัทรลักษณ์ ศรีรัตนชวลิต นำเสนอ ทางโรงเรียนมีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และภาษาจีนด้วย โครงการนี้เป็นโครงการที่ดี แต่เป็นโครงการใหม่ที่ทางโรงเรียนยังไม่เคยได้ทำ ส่วนในเรื่องเด่นของโรงเรียนก็คือ ดนตรีไทย^{๔๗}</p> <p>นายกอบแก้ว โพธิบ นำเสนอ ในชุมชนวัดพระยาทำมีผลไม้เกี่ยวกับการทำน้ำมะตูม ปัจจุบันเหลือเพียง ๒-๓ ร้าน ควรจัดให้มีการทำซุ้มในการทำน้ำมะตูม^{๔๘}</p>	

ประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ พระธวัชชัย นราสโภ
- ๒ พระบัวล้อม ตปสีโล
- ๓ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๔ นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์
- ๕ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๖ คุณนิรชา สิทธิการ
- ๗ นายวิทยา ศรีตรัย
- ๘ นางชูศรี รัตนสมบูรณ์
- ๙ นางสุณี พันพุทธ
- ๑๐ นางแหวตา ขวัญอยู่
- ๑๑ คุณกัลยา งามพัฒนกุล
- ๑๒ นายถาวร อ่อนวงศ์
- ๑๓ นางกนกวรรณ เจริญสุข
- ๑๔ นายสมชาย อินทรมหันต์

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๖ : ผลการประชุมครั้งที่ ๖ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา

^{๔๗} นางสาวภัทรลักษณ์ ศรีรัตนชวลิตกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาทำ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๔๘} นายกอบแก้ว โพธิบนำเสนอกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาทำ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
๑	<p>เรื่อง คณะนักวิจัยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ ไชยชนะ นำเสนอ งานวิจัยนี้เริ่มจัดให้มี “มัคคุเทศก์น้อย” เป็นเป้าหมายหลัก รองลงมาคือการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว หมายถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพที่จะดึงดูดคนเข้ามาท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการมีเศรษฐกิจหมุนเวียนในองค์กรรวม ในขณะที่เดียวกันท่านที่เกษียณแล้ว แต่ยังมีความต้องการในการเป็นมัคคุเทศก์ก็สามารถที่จะมาเป็นได้ซึ่งไม่เฉพาะเด็กเท่านั้น โดยที่จุดประสงค์ของงานวิจัยก็คือต้องการให้ชุมชนเอาสิ่งที่เป็นจุดเด่นออกมาให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ ชุมชนมีวัตถุประสงค์อะไร มีอะไรที่จะแสดงให้ผู้มาท่องเที่ยวได้ชม มีอาหารอะไรอร่อยที่จะให้เขาได้ชิมรส จึงต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการโครงการเข้ามาดูแลและขับเคลื่อนการทำงาน ประกอบด้วยคณะกรรมการจากทางวัด โรงเรียน และชุมชน แบ่งออกเป็น ๔ ฝ่าย ดังนี้</p> <p>๑. ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่หาปราชญ์ชุมชนเข้ามา และผู้ที่มีความรู้ทางด้านวิชาการเข้ามาร่วมกันในการร่างหลักสูตร ในขณะที่เดียวกันนักวิจัยจะสนับสนุนในการจัดทำหลักสูตรโดยผ่านกระบวนการนำเสนอหลักการ และกระบวนการทางวิชาการ และนำเสนอไปยังกระทรวงการท่องเที่ยวเพื่อจัดหลักสูตรในการอบรมแต่ละวัดให้</p> <p>๒. ฝ่ายสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่จัดระเบียบชุมชน ความสะอาดชุมชนทางเดินเท้า และอื่นๆ</p> <p>๓. ฝ่ายอาชีพ มีหน้าที่ในการจัดหาอาชีพที่สามารถที่จะนำออกมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวได้เห็นได้ซื้อไปเป็นที่ระลึก</p> <p>๔. ฝ่ายการเงิน มีหน้าที่บริหารจัดการในด้านการเงินเมื่อมีหน่วยงานสนับสนุนงบประมาณเข้ามา หรือมีรายได้เข้ามาในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งคณะกรรมการต้องรับรู้กันทั้งหมด ทุกท่านต้องมีการแสดงความคิดเห็นร่วมกันโดยการยึดศาสตร์ของพระราชเอาไวเป็นเกณฑ์^{๔๙}</p>	<p>๑. ได้ชี้แจงและสร้างความเข้าใจในการดำเนินการของคณะนักวิจัยแก่ชุมชน ปรกอรุณ และผู้ที่เกี่ยวข้อง</p> <p>๒. ได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน ปรกอรุณ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว</p> <p>๓. ได้ทราบบริบทวิถีชีวิต การเป็นอยู่ และการทำงานในรูปแบบเครือข่ายของชุมชนปรกอรุณ</p> <p>๔. ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการขับเคลื่อนการทำงานของชุมชน ปรกอรุณ โดยใช้หลัก “บวร”</p>
๒	<p>เรื่อง การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชน</p> <p>นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์ นำเสนอ มัคคุเทศก์ที่นี้มีอยู่แล้ว มีสถาบันการศึกษา และมีองค์กร เช่น โรงเรียนคณะ ๖ วัดอรุณราชวรารามโรงเรียนประถมทวีธาภิเศก โรงเรียนทวีธาภิเศก วิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชย์การราชดำเนิน สถาบันเหล่านี้มีบุคลากรมาทำ ในส่วนผู้ที่จะมา</p>	<p>ได้แก่ คณะกรรมการที่มีพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร และครู ในโรงเรียนร่วมกันขับเคลื่อน และ</p>

^{๔๙} ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ ไชยชนะกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานนวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>เป็นมัคคุเทศก์ประจำวัดอรุณราชวรารามจะต้องมีศาสตร์และศิลป์อย่างแท้จริง^{๕๐}</p> <p>นายสมชาย อินทรมหันธ์ นำเสนอ อันที่จริงแล้วการประชุมย่อยของแต่ละวัด ชุมชนอื่น ๆ ไม่จำเป็นต้องมากก็ได้ แต่ที่เข้ามาก็เพื่อต้องการเรียนรู้แนวคิด และวิสัยทัศน์ของชุมชนอื่นด้วยว่าเป็นอย่างไรเพื่อจะได้นำไปพัฒนาชุมชนของตนเอง^{๕๑}</p> <p>พระธวัชชัย นราสโร นำเสนอ ทางนักวิจัยเป็นผู้จุดประเด็นให้ทางชุมชนได้ตื่นตัว และต่อไปชุมชนก็ต้องรับเอางานไปขับเคลื่อนกันเอง^{๕๒}</p> <p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ การประชุมนี้ยังเป็นการประชุมย่อยของวัดอรุณราชวราราม ในส่วนความยั่งยืนของงานจะอยู่กับคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมา ชุมชนจะได้หลักสูตรที่เป็นสมบัติของชุมชนคือ หลักสูตรมัคคุเทศก์น้อย นอกจากนั้นยังมีสมบัติที่เป็นวัตถุโบราณภายในชุมชนของตนเอง สิ่งที่จะได้จากการที่มีผู้มาท่องเที่ยวคือ การใช้จ่ายภายในแหล่งท่องเที่ยวเช่น ของที่ระลึก ร้านอาหาร และการใช้จ่ายในด้านอื่น ๆ^{๕๓}</p> <p>นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์ นำเสนอ โครงการนี้เป็นโครงการใหญ่และจะต้องทำงานอย่างจริงจัง เช่น ข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนเป็นประโยชน์อย่างมาก เป็นที่น่ายินดี กับการที่ทางนักวิจัยอยากให้เห็นชุมชนมีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งเป็นชุมชนที่เป็นแม่แบบที่ทำได้ง่ายเพราะข้อมูลมีอยู่</p>	<p>ประสานงานร่วมกับชุมชนอื่นในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด</p>

^{๕๐} นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๕๑} นายสมชาย อินทรมหันธ์กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๕๒} พระธวัชชัย นราสโรกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๕๓} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>แล้ว เพียงแค่นำเอาข้อมูลที่น่าเชื่อถือมาเทียบเคียงกับประวัติศาสตร์เท่านั้น^{๕๔}</p> <p>ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ ไชยชนะ นำเสนอ ในเมื่อทางวัด โรงเรียน และชุมชน มีมัคคุเทศก์น้อยแล้ว นักท่องเที่ยว หรือกลุ่มทัวร์ที่มาเยี่ยมชมภายในวัด หรือชุมชน ก็จะต้องมาใช้บริการมัคคุเทศก์ประจำวัด หรือชุมชนของแต่ละท้องถิ่นที่ผ่านการอบรมตามหลักสูตร และมีการออกบัตรมัคคุเทศก์น้อยให้โดยกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การที่จะทำได้นั้นก็ต้องมีนโยบายมาจากทางภาครัฐโดยที่คณะกรรมการโครงการดำเนินการยื่นหนังสือถึงกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เป็นต้นว่า ทางวัด โรงเรียน และชุมชนได้มีกระบวนการในการให้บริการในลักษณะดังกล่าว แต่ถ้าหากทางภาครัฐไม่เห็นด้วยก็สามารถทำได้โดยอิสระ คือจะใช้บริการหรือไม่ก็ได้^{๕๕}</p> <p>นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์ นำเสนอ ทางชุมชนปรกอรุณก็เป็นชุมชนหนึ่งที่อยากให้ทางชุมชนมีอาชีพ ถ้าสามารถทำได้ก็เป็นการดี แต่โครงการจะต้องใช้เวลา ส่วนมัคคุเทศก์ที่จะต้องบรรยายเป็นภาษาไทย และภาษาต่างประเทศก็ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้จริง ๆ มีเวลา และมีเงินเดือน ส่วนข้อมูลที่เป็นประวัติของแต่ละวัดก็ต้องต้องเป็นข้อเท็จจริง^{๕๖}</p> <p>พระธวัชชัย นราสโภ นำเสนอ โครงการวิจัยนี้ ทางคณะกรรมการต้องมีการประสานงานที่ดีและมีการทุ่มเทในการทำงานอย่างสุดความสามารถจึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จได้^{๕๗}</p> <p>ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ ไชยชนะ นำเสนอ การจะพัฒนาอะไรก็แล้วแต่ การพัฒนาผ่านการวิจัยเป็นเรื่องสำคัญ การที่ประชุมวันนี้หวังว่าจะมี</p>	

^{๕๔} นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๕๕} ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ ไชยชนะกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๕๖} นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๕๗} พระธวัชชัย นราสโภกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	คณะกรรมการของทางวัดอรุณ โรงเรียน และชุมชนเกิดขึ้น เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างทั่วถึง ^{๕๘}	

ประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคนกลาง วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ พระบัวหล่อ ตปสีโล
- ๒ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๓ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๔ คุณนรีชา สิริธิการ
- ๕ นายวิทยา ศรีตรัย
- ๖ คุณกัลยา งามพัฒนกุล
- ๗ นายถาวร อ่อนวงศ์
- ๘ นายธีระวิศ ปุષปาคม
- ๙ นางชุนนุพพร รัตนารมย์
- ๑๐ นางแหวตตา ขวัญอยู่
- ๑๑ นางศิริพร ทองสุข
- ๑๒ นางนพรัตน์ ทวีศักดิ์
- ๑๓ นางสาวนิตติภาภรณ์มณูผลมัน
- ๑๔ นางสาววรรณิ ไชยหม้อ
- ๑๕ นางสาวมารีศา รายนะสุข
- ๑๖ คุณสุวรรณ กันทรัก
- ๑๗ นายวิทยา ศรีตรัย
- ๑๘ คุณประเมิน อัมพันพบ
- ๑๙ นางเพ็ญศรี ขำแจ่ม
- ๒๐ นายวีรรัฐ ฉันทสุวรรณ
- ๒๑ คุณกันทรสุข มีวรรณ
- ๒๒ นางสาวศิริรัตน์ ทองระอา
- ๒๓ คุณปภาดา ทองดีเลิศ
- ๒๔ คุณรักษ์พร สวัสดิ์เฉย
- ๒๕ คุณภัทรภร สมานสวน

^{๕๘} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานนันทวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๒๖ นายพิศาล ศรีธรรมาวัตร

๒๗ นางสาวนฤมล คำแหง

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๗ : ผลการประชุมครั้งที่ ๗ ณ วัดนาคกลาง วรวิหาร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง คณะนักวิจัยชั้นนำกระบวนกรในการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ งานวิจัยนี้จะเป็นตัวบ่งชี้การทำงานร่วมกันระหว่างวัด ชุมชน และโรงเรียน วัดเข้ามามีส่วนร่วมชุมชนเป็นศูนย์กลาง โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการศึกษา เราจะสร้างหลักสูตรเอง คือ หลักสูตรการสอนมัคคุเทศก์น้อยหลังจากที่งานวิจัยเสร็จสิ่งที่เหลืออยู่ก็คือ สมบัติที่เป็นหลักสูตรอบรมมัคคุเทศก์ เพราะฉะนั้นวันนี้เป็นการประชุมเพื่อขับเคลื่อนในการทำงานไปด้วยกันในวันข้างหน้า ^{๕๙}	๑. ประชาชนในชุมชนได้มีความเข้าใจในกระบวนการการทำงานด้านการท่องเที่ยวโดยการขับเคลื่อนโดยชุมชน ๒. ได้มีการจัดตั้ง
๒	เรื่อง การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชน นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ นำเสนอ ฝ่ายวิชาการมีหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลนำมาทำเป็นหลักสูตรในการอบรมมัคคุเทศก์ที่จะมาบรรยายให้กับนักท่องเที่ยว ผมก็มีประวัติอยู่บางส่วน ดังนั้นเรามาแบ่งหน้าที่กันค้นหาข้อมูลรวบรวมให้เป็นข้อมูลเอกสารให้กับมัคคุเทศก์น้อย และนำมาแปลเป็นภาษาอื่น ๆ ให้เป็นข้อมูลเดียวกัน หลังจากนั้นเราก็มาปรึกษาหารือว่าข้อมูลส่วนไหนควรหรือไม่ควร คณะกรรมการฝ่ายสิ่งแวดล้อมก็มาร่วมด้วยในวันนี้ มีคณะกรรมการ ๕ ท่านสามารถออกเสียงเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยในการประชุมแต่ละครั้งถือเอาเสียงส่วนมากจาก ๓ ใน ๕ นะครับ ฝ่ายสิ่งแวดล้อมก็จะมีคณะกรรมการ ๕ ท่าน หากคณะกรรมการออกเสียงเท่ากัน ๒ ต่อ ๒ ท่านประธานก็สามารถออกเสียงตัดสินได้เป็นเสียงที่ ๓ นะครับ ชุมชนวัดนาคกลางเคยออกร้านเข้ามตาลสูตรโบราณตามงานต่าง ๆ โครงการนี้มีความสอดคล้องกับหลายส่วน การท่องเที่ยวในเขตบางกอกใหญ่เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่สำคัญ หน้าจะไปได้ดีช่วยส่งเสริมอาชีพ และการสร้างรายได้ให้กับประชาชนพอสมควร ^{๖๐}	คณะกรรมการในการขับเคลื่อนการทำงานของชุมชนวัดนาคกลางโดยใช้หลัก “บวร” ได้แก่ คณะกรรมการที่มีพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร และครู ในโรงเรียนร่วมกันขับเคลื่อน และประสานงานร่วมกับชุมชนอื่นในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด

^{๕๙} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๖๐} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>นายวีรรัฐ ฉันทสุวรรณ นำเสนอ ผมเป็นมัคคุเทศก์ภาษาญี่ปุ่นกับภาษาอังกฤษ ผมคิดว่า ชุมชนควรต้องรู้ว่าชุมชนตนเองมีอะไรอยู่ในนั้น ก่อน ผมพอมีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์บ้าง วัดนี้น่าจะเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา เราสามารถเริ่มต้นจากตรงนี้เล่าให้นักท่องเที่ยวฟังและเชื่อมโยงไปยังวัดอรุณฯ และเกาะรัตนโกสินทร์ ตรงนี้น่าจะสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชนได้ครับ^{๖๑}</p> <p>นางสาวตรีรัตน์ ทองระอา นำเสนอ เนื่องจากชุมชนเด็กเล็กในชุมชนส่วนมากเป็นนักเรียนของโรงเรียน หากนักเรียนมีความรู้ด้านประวัติศาสตร์แล้ว การใช้ภาษาควรเริ่มต้นจากภาษาไทยก่อน แล้วค่อยขยายไปสู่ภาษาต่างประเทศ นอกจากประวัติของวัดแล้ว ในโรงเรียนของเราก็ยังมีพิพิธภัณฑ์ของรัชกาลที่ ๕ อีกด้วย^{๖๒}</p> <p>นายস্যันต์ น้อยใหญ่ นำเสนอ ผมจะดูแลในส่วนของฝ่ายวิชาการ เพราะในส่วนของวิทยาลัยก็จะมีเปิดหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวและมีการสอนในเรื่องของการเป็นมัคคุเทศก์ ทักษะการเป็นมัคคุเทศก์ต้องพูดเป็น ทำเป็น และรู้จักแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า^{๖๓}</p> <p>นางสาวตรีรัตน์ ทองระอา นำเสนอ การสร้างหลักสูตรถามว่ายากหรือไม่ จริง ๆ มันเป็นเรื่องประวัติศาสตร์ และที่คุณครูจะดูแลในเรื่องของภาษาอังกฤษจะได้เป็นสากล ตัวหลักสูตรถ้าเป็นงานวิจัยวิชาการที่มีมาตรฐานก็จะค่อนข้างยากอยู่นะคะ แต่ถ้าเป็นงานที่ทำขึ้นมาเพื่อเป็นหลักสูตรที่เป็นประวัติทั่วไปก็ไม่น่าจะยากนะคะ^{๖๔}</p> <p>นายวีรรัฐ ฉันทสุวรรณ นำเสนอ ในฐานะที่ผมเป็นมัคคุเทศก์อยู่ในขณะนี้สิ่งสำคัญที่ควรมีความรู้ คือ วัดมีความสำคัญต่อชุมชนอย่างไร วัดให้อะไรต่อชุมชนบ้าง ถ้ามีคนมาถามผมก็จะบอกว่าวัดเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ ให้สถานที่การศึกษา และถ้าเป็นเรื่องของศิลปวัฒนธรรมผมก็จะพาเดินมาที่พระประธาน และช่างพระเจ้าตากอธิบายให้เขาฟัง เมื่อเข้ามาสู่วัด ผมคิดว่าศาสตร์สำคัญอย่างหนึ่งไม่ได้มีแค่วัดเท่านั้น แต่มัน</p>	

^{๖๑} นายวีรรัฐ ฉันทสุวรรณกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๖๒} นางสาวตรีรัตน์ ทองระอากล่าวในการประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๖๓} นายস্যันต์ น้อยใหญ่ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๖๔} นางสาวตรีรัตน์ ทองระอา กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	<p>เชื่อมโยงมาถึงบ้านของชุมชน ผมเคยเจอฝรั่งถามเกี่ยวกับบ้านของชุมชนที่อยู่ริมคลองว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยไหน ยุคไหน ต่าง ๆ เหล่านี้^{๖๕}</p> <p>นางสาวตรีรัตน์ ทองระอา นำเสนอ ในเรื่องของการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวอย่างที่เราพูดภาษาไทยได้เพราะเราท่องเที่ยว สำหรับนักเรียนทุกคนที่เขาพูดตาม แต่พอเจอคำถามของนักท่องเที่ยวมันก็จะทำให้เด็กติดขัดหากเป็นภาษาต่างประเทศ แต่ถ้าให้ได้อย่างหนึ่งมันดีในสมัยก่อนก็คือผู้ใหญ่ถ่ายทอดให้กับเด็กว่าตรงนี้มีความเป็นมาอย่างไร โรงเรียนนี้มีความเป็นมาอย่างไรมันเป็นการปลูกฝังให้เด็กอยากรู้อยากเห็น แต่ปัจจุบันมันก็ยากนะคะ แต่สิ่งที่ทำได้ดีที่สุดเด็กต้องรู้จักชุมชนของตนเองก่อน ครูก็ต้องรู้จักโรงเรียนของตนเองก่อน เข้าใจตนเองก่อนมันถึงจะสามารถถ่ายทอดได้อย่างเป็นธรรมชาติ^{๖๖}</p> <p>นางสาวนฤมล คำแหง นำเสนอ การเป็นมัคคุเทศก์มันต้องรู้นะคะเราต้องให้มีความรู้สึกว่าการที่จะเรียนรู้ สนุก และก้าวต่อไปได้เพราะฉะนั้นอย่าคิดว่ามันยากเกินไป มันเป็นจุดเริ่มต้นและจะก้าวต่อไปในส่วนที่เป็นผลิตภัณฑ์ พยายามหาจุดเด่นอยู่เหมือนกันแต่มันก็ยากนะคะ มันก็มีทุกที่แต่ทำไมมันไม่เด่น แต่คิดว่าน่าจะหาได้ ในเขตของเรามีของโบราณตั้งมากมายนะคะ^{๖๗}</p>	

ประชุมครั้งที่ ๘ ในวันอาทิตย์ ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาหอฉัน คณะ ๕ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ พระมหาวรวิทย์ อติเมโธ
- ๒ พระบัวลีอ ตปสีโล
- ๓ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๔ นางชูศรี รัตนสมบูรณ์
- ๕ คุณนิรชา สิทธิการ
- ๖ คุณณัติฎาภรณ์
- ๗ พ.ต.ท.อำนาจ นาคำ

^{๖๕} นายวีรรัฐ ฉันทสุวรรณ นำเสนอกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๖๖} นางสาวตรีรัตน์ ทองระอา กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๖๗} นางสาวนฤมล คำแหง กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

- ๘ นายวิชัย นาสมยนต์
 ๙ คุณสุชาดา เห่งนาเลน
 ๑๐ คุณดวงกมล ปานเยี่ยมเกียรติ
 ๑๑ คุณวรรณมา แยมยงเล
 ๑๒ ครูกฤตพร ชินราช
 ๑๓ นางศรีนยา สถิรเจริญกุล
 ๑๔ นายรัชชัย ชโลธร
 ๑๕ คุณกัลยา งามพัฒนกุล
 ๑๖ นายถาวร อ่อนวงศ์

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๘ : ผลการประชุมครั้งที่ ๘ ณ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	<p>เรื่อง คณะนักวิจัยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ผศ.ดร.ธีรภักดิ์ ไชยชนะ นำเสนอ งานวิจัยนี้เริ่มจัดให้มี “มัคคุเทศก์น้อย” เป็นเป้าหมายหลัก รองลงมาคือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หมายถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพที่จะดึงดูดคนเข้ามาท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการมีเศรษฐกิจหมุนเวียนในองค์กรรวม ในขณะเดียวกันท่านที่เกษียณแล้ว แต่ยังมีความต้องการในการเป็นมัคคุเทศก์ก็สามารถที่จะมาเป็นได้ซึ่งไม่เฉพาะเด็กเท่านั้น โดยที่จุดประสงค์ของงานวิจัยก็คือต้องการให้ชุมชนเอาสิ่งที่เด่นออกมาให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ ชุมชนมีวัตถุประสงค์อะไร มีอะไรที่จะแสดงให้ผู้มาท่องเที่ยวได้ชม มีอาหารอะไรอร่อยที่จะให้เขาได้ชิมรส จึงต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการโครงการเข้ามาดูแลและขับเคลื่อนการทำงาน^{๖๘}</p>	<p>๑. ประชาชนในชุมชนได้มีความเข้าใจในกระบวนการการทำงานด้าน การท่องเที่ยวโดยการขับเคลื่อนโดยชุมชน</p> <p>๒. ได้มีการจัดตั้ง</p>
๒	<p>เรื่อง การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชน นางสาวนรีชา สิทธิการ นำเสนอ</p> <p>๑. ฝ่ายวิชาการ</p> <p>๑. พระเทพปริยัติมุนี เจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร ประธาน</p> <p>๒. พระครูสถิตรัตนพงษ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเจ้าคณะ ๓ วัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๓. พระมหาสันติ ญาณเมธี ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเจ้าคณะ ๕ วัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p>	<p>คณะกรรมการในการขับเคลื่อนการทำงาน ของชุมชนวัดหงส์รัตนารามโดยใช้หลัก “บวร” ได้แก่</p> <p>คณะกรรมการที่มี</p>

^{๖๘} ผศ.ดร.ธีรภักดิ์ ไชยชนะ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๘ ในวันอาทิตย์ ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาหอฉัน คณะ ๕ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จาก การประชุม
	<p>๔. พระครูโพนบูลย์รัตนภรณ์ เจ้าคณะ ๔ วัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๕. พระครูโสภณบุญญาภรณ์ เจ้าคณะ ๒ วัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๖. พระครูประภัตรสุตตธรรม เจ้าคณะ ๖ วัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๗. พระครูปลัดสุชาติ ฐานจาโร เจ้าคณะศาลพระเจ้าตากสิน มหาราช กรรมการ</p> <p>๘. พระครูวินัยธรดิเรก ผู้ช่วยเจ้าอาวาส(ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน) คณะ ๕ กรรมการ</p> <p>๙. พระมหาวรวิทย์ อติเมโธ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๐. นายวิชัย นาสมนนต์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๑. คุณชมณิจ อ่ำแห ครูโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๒. นายสีปกร บุณนาค ครูโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๓. คุณกตพร ชินราช ครูโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๔. คุณวรชัย งามขำ ครูโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๕. คุณบัญญัติ วันชัย ครูโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๖. พ.ต.อ. จารุภัทร ทองโกมล ผู้กำกับการตำรวจนครบาลเขต บางกอกใหญ่ กรรมการ</p> <p>๑๗. พ.ต.ต. บรรเจิด พวงสมบัติ กรรมการ</p> <p>๑๘. พ.ต.ท. คมกริช บุญเลิศ กรรมการ</p> <p>๑๙. คุณยุวรัตน์ รัตนนาคินทร์ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน และสังคม เขตบางกอกใหญ่ กรรมการ</p> <p>๒๐. คุณสมบัติ ทองประเสริฐ หัวหน้าพนักงานทั่วไป (ฝ่ายรักษาฯ เขตบางกอกใหญ่) กรรมการ</p> <p>๒๑. คุณศรันยา สลธิ์เจริญกุล หัวหน้าพยาบาลศูนย์ ๓๓ วัดหงส์ รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๒๒. คุณวาลี อัครอิมมาตร ผู้ช่วยพยาบาลศูนย์ ๓๓ วัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๒๓. นายสายันต์ น้อยใหญ่ อาจารย์ประจำวิทยาลัยเทคโนโลยีพนิช การราชดำเนิน กรรมการ</p> <p>๒๔. คุณปรัชญา ธัญญาดี ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ (ปราชญ์ชุมชน)</p>	<p>พระสงฆ์ ผู้นำ ช ู ม ช น ผู้บริหารและ ครูในโรงเรียน ร ู ่ว ม กั น ชั บ แ ค ลี ่ อ น แ ล ะ ประสานงาน ร่วมกับชุมชน อื่ น ใน พื ้ น ที่ การท่องเที่ย ๙ วัด</p>

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จาก การประชุม
	<p>กรรมการ</p> <p>๒๕. คุณนพวงศ์ ดาววัลย์ กศน.เขตบางกอกใหญ่ กรรมการ</p> <p>๒๖. คุณชุตติมา กฤษกรณ์ ผู้ดูแลเยาวชนของชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๒๗. คุณจำรัส แก้วมณี กรรมการ</p> <p>๒๘. คุณสุพิชา อุ่นเรือน ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๒๙. คุณนীরชา สิทธิการ ผู้ประสานงาน กรรมการ</p> <p>๒. ฝ่ายสิ่งแวดล้อม</p> <p>๑. พระมหาสันติ ญาณเมธี เจ้าคณะ ๕ วัดหงส์รัตนาราม ประธาน</p> <p>๒. พระมหาวรวิทย์ อติเมโธ รองประธาน</p> <p>๓. พ.ต.อ.จรรุภัทร ทองโกลม ผู้กำกับการตำรวจนครบาลเขตบางกอกใหญ่ กรรมการ</p> <p>๔. พ.ต.ต. บรรเจิด พวงสมบัติ กรรมการ</p> <p>๕. พ.ต.ท. คมกริช บุญเลิศ กรรมการ</p> <p>๖. นายวิชัย นาสมยนต์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๗. นายบัญญัติ วันชัย ครูโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๘. คุณยัวร์ตัน รัตนนาคินทร์ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน และสังคมเขตบางกอกใหญ่กรรมการ</p> <p>๙. คุณสมบัติ ทองประเสริฐ หัวหน้าพนักงานทั่วไป เขตบางกอกใหญ่ กรรมการ</p> <p>๑๐. คุณศรันยา สติระเจริญกุล หัวหน้าพยาบาลศูนย์อนามัยชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๑. คุณวาลี อัครอริมาตร ผู้ช่วยพยาบาลศูนย์ ๓๓ วัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๒. คุณปรัชญา ัญญาดี ที่ปรึกษาากิตติมศักดิ์ กรรมการ</p> <p>๑๓. คุณชูศรี รัตนสมบุรณ์ ประธานชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๔. คุณดวงกมล ปานเปี่ยมเกียรติ รองประธานชุมชน กรรมการ</p> <p>๑๕. คุณอิชยา ภัคดีพนา กรรมการ</p> <p>๑๖. คุณชไมพร บุญเฉลียว กรรมการ</p> <p>๑๗. คุณชำนาญ ธนสมบุรณ์ กรรมการ</p> <p>๑๘. คุณสัณญา ศรีพิพัฒน์ปราโมทย์ กรรมการ</p> <p>๑๙. คุณพีระพงษ์ สงฆ์บุรี กรรมการ</p>	

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จาก การประชุม
	<p>๒๐. คุณสุชาติา แห่งนาเลน กรรมการ</p> <p>๒๑. คุณนารี ชลธานนท์ กรรมการ</p> <p>๒๒. คุณประนอม นาคโสภณ กรรมการ</p> <p>๒๓. คุณกาญจนา ยามวันดี กรรมการ</p> <p>๒๔. คุณเรไร เสืออู่ กรรมการ</p> <p>๒๕. คุณจรัส แก้วมณี กรรมการ</p> <p>๒๖. คุณนรีชา สิทธิการ กรรมการ</p> <p>๒๗. คุณสุพิชา อุ้นเรือน ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๒๘. คุณชัยภัทร ทวีวงศ์ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๓. ฝ่ายอาชีพ</p> <p>๑. นายวิชัย นาสมยนต์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม ประธาน</p> <p>๒. นางพิพัฒนา แสงรัตนวงศ์ ครูโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๓. คุณนพวงศ์ ดาวัลย์ กศน. เขตบางกอกใหญ่ กรรมการ</p> <p>๔. นางชูศรี รัตนสมบุรณ์ ประธานชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๕. คุณดวงกมล ปานเปี่ยมเกียรติ รองประธานชุมชน กรรมการ</p> <p>๖. คุณจรัส แก้วมณี ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๗. คุณชุติมา กฤษกรณ์ ผู้ดูแลเยาวชนชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๘. คุณชัยภัทร ทวีวงศ์ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๙. คุณเรไร เสืออู่ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๐. คุณประนอม นาคโสภณ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๑. คุณชไมพร บุญเฉลียว ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๒. คุณสุชาติา แห่งนาเลนชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๓. คุณนารี ชลธานนท์ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๔. คุณสัญญา ศรีพิพัฒน์ปราโมทย์ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๕. คุณกาญจนา ยามวันดี ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๖. คุณเนตรนรินทร์ รุ่งนุรักษ์ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๗. คุณบัว บุญเฉลียว ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๑๘. คุณนรีชา สิทธิการร ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ</p> <p>๔. ฝ่ายการเงิน</p>	

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	๑. นางชูศรี รัตนสมบุรณ์ ประธานชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ ๒. คุณดวงกมล ปานเปี่ยมเกียรติ รองประธานชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ ๓. คุณจำรัส แก้วมณี ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ ๔. คุณชุติมา กฤษกรณ์ ผู้ดูแลเยาวชนของชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ ๕. นางสุชาดาแห่งนาเลน ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ ๖. คุณนীরชา สิริธิการ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม กรรมการ ^{๒๙}	

ประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้านนิตยาไถ่อย่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ พระมหาธนเดช ธมมปญโญ
- ๒ นายณัฐธีร์ อังสุวรรณเมธ
- ๓ นางนิตยา ลักษณวิสิษฐ์
- ๔ นางกัลยา งามพัฒนกุล
- ๕ นายถาวร อ่อนวงศ์
- ๖ นางสาวฉัตรชนก อุลยรัตน์
- ๗ พระสรานุพร จุกกวโร
- ๘ นายสมชาย อินทรมหันต์
- ๙ คุณนীরชา สิริธิการ
- ๑๐ นายกอบแก้ว โพธิอบ
- ๑๑ คุณนฤมล คำแหง
- ๑๒ นางวันทนี ชัยหม้อ
- ๑๓ นางนพรัตน์ ทวีศักดิ์
- ๑๔ คุณณัฏฐิภาภรณ์ มนูญผลมัน
- ๑๕ คุณชุติมา กฤษกรณ์
- ๑๖ คุณสุณี พันพุทธ
- ๑๗ นางแววตา ขวัญอยู่
- ๑๘ นายวิทยา ศรีตรัย
- ๑๙ นายปรัชญา คณิตไชยสกุล

^{๒๙} คุณนীরชา สิริธิการ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๘ ในวันอาทิตย์ ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาหอฉัน คณะ ๕ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

- ๒๐ คุณประนอม นาคโสมณ
 ๒๑ คุณจำรัส แก้วมณี
 ๒๒ นายกิตติ อยู่ดี
 ๒๓ นางมณีจันทร์ อยู่ดี
 ๒๔ แม่ชีดารา จันทร์ลอย
 ๒๕ นางพัทธนันท์ ทิรัญมุขยงกูร
 ๒๖ นางสาวฉัตรชนก ดุลยรัตน์
 ๒๗ คุณนیرชา สิทธิการ
 ๒๘ นางนัทธมน แก้วแดง

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๙ : ผลการประชุมครั้งที่ ๙ ณ ร้านนิตยาไถ่ย่าง สาขาปิ่นเกล้า

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	<p>เรื่อง คณะนักวิจัยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย</p> <p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ งานวิจัยเรื่องนี้เป็นวิจัยรับใช้ชุมชนเพราะฉะนั้นงานวิจัยรับใช้ชุมชนแปลว่า จะต้องดึงทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมกันทำงานจะได้สำเร็จและชุมชนอยู่ได้และทุกคนก็สามารถทำมาหากินในพื้นที่ของตนเองในขณะเดียวกันในเรื่องของความยั่งยืนและความคงอยู่ของคำว่า “บวร” ที่ในหลวง ร.๙ ท่านทรงได้มอบเอาไว้ให้ประชาชนชาวไทยก็คือ คำว่า “บวร” ความหมายก็คือ “บ” บ้าน บ้านที่อยู่รอบวัด “ว” คือ วัด “ร” คือโรงเรียนเพราะฉะนั้นการย้อนยุคมาถึงสมัยรัชการที่ ๙ ท่านตระหนักดีว่า ในสมัยโบราณบ้านเมืองเรามี “บวร” มาแต่สมัยสุโขทัยแล้ว บ้านที่อยู่รอบวัด โรงเรียนอยู่ในวัด โรงพยาบาลอยู่ในวัด สมัยก่อนเจ็บป่วยก็ไปหาพระหาหลวงปู่ที่อยู่ในวัด เพราะฉะนั้นคำว่า “บวร” จึงมีความสำคัญ^{๗๐}</p>	<p>๑. ได้รับการสนับสนุนในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอบรมทางด้านอาชีพ</p> <p>๒. ชุมชนได้มีกิจกรรมการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่ การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวของตนเอง</p>
๒	<p>เรื่อง การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชน</p> <p>นายสมชาย อินทรหมั่น ประธานชุมชนวัดโมลีโลกยาราม นำเสนอในเรื่องของชุมชนผมอยากจะทำเรื่องนี้มากแต่ติดปัญหาที่ว่า ชุมชนกับทางวัดมีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยคือ ก็อยากให้ทางโครงการช่วยเจรจากับทางวัดว่าชุมชนกับวัดต้องอยู่ด้วยกันได้ บ้านเมืองของเราเป็นแบบนี้เพราะอะไร เพราะขาดความสามัคคี ยกตัวอย่างประชุมเมื่อวานนี้ก็ไม่มีตัวแทนจากทางวัดเข้าร่วมประชุมด้วยเลย ไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นทั้งที่อาจารย์ก็ได้ประสานแล้ว และทางวัดเองเป็นผู้ให้สถานที่ในการประชุม</p>	

^{๗๐} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้านนิตยาไถ่ย่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>และตอนนี้ทางวัดมีโครงการไล่ชุมชนอยู่แล้ว แต่ยังไม่ได้เนื่องจากติดหลาย ๆ อย่าง อันดับแรกคือในเรื่องกฎหมาย เพราะปัจจุบันนี้กฎหมายเกี่ยวกับชุมชนออกมาแล้ว อยู่ ๆ จะไล่ชุมชนออกไปมันไม่ได้ ฉะนั้นในกรณีนี้เราจะทำเรื่องนี้ขึ้นมาก็อยากให้ทางวัดรับทราบ รับรู้ด้วย เรื่องนี้ก็อยากให้ทางวัดเข้ามาเต็มตัวหน่อย เข้ามารับทราบกับชุมชน สิ่งที่ทางชุมชนต้องการคือ อยากได้กล้องวงจรปิดติดในชุมชนเป็นของชุมชนเลย กทม.เคยไปติดให้แล้วใช้การไม่ได้ กล้องดำ เวลาไปถามโยนกันไปโยนกันมา ไม่รู้ว่าจะไปถามใคร ก็เลยอยากได้กล้องวงจรปิดมาดูแลในชุมชนในส่วนของสิ่งแวดล้อม ส่วนในเรื่องของด้านอาชีพ เราอยากให้มีการสอนอาชีพ และสถานที่ในการขาย เพราะเมื่อมีอาชีพแล้วเราก็อยากได้ที่ขาย ถ้ามีสถานที่ในการขายเราอยากจะมีมือในการมาฝึกอบรมด้านอาชีพต่าง ๆ และเราเตรียมมัดคุเทศก์ไว้แล้วในชุมชนที่จะมาอบรม^{๗๑}</p> <p>คุณนිරชา สิทธิการ นำเสนอ ตัวแทนชุมชนวัดหงส์อยากได้กล้องวงจรปิดเพื่อใช้ในชุมชน และตลาดน้ำริมคลอง น่าจะทำให้เกิดความรู้สึกชื่นของตลาดริมคลองมาก นอกจากนั้นอยากจะได้เครื่องขยายเสียงพื้นที่ถนนในซอย และสี่ที่ใช้ทำในชุมชน^{๗๒}</p> <p>คุณกอบแก้ว โพธิ์อบ ประธานชุมชนวัดพระยาทำ นำเสนอ มีเจดีย์ยักษ์ มันแปลกมากไปดูทางไหนก็เอียงขวา เวลาฝรั่งมาเที่ยวผมชอบพาเดินรอบเจดีย์ยักษ์ ยายผมตอนเด็ก ๆ ท่านเล่าให้ฟังว่า ตรงเจดีย์ยักษ์มีครุฑตัวใหญ่กางแขนและเอาขาตีบพญานาคไว้และก็มียักษ์อีก ๔ ตนยืนอยู่รอบเจดีย์และก็มีนางกนิษฐิ์ ๔ ตน และมองตรงกลางเจดีย์จะมีรูขึ้นไปและก็จะมียุบปิด ยายเล่าว่า พ่อค้าแม่ค้าที่มาตรงคลองมอญเดินขึ้นมา กินข้าวใกล้เจดีย์ยักษ์ มันมีปริศนาธรรมที่เขียนไว้ว่า ยักษ์ ๔ ตน คนเดิน ๔ ดิน ยักษ์จับเมดิน ใครอยากได้ให้กะ คนนั่งกินข้าวเขาเดินมาที่เรือถอดไม้ค้ำเรือมา กระจุก กระจุกของเขาคือกระจุก กระจุกขึ้นไปก็แตกแล้วก็มีพระ มีของดีหล่นลงมา ปัจจุบันจึงมีรูโบอยู่ แต่ที่เปลี่ยนชื่อจากวัดนาคเป็นวัดพระยาทำ เพราะมีท่านพระยามาบูรณะ จึงเปลี่ยนชื่อเป็นวัดพระยาทำ และสิ่งที่อยากได้คือกล้องวงจรปิดมาใช้ในชุมชน^{๗๓}</p>	

^{๗๑} นายสมชาย อินทรหมั่น กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้านนิตยาไก่อ่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๗๒} คุณนिरชา สิทธิการ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้านนิตยาไก่อ่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๗๓} คุณนिरชา สิทธิการกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้านนิตยาไก่อ่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	<p>พระสราณุพร จกกวโร นำเสนอ วัดพระยาทำ ตามประวัติศาสตร์ เจ้าอาวาสองค์เดิมน่าจะมาจากประเทศพม่า เพราะว่าสมัยก่อนมาตั้งฐานที่พของพระเจ้าตากสิน นอกจากนั้นวัดก็มีหลาย ๆ อย่าง มีธรรมมาศของรัชกาลที่ ๕ ที่ประจำอยู่ที่วัดพระยาทำ และพระพุทธรูปในสมัยรัชกาลที่ ๒ ประดิษฐานในพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปในสมัยปลายอยุธยา^{๗๔}</p> <p>นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง นำเสนอ ก่อนอื่นผมขอกล่าวนิดหนึ่งเกี่ยวกับงานวิจัยนี้ เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคมที่ผ่านมาท่านดอกเตอร์ ได้เรียกประชุม ตอนแรกมีแค่ ๖ วันเท่านั้น ประกอบด้วย เขตบางกอกใหญ่ ๕ วัด และเขตบางกอกน้อย ๑ วัด ในที่ประชุม ทางวัดระฆังเสนอให้มี ๙ วัดก็เลยเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี ในส่วนของวัดนาคกลางขอพูดได้เลยว่าเราเป็นต้นแบบของคำว่า “บวร” และเราก็พยายามทำให้ “บวร” เกิดขึ้นมาให้เห็นอย่างชัดเจนด้วยปณิธานของในหลวงรัชกาลที่ ๙ และขอยืนยันในที่นี้ว่าเราอยากจะทำให้เกิดขึ้นมาเพื่อให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยว ชุมชนวัดนาคกลางเป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่วัดทั้งหมดรวมถึงโรงเรียนทั้ง ๒ โรงเรียนด้วยกันที่อยู่ในพื้นที่วัด ประกอบด้วยโรงเรียนวัดนาคกลาง และโรงเรียนทวีธาภิเศก สำหรับชุมชนวัดนาคกลางเราเป็นชุมชนโบราณซึ่งมีอยู่มานานแล้ว วัดนาคกลางได้พัฒนาในเรื่องของถาวรวัตถุเพื่อส่งเสริมในเรื่องของการท่องเที่ยวสอดคล้องกับสิ่งที่ท่านดอกเตอร์กำลังทำ เพราะฉะนั้นจึงเหมือนกับสายน้ำที่ไปกันได้ การท่องเที่ยวเรามีโครงการของเราอยู่แล้ว ผมเป็นคนเสนอให้เขตบางกอกใหญ่สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวจากที่สถานีรถไฟจากวัดราชสิทธารามเปิดในปี ๒๕๖๒ ให้สำนักงานเขตบางกอกใหญ่จัดสถานที่ท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวขึ้นรถจากสถานีรถไฟใต้ดินท่องเที่ยวผ่านวัด ผ่านมัสยิด ซึ่งมีประวัติศาสตร์มากมาย ตั้งแต่มัสยิดเจริญพาศน์ เดินต่อมาก็จะผ่านวัดหงส์รัตนาราม ผ่านมัสยิดต้นสนและเข้าสู่วัดโมลีโลกยาราม เป็นวัดที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นวัดที่ใช้ในการเก็บเกลือ คือวิหารฉางเกลือ และผ่านมาที่พระราชวังเดิม วัดอรุณราชวราราม และเข้าสู่วัดเครือวัลย์ และวัดนาคกลาง ในส่วนของชุมชนวัดนาคกลางที่อยากจะนำเสนอที่อยากจะขอความอนุเคราะห์ คือกล้องวงจรปิดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ให้ความปลอดภัย ในส่วนของอาชีพเรามีอยู่แล้ว เราจะ</p>	

^{๗๔} พระสราณุพร จกกวโรกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้านนิตยาไถ่ย่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>ส่งเสริมอาชีพการทำขนมลูกตาล และขนมลูกตาลทุเรียนโบราณซึ่งได้รับความนิยมมาก packaging ออกมาสวยงาม ใส่ตราของชุมชน แต่เราขาดกำลังในการผลิต เราก็อยากได้สิ่งเหล่านี้มาช่วยสนับสนุน แต่ยังไม่ได้จดลิขสิทธิ์^{๗๕}</p> <p>คุณฉัตรชนก ดุลยรัต นำเสนอ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ตั้งขึ้นเป็นองค์กรอิสระ มันมีโครงการพัฒนาชุมชนตอนนี้เป็น mapping ที่อยู่ใน area เดียวกันในการเขียนโครงการพัฒนาชุมชนตอนนี้โครงการที่ click กับโครงการของหน่วยงานรัฐบาลที่ต้องการพัฒนาชุมชนซึ่งนิคมองดูแล้วว่าชุมชนเขตบางกอกน้อย บางกอกใหญ่ และชุมชนเขตธนบุรีเป็นชุมชนจริงที่ได้รับการพัฒนามาแล้วในระดับหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันวัดของท่านแต่ละวัดก็ยังมีประวัติศาสตร์ที่เราจะต้องอนุรักษ์ สิ่งที่มีมองเห็นได้คือการอนุรักษ์ ในเรื่องของสัมมาอาชีพกับชุมชน แล้วการพัฒนาชุมชนกับตัวชุมชนเองซึ่งมีความรักในความเป็นตัวเอง มองดูแล้วมันไป click หลายข้อซึ่งสามารถปรึกษากับท่านประธานว่าเราจะช่วยเหลือทางชุมชนในเชิงรูปธรรม ซึ่งงบประมาณนั้นมีแน่ ๆ แต่ที่มองเห็นอีกอย่างหนึ่งคือความรักความสามัคคีของคนในชุมชน ดูแล้วมันก็เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีมากค่ะ^{๗๖}</p> <p>คุณนิตยา ลักษณะวิสิษฐ์ นำเสนอ เรื่องของการปรับภูมิทัศน์ของชุมชนทำไม่วัดเขาจึงไม่ยากให้ชุมชนอยู่ เราต้องยอมรับจริง ๆ ว่า เรื่องของชุมชนนั้นเรื่องของการจัดระเบียบ เรื่องของความสะอาดมีน้อยมาก เพราะฉะนั้นเราต้องทำเป็นชุมชนตัวอย่างไว้ก่อน เรื่องของการปรับภูมิทัศน์หน้าบ้านว่าควรจะมีอะไร อยู่ในบ้านเราทำอะไร เรื่องนี้สำคัญมาก เรื่องของภูมิทัศน์ อย่าง กทม. ผิดพลาดมากในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ป่านิตเคยไปต่างประเทศในบ้านควรจะเป็นอย่างไร เรื่องของสิ่งแวดล้อมเขาจะจัดระเบียบกันเอง มีฉะนั้นคุณจะอยู่ตรงนี้ได้ นี่ไงคะเขาจัดระเบียบอย่างนี้ เพราะฉะนั้นป่านิตขอให้เราทำเป็นชุมชนตัวอย่าง ในชุมชนเรามีตำราโบราณเราเอามาพัฒนา แต่ว่าเราต้องอนุรักษ์ภูมิปัญญาเอาไว้มีอะไรบ้าง และทางชุมชนต้องการอะไร แล้วป่านิตจะได้ดูว่าใครทำอะไรอย่างไรเพิ่มเติม อย่างปราชญ์ชาวบ้านใครมีอะไรจะมาช่วยกัน</p>	

^{๗๕} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ บ้านนิตยาไถ่อย่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๗๖} คุณฉัตรชนก ดุลยรัตกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ บ้านนิตยาไถ่อย่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>ซึ่งภูมิปัญญาสามารถกู้ประเทศชาติได้ เพราะว่าต่างประเทศเขาไม่มีภูมิปัญญาอย่างเราทำให้เขาหลงใหลในภูมิปัญญาของเรา^{๗๗}</p> <p>คุณณัฐธีร์ อังค์สุวรรณเมธ นำเสนอ เเท่าที่ฟังดูหลาย ๆ ท่าน ชุมชนชาตอย่างหนึ่ง คือ ชาตเทคนิคการถ่ายทอดให้เข้าใจง่าย และผม จะมาเป็นผู้เข้ามาช่วยแนะนำผู้ และผู้ที่พร้อมจะเข้ามาช่วยกัน สอง วิสัยทัศน์ของคนไทยเราไม่ค่อยมี เรามีอะไรดี ๆ เยอะแต่เราคิด อย่างเช่นบั้งไฟเราไม่ได้ทำบั้งไฟมาหลายปีแล้ว ต่างประเทศเขามาเห็น บั้งไฟเรา เขาพัฒนาเป็นจรวดไปแล้ว แต่เรายังเป็นบั้งไฟอยู่เหมือนเดิม เพราะชาตวิสัยทัศน์ เพราะฉะนั้นเมื่อเราคิดไกล และอะไรทำให้เราคิด ไกลชาวบ้านจะช่วยกันทำ เพราะฉะนั้นท่านเป็นผู้นำชุมชนต้องเข้าไปนั่ง ในใจของคนในชุมชน เราต้องไม่มีคำว่าเสีย ไม่ตกเป็นทาสของสี ไม่เป็น บริวารของพักใด แต่เรามีใจเป็นของชุมชนเอง และเราต้องทำของเราให้ แกร่ง แต่เราต้องมีความคิดว่า เราน่าจะทำสินค้าให้ต่างจากคนอื่น ๆ สิ่ง เกตว่าดู OTOP ทุกจังหวัดเหมือนกันมัยครับ พวกนี้ผลิตมาเยอะเยอะ^{๗๘}</p> <p>คุณกัลยา งามพัฒนกุล ก็อยากจะทำอีกเรื่องหนึ่งคือ สังเกตเห็น ว่าการประชุมแต่ละครั้งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อยากให้เรากลับไปและคุย กันมากขึ้นว่าเราได้พบได้เห็นอะไรมาเพื่อที่จะสร้างความรู้สึกรัก และความ สามัคคีกันมากขึ้นในชุมชน^{๗๙}</p> <p>คุณฉัตรชนก ดุลยรัตน์ ที่เห็นวันนี้คือสามารถทำเรื่องของ แผนพัฒนาชุมชนได้ มันสามารถนำไปพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน นิคมอง อะไรไม่มองอะไรเล็ก ๆ มองอะไรใหญ่ ทำงานเท่ากันใช้เวลาเท่ากัน ทำงานที่เดียวแต่สิ่งที่เราทำต้องผลออกมาใหญ่ ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องการความ สามัคคีของชุมชนฝั่งธนบุรีทั้งหมดเพราะเรากำลังทำเรื่องของการพัฒนา ชุมชนร่วมกัน เราอาจจะมีการพัฒนาผลผลิตผลิตพันของชุมชนนั้น ๆ ทั้งหมดทั้งหมดจะใช้ชุมชนอย่างเดียว ไม่ใช่บุคคลภายนอก^{๘๐}</p> <p>คุณกาญจนาภา แฉบแหลม ตัวแทนจากองค์กรโรตารี พอดีได้คุย</p>	

^{๗๗} คุณป้านิตยา ลักษณะวิสิษฐกุลกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้าน นิตยาไก่อ่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๗๘} คุณณัฐธีร์ อังสุวรรณเมธกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้าน นิตยาไก่อ่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๗๙} คุณกัลยา งามพัฒนกุลกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้าน นิตยาไก่อ่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๘๐} คุณฉัตรชนก ดุลยรัตน์กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้าน นิตยาไก่อ่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	กับอาจารย์เรื่องของมัคคุเทศก์น้อยคิดว่าโครงการนี้มันต่อยอดของโรตารีอย่างหนึ่งคือ การบริการของชุมชน พัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน เราสามารถที่จะเป็นแกนนำทั้งหมดร่วมกันชุมชนให้เป็นโมเดล หลังจากนั้นก็ต้องทำโมเดลเข้าไปของงบประมาณจากพาวเวอร์เบงค์ เพื่อเอามาให้ชุมชนซึ่งเราก็ต้องทำ Project ขึ้นไป แล้วหนูจะช่วยดูในชุมชนเสร็จแล้วหนูจะส่งมอบโครงการนี้ให้กับพี่ ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ เพราะว่าพี่ ๆ เหล่านั้นเขาจะรู้จักชุมชนของเขาดีส่งต่อให้เขา แต่หนูมีความคิดที่จะพัฒนาชุมชนในประเทศให้มีความยั่งยืน ^{๘๑}	

ประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ห้องประชุมโรงเรียนโสมสิต
สโมสร์ วัดระฆังโสมสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ดร.
- ๒ พระบัวล้อม ตปสีโล
- ๓ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๔ นายประวิทย์ บุรณมานัส
- ๕ คุณนรีชา สิริธการ
- ๖ นายบัญชา เทียบศิริ
- ๗ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๘ นายวิชัย นาสมนนธ์
- ๙ นายสิปปกร บุณนาค
- ๑๐ นางสาวเขมณิจ อ้าแห
- ๑๑ นางสาวกัลยา งามพัฒนกุล
- ๑๒ นายถาวร อ่อนวงศ์

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๑๐ : ผลการประชุมครั้งที่ ๑๐ ณ ห้องประชุมโรงเรียนโสมสิตสโมสร์ วัดระฆังโสมสิตาราม

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง คณะนักวิจัยชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ งานวิจัยนี้เริ่มจัดให้มี “มัคคุเทศก์	๑. ได้ทราบถึง ป ั ญ ุ ห า แ ล ะ ะ

^{๘๑} คุณกาญจนา แฉบแหลมกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้านนิตยาไถ่ย่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>น้อย”เป็นเป้าหมายหลัก รองลงมาคือการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว หมายถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพที่จะดึงดูดคนเข้ามาท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการมีเศรษฐกิจหมุนเวียนในองค์กรรวม โดยที่จุดประสงค์ของงานวิจัยก็คือต้องการให้ชุมชนเอาสิ่งที่เป็นจุดเด่นออกมาให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ ชุมชนมีวัตถุประสงค์อะไร มีอะไรที่จะแสดงให้ผู้มาท่องเที่ยวได้ชม จึงต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการโครงการเข้ามาดูแลและขับเคลื่อนการทำงาน^{๘๒}</p>	<p>ความต้องการของชุมชน วัดพระยาทำเกี่ยวกับการท่องเที่ยว</p> <p>๒. ได้ทราบบริบทวิถีชีวิต</p>
๒	<p>เรื่อง การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชน</p> <p>นายบัญชา เทียบศิริ นำเสนอ ชุมชนของผมพึ่งตนเองมีตลาด มีกล้องวงจรปิด เราพึ่งตนเอง เราพึ่งรัฐบาลไม่ได้ กล้องก็เป็นกล้องดำหมี ขอdukuyakมาก เพราะฉะนั้นเราอาศัยความร่วมมือของชุมชนเราต้องพึ่งตนเอง ผมเป็นอดีตของที่ปรึกษาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน คือเราจะพึ่งทางรัฐไม่ได้ ชุมชนผมมีคคทศกเข้ามานานแล้ว จาก ม.ธรรมศาสตร์ และปัจจุบันผมเปลี่ยนแปลงเนื่องจากชุมชนผมเป็นย่านการค้า ผมก็พลิกตรงนี้อา แม้คำพูดภาษาอังกฤษได้แทนมีคคทศกไปเรียนที่ ม.ธรรมศาสตร์สัปดาห์ละ ๓ วัน เพราะฉะนั้นฝรั่งเข้ามาตรงไหนเงินหล่นตรงนั้น เขาไปเรียนได้ใบประกาศนียบัตรมาติดหน้าร้านมีคคทศกผมเคยนำผู้สูงอายุไปเที่ยวราชบุรี มีคคทศกก็มาบรรยายประวัติศาสตร์วัดโน้นวัดนี้ ปลื้มกันใหญ่ แต่ของผมเป็นตลาดก็ต้องปรับเปลี่ยนแบบนี้ ท่านจำไว้นะที่ท่านพูดว่าท่านจะให้กล้องมาหากกล้องไม่ดี เอาเงินที่ไหนมาซ่อม ถ้าให้ดีควรให้เขายืนด้วยลำแข้งของเขา มากกว่า ทำอย่างไรที่จะส่งเสริมอาชีพเขา ทำอย่างไรที่จะต่อเติมตรงนี้ และก็หาช่วยแต่ถ้าเอามาให้อย่างนี้ผมไม่เห็นดีด้วย^{๘๓}</p> <p>คุณประวิต บุรณะมานัส นำเสนอ ตัวแทนชุมชนวัดระฆัง คือด้านงานเอกสารประวัติของวัดระฆังผมพอที่จะหาได้ผมพอที่จะทำขึ้นมาเป็นภาพโมเดลได้ ทำเป็นแผนผังว่าตรงนี้ตรงนี้ช่วยให้เกิดไอเดียได้ ประวัตินี้มันมีตั้งแต่วัดบางหัวใหญ่ แต่การที่จะตั้งคณะกรรมการทั้ง ๔ ชุด ที่มีฝ่ายวิชาการ ฝ่ายสิ่งแวดล้อม ฝ่ายการเงิน ต่าง ๆ มันยากนะครับ ปัจจุบันนี้ผมเป็นที่ปรึกษา ไม่เป็นคณะกรรมการ คณะกรรมการส่วนใหญ่ก็พึ่งประธาน แบบมีรายชื่อหาได้ แต่หาคนทำงานมันหายาก ตอนแรกผมก็ไม่</p>	<p>การเป็นอยู่ และการทำงานในรูปแบบเครือข่ายของชุมชนวัดระฆังโฆสิตาราม</p> <p>๓. ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการขับเคลื่อนการทำงานของชุมชนวัดระฆังโฆสิตาราม โดยใช้หลัก “บวร” ได้แก่ คณะกรรมการที่มีพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารและครูในโรงเรียนร่วมกันขับเคลื่อนและประสานงาน</p>

^{๘๒} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ห้องประชุมโรงเรียนโฆสิตสโมสร วัดระฆังโฆสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๘๓} นายบัญชา เทียบศิริ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ห้องประชุมโรงเรียนโฆสิตสโมสร วัดระฆังโฆสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	<p>คิดว่ามันจะยาวขนาดนี้ที่ผมรับปากนะครับ ผมคิดว่าจะมีได้กมาสอนเป็นมัลคฤเทศก์และก็เอาประวัติศาสตร์ใส่ ชุมชนวัดระฆังระหว่างพระกับคราวัส ไม่ค่อยดีเพราะว่าพระที่มาเสนอโครงการเป็นพระมาจากที่อื่นมาอยู่วัดระฆังไม่ใช่พระที่อยู่วัดระฆังมานาน และส่วนหนึ่งเป็นพระอีสานมาอยู่วัดระฆังเสนอให้ไล่ชุมชนออกไปทำให้คนทำมาหากินไม่ได้เกิดการเปรียบเทียบระหว่างวังหวังกับชุมชนวัดระฆัง^{๘๔}</p> <p>นายวิชัย นาสมยนต์ นำเสนอ นี่เป็นสื่อในการพัฒนาคนให้ขับเคลื่อนไปด้วยกัน ไม่ใช่ทำเพียงจุดใดจุดหนึ่ง^{๘๕}</p> <p>นางสาวเขมฉนิจ อำแห นำเสนอ ครูก็ได้ประโยชน์โดยตรงนะคะ หากทำแหล่งเรียนรู้ขึ้นมา ก็กลายเป็นผลงานของคุณครู แต่สิ่งสำคัญให้ยึดว่าเด็กได้อะไร^{๘๖}</p> <p>นายประวิต บุรณมานัส นำเสนอ หลวงพ่อท่านมีเมตตาให้ชายของปรากฏว่าเป็นสลัมเลยครับ กางเต็นท์นอนตรงนั้นเลย ตีกัน กินเหล้าเมา มีทั้งรถเขี่ยอะไรต่าง ๆ เข้ามา ยังดีที่ใช้อำนาจทหารไล่หมดเลย ที่นี้รายชื่อคณะกรรมการผมจะหาที่ไหนได้^{๘๗}</p>	<p>ร่วมกับชุมชนอื่นในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด</p>

ประชุมครั้งที่ ๑๑/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ พระมหาพิรธ จนทสโร
- ๒ พระบัวลือ ตปสีโล
- ๓ พระสรานุพร จุกวโร
- ๔ พระมหาสันติ ญาณเมธี
- ๕ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๖ คุณสุณี พันพุทธ
- ๗ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์

^{๘๔} คุณประวิต บุรณมานัสกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ห้องประชุมโรงเรียนโฆสิตสโมสร วัดระฆังโฆสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๘๕} นายวิชัย นาสมยนต์ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ห้องประชุมโรงเรียนโฆสิตสโมสร วัดระฆังโฆสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๘๖} นางสาวเขมฉนิจ อำแหกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ห้องประชุมโรงเรียนโฆสิตสโมสร วัดระฆังโฆสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๘๗} คุณประวิต บุรณมานัสกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๐/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ห้องประชุมโรงเรียนโฆสิตสโมสร วัดระฆังโฆสิตาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

- ๘ คุณนীরชา สิทธิการ
 ๙ นางชูศรี รัตนสมบุญ
 ๑๐ นางสาวกัลยา งามพัฒนกุล
 ๑๑ นายถาวร อ่อนวงศ์
 ๑๒ นายภากร เข้มหนู
 ๑๓ นายกอบเกื้อ โพธิ์อบ
 ๑๔ นายชัยภัทร ทวีวงศ์
 ๑๕ คุณประนอม นาคโสมณ
 ๑๖ คุณทิพย์โธมาศ มณีสุวรรณ
 ๑๗ นางเพ็ญวิภา ปิสิมสรไชย
 ๑๘ คุณพรเพ็ญ กระจกแสง
 ๑๙ คุณปิ่นณภา ศรีเจริญสุข
 ๒๐ คุณแววตา ขวัญอยู่
 ๒๑ คุณกาญจนา ยามวันดี
 ๒๒ นางสาวธิดาภรณ์ บุรณมานัส
 ๒๓ นางสาวประภัสรา วิทยาคะลี
 ๒๔ คุณกมลมาศ ตันนันทยุทธวงศ์
 ๒๕ นายวิชัย นาสมนนต์

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๑๑ : ผลการประชุมครั้งที่ ๑๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง ประธานในที่ประชุมแจ้งให้ทราบ วันนี้ที่ได้เชิญชุมชนทั้ง ๙ วัดมาประชุมร่วมกันเพื่อเลือกตั้งคณะ ประธานคณะกรรมการชุมชน ๙ วัด ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการ ฝ่ายสงฆ์ และประธานคณะกรรมการฝ่ายฆราวาส หลังจากนั้นจะมีการ เปลี่ยนแปลงการทำงานร่วมกันทั้ง ๙ วัด ๙ ชุมชนภายใต้การขับเคลื่อนคำ ว่า “คณะกรรมการสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัดกรุง ธนบุรีศรีมหาสมุทร ” คำว่าประชาคมในที่นี้แปลว่า การที่ประชาชนรวมกัน เป็นกลุ่มขับเคลื่อนเพื่อชุมชนของตนเอง มีประธานทำหน้าที่ประสานงาน ทั้ง ๙ วัด เพื่อให้เกิดขบวนการขับเคลื่อนของ “บ ว ร” อย่างครบ องค์ประกอบ ประธานฝ่ายฆราวาส ประสานงานกับชุมชน โรงเรียน และ หน่วยงานภาครัฐ ส่วนประธานฝ่ายสงฆ์ มีหน้าที่ประสานงานกับวัดต่าง ๆ ทั้ง ๙ วัดเพื่อให้วัดมีการประสานงานกับชุมชนของตนเอง นอกจากนั้น งานวิจัยจะต้องมีทฤษฎีเข้ามาร่วม เช่น ทฤษฎีเศรษฐกิจ	๑. ได้มีการ จัดตั้ง คณะกรรมการ การขับเคลื่อน กระบวนการใน การดำเนินงาน การพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด ใน ลักษณะของ เครือข่ายทั้ง ๙ ชุมชนมีการ ทำงานร่วมกัน

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	<p>พอเพียง และภาคประชาชาติ ซึ่งจะมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยขับเคลื่อนร่วมกับคณะกรรมการชุมชน ฯลฯ</p> <p>การอบรมด้านการประกอบอาชีพ ชื่อโครงการ “โครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารไทย และภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นเพื่อพัฒนา ๙ ชุมชนฝั่งธนบุรี” ภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง “ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมรดกเทศก้น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” คิดค้นสูตรอาหาร โดย คุณนิตยา ลักษณะวิสิทธิ์ ซึ่งจะไม่มีการจดลิขสิทธิ์ และการอบรมมรดกเทศก้น้อยจะมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การรับรอง ประกอบด้วย กระทรวงการท่องเที่ยว ผู้ที่ผ่านการอบรมจะต้องผ่านการอบรม ๑๐ วัน ถึงจะรับใบประกาศนียบัตร และสามารถไปประกอบอาชีพได้ในหลักสูตรประกอบด้วย อาหาร และสุขอนามัย</p> <p>ในส่วนสิ่งแวดล้อม จะจัดหน่วยงานของ กรุงเทพมหานคร เข้ามาอบรม และมีใบประกาศนียบัตรรับรองให้กับผู้เข้าอบรมทุกท่าน</p> <p>หลักสูตรมรดกเทศก้น้อยเป็นหลักสูตรที่สำคัญ ซึ่งจะเป็นหลักสูตรเฉพาะของชุมชนนั้น ๆ เท่านั้น</p> <p>การประชุมครั้งต่อไปจะมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาร่วมสังเกตการณ์ด้วย^{๘๘}</p>	<p>เกิดความรักความสามัคคีและ</p> <p>ความสัมพันธ์อันดีใน ๙ วัด ๙ ชุมชน และ ๙ โรงเรียน</p>
๒	<p>เรื่อง การเลือกตั้งประธานคณะกรรมการชุมชน ๙ วัด ฝั่งธนบุรี</p> <p>ในที่ประชุมได้มีมติร่วมกันในการเลือกตั้งประธานคณะกรรมการ ฝ่ายสงฆ์ และฝ่ายฆราวาส ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. คณะสงฆ์วัดหงส์รัตนารามราชวรวิหาร เป็นประธานคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์^{๘๙} ๒. ประธานชุมชนวัดนาคกลาง เป็นประธานคณะกรรมการฝ่ายฆราวาส^{๙๐} ๓. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เป็นเลขานุการ^{๙๑} <p>นอกจากนั้น มติในที่ประชุมยังได้เปลี่ยนจาก “ชุมชน ๙ วัด” เป็น</p>	

^{๘๘} ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ ไชยชนะ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๑/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๘๙} คุณนิตยา สิริธการ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๑/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๙๐} คุณสุณี พันพุกกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๑/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๙๑} คุณนิตยา สิริธการ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๑/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	“สมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัดกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร” และเปลี่ยนคำว่า “ชุมชน” เป็น “สมัชชาชุมชน” ^{๙๒}	
๓	<p>เรื่อง การประชุมครั้งต่อไป</p> <p>มติที่ประชุมได้มีการนัดประชุมครั้งต่อไปดังนี้</p> <p>วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ประชุมคณะสงฆ์ ๙ วัด เพื่อปรึกษาหารือกระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวร่วมกับอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ณ วัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป</p> <p>วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ประชุมใหญ่คณะกรรมการสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัดกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป^{๙๓}</p>	
๔	<p>เรื่อง อื่นๆ</p> <p>การประชุมครั้งต่อไป มอบหมายให้คณะกรรมการฝ่ายสิ่งแวดล้อมของแต่ละชุมชนนำปัญหาของตนเองมาปรึกษาหารือเพื่อหาทางแก้ไขร่วมกัน</p>	

ประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

- ๑ พระครูอาทรวรานุโยค
- ๒ พระมหากษัตริย์ภักดี ปณฺญาวโร
- ๓ พระมหาพิรธ จนฺตสโร
- ๔ พระครูประทีปกิจจาภิรม
- ๕ พระปริยัติวิโรปกการ
- ๖ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๗ พระครูสถิตรัตนพงษ์
- ๘ พระมหาสันติ ญาณเมธี
- ๙ พระครูไพบุลย์รัตนาราม
- ๑๐ พระสรานุพร จกกวโร
- ๑๑ พระสมหมาย ฐิตปัญโญ

^{๙๒} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๑/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๙๓} นายวิชัย นาสมนต์กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๑/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

- ๑๒ พระครูธรรมธรรวเรเดชา อคฺคเตโช
 ๑๓ น.ส.ยุวีรัตน์ รัตนาคินทร์
 ๑๔ นางเอกสิทธิ์ คล้ายแดง
 ๑๕ นางสาวนฤมล ดวงสุวรรณ
 ๑๖ นางสาวปาลิน หนูช่วย
 ๑๗ พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ดร.
 ๑๘ น.ส.ฐาปนีย์ ฐานีรัตน์

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๑๒ : ผลการประชุมครั้งที่ ๑๒ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	<p>เรื่อง คณะนักวิจัยชี้แจงกระบวนการทำงาน และความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ</p> <p>พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ดร. นำเสนอ ในเบื้องต้นก็มีแค่ ๖ วัด เมื่อได้มีการประชุมร่วมกับทางวัดทางชุมชนแล้วก็ได้ขยายออกเป็น ๙ วัด งานวิจัยนี้ได้ผลจากการร่วมประชุม และความสามัคคีด้วยกัน ในเบื้องต้นก็มีเฉพาะคณะกรรมการต่อมาได้ขยายสู่ผู้ที่มีส่วนร่วมอื่น ๆ ดังนั้นจึงได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อนำเสนอต่อกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กรมการศาสนา ดังที่เห็นได้ขยายตัวขึ้นเยอะมาก</p> <p>ผลที่เราเห็นจากการประชุมก็จะเห็นว่ามีความร่วมมือ ทั้ง ๔ ฝ่าย มีการอบรมทำอาหาร ผมเองก็อาจารย์สอนอยู่ที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะมนุษยศาสตร์ ด้านภาษาอังกฤษ ก็ได้นำเอาความรู้มาช่วยเหลือญาติโยมให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าต่อไปวันนี้ก็เป็นการประชุมของคณะสงฆ์ ๙ วัด เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน</p> <p>จุดนี้เป็นจุดสำคัญคนมาเที่ยวก็จะได้รับความเป็นมาของวัดวาอารามของเรา การอ่านจากหนังสือก็จะไม่ได้ธรรมดาครับ แต่เรามีคนไปบรรยายช่วยให้ได้ธรรมมากขึ้น^{๑๔}</p> <p>ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าว ในเบื้องต้นงานวิจัยทำแค่ ๖ วัด เนื่องด้วยการประชุมครั้งแรก ชุมชนต้องการให้มีการท่องเที่ยว ๙ วัด เหมือนกับฝั่งพระนคร โครงการนี้เป็นโครงการที่ดีเพราะเราใช้ “บวร” ในหลวงใช้ครั้งแรกที่วัดพระราม ๙ บางวัดมีบ้านหรือชุมชนอยู่ล้อมรอบไปหมด แต่จะกรมกลืนกันทั้งหมดหรือไม่สำคัญเท่ากับการมีโรงเรียนแต่ไม่มีเด็กมาเรียน พระพุทธศาสนาของเราต้องอาศัยพุทธบริษัท ๔ ใน</p>	<p>๑. คณะสงฆ์ในชุมชน ๙ วัดได้มีการ</p> <p>บริหารงานร่วมกันในรูปแบบของเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม</p>

^{๑๔} พระมหาวิเชียร ปรีชาโน, ดร. กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>การทำ “บวร” ต้องทำให้ญาติโยมเห็นสิ่งที่ดีเป็นส่วนใหญ่ เห็นส่วนที่เสียเป็นส่วนน้อย สมัยก่อนประชาชนเจ็บป่วย หรือคลอดลูก ตั้งชื่อลูกก็ต้องไปหาพระสงฆ์ในวัดตั้งนั้นการผูกพันของชุมชนกับวัดมีมาแต่โบราณอยู่แล้ว ในงานวิจัยที่จะต้องพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด คือใช้ศาสตร์ของพระราชา คือ ความพอมี พออยู่ พอกินของคนในชุมชน ตอนนี้เรากำลังอบรมด้านอาชีพอยู่ที่ร้านป่านิด สาขาปิ่นเกล้า เพื่อนำความรู้มาประกอบอาชีพในชุมชนให้บริการนักท่องเที่ยว สุดท้ายที่จะเข้ามากำกับและดูแล คือ กรมการศาสนา และจะมีอีกก็คือ สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ ตอนนี้เรามีประธานสมัชชาของแต่ละวัด ถ้าเป็นประธานใหญ่ คือ คุณเสริฐศักดิ์ เป็นประธานเครือข่ายสมัชชาองค์กรท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัดกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร และมีประธานฝ่ายสงฆ์ คือ คณะสงฆ์วัดหงส์รัตนาราม^{๙๕}</p>	
๒	<p>เรื่อง การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอของชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ</p> <p>นายเอกสิทธิ์ คล้ายแดง นำเสนอ ทางกรมการศาสนามีความดีใจอย่างยิ่งที่ทางวัด และมหาจุฬาฯ ได้ร่วมมือกันในการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว สำหรับทางโครงการนี้ผมชอบอย่างหนึ่ง คือ ผลประโยชน์ตกกับชุมชน และวัด ทีมงานนักวิจัยเป็นแค่ผู้ขับเคลื่อนช่วยเท่านั้น อย่างแรกอยากจะขอความเมตตาจากพระเดชพระคุณหลังจากการประชุมครั้งนี้แล้วการที่จะทำให้อวัดและชุมชนดีขึ้นผมว่าค่อย ๆ ทำ แต่ว่าขอให้เปิดใจรับเถอะครับ ถึงแม้ว่ากรมการศาสนาสนับสนุนงบประมาณไปแล้วต่อไปอีก ๒ ปี ๓ ปี อาจจะไม่เพียงพอหรือบูมในช่วงแรก ๆ แต่มันเป็นความยั่งยืนของชุมชน เด็กในชุมชนได้มาเรียนรู้ พระสงฆ์ได้ฝึกตนเองในการต้อนรับโยม ส่วนเรื่องรายละเอียดค่อยมาพูดคุยกัน นักท่องเที่ยวจะหลังไหลเข้ามาท่องเที่ยว ดูจากรายชื่อวัดเหล่านี้มีต้นทุนทางประวัติศาสตร์เยอะมีต้นทุนที่ดีอยู่แล้ว</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ๒. ทฤษฎีการจัดการตามสถานการณ์ <p>โดยปกติของคนไทยเรามีความเชื่อเรื่อง ๙ วัด และมาเที่ยวแต่ละวัดอยู่ไม่นานครับ เพราะเขาต้องทำเต็ม กรมการศาสนาเคยจัด ไปเข้าพระที่วัดบวรฯ และผู้ไปเที่ยวครบ ๙ วัดก็จะได้รับพระ ลักษณะของนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน บางกลุ่มไม่สนใจศาสนสถาน ไม่สนใจอะไรใน</p>	

^{๙๕} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	<p>วัดทั้งสี่ อีกกลุ่มสนใจมากเวลาไปวัดถามมีประวัติศาสตร์อะไรบ้าง มีสิ่งสำคัญอะไรบ้าง และมีอีกกลุ่มหนึ่งที่ผมยังไม่เคยรับมือคือ คนจีน คราวนี้เวลาเราตีไซน์กิจกรรมที่จะให้เขามาทำ ผมมองสองส่วนนะครับ ๑. คนมาเที่ยวก็ได้ ๒. วัดก็ได้ คนมาได้ทำบุญ ได้ประกอบศาสนาพิธีหรืออะไรต่าง ๆ ได้ทำสมาธิ ผมมองว่า แนวทางของการเผยแผ่ คืออะไร อีกอันหนึ่งวัดก็ต้องได้ ถ้าเราไม่มีกิจกรรมเข้าจะแตกฝั่ง แต่ถ้ามีกิจกรรมเข้าก็จะรวมกลุ่มกันง่ายต่อการจัดการคน และพื้นที่ ให้ดีต้องมีคนถือไม้ค้ำนำเสนอว่าสถานที่สำคัญอยู่ตรงไหนเดินทางไหนนะครับ นักท่องเที่ยวมีบริบทที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่วัดต้องมี คือ ห้องน้ำ และน้ำดื่มควรมี เพราะคนเดินทางมันเหนื่อย นี่เป็นบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามสถานการณ์ เพราะบริบทของแต่ละวัดมันไม่เหมือนกัน^{๙๖}</p> <p>พระมหาอภิรักษ์ ปญญาวโร เลขานุการเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม นำเสนอ โกดท์ที่เราฝึกเตรียมไว้เนี่ย จะมาอยู่ประจำอยู่วัด หรือว่าชุมชนนั้น ๆ ที่เราจัดเตรียมไว้ใช่ หรือไม่ และก็เวลากลุ่มทัวร์แต่ละกลุ่มหรือว่าผู้ที่มาท่องเที่ยวที่เข้ามาจะมีเจ้าหน้าที่เป็นคนนำกลุ่มนักท่องเที่ยวมา เมื่อถึงแล้วจะมีเจ้าหน้าที่ประจำชุมชนนี้ที่เราจัดเตรียมไว้เนี่ยเป็นคนนำเที่ยวในชุมชนของเราในวัดของเราแบบนี้ใช่หรือไม่^{๙๗}</p> <p>พระบัวลือ ตปสีโล นำเสนอ ในจำนวน ๙ วัดนี้จะต้องคุยกันว่า จะกำหนดจุดขึ้นรถที่วัดประยูร แล้วไปจบที่วัดระฆัง หรือขึ้นที่วัดระฆังแล้วไปจบที่วัดประยูร หรือจะขึ้นที่วัดไหนจะถือเอาอะไรเป็นหลัก ส่วนว่าเวลานักท่องเที่ยวเข้าแต่ละวัด ก็จะมีโกดท์ประจำแต่ละวัดพาเที่ยวภายในวัดและชุมชน ส่วนว่าแต่ละวัดจะให้ชมจุดไหน ใช้เวลาเท่าไร แต่ละจุดใช้เวลาที่นานที่สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของทางวัด และชุมชนเป็นผู้จัดเตรียมให้ทางทีมงานนักวิจัยเพียงแต่รวบรวมข้อมูลให้ทางหน่วยงานที่จะมารองรับหลักสูตรเท่านั้น^{๙๘}</p> <p>พระมหาพิรธ วัดโมลีโลกยาราม นำเสนอ อยากจะเสนอนิดหนึ่งนะครับว่า ในเมื่อเราบริการแล้วอยากให้มีโกดท์ประจำรถ ๑ คนที่จะ</p>	

^{๙๖} นายเอกสิทธิ์ คล้ายแดง เจ้าหน้าที่กรมการศาสนากล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๙๗} พระมหาอภิรักษ์ ปญญาวโร เลขานุการเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยารามกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่

^{๙๘} พระบัวลือ ตปสีโลกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>คอยขับเคลื่อนว่าวัดแต่ละวัดมีความสำคัญอย่างไร เพื่อให้มีแรงจูงใจที่จะชมวัดต่อไป อันนี้ยากให้มีบ้าง^{๙๙}</p> <p>นายเอกสิทธิ์ คล้ายแดง นำเสนอ โดยปกติของคนเที่ยววัดแล้วจะชอบทำบุญ แต่พอเที่ยวก็จะเริ่มหิวแล้ว สรุปล้วนนี้สำคัญก็คือ ทุกวัดควรมีอาหาร น้ำดื่ม หรือสินค้าราคาถูก กาแฟร้อน คนเขามาเที่ยวก็จะเห็นว่าวัดมีการรองรับ เรื่องปากท้องของโยมนั้นเป็นเรื่องสำคัญ^{๑๐๐}</p> <p>ผศ.ดร. ชีรภัค ไชยชนะ นำเสนอ การจัดกิจกรรมอยู่ที่ “บวร” แต่ให้ประหยัดที่สุด และได้ประโยชน์สูงสุดกับวัด บ้าน และโรงเรียน ทางโรงเรียน ทางวัด ทางชุมชนมีอะไรก็เอาออกมาขาย เอาออกมาแจกช่วยเหลือกัน ในเรื่องเหล่านี้ “บวร” จะต้องมาพูดคุยตกลงกัน^{๑๐๑}</p> <p>พระครูประทีปกิจจาภิรม นำเสนอ จากการประชุมกันมาได้พิจารณาแล้วจะเห็นว่าได้ประโยชน์มากมายมหาศาล วัดแต่ละวัดนั้นมีนักท่องเที่ยวได้รู้จัก แต่ว่าต่างคนต่างปฏิบัติ ต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างมีก็จะเกิดความสามัคคี เกิดความเหนียวแน่น ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีซึ่งแต่ละชุมชนไม่เคยพูดคุย ไม่เคยติดต่อกัน ก็จะเกิดความรักใคร่ เมื่อเราได้มาร่วมมือกัน ๙ วัด ๙ ชุมชน ๙ โรงเรียน ก็จะมีความรักใคร่สามัคคีปรองดองต่อกัน อย่างนี้ถือว่าเป็นความคิดที่ดี แต่ละวัดมีความสำคัญ ไม่ว่าจะสิ่งสำคัญมาก หรือมีสิ่งสำคัญน้อย ก็ถือว่าเป็นความสำคัญ เพราะว่าเราคือประเทศไทย เพราะฉะนั้นขอสนับสนุนโครงการนี้ตลอดไป^{๑๐๒}</p> <p>พระครูธรรมธรรวเรเดชา วัดประยุรวงศาวาส นำเสนอ ตามที่ผมดูยังไม่เห็นคณะกรรมการของวัดประยูร ที่บอกว่า ๙ วัดยังไม่ครบ ที่เห็นมีรายชื่อ นี่ก็เป็นรูปธรรมขึ้นแล้ว ถ้ามีรายชื่อครบทั้ง ๙ วัดก็น่าจะดี วัดประยูรเขามีการบริหารจัดการอยู่แล้ว เขามีมีคฤหบดีก็น้อยอยู่แล้ว เขามีแบบฟอร์มอยู่แล้วมีมีคฤหบดีก็น้อยเข้ามาทำงานอยู่แล้ว ทางวัดได้รวบรวมประวัติพิมพ์ และก็เอามาแจกเด็ก เด็กก็เอาไปอ่านแต่ยังไม่เป็นหลักสูตร ทุก</p>	

^{๙๙} พระมหาพิรธรรกกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่

^{๑๐๐} นายเอกสิทธิ์ คล้ายแดงกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่

^{๑๐๑} อาจารย์ชีรภัค ไชยชนะกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่

^{๑๐๒} พระครูประทีปกิจจาภิรมกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>วันนี้ก็เห็นนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว แต่มันก็ยังไม่มีคนที่ยคอยแนะนำแบบ เป็นกิจจะลักษณะ เคยไปเที่ยวต่างประเทศวัดมหายาน ซึ่งแตกต่างจาก เถรวาทรามมาก เราสู้เขาไม่ได้ เขามีความสะอาดมาก มีพระนำพาชมวัด และสุดท้ายก็จะมีของที่ระลึก พอเรามามองดูของเราเราสู้เขาไม่ได้ อย่าง ขึ้นไปศาลาแต่ละชั้นเขาทำเรียบร้อยมาก มีน้ำดื่ม มีรูปบูชา มีเจ้าหน้าที่ คอยบริการ อย่างวัดประยุรเขาก็จะมีการบริหารจัดการของกลุ่มหนึ่ง ที่ เสนอวัดประยุรเข้าวงการ UNESCO เพราะว่าย่านกุฎีจีนมีหลายศาสนา มีหลายวัฒนธรรม สำหรับวัดประยุรที่มีข้อมูลที่เป็นไกด์มีอยู่แล้วแต่ยังไม่ มีเวลาตรวจทำเป็นหลักสูตร^{๑๐๓}</p> <p>พระสรานุกร จุกวโร นำเสนอ วัดอาตมาเป็นวัดปิด วัดปิดกับวัด เปิดไม่เหมือนกัน วัดเปิดเป็นวัดสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ส่วนใหญ่วัด เปิดจะปิดเร็ว แต่วัดปิดจะปิดช้าประมาณ ๒ ชมถึงจะปิด วัดเปิดไม่เกิด ๑๖ นาฬิกา วัดอิตมาไม่ค่อยมีห้องสุขา ก็ต้องขอห้องน้ำ หากมีงานก็ต้อง ใช้รถสุขา ส่วนใหญ่เรื่องห้องน้ำสำคัญเวลาปวดท้องทุกข์ทรมานมาก วัด พระยาทำ ก็มีเจดีย์ไม้ย่อ ๑๖ ทรงระฆังคว่ำ สมัยก่อนผู้เฒ่าผู้แก่เขาว่า กรูแตก ถ้ากรูแตกขอพระสักองค์หนึ่ง เขาบอกว่าเอาไม่ได้ เพราะมีงู จงอางเผื่ออยู่ เมื่อก่อนก็ไม่เข้าใจว่า ๔.๐ พอได้มาประชุมก็เข้าใจว่า ระยะทางจากวัดระฆังถึงวัดประยุร ก็ ๔ กิโลเมตร^{๑๐๔}</p> <p>พระมหาสันติ ญาณเมธี นำเสนอ ความสะอาดเป็นเรื่องสำคัญ แต่ ความสะอาดบางอย่างก็เป็นเรื่องความปลอดภัย คือ พระของอาตมานี้ ถูกแมวกัดก็ต้องไปฉีดยาที่โรงพยาบาล ดังนั้นก็ขอฝากเอาไว้ว่าเรา ควรทำอะไรดี^{๑๐๕}</p> <p>นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง นำเสนอ ใน ฐานะได้รับเลือกให้เป็นประธานองค์กรฯ ขออธิบายการทำงานของ หลักสูตรฝ่ายวิชาการ การจัดตั้งฝ่ายคณะกรรมการเราประกอบไปด้วย บ้าน (ปราชญ์ชาวบ้าน) ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองที่เป็นอยู่ วัดพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด โรงเรียนก็จะมาอยู่ในส่วนวิชาการ มาช่วยกัน รวบรวมข้อมูลทำเป็นหลักสูตรในส่วนนี้ผมเห็นด้วยนะครับ ในส่วน</p>	

^{๑๐๓} พระครูธรรมธรรตราชกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่

^{๑๐๔} พระสรานุกร จุกวโรกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่

^{๑๐๕} พระมหาสันติ ญาณเมธีกล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	คณะกรรมการอีก ๓ ฝ่าย ก็เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายสิ่งแวดล้อมก็จะดูแลในเรื่องของสถานที่ ความสะอาด ห้องน้ำ ห้องสุขาต่าง ๆ ส่วนฝ่ายอาชีพก็จะมีหน้าที่ในการดูแลเรื่องร้านค้าความเป็นระเบียบของผู้ค้าขายในพื้นที่ที่เหมาะสม และฝ่ายบัญชีก็จะดูแลในเรื่องของค่าใช้จ่าย การทำบัญชีจากรายได้ที่เกิดขึ้น ^{๑๐๖}	

ประชุมครั้งที่ ๑๓/๒๕๖๑ ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๒ นายกฤต นาคชื่น
- ๓ นายวีรรัฐ ฉันทสุวรรณ
- ๔ นายวิทยา ศรีตรัย
- ๕ นางสาววรรณิ์ ไชยหม้อ
- ๖ นางสาวณัตติภาภรณ์ มนูญผลมัน
- ๗ นางนพรัตน์ ทวีศักดิ์
- ๘ นายธีระวัส ปุษภาค
- ๙ นางชุนนุพร รัตนารมย์
- ๑๐ นางสาวนฤมล คำแหง
- ๑๑ นางศิริพร ทองสุข
- ๑๒ นางสาวตรีรัตน์ ทองระอา
- ๑๓ นางสาวอัจฉราพร เกติพันธ์
- ๑๔ นางสาวมารีศา رایณะสุข
- ๑๕ พระครูอาทรวรานุกโยค
- ๑๖ พระมหานุรักษ์ ปญญาวิโร
- ๑๗ พระมหาสมบัติ สีลเตโช
- ๑๘ พระมหาพิรธ จนุทสโร
- ๑๙ นายสมชาย อินทรมหันต์
- ๒๐ นายสมาน คลีฉายา
- ๒๑ นางสาวาล อินทรมหันต์
- ๒๒ นางเบญจวรรณ วรรณอุบล
- ๒๓ นางสาวสุณี พันพุท

^{๑๐๖} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่

- ๒๔ นางสาวรชญา เสนุกุล
 ๒๕ นางสาววรรณณี แป้นไทย
 ๒๖ นางเพ็ญศรี ปลื้มสระไชย
 ๒๗ นางนงเยาว์ เครือเสนา
 ๒๘ นางรินทิรา เขมสิริวัฒน์
 ๑๙ นางแววตา ขวัญอยู่
 ๓๐ นางสาวกมลมาศ ตันนันทยุทธวงศ์
 ๓๑ นางสาวประภัสสรา วิทยาคะลี
 ๓๒ นายสมชาย แก้วฉนวน
 ๓๓ นายสายันต์ น้อยใหญ่
 ๓๔ นางเพ็ญศรี ขำแจ่ม
 ๓๕ นางสาวพิราพร ขยันสำรวจ
 ๓๖ นางสาวปภาดา ทองดีเลิศ
 ๓๗ นางสาวจิราภรณ์ ตันติถาวร
 ๓๘ นายนพวงศ์ ดาววัลย์
 ๓๙ นางสาวสิริทิพย์ วัจนรัตน์
 ๔๐ พระครูประทีปกิจจาภิรมย์
 ๔๑ นายสมบัติ ทองสวัสดิ์
 ๔๒ นายมานพพร แสงอ่อน
 ๔๓ นางสาวเดือนเพ็ญ เจริญสุข
 ๔๔ พระครูสถิตรัตนพงษ์
 ๔๕ พระมหาสันติ ญาณเมธี
 ๔๖ พระครูโพนบูลย์รัตนารักษ์
 ๔๗ พระครูโสภณบุญญาภรณ์
 ๔๘ พระครูประภัสสรสุตธรรม
 ๔๙ พระครูปลัดสุชาติ ฐานจาโร
 ๕๐ พระมหาวรวิทย์ อติเมโธ
 ๕๑ พระครูวินัยธรดิเรก
 ๕๒ นายวิชัย นาสมนต์
 ๕๓ พ.ค.อ.จากรักษ์ ทองโกมล
 ๕๔ พ.ต.ต.บรรเจ็ด พวงสมบัติ
 ๕๕ พ.ต.ท.คมกริช บุญเลิศ
 ๕๖ คุณยุวัฒน์ รัตนนาคินทร์
 ๕๗ คุณสมบัติ ทองประเสริฐ
 ๕๘ คุณชูศรี รัตนสมบูรณ์
 ๕๙ คุณดวงกมล ปานเปี่ยมเกียรติ

- ๖๐ คุณอิชยา ภัคดีพนา
 ๖๑ คุณนীরชา สิทธิการ
 ๖๒ คุณจรัส แก้วมณี
 ๖๓ คุณชุตินา กฤษกรณ์
 ๖๔ คุณปรัชญา ธัญญาดี
 ๖๕ คุณชไมพร บุญเฉลียว
 ๖๖ คุณชำนาญ ธนสมบุญ
 ๖๗ คุณสัณญา ศรีพิพัฒน์ปราโมทย์
 ๖๘ คุณพีระพงษ์ สงฆ์บุรี
 ๖๙ คุณสุชาดา เห่งนาเลน
 ๗๐ คุณนารี ชลทนนท์
 ๗๑ คุณประนอม นาดโสภณ
 ๗๒ คุณกาญจนา ยามวันดี
 ๗๓ คุณเรไร เสืออยู่
 ๗๔ คุณจรัส แก้วมณี
 ๗๕ คุณชัยภัทร ทวีวงศ์
 ๗๖ คุณเนตรนรินทร์ รุ่งนุรักษ์
 ๗๗ คุณศรันยา สติริเจริญกุล
 ๗๘ คุณวาลี อัครอธิมাত্র
 ๗๙ พระมงคลเมธาวัฒน์
 ๘๐ พระครูสุกิตติโกศล
 ๘๑ พระครูพุทธจริจรรมานุศาสน์
 ๘๒ นายกฤษ อุรัสยนันท์
 ๘๓ พระครูวิบูลสรกิจ
 ๘๔ น.ท.มานะ สกกุลพิทักษ์
 ๘๕ นางยานี อมรวัฒนา
 ๘๖ นายธนบดี ทองสอดแสง
 ๘๗ นายจิรภัทร เพียรการ
 ๘๘ นายศราวุธ แสงอุทัย
 ๘๙ นางสุนิษา ธรรมกิจพานิช
 ๙๐ นายไมตรี หลงโดด
 ๙๑ นายทองมา อนุเฉลิม
 ๙๒ นายไสว ยิ่งยอด
 ๙๓ นายสมชาย แสงอุทัย
 ๙๔ นายไพฑูรย์ บุญบำรุง
 ๙๕ พระมหาสมภาพ ธนวุฑโฒ

- ๙๖ พระสรานุพร จกกวโร
 ๙๗ พระสมหมาย ฐิตปุณฺโญ
 ๙๘ นายกอบเกื้อ โพธิ์อบ
 ๙๙ นายไพโรจน์ ม่วงปาน
 ๑๐๐ นายประยุทธ์ สมวงษา
 ๑๐๑ นายมบุญ เหมือนจันทร์
 ๑๐๒ นายฉลอง ทองลมูล
 ๑๐๓ นายธงชัย ทองอนันต์
 ๑๐๔ นายสุรพล แก่นสมบุญ
 ๑๐๕ นายณรงค์ สัจจวดี
 ๑๐๖ นายสมศักดิ์ ภาสิตา
 ๑๐๗ นางพจนา เส็กมณี
 ๑๐๘ นางมาลี โพธิ์อบ
 ๑๐๙ นายมิ่งขวัญ ยี่มยวน
 ๑๑๐ นายอนุกุล บุญทาทอง
 ๑๑๑ พระมหาสุริยาอภิฑฒโน
 ๑๑๒ นางรัชนีกรปลั่งกลาง
 ๑๑๓ นายชินทร์ สุวรรณวัฒน์
 ๑๑๔ นายสุนทร มณีรัตนศักดิ์
 ๑๑๕ นางสาวยุวรัตน์ รัตนาคินทร์
 ๑๑๖ นางสาวรूपนีย์ ธานีรัตน์
 ๑๑๗ นางสาวปาณีน หนูช่วย
 ๑๑๘ นายชนพล พรหมสุวาน์
 ๑๑๙ นางสาวฟ้า ศรีเมือง
 ๑๒๐ นายวิชัย นาสมยนต์
 ๑๒๑ นางวันเพ็ญ วาเลนทอฟสกี
 ๑๒๒ นางมนัสนันท์ คำชูสิทธิผล
 ๑๒๓ คุณฐิติทา สุขวัต
 ๑๒๔ นางสาวธิดากรณ์ บุรณมานัส
 ๑๒๕ นางพชร เทพวรรณกุล
 ๑๒๖ นางสาวอัจฉรา เจริญศิริ
 ๑๒๗ นางสาวกาญจนา ยามวันดี
 ๑๒๘ นางสาวกัลยา งามพัฒนกุล
 ๑๒๙ นายถาวร อ่อนวงศ์
 ๑๓๐ พระบัวถ่อ ตปสีโล
 ๑๓๑ พระคำเสา สุวิตโต

- ๑๓๒ นายวรชัย งามขำ
 ๑๓๓ นางพิพัฒนา แสงรัตนวงศ์
 ๑๓๔ นางกฤตณ์ ชินกร
 ๑๓๕ นายสีปกร บุณนาค
 ๑๓๖ นางสาวพรพระนาวัล แยมศรี
 ๑๓๗ นางสาวสุกฤตา สอนสัมฤทธิ์
 ๑๓๘ นางสาวศศิญา พิमानแพง
 ๑๓๙ นายเกียรติศักดิ์ สาบสุณ
 ๑๔๐ นางสาวบงกช พิทักษ์
 ๑๔๑ นางศิริกุล อินทร์รักษา
 ๑๔๒ นางสาวดาริณี สมานจิตร
 ๑๔๓ นางสาวภัควลัญช์ คร้ามวงษ์
 ๑๔๔ นางสาวธัญชิวา สุตละมัย
 ๑๔๕ นางสาวเพิ่มพูล วิษาช่าง
 ๑๔๖ นายบัญญัติ วันชัย
 ๑๔๗ นางกรรณิกา บุญมงคล
 ๑๔๘ นายวิชัย นาสมนนต์

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๑๓ : ผลการประชุมครั้งที่ ๑๓ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	<p>เรื่อง การขับเคลื่อนกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน ๙ ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน</p> <p>เป็นประชุมร่วมกันระหว่างคณะนักวิจัย คณะกรรมการของ ๙ ชุมชน ๙ วัด และ ๙ โรงเรียน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย กศน. เขตบางกอกใหญ่ กรมการศาสนา และเจ้าหน้าที่จากสถานีตำรวจนครบาลเขตบางกอกใหญ่ ซึ่งทางคณะนักวิจัยได้ชี้แจงความเป็นมาของโครงการ แนวทางรวมถึงทฤษฎีต่าง ๆ ที่จะใช้ในการทำงานวิจัยอันประกอบไปด้วย บวร (บ้าน วัด และโรงเรียน) ศาสตร์พระราชา (เศรษฐกิจพอเพียง) ทฤษฎี (การบริหารจัดการตามสถานการณ์ และการมีส่วนร่วม) หลักธรรม (บุญกิริยาวัตถุ ๓ พรหมวิหาร ๔ และสังฆวัตถุ ๔) ประกอบเข้าเป็นประชาธิปไตย โดยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และสมาชิกชุมชน ๙ วัด โดยที่หน่วยงานที่เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยและพร้อมให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี</p>	<p>๑. เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายชุมชน ๙ วัด หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน</p> <p>ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ๙ วัด ผังชนบุรี กรุงเทพมหานคร</p>

ประชุมครั้งที่ ๑๔/๒๕๖๑ วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนประถมทวีธาภิเศก แขวงวัด
อรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ คุณณัฐกานต์ จันทร์ทิพย์
- ๒ คุณมาลี สิวังค์เจริญ
- ๓ คุณสมเกียรติ ทองสวัสดิ์
- ๔ คุณยุวดี วาตชลบท
- ๕ พระสรานุพร จุกวโร
- ๖ คุณกอบแก้ว โพธิ์อบ
- ๗ คุณสมเกียรติ เลิศกาญจนภาพร
- ๘ คุณวิไลวรรณ เสงวิวัฒน์ชัย
- ๙ คุณนรีชา สิทธิการ
- ๑๐ คุณเอมอร ตะเกาทอง
- ๑๑ คุณนรวลัยทัศน์ ทัสสิน
- ๑๒ คุณฐิรัชชานันท์ บวรปิยาวัฒน์
- ๑๓ คุณณัฏฐาภรณ์มณูผลมัน
- ๑๔ คุณสุนนา พันธุ์ไพโรจน์
- ๑๕ คุณอานนท์ เดชะ
- ๑๖ คุณปรัชญา ธัญญาดี
- ๑๗ คุณนันทวัฒน์ กิตติวณิชพันธุ์
- ๑๘ คุณวีรินทร์ วงศ์ประชารัตน์
- ๑๙ คุณบัวลือ วรรณสาร
- ๒๐ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๒๑ คุณเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๒๒ คุณธีระรัส ปุษภาค

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๑๔ : ผลการประชุมครั้งที่ ๑๔ ณ โรงเรียนประถมทวีธาภิเศก

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ๙ วัดให้เกิดความยั่งยืน เป็นการประชุมร่วมกันคณะกรรมการสมัชชา ๙ วัด และคณะกรรมการฝ่ายอาชีพในการจัดเตรียมการเปิดงาน ท่องเที่ยว ๙ วัดในช่วงเดือนธันวาคม ๒๕๖๑ ว่าควรอัญเชิญ เสด็จเปิดงาน หรือจะเชิญใครในการเปิดงาน และtrimงาน	๑. ได้รูปแบบการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว ๙ วัดโดยการ ขับเคลื่อนการทำงานโดย ชุมชน ๒. เกิดการกระจายรายได้สู่

	<p>การแสดงต่าง ๆ ทางคณะกรรมการจะจัดโชว์อะไรแสดงอย่างไร ซึ่งความเห็นของที่ประชุมได้ฝากให้แต่ละชุมชนไปเตรียมความพร้อม และคิดเตรียมงานของตนเองที่จะจัดแสดงในวันงาน หลังจากนั้นจะนัดประชุมอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้มีความพร้อมมากขึ้น</p>	<p>ทุกภาคส่วนในชุมชน ๙ วัด ๓. มีการบริการนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ เช่น มีคัคเทศก์ อาหารที่ถูกสุขอนามัย ความสะอาดในพื้นที่</p>
--	---	---

ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ประชาชนใน ๙ ชุมชน พระสงฆ์ ๙ วัด และนักเรียนในโรงเรียนพื้นที่ ๙ วัด ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ๒๒ รูป/คน และผู้ให้ข้อมูลการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน ๒๙ คนมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจำนวน ๓๙๒ ชุด โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ( ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อนำเสนอและอภิปรายผลต่อไป

๔.๒ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ได้แก่ “เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” โดยแบ่งออกเป็น ๒ ด้านดังต่อไปนี้

ด้านที่ ๑ การบริหารจัดการ

วัดเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ ให้สถานที่การศึกษา^{๑๐๗} การบริหารจัดการในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นของวัด ทางวัดจะแบ่งพื้นที่ออกมาให้โรงเรียนส่วนหนึ่งแล้วก็ให้ประชาชนที่อาศัยอยู่เหมือนกับอดีตที่บอกว่าบ้านกับวัดต้องอยู่ด้วยกันมาบ้านวัดโรงเรียนบ้านวัด “บวร”^{๑๐๘} ชุมชนปรกอรุณประชาชนที่นี่ส่วนมากเป็นคนเดิม และคนที่เข้ามาเช่าที่อยู่เพื่อทำงาน และอาชีพหลักคือเป็นข้าราชการ และทำการค้าขาย ในสมัยก่อนชุมชนนี้เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับอาหารที่อร่อยที่สุด^{๑๐๙} อยากให้เปิดการท่องเที่ยวในพื้นที่ วัดที่มีคนมาเที่ยวเยอะเช่น วัดระฆัง วัดอรุณ วัดอรุณ ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก ส่วนวัดอื่นก็เป็นพื้นที่รอง คือคนที่มาเที่ยวมีจุดประสงค์อยู่ ๓ ข้อ

๑. เขาอยากรู้ เรามีวิทยากรเราให้ความรู้

๒. เขาอยากจะทำอาหารท้องถิ่นกิน

^{๑๐๗} นายวีรรัฐ ฉันทสุวรรณ กล่าวในที่ประชุม ๗ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นายเสรีศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง ณ ชุมชนวัดนาคกลาง แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์ ตำแหน่งประธานชุมชนปรกอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๓. เขาต้องการมาซื้อของที่ระลึกเราเป็นเรื่องหลักแล้ว เช่น วัดพระยาทำมีตรอกมะตูมต้องตั้งหน่วย เตรียมเอาไว้ คนมาแล้ว คุณต้องไปวัดเครือข่ายได้กินอาหารนี้ ไปวัดหงส์ได้กินอาหารนี้ นี่เป็นปัจจัยหลักเสริมหน่วยคือความสะดวกสบาย และความปลอดภัย^{๑๑๐}

ทางวิทยาลัยพาณิชยกรรมราชดำเนินจะมีส่วนร่วมในการให้การอบรมและการเป็นมัคคุเทศก์น้อยของเด็ก ในส่วนปราชญ์คงได้จากทางชุมชนที่เป็นผู้รู้ของแต่ละชุมชน และส่วนเด็กที่เป็นมัคคุเทศก์น้อยไม่จำเป็นต้องเป็นนักศึกษาจากวิทยาลัยฯ อย่างเดียว แต่ควรจะเป็นเด็กที่มาจากชุมชนของแต่ละชุมชน^{๑๑๑} ในส่วนของวัดอรุณราชวราราม มัคคุเทศก์ที่มีอยู่แล้ว มีสถาบันการศึกษา และเมืองครุ เช่น โรงเรียนคณะ ๖ วัดอรุณราชวรารามโรงเรียนประถมทวิธาภิเศก โรงเรียนทวิธาภิเศก วิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชยกรรมราชดำเนิน สถาบันเหล่านี้มีบุคลากรมาทำ ในส่วนผู้ที่จะมาเป็นมัคคุเทศก์ประจำวัดอรุณราชวรารามจะต้องมีศาสตร์และศิลป์อย่างแท้จริง^{๑๑๒} วัดเครือข่ายมัคคุเทศก์ก็ยังเป็นปัญหาถ้าหากได้คนในพื้นที่มาทำหน้าที่ก็จะเป็นการดี^{๑๑๓} ในส่วนของวัดนาคกลางขอพูดได้เลยว่าเราเป็นต้นแบบของคำว่า “บวร” และเราก็พยายามทำให้ “บวร” เกิดขึ้นมาให้เห็นอย่างชัดเจนด้วยปณิธานของในหลวงรัชกาลที่ ๙ และขอยืนยันในที่นี้ว่าเราอยากจะทำให้เกิดขึ้นมาเพื่อให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยว^{๑๑๔} ในการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะต้องมีการจัดตั้งฝ่ายคณะกรรมการเราประกอบไปด้วยบ้าน (ปราชญ์ชาวบ้าน) ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองที่เป็นอยู่ วัดพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด โรงเรียนก็จะมาอยู่ในส่วนวิชาการ มาช่วยกันรวบรวมข้อมูลทำเป็นหลักสูตรในส่วนนี้ผมเห็นด้วยนะครับ ในส่วนคณะกรรมการอีก ๓ ฝ่ายก่อนหน้าหน้าของคณะกรรมการฝ่ายสิ่งแวดล้อมก็จะดูแลในเรื่องของสถานที่ ความสะอาด ห้องน้ำ ห้องสุขาต่าง ๆ ส่วนฝ่ายอาชีพก็จะมีหน้าที่ในการดูแลเรื่องร้านค้าความเป็นระเบียบของผู้ค้าขายในพื้นที่ที่เหมาะสม และฝ่ายบัญชีก็จะดูแลในเรื่องของค่าใช้จ่ายการทำบัญชีจากรายได้ที่เกิดขึ้น^{๑๑๕}

ด้านที่ ๒ แหล่งท่องเที่ยว

ฝั่งธนบุรีเป็นแหล่งประวัติศาสตร์มีความเป็นประวัติศาสตร์มีเรื่องราวที่จะเอามาเป็นจุดเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวได้ที่ตนเองมองว่าเป็นจุดเด่นและอันดับสองฝั่งธนบุรีจะมีบริเวณที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา และมีส่วนหนึ่งที่จะเป็นคลองเข้าไปตามชุมชนต่าง ๆ อันนี้ก็เชื่อมโยงไปกับธรรมชาติด้วย น่าจะมีประวัติความเป็นมา ความเป็นเมืองเก่า ความเป็นกรุงเก่า ความมีธรรมชาติ เมื่อมีความเป็นกรุงเก่าแล้วก็จะมีส่วนที่สำคัญ เรื่องราว อย่างเช่น พระราชวังเดิม มีวัดในยุคสมัยต่าง ๆ อย่างนี้

^{๑๑๐} สัมภาษณ์คุณปรัชญาธัญญาดี ปราชญ์ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๑๑} นายสายันต์ น้อยใหญ่ อาจารย์ประจำวิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชยกรรมราชดำเนิน กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๕ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาทำ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๑๑๒} สัมภาษณ์นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์ ประธานชุมชนปรกอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๑๓} พระครูพุทธวิธรรมานุศาสตร์ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๑๔} เสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ร้านนิตยาไถ่อย่าง สาขาปิ่นเกล้า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๑๑๕} เสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในการประชุม ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

และก็จะมึธรรมชาตืออยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และจะมีคลองเข้าไปตามชุมชนต่าง ๆ^{๑๑๖} พื้นที่ ๙ วัดนี้ ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเชิงมรดกทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นวัดกัลยาหรือว่าเขตกุฎีจีน ในเขต พื้นที่ย่านกุฎีจีน ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ซางตาครู้ส วัดประยูรวงศาวาสหรือแม้แต่ แก้ววัดกัลยานั้นก็จะมี ศาลเจ้าเกียนอันเกง ซึ่งในพื้นที่ย่านนี้ มันเป็นย่านที่มีศักยภาพเชิงพื้นที่ค่อนข้างสูง^{๑๑๗} มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ นี่เป็นทุนของเรา เราไม่ต้องไปสร้าง เพราะว่าบรรพบุรุษได้สร้างมาอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ฉะนั้นเราที่อยู่ในชุมชนต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าโชคดีที่สิ่งก่อสร้างนี้ถ้าเรามาสร้างใหม่ถือว่าใช้เงินทอง มหาศาล เราก็เลยเรามีอยู่แล้วทั้ง ๙ วัดเลย^{๑๑๘} การท่องเที่ยวในเขตบางกอกใหญ่เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่สำคัญ หน้าจะไปได้ดีช่วยส่งเสริมอาชีพ และการสร้างรายได้ให้กับประชาชนพอสมควร^{๑๑๙} วัดทั้ง ๙ วัดนี้มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีศิลปวัฒนธรรมที่สวยงาม และกี่ยกตัวอย่างให้ท่านเห็น อย่างพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม เป็นศิลปะที่สวยงาม คิดว่าสัญลักษณ์ของประเทศไทยไม่ใช่ เฉพาะชาวไทยเท่านั้นที่จะได้เห็น รวมทั้งชาวต่างชาติต่างก็มุ่งหวังมาประเทศไทยเพื่อจะมาชมพระ ปรางค์วัดอรุณราชวราราม ก็เป็นวัดหนึ่งที่เราได้อบรม ดังนั้นจะเห็นว่า นอกจากมีความสวยงามก็จะ ประวัติศาสตร์อันยาวนาน พระพุทธรูปแต่ละองค์ที่อยู่พระอุโบสถ หรือในพระวิหาร ก็ล้วนแต่เป็น พระพุทธรูปที่มีประวัติยาวนาน บางองค์ก็มีอายุไม่ต่ำกว่า ๔๐๐-๕๐๐ ปี และมีศิลปะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ศิลปะสุโขทัย ศิลปะล้านช้าง ศิลปะทางอยุธยา และรัตนโกสินทร์^{๑๒๐} วัดเครือวัลย์เป็นวัด ประวัติศาสตร์ที่มีสถานที่ที่น่าสนใจคือ พระอุโบสถ เพราะพระประธานภายในพระอุโบสถเป็นพระ ประธานยืน ปางห้ามญาติ ซึ่งแตกต่างจากวัดอื่นที่ไม่มีที่วัดในประเทศไทย และภาพประติมากรรมฝา ผนังเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ๑๐๐ ชาติ^{๑๒๑} วัดพระยาทำรววิหาร วัดอิตมาเป็นวัดปิด วัดปิดกับวัดเปิด ไม่เหมือนกัน วัดเปิดเป็นวัดสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ส่วนใหญ่ วัดเปิดจะปิดเร็ว แต่วัดปิดจะปิดช้า ประมาณ ๒ ทุ่มถึงจะปิด วัดเปิดไม่เกิน ๑๖ นาฬิกา^{๑๒๒} วรวิหาร เจดีย์สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๒ โดย อาวาสวัดพระยาทำรูปที่ ๔ เป็นผู้สร้าง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗^{๑๒๓} ธรรมมาศในสมัย ร.๕ ถวายมา หอ พระไตรมีตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์^{๑๒๔} วัดหงส์รัตนาราม ในพระอุโบสถที่มี สถาปัตยกรรมมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีพระพุทธรูปที่เราได้อัญเชิญมาจากเมืองล้าน จำปาสัก ที่ เรียกว่าหลวงพ่อบุญที่มา ก็เป็นพระที่เก่าแก่และมีพระพุทธรูปทองคำที่สร้างตั้งแต่สมัยสุโขทัย เรามี

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ ดร.พรศิริ กองนวล ตำแหน่งรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ ดร.วีรชัย คำธร ตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

^{๑๑๘} สัมภาษณ์คุณปรัชญา ธัญญาดี ปราชญ์ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๑๙} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๒๐} สัมภาษณ์คุณปรัชญา ธัญญาดี ปราชญ์ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๒๑} พระครูพุทธธรรมานุศาสตร์ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๒๒} พระสรานุพร จกกวโร กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑๒ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุม กลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ พระครูสุธีสุตกิจ เจ้าอาวาสวัดพระยาทำ วรวิหาร เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๑๒๔} นายกอบแก้ว โพธิบ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๑ ในวันอังคาร ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดพระยาทำ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

สระน้ำมนต์นอกจากนั้นก็จะมีศาลพระเจ้าตาก ที่ผมกล่าวมานี้เพียงวัดเดียวเท่านั้นก็จะารู้ได้ทราบ ประวัติศาสตร์มากมาย^{๑๒๕} ในวัดโมลีโลกยารามมีสิ่งสำคัญคือ พระปรเมท ในพระวิหารฉวางเกลือ หอ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ขุน) เป็นอาจารย์สอนรัชกาลที่ ๒ รัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔ ส่วนหอ เขียวด้านในก็จะเป็นพระพุทธรูปโบราณ และมีตู้พระไตรปิฎกมากมาย หอแดงนี้เป็นตำหนักของพระ มารดารัชกาลที่ ๔ ที่ได้ย้ายมาสร้างเป็นกุฏิในวัดโมลีโลกยาราม^{๑๒๖}

๔.๓ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่สองของงานวิจัยนี้ได้แก่ “เพื่อวิเคราะห์ การบริหารการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรีกับการรองรับการท่องเที่ยวทวิศุนย์เหรียญในแหล่ง ท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการของการวิจัยอย่างถูกต้องซึ่งจะ ได้กล่าวรายละเอียดของการวิเคราะห์ที่ประเด็นดังกล่าวดังต่อไปนี้

ด้านที่ ๑ การรองรับนักท่องเที่ยว

แน่นอนในด้านการท่องเที่ยวจะมีนักท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนมาก แต่เราจะต้องมีการเตรียม ความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ลักษณะของคนไทยจะไปอย่างเอือมเอียน ความนุ่มนวลจะเห็น ว่ากิจกรรมอะไรที่ออกมา ศิลปวัฒนธรรมก็ออกมาอย่างอ่อนช้อย ใครที่มาเห็นก็หลงใหลในความที่อยู่ กันอย่างมีความสุข นั่นคือลักษณะของคน ในสภาวะเรื่องภูมิประเทศเราอยู่ด้วยกันอย่างเอื้ออาทรต่อกัน^{๑๒๗}

อยากให้มีการขยายการท่องเที่ยวตามคลองด้วย เพื่อให้เกิดเป็น วัด คลอง และชุมชน^{๑๒๘} ใน การท่องเที่ยวในพื้นที่นี้ควรจัดทำให้มีเสถียรเป็นลักษณะเป็นตราโลโก้แหล่งท่องเที่ยวของแต่ละวัดให้ นักท่องเที่ยวได้นำไปแลกของรางวัลเมื่อครบตามจำนวนวัด นอกจากนั้นควรทำเป็นแผนที่เส้นทาง ของการท่องเที่ยว และบอกระยะทางจากวัดสู่วัด เช่น ออกจากวัดระฆังฯ ไปวัดอรุณฯ ระยะทางกี่ เมตร และอยากให้ขยายพื้นที่จาก ๖ วัด เป็น ๙ วัดในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร^{๑๒๙} การท่องเที่ยว วัฒนธรรม ซึ่งประเทศไทยนี้มีครั้งแรกในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นมรดกที่สำคัญซึ่งมันกระจาย อยู่ทั่วประเทศซึ่งแต่ละพื้นที่ก็จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเรา มันมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้นก็จริง แต่มันไม่ได้ต่อเนื่อง มันมีปัญหาบางที่มันเป็นตาม นโยบาย^{๑๓๐}

^{๑๒๕} สัมภาษณ์คุณปรัชญา ธัญญาดี ปราชญ์ชุมชน วัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๒๖} พระมหาพิรธรร กล่าวในการประชุม ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร เขต บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ รศ.ดร.วีไล ตั้งจิตสมคิด รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

^{๑๒๘} คุณนฤมล คำแหง กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุ ธรรมภาวนา วัดนาคกลาง วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๒๙} นายประวิตร บูรณมานัส กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัด อรุณราชวราราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๓๐} สัมภาษณ์คุณฐิติมา สุภักดิ์ นักวิชาการศาสนาเชี่ยวชาญเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

ทางชุมชนวัดโมลีโลกยารามยังพบปัญหาคือ สะพานข้ามจากวัดโมลีฯ ไปวัดกัลยาฯ ยังไม่มี ปัจจุบันนักท่องเที่ยวข้ามสันเขื่อน ถ้ามีสะพานข้ามคลองไปวัดกัลยาได้ก็จะเป็นการดี^{๑๓๑} นอกจากนี้ ปัญหาคือ เวล่านักท่องเที่ยวผ่านเข้ามาในบริเวณวัด พระภิกษุสามเณร หรือบุคคลในชุมชนไม่สามารถ ให้ข้อมูลที่เป็นภาษาอังกฤษได้ ถ้ามีการคัดครุเข้าไปสอนภาษาอังกฤษก็จะทำให้พระภิกษุสามเณร สามารถแนะนำ ให้ข้อมูลไม่เพียงแต่วัดโมลีโลกยารามเท่านั้นรวมถึงวัดอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงได้ด้วย และต้องการให้มีการทำโบรชัวร์ (Brochure) อยากรให้ช่วยเสริมในส่วนนี้เพราะแต่ละวัดมีจุดเด่นอยู่ แล้ว^{๑๓๒} “บ้าน วัด โรงเรียน” ก็คือ คำว่า “บวร” บูรณาการในการทำหน้าที่ที่บทบาท ของวัดอยากให้ เห็นภาพที่ชัดเจนในหน้าที่อุปถัมภ์สนับสนุนส่งเสริมการเปิดให้บริการในเรื่องของทรัพยากรของวัดไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ของวัดโบสถ์ เจดีย์ขาวของวัดประยุรวงศาวาสพระ สงฆ์ก็มีบทบาทที่จะเปิด ให้บริการ การดูแลรักษาความสะอาดการเก็บค่าบำรุงรักษานี้ก็เป็นหน้าที่ของวัดที่จะต้องดูแล ส่วน หน้าที่ของครู นักเรียน ก็มีหน้าที่จะต้องเทรน ศึกษา อบรม ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่มันสำคัญ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม นั่นก็คือว่าเป็นการออกแบบเชิง วัฒนธรรม^{๑๓๓}

ด้านที่ ๒ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่การท่องเที่ยว

ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่ การจัดกิจกรรมแบบนี้ เป็นการดีเพราะส่วนมากนักท่องเที่ยวมาเที่ยววัดเดียวแล้วก็กลับ แต่เมื่อมีการจัดเส้นทาง การท่องเที่ยวในลักษณะนี้ทำให้นักท่องเที่ยวได้มีการทัวร์ในหลาย ๆ วัด^{๑๓๔} อยากรให้มีการขยาย การท่องเที่ยวจาก ๖ วัดเป็น ๙ วัดฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยเพิ่มวัดพระยาทำวรววิหาร วัด กัลยาณมิตร และวัดประยุรวงศาวาส^{๑๓๕} นอกจากนี้ควรจะให้ความรู้กับชุมชนในเรื่องของการ จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสได้ดูแลกันเองไม่ให้ป็นภาคเอกชนเข้ามาเป็น คนดำเนินการ ก็มองดูประชาชนเขามีความพร้อมหรือไม่ เขาจะมีความพร้อมในแง่ของความรู้เกี่ยวกับ ชุมชนตนเอง และมีความพร้อมในเรื่องของการต้อนรับเพราะว่าความเป็นคนไทย มีสิ่งหนึ่งมี เหมือนกันอยู่ทั่วประเทศ คือ การต้อนรับแขกใครมาก็ต้องรับ แต่เขาอาจจะขาดความรู้เรื่องการ บริหารจัดการ การมาร่วมมือกันแบบนี้ เพราะฉะนั้นแล้วถ้าพูดถึงการท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรีนี้มี ๓ ประการ

๑. เรื่องของความเป็นประวัติศาสตร์ ความเป็นเรื่องราว (story) ความมีธรรมชาติ

๒. ควรอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองให้คงไว้

^{๑๓๑} พระมหาพิรธรร กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณ ราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๓๒} พระมหาพิรธรร กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณ ราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๓๓} สภาชนม์ ดร.วีรชัย คำธร ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

^{๑๓๔} พระครูพุทธจริธรรมานุศาสตร์ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๑ ในวันพุธ ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุมน วัดศรีอรัญญ์ วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๓๕} นายประวิต บุณณมานัส กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๓. ควรให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน^{๑๓๖}

ในส่วนของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมันก็คือเกี่ยวกับผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนต้องเข้มแข็งในการที่จะจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันกับ คนในชุมชน^{๑๓๗} ส่วนชุมชนวัดนาคกลางได้มีการจัดกิจกรรมตามรอยพระเจ้าตากสินมหาราชโดยการสวดมนต์ทุกวันอาทิตย์เสร็จเวลา ๙.๓๙ น. และต่อด้วยการท่องเที่ยวบริเวณวัดเครือวัลย์ วัดอรุณราชวราราม วัดโมลีโลกยาราม และวัดหงส์รัตนาราม^{๑๓๘} ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวนี้ ทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วมเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นดังพุทธภาษิตที่ว่า โปกาศะนิจะยังยันติ วังมิโกฎปะจียะติ โภคะมันก็จะถึงการพอกพูนเหมือนกับจอมปลวกที่ตัวปลวกมันทำงานร่วมกันแล้วก็ประสานกันแล้วก็เกิดความยิ่งใหญ่องค์กรใด ๆ ก็ตามถ้ามีความสมัครสมานสามัคคีประสานหน้าที่ความรับผิดชอบ ก็จะเจริญรุ่งเรืองและการที่จะเกิดความสามัคคีนั้นก็จะต้องมีการสามัคคีก็คือให้ความร่วมมือที่ภาษาสมัยใหม่เขาเรียก การมีส่วนร่วมจะแตกจะหารจะจัดจะทำอะไรก็ตามเรามีตรงนั้นมีวิสามัคคีก็คือพูดไปในทางเดียวกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง ไม่ขัดแย้ง แล้วก็มีความสามัคคีก็คือมีความรักมีความสมัครสมานรู้จักอภัยกัน สิ่งที่จะเป็นอุปสรรคในการรวมกันเป็นหนึ่งหรือใจสามัคคี ก็คือการไม่รู้จักให้อภัยมีแต่ความเรียกว่าโกรธอาฆาตพยาบาทต่อการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในที่สุด ก็ชิงดีกันแข่งขันกันถ้าหากว่าเราเปลี่ยนจากการแข่งขันเป็นความร่วมมือก็จะเกิดการสามัคคีจากสามัคคี เปลี่ยนจากขอไข่เป็นไข่ไม้ แข่งขันเปลี่ยนเป็นแบ่งปันฐาน “ข ไข่” มันแคบ ใจแคบเราก็ขยายเป็น “บ ใบ” ไม้ให้มันกว้างนะ จากขอไข่เป็นไข่ไม้คือไม่ตระหนี่ไม่หวงมีอะไรก็รู้แบ่งปัน เป็นคนไทยสมัยโบราณเนี่ยอยู่บ้านใกล้เรือนเคียงกันแล้วแบ่งปันกันดูแลซึ่งกันและกันกระทบกระทั่งกันก็อภัยกัน ลืมและให้อภัยกันยิ่งชีวิตของเรานั้นไม่ได้ยาวนานทำไมจะต้องมาติดอยู่กับการอาฆาตพยาบาทแบ่งฝักแบ่งฝ่ายถ้าไม่มีการให้อภัยผิดและไม่คิดที่จะลืมซึ่งความหลังจะหาสามัคคียากลำบากยิ่ง ความผิดพลาดย่อมมีทั่วทุกตัวตนลืมและให้อภัยกันสร้างความสามัคคีก็จะมีความสุขสุขาสงฆ์สละสามัคคีความพร้อมเพรียงของหมู่คณะนำสุขมาให้^{๑๓๙}

๔.๔ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓

ตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ โดยวัตถุประสงค์ข้อนี้ได้แก่ “เพื่อวิเคราะห์ความสามารถของบุคลากรในพื้นที่กับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ซึ่งผู้วิจัยจะได้ดำเนินการตามวิธีการของการวิจัยดังนี้

ด้านที่ ๑ ความสามารถของบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว

ขาดบุคลากรในระดับโรงเรียน ชุมชน รวมถึงพระภิกษุสามเณรที่จะมารองรับมีคฤศก์น้อยที่มีทักษะทางด้านภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ และภาษาจีนด้วย เพราะในปี ๒๕๖๒ ตามที่

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ ดร.พรศิริ กองนวล รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ ดร.วีรชัย คำธรร, ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

^{๑๓๘} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี

ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาธรรมภาวนา วัดนาคกลาง วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ณ วัดประยุรวงศาวาส แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

สำนักงานเขตกล่าวไว้ว่าจะมีทัวร์จีนมาท่องเที่ยววันละ ๒,๐๐๐ คน และจะมีการปรับปรุงเส้นทาง การท่องเที่ยว เช่น ทางเดิน ทางรถจักรยาน และโฮมสเตย์ด้วย^{๑๔๐} ในชุมชน ๙ ชุมชนก็ต้องมาช่วยกันคิดวางแผน รมรงค์ประชาสัมพันธ์เส้นทางอย่างไร ขณะเดียวกันก็ต้องให้ ๙ ชุมชนตั้งเป็นคณะทำงานชุดหนึ่ง พอตั้งเป็นคณะทำงานแล้วก็ต้องมีความเข้มแข็ง ในการที่จะต้องมีหลายฝ่าย เรื่องของประชาสัมพันธ์ เรื่องการบริหารจัดการ เรื่องการติดตามประมวผล เพราะฉะนั้นตรงนั้นมันเกิดขึ้นได้ มันก็จะเข้มแข็ง^{๑๔๑} ถึงอย่างไรก็ตาม ทางคณะกรรมการต้องมีการประสานงานที่ดีและมีการทุ่มเทในการทำงานอย่างสุดความสามารถจึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จได้^{๑๔๒} โครงการนี้เป็นโครงการใหญ่และจะต้องทำงานอย่างจริงจัง เช่น ข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนเป็นประโยชน์อย่างมาก เป็นที่น่ายินดี กับการที่ทางนักวิจัยอยากให้เห็นชุมชนมีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งเป็นชุมชนที่เป็นแม่แบบที่หาได้ง่าย เพราะข้อมูลมีอยู่แล้ว เพียงแค่นำเอาข้อมูลที่หน้าเชื่อถือมาเทียบเคียงกับประวัติศาสตร์เท่านั้น^{๑๔๓}

ด้านที่ ๒ การบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

ทางชุมชนวัดนาคกลางได้มีการจัดกิจกรรมตามรอยพระเจ้าตากสินมหาราชโดยการสวดมนต์ทุกวันอาทิตย์เสร็จเวลา ๙.๓๙ น.และต่อด้วยการท่องเที่ยวบริเวณวัดเครือวัลย์ วัดอรุณราชวราราม วัดโมลีโลกยาราม และวัดหงส์รัตนาราม โดยการประสานงานกับพระมหาวิฑูรย์พะเยา^{๑๔๔} ในส่วนของวัดโมลีโลกยารามนั้น ประเพณีก็มีแห่พระพุทธรูปในตอนสงกรานต์เป็นประเพณีประจำปี ในสมัยก่อนมีกลองยาวเราสืบเชื้อสายต่อ ๆ ลูก ๆ หลาน ๆ แต่ในสมัยนี้ไม่มีคนสืบต่อ^{๑๔๕} ชุมชนวัดประยูรวงศ์มีการอาชีพส่วนใหญ่จะค้าขายประเภทอาหาร และอื่น ๆ เช่น

๑. มีขนมเบื้องยวญทำมาแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เหลือบุคคลที่สืบทอดเหลือน้อย เพราะเด็กรุ่นนี้ไม่ค่อยทำแล้ว และคุณภาพวัตถุดิบจะต้องดี มีมาตรฐาน ตามหลักฐานที่เราค้นพบ เมื่อก่อนทางบ้านคุณยายอยู่ที่วัง ท่านได้มาแต่ไม่รู้ว่าได้จากไหน

๒. หมูกระดาศ ทำด้วยกระดาศ

๓. หมูอ่อมสิน

^{๑๔๐} คุณนิรชา สิทธิการ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ คุณจิตติมา สุภักดิ์ นักวิชาการศาสนาเชี่ยวชาญเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

^{๑๔๒} พระใบฎีกาวัชชัย นราสโร กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๔๓} นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์ ประธานชุมชนปรกอรุณกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๑ ในวันอังคารที่ ๑๑ เดือนกันยายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม (เผือก) ประสานวิทยา วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๔๔} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดีที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลาง วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๔๕} นายสมชาย อินทรมหันต์ ประธานชุมชนวัดโมลีโลกยาราม กล่าวในการประชุม ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๔. ขนมอบแล้ว ปัจจุบันหมดไปแล้ว^{๑๔๖}

ชุมชนวัดกัลยาณมิตร มีวิถีชีวิตเดิมก็คือทำการค้าขาย กว๋ยเตี่ยว ของชำ และของอ่อย ๆ ก็มี ข้าวต้มมัด ข้าวเหนียวมูนทำอยู่ฝั่งนี้แล้วนำไปขายที่ปากคลองตลาด จริง ๆ แล้วของพ่อผมเป็น กว๋ยเตี่ยวเป็ด และผมก็ดัดแปลงของพ่อผมมาเป็นขนมจีบต้ม ปัจจุบันอาหารดัง ๆ อยู่ตอนนี่ที่ยังมีอยู่ คือ กระเจด^{๑๔๗} ทุกวัดควรมีอาหาร น้ำต้ม หรือสินค้าราคาถูก กาแฟร้อน คนเขามาเที่ยวก็จะเห็นว่า วัดมีการรองรับ เรื่องปากท้องของโยมนั้นเป็นเรื่องสำคัญ^{๑๔๘} อุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยวก็มีหลากหลาย มีสิ่งที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องดื่ม การสื่อสาร จุดไวไฟต่าง ๆ ให้บริการพื้นที่ในเรื่องของไวไฟอินเทอร์เน็ตไร้สาย หรือแม้แต่การให้บริการในเรื่องของการเงินการธนาคาร จุดกดตู้ ATM มีเพียงพอไหม นักท่องเที่ยวไปแล้วสามารถที่จะกดเงินกดตั้งค้อออกมาเพื่อจะใช้จ่ายใช้สอย เราควรที่จะให้บริการให้มันครอบคลุมการบริการในเรื่องของ เครื่องจุดพื้นที่จำหน่าย สินค้าบริการ หรือแม้แต่จุดประชาสัมพันธ์ ความปลอดภัย เข้าไปในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยสูงมัย กล้องวงจรปิด การรักษาความปลอดภัยเป็นอย่างดี สุนัข หมาแมวกัด^{๑๔๙}

๔.๕ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔ คือ “เพื่อพัฒนาการบริหารการจัดการความสามารถของบุคลากรในพื้นที่สู่การเป็นมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร”

ด้านที่ ๑ การจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

แหล่งท่องเที่ยวต้องพัฒนาบุคลากรที่เป็นมัคคุเทศก์ก่อน และผู้ที่จะมาเป็นมัคคุเทศก์ต้องมีความรู้ด้านภาษาอังกฤษเป็นประเด็นแรก^{๑๕๐} อยากให้มีแผ่นพับ หรือหนังสือที่เป็นประวัติของแต่ละวัดในเขตบางกอกใหญ่ และเอานักเรียน หรือเด็กภายในชุมชนของเราอบรมให้เป็นมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น^{๑๕๑} ซึ่งฝ่ายวิชาการมีหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลนำมาทำเป็นหลักสูตรในการอบรมมัคคุเทศก์ที่จะมาบรรยายให้กับนักท่องเที่ยว^{๑๕๒} ส่วนในเรื่องของมัคคุเทศก์ เราก็จะมีการอบรม

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ร้อยตรีประวิตร แจ่มพงษา ประธานชุมชนวัดประยูรวงศ์

^{๑๔๗} สัมภาษณ์คุณนันทวัฒน์ กิตติวินิชพันธ์ ประธานชุมชนวัดกัลยาณมิตร

^{๑๔๘} นายเอกสิทธิ์ เจ้าหน้าที่กรมการศาสนา กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ ดร.วีรชัย คำธร์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

^{๑๕๐} พระใบฎีกาธวัชชัย กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๕๑} คุณกนกพรณ เจริญสุขกล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๕๒} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ภาษาอังกฤษอยู่ ถ้าหากต้องการเราก้ยินดี^{๑๕๓} ควรมีการจัดฝึกอบรมภาษาจีน และภาษาอังกฤษให้กับผู้ที่ผ่านการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น รุ่นที่ ๑ - ๔^{๑๕๔}

ควรจะใช้คำว่าเจ้าบ้านน้อย เจ้าบ้านน้อยก็คือคนในพื้นที่ ควรได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่สามารถสื่อสารได้ อันนี้หมายถึงการสื่อสารให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และแหล่งทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่ในบ้านของตนเอง ชุมชนของตนเองเจ้าบ้านน้อยจะรู้ทุกอย่างแล้วสามารถสื่อสารได้เป็นอย่างดีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นกลุ่มคนที่ทำงานแล้วได้รับผลประโยชน์ เป็นคนในท้องถิ่นที่ได้รับประโยชน์อันนี้มันเหมือนกับว่าเป็นการพัฒนา เป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะว่าเราสร้างมัคคุเทศก์น้อยให้มีรายได้มีศักยภาพ มีอาชีพ เจ้าบ้านน้อยคือทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เมื่อเขามีรายได้ มีอาชีพ เขาก็จะทำให้ชุมชนของเขาเข้มแข็งทำให้ชุมชนของเขาสามารถขับเคลื่อนพัฒนาไปได้ หารายได้ให้กับชุมชน แบ่งผลประโยชน์ร่วมกัน นั่นก็คือภาพของเจ้าบ้านน้อย^{๑๕๕}

ด้านที่ ๒ การดำเนินการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

วัดประยูรเขามีการบริหารจัดการอยู่แล้ว เขามีมัคคุเทศก์น้อยอยู่แล้วเขามีแบบฟอร์มอยู่แล้วมีมัคคุเทศก์น้อยเข้ามาทำงานอยู่แล้ว ทางวัดได้รวบรวมประวัติพิมพ์และก็เอามาแจกเด็ก เด็กก็เอามาอ่านแต่ยังไม่เป็นหลักสูตร ทุกวันนี้ก็เห็นนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวแต่มันก็ยังไม่มีคนที่คอยแนะนำแบบว่ามาเป็นกิจจะลักษณะ^{๑๕๖} มัคคุเทศก์ที่มีอยู่แล้ว มีสถาบันการศึกษา และมีองค์กร เช่น โรงเรียน คณะ ๖ วัดอรุณราชวรารามโรงเรียนประถมทวีธาภิเศก โรงเรียนทวีธาภิเศก วิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชย์การราชดำเนิน สถาบันเหล่านี้มีบุคลากรมาทำ ในส่วนผู้ที่จะมาเป็นมัคคุเทศก์ประจำวัดอรุณราชวรารามจะต้องมีศาสตร์และศิลป์อย่างแท้จริง^{๑๕๗} และหากมีการพานักท่องเที่ยวทัวร์ให้ครบ ๙ วัดอาจจะทำให้เหนื่อยล้าเกินไป ถ้าให้ตีควรรอยู่ในแต่ละวัดจะดีกว่า^{๑๕๘}

๔.๖ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๕

วัตถุประสงค์ข้อนี้ได้แก่ “เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและโครงการมัคคุเทศก์น้อยสู่แหล่งท่องเที่ยวเครือข่ายในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวผิงธนบุรี กรุงเทพมหานคร”

ด้านที่ ๑ การนำเสนอรูปแบบมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

^{๑๕๓} นายณพวงค์ ดาวลัย เจ้าหน้าที่ กศน.เขตบางกอกใหญ่ กล่าวในการประชุม ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๕๔} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในที่ประชุมรมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม ราชวรวิหารเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ ดร.วีรชัย คำธร ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

^{๑๕๖} พระครูธรรมธรรวเรชา อคฺคเตโช กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๖๑ วันจันทร์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ หอประชุมกลางคณะ ๑ วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๕๗} นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์ ประธานชุมชนปรกอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๕๘} คุณกัลยา งามพัฒนกุล กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๑ ในวันพุธ ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุมน วัดเครือวัลย์ วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ฝ่ายวิชาการมีหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลนำมาทำเป็นหลักสูตรในการอบรมมัคคุเทศก์ที่จะมาบรรยายให้กับนักท่องเที่ยว ผมก็มีประวัติอยู่บางส่วน ดังนั้นเรามาแบ่งหน้าที่กันค้นหาข้อมูลมารวบรวมให้เป็นข้อมูลเอกสารให้กับมัคคุเทศก์น้อย และนำมาแปลเป็นภาษาอื่น ๆ ให้เป็นข้อมูลเดียวกัน หลังจากนั้นเราก็มาปรึกษาหารือว่าข้อมูลส่วนไหนควรหรือไม่ควร คณะกรรมการฝ่ายสิ่งแวดล้อมก็มาร่วมด้วยในวันนี้ มีคณะกรรมการ ๕ ท่านสามารถออกเสียงเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยในการประชุมแต่ละครั้ง ถือเอาเสียงส่วนมากจาก ๓ ใน ๕ นะครับ ฝ่ายสิ่งแวดล้อมก็จะมีคณะกรรมการ ๕ ท่าน หากคณะกรรมการออกเสียงเท่ากัน ๒ ต่อ ๒ ท่านประธานก็สามารถออกเสียงตัดสินได้เป็นเสียงที่ ๓ นะครับ ชุมชนวัดนาคกลางเคยออกร้านขนมตาลสูตรโบราณตามงานต่าง ๆ โครงการนี้มีความสอดคล้องกับหลายส่วน การท่องเที่ยวในเขตบางกอกใหญ่เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่สำคัญ น่าจะไปได้ดีช่วยส่งเสริมอาชีพ และการสร้างรายได้ให้กับประชาชนพอสมควร^{๑๕๙} สำหรับการอบรมมัคคุเทศก์ด้านประวัติศาสตร์ การใช้ภาษาควรเริ่มต้นจากภาษาไทยก่อนแล้วค่อยขยายไปสู่ภาษาต่างประเทศ^{๑๖๐} นอกจากการอบรมมัคคุเทศก์แล้ว ยังได้มีการจัดฝึกอบรมด้านการประกอบอาชีพ ชื่อโครงการ “โครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารไทยและภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นเพื่อพัฒนา ๙ ชุมชนฝั่งธนบุรี” ภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง “ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” คิดค้นสูตรอาหาร โดย ปานิตยา ลักษณะวิสิทธิ์ ซึ่งจะมีการจดลิขสิทธิ์ และการอบรมจะมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การรับรอง ประกอบด้วย ๑) กระทรวงวัฒนธรรม ๒) กระทรวงการท่องเที่ยว ผู้ที่ผ่านการอบรมจะต้องผ่านการอบรม ๑๐ วัน ถึงจะรับใบประกาศนียบัตร และสามารถไปประกอบอาชีพได้ ในหลักสูตร ประกอบด้วยอาหารสุxonามัย^{๑๖๑}

ด้านที่ ๒ การสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด

ในการสร้างเครือข่ายในการทำงานในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัดนั้น ได้มีการจัดประชุมเลือกตั้งประธานคณะกรรมการ ฝ่ายสงฆ์ และฝ่ายฆราวาส ดังนี้

๑. คณะสงฆ์วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร เป็นประธานคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์
๒. ประธานชุมชนวัดนาคกลาง เป็นประธานคณะกรรมการฝ่ายฆราวาส
๓. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เป็นเลขานุการ^{๑๖๒}

ในขณะเดียวกัน ชมรมมัคคุเทศก์ก็ได้มีการประชุมเลือกตั้งประธานคณะกรรมการชมรมมัคคุเทศก์ ดังนี้

- ๑) คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม ประธาน

^{๑๕๙} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาธรรมสภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๖๐} คุณปภาดา ทองดีเลิศ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๗/๒๕๖๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาธรรมสภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๖๑} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าวในที่ประชุมครั้งที่ ๑๑/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๖๒} มติในการประชุมครั้งที่ ๑๖ วันเสาร์ที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๒) คุณกนกพรรณ เจริญสุข	รองประธาน
๓) คุณภาณุวัชร ศรีศตสุข	รองประธาน
๔) คุณมาลี ลีวงศ์เจริญ	เลขาประธาน
๕) คุณสุนทรีพิฑ์ รัตนศิริแสงโชติ	เหรัญญิก
๖) คุณนวลทิพย์ ชัยวโร	เหรัญญิก
๗) คุณธนวิน ถิ่นปฐม	ประชาสัมพันธ์
๘) คุณทัศนีย์ บัวก้านทอง	ประชาสัมพันธ์
๙) ด.ช.วีราทร เรืองสันเทียะ	ประชาสัมพันธ์
๑๐) คุณเพ็ญสิริ เรืองสันเทียะ	วิชาการ
๑๑) คุณสุนิสา แยมอ่วม	วิชาการ
๑๒) คุณประภัสสร วิทยาคะลี	กรรมการ
๑๓) ด.ช.วัชรมน แก้วจันทร์	กรรมการ
๑๔) ด.ช.ธิตัพพ์ สິงห์ธนู	กรรมการ ^{๑๖๓}

ลำดับนั้นได้มีการประชุมครั้งต่อไปโดยให้มีการจัดตั้งชมรมจิตอาสากรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร มี
การจัดตั้งคณะกรรมการ ๕ ฝ่าย ประกอบด้วย

๑. ประธาน
๒. รองประธาน
๓. เลขา
๔. เหรัญญิก
๕. ปฏิคม หรือประชาสัมพันธ์

ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลสิ่งแวดล้อม การจัดเก็บขยะ ความสะอาด เป็นต้นในพื้นที่ ๙ วัด^{๑๖๔}
และได้เลือกตั้งคณะกรรมการซึ่ง คุณประวิตร บุรณมานัส เป็นประธานชมรมจิตอาสาสิ่งแวดล้อม ๙
วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร^{๑๖๕} และได้เปลี่ยนชื่อชมรมจากเดิม “ชมรมจิตอาสากรุงเทพมหานคร ศรี
มหาสมุทร” เปลี่ยนเป็น “ชมรมจิตอาสาสิ่งแวดล้อม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” โดยให้ขึ้นตรง
กับสมัชชา ๙ วัดเหมือนชมรมมคคเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด ลักษณะการทำงานติดต่อประสานงานราชการ
โดยผ่านสมัชชา ๙ วัด และลงพื้นที่สำรวจสิ่งแวดล้อมและเวียนทำความสะอาดทุก ๆ เดือน ๆ ละ ๑
ครั้ง รวมทั้งการดูแลคนไร้ที่พึ่งให้เข้าถึงสวัสดิการความช่วยเหลือจากหน่วยราชการของรัฐ^{๑๖๖}

ด้านที่ ๓ การบริหารเครือข่ายร่วมกัน

^{๑๖๓} มติในการประชุมชมรมมคคเทศก์ครั้งที่ ครั้งที่ ๑ วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วัดราช
สิทธิาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๖๔} มติในการประชุมชมรมจิตอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม ๙ วัด ครั้งที่ ๑ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เวลา
๑๔.๐๐ น. ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธิาราม ราชวรวิหารเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๖๕} มติในการประชุมชมรมจิตอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม ๙ วัด ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา
๑๓.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธิาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๖๖} นายประวิตร บุรณมานัส กล่าวในที่ประชุมชมรมจิตอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๕
ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธิาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ในการทำงานร่วมกันของหน่วยงานเครือข่ายในพื้นที่ ๙ วัด ฝั่งธนบุรี มีการดำเนินการทำงานร่วมกันเมื่อเครือข่ายสมัชชาได้รับการจัดตั้งเสร็จแล้ว จะมีกิจกรรมวันสำคัญในวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๑ ที่จะมาถึงนี้ อยากจะให้มีการมีกิจกรรม^{๑๖๗} และได้มีการเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมโดยมีการกำหนดรูปแบบการทำงาน การแต่งกายดังนี้

- เปิดจุดบริการนักท่องเที่ยวของมัสยิดเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด ตามวัดในโครงการทั้ง ๙ วัด โดยจะมีเต็นท์สี่เหลี่ยมพิมพ์คำว่า “มัสยิดเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดจิตอาสา กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร”

- แต่ละจุดจะมีเจ้าหน้าที่มัสยิดเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดประจำอยู่โดยมีหัวหน้าแต่ละจุดประจำอยู่ทั้งวัน

- ตั้งตู้รับบริจาคไว้ที่เต็นท์แต่ละจุด แต่ห้ามมัสยิดเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด เรียกค่าบริการ แต่ถ้านักท่องเที่ยวให้เป็นการส่วนตัวรับได้

- การแต่งกายของมัสยิดเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดควรใส่ชุดที่เป็นเอกลักษณ์ของชมรมมัสยิดเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดที่เหมือนกัน

- ให้มัสยิดเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดไปรับมอบใบประกาศนียบัตรและบัตรมัสยิดเทศก์ที่วัดนาคกลาง เนื่องในวันพ่อแห่งชาติและวันกษัตริย์โลกและทำบุญเป็นพระราชกุศลอุทิศถวายแด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ ๙^{๑๖๘}

หลังจากนั้นได้มีการจัดมัสยิดเทศก์ลงพื้นที่ประจำทั้ง ๙ วัด วัดละอย่างน้อย ๒ คน ซึ่งการแบ่งในเบื้องต้นมีดังนี้

- วัดระฆังฯ นักมัสยิดเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม, คุณนิรันดร์ อนันตกาญจน์, คุณประวิตร บูรณมานัส

- วัดพระยาทำ นักมัสยิดเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณกอบแก้ว โพธิ์อบ และเยาวชนวัดพระยาทำ

- วัดเครือวัลย์ นักมัสยิดเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณณัฐกานต์ จันทร์ทิพย์, คุณสุนิสา แยม่อวม

- วัดนาคกลาง นักมัสยิดเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์ และเยาวชนวัดนาคกลาง

- วัดอรุณฯ นักมัสยิดเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณกนกพรรณ เจริญสุข, คุณเพ็ญศิริ เรืองสันเทียะ, คุณสมบัติ ทองสวัสดิ์

- วัดหงส์ฯ นักมัสยิดเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณภาณุวัชร ศรีศตสุข, คุณกุลวรี ปานรสทิพย์

- วัดโมลีฯ นักมัสยิดเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณกมลมาศ ตันนยุทวงศ์, คุณประภัสรา วิทยาคะลี

- วัดกัลยาณีน นักมัสยิดเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณชนินทร์ สุวรรณวัฒน์, คุณเพชร เทพวรรณกุล, คุณนันทวัฒน์ กิตติวณิชพันธุ์

- วัดประยูรฯ นักมัสยิดเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณประวิทย์ แจ่มพงษา, คุณสมบัติร์ ปันยิ้ม, คุณสมใจ ปันยิ้ม^{๑๖๙}

^{๑๖๗} นายชนินทร์ สุวรรณวัฒน์ กล่าวในที่ประชุมเครือข่ายสมัชชาองค์กรฯ ครั้งที่ ๒ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคด วัดประยูรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

^{๑๖๘} มติในการประชุมชมรมมัสยิดเทศก์ครั้งที่ ๓ วันเสาร์ที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้

วัดเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ ให้สถานที่เพื่อการศึกษาของชุมชน โรงเรียนส่วนหนึ่งเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนจึงได้มีจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนชุมชน ๙ วัดดังต่อไปนี้

ประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร

ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันอังคารที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๑ ณ หอสมุด วัดอรุณราชวราราม เวลา ๑๔.๐๐ น.

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ คุณไสว ยิงยวด
- ๒ คุณประวิตร บุรณมานัส
- ๓ คุณนิยม วงษา
- ๔ คุณอภาศรี สุพรรณวิบูล
- ๕ คุณสมชาย อินทรมหันต์
- ๖ คุณนীরชา สิทธิการ
- ๗ คุณชูศรี รัตนสมบูรณ์
- ๘ คุณประนอม นาคโสภณ
- ๙ คุณสุภาพ ปาลกวงศ์ ณ อยุธยา
- ๑๐ คุณกนกพรรณณ เจริญรุ่ง
- ๑๑ คุณประสงค์ พับแผ่นทอง
- ๑๒ คุณสุณี พันพุทธ
- ๑๓ คุณนวลทิพย์ ชัยวโร
- ๑๔ นาวาตรีวิจิต พลสาย
- ๑๕ นายประดิษฐ์ เดชะ
- ๑๖ คุณกอบแก้ว โพธิบ
- ๑๗ คุณสมบัติ ทองสวัสดิ์
- ๑๘ คุณโชคอนันต์ อัสกุลคยารต์
- ๑๙ คุณศรีสมร ก้อนเพชร
- ๒๐ คุณสมเกียรติ เลิศกาญจนภาพร
- ๒๑ คุณนันทวัฒน์ กิตติวณิชพันธ์
- ๒๒ คุณธีระรส ปุษภาคม
- ๒๓ คุณสายันต์ น้อยใหญ่
- ๒๔ คุณณัฐกานต์ จันทร์ทิพย์

^{๑๖๘} มติในการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๔ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๒๕ พระครูประทีปกิจจาภิรม

๒๖ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๑๕ : ผลการประชุมเครือข่ายสมัชชของค์กรท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัดฯ ครั้งที่ ๑

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง การขับเคลื่อนการทำงานโดยชุมชน เป็นการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมในการเปิดงานท่องเที่ยว ๙ วัด เข้าไปดูสถานที่จริง และเข้าไปปรึกษากับทางเจ้าของสถานที่ คือเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม แต่ไม่สามารถเข้าถึงเจ้าอาวาสได้ เนื่องจากติดปัญหาอยู่ที่เลขานุการเจ้าอาวาสที่ไม่อำนวยความสะดวกให้กับทางทีมงาน ^{๑๗๐} และได้มอบหมายงานให้กับพระครูประทีปกิจจาภิรม ตัวแทนทางวัดอรุณราชวรารามเป็นผู้ประสานงานกับทางเจ้าอาวาส ^{๑๗๑}	๑. ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชน ๒. ชุมชนได้มีการนำเอาองค์ความรู้ไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด ๓. เกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมอันดีงามสิ่งศักดิ์สิทธิ์และมรดกอันล้ำค่าของชุมชน

ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยูรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ นายสมบัติ ทองสวัสดิ์
- ๒ นายชินนทร์ สุวรรณวัฒน์
- ๓ นางเพชร เทพวรรณกุล
- ๔ นายนิธิวัฒน์ กิตติวิณิชพันธ์
- ๕ นางสาวสุนิสา แยมอ่วม
- ๖ นางณัฐกานต์ จันทร์ทิพย์
- ๗ นางทัศนีย์ รักเอี่ยม
- ๘ นายนิรันดร์ อนันตกาญจน์
- ๙ นางณัฐนิช อนันตพรกิจ
- ๑๐ นายภาณุวัชร ศรีศตสุข

^{๑๗๐} พระครูประทีปกิจจาภิรม กล่าวในที่ประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชของค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๑ วันอังคารที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๑ ณ หอสมุด วัดอรุณราชวราราม เวลา ๑๔.๐๐ น.

^{๑๗๑} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในที่ประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชของค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๑ วันอังคารที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๑ ณ หอสมุด วัดอรุณราชวราราม เวลา ๑๔.๐๐ น.

- ๑๑ ร.ท.ประวิทย์ แจ่มพงษา
 ๑๒ นายเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์
 ๑๓ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
 ๑๔ นายบัวลือ วรรณสาร

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๑๖ : ผลการประชุมเครือข่ายสมัชชาองค์กรท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด ครั้งที่ ๒

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง ประธานแจ้งให้ที่ประชุมรับทราบ ตอนนี้นักคณะกรรมการของสมัชชาฯ ยังไม่มีความชัดเจน ขอให้ทางคณะกรรมการสมัชชาฯ ช่วยแก้ไขให้เร็วที่สุด มัคคุเทศก์ได้มีการอบรมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ต่อไปจะต้องมีจัดมัคคุเทศก์ประจำทั้ง ๙ วัด โดยจะต้องประสานงานกับทางวัด เพื่อให้จัดพื้นที่ประจำของมัคคุเทศก์ ^{๑๗๒}	๑. ชุมชนมีการบริหารอย่างเป็นระบบโดยมีการแบ่งการทำงานของแต่ละชุมชน โดย
๒	เรื่อง คณะกรรมการของสมัชชาฯ ที่ประชุมมีมติให้เปลี่ยนประธานสมัชชาฯ วัดระฆังโฆสิตาราม ดังนี้ - นายประวิต บุรณมานัส เป็นประธานสมัชชาฯ - นางทัศนีย์ รักเอี่ยม เป็นเลขานุการ และให้สรรหาคณะกรรมการมาใหม่ ^{๑๗๓}	เรียกว่า สมัชชาฯ ของวัดนั้นๆ เช่น สมัชชาฯ วัดนาคกลางเป็นต้น โดยขึ้นตรงกับสมัชชาใหญ่คือ เครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม
๓	เรื่อง การลงพื้นที่ของมัคคุเทศก์ มัคคุเทศก์จะต้องลงพื้นที่ประจำแต่ละวัดทุกวันโดยจะมีผู้ประจำทั้ง ๙ วัด แต่มัคคุเทศก์จะเป็นจิตอาสา ซึ่งมัคคุเทศก์จะไม่สามารถไปเรียกค่าบริการได้ แต่รายได้จะมาจาก การตั้งตู้บริจาคไว้ที่ซุ้ม ซึ่งจะบริหารจัดการโดยเครือข่ายสมัชชาฯ ^{๑๗๔}	๙ วัดกรุงธนบุรี ศรีมหาสมุทร
๔	เรื่อง การประชุมครั้งต่อไป ประชุมเครือข่ายสมัชชาฯ ครั้งต่อไป วันพุธที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑	

^{๑๗๒} นายเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๗๓} นายเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๗๔} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	ณ ที่ทำการชั่วคราว วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ประชุมชมรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นฯ ครั้งต่อไป วันเสาร์ที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธิธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ^{๑๗๕}	
๕	เรื่อง อื่นๆ นายชินนทร์ สุวรรณวัฒน์ กล่าวว่า หากเครือข่ายสมัชชาได้รับการจัดตั้งเสร็จแล้ว จะมีกิจกรรมวันสำคัญในวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๑ ที่จะมาถึงนี้ อยากจะให้มีการจัดกิจกรรมนี้เกิดขึ้น วันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๑ วัดพระยาทำ จะจัดกิจกรรมวันสำคัญเกี่ยวกับพระเจ้าตากสิน ^{๑๗๖}	
๖	เรื่อง มอบหมายภาระหน้าที่ มติที่ประชุมมอบหมายให้ ประธานชมรมมัคคุเทศก์ฯ ไปปรึกษาในกันในกลุ่ม เรื่องความพร้อมในการลงพื้นที่ประจำแต่ละวัด และการออกแบบชมรมมัคคุเทศก์ มติที่ประชุมมอบหมายให้ นายบัวลือ วรรณสาร ออกหนังสือถึง คณะกรรมการสมัชชา เรื่องการประชุมวันพุธที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑	

ครั้งที่ ๓/๒๕๖๑ วันพุธที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ที่ทำการชั่วคราวบ้านประธานรักษาการ สมัชชาติดกับศาลาธรรมภาวนา วัดนาคกลางวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๒ นายชินนทร์ สุวรรณวัฒน์
- ๓ นางพชร เทพสุวรรณกุล
- ๔ นายประดิษฐ์
- ๕ นางประนอม นาคโสภณ
- ๖ นางทัศนีย์ รักเอี่ยม

^{๑๗๕} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยว สายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยูรวงศาเขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๗๖} นายชินนทร์ สุวรรณวัฒน์กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยว สายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยูรวงศาเขตธนบุรี กรุงเทพฯ

- ๗ นายประวิทย์ แจ่มพงษา
 ๘ นางกนกพรรณ เจริญสุข
 ๙ นางสุณี พันพุทธ
 ๑๐ นายประวิตร บุรณมานัส
 ๑๑ นายกอบแก้ว โพธิ์อบ
 ๑๒ นายฉัตรวัฒน์ กิตติวิชพันธุ์
 ๑๓ นางบุญนดา สุรชาติชูพงศ์
 ๑๔ นายธีระรัส ปุษภาคม
 ๑๕ นายบัวลือ วรรณสาร

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๑๗ : ผลการประชุมเครือข่ายสมัชชาองค์กรท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด ครั้งที่ ๓

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง ประธานในที่ประชุมแจ้งให้ทราบ เนื่องด้วยวันนี้ทางสมัชชาชุมชนท้องถิ่น ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ได้นัดหารือเพื่อเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการสมัชชาบางท่านเพื่อความเหมาะสม และสะดวกต่อการดำเนินการในงานของสมัชชาต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ให้ใช้ที่ทำการชุมชนวัดนาคกลางเป็นที่ประชุมของสมัชชาไปชั่วคราว ก่อนจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง ^{๑๗๗}	๑. เกิดความยั่งยืนในชุมชน ๙ วัด ๒. ประชาชนมีความพอใจ พออยู่ พอกิน และพอเพียง
๒	เรื่อง เสนอใหม่ให้ที่ประชุมลงมติเห็นชอบ - การจัดตั้งเครือข่ายสมัชชามีคณะกรรมการที่เปลี่ยนแปลง และเพิ่มเติมใหม่ดังนี้ ๑. วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร ๑.๑ นางรัชนีกร ปลั่งกลาง เป็นประธานสมัชชา ^{๑๗๘}	๓. ประชาชนมีงานทำ มีรายได้จากการบริการนักท่องเที่ยว ๔. เกิดการ

^{๑๗๗} นายเสรีศักดิ์ จินดาพิทักษ์กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยูรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>๑.๒ นายประวิตร บูรณมานัส เป็นเลขานุการ^{๑๗๙}</p> <p>๒. วัดพระยาทำวรวินัย</p> <p>๒.๑ นายกอบแก้ว โพธิ์อบ เป็นประธานสมัชชา</p> <p>๒.๒ นายมิ่งขวัญ ยิ้มยวน^{๑๘๐}</p> <p>๓. วัดนาคกลางวรวิหาร</p> <p>๓.๑ นายเสรีศักดิ์ จินดาทิพย์ เป็นประธานเครือข่ายสมัชชา และ ประธานสมัชชาวัดนาคกลาง</p> <p>๓.๒ นายธีระวัศ ปุษปาคม^{๑๘๑}</p> <p>๔. วัดเครือวัลย์</p> <p>๔.๑ นายไสว ยิ่งยอด เป็นประธานสมัชชา</p> <p>๔.๒ ว่าที่ ร.ต.อานนท์ เตชะ ร.น. เป็นเลขานุการสมัชชา^{๑๘๒}</p> <p>๕. วัดอรุณราชวราราม</p> <p>๕.๑ นายสมบัติ ทองสวัสดิ์</p> <p>๕.๒ นายประสงค์ พับแผ่นทอง^{๑๘๓}</p> <p>๖. วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร</p> <p>๖.๑ นายสมชาย อินทรหมั่น เป็นประธานสมัชชา</p> <p>๖.๒ นางสาวสุณี พันพุท เป็นเลขานุการสมัชชา^{๑๘๔}</p>	<p>ขยายภาคการ ให้บริการ และ ปรับปรุงการ ทำงานอย่าง ต่อเนื่อง</p>

^{๑๗๘} นายประวิตร บูรณมานัสกล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาขององค์กรชุมชนท้องถิ่น
สายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุ
รวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๗๙} นายเสรีศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาขององค์กรชุมชนท้องถิ่น
สายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุ
รวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๘๐} นายกอบแก้ว โพธิ์อบกล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาขององค์กรชุมชนท้องถิ่น
สายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุ
รวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๘๑} นายเสรีศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาขององค์กรชุมชนท้องถิ่น
สายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุ
รวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๘๒} นายเสรีศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาขององค์กรชุมชนท้องถิ่น
สายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุ
รวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๘๓} นายสมบัติ ทองสวัสดิ์กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาขององค์กรชุมชนท้องถิ่น
สายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุ
รวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการ ประชุม
	<p>๗. วัดหงส์รัตนารามราชวรวิหาร</p> <p>๗.๑ นางชูศรี รัตนสมบุรณ์ เป็นประธานสมัชชา</p> <p>๗.๒ นางสาวนীরชา สิทธิการ เป็นเลขานุการสมัชชา^{๑๘๕}</p> <p>๘. วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร</p> <p>๘.๑ นายนันทวัฒน์ กิตติวินิชพันธ์</p> <p>๘.๒ นายชินนทร์ สุวรรณวัฒน์^{๑๘๖}</p> <p>๙. วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร</p> <p>๙.๑ นายประวิทย์ แจ่มพงษา เป็นประธานสมัชชา</p> <p>๙.๒ นางประดิษฐ์ แจ่มพงษา เป็นเลขานุการสมัชชา^{๑๘๗}</p> <p>- มติที่ประชุมเห็นชอบให้เปลี่ยนรูปภาพในโลโก้ส่วนของวัดเครือข่ายจากภาพเจดีย์ เป็นภาพพระประธานในพระอุโบสถ</p>	
๓	<p>เรื่อง อื่นๆ</p> <p>ในที่ประชุมได้มีมติให้จัดงานวันเด็กปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งตรงกับวันเสาร์ที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๒ ที่วัดเครือข่าย โดยให้กรรมการชุมชนทั้ง ๙ วัดเป็นคณะกรรมการจัดงานร่วมกัน^{๑๘๘}</p> <p>นายชินนทร์ สุวรรณวัฒน์ กล่าวว่า อยากให้นำเอาศาสตร์ของพระราชาคำว่า “บวร” มาเป็นหัวใจหลักของการทำงาน และการจัดงานของสมัชชา^{๑๘๙}</p>	

^{๑๘๔} นางสุนี พันพุท กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๘๕} นางสาวนীরชา สิทธิการกล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๘๖} นายชินนทร์ สุวรรณวัฒน์กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๘๗} นายประวิทย์ แจ่มพงษากล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๘๘} นายเสริฐศักดิ์ จินดาพิทยกุลกล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

^{๑๘๙} นายชินนทร์ สุวรรณวัฒน์กล่าวในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ระเบียบคดี วัดประยุรวงศาวาส เขตธนบุรี กรุงเทพฯ

ประชุมชมรมมัคคุเทศก์

ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม
- ๒ คุณกนกพรรณ เจริญสุข
- ๓ คุณมาลี สว่างศรีเจริญ
- ๔ คุณสุนนทิพย์ รัตนศิริแสงโชติ
- ๕ คุณธนวิน ถิ่นปฐม
- ๖ คุณทัศนีย์ บัวก้านทอง
- ๗ คุณภาณุวัชร ศรีศตสุข
- ๘ คุณเพ็ญสิริ เรืองสันเทียะ
- ๙ ด.ช.วีราทร เรืองสันเทียะ
- ๑๐ คุณประภัสรา วิทยาคะลี
- ๑๑ ด.ช.วัชรมน แก้วจันทร์
- ๑๒ ด.ช.ธิตีพัทธ์ สิงห์ธนู
- ๑๓ คุณสมใจ ปันยิ้ม
- ๑๔ คุณสมบัติร์ ปันยิ้ม
- ๑๕ คุณนพรัตน์ นพคุณ
- ๑๖ คุณสุนิสา แยมอ่วม
- ๑๗ คุณกมลมาศ ตันนัทย์ทรวงศ์
- ๑๘ คุณสมบัติ ทองสวัสดิ์

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๑๘ : ผลการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๑

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง ประธานในที่ประชุมแจ้งให้ทราบ วันนี้ได้เชิญนักมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด กรุงเทพมหานครที่ศรีมหาสมุทร ที่ผ่านการอบรมตามโครงการ “โครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” ทั้ง ๔ รุ่น ซึ่งเป็นหลักสูตรเฉพาะของชุมชนนั้น ๆ ทั้ง ๙ วัด และวิชาการที่ทางโครงการวิจัยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยาย เพื่อให้มัคคุเทศก์ได้รับความรู้เกี่ยวกับจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ กฎหมาย การแต่งกาย การพูด เป็นต้น บัดนี้ทางโครงการวิจัยพิจารณาเห็นว่าเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตาม	๑. เกิดการขับเคลื่อนในทุกภาคส่วนของเครือข่ายสมัชชาชมรมมัคคุเทศก์ เป็นต้น

	วัตถุประสงค์ของการวิจัย และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ จึงได้จัดประชุมเพื่อคัดเลือกประธาน และคณะกรรมการต่าง ๆ ของมัคคุเทศก์ที่ผ่านการอบรมทั้ง ๔ รุ่น เพื่อเข้ามาบริหารและประสานงานกับสมาชิกองค์การชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันต่อไป ^{๑๙๐}																												
๒	<p>เรื่อง การเลือกตั้งประธานคณะกรรมการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด กรุงเทพมหานคร</p> <p>ในที่ประชุมได้มีมติร่วมกันในการเลือกตั้งประธานคณะกรรมการดังนี้</p> <table> <tr> <td>๑. คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม</td> <td>ประธาน^{๑๙๑}</td> </tr> <tr> <td>๒. คุณกนกพรพรณ เจริญสุข</td> <td>รองประธาน^{๑๙๒}</td> </tr> <tr> <td>๓. คุณภาณุวัชร ศรีศตสุข</td> <td>รองประธาน</td> </tr> <tr> <td>๔. คุณมาลี ลีวงศ์เจริญ</td> <td>เลขาประธาน</td> </tr> <tr> <td>๕. คุณสุนนทิพย์ รัตนศิริแสงโชติ</td> <td>เหรัญญิก</td> </tr> <tr> <td>๖. คุณนวลทิพย์ ชัยวโร</td> <td>เหรัญญิก</td> </tr> <tr> <td>๗. คุณธนวิน ถิ่นปฐม</td> <td>ประชาสัมพันธ์^{๑๙๓}</td> </tr> <tr> <td>๘. คุณทัศนีย์ บัวก้านทอง</td> <td>ประชาสัมพันธ์</td> </tr> <tr> <td>๙. ด.ช.วีราทร เรืองสันเทียะ</td> <td>ประชาสัมพันธ์</td> </tr> <tr> <td>๑๐. คุณเพ็ญสิริ เรืองสันเทียะ</td> <td>วิชาการ</td> </tr> <tr> <td>๑๑. คุณสุนิสา แยมอ่วม</td> <td>วิชาการ</td> </tr> <tr> <td>๑๒. คุณประภัสรา วิทยาคะลี</td> <td>กรรมการ</td> </tr> <tr> <td>๑๓. ด.ช.วัชรมน แก้วจันทร์</td> <td>กรรมการ</td> </tr> <tr> <td>๑๔. ด.ช.ธิตีพัทธ์ สิงห์ธนู</td> <td>กรรมการ</td> </tr> </table>	๑. คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม	ประธาน ^{๑๙๑}	๒. คุณกนกพรพรณ เจริญสุข	รองประธาน ^{๑๙๒}	๓. คุณภาณุวัชร ศรีศตสุข	รองประธาน	๔. คุณมาลี ลีวงศ์เจริญ	เลขาประธาน	๕. คุณสุนนทิพย์ รัตนศิริแสงโชติ	เหรัญญิก	๖. คุณนวลทิพย์ ชัยวโร	เหรัญญิก	๗. คุณธนวิน ถิ่นปฐม	ประชาสัมพันธ์ ^{๑๙๓}	๘. คุณทัศนีย์ บัวก้านทอง	ประชาสัมพันธ์	๙. ด.ช.วีราทร เรืองสันเทียะ	ประชาสัมพันธ์	๑๐. คุณเพ็ญสิริ เรืองสันเทียะ	วิชาการ	๑๑. คุณสุนิสา แยมอ่วม	วิชาการ	๑๒. คุณประภัสรา วิทยาคะลี	กรรมการ	๑๓. ด.ช.วัชรมน แก้วจันทร์	กรรมการ	๑๔. ด.ช.ธิตีพัทธ์ สิงห์ธนู	กรรมการ
๑. คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม	ประธาน ^{๑๙๑}																												
๒. คุณกนกพรพรณ เจริญสุข	รองประธาน ^{๑๙๒}																												
๓. คุณภาณุวัชร ศรีศตสุข	รองประธาน																												
๔. คุณมาลี ลีวงศ์เจริญ	เลขาประธาน																												
๕. คุณสุนนทิพย์ รัตนศิริแสงโชติ	เหรัญญิก																												
๖. คุณนวลทิพย์ ชัยวโร	เหรัญญิก																												
๗. คุณธนวิน ถิ่นปฐม	ประชาสัมพันธ์ ^{๑๙๓}																												
๘. คุณทัศนีย์ บัวก้านทอง	ประชาสัมพันธ์																												
๙. ด.ช.วีราทร เรืองสันเทียะ	ประชาสัมพันธ์																												
๑๐. คุณเพ็ญสิริ เรืองสันเทียะ	วิชาการ																												
๑๑. คุณสุนิสา แยมอ่วม	วิชาการ																												
๑๒. คุณประภัสรา วิทยาคะลี	กรรมการ																												
๑๓. ด.ช.วัชรมน แก้วจันทร์	กรรมการ																												
๑๔. ด.ช.ธิตีพัทธ์ สิงห์ธนู	กรรมการ																												
๓	<p>เรื่อง อื่นๆ</p> <p>การประชุมครั้งต่อไปของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ให้ประธานมัคคุเทศก์ และเลขาเป็นผู้ประสานงานในการเชิญสมาชิกเข้าร่วมประชุม</p>																												

^{๑๙๐} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๙๑} นายเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๙๒} คุณทัศนีย์ รักเอี่ยมกล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๙๓} คุณทัศนีย์ บัวก้านทองกล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๒๓พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธารามราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๒ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๓ นายบัวลือ วรรณสาร
- ๔ นายสมคิด สำลีดี
- ๕ นางทัศนีย์ รักเอี่ยม
- ๖ นางสาวศิริยงค์ สุพรเจริญพงษ์
- ๗ นางณัฐกานต์ จันทร์ทิพย์

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๑๙ : ผลการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ ครั้งที่ ๒

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	มติที่ประชุม
๑	เรื่อง การจัดฝึกอบรมภาษาจีน และภาษาอังกฤษให้กับผู้ผ่านการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น รุ่นที่ ๑ - ๔ มติในที่ประชุมเห็นชอบให้มีการจัดฝึกอบรมทั้ง ๒ ภาษาให้กับผู้ผ่านการอบรมในระยะเวลา ๔๕ วัน ^{๑๙๔}	๑. ชมรมมัคคุเทศก์ได้มีการบริหารจัดการและ
๒	เรื่อง รถรับส่งมัคคุเทศก์ ที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้ใช้รถรางจำนวน ๔ คันในการใช้รับ-ส่งมัคคุเทศก์ โดยจะต้องทำหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะบริจาครถดังกล่าวมาใช้ในการบริการนักท่องเที่ยว ^{๑๙๕}	พัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการบริการที่มีมาตรฐาน
๓	เรื่อง อื่นๆ มีมติเห็นชอบให้เลื่อนวันรับบัตรมัคคุเทศก์จากวันอาทิตย์ที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เป็นวันพุธที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาสุธรรมภavana วัดนาคกลางวรวิหาร กรุงเทพมหานคร ^{๑๙๖} มีมติเห็นชอบในการเข้ากราบ พระพรหมบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส อดีตอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในวันศุกร์ที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เวลา ๑๐.๐๐ น. เพื่อแจ้งเรื่อง	

^{๑๙๔} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๙๕} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๙๖} คุณทัศนีย์ รักเอี่ยมกล่าวในการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	มติที่ประชุม
	กระบวนการในการพัฒนาการท่องเที่ยว ๙ วัด	
๔	<p>เรื่อง มอบหมายภาระหน้าที่</p> <p>มอบหมายให้คุณศิริยงค์ สุพรเจริญพงษ์ ไปออกแบบในการจัดทำเว็บไซต์ และลิงค์กับเฟสบุ๊ก ไลน์ เพราะต่อไปกลุ่มไลน์ทุกกลุ่มจะถูกเปลี่ยนเป็นสมาชิกองค์กรฯ จะไม่ใช่ของการวิจัย</p> <p>มอบหมายให้คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม ในฐานะประธานชมรมมัคคุเทศก์ประสานงานกับกลุ่มมัคคุเทศก์เรื่องผู้เข้าอบรม และจัดเตรียมกระเช้าในการเข้ากราบพระพรหมบัณฑิต^{๑๙๗}</p> <p>มอบหมายให้นายบัวลือ วรรณสาร แจ้งการเลื่อนวันรับบัตรมัคคุเทศก์ และใบประกาศนียบัตรให้กับผู้ผ่านการอบรมมัคคุเทศก์ทุกท่านรับทราบ</p>	

ครั้งที่ ๓/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ คุณสุนิสา แยมอ่วม
- ๒ คุณนิรันดร์ อนันตกาญจน์
- ๓ คุณกนกพรรณ เจริญสุข
- ๔ คุณสมบัตร์ ปันยัม
- ๕ คุณณัฐกานต์ จันทร์ทิพย์
- ๖ คุณสมใจ ปันยัม
- ๗ คุณภาณุวัชร ศรีศตสุข
- ๘ คุณเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๙ คุณนวลทิพย์ ชัยวโร
- ๑๐ คุณบัวลือ วรรณสาร

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๒๐ : ผลการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๓

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	<p>เรื่อง ประธานในที่ประชุมแจ้งให้ทราบ</p> <p>วันนี้ได้เชิญมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดที่ผ่านการอบรมทั้ง ๔ รุ่น มา</p>	๑. ชมรมมัคคุเทศก์ได้มี

^{๑๙๗} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	<p>ประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนการจัดเตรียมสถานที่ และหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานของมัคคุเทศก์ และหาหรือเรื่องการจัดงานวันพ่อแห่งชาติ และวันกษัตริย์โลก ณ วัดนาคกลาง วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ ผลการประชุมมีดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เปิดจุดบริการนักท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด ตามวัดในโครงการทั้ง ๙ วัด โดยจะมีเต็นท์สี่เหลี่ยมพิมพ์คำว่า “มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดจิตอาสา กรุงเทพมหานคร” - แต่ละจุดจะมีเจ้าหน้าที่มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดประจำอยู่โดยมีหัวหน้าแต่ละจุดประจำอยู่ทั้งวัน - ตั้งตู้รับบริจาคไว้ที่เต็นท์แต่ละจุด แต่ห้ามมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดเรียกค่าบริการ แต่ถ้านักท่องเที่ยวให้เป็นการส่วนตัวรับได้ - การแต่งกายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดควรใส่ชุดที่เป็นเอกลักษณ์ของชมรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดที่เหมือนกัน - ให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัดไปรับมอบใบประกาศนียบัตร และบัตรมัคคุเทศก์ที่วัดนาคกลางเนื่องในวันพ่อแห่งชาติ และวันกษัตริย์โลก ทำบุญเป็นพระราชกุศลอุทิศถวายแด่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ ๙^{๑๙๘} 	<p>การขับเคลื่อนการทำงานภายใต้การทำดูแลของเครือข่ายสมาชิกฯ</p>
๒	<p>เรื่อง ผลการประชุม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้ประธาน และรองประธานมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด ประสานติดตามให้มัคคุเทศก์มารับใบประกาศนียบัตร และนัดประชุมพิเศษในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ วัดนาคกลาง - ชมรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด รับผิดชอบติดต่อทำสื่อให้กับมัคคุเทศก์^{๑๙๙} 	

ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๒ ด.ญ. จิตลดา มาจรัสเพ็ชร
- ๓ นายภาณุวัชร ศรีศตสุข

^{๑๙๘} ผศ.ดร.ธีรภัค กล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๓/๒๕๖๑ วันเสาร์ที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๑๙๙} นายเสริฐศักดิ์ จินดาพิทยักกล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันอาทิตย์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ ณ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

- ๔ นายประวิตร บุรณมานัส
 ๕ นายนิรันดร์ อนันตกาญจน์
 ๖ นางณัฐกานต์ จันทร์ทิพย์
 ๗ นางสมบัติ ปันยิ้ม
 ๘ นางสาวใจ ปันยิ้ม
 ๙ นางกนกพรรณณ เจริญสุข
 ๑๐ นางสาวนิตยา แยมอ่วม
 ๑๑ นางเพ็ญศิริ เรืองสันเทียะ
 ๑๒ นางทัศนีย์ รักเอี่ยม

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๒๑ : ผลการประชุมชมรมมัคคุเทศก์ ครั้งที่ ๔

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	<p>เรื่อง ประธานในที่ประชุมแจ้งให้ทราบ</p> <p>วันนี้ประธานโครงการวิจัยเรื่อง “โครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” นัดประชุมเพื่อหารือและหาข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินการในส่วนของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด ซึ่งขณะนี้ได้ดำเนินการในส่วนต่าง ๆ ก้าวหน้าไปตามลำดับ โดยเฉพาะในเรื่องของมัคคุเทศก์นี้ ทางสมาชิกได้เรียนให้ทางราชการหน่วยต่าง ๆ รับทราบตั้งแต่ระดับรัฐบาล กระทรวง กรุงเทพฯ เขต และระดับท้องถิ่น ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเป็นอย่างดี^{๒๐๐}</p>	<p>เกิดการให้บริการนักท่องเที่ยวโดยมัคคุเทศก์อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน</p>
๒	<p>เรื่อง การจัดมัคคุเทศก์ลงพื้นที่</p> <p>ในการจัดมัคคุเทศก์ลงพื้นที่นั้น เบื้องต้นให้สำรวจมัคคุเทศก์ก่อนว่าใครว่างวันไหน พร้อมลงพื้นที่ในวันใดและพร้อมที่จะลงพื้นที่ประจำอยู่ที่วัดใด ในการนี้ได้มีการสอบถามมัคคุเทศก์ที่เข้าร่วมประชุม และได้มีมติตกลงร่วมกันดังนี้</p> <p>เบื้องต้นให้มัคคุเทศก์อยู่ประจำเป็นหลักทั้ง ๙ วัด วัดละอย่างน้อย ๒ คน ซึ่งการแบ่งในเบื้องต้นมีดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - วัดระฆังฯ นักมัคคุเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม, คุณนิรันดร์ อนันตกาญจน์, คุณประวิตร บุรณมานัส^{๒๐๑} - วัดพระยาทำ นักมัคคุเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณกอบแก้ว โพธิ์อบ และ 	

^{๒๐๐} ผศ.ดร.ธีรภัค กล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๐๑} คุณทัศนีย์ รักเอี่ยมกล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	<p>เยาวาชนวัดพระยาทำ^{๒๐๒}</p> <ul style="list-style-type: none"> - วัดเครือวัลย์ นักมัคคุเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณณัฐกานต์ จันทร์ทิพย์, คุณสุนิสา แย้มอ่วม - วัดนาคกลาง นักมัคคุเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ และเยาวาชนวัดนาคกลาง - วัดอรุณา นักมัคคุเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณกนกพรพรรณ เจริญสุข, คุณเพ็ญศิริ เรืองสันเทียะ, คุณสมบัติ ทองสวัสดิ์^{๒๐๓} - วัดหงส์ฯ นักมัคคุเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณภาณุวัชร ศรีศตสุข, คุณกุลวรี ปานรสทิพย์^{๒๐๔} - วัดโมลีฯ นักมัคคุเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณกมลมาศ ตันนยุทรวงศ์, คุณประภัสรา วิทยาคะลี^{๒๐๕} - วัดกัลยาณ์ นักมัคคุเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณชนินทร์ สุวรรณวัฒน์, คุณเพชร เทพวรรณกุล, คุณนัทวัฒน์ กิตติวณิชพันธ์ - วัดประยูรฯ นักมัคคุเทศก์ที่อยู่ประจำคือ คุณประวิทย์ แจ่มพงษา, คุณสมบัติร์ ปันยัม, คุณสมใจ ปันยัม^{๒๐๖} <p>ทั้งนี้ อาจมีการสลับกันลงตามวัดเพื่อความเหมาะสม และความสะดวกของตัวมัคคุเทศก์เองด้วย</p>	
๓	<p>เรื่อง การออกแบบชุดของมัคคุเทศก์</p> <p>ในเบื้องต้น ประธานโครงการ ดร. ชีรภัค จะทำแจกให้กับมัคคุเทศก์ท่านละ ๑ ตัว หลังจากนั้นจะทำเสื้อเป็นรูปแบบของมัคคุเทศก์เอง โดยใช้เสื้อราชประแตนปกคอกลม สกรีนด้านหน้าที่กระเป๋าคือ “มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด” ด้านหลังสกรีนโลโก้สมัชชาท้องถิ่น ๙ วัด พร้อมข้อความว่า “มัคคุเทศก์น้อยท้องถิ่น ๙ วัด ๒ แผ่นดิน”</p>	
๔	<p>เรื่อง รายได้ของนักมัคคุเทศก์</p>	

^{๒๐๒} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๐๓} นางกนกพรพรรณ เจริญสุขกล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๐๔} คุณกุลวรี ปานรสทิพย์กล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๐๕} คุณทัศนีย์ รักเอี่ยมกล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๐๖} สมบัติร์ ปันยัมกล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
	<p>รายได้ของนักมัคคุเทศก์จะได้รับการบริจาคเป็นหลัก โดยการนำผู้บริจาคไปจัดตั้งที่ซุ้มเต็นท์ตามวัดต่าง ๆ โดยในแต่ละวันหลังเสร็จงานของมัคคุเทศก์ ประธานสมัชชาจะเป็นผู้ไปเก็บผู้รับบริจาค แล้วจ่ายแก่นักมัคคุเทศก์ ที่เหลือจะนำเข้าสู่สมัชชาเพื่อนำไปใช้หมุนเวียนในด้านอื่น ๆ ต่อไป อีกส่วนหนึ่งนักมัคคุเทศก์อาจได้รับจากนักท่องเที่ยวโดยตรง แต่ห้ามเรียกร้องเงินจากนักท่องเที่ยวเด็ดขาด^{๒๐๗}</p>	
๕	<p>เรื่อง มอบหมายภาระหน้าที่</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประธานโครงการ ดร.ธีรภัค รับหน้าที่ประสานงานกับเจ้าอาวาสเรื่องการนำเต็นท์ไปตั้งตามวัด การหาป้ายจอดรถของมัคคุเทศก์ การหารถเข็นเพื่อรองรับ และอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และผู้พิการ - คุณบัวลือ ออกหนังสือติดต่อกับหน่วยงานและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ตามที่ ดร.ธีรภัค มอบหมาย - คุณกนกพรรณและคุณเพ็ญศิริ ประชาสัมพันธ์เรื่องไฮด์เสื้อของแต่ละคน และนัดมารีวิวอาทิตย์ที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๑ คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม มาเป็นผู้แจกเสื้อในวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๑ ที่วัดราชสิทธาราม ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐-๑๕.๐๐ น. เป็นต้นไป 	
๖	<p>เรื่องอื่น ๆ</p> <p>การให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน เพื่อความเป็นเอกภาพ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่อนุญาตให้นักมัคคุเทศก์ทุกท่านให้สัมภาษณ์กับสื่อ แต่ควรบอกกับสื่อให้มาสัมภาษณ์กับประธานมัคคุเทศก์ คือ คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม หรือประธานสมัชชา คือ คุณเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์ หรือประธานโครงการ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ^{๒๐๘}</p>	

ประชุมฝ่ายอาชีพ

ครั้งที่ ๑ วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๒ ณ โรงเรียนประถมทวีธาภิเศก แขวงวัดอรุณ เขต

บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ คุณณัฐกานต์ จันทร์ทิพย์
- ๒ คุณมาลี ลีวงศ์เจริญ
- ๓ คุณสมเกียรติ ทองสวัสดิ์

^{๒๐๗} นายเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๐๘} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะกล่าวในการประชุมมัคคุเทศก์ครั้งที่ ๔/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

- ๔ คุณยุวดี วาดชลบท
- ๕ พระสรานุพร จุกวโร
- ๖ คุณกอบแก้ว โพธิ์อบ
- ๗ คุณสมเกียรติ เลิศกาญจนพร
- ๘ คุณวิไลวรรณ เสงวิวัฒน์ชัย
- ๙ คุณนรีชา สิทธิการ
- ๑๐ คุณเอมอร ตะเกาทอง
- ๑๑ คุณนรวลัยทัศน์ ทัสสิน
- ๑๒ คุณฐิรัชชานันท์ บวรปิยาวัฒน์
- ๑๓ คุณณัฏฐิภาภรณ์มัญญผลมัน
- ๑๔ คุณสุมนา พันธุ์ไพโรจน์
- ๑๕ คุณอานนท์ เดชะ
- ๑๖ คุณปรัชญา ธัญญาดี
- ๑๗ คุณนันทวัฒน์ กิตติวณิชพันธุ์
- ๑๘ คุณวีรินทร์ วงศ์ประชารัตน์
- ๑๙ คุณบัวลือ วรรณสาร
- ๒๐ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๒๑ คุณเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๒๒ คุณธีระรัส ปุษภาค

ผลการประชุม

เป็นการประชุมระหว่างคณะนักวิจัย คณะกรรมการชุมชน ๙ วัดร่วมกับคณะกรรมการ OTOP สำหรับผู้ที่ผ่านการอบรมอาชีพที่ร้านปานิด รุ่นที่ ๑ – ๕ ที่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ แต่การทำงานยังไม่ลงตัวจึงได้มีการจัดประชุมขึ้นเพื่อทำความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน และแนวทางในการร่วมกันพัฒนาชุมชน ๙ วัดให้ยั่งยืน ผลของการประชุม นายเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์ได้ใช้อำนาจในฐานะประธานสมัชชาองค์กรแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาใหม่^{๒๐๙} โดยนายเสรีรัฐศักดิ์ได้รับไปสรรหาบุคคลที่เหมาะสมที่จะมาขับเคลื่อนงาน ๙ วัด

ประชุมชมรมจิตอาสาพัฒนา ๙ วัด

ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธารามราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ

^{๒๐๙} นายเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์ กล่าวในการประชุมฝ่ายอาชีพครั้งที่ ๑ วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๒ ณ โรงเรียนประถมวิฑิธาภิเศก แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

- ๒ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๓ นายบัวลือ วรรณสาร
- ๔ นางสมบัติ ปันยิ้ม
- ๕ นางสมใจ ปันยิ้ม
- ๖ นายธนวิน ถิ่นปฐม
- ๗ นางศรีสมร ก้อนเพชร
- ๘ นายนิรันต์ อนันตกาญจน์
- ๙ นางสาวสุนิสา แยม่อม

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๒๒ : ผลการประชุมชมรมจิตอาสาพัฒนา ๙ วัด ครั้งที่ ๑

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาของการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง การจัดตั้งชมรมจิตอาสากรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร มติในที่ประชุมเห็นชอบให้มีการจัดตั้งชมรมจิตอาสากรุงธนบุรี ศรีมหาสมุทร โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการ ๕ ฝ่าย ประกอบด้วย ๖. ประธาน ๗. รองประธาน ๘. เลขา ๙. เกร็ดญิก ๑๐. ปฏิคม หรือประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลสิ่งแวดล้อม การจัดเก็บขยะ ความสะอาด เป็นต้นในพื้นที่ ๙ วัด ^{๒๑๐}	เกิดการดำเนินงานในภาคส่วนของชมรมจิตอาสาในการดูแลความสะอาด ภูมิทัศน์ และความสวยงามของพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด
๒	เรื่อง อื่นๆ นัดประชุมครั้งต่อไปในการเลือกตั้งคณะกรรมการชมรมในวันเสาร์ที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เวลา ๑๔.๐๐ น. ^{๒๑๑}	
๓	เรื่อง มอบหมายภาระหน้าที่ มอบหมายให้นายบัวลือ วรรณสาร แจ้งการประชุมในกลุ่มจิตอาสา และจัดเตรียมเอกสารใบสมัครสมาชิกชมรมในวันประชุม	

^{๒๑๐} ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กล่าวในการประชุมชมรมจิตอาสาพัฒนา ๙ วัด ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธารามราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๑๑} นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมชมรมจิตอาสาพัฒนา ๙ วัด ครั้งที่ ๑/๒๕๖๑วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ น. ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธารามราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ครั้งที่ ๒/๒๕๖๑ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ๑ ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
- ๒ คุณเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์
- ๓ คุณประนอม นาคโสภณ
- ๔ คุณณัฐกานต์ จันทร์ทิพย์
- ๕ คุณภาณุวัชร ศรีศตสุข
- ๖ คุณสร้อยญา พรหมเกาะ
- ๗ คุณนิรันดร์ อนันตกาญจน์
- ๘ คุณสมบัติร์ ปันยิ้ม
- ๙ คุณสมใจ ปันยิ้ม
- ๑๐ คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม
- ๑๑ คุณประวิตร บูรณมานัส

ผลการประชุม

ตารางที่ ๔.๒๓ : ผลการประชุมชมรมจิตอาสาพัฒนา ๙ วัด ครั้งที่ ๒

ระเบียบวาระที่	เนื้อหาการประชุม	ผลที่ได้จากการประชุม
๑	เรื่อง ประธานในที่ประชุมแจ้งให้ทราบ ประธานโครงการวิจัย ดร.ธีรภัค ได้นำจิตอาสาเข้าร่วมประชุมในวันนี้ เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงานของจิตอาสา และจัดตั้งเป็นชมรมเพื่อความมั่นคง และยั่งยืนของโครงการวิจัยต่อไป	เกิ ด ก า ร ทำงานในการ ขับเคลื่อนการ พัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว วัด ของชมรมจิต อาสาพัฒนา สิ่งแวดล้อม อย่าง เป็น รูปธรรม
๒	เรื่อง การเปลี่ยนชื่อชมรมและลักษณะหน้าที่ของจิตอาสา ได้มีการเสนอในที่ประชุมว่าเห็นสมควรเปลี่ยนชื่อชมรมจากเดิม “ชมรมจิตอาสากรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร” เปลี่ยนเป็น “ชมรมจิตอาสาสิ่งแวดล้อม ๙ วัด กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร” โดยให้ขึ้นตรงกับสมัชชา ๙ วัด เหมือนชมรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด ลักษณะการทำงานติดต่อประสานงานราชการโดยผ่านสมัชชา ๙ วัด และลงพื้นที่สำรวจสิ่งแวดล้อม และเวียนทำ ความสะอาดทุก ๆ เดือน ๆ ละ ๑ ครั้ง รวมทั้งการดูแลคนไร้ที่พึ่งให้เข้าถึง สวัสดิการความช่วยเหลือจากหน่วยราชการของรัฐ	เกิ ด ก า ร ทำงานในการ ขับเคลื่อนการ พัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว วัด ของชมรมจิต อาสาพัฒนา สิ่งแวดล้อม อย่าง เป็น รูปธรรม
๓	เรื่อง การเลือกตั้งคณะกรรมการชมรมจิตอาสา ในการประชุมคราวนี้เห็นสมควรให้มีคณะทำงานเป็นกิจจะลักษณะ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบโดยชัดเจนจึงได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้น ผลการเลือกตั้งมีดังนี้	เกิ ด ก า ร ทำงานในการ ขับเคลื่อนการ พัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว วัด ของชมรมจิต อาสาพัฒนา สิ่งแวดล้อม อย่าง เป็น รูปธรรม

ระเบียบ วาระที่	เนื้อหาการประชุม	ผลที่ได้จาก การประชุม
	<p>๑. คุณประวีตร บุรณมานัส เป็นประธานชมรมจิตอาสาสิ่งแวดล้อม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร^{๒๑๒}</p> <p>๒. คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม รองประธาน</p> <p>๓. คุณกอบแก้ว โพธิ์อบ รองประธาน^{๒๑๓}</p> <p>๔. คุณณัฐกานต์ จันทร์ทิพย์ เลขานุการ</p> <p>๕. คุณสมบัติร์ ปันยัม เกร็ดญิก</p> <p>๖. คุณภาณุวัชร ศรีศตสุข กรรมการ</p> <p>๗. คุณสมใจ ปันยัม กรรมการ</p> <p>๘. คุณทัศนีย์ บัวก้านทอง กรรมการ</p> <p>๙. คุณนิรันดร์ อนันตกาญจน์ กรรมการ</p>	
๔	<p>เรื่อง การมอบหมายภาระหน้าที่ ลักษณะการทำงานของชมรมจิตอาสา คือติดต่อประสานงานราชการ โดยผ่านสมัชชา ๙ วัด และลงพื้นที่สำรวจสิ่งแวดล้อมและเวียนทำความ สะอาดทุก ๆ เดือน ๆ ละ ๑ ครั้ง รวมทั้งการดูแลคนไร้ที่พึ่งให้เข้าถึง สวัสดิการความช่วยเหลือจากหน่วยราชการของรัฐ ลงพื้นที่ตามวัดโดยการ ทำความสะอาดเรียงลำดับวัดจาก วัดระฆังฯ ถึงวัดประยูรฯ โดยเริ่มแรกที่ วัดนาคกลางก่อนเป็นการนำร่อง ทั้งนี้การเรียงลำดับวัดอาจมีการ เปลี่ยนแปลงตามความสะดวก และความเหมาะสมอีกครั้ง^{๒๑๔}</p>	
๕	<p>เรื่อง การประชุมครั้งต่อไป นัดประชุมครั้งต่อไปวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. โดย มีวาระดังนี้</p> <p>๑. แจ้งให้ทราบเรื่องกิจกรรมของชมรมจิตอาสา</p> <p>๒. เรื่องการคัดแยกขยะ ลดขยะ รณรงค์ให้ใช้ถุงผ้า^{๒๑๕}</p>	

สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

^{๒๑๒} คุณเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์กล่าวในการประชุมฝ่ายสิ่งแวดล้อมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑
เวลา ๑๓.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๑๓} คุณประวีตร บุรณมานัส กล่าวในการประชุมฝ่ายสิ่งแวดล้อมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม
๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๑๔} คุณประวีตร บุรณมานัส กล่าวในการประชุมฝ่ายสิ่งแวดล้อมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม
๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

^{๒๑๕} คุณประวีตร บุรณมานัส กล่าวในการประชุมฝ่ายสิ่งแวดล้อมครั้งที่ ๒/๒๕๖๑วันที่ ๑๕ ธันวาคม
๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น.ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่สองของงานวิจัยนี้ได้แก่ “เพื่อวิเคราะห์การบริหารการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรีกับการรองรับการท่องเที่ยวทวิศุนย์เหรียญในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” นั้น ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการของการวิจัยอย่างถูกต้องซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดของการวิเคราะห์ในประเด็นนี้ ดังนี้

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีนักท่องเที่ยวมาจากหลากหลายประเทศ หลากหลายลักษณะ โดยเฉพาะทวิศุนย์เหรียญที่นำนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนเข้ามาเยี่ยมชมในพื้นที่ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจตามรูปแบบของทวิศุนย์ดังกล่าว เนื่องจากพื้นที่ยังไม่มีระบบการบริหารจัดการในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้อย่างเหมาะสม เช่น

๑. การพัฒนาในระบบเครือข่ายความร่วมมือ ทั้ง ๙ วัดยังไม่มีการทำงานแบบการมีส่วนร่วม ต่างวัดต่างทำ ต่างบริหารกันเอง

๒. ในพื้นที่ของแต่ละวัดเองก็ยังไม่มีการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด และโรงเรียน “บวร” เข้ามาร่วมกันขับเคลื่อนการทำงานอย่างเป็นระบบ

๓. ในส่วนของบุคลากรก็ยังไม่มีการพัฒนา ยังเป็นรูปแบบเดิม ๆ คือ ไม่มีการอบรม ไม่มีรูปแบบของการแต่งกาย ไม่มีมาตรฐานของการให้บริการอย่างเป็นระบบ สื่อสารภาษาต่างประเทศได้บ้าง ไม่ได้บ้าง และไม่มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่นั้น ๆ ในเชิงลึกเลย เป็นต้น

๔. ไม่มีการจัดภูมิทัศน์ในสถานที่หรือในพื้นที่โดยรอบทั้งวัด ชุมชน และโรงเรียนให้เกิดความสวยงามที่ครอบคลุมเท่าที่ควร

๕. ไม่มีการควบคุมระบบการให้บริการนักท่องเที่ยวที่ดีและถูกต้องในพื้นที่เท่าที่ควร ปล่อยให้มัคคุเทศก์ หรือกลุ่มทัวร์ที่พามาแนะนำในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ และข้อมูลอื่น ๆ ของแต่ละวัดในพื้นที่ หรือแม้กระทั่งการจัดเรียงลำดับความสำคัญของจุดที่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม และระยะเวลาในการเยี่ยมชมอย่างเป็นระบบ

ประเด็นสำคัญที่กล่าวแล้วนั้น ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นระบบ ไม่มีเอกลักษณ์ นักท่องเที่ยวขาดความมั่นใจ และไม่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวซ้ำ และไม่เกิดความรัก ความหวงแหนมรดกในพื้นที่ของตนเอง ในระดับองค์กรขาดความร่วมมือกัน ขาดความสามัคคี ขาดความสมดุลด้านธุรกิจชุมชน เกิดช่องว่างระหว่างคนจน และคนรวยมากขึ้น

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่แหล่งการท่องเที่ยว ๙ วัด ผู้วิจัยมองเห็นว่า ควรมีการบริหารจัดการในพื้นที่ทั้งหมด โดยวัดร่วมมือกับชุมชนบริหารจัดการ ควบคุมดูแล ตลอดจนถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นให้เท่าเทียมกัน เพื่อให้มีการกระจายรายได้สู่ทุกภาคส่วนของผู้ประกอบการในพื้นที่ดังกล่าวทั้งผู้ประกอบการ พ่อค้าแม่ค้าในทุกกระดับ โดยการจัดตั้งเป็นชมรมสมาคม หรืออย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้มีผู้เข้ามารับผิดชอบ และทำงานอย่างเป็นรูปธรรม และกำกับดูแลอย่างเข้มงวดเพื่อประโยชน์ของชุมชน และภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าว นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทั้ง ๙ ชุมชน พระภิกษุสามเณรทั้ง ๙ วัด และโรงเรียนทั้ง ๙ โรงเรียน ที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวได้มีอาชีพ มีรายได้ที่สามารถเลี้ยงชีพของตนเองได้ ลดเปอร์เซ็นต์ผู้ว่างงาน มีความพอเพียง มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ตามลำดับ

สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓

ตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ โดยวัตถุประสงค์ข้อนี้ ได้แก่ “เพื่อวิเคราะห์ความสามารถของบุคลากรในพื้นที่กับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวผังธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ซึ่งผู้วิจัยจะได้ดำเนินการตามวิธีการของการวิจัย ดังนี้

จากการที่ผู้วิจัยได้มีการลงพื้นที่โดยการสังเกตการณ์ มีการประชุมร่วมกับทางชุมชนทั้ง ๙ ชุมชน พระภิกษุสามเณรทั้ง ๙ วัด รวมทั้งครู และนักเรียนทั้ง ๙ โรงเรียน พบว่า ความสามารถของบุคลากรในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ในการรองรับการท่องเที่ยวยังขาดคุณสมบัติ และมาตรฐานที่เหมาะสม เช่น

๑. **ไม่มีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ** ส่งผลต่อการสื่อสาร หรือบางคนสามารถสื่อสารได้เป็นบางคำ บางศัพท์ บางประโยคโดยเฉพาะเรื่องของราคาสินค้า เช่น how much (ราคาเท่าไร) one hundred baht (หนึ่งร้อยบาท) เป็นต้น แต่ไม่สามารถอธิบายถึงคุณสมบัติ หรือสิ่งที่ได้จากสินค้าเหล่านั้น บุคลากรเหล่านี้บางคนไม่ยอมสื่อสาร หรือบริการนักท่องเที่ยวต่างชาติเลย เนื่องจากอาย เพราะสื่อสารไม่ได้ หรือเจ้าหน้าที่บางคนแนะนำนักท่องเที่ยวแบบผิด ๆ เพราะการสื่อสารแบบ ผิด ๆ

๒. **การบริการที่ไม่สุภาพ** เนื่องจากขาดการอบรม ไม่มีรูปแบบการบริการที่ถูกต้อง รวมถึงบุคลากรไม่มีจิตวิญญาณของการให้บริการ ไม่รักในอาชีพของการให้บริการเท่าที่ควร ทำไปเพื่อประโยชน์บางประการเท่านั้น ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ และความสวยงามของธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างมาก

๓. **การแต่งกายไม่เหมาะสม** ส่งผลต่อผู้ที่มาใช้บริการแยกไม่ออกว่าใครคือเจ้าหน้าที่ ใครคือนักท่องเที่ยว เกิดความกังวล และความไว้วางใจเมื่อเจ้าหน้าที่เข้ามาแนะนำให้ความรู้ หรือช่วยเหลือในกรณีต่าง ๆ

ในลำดับขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่การท่องเที่ยวตามที่กล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ตามกระบวนการของการวิจัยแล้วเห็นว่า การยกระดับขีดความสามารถของบุคลากรในพื้นที่ดังกล่าวนี้จะต้องมีการจัดกิจกรรมการอบรมอย่างต่อเนื่อง เช่น

๑. **การอบรมในระดับผู้บริหารในทุกระดับ** ผู้บริหารก็ต้องมีการพัฒนา และยกระดับความรู้ และยุทธวิธีการใหม่ ๆ มาถ่ายทอดให้กับผู้ปฏิบัติการในพื้นที่ได้นำไปสู่ภาคของการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวของประเทศตามความเหมาะสม

๒. **การอบรมในระดับผู้ปฏิบัติการ** ในส่วนผู้ปฏิบัติการทำงานในภาคพื้นที่ที่จะต้องสัมผัส และใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวมากที่สุด มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการของการอบรมอย่างต่อเนื่องตามความเหมาะสมในทุกภาคส่วน เช่น

๒.๑ ฝ่ายวิชาการ ได้แก่ ฝ่ายที่ดูแลในเรื่องของข้อมูลข่าวสารที่จะต้องชัดเจนให้ถูกต้อง ชัดเจน มีความน่าเชื่อถือ และอ้างอิงได้ เช่น ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของโบราณวัตถุ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าว

๒.๒ ฝ่ายสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ในการดูแลความสะอาด ภูมิทัศน์ ความสวยงาม ความเป็นระเบียบ การจราจร เป็นต้น

๒.๓ ฝ่ายบัญชี รับผิดชอบด้านรายรับ - จ่าย ที่เข้ามาในพื้นที่ สามารถชี้แจง และตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส และซื่อสัตย์

๒.๔ ฝ่ายอาชีพ มุ่งเน้นในด้านการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนเป็นเบื้องต้น นำเอาอาชีพที่คนในชุมชนถนัด และมีฝีมือในการทำอาหาร ที่สะอาด อร่อยมาบริการนักท่องเที่ยวอย่างถูกหลักสุขอนามัย

สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔ มีเนื้อความว่า “เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการความสามารถของบุคลากรในพื้นที่สู่การเป็นมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร”

ในภาคพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด มีลักษณะการบริหารจัดการด้านบุคลากรเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ ดังนี้

๑. ไม่มีมัคคุเทศก์ให้บริการประจำ
๒. มีมัคคุเทศก์มาบริการเฉพาะช่วงเทศกาล และมีเฉพาะบางวัดเท่านั้น เช่น วัดประยุรวงศาวาส วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น
๓. เด็กที่เป็นมัคคุเทศก์มาให้บริการนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล เป็นเด็กมาจากพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่ชุมชน ๙ วัด
๔. เด็กที่มาเป็นมัคคุเทศก์ไม่มีการทำงานที่เป็นรูปแบบ และขาดการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด
๕. หน่วยงานที่ให้การอบรมเป็นหน่วยงานจากทางอื่นที่มาหาผลประโยชน์ โดยที่ชุมชนไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง

เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจึงพิจารณาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้อย่างถูกต้อง โดยเห็นว่า

๑. คัดสรรบุคลากรโดยการรับสมัครเด็ก หรือผู้ว่างงาน หรือผู้สนใจในชุมชนเข้ามาฝึกอบรมในการเป็นมัคคุเทศก์บริการนักท่องเที่ยว
๒. ร่างหลักสูตรการอบรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานการรองรับด้านมัคคุเทศก์ของกระทรวงการท่องเที่ยว
๓. นำเข้าสู่กระบวนการของการอบรมเพื่อพัฒนาเข้าสู่การเป็นมัคคุเทศก์มืออาชีพ เช่น
  - ๓.๑ ด้านกฎหมาย มัคคุเทศก์มีกฎหมายควบคุม เพราะฉะนั้น การอบรมต้องมีหัวข้อเกี่ยวกับกฎหมายเข้ามาด้วย
  - ๓.๒ บุคลิกภาพ การเป็นมัคคุเทศก์ต้องมีบุคลิกภาพที่ดี เหมาะสม เพราะจะสร้างความเชื่อมั่น และความพึงพอใจแก่ผู้มาใช้บริการ
  - ๓.๓ ประวัติศาสตร์ทั้ง ๙ วัด ๙ ชุมชน ๙ โรงเรียน และสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ที่จะอนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม มัคคุเทศก์จะต้องรู้รายละเอียดด้านประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน
  - ๓.๔ หลักการเป็นมัคคุเทศก์ แน่นนอนมัคคุเทศก์จะต้องรู้หลัก และแนวทางในการเป็นมัคคุเทศก์ที่ดีจะต้องทำอย่างไร จะแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าอย่างไร

๓.๕ ด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านศาสนา เป็นต้น เพื่อเป็นการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่มีคคุเทศก์

๔. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีสิทธิ และอำนาจในการออกบัตรมีคคุเทศก์ให้กับ ผู้ที่ผ่านการอบรม เพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง และถูกต้องตามกฎหมาย

สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๕

วัตถุประสงค์ข้อนี้ ได้แก่ “เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารการจัดการและโครงการ มีคคุเทศก์น้อยสู่แหล่งท่องเที่ยวเครือข่ายในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จะนำไปสู่รูปแบบของการทำงานในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนา กระจายนักท่องเที่ยว กระจายรายได้ อย่างเสมอภาคกัน

๑. สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันทั้ง ๙ วัด ๙ ชุมชน ๙ โรงเรียน ร่วมกันบริหารจัดการ ด้านมีคคุเทศก์ในลักษณะของชมรม สมาคม หรืออย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดรูปแบบการทำงานอย่างเป็นระบบ และเกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ

๒. บุคลากรที่จะมาเป็นมีคคุเทศก์ควรเป็นบุคคลในชุมชน เพราะจะช่วยให้คนในชุมชนเกิดความรักถิ่นเกิด และห่วงแหนในสิ่งที่เป็นปูชนียสถาน มรดก และวัฒนธรรมประเพณีของตนเองมากยิ่งขึ้น

๓. มีการประสานงานร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) โดยบ้าน คือ ชุมชนเข้ามา ร่วมกันบริหารจัดการร่วมกับทางวัดในฐานะเจ้าของสถานที่ ส่วนโรงเรียนสนับสนุนในส่วน ของบุคลากรด้านมีคคุเทศก์ ทั้งสามเสาหลักจะต้องมีความสามัคคีกันอย่างแน่นแฟ้น

๔. จัดกิจกรรมการอบรมมีคคุเทศก์โดยชุมชน มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการเข้ามารองรับการออกบัตรมีคคุเทศก์ให้กับผู้ผ่านการอบรม เพื่อนำไปสู่การทำงานที่ถูกต้องตาม กฎหมายต่อไป

๕. บริหารจัดการ ควบคุม กำกับดูแลโดยชุมชน ทางชุมชนที่บริหารโดยเครือข่ายจะต้องมีการ จัดบุคคลที่เหมาะสมเข้ามาทำหน้าที่ในการจัดคิว จัดตารางการทำงาน หรือการพัฒนายกระดับด้าน ความรู้ ด้านบุคลิกภาพ ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว และการให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้น ในกรณีฉุกเฉิน เป็นต้น

๖. มีการอบรม และพัฒนาบุคลากรด้านมีคคุเทศก์รุ่นใหม่ เข้ามารองรับ และทดแทนรุ่นที่ อย่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงผู้ที่ยังทำหน้าที่อยู่ก็ควรได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่องเช่นกัน เพื่อเป็นการ ปรับเปลี่ยน และยกระดับการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง

สัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview)

ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ กรุงเทพมหานคร

ประวัติความเป็นมาโดยย่อ

เมืองธนบุรีได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นเมืองธนบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๘ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้า จักรพรรดิ หลักฐานที่บ่งชี้ชื่อเมืองธนบุรี คือ กฎหมายตราสามดวง ซึ่งแม้จะเรียกชื่อเมืองนี้ต่างกันถึง

๕ ชื่อ คือ เมืองทน เมืองทนบุรีย เมืองทณบุรีย เมืองทนบุรีศรีมหาสมุทร ก็ยังมีความหมายเดียวกันว่า เมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์มั่งคั่งแห่งทรัพย์สิน ต่อมาชื่อเมืองนี้สะกดเป็นธนบุรี ดังปรากฏในปัจจุบัน^{๒๑๖}

ตราประจำกรุงธนบุรี

ภาพที่ ๔.๑ : ตราประจำจังหวัดธนบุรี, ที่มา: [google.com/search?q=ตราประจำกรุงธนบุรี](https://www.google.com/search?q=ตราประจำกรุงธนบุรี)
ศรีมหาสมุทร

วัดในเขตพระราชฐานในพระบรมมหาราชวัง แห่งกรุงธนบุรี

มี ๒ วัดได้แก่ ๑ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร และวัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร

ภาพที่ ๔.๒ : วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร ที่มา :
<https://pantip.com/topic/38440977/desktop>

^{๒๑๖} วิชดา พรายรงค์, พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี วัฒนธรรมมณานาชาติ, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๖๑, หน้า ๘.

ภาพที่ ๔.๓ : วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร, ที่มา : <https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=morkmek&month=02-2011&date=21&group=3&gblog=77>

แผนที่จังหวัดธนบุรี

ภาพที่ ๔.๔ : ภาพแผนที่กรุงธนบุรี, ที่มา : google.com/search?q=แผนที่กรุงธนบุรี&source=lnms&tbn

พระมหากษัตริย์แห่งกรุงธนบุรี ได้แก่

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ครองราชย์ได้เพียง ๑๕ พรรษา ก็สิ้นพระชนม์

ภาพที่ ๔.๕ : ภาพสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช, ที่มา : [google.com/search?q=พระเจ้าตากสิน&tbm](https://www.google.com/search?q=พระเจ้าตากสิน&tbm)

พระราชวังแห่งกรุงธนบุรี

ภาพที่ ๔.๖ : ภาพพระราชวังพระเจ้ากรุงธนบุรี ปัจจุบันเรียกว่า พระราชวังเดิม, ที่มา : [google.com/search?q=พระราชวังกรุงธนบุรี&tbm](https://www.google.com/search?q=พระราชวังกรุงธนบุรี&tbm)

สัมภาษณ์พระสงฆ์ในพื้นที่ ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในพื้นที่ ๙ วัด ประธานชุมชนใน ๙ ชุมชน นักวิชาการ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

วัดประยูรวงศาวาส^{๒๑๗}

ชื่อวัด

^{๒๑๗} สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาส ณ วัดประยูรวงศาวาส แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ชื่อวัดก่อนเลยครับทำไมชื่อวัดประยูรเขาจะเรียกเต็ม ๆ ว่าวัดประยูรวงศาवासครับ ก็เนื่องจากว่าผู้สร้างวัดนี้ถ้าเท่าความก็คือ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ดิศบุนนาค ท่านผู้นี้มีศักดิ์ มีความสัมพันธ์กับราชวงศ์คือ พระบรมราชจักรีวงศ์ครับ ในฐานะที่มารดาของท่าน เป็นชนิษฐา แผลว่าน้องสาว ของพระบรมราชินีรัชกาลที่ ๑ เป็นหลานของพระราชินีผู้สร้างวัด เป็นหลานแม่ คือน้องของพระราชินี พระราชินีนั้นจึงเหมือนกับเป็นญาติ จึงเรียกว่ราชินีกุลบุนนาค บุนนาคใช้ท่านผู้หญิงนวด ผู้หญิงดวน พระราชินีรัชกาลที่ ๑ เกี่ยวพันกันอย่างนี้เนื่องจากว่าช่วงนั้น เป็นช่วงตั้งราชวงศ์จักรีวงศ์ ก็ยังไม่ได้เรียงเป็นว่าเชื้อสายราชวงศ์ แต่ว่ามีสายสัมพันธ์กันอย่างนี้ หลานของพระราชินีรัชกาลที่ ๑ ท่านมาสร้างวัดนี้แล้วก็ถวายเป็นพระอารามในรัชกาลที่ ๓ พ.ศ. ๒๔๗๑ พอสร้างเสร็จก็ยกถวายพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ ๓ ก็พระราชทานนามใครสร้างมีที่มาที่ไปอย่างไรก็ให้ความสำคัญตรงนี้ก็เลยตั้งชื่อว่า “วัดประยูรวงศาवास” เหมือนกับ ผู้สร้างวัดตอนนี้นั้นยังมีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยากัน เป็นเจ้าพระยาเหมือนกับดูแลกระทรวงการคลัง รักษาการกระทรวงกลาโหมด้วย กระทรวงกระทรวงการคลังที่จริงเขาจะให้ท่านเป็นเจ้าพระยากลาโหม ตามพ่อของท่านเจ้าพระยา กลาโหมชื่อเดิมว่า บุนนาค บุนนาคนี้เป็นชื่อสกุล เป็นสกุลที่นี้จะเขาจะให้ท่านเป็นเจ้าพระยากลาโหมเหมือนบิดาท่าน ท่านเป็นเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์มาก่อนในสมัยรัชกาลที่ ๓ แล้วก็พอถึงรัชกาลที่ ๔ ท่านเลื่อนเป็นสมเด็จพระยานะครับ ก็เลยเป็นสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ชื่อนามสกุลบุนนาค เราเรียกว่าสมเด็จพระยาองค์ใหญ่ เพราะว่าท่านมีน้อง องค์น้อย ๆ ก็คือผู้สร้างวัดพิชัยญาติ มีบันทึกไว้ในพระราชกิจในวันเดียวกันเลยกลับที่นี้เขตที่สร้างวัดบ้านเลขที่สร้างวัดก็คล้าย ๆ กับคนไทยสมัยโบราณเนียเวลาเราไปตั้งรกราก เป็นหมู่บ้าน เป็นตำบลใหญ่เนี่ยมันก็ทั้งเรื่องศาสนาไม่ได้ ก็สร้างวัด เพราะฉะนั้นต่างจังหวัดเราไปแต่ละตำบล จะมีวัดประจำอยู่ท่านเองเดียวกัน ท่านสมเด็จพระยา มาตั้งรกรากอยู่ตรงนี้เพราะท่านอยู่ระหว่างพระบรมมหาราชวังวัดพระแก้วกับวัดโพธิ์มีที่ว่างให้ขุนนางผู้ใหญ่สร้างบ้านเรือนอยู่ริมวังตรงนั้นแล้วในปี ๒๓๖๑ มีการเอาที่ตรงนั้นเวนคืนที่จะขยายกำแพงวังจนติดวัดโพธิ์ และขุนนางตระกูลบุนนาคก็อยู่ตรงนั้นพอปี ๒๓๖๑ เวนคืนได้ที่ดินสร้างวังขยายกำแพงอีก ๒๑ ไร่และหนึ่งที่จะย้ายมาก็คือท่านดิศ และขอพระราชทานที่ดินแถวนี้ที่วัดอยู่จนไปถึงแม่น้ำเจ้าพระยาเนี่ยมันเป็นสวนกาแพหรือจะมาเป็นท่านมาสร้างบ้านเรือนแล้วปลูกสวนกาแพก็ไม่ทราบ ท่านปลูกบ้านอยู่ปัจจุบันนี้ก็คือสำนักเทศกิจแม่น้ำเจ้าพระยาห่างจากวัดประมาณ ๑๒๐ เมตร พื้นที่ที่เป็นไร้กาแพจากวัดตรงนี้ไปจนถึงโรงเรียนศึกษานารี และท่านก็เอาพื้นที่ตรงนี้อุทิศสร้างวัดท่านมาอยู่ตรงนี้ปี พ.ศ. ๒๓๖๑ ท่านสร้างในปี ๒๓๗๑ เริ่มสร้างวัดคือมาตั้งรกรากได้ ๑๐ ปีท่านก่อสร้างวัดใช้เวลาสร้างเสร็จ ๙ ปี สร้างทั้งหมดเลยเพราะมันเป็นผู้มีอำนาจมีวาสนามิबारมีเราก็มีฐานะที่ดีด้วยสร้างรวดเดียวทั้งหมดทั้งวิหาร สร้างโบสถ์สร้างวิหารสร้างต่าง ๆ สร้างเขมอเสร็จ ที่สร้างยังไม่เสร็จในยุคท่านคือพระบรมธาตุมหาเจดีย์ เจดีย์นี้สูง ๖๐ เมตรเป็นเจดีย์ที่สูงที่สุดในรัตนโกสินทร์ตอนต้นตอนกลาง หลังจากนั้นมีการฉลองฉลองวัดประยูรในปี ๒๓๗๙ ในวันที่ ๑๓ มกราคมครึบ ๒๓๗๙ จุดไฟพะเนียงโดยเอาปืนใหญ่เอาโคนปักเข้าไปในดิน และเอาดินปืนใส่เข้าไปในปืนใหญ่เพื่อให้มันพุ่งขึ้นมาจะได้สวยงาม แต่ว่ามันแตกทำให้คนบาดเจ็บ ท่านดิศจึงให้คนไปเรียกหมอบเป็นหมอบฝรั่งชื่อหมอบรัดเลย์มีบันทึกเอาไว้การแพทย์แผนไทยสมัยใหม่เขาก็บันทึกเอาไว้ว่าเริ่มผ่าตัดกันครั้งแรกแบบสมัยใหม่ที่ประเทศไทยคือหมอบรัดเลย์มาผ่าตัดเอาแขนมาต่อหรือผ่าตัด

เส้นเลือดอะไรที่มันไหลตามแขนตามใส่ทะลักออกมาเนียทำกันสด ๆ ทำสำเร็จเป็นครั้งแรกที่วัด
ประยูรเหตุเพราะฉลองวัด

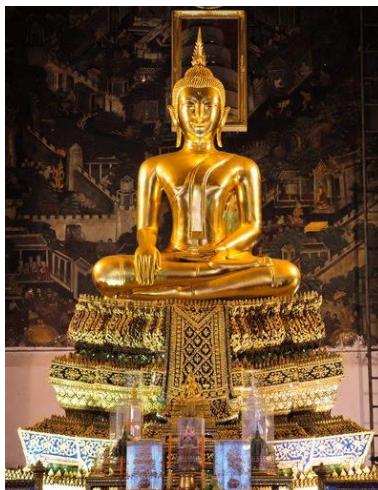
ต่อมาเนียลูกของท่านดิศเนียก็ทำอนุสรณ์สถานกับเหตุการณ์นี้เอาไว้ทำเป็นปิ่นใหญ่ ๓
กระบอกปักไว้ที่เขามอจาริกไว้ด้วยเรื่องที่เขาเนียเป็นทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษ เพราะฉะนั้นในวัดนี้
จะมีปิ่น ๓ กระบอกอยู่ในเขามอแล้วก็มีร้วเหล็กสี่มีทั้งหอก ทั้งขวานอยู่ในนั้นหมดเป็นอาวุธเป็น
เหล็กหล่อหนักมาก ๆ เลยมาทำเป็นร้วเขามอแล้วก็ร้วผ่านกลางหน้าวิหารหน้าโบสถ์คนในสมัยโบราณ
ก็เลยเรียกชื่อวัดว่าวัดร้วเหล็ก ร้วเหล็กเนียประเทศไทยยังทำไม่ได้มาจากอังกฤษโดยคนที่นำเข้ามา
เนียก็คือมันเป็นร้วที่ล้อมวังในลอนดอนแล้วก็มีผู้สั่งเข้ามาครับเพื่อมาให้พระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามเนีย
ชื่อมาระยะหลัง เป็นอาจจะถือว่าเป็นคนอังกฤษนะครับเป็นคนอังกฤษเข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทย
ชื่อของเขาคือ Robert Hunter เนียคนไทยเรียกนามหันแตร์สั่งร้วเหล็กเข้ามาแต่พระเจ้าแผ่นดินไม่
โปรด ทางนายหันแตร์เขาเช่าที่อยู่ใกล้วัดประยูรทำเป็นห้างสรรพสินค้าชื่อว่า British factory
หลังจากนั้นท่านดิศก็เลยขอซื้อเข้ามาทำเป็นร้วเหล็กวัดประยูรโดยเอาน้ำตาลแลกเอา

เขามอ

เขามอ เป็นคำที่เราใช้คนไทยเรียก มอมาจากภาษาเขมร หมายถึง เต็ม, ถม เต็มพื้นที่ตรงนี้
มันเป็นที่ราบลุ่มต้องเอาหินมาจากที่อื่นมาทำเป็นภูเขา แล้วก็มุดสระล้อมก็เลี้ยงปลาเลี้ยงเต่า เป็น
อุทยานเขาเรียกว่า Buddhist Garden เป็นอุทยานพุทธอยู่ในวัดมันเป็นหินเป็นภูเขาเขาก็เลยเรียกว่า
เขาคือเขาหินเหตุของการสร้างคือท่านคิดได้ของพระราชทานมาจากรัชกาลที่ ๓ เป็นน้ำตาเทียน เวลา
รัชกาลที่ ๓ เข้าห้องบรรทมเนียก็จะเอาเทียนถือไปด้วยสมัยนั้นยังไม่มีไฟฟ้าแล้วก็เอาเทียนไปปักไว้พอ
ไปครั้งต่อไปก็เอาเทียนใหม่ไปปัก ๆ หลายครั้งมันก็สูงขึ้นเหมือนภูเขาหลังจากนั้นรัชกาลที่ ๓ ก็
พระราชทานให้ท่านดิศ ท่านดิศก็เอามาคิดว่าจะเอาไปทำอะไรก็เกิดความคิดว่า สร้างเขามอให้เป็นรูป
เทียน คดีคือแทนเขาพระสุเมรุแล้วก็ม้วนน้ำล้อมรอบบนที่สี่พันตรเรื่องศูนย์กลางจักรวาลในไตรภูมินั้น
แล้วก็มิมปิ่น ๓ กระบอกอยู่ในเขามอเขาก็เลยตั้งเป็นสโลแกนสมัยโบราณว่าขวาน ๓ หมิ่น ปิ่น ๓
กระบอก หอก ๓ แสน สมัยก่อนนับได้เลยมีรูปขวาน มีรูปหอกแต่มาสูญหายในสมัยสงครามโลกเอาไป
ไหนบ้างเหลือไม่มากแต่สมัยโบราณที่นับได้ ๓ หมิ่น ปิ่น ๓ กระบอก หอก ๓ แสน บางครั้งฝรั่งเข้ามา
เขาเรียก unseen thailand ตอนที่บูรณาการหน่วยสำนักทรัพย์สินวัดบูรณะเสร็จเมื่อ ๔ ปีนี้ประสงค์
จะให้ป็นต้นแบบวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

พระอุโบสถ

ภาพที่ ๔.๗ : พระพุทธรูปในพระอุโบสถ วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=พระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาส&tbm](https://www.google.com/search?q=พระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาส&tbm)

พุทธรูปประธาน เพราะว่าการปิดทองเนี่ยเป็นพระปางมารวิชัยการปิดทองเนี่ยปิดโดยช่างฝีมือชาวญี่ปุ่นปิดทอง แต่ว่าฝีมือปิดทองเป็นช่างญี่ปุ่น ที่วัดประยุรเนี่ยมีภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ ๔ ด้านเลยแต่พอถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ภาพจิตรกรรมฝาผนังหายไปขาวในผนังขาวอยู่ ๓ ด้านหลังซ้ายขวาของพระประธานเรียกว่าขาวไปหมดเลยถามว่ามันหายไปตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะอะไรก็เขาก็บอกว่าระเบิดมาลงสะพานพุทธสมัยพันธมิตรแต่ว่ามันไปลงโรงไฟฟ้าวัดเลียบด้วยพอมานั่งน้ำมันก็ลงอยู่หน้าวัดประยุรมันไม่ลงสะพานก็เลยทำให้หลังคาเนี่ยก็เดินขึ้นขับฝนลงมาชะล้างในภาพกิจกรรมหมดเลย

พระวิหาร

พระประธานในพระวิหารวัดประยุรวงศาวาส, ที่มา : [google.com/search?q=พระวิหารวัดประยุรวงศาวาส&tbm](https://www.google.com/search?q=พระวิหารวัดประยุรวงศาวาส&tbm)

วิหารนี้จากระเบิดทำให้หลังคาเนี่ยพังหมดเลยผนังก็พังแรงเทือนทำให้หลังคาไปหมดเลยเหลือแต่พระในวิหารองค์ใหญ่หลวงพ่พุทธานาคเนี่ยไม่เป็นไรเลย เป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยประมาณ ๗๐๐ ปีเป็นพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่คนมาราบไหว้บูชากันอันนี้คือจุดที่สำคัญ

พระเจดีย์

พระเจดีย์นี้เนื่องจากสมัยโบราณมันสูงมากเสี่ยงต่อฟ้าผ่าแล้วฟ้าก็ผ่าจริง ๆ แล้วก็ไม่ได้บูรณะกันหลายหลายปี ตอนหลังมาบูรณะก็มีการนำพระบรมสารีริกธาตุเข้าไปไว้ข้างในด้วยไปบรรจุไว้ พอปี พ.ศ ๒๕๗๑ ท่านทำประวัติวัดครั้งแรก เมื่อครบร้อยปีเราก็ไปเจอในประวัติวัดเชื่อกันว่า มีพระบรมสารีริกธาตุ เราก็หาไม่เจอ คือเจดีย์นี้น่าจะได้รับผลกระทบจากแรงระเบิดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะว่าภายในองค์พระเจดีย์ ถ้าเราเห็นเป็นรูปประหลาดกว่าในช่วงนี้ ข้างในจะมีโพรงเราอยู่ข้างนอก เราจะไม่เห็น แต่เราสามารถที่จะมุดเข้าไปได้ในปี พ.ศ ๒๕๓๗ อาตมาอยากจะทำประวัติวัดประยุรชำระ

ใหม่ แล้วไปดูเราจะใช้ตอนที่ท่านทำเอาไว้ตอนครบ ๑๐๐ ปี ที่นี้น่าจะปรับใหม่อยากจะดูว่าพระ
 สารีริกธาตุยังอยู่ไหม เราก็เข้าไปสำรวจจุดเข้าไปข้างในเป็นอุโมงค์โล่ง ๆ เป็นห้องโถงใหญ่ ความสูง
 ที่มาวัดตอนหลังจากพื้นจนไปถึงฐานสี่เหลี่ยมประมาณ ๒๐ เมตร มีห้องโถงสูง ๒๐ เมตร แล้วก็สิ่งที่
 เราพบ คือ กี่แกนกลาง คือ ห้องโล่ง ๆ แต่ตรงกลางมีแกน ถ้าตอนหลังเราเรียกว่า ไม้ซุงเป็นซุงท่อน
 เดียว ตรงไปถึงข้างบนประมาณ ๒๐ เมตร แล้วก็เอาอิฐ เขาก็เอาอิฐมาประกบสมัยก่อนเนี่ยเป็นอิฐ
 เปลือย ไม่มีปูนฉาบเขาบอกว่าใช้น้ำอ้อย ใช้แบบสมัยโบราณเชื่อมประสานด้วยกันแทนปูนซีเมนต์
 แกนกลาง ประมาณ ๔ คนโอบ จะเห็นตอนที่มุดเข้าไปตอนนั้น หักที่โคนยอดที่ว่าไปยังข้างบน ก็ไม่
 ยันมันก็พังผนังเจดีย์ข้างใน ด้านแม่น้ำเจ้าพระยาทางวัดเองดำเนินการซ่อมเองโดยการทาสีขาว แต่ว่า
 โครงสร้างทั้งหมด แกนที่หักก็ไม่ได้ไปแตะ จนกระทั่งอาตมาเป็นเจ้าอาวาสเมื่อ ๒๕๔๘ ก็ประมาณ
 ๑๒-๑๓ ปีมาแล้ว สิ่งแรกที่อาตมาเห็นก็คือ มองไปที่พระเจดีย์มันเอียงดูด้วยตาเปล่าก็เห็น และดูข้าง
 นอกในมันก็แตก โดยฝนชะไป เอามือสอดเข้าไปในรอยแตกได้ อาตมาก็เป็นห่วงว่าถ้าฝนมันลงไปมาก
 ๆ เข้ามันจะซึมเข้าไป มันจะอยู่จึงให้ทางสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังช่วย
 ดู เขาก็มาวัดปรากฏว่าเอียงไป ๑ เมตร ๒๐ เซนติเมตร ถ้าเราจะซ่อมแกนกลางก็ให้ ม.ลาดกระบัง
 ออกแบบ เขาเอาเป็นไม้รู้ใหม่เขาบอกว่าเขาขอรั้วรั้วแกนกลางเนี่ยเพราะมันเป็นแคบ แล้วมาต่อใหม่
 เอาเหล็กตามแค่นี้แหละทำหนังสือขออนุญาตไปที่กรมศิลปากรขอซ่อมเป็น ๓ เฟส อันดับแรกแค่ว่าสี
 อันที่สอง เขาเรียกว่าซ่อมที่มันเป็นรอยแตกรอยแยกทั้งเจดีย์แกนกลางเจดีย์องค์ประธานแล้วก็จะม
 ายล้อม ๑๘ องค์ทั้งหมดเลยรวมถึงอาคารที่อยู่ทางเข้าเขาเรียกว่า หอปริยัติธรรมศาลา เป็นอาคาร
 หอสมุดประชาชนแห่งแรกในประเทศไทยสร้างในปี พ.ศ. ๒๔๒๘ ทุกอย่างมันพังหมด ปิดไม่เข้าไม่มี
 คนเข้าไปใช้สอย ทั้งศาลา ทั้งในเจดีย์ก็เข้าไปลำบาก เพราะว่าเมื่อจะบูรณะมีพวกทายาทเอาอิฐบริรพ
 บุรุษไปเจาะเจดีย์แล้วก็บรรจุไว้เป็นพัน ก็ขออนุญาตทำเรื่องใบขออนุญาตทาสี ขออนุญาตรั้ว
 แกนกลางมาใหม่ กรมศิลปากรบอกว่าห้ามรั้ว ห้ามแตะ ให้ยกตั้งขึ้นสภาพเดิม ซึ่งมีความหนัก ๑๔๔
 ตัน ให้ตั้งตรงเนี่ยมันจะเป็นยังไงถามเขาว่าทำไมถึงห้ามแตะ เขาบอกว่าเป็นเจดีย์องค์เดียวในประเทศไทย
 ไทยที่เหลืออยู่ที่มีแกนกลางอยู่ข้างใน มันเป็นเทคนิคแบบสมัยสมัยกรุงศรีอยุธยา ทาสีเสร็จแกนกลาง
 ก็ยังไม่กล้าแตะ แล้วก็มาบูรณะเจดีย์รอบ ๆ ปรากฏว่าไปได้พระบรมสารีริกธาตุมาจากศรีลังกาอุป
 ราม พอจะเอาบรรจุในวัดประยูรเราก็ไปเก็บไว้ในวิหารหลวงพ่อพุทธานาค เก็บพระสารีริกธาตุไว้
 เตรียมการอัญเชิญ ปรากฏว่าฟ้าผ่าเจดีย์กลางวันแสด ๆ ฝนตกฟ้าผ่า ก็คิดว่ามันทำไม่มันถึงฟ้าผ่า
 หรือว่าข้างในเนี่ยจะมีพระสารีริกธาตุอยู่แล้ว ที่เขาเขียนว่าเชื่อว่ามี ก่อนที่จะเอาพระสารีริกธาตุของ
 ศรีลังกาขึ้นไปบรรจุ ก็คิดว่าจะต้องให้มีคณะขึ้นไปสำรวจว่าของเก่ามีหรือยัง ไม่ใช่ไปทับซ้อนกัน และ
 อันเก่าก็หาไม่เจอ ก็เลยพบกับคณะกรรมการวัดบอกว่าก่อนจะรื้อนั่งร้าน เราจะเอาพระสารีริกธาตุไป
 ไว้ตรงไหนก็บอกไปว่ายอดสุดเลย บางคนก็บอกว่ามันมีบันไดลิงนะปีนขึ้นไปเอาได้ ให้เอาไว้ตรงกลาง
 หรือบางคนก็บอกว่าเอาไว้ในอุโมงค์ที่ว่าห้องที่มีแกนกลางเอียงกันมากอาตมาก็บอกว่าเราปีนขึ้นไปดู
 ด้วยกันดีกว่า อาตมาก็ไปอธิษฐานจิตอธิษฐานจิตเกิดความรู้สึกประหลาดว่าเนี่ยในพระเจดีย์เนี่ยมีพระ
 สารีริกธาตุอยู่แล้ว ไม่ต้องเอาที่ต่างประเทศมาแทนที่ ความรู้สึกอย่างนี้ก็เลยลงมาเรียกประชุมเย็นนั้น
 เลยบอกว่าไม่ต้องเอาของต่างประเทศขึ้นบรรจุ เพราะข้างในมีพระสารีริกธาตุอยู่แล้ว กรรมการก็ทวง
 ว่าจะรู้ได้ไงพวกผมอยู่กันมาจนอายุ ๘๐ แล้วยังไม่เคยเจอเลยไม่เคยมีทำไม่เจ้าอาวาสรู้ว่ามี อาตมา
 บอกว่ารู้สิถ้าปีนแล้วจะรู้ใครไม่เชื่อโปรดปีน ทีมสำรวจปีนขึ้นไปตอนบ่ายอาตมาอยู่ข้างล่าง ใช้

โทรศัพท์มือถือมีพระ ๕ รูป ช่าง ๕ คนขึ้นไปเคาะบู ๆ ตรงไหนเจาะลงนะ มีดแล้วเขาขอลง ๒ ครั้ง
 อาตมาก็ไม่ให้ พอต่อมายังไม่ทันได้ขง เขาก็เจอเป็นห้องลับ เจาะลงไปทะลุเลยแล้วเอาไฟส่องเห็น
 เศียรพระ อาตมาก็ให้เปิดแล้วก็ถ่ายภาพให้หมดภาพที่ก่อนที่เราจะเอาของลงมาจะมานั่งอยู่ที่นั่งร้าน
 เขาก็ส่งมาแล้วก็เอาลำเลียงลงมาเท่านั้นแหละ รุ่งขึ้นหนังสือพิมพ์ ทีวีมาถ่ายทำข่าวนะ วัดดังกลางกรุง
 กรุแตก ช่วงที่ ๒ ที่อาตมาขึ้นไปสำรวจจุดข้าง ๆ มันมีอีกกรุหนึ่งเป็นบาตรเจาะเข้าไปเจอบาตร บาตร
 นี้มีพระเครื่องเต็มบาตรอาตมาอุ้มเองลงมา พอเอามาวางกับพื้นแตกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยเลยเพราะ
 ความเก่าถูกอากาศ กรุที่ ๑ ที่เป็นห้องลับเนี่ยเจอกระดานชนวน เขียนจารึกไว้เหมือนเด็กสมัยก่อนเขา
 เขียนด้วยกันจำนวนเป็นคำบูชาพระธาตุ อีกด้านหนึ่งเป็นการคำจารึกว่าบรรจุเมื่อไหร่จารึก เขาจะ
 เขียนว่าจารึกพระทำปัจจุเจดีย์ พระพุทธศาสนาร่วงแล้ว ๒๔๕๐ เป็นส่วนอดีตก็คือปลายรัชกาลที่ ๕
 และพระพุทธศาสนา ๒๕๔๙ เป็นส่วนอนาคต อาตมาเจอปี พ.ศ. ๒๕๕๑ เหมือนกันหมดส่วนอนาคต
 เขาก็ไปไว้ร้อยปี จารึกนี้ก็ยังมีอยู่ในพิพิธภัณฑ์ พอเราเจอแล้วมีพระบรมสารีริกธาตุทั้งมีกรุใหม่ กรุเก่ามี
 เป็นพันชิ้นเราเอาลงมาเขียนพระมาที่นี้ขอเช่า เพราะว่าออกทีวีออกหนังสือพิมพ์ มันทำให้ไม่ต้องไป
 โรมทเลยนะใคร ๆ ก็อยากได้อาตมาก็บอกผ่านสื่อว่าเป็นมรดกของชาติ กับสมบัติของศาสนาที่เป็น
 เศรษฐีได้ไป คุณก็ไปไหว้อยู่คนเดียว เราจะเอาไว้ตรงที่นี้ให้คนทั่วประเทศทั่วโลกได้มากราบไหว้ เขา
 ก็ถามว่าแล้วท่านจะเอาไว้ตรงไหน อาตมาก็บอกเค้าก็เอาไว้ที่หอพระปริยัติธรรมศาลาที่ ๖ ปิดมา ๖-๗
 ปีแล้ว คุณมาช่วยกันซ่อมแซมอยากให้เห็นเร็วซ่อมให้เสร็จ เดี่ยวเราจะมาตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ให้ดูพอพูด
 ไปอย่างนี้พวกเขา ก็ถอย และก็ให้กรมศิลปกรเข้ามาทำประวัติแต่ละองค์ทำทะเบียนเอาไว้เลยเป็น
 หลักฐานเพื่อให้อยู่กับวัดต่อไป ที่นี้คนก็มาบริจาค บริจาคซ่อมเจดีย์เพราะว่าเรามีสิ่งที่ดึงดูดเขาก็คือ
 อยากรู มีคนเอามาเพิ่มอีกโดยตั้งเกณฑ์เอาไว้อายุ ๑๐๐ ปีขึ้นไปถึงจะเข้าในพิพิธภัณฑ์ พอกรุแตกการ
 บริหารจัดการอย่างนี้ดี คนมาช่วยก็จะมาถึงมันก็เกิดสิ่งที่เรียกกันว่าความร่วมมือ เกิดกระบวนการ
 ที่ว่า “บวร” บ้าน วัด ราชการ มาถึงเฟสสุดท้ายก็คือแกนมันทำทายมากก็คือว่า ถ้าเรายกเนี่ยนะครึ่ง
 ยกแกนกลางเนี่ย ผลักให้ตั้งตรงโดยท่านกรมศิลปกรเขาบอกเอาไว้ให้ใช้แม่แรงทั้งตั้งทั้งผลัก เนื่องจากว่าอิฐ
 มันเก่ามาตั้งเกือบ ๒๐๐ ปี ตัวประสานเชื่อมมันอาจจะไม่ดีแล้วก็ผูกมัดมันพังยกขึ้นมาทำไงก็เลยขอ
 กรมศิลปกรว่าให้เจาะช่องเข้ามันใหญ่หน่อยเดินเข้าได้ให้เขาไปคิดออกแบบมาประมาณ ๖ เดือนกว่า
 จะได้มีวิธีเอาแม่แรงผลัก ถามว่าสมมติฝายผลัก ๆ แรงไป หรือดึงแรงไปได้มันไม่สมดุล และเกิดดึงไป
 แล้วแกนกลางมันหักสวิงไปโดนผนังอีกด้านหนึ่งทะลุเจดีย์พังใครรับผิดชอบ บอกว่าเจ้าอาวาส ถามว่า
 แล้วคุณรับประกันได้ว่ามันจะไม่สวิงกลับมาที่เดิมทำให้ผนังพังเจดีย์พังเขาบอกเขาไม่รับประกัน
 อาตมาบอกให้ไปคิดวิธีป้องกันไม่ให้เจดีย์พังเขาหายไปคิด ๖ เดือน สรุปลงแล้วปีหนึ่ง ไปดูหลาย ๆ ที่
 แล้วของที่นี้เนี่ยถ้าเจาะเข้าไปแกนกลางก็คือ เทปูนแล้วก็ทำนั่งร้านเหล็กเลยอยู่ข้างในอีกทีหนึ่ง นั่งร้าน
 เกินครึ่งความสูงเกินครึ่งล้อมแกนกลางไว้ถ้าหักหรือสไลด์มามันจะอยู่ในกรอบใช้เวลาไม่นานแต่ว่า
 เตรียมการรวมถึงบวงสรวงกันด้วย เรียกว่าระวีรอบคอบมากครับสามารถยกมาตั้งตรงได้แล้วเราก็จะ
 เห็นว่ารอบแกนกลางเนี่ยมันมีเขาเรียกว่าซุงเก่า ๆ เนี่ยเสียบเอาไว้รอบ ๆ เลย รองศาสตราจารย์
 สมศักดิ์เนี่ยเขาทำการศึกษา พอเราทำเสร็จอะไรเสร็จปั๊บเอาเหล็กหุ้มนะไปทางเปิดแล้วก็เปิดไว้ให้คน
 เข้าแล้วปรากฏมันมีทางออกนะที่จะต้องผ่านนี้แหละครับแล้วก็เปิดให้แล้วก็เหลือไว้สำหรับคานออก
 นิดหน่อยเพื่อใครที่มาไหว้แกนกลางพระเจดีย์ ไหว้พระธาตุที่อยู่ข้างบนเนี่ยเข้ามาทุกซอกทุกโศกอะไรที่มัน
 เข้ามาทางประตูตามเราออกไม่ได้เพราะราคานอกอีกทางหนึ่งแล้วครับให้เรียกว่าทุกซอกทุกโศกภัยต่าง

ๆ เนี่ยทิ้งไว้ตรงนั้นเลยเป็นคติธรรมด้วยทำให้ปลอดภัย ปรากฏว่าการที่เราซ่อมครั้งนี้ได้รางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในด้านการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นแล้วในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ เราได้รางวัลยูเนสโกด้วย ในการที่ซ่อมแกนกลางนี้แหละ ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ว่าเจดีย์วัดประยุรได้รางวัลยอดเยี่ยมอันดับ ๑ award of excellence ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในย่านเอเชียแปซิฟิก ๕๐ กว่าประเทศในเอเชียและออสเตรเลียอเมริกาด้วยเราชนะทั่วโลก

จากบทเรียนชีวิตการทำงานร่วมกันนี่ก็คือเรื่องความสามัคคีพระพุทธเจ้าตรัสเปรียบเทียบการทำงานของกลุ่มบุคคลเหมือนการทำงานในที่จอมปลวกปลวกด้วยนะมันมีตัวเล็ก ๆ แต่มันเชื่อมโยงประสานเข้าด้วยกันแล้วก็จอมปลวกให้ขยายใหญ่โตไปเรื่อย ๆ มันมีระบบการสั่งการโดยเรียกว่ามีราชินีปลวกมีปลวกที่เป็นทหารมีปลวกที่เป็นกรรมกรมีปลวกที่แพร่พันธุ์และถ้าใครทำหน้าที่โดยที่ตั้งใจทำทำหน้าที่ให้ดีที่สุดเหมือนกับพวกนี้เนี่ยไม่ว่าจะไปทำอะไรก็ประสบความสำเร็จองค์การนั้นนั่นแหละ ก็คือโภคทรัพย์เงินทองจะหามาได้ในบ้านนะทุกคนต้องร่วมมือกันในบริษัทในองค์กรใด ๆ

แหล่งท่องเที่ยววัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร

พระเจดีย์

ภาพที่ ๔.๘ : เจดีย์ วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=วัดประยุรวงศาวาส&bih](https://www.google.com/search?q=วัดประยุรวงศาวาส&bih)

พระวิหาร

ภาพที่ ๔.๙ : ภาพพระประธานในพระวิหารวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=พระพุทธรูปพระวิหารวัดประยุร&tbm](https://www.google.com/search?q=พระพุทธรูปพระวิหารวัดประยุร&tbm)

เขามอ

ภาพที่ ๔.๑๐ : เขามอวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=เขามอวัดประยุรวงศาวาส&tbm](https://www.google.com/search?q=เขามอวัดประยุรวงศาวาส&tbm)

พิพิธภัณฑ

ภาพที่ ๔.๑๑ : ภาพพิพิธภัณฑวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=พิพิธภัณฑวัดประยุร&tbm](https://www.google.com/search?q=พิพิธภัณฑวัดประยุร&tbm)

วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร^{๒๑๘}

วัดกัลยาณมิตรเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ที่สร้างวัดเป็นขุนนางผู้ใหญ่ คือท่านเจ้าพระยานิกรบดินทร์หรือเรียกกันว่าเจ้าสัวโตเป็นคนเชื้อสายจีนชื่อจริงชื่อ เต่า แซ่อึ้ง ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เนี่ยเป็นสมัยที่พระพุทธศาสนาเฟื่องฟูมากเพราะว่าพระมหากษัตริย์เอาใจใส่การพระพุทธศาสนาใครสร้างวัดถวายก็ทรงโปรดหรือว่าถ้าใครอยากจะให้ทรงโปรดก็สร้างวัดถวายก็แล้วกันเป็นค่านิยมหรือว่าท่านเจ้าพระยานิกรบดินทร์ก็ตรงนี้ตรงที่เราคุยอยู่ตอนนี้เป็นคนกตัญญูเป็นบ้านของท่านตัวโตแล้วสละบ้านท่านแล้วก็ซื้อที่รอบ ๆ นี้เพื่อที่จะให้มีบริเวณกว้างขวางพอจะทำเป็นวัดได้ และก็สร้างโบสถ์ขึ้นก่อนเลยนะสร้างกุฏิสงฆ์ต่าง ๆ เรียบร้อยและถวายเป็นพระอารามหลวงถวายแด่รัชกาลที่ ๓ พระองค์ท่านก็รับไว้แล้วก็พระราชทานนามวัดว่า “วัดกัลยาณมิตร” ชื่อนี้ก็มีที่มา “กัลยาณมิตร” แปลว่า “เพื่อนที่ดีงามเพื่อนแท้” เพราะว่าท่านเจ้าสัวโตเป็นพระสหายของรัชกาลที่ ๓ มาตั้งแต่ก่อนที่จะขึ้นครองราชย์สมัยเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์เนี่ยเนี่ยก็ทำงานการค้าขายอะไรต่าง ๆ ก็เรียกว่าเป็นเพื่อนร่วมงานกัน ค้าขายเรือสำเภาที่เมืองจีนอะไรต่าง ๆ เนี่ยนะ ตอนไปก็ขนของไปได้เงินมาแล้วเขาก็เรือมันเบาแล้วจะล่มอับปางก็เอาตุ๊กตาคินที่เป็นของหนักเอามาใส่ไว้ใต้ท้องเรือเขาเรียกเครื่องอับเฉา เป็นเครื่องถ่วงเรือ เพราะฉะนั้นวัดกัลยาณมิตรก็มีตุ๊กตาคินเยอะ วัดโพธิ์ วัดอรุณ วัดอะไรต่าง ๆ เนี่ยในสมัยนั้น นี่คือผลจากการไปค้าขายที่เมืองจีนได้ของกลับมา อันนี้การที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันอย่างนั้นก็ถือว่ามีความรักใคร่เป็นพระสหายที่มีความสนิทสนมพอสร้างวัดถวายพระราชทานนามวัดว่ากัลยาณมิตรแปลว่ามิตรแท้ นอกจากนั้น ท่านเจ้าสัวโตท่านสร้างแค่อาคาร สร้างอะไรไว้ ยังไม่ได้สร้างพระประธาน รัชกาลที่ ๓ ท่านก็ทรงโปรดสร้างพระประธานมาถวายมาให้ก่อนเลย พระประธานองค์นี้ก็เป็นพระประธานของรัชกาลที่ ๓ เป็นปางที่หาดูได้ยากในกรุงเทพมหานคร เป็นปางปาเลไลย์ เขาเรียกอะไรสำหรับคนเกิดวันพุธกลางคืนคนเกิดวันพุธกลางคืนมาไหว้พระปาเลไลย์ได้เลยหรือว่าเป็นพระประจำวันเกิดตัวเองมาไหว้ได้เลยครับพຽງนี้จะไปไหว้พระวัดไหนเนี่ยวันเสาร์ปางสมาธิก็วันพฤหัสบดีวันพฤหัสบดีกลางคืนนี้แหละอยากมีที่ไหนล่ะกลับแล้วยังมีช่วงที่เขาทำเกี่ยวกับพระราหูก็เนี่ยอะไรเนี่ยจริง ๆ อันนี้ก็เหลือเพียงพระราหูซันนะใครที่จะเอาอะไรต่าง ๆ นะที่ว่าเราก็กินมาไว้ที่นี้อยู่ในโบสถ์ที่วัดกัลยาณมิตรก็ไม่ว่าไม่รู้เนี่ยครับที่นี้คือที่กรุงเทพฯ อากาศให้ญาติโยมประชาชนได้รู้ว่าคนเกิดวันพุธกลางคืนและคนที่อยากจะบูชาพระราหูพระราหูอะไรก็ไม่ค่อยมีความรู้เรื่องเวลาเปิดปิดปกติทุกวันนี่ที่ผ่านมาก็เปิด ๐๗:๐๐ น. ถึง ๑๗:๐๐ น. ๑๗:๐๐ น. ทุกวันทุกวันไม่มีวันหยุดทุกวันเลยมาได้ทุกวันเลยนะแล้วดูเป็นโบสถ์เก่าเลยนะเพิ่งรู้ว่านี่เป็นสมัยรัชกาล ๓ ดูจากจิตรกรรมฝาผนังเนี่ยยังไม่บูรณะเลยนะครับยังหาช่างไม่ได้ต้องหาช่างที่ดี ๆ ไว้ใจได้ ศิลปะยังมีความเป็นจีนผสมอยู่เป็นวิถีชีวิตบ้านเมืองในสมัยนั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีต่างชาติมาอยู่เยอะฝรั่งจีนแขกและประเทศต่าง ๆ มาตั้งนั้นมากันทั่วเลยที่กรุงเทพฯ ก็จะมีภาพปรากฏอยู่ในจิตรกรรมฝาผนังดูจากบานประตูเนี่ยก็ยังเป็นรูปศิลปะจีน และก็มีความผสมผสานกันนะครับสถาปัตยกรรมของพระอุโบสถวัดกัลยาณมิตรกับพระวิหารน้อยเนี่ยสถาปัตยกรรมคือโบสถ์อาจจะไม่มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ไม่ใช่แบบศิลปะไทยแบบนั้นเป็นแบบโล้น ๆ เลยนะแล้วมีหน้าบันศิลปะแบบนี้ว่าศิลปะราชานิยมสมัยนั้นพระราชทานนิยามแบบนี้สร้างที่เป็น

^{๒๑๘} สัมภาษณ์พระปริยัติธำภา ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตร แขวงวัดกัลยาณมิตร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

เอกลักษณ์ถ้าเห็นโบสถ์ทรงนี้หรือวิหารทรงนี้ที่ไหนรู้ได้เลยว่านั่นคือสมัยรัชกาลที่ ๓ มีวัดราชโอรส วัดราชนั้ดดา วัดเทพธิดาราม วัดอะไรต่าง ๆ เหล่านี้คือรัชกาลที่ ๓ เวลามาวัดกัลยาณมิตรมักจะเข้าใจผิดว่า ที่หลวงพ่อดำอยู่เป็นโบสถ์ แต่ไม่ใช่ นั่นคือพระวิหารหลวง หลวงแปลว่าใหญ่หรือประธานในสมัยนั้น มักสร้างวิหารไว้ตรงกลางเพื่อให้ชาวบ้านเดินมาก็เข้ามาในวิหาร ยุคสมัยหนึ่งเอาโบสถ์ไว้ตรงกลางเพื่ออะไรเพื่อสะดวกแก่ญาติโยมเข้ามา ก็ตรงเข้ามาไหว้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในวิหารไม่ต้องมาเข้าในโบสถ์ เพราะโบสถ์บางที่พระทำสังฆกรรมไม่สะดวกจะได้ไม่ต้องมารบกวนทำวัตรเช้าวัตรเย็น เพราะฉะนั้นวิหารก็ใช้สำหรับญาติโยมไป แต่ที่สำคัญมากคือรัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างทั้งหมดตั้งแต่พระวิหารหลวงองค์หลวงพ่อดำ ทรงเสด็จมาก่อนพระฤกษ์ด้วยพระองค์เองทำไมถึงเรียกข่าปอองนั้น เรียกตามที่คนจีนเขาเรียกเขาเรียกหลวงพ่อดำวัดพนัญเชิงมาก่อนแล้วว่า หลวงพ่อดำปออง ซึ่งวัดพนัญเชิงเกิดก่อนวัดกัลยานานหลายร้อยปีเมื่อรัชกาลที่ ๓ ท่านประสงค์จะให้กรุงเทพฯ มีวัดมีพระแบบวัดพนัญเชิงบ้างแถวอยุธยาบ้างเหมือนเมืองหลวงสมัยก่อนพระองค์ก็เลยทรงสร้างหลวงพ่อดำปอองขึ้นไม่ได้เหมือนกันทั้งหมด แต่ก็จำลองมา ที่นี้องค์เล็กกว่าประมาณ ๕ เมตรเป็นพุทธลักษณะเดียวกัน พระพุทธรูปเนี่ยยุคหนึ่งก็หน้าตาหรือพระพักตร์อะไรต่าง ๆ ก็แบบเดียวกัน สมัยอยุธยา ก็แบบหนึ่ง สุโขทัยก็แบบหนึ่ง และมารัตนโกสินทร์ก็อีกแบบหนึ่ง พระพักตร์จะไม่เหมือนกัน แต่รูปทรงคล้าย ๆ กัน ช่วงตรุษจีนคนมักจะมาไหว้หลวงพ่อดำเนี่ยด้วยความที่เป็นพุทธรูปองค์ใหญ่อยู่แล้วด้วยเป็นที่ตั้งแห่งความศรัทธาอยู่แล้วพุทธรูปองค์ใหญ่ ๆ ศักดิ์สิทธิ์เนี่ยก็จะมีเทพดาอารักษ์ที่มาดูแลปกป้องรักษาแล้วก็อาจจะมีส่วนช่วยในการให้คำอธิษฐานขอพรอะไรต่าง ๆ ของผู้ที่มาว่าอยากให้เป็นไปตามนั้น เพราะฉะนั้นหลวงพ่อดำปอองนี้ ศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่เริ่มสร้างเพราะว่ารัชกาลที่ ๓ พระมหากษัตริย์เป็นผู้สร้างเองไม่ได้สามัญชนคนธรรมดา เพราะฉะนั้นศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่เริ่มสร้างแล้วไม่ต้องปลุกเสกอะไร ลำดับนั้นคนจีนเนี่ยพอรู้ว่ามียหลวงพ่อดำอยู่ตรงนี้แล้วบางทีก็ไม่ต้องไปไกลถึงอยุธยาที่วัดกัลยาณีก็ได้ อยู่แถวราชอยู่สำเพ็งอะไรเนี่ยนะ ก็จะมีคนจีนอยู่เขาก็บอกต่อ ๆ กันไปก็เป็นอันรู้กันว่ามีหลวงพ่อดำปอองวัดกัลยาด้วยอาจจะเพราะคนมีความเชื่อว่ารรัชกาลที่ ๓ เนี่ยท่านเป็นกษัตริย์ที่ค้าขายเก่งมากแล้วทำให้ร่ำรวยเงินทองระซึ่งสมัยก่อนมีคำว่ากษัตริย์เจ้าสัวด้วย เมื่อเป็นชาวบ้านเชื้อสายจีนก็เลยนึกถึงคดีนี้ว่าเราไหว้พระประธานที่กษัตริย์ที่เป็นเจ้าสัวสร้างไว้ก็จะมีโชคลาภค้าขายดีถืออย่างหนึ่ง การค้าขายเป็นอาชีพของคนจีนอยู่แล้วโดยตรงเลย คนจีนนี้เยอะมากเลยและเขาต้องมาเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของธุรกิจการงาน การค้าของตนเองต้องมา วิหารน้อยสร้างทรงเดียวกับพระอุโบสถอันนี้ ทรงเดียวกันเลยศิลปะแบบพระราชนิยมกันเลยแล้วก็พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ชื่อว่าพระพุทธรูปโลกเชษฐเป็นพุทธรูปปางมารวิชัยองค์เล็กกว่านี้แล้วก็พระพุทธรูปลักษณะงดงามอันนั้นทำไว้คล้าย ๆ เป็นศาลาการเปรียญเอาไว้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาได้ ถ้าพระอุโบสถไม่ว่างก็ไปใช้พระวิหารน้อยได้ไปทำวัตรทำอะไรที่โน่นได้ และก็มีหอพระธรรมมณเฑียรเฉลิมพระเกียรติเขาเรียก “หอไตร” หอไตรนี้รัชกาลที่ ๔ เป็นผู้สร้างและพระราชทานสัญลักษณ์เครื่องราชกกุธภัณฑ์ไว้ที่หน้าบันของหอไตร ในสมัยก่อนตรงนั้นเป็นที่จอดแพเป็นน้ำแต่เดิมเป็นน้ำมีท่าหน้าอยู่หน้าวัดเลย พอขึ้นจากเรือก็เดินตรงเข้ามาจะตรงไปหาหลวงพ่อดำปอองก่อนเลย นอกจากนั้น สิ่งที่จะต้องเยี่ยมชมในวัดกัลยาณมิตรเมื่อขึ้นเรือมาก็จะมีเก๋งจีน และมีเจดีย์บันจู้ฐิของพระยานิกรบดินทร์ มีเกจิอาจารย์ของวัดกัลยาณมิตรคือหลวงปู่แสงเป็นเกจิอาจารย์ชื่อดัง และมีหอรอระฆังที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทยก็ว่าได้อยู่ระหว่างพระอุโบสถและพระวิหารหลวง

แหล่งท่องเที่ยววัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร
หลวงพ่อดำในพระวิหาร

ภาพที่ ๔.๑๒ : พระประธานในพระวิหาร วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร ที่มา : [google.com/search?q=วัดกัลยาณมิตร&tbm](https://www.google.com/search?q=วัดกัลยาณมิตร&tbm)

พระประธานในพระอุโบสถ

ภาพที่ ๔.๑๓ : ภาพพระประธานในพระอุโบสถ วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=พระประธานในพระอุโบสถ+วัดกัลยา&tbm](https://www.google.com/search?q=พระประธานในพระอุโบสถ+วัดกัลยา&tbm)

ระฆัง

ระฆังวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นระฆังที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

ภาพที่ ๔.๑๔ : ภาพระฆังวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร, ที่มา : [silpa-mag.com/old-photos-tell-the-historical-story/article_20908](https://www.silpa-mag.com/old-photos-tell-the-historical-story/article_20908)

ภาพที่ ๔.๑๕ : ภาพพระซังวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=ระฆังวัดกัลยา&tbm](https://www.google.com/search?q=ระฆังวัดกัลยา&tbm)

วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร^{๒๑๙}

เดิมที่วัดนี้เป็นวัดราชบุรุษสมัยอยุธยากลุ่มพ่อค้าแม่ค้าสร้าง เพราะว่าพ่อค้าแม่ค้าในสมัยก่อน ล่องเรือมาขายของจึงตั้งชื่อวัดนี้ว่าวัดท้ายตลาดเมืองธนบุรี ที่นี้พ่อเปลี่ยนแปลงการปกครองของ สมเด็จพระเจ้าตากสินสร้างวัง หลังจากที่ยุบชนะมาแล้วปราบพม่าเรียบบร้อยกลับมาสร้างวัง วังธนบุรี แควบรับขณะนั้นมีวัดอยู่ ๒ วัดขนานวังธนบุรีอยู่ ๑ คือวัดตอนเหนือเรียกว่า “วัดอรุณ” หรือวัดแจ้ง ในขณะที่นั้นกลับวัดท้ายตลาดคือ “วัดโมลีโลกยาราม” ที่นี้พระองค์ก็เลยคิดว่าวังแคบ จึงได้อาราธนา พระสงฆ์ ๒ รูป ไปจำพรรษานอกวัง จึงผนวกเอาเป็นเขตพระราชฐานวัด ๒ วัดจึงอยู่ในเขต พระราชฐานราชวังเดิมต่อมาเมื่อสิ้นรัชกาล รัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้า กรมหลวงอิศรสุนทร คือรัชกาลที่ ๒ มาบูรณะและก่อสร้างด้วยเสร็จแล้ว เมื่อรัชกาลที่ ๒ ขึ้น ครองราชย์พระองค์มีความศรัทธาในอดีตเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกมากถึงกับพระราชทานราชโอรสให้มา ศึกษาอักษรสมัยเบื้องต้นพระราชโอรสที่มาจากเช่นรัชกาลที่ ๔ สมเด็จพระปิ่นเกล้าและรัชกาลที่ ๓ ก็มา เรียนอักษรสมัยเบื้องต้นที่นี้ แล้วก็เปลี่ยนชื่อวัดใหม่จากวัดท้ายตลาดมาเป็นวัดพุทไธศวรรย์ยาวาส ถามว่าวัดพุทไธศวรรย์ในสมัยรัตนโกสินทร์คือวัดอะไร คำตอบคือวัดโมลีโลกยาราม พอต่อมารัชกาลที่ ๓ ทรงบูรณะวัดทั้งพระอารามและที่ทรงเปลี่ยนชื่อวัดใหม่ว่า “วัดโมลีโลกสุทธาราม” สามเหตุเพราะ พระองค์ได้สร้างเจดีย์ขึ้น ๔ เจดีย์ด้านซ้ายเรียกว่า “หอสมเด็จพระ” บรรจุพระเมาสีของพระองค์ก็คือผม พระเกศาของรัชกาลที่ ๓ กับรัชกาลที่ ๔ ไว้ในนั้น และตั้งชื่อวัดใหม่ว่า “วัดโมลีโลกสุทธาราม” พระโมลี หรือ เมาสีก็คือ “ผม” ต่อมาก็ได้เปลี่ยนเป็นวัดโมลีโลกยาราม คาดว่าเปลี่ยนในยุคของรัชกาลที่ ๔ พระองค์เป็นผู้ฉลาดในอักษรศาสตร์ ต่อมารัชกาลที่ ๔ สร้างกุฏิเจ้าอาวาสถวาย และบูรณะ ในสมัย รัชกาลที่ ๕ ก็บูรณะเรียกว่าบูรณะ ๕ รัชกาลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ และในสมัยกรุงธนบุรีก็เป็นวัด ในเขตพระราชวัง ซึ่งเราจะมองคร่าว ๆ ว่าวัดนี้เราจะมองเห็นได้ยากเพราะว่าถูกทั้งบ้านคนทั้งเขต

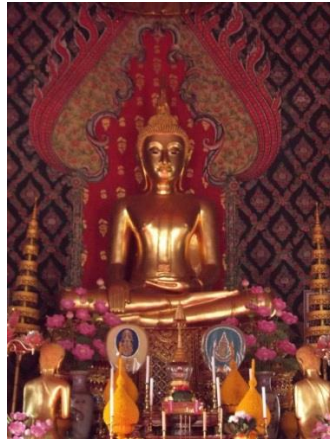
^{๒๑๙} สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติโมลี เจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

พระราชฐานส่วนอื่น ๆ หรือกองทัพเรือบ้างเอาไว้ถ้ามาทางคลองก็เห็นกลาง ๆ เพราะมีประตูน้ำบัง เมื่อมองถึงโบราณสถานโบราณวัตถุของวันนี้แล้วจะสามารถมาเยี่ยมชมได้หลายจุดจุดแรกเลยที่จะนำเสนอก็คือจุดที่เกิดขึ้นครั้งแรกของวัดนี้เขาเรียกกันว่า “ฉางเกลือสมเด็จพระเจ้าตาก” ปัจจุบันเรียกว่า “พระวิหารหลวงวัดโมลีโลกยาราม” พื้นที่ไม่กว้างใหญ่แต่ก็เป็นพื้นที่ดั้งเดิมของวัดท้ายตลาดเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินสร้างวังผนวกเอาเขตอุปการของวัดนี้เป็นเขตวังโดยใช้วิหารหลังนี้เป็นที่เก็บเกลือ ส่วนหนึ่งก็มีพระพุทธรูปไว้บูชามีเกร็ดว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินก็ทรงมาสวดมนต์ที่นั่นพระกรรมฐานเป็นประจำ เพราะฉะนั้นจึงเป็นสถานที่ที่สำคัญที่ชาวโลกหรือชาวไทยจะต้องรู้จักต้องมาดูในปัจจุบันนี้ก็ไม่มีเกลือให้เราเห็นแล้วมีแต่พระพุทธรูปทรงเครื่องมากมายพระพุทธรูปทรงเครื่องเนี้ยคาคว่าจะสร้างในยุคต่อ ๆ มาเพื่อถวายเป็นพุทธรูปบูชาข้างในวิหารจะมีรูปทรงเครื่องมากกว่า ๒๐ องค์ ที่เป็นของเก่า พระประธานองค์นี้สร้างในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน ยุคที่ ๒ รัชกาลที่ ๑ คือพระอุโบสถพระอุโบสถหลังนี้เป็นพระอุโบสถที่ผู้สร้างก็คือสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี คือพระอัครมเหสีรัชกาลที่ ๑ เป็นผู้สร้างแล้วก็ยังเป็นพระราชมารดาในการที่ ๒ ในตำราบอกว่าสร้างในเวลาบ่าย ก็คือทรงวางศิลาฤกษ์ในเวลาบ่ายเสร็จแล้วก็สร้างจนสำเร็จโดยมีรัชกาลที่ ๒ เป็นผู้ดูแลเป็นแม่กองงานในการก่อสร้างเสร็จแล้วในขณะนั้นกล่าวกันว่าท่านก็สร้างพระประธานด้วยพระประธานองค์นี้เป็นพระประธานที่ศักดิ์สิทธิ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อมาถวายผ้าพระกฐินก็เข้ามากราบทุกครั้งแล้วก็ว่ากันว่าผู้ที่มีปัญหาชีวิตก็มากราบขอพรกับพระประธานองค์นี้ แต่ไม่ได้ตั้งชื่อมาแต่ดั้งเดิม ต่อมาอดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๑๒ ได้ตั้งชื่อว่าพระพุทธรูปโมลีโลกนาถ จิตรกรรมฝาผนังเป็นสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ลักษณะพระราชนิยมในสมัยนั้นและลายดอกพุทธตาลซึ่งในพระวิหาร หลังจากนั้นมาก็จะมีบูรณะในยุคสมัยรัชกาลที่ ๙ ในวาระที่พระองค์ทรงครองราชย์ครบ ๖๐ ปี ก็บูรณะทั้งพระอารามเช่นกัน

ภาพที่ ๔.๑๖ : ภาพคณะสงฆ์วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร, ที่มา : [google.com/search?q=วัดโมลีโลกยาราม&tbm](https://www.google.com/search?q=วัดโมลีโลกยาราม&tbm)

แหล่งท่องเที่ยวประจำวัดโมลีโลกยาราม
พระอุโบสถ

ภาพที่ ๔.๑๗ : พระประธานในพระอุโบสถวัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร, ที่มา ; [google.com/search?q=โมลีโลกยาราม&tbm](https://www.google.com/search?q=โมลีโลกยาราม&tbm)

หอสมเด็จ

ภาพที่ ๔.๑๘ : ภาพหอสมเด็จวัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=หอสมเด็จวัดโมลี&tbm](https://www.google.com/search?q=หอสมเด็จวัดโมลี&tbm)

หอพระไตรปิฎก

ภาพที่ ๔.๑๙ : ภาพหอพระไตรปิฎกวัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=หอไตรวัดโมลี&tbm](https://www.google.com/search?q=หอไตรวัดโมลี&tbm)

พระวิหารนางเกลือ

ถูกใช้เป็นพื้นที่เก็บเกลือในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เนื่องจากสมัยนั้นเกลือมีความสำคัญในการถนอมอาหารให้อยู่ได้นานในการออกรบกับข้าศึกศัตรู

ภาพที่ ๔.๒๐ : ภาพพระวิหารฉางเกลือ วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=พระวิหารฉางเกลือ&tbm](https://www.google.com/search?q=พระวิหารฉางเกลือ&tbm)

อาคารโมลีปริยัติยากร

อาคารนี้ออกแบบโดยการรวบรวมเอารูปแบบการก่อสร้างของของสถาปัตยกรรมภายในวัดทั้งหมด

ภาพที่ ๔.๒๑ : ภาพอาคารปริยัติยากร วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=อาคารคันทโมลี&tbm](https://www.google.com/search?q=อาคารคันทโมลี&tbm)

วัดเครือวัลย์วรวิหาร^{๒๒๐}

วัดเครือวัลย์วรวิหารนี้เป็นวัดเก่าแก่อีกวัดหนึ่งในเขตฝั่งธนวัดเครือวัลย์วรวิหารนี้สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ สมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สำหรับผู้ที่สร้างวัดนี้ตามประวัติก็คือท่านเจ้าพระยาอภัยภูธร นามเดิมท่านชื่อน้อย บุนยรัตพันธุ์ เพราะฉะนั้น วัดเครือวัลย์วรวิหาร เป็นวัดประจำตระกูลบุนยรัตพันธุ์ สาเหตุของการสร้างวัดนี้ก็มีประวัติว่าในสมัยนั้นท่านเจ้าพระยาอภัยภูธรท่านได้รับพระบัญชาจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวในการไปปราบกบฏซึ่งเกิดขึ้นที่เวียงจันทน์เมื่อท่านไปปราบกบฏจนสำเร็จได้รับชัยชนะมาที่นี้ว่าผู้ที่ผ่านการรบผ่านสงครามมานี้เห็นผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากครบทั้งฝ่ายกบฏทั้งฝ่ายของเราพอนอนหลับไปก็เกิดฝันว่าเห็นดวงวิญญาณของผู้ที่เสียชีวิตไม่สบายใจก็เลยมีความคิดว่าทำอย่างไรถึงจะไถ่บาปให้กับผู้ที่เสียชีวิตในคราว

^{๒๒๐} สัมภาษณ์ พระครูพุทธจริธรรมานุกาสาตร์ วัดเครือวัลย์วรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

นั้นได้ก็จึงคิดว่าการสร้างวัดเนียเป็นการไถ่บาปเพื่อให้อุทิศส่วนบุญกุศลให้กับดวงวิญญาณนั้นจึง
 ดำริสร้างวัดแห่งนี้ขึ้นมาว่าท่านสร้างยังไม่แล้วเสร็จท่านก็ได้ถึงแก่อสัญกรรมไปก่อนต่อมาธิดาของท่าน
 คือเจ้าจอมเครือวัลย์ซึ่งเป็นเจ้าจอมในรัชกาลที่ ๓ แล้วก็สร้างวัดนี้ต่อจากบิดาจนสำเร็จ
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระราชทานนามวัดแห่งนี้ว่าวัดเครือวัลย์วรวิหารตามชื่อ
 ของเจ้าจอมเครือวัลย์ ในวัดเครือวัลย์ก็จะมีสิ่งที่แปลกที่ไม่เหมือนวัดอื่นมี ๒ ประการคือ ประการหนึ่ง
 ก็คือพระประธานภายในพระอุโบสถส่วนมากพระประธานภายในพระอุโบสถนั้นโดยส่วนมากจะเห็น
 เป็นพระพระนั่ง แต่ว่าวัดเครือวัลย์นี้เป็นพระยืนสำหรับพระนามของพระประธานประจำอุโบสถวัด
 เครือวัลย์นี้มีพระนามว่า หลวงพ่อพระพุทธรูปเพชรเป็นพระด้วยโลหะมีความสูง ๘ ศอก หรือ ๔ วามิ
 พระอัครสาวกเบื้องซ้ายเบื้องขวาสำหรับพระประธานองค์นี้เป็นพระปางห้ามพยางิคำว่ายานิเยคือ
 พญาอิน้อง ก็คือความเจ็บไข้ได้ป่วยครบห้ามโรคภัยไข้เจ็บก็เป็นพระที่ประทับยืนแล้วก็ยกเบื้องขวา
 ขึ้นมาเพราะฉะนั้นใครที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพเรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วยก็มาขอพรมากราบขอพรหลวง
 พ่อหลวงพ่อพระพุทธรูปเพชรอันนี้เป็นเรื่องแปลกที่เป็นพระประธานยืนซึ่งในประเทศไทยของเรา
 มีไม่กี่วัด เท่าที่ทราบนี้รู้สึกว่าจะมี ๒ วัดที่อาตมาพอทราบ หนึ่งคือวัดเครือวัลย์แห่งนี้ และอีกวัดหนึ่งก็
 คือหลวงพ่อบ้านแหลม ที่เป็นปางอุ้มบาตรอยู่จังหวัดสมุทรสงคราม นั่นก็เป็นพระยืนเหมือนกันแต่ว่า
 เป็นพระปางอุ้มบาตรทราบข้อมูลที่ปรากฏก็มีเพียงแค่นี้ ในกรุงเทพฯมีเพียงวัดเดียว และอีกอย่าง
 ที่แปลกและมหัศจรรย์ก็คือเรื่องภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถแห่งวัดเครือวัลย์วรวิหารนี้ ที่ว่า
 แปลกก็คือไม่เหมือนที่อื่นโดยส่วนมากภาพจิตรกรรมโดยทั่วไปก็จะเป็นภาพพุทธประวัติบ้างหรือไม่ก็
 เป็นภาพวาดของเทวดาต่าง ๆ บ้างแต่ของวัดเครือวัลย์ที่แปลกก็คือว่าเป็นเรื่องราวที่มาจากนิบาต
 ชาดกพระเจ้า ๕๐๐ ชาดามีแห่งเดียวในประเทศไทยที่มีครบ ๕๐๐ ที่นี้มีทั้งหมด ๕๑๐ ช่อง ๕๑๐ ชาด
 ก็คือ ๕๐๐ บวกกับ ทศชาติ คือ ๑๐ ชาดที่สุดท้ายของพระพุทธเจ้าตั้งแต่เต็มจนถึงพระเวสสันดรที่
 เรียกว่า ทศชาติ คือก่อนที่พระองค์จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลายเนี่ยพระองค์ทรง
 ผ่านการเวียนว่ายตายเกิดผ่านพบผ่านชาติมามาก เกิดเป็นสัตว์ต่าง ๆ มากมายซึ่งเรียกว่าโพธิสัตว์คำ
 ว่าพระโพธิสัตว์หรือพระโพธิสัตว์ก็แปลว่าสัตว์ผู้ประเสริฐขอให้เกิดเป็นช้างม้าวัวควายลิงเป็นสัตว์ต่าง
 ๆ ก็บำเพ็ญบารมีพบแต่ละชาติเพราะฉะนั้นนี่เมื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าทรงระลึกถึงอดีตชาติได้ก็
 นำมาโปรดมาทรงแสดงไว้ซึ่งที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด ๕๑๐ ช่อง ๕๑๐ ชาดซึ่งปรากฏเป็นภาพ
 จิตรกรรมภายในพระอุโบสถวัดเครือวัลย์วรวิหารนี้ซึ่งภาพจิตรกรรมนี้ก็เขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓
 เหมือนกันอันนี้เป็นหลักฐานที่เด่นชัดก็คือว่าในหนังสือที่นายมี นายมีนี้เป็นมหาดเล็กของรัชกาลที่ ๓
 ครบได้เขียนเป็นคำกลอนไว้ว่าวัดทั้งหลายคล้ายกันเป็นอันมากไม่หนีจากอย่างเก่าเป็นอวสานแต่วัด
 เครือวัลย์ใหม่อำไพพานี้โบราณแบบเพื่อนไม่เหมือนใครเขียนชาดกยกเรื่องโพธิสัตว์ทอดประทัดดี
 ตารางสว่างไสวเป็นห้อง ๆ ช่องละชาติออกคาดไปนับชาติได้ ๕๑๐ ชาตราด้วยบุญญาอาณิสสงส์ที่ส่งจ้าง
 ไม่ต้องจ้างสิบบาทตั้งปรารถนาด้วยบุญญาอาณิสสงส์ทรงศรัทธาไม่ต้องหาช่างเขียนเวียนมาเอง ใน
 สมัยก่อนเขียนช่องละ ๑ บาท ในสมัยรัชกาลที่ ๓ แต่ถ้าเรามาคิดว่า ๑ บาทมันจะถูกหรือจะแพง
 เท่าไร ไม่ต้องเอาไปถึงรัชกาลที่ ๓ ของรัชกาลที่ ๕ เงิน ๑ บาทซื้อที่นาได้หลายไร่แล้วสมัยก่อน
 ดั้งนั้นเงิน ๑ บาทก็ถือว่าแพง เมื่อปี ๒๕๓๔ วัดได้ทำการบูรณะโดยกรมศิลปากรก็มีภาพที่ชำรุดไปใน
 สมัยนั้นในปี ๒๕๓๔ ก็ช่องหนึ่งประมาณ ๓,๕๐๐ ถึง ๔,๐๐๐ บาท แต่การบูรณะบางช่องบางส่วนที่
 ชำรุดไปในด้านฝั่งขวาเนี่ยพอตีหลังคารั้วฝั่งขวานี้ก็จะชำรุดไปมาก สังเกตของใหม่รัชกาลที่ ๓ ส่วน

ใหญ่จะมีศิลปะจีนให้ดูด้วย นอกจากสองอย่างนี้แล้วที่แปลกที่พิเศษแต่ว่าเป็นของใหม่ก็คือภายในพระวิหาร เมื่อก่อนไม่มีภาพจิตรกรรมเป็นฝาผนังล้วน ๆ ต่อมาทางวัดได้รับงบประมาณจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ในการสร้างภาพขึ้นมาแต่ภาพนี้แปลกและไม่เหมือนกับที่อื่นอีกด้วย ก็คือเป็นการเขียนภาพลงในแผ่นเซรามิก เอาไปเผาและก็เอามาแปะที่ผนัง คือของเก่าอย่างพระอุโบสถจะมีปัญหาเรื่องความชื้นซึ่งในแต่ละปีต้องเสียงบประมาณในการบูรณะหลายล้านบาท แต่ถ้าเขียนในแผ่นเซรามิกแล้วจะไม่มีปัญหาเรื่องความชื้น สามารถไปสัมผัสจับต้องได้อยู่เลยจะไปสัมผัสอะไรไม่ได้เลยความเสียหายขึ้นมาหรือแม้แต่การจูดรูปเทียนบูชาทางกรมศิลปากรก็ขอความร่วมมือกับทางวัดว่าไม่ให้จุดเทียนใหญ่ ๆ เพราะควันเทียนมันจะไปเกาะตามภาพ จะทำให้ภาพเสียหายได้ แต่นี้ภาพภายในพระวิหารที่บอกว่าเขียนลงในแผ่นเซรามิกเป็นเรื่องราวของประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา กับสถาบันพระมหากษัตริย์ มีมาตั้งแต่อดีตสมัยพุทธกาลมาจนถึงความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในประเทศไทยของเราจนถึงรัชกาลที่ ๙ จนถึงปัจจุบันนี้เป็นภาพที่สวยงามมาก แต่ตอนนี้ก็ยังไม่ได้เปิดให้เข้าชมอยู่ระหว่างที่วัดจะมีการสมโภชน์หรือฉลองอารามก็เลยยังไม่ได้เปิดให้เข้าชม

แหล่งท่องเที่ยววัดเครือวัลย์วรวิหาร พระอุโบสถ

ภาพที่ ๔.๒๒ : พระประธานในพระอุโบสถวัดเครือวัลย์ วรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=วัดเครือวัลย์+วรวิหาร&tbm](https://www.google.com/search?q=วัดเครือวัลย์+วรวิหาร&tbm)

เจดีย์วัดเครือวัลย์

ภาพที่ ๔.๒๓ : ภาพเจดีย์วัดเครือวัลย์วรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=เจดีย์วัดเครือวัลย์&tbm](https://www.google.com/search?q=เจดีย์วัดเครือวัลย์&tbm)

วัดนาคกลางวรวิหาร^{๒๒๑}

วัดนาคกลางวรวิหาร พระอารามหลวง ชั้นตรี ชนิดวรวิหารและประวัติตั้งเดิมที่ท่านบอกว่ามีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย จะเห็นได้ว่าในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเนี่ยวัดนี้เกิดมาแล้วเกิดมาก่อนนั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็มีความเกี่ยวข้องกับผูกพันกับที่วัดนี้มาตั้งแต่ในอดีตมาก็สมัยอยุธยาตอนปลาย สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับบูรพาจารย์อดีตเจ้าอาวาสในสมัยนั้นท่านก็ไปมาหาสู่กัน ก็จะมีมาสนทนาปราศรัยมาประพุดปฏิบัติธรรมมาโดยทั่วไปเฉพาะวันนี้ก็อยู่ใกล้กับพระราชวังเดิมถ้าสมัยนั้นก็ถือว่าอยู่ด้านหลังกำแพงวัง ตามประวัติว่ามีการรวมวัดนาควัดกลางด้วยกันก็เลยเป็นชื่อว่าวัดนาคกลาง สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดนาคกลางอยากจะแนะนำอยู่ ๓ สถานที่คือ

๑. ในพระอุโบสถในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปองค์สำคัญคือหลวงพ่พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิซึ่งโดยทั่ว ๆ ไปในจะไม่ค่อยปรากฏเห็นส่วนมากจะเป็นปางมาระวิชัยวิชัย วัดที่มีพระประธานในอิริยาบถเดียวกันก็จะมีวัดนาคกลาง วัดสระเกศ วัดระฆัง วัดอื่น ๆ อีกหลายวัดอยู่แต่ว่าไม่มาก ถือว่าเป็นพระพุทธรูปองค์สำคัญเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่อายุน่าจะเกินร้อยปีขึ้นไป เป็นปูนปั้นลงรักปิดทองเป็นสถานที่ที่สำคัญที่สุดของวัด และมีจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพุทธประวัติและทศชาติ และโดยปกติพระอุโบสถจะเปิดทุกวันสองวันละ ๒ เวลาช่วงเช้าก็ตั้งแต่ ๘:๐๐ น ไปถึง ๙:๓๐ น โดยประมาณและช่วงเย็นก็ตั้งแต่ ๑๖:๓๐ น. ไปถึง ๑๙:๐๐ น. ทุกวันภิกษุสามเณรก็มาสวดมนต์ญาติโยมมาสวดมนต์มาปฏิบัติธรรมทุกวัน ตอนเย็นจะพิเศษก็คือเวลา ๑๘:๐๐ น. เราจะเปิดโอกาสให้ญาติโยมได้มาสวดมนต์ได้มาปฏิบัติธรรมทุกวันหลังจากทำวัตรเสร็จแล้ววันละ ๑ ชั่วโมงทุกวัน

๒. มณฑปหลวงพ่โคนสมอมหาลาภอยู่ด้านขวามือของพระอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปางถือสมอหรือฉันทสมอคือลูกสมอ ตามพุทธประวัติเป็นผลไม้ที่พระอินทร์นำมาจากสวรรค์ขึ้นดาวดึงส์นำมาถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเสวยลูกสมอเนี่ยเป็นโอสถขนานเอกคือเป็นยารักษาโรค มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ที่ประดิษฐานอยู่ที่วัดนาคกลางเราเนี่ยเป็นพระพุทธรูปโบราณสมัยล้านช้าง คือลอยน้ำมาจากทางเหนือมาก็มาขึ้นที่ฝั่งของวัดนาคกลางแล้วก็ถูกอัญเชิญมาตามลำดับแล้วก็มาประดิษฐานที่มณฑปจตุรมุข ณ ปัจจุบัน การห่มผ้าจะไม่เหมือนพระทั่วไปจะเหมือนกับพระเงินหรือพระธิเบตรูปลักษณะจะเป็นอย่างนี้ นิยมไปกราบไหว้เพื่อขอพรเรื่องสุขภาพ นอกจากนั้นก็จะมีรูปเหมือนของบูรพาจารย์อดีตเจ้าอาวาสประดิษฐานอยู่ด้วย

๓. ศาลาสุธรรมภาวนา เป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เพราะว่าที่นั่นก็ได้หล่อพระบรมรูปของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชประดิษฐานไว้ทั้งหมด ๑๔ พระองค์ด้วยกัน ไทโรหามีพระอิริยาบถต่างมีทั้งทรงม้า ทรงช้างแบบประทับนั่ง อิริยาบถทรงผนวชเป็นพระภิกษุ เพราะฉะนั้นคนที่นึกถึงพระเจ้าตากสินก็จะนึกถึงวัดนาคกลาง ก็มาแล้วรู้สึกว่ามันสุขใจในพระอิริยาบถต่าง ๆ เนี่ยรู้สึกที่เราได้ระลึกถึงพระองค์เป็นอย่างดี จะว่าเป็นวัดที่มีอิริยาบถของสมเด็จพระ

^{๒๒๑} สัมภาษณ์ พระปริยัติวิโรภการ เจ้าอาวาสวัดนาคกลาง วรวิหาร ณ วัดนาคกลาง วรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

พระเจ้าตากสินมากที่สุดในประเทศไทยก็ว่าได้ ปัจจุบันเราสร้างทรงช้างกับคนทั่วไปก็จะไม่เข้าใจจะเห็นได้ว่าพระเจ้าตากจะทรงม้าไม่เห็นทรงช้างแต่ว่าทรงช้างมีในพระราชประวัติโดยตรงช้างตีเมืองจันทร์ เป็นการทรงช้างพังศรีบุญชู หรือว่าเป็นช้างสำคัญก็อยากจะยกย่องว่าเนียพระเจ้าตากทรงใช้เป็นพาหนะ

นอกจากนี้วัดเราก็เป็นสถานที่ส่งเสริมให้คนได้เข้ามาประพฤติปฏิบัติธรรมครับ โดยเฉพาะในพระอุโบสถเคยเห็นว่าทุกวันจะมีคนมาสวดมนต์ทุกวันจะมาสวดมนต์ตอนเย็นจะมาสวดมนต์ทุกวันครับแล้วก็มีกิจกรรมพิเศษ คือ เสาร์อาทิตย์ วันเสาร์วันอาทิตย์เนียเวลา ๙:๓๙ น. ก็จะมีการสวดมนต์ศาลาธรรมภาวนาถวายสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงเจริญพระธรรมจักรกับปวงชนสูตร สวดพระคาถมหาจักรพรรดิถวายท่านทุกวันเสาร์วันอาทิตย์ประมาณ ๑ ชั่วโมง และเฉพาะวันเสาร์ในช่วงเวลา ๑๕.๓๐ น. ครับจะมีสวดพระคาถมหาสังตังหลวงระบบอุปปาตะสันติคาคาภาที่สืบทอดมาจากทางเหนือที่เป็นพระอริยเจ้าท่านประพันธ์สรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้ามาตามลำดับมาเป็นพระคาถาเกี่ยวกับสร้าง ความสงบสันติให้เกิดขึ้นมหาสังตังหลวงเพื่อสันติคือความสงบที่ยิ่งใหญ่

แหล่งท่องเที่ยวในวัดนาคกลาง

ศาลาสุธรรมภาวนา

ภาพที่ ๔.๒๔ : ภาพศาลาสุธรรมภาวนาวัดนาคกลาง วรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=ศาลาสุธรรมภาวนาวัดนาคกลาง&tbm](https://www.google.com/search?q=ศาลาสุธรรมภาวนาวัดนาคกลาง&tbm)

พระอุโบสถ

ภาพที่ ๔.๒๕ : ภาพพระประธานในพระอุโบสถวัดนาคกลาง วรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=พระอุโบสถวัดนาคกลาง&tbm](https://www.google.com/search?q=พระอุโบสถวัดนาคกลาง&tbm)

หลวงพ่อโคณสมอ

เป็นพระพุทธรูปปรางฉันสมอ

ภาพที่ ๔.๒๖ : ภาพหลวงพ่อโคณสมอวัดนาคกลาง วรวิหาร, ที่มา : [google.com/search?q=หลวงพ่อโคณสมอวัดนาคกลาง&tbm](https://www.google.com/search?q=หลวงพ่อโคณสมอวัดนาคกลาง&tbm)

วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร

ท่านทั้งหลายที่มาเยี่ยมเยียนหรือว่าท่านยังไม่เคยมาก็จะดูรายการของอาจารย์ดรโฆษิตก็จะมากี่ยินดีในวันนี้จะมาภาพก็จะได้นำที่เกี่ยวมาชมโดยสังเขปภายในวัดอรุณราชวรารามวัดอรุณราชวรารามนั้นเป็นพระอารามหลวงประจำรัชกาลที่ ๒ ชนิดราชวรมหาวิหารแล้วก็ในอดีตนั้นเมื่อพ.ศ ๒๓๑๐ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงตั้งฐานทัพมาประกาศเอกราชที่กรุงธนบุรีแห่งนี้ก็ประมาณสัก ๒๐ ปีกรุงธนบุรีในช่วงนั้นไม่มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ที่นี่ก็เพราะว่าวัดนี้พระรามนี่ติดกับวังเดิมพระเจ้าตากสินมหาราชประทับอยู่ในวังเดิมพระแก้วมรกตประดิษฐานอยู่ที่โบสถ์น้อยหน้าพระปรางค์แต่วันนี้ก็ได้ย้ายไปที่วัดพระแก้ววัดพระศรีรัตนศาสดารามวันนี้ทำให้มีพระสงฆ์ได้จำพรรษาอยู่แล้วที่วัดพระแก้วปัจจุบันที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามก็ไม่มีพระสงฆ์อยู่แต่ว่าเป็นวัดเป็นพระรามใช้ทำธุรกรรมได้หมดนะปาฏิโมกข์ส่วนมากทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนทั่วไปแต่ไม่มีพระสงฆ์อยู่ท่านอาจารย์ทุกท่านในช่วงนี้ก็มีประมาณ ๑๑๐ รูปสามเณร ๖๔ รูปแต่ในช่วงนี้ก็กำลังที่จะสอบบาลีก็ต้องไปต่าง ๆ นานาก็มีพระปรางค์สูง ๗๒ ๑๒ เมตรสภาพก็ขึ้นไปเที่ยวในเวลาช่อมะอะไรก็ขึ้นไปข้างบนนั้นก็ป็นปริศนาธรรมทั้งหลายไม่เคยมาเนี่ยจะเห็นว่าภายในฐานะปรางเนี่ยก็จะมียักษ์ที่หน้าคูมีสีหน้าสูงขึ้นไปสูงขึ้นไปก็จะมีสีหน้าที่สวยงามแล้วก็ขาวแต่ดูแล้วก็สดชื่นใจก็เหมือนกับใครทำอะไรไม่เหมือนกันพื้นฐานทำเหมือนคนไม่มีสีเนี่ยมันก็ยังน่าดูหน้ามันด้วยความโกรธความโลภความหลงไม่มีศีลมีสัถย์พอสามารถทำใจจากคนไปสู่มนุษย์มีศีลก็ทำให้หน้าตาใช้ๆหน้าตาก็ดีขึ้นเรื่อยๆนั่นแหละสูงสุดทางพุทธศาสนาคือพระนิพพานเป็นหนึ่งเดียวนะเพราะว่าสิ่งต่างๆก็ทำทุกสิ่งทุกอย่างก็รวมลงในจุดเดียวกันเท่านั้นแล้วก็ภายในก็มีพิฆัมมิภูมิปานที่ผ่านสี่ทิศด้วยกันแล้วก็ด้านหน้าพระอุโบสถก็มียักษ์เรียกว่ารักโกโทรแต่ชื่อมาก่อนนี้แม่น้ำตัวเองยังไม่มีสมัยพระไชยราชาธิราชสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางก็ตอนนั้นก็ค้าขายกับโปรตุเกสส่วนนี้การเดินทางในสมัยนั้นก็ลำบากเวลามากก็ต้องเข้ากองทัพเรือขึ้นนะแล้วก็ไปวัดปากน้ำวัดนวลนรดิศไปออกตรงนี้ตรงนี้ท่าเรือติดกับแม่น้ำเจ้าพระยานี้เป็นจุดขึ้นมาคลองหลวงสมัยพระไชยราชาธิราชสมัยอยุธยาตอนกลางเพื่อเดินเรือพระเลี่ยมทองหลวงพ่อบานที่คนเรียกแม่น้ำเจ้าพระยาหมดแล้วถ้าเราไป Search Google นะที่ผ่านมาเขาจะเห็นว่ามิเกาะแล้วก็มิมีต้นมะพร้าวคืออะไรขึ้นคือปกติใช้เรือพายเรือเครื่องตะกุกตะกายก็เลยปัจจุบันเนี่ยฮะแล้วก็มิจุดเด่นศิลปะก็มี ก็เฝ้าสมัย

รัชกาลที่ ๓ เนี่ยรัชกาลที่ ๓ พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์นักรบแล้วมีหัวในการธุรกิจค้าขายก็เอากระเทียมหอมเครื่องเทศต่างๆไปขายที่ประเทศจีนที่เขาแรงๆคล้ายเส้นนี้สัมพันธ์กับเปล่าไม่ได้ท่านประเทศไทยไม่ได้ก็เลยซื้อตุ๊กตาต่างๆที่อยู่ในวัดแล้วไม่ได้เพราะว่ารุ่นตรงกับจอมขวัญร่มเอาไว้กำลังๆทุกสิ่งทุกอย่างเป็นความชาญฉลาดของพระองค์ท่านแล้วก็มีวิหารที่อยู่ข้างในหลวงพ่อบุญชแล้วก็แจ้งพี่ก็เลยคลั่งจองซื้อว่ามะกอกที่ไหนแจ้งพี่ก็เลยยังไม่แจ้งเข้ามาที่นี้เลยเอาง่ายก็ถูกไฟไหม้ในสมัยรัชกาลที่ ๕ วางรากฐานต่างๆเป็นระบบระเบียบเป็นเขตพุทธาวาสสังฆาวาสเป็นจุดๆขณะนี้ปัจจุบันนี้เพื่อให้การปกครองแล้วก็ดูแลได้ทั่วถึงชาวต่างชาติเข้ามาดูหรือเปล่าหรือเป็นโบราณสถานอย่างหนึ่งแล้วก็มีอารมณ์เหวี่ยงเคยลงมาแล้วไหนไหนก็มีแก้วฟ้าจุฬามณีอยู่ที่ประทับแรงอยู่เป็นศิลปะเก่า นอกจากนั้นก็พูดแรงๆกว่านี้ท่านอาจารย์ที่มาที่ประเทศไทยเพื่อมาบันทึกภาพพระปรางค์ไว้เพราะว่ามะปรางที่เป็นโลโก้ของการท่องเที่ยวอยู่ได้ดูสัญลักษณ์โลโก้ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดั้งเดิมเลยก็คือพระปรางแล้วแล้วสิ่งที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชาติแล้วก็เป็นแสนยานุภาพของพระมหากษัตริย์อย่างคือพิธีทางชลมารคทางเรือทุกปีแต่ว่าความพร้อมก่อนสมัยที่ใช้เมื่อก่อนที่ทุกปี^{๒๒๒}

แหล่งท่องเที่ยววัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร พระปรางค์

ภาพที่ ๔.๒๗ : พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร ที่มา : [google.com/search?q=วัดอรุณ&tbm](https://www.google.com/search?q=วัดอรุณ&tbm)

หลวงพ่อบุญช หรือหลวงพ่อรุ่งอรุณ

เป็นพระพุทธรูปที่นำมาจากประเทศลาวในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ประดิษฐานในพระวิหาร

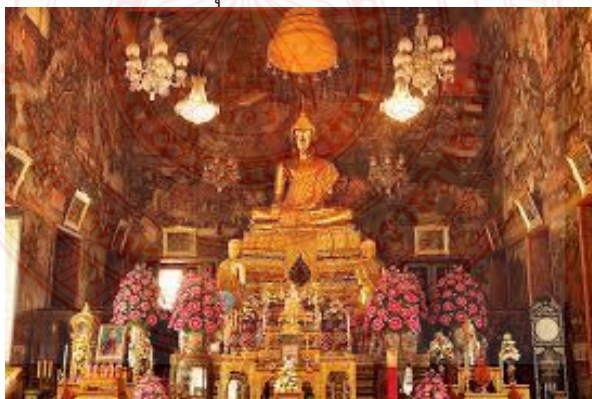
หลวง

^{๒๒๒} สัมภาษณ์ พระสุนทรภักดีโกศล (เสวย จันทรัตน์) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ ๔.๒๘ : ภาพหลวงพ่อแจ่มหรือหลวงพ่อรุ่งอรุณวัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร,
ที่มา : https://web.facebook.com/216462255352397/posts/535600676771885/?_rdc=1&_rdr

พระประธานในพระอุโบสถ
เป็นผีพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒

ภาพที่ ๔.๒๙ : ภาพพระประธานในพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร, ที่มา :
<http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?t=38578>

พระวิหารจุฬามณี

ภาพที่ ๔.๓๐ : ภาพพระวิหารจุฬามณี วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร, ที่มา : <https://www.voicetv.co.th/read/526132>

พระอุโบสถพระเจ้าตากหรือพระอุโบสถน้อย
เป็นพระอุโบสถอันแก่แก่ของวัดอรุณราชวราราม

ภาพที่ ๔.๓๑ : ภาพพระอุโบสถพระเจ้าตากหรือพระอุโบสถน้อยวัดอรุณราชวราราม, ที่มา : <http://www.dhammathai.org/watthai/bangkok/watarun.php>

ภาพที่ ๔.๓๒ : รูปปั้นพระเจ้าตากภายในพระอุโบสถน้อยวัดอรุณราชวราราม, ที่มา : <https://mgronline.com/travel/detail/9570000069319>

วัดพระยาทำ วรวิหาร

วัดนี้เดิมที่สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลายตอนปลายแต่ว่าไม่รู้ พ.ศ. ที่แน่นอน เดิมที่เป็นวัดราชบุรุษ วัดราชบุรุษก็คือ ราชบุรุษ วัดที่ประชาชนสร้าง ชื่อว่าวัดนาค ส่วนปี พ.ศ. ที่สร้างสันนิษฐานได้จากกรมการศาสนาบอกว่าจะเป็นปี พ.ศ. ๒๒๘๐ แล้วได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ ๒๒๘๕ ครั้นหลังจากสร้างวัดแรกใน ๕ ปีพระประธานองค์นี้ก็คิดว่าสร้างในปี พ.ศ. ๒๒๘๕ เพราะสมัยก่อนสมัยนี้ถ้าหากว่าฝั่งลูกนิมิตราชทานสงครามพริมาต้องมีพระประธานก็มีอายุประมาณ ๒๐๐ กว่าปี เป็นปูนปั้นและลงรักปิดทองหายากแล้วเพราะสมัยนี้หล่อกันหมดปูนปั้นมีไม่เท่าไรบางคนเรียกว่า หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์แต่ไม่ได้รับพระราชทานชื่อใหม่มาเป็นพระพุทธรูปพระประธานนินาถ คืออดีตเจ้าอาวาสก่อนจะมาเป็นเจ้าของเปรียญ ๙ ชื่อพระศรีสุธรรมุนีที่นี้ทำหนังสือขอชื่อไปในพระราชสำนักพระราชวังอนุญาตมาว่าเป็นพระพุทธรูปพระประธานนินาถ ต่อมาก็มาสมัยรัชกาลที่ ๒ ก็มีสมุหนายกของรัชกาลที่ ๒ ชื่อว่าเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ ชื่อจริง “กุล” บ้านท่านอยู่ที่แม่กลองจังหวัดสมุทรสงครามสมัยก่อนเดินทางทางเรือเวลาท่านกลับบ้านก็จะผ่านคลองมอญได้มาบูรณะปฏิสังขรณ์วัดนี้เรียกว่าทุกอย่างทั้งหมดทั้งศาลาการเปรียญทั้งหมดเสร็จแล้วก็ถวายรัชกาลที่ ๒ รัชกาลที่ ๒ ก็เปลี่ยนชื่อใหม่จากวัดนาคเป็นวัดพระยาทำวัด และเป็นพระอารามหลวงตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ชั้นตรี ชนิดวรวิหาร เจดีย์สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๒ โดยเจ้าอาวาสวัดพระยาทำรูปที่ ๔ เป็นผู้สร้าง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ กรมศิลป์มาบูรณะแต่ได้งบประมาณได้แค่ที่ ๘ แสนกว่านี้ช่างก็ทำอะไรได้ไม่มาก ที่นี้ช่างที่มารับเหมาก่อสร้างก็คุยกับอาตมาแกลดูแล้วแกลบอกว่าคนที่ทำเจดีย์ยักษ์เนี่ยนะเป็นช่างสมัยเดียวกับโบสถ์วัดพระแก้ว ต่อมาสมัยรัชกาลที่ ๕ มาบูรณะ ที่นี้หลังจากรัชกาลที่ ๕ ทางวัดก็มีการบูรณะกันเอง นอกจากนี้แล้วสิ่งศักดิ์สิทธิ์วัดพระยาทำก็มีหลวงพ่อกุหาศักดาเดช เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำวัดพระยาทำ ไม่มีการบันทึกประวัติการสร้าง และยังมีธรรมมาสน์สมัยอยุธยาเป็นของเก่าแก่ไม่ได้ใช้งานและเก็บไว้ให้คนรุ่นใหม่ได้ดูได้ชมกัน^{๒๒๓}

แหล่งท่องเที่ยวในวัดพระยาทำ วรวิหาร เจดีย์ยักษ์

^{๒๒๓} พระครูสุธีสุตกิจ เจ้าอาวาสวัดพระยาทำ วรวิหาร แขวงบางช้างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ ๔.๓๓ : ภาพเจดีย์ยักษ์วัดพระยาทำ วรวิหาร เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร,
ที่มา : [google.com/search?q=วัดพระยาทำ&tbm](https://www.google.com/search?q=วัดพระยาทำ&tbm)

ธรรมมาสน์

ภาพที่ ๔.๓๔ : ภาพธรรมมาสน์เก่าแก่ วัดพระยาทำ วรวิหาร, ที่มา :
<https://web.facebook.com/131112920262593/photos/a.131116610262224/1036627579711118/?type=3&theater>

หลวงพ่อกุหาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์

ภาพที่ ๔.๓๕ : ภาพหลวงพ่อกุหาวัดพระยาทำ วรวิหาร, ที่มา : <https://th-th.facebook.com/Puttakunpra/posts/275327946419321/>

พระประธานในพระอุโบสถ

ภาพที่ ๔.๓๖ : ภาพพระประธานในพระอุโบสถวัดพระยาทำ วรวิหาร, ที่มา : <https://web.facebook.com/pg/วัดพระยาทำวรวิหาร-2169405893301293/post/>

สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด

ชุมชนวัดนาคกลาง^{๒๒๔}

ชุมชนนี้เป็นชุมชนโบราณนครวัดที่ตั้งมาตั้งแต่ยุคกรุงธนบุรีแล้ว เท่าที่มีในประวัติหน้าครีบแล้ว ก็เป็นชุมชนที่มีทำการค้าขายกันจะสังเกตว่าคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้จะมีการทำการค้าขายครีบ บริเวณคลองแล้วก็การค้าขายจะเป็นการทำสินค้าสวยมาก ยกตัวอย่างเช่น ทำปูนแดงที่กินกับหมาก แล้วก็โรงถ่าน แล้วก็โรงทำขนมจีนทำเส้นก๋วยเตี๋ยว โรงทำขนมปังมีมาตอนช่วงกรุงรัตนโกสินทร์เรา มีอารยธรรมวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา วิถีชีวิตของคนสมัยก่อน อาศัยคลองโดยตรงและแต่ละบ้านจะมีทำน้ำและไม่ค่อยจะมีแล้วเนื่องจากว่าสภาพเปลี่ยนแปลงไป ที่สำคัญคือคลองนี้เป็นเส้นทางลำเลียงจัด ผักจากสวนผักในพื้นที่เขตตลิ่งชันเข้ามาขายที่ปากคลองตลาด ปัจจุบันนี้สังคมประกอบอาชีพเป็นข้าราชการส่วนมาก ก็เลยเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากการค้าขายที่เคยทำในอดีตรุ่นปู่ย่าตายายก็เริ่มจางหายไปรุ่นปู่ย่าตายายทำการค้าขาย รุ่นลูกรับราชการ สินค้าขายดีขายก็เริ่มหายไป ทำขนมขาย ทำขนมจีน ขนมจิ้นก็หายไป โรงปูนก็หายไป โรงถ่านก็หายไป ตอนนี้ประชาชนในชุมชนก็เลยกลายเป็นวิถีชีวิตที่ต้องไปทำงานนอกบ้าน ประชากรก็น้อยลงมีลูกคนเดียวสองคนที่สภาพวิถีชีวิตชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงไปก็จะกลายเป็นผู้สูงอายุเยอะขึ้น เรามีประชากรตั้ง ๒๐๐ กว่าหลังคาเรือน พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นของวัดนาคกลาง ทางวัดจะแบ่งพื้นที่ออกมาให้โรงเรียนส่วนหนึ่งแล้วก็ให้ประชาชนที่อาศัยอยู่เหมือนกับอดีตที่บอกว่าบ้านกับวัดต้องอยู่ด้วยกันมาบ้านวัดโรงเรียนบ้านวัด “บวร” สถานที่ตรงนี้เมื่อก่อนก็จะเป็นทำน้ำ ทำน้ำจะเป็นหน้าวัดของวัดนาคกลางคนก็จะขึ้นมาทำบุญกันตรงนี้มาทำบุญที่วัด และตรงนี้สมัยก่อนจะเป็นที่ตากผ้ามะเกลือย้อมผ้า ย้อมสีดำจะเป็นสถานที่ตากยาวไป ตอนนี่วิถีชีวิตเปลี่ยนไปเมื่อก่อนมีสินค้าอาหารมากมายของหวานเราก็มีชื่อแม่บาง เป็นขนมหวานแม่บาง ทองหยิบ ฝอยทอง ทองหยอด ทำกันให้เห็นชัดเจนเลย แต่ลูกหลานไม่ได้สืบทอดก็เลยหายไป สรุปลแล้ววันนี้ของกินมีอยู่เจ้านึงซึ่งเขาขายอยู่ที่อุทยานทหารเรือสืบทอดมาเหมือนกัน ปัญหาในชุมชนมีอะไรบ้างที่มีศักยภาพในไม่ค่อยมีเนื่องจากถนนทางเนียเราถูกพัฒนา

^{๒๒๔} สัมภาษณ์ นายเสริฐศักดิ์ จินดาพิทย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง ณ ชุมชนวัดนาคกลาง แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

นานแล้ว เราเป็นชุมชนในชุมชนดั้งเดิมหมายถึงว่าเรามีเราอยู่กันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ความร่วมมือคนในชุมชนไม่เหมือนเดิมจากสมัยก่อนประเพณีสงกรานต์เราจะให้ความสำคัญมากระหว่างบ้านกับวัด ในการดูแลผู้สูงอายุเรามีส่วนของ “อสม.” จะเป็นคนดูแลเรื่องสุขภาพ ส่วนผู้สูงอายุติดเตียงมีไม่ถึง ๑๐ คน

ปัญหา

๑. ด้านอาชีพ อยากจะเปลี่ยนทัศนคติของคนที่อยู่ให้กลับมาเป็นเจ้าของประกอบการค้าขายมากกว่า ถ้าเราเปลี่ยนตรงนี้ได้จะทำให้คนไทยมีความเจริญก้าวหน้าได้ โดยเฉพาะบริเวณชุมชน เราเป็นชุมชนประวัติศาสตร์ อันดับแรกเป็นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับกรุงธนบุรี เกี่ยวกับกรุงธนบุรีเกี่ยวกับทางวัด

๒. อยากให้ทางรัฐบาล กรุงเทพมหานคร หันมาดูแลลองให้ดีขึ้นและพัฒนาการท่องเที่ยวทางคลอง การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มากขึ้น

ภาพที่ ๔.๓๗ : ภาพการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมัชชาฯ ณ ที่ทำการชั่วคราว บ้านประธานชุมชนวัดนาคกลาง และประธานชุมชนวัดนาคกลางเป็นประธานในการประชุม วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

ภาพที่ ๔.๓๘ : ภาพการรับใบประกาศนียบัตรและบัตรมัคคุเทศก์ โดยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนาคกลาง ณ ศาลาสุธรรมภาวนา วัดนาคกลาง วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ ๔.๓๙ : ภาพชาวชุมชนวัดนาคกลาง และเครือข่ายสมัชชาฯ จัดกิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ ๕ ธันวาคม ๒๕๖๑ ณ ศาลาธรรมภavana วัดนาคกลาง วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

วัฒนธรรมประเพณีชุมชนวัดนาคกลาง

๑. วันสำคัญทางศาสนาเช่น วัดเข้าพรรษา วันออกพรรษา วัดมาฆบูชา วันวิสาขบูชา ชาวชุมชนพากันไปทำบุญถวายภัตตาหารพระสงฆ์
๒. แห่สงน้ำพระพุทธรูปในวันสงกรานต์ หรือวันปีใหม่ไทย
๓. กิจกรรมวันเด็ก

ชุมชนวัดพระยาทำ^{๒๒๔}

ในชุมชนนี้มีจำนวนประมาณ ๗๐๐ - ๘๐๐ คน แต่ก่อนเป็นการเคหะเข้ามาดูแล

ด้านอาชีพ

๑. ปกติทำอาชีพไร่ข้าวตังมาก คือ ไร่ที่ปักเริ่มเป็นตัวแล้วแต่ยังเล็ก ๆ บางทีก็เริ่มไถแล้วนำไปต้มและถอนขนกินแบบเป็นตัว แบบไข่แข็ง ไข่หินก็มี ปัจจุบันนี้มีอยู่ครอบครัวหนึ่งที่ขายอยู่
๒. โรงมะเกลือ บริเวณชุมชนนี้เป็นลานตากผ้า คือ เอามะเกลือไปตำ นำมาต้มและนำผ้าไปจุ่มเป็นการย้อมผ้าให้เป็นสีดำ และก็นำมาตาก ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว

ในชุมชนไม่มีตลาดประจำชุมชน และผู้คนที่ยังอยู่ส่วนมากเป็นคนดั้งเดิมแต่ให้คนอื่นเช่า เพราะไปทำงานที่อื่นแต่ยังเป็นเจ้าของบ้านอยู่

ปัญหา

๑. คนในชุมชนต่างคนต่างอยู่ไม่ค่อยร่วมมือกัน งานวันเด็กผมไม่มีงบก็ต้องไปขอชาวบ้านทำหนังสือขอของขวัญและค่าอาหารมาเลี้ยงเด็กจากหน่วยงานต่าง ๆ วิถีชีวิตของคนในชุมชนไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงยังอยู่กับแบบเดิมๆ

ความต้องการ

๑. อยากรู้ได้กลั่นวงจรปิดที่ทางชุมชนสามารถที่จะตรวจสอบเองได้ และมีความรวดเร็ว เนื่องจากที่มีอยู่ปัจจุบันใช้เวลานานกว่าจะตรวจสอบได้

^{๒๒๔} สัมภาษณ์ นายกอบเกื้อ โพธิ์อบ ประธานชุมชนวัดพระยาทำ ณ ชุมชนวัดพระยาทำ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร^{๒๒๕}

๒. ถังดับเพลิงเคลื่อนที่เพื่อสะดวกในการแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดอัคคีภัย

ภาพที่ ๔.๔๐ : ภาพผลิตภัณฑ์ขนมต้มต้มแปรรูปประจำชุมชนวัดพระยาทำ เขตบางกอกน้อย, ที่มา : thaitambon.com/product/03513133315

ภาพที่ ๔.๔๑ : ภาพการประชุมคณะกรรมการของชุมชน วัด และโรงเรียนในการเตรียมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ณ โรงเรียนวัดพระยาทำ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

วัฒนธรรมประเพณีชุมชนวัดพระยาทำ

๑. วันสำคัญทางศาสนาเช่น วัดเข้าพรรษา วันออกพรรษา วัดมาฆบูชา วันวิสาขบูชา ชาวชุมชนพากันไปทำบุญถวายภัตตาหารพระสงฆ์
๒. แห่งสงน้ำพระพุทธรูปในวันสงกรานต์ หรือวันปีใหม่ไทย
๓. กิจกรรมวันเด็ก

ชุมชนปรกอรุณ^{๒๒๖}

เดิมทีชุมชนเหล่านี้จัดกิจกรรมชุมชนอยู่แล้วเรียกว่าชาววัดอรุณจะเป็นงานประเพณีของศาสนาเข้าพรรษา ออกพรรษา ลอยกระทงงานต่าง ๆ ในพระศาสนา นอกจากนั้นตรงนี้ก็ยังมีโรงทอผ้า มีลานตากใบจากที่ใช้สูบยาเส้น มีเครื่องปั้นดินเผา งานปั้นตุ๊กตา อาหาร ที่ออกรายการทีวีบ่อยคือ อาจารย์อรุณศรีเป็นคนทำอาหารไทยตอนนี้ท่านก็เสียชีวิตไปแล้ว ต่อมาก็มีโรงเรียนเกิดขึ้นในกลางชุมชนชื่อ โรงเรียนการช่างธนบุรี และมีถนนอรุณอมรินทร์ตัดผ่านจากศิริราชมา

^{๒๒๖} นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์ ประธานชุมชนปรกอรุณ และนายสมเกียรติ เลิศกาญจนนาพร ที่ปรึกษาชุมชนปรกอรุณ ณ ชุมชนปรกอรุณ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

สาเหตุที่มีการเปลี่ยนชื่อจากชุมชนวัดอรุณมาเป็นชุมชนปรกอรุณเนื่องจากว่า รูปแบบขององค์กรทางสำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร จัดกิจกรรมชุมชนขึ้นมา ก็เปลี่ยนจากวัดอรุณเป็นชาวชุมชน จะได้ครอบคลุมไปหมด คนที่อาศัยอยู่หลังวัดก็เอาไปหมดใช้ชื่อโดยรวม ๆ เป็นชุมชนปรกอรุณ เดิมที่ถนนตรงข้างกำแพงด้านหลังวัดอรุณเป็นถนนอรุณอมรินทร์เดิม มีรถเมวิน สาย ๑๙ ๕๗ และมีตลาดสด ซึ่งปัจจุบันไม่มีแล้ว ถนนอมรินทร์ที่สร้างขึ้นเป็นโครงการของรัชกาลที่ ๗ เพื่อเชื่อมศิริราชให้เข้ากับสะพานพุทธจะได้ลำเลียงคนไข้ได้ หลังจากนั้นถนนเส้นนี้ก็เลยกลายเป็นซอยไป ในการสร้างถนนนี้ทำยากมาก เนื่องจากจะต้องมีการเวนที่ดินคืน มีครอบครัวหนึ่งความผูกพันกับทั้งสองสมัยคือสมัยอยุธยา และธนบุรีเขาไม่อยากจะย้ายออก บ้านหลังนี้ตั้งอยู่กลางถนนเลยทั้ง ๆ ที่ถนนสร้างเสร็จแล้ว เหลือบ้านหลังเดียวตั้งอยู่อย่างนี้เป็น ๑๐ ปี มีการฟ้องร้องกันอยู่นาน กรุงเทพฯ จึงต้องจ่ายค่าทดแทนให้ เมื่อถนนเส้นนี้เสร็จก็เป็นการแบ่งชุมชนออกเป็น ๒ ฝ่าย มีประชากรที่เป็นชาวพุทธ และมีอิสลามประมาณ ๕%

ภาพที่ ๔.๔๒ : ภาพอาหารของดีชุมชนปรกอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร, ที่มา: [google.com/search?q=ร้านมูยหลี่+ข้าวมันไก่ไหลล่าของดีชุมชนปรกอรุณ&hl](https://www.google.com/search?q=ร้านมูยหลี่+ข้าวมันไก่ไหลล่าของดีชุมชนปรกอรุณ&hl)

ประชาชนที่นี้ส่วนมากเป็นคนเดิม และคนที่เข้ามาเช่าที่อยู่เพื่อทำงาน และอาชีพหลักคือเป็นข้าราชการ และทำการค้าขาย ในสมัยก่อนชุมชนนี้เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับอาหารที่อร่อยที่สุด

ถนนเส้นนี้ปรับปรุงเพื่อทำเป็นถนนคนเดินโดยงบของกรุงเทพมหานครประมาณ ๑๕ ปีแล้ว ความคิดตามข้อเท็จจริงของการท่องเที่ยวแห่งนี้มีความประสงค์อยากจะใช้ถนนตรงเส้นนี้ เป็นถนนของชุมชนเพื่อให้เป็นถนนคนเดินเพื่อจะได้มีโอกาสได้ทำประโยชน์กับชุมชนจะได้ค้าขายไม่ได้ไปที่ไหนไกลพอเสร็จแล้วมันเป็นถนนที่น่าใช้ของกองทัพเรือก็เลยเอาขบวนรถของกองทัพเรือตั้งแต่ผู้ใหญ่จนถึงรถบรรทุกรถบัสมาจอดขวางแล้วก็อีกเรื่องหนึ่งก็เป็นความที่มันเป็นถนนคนก็เอารถมาจอดเลยทำให้เป็นอุปสรรคเรื่องที่

๑. กองทัพเรือยังใช้ถนนเส้นนี้อยู่

๒. ทางเข้าวัดเนี่ยยังเห็นเข้ามามันก็ต้องมีรถเข้ามาแล้วก็ต้องมาจอดตรงกลางตำรวจระดับพื้นที่ในท้องถิ่นก็ไม่สามารถจะดำเนินการได้ให้ไปแจ้งที่ตึก ๗ ก็สั่งการมาว่านี่เป็นถนนทางตำรวจต้องดูการจราจรยกเลิกไปก่อน

ภาพที่ ๔.๔๓ : ภาพกิจกรรมงานลอยกระทงประจำปี ๒๕๖๑ ชาวชุมชนนำของดีในชุมชน ออกมาขายหารายได้จากนักท่องเที่ยว

วัฒนธรรมประเพณีชุมชนปรกอรุณ

๑. วันสำคัญทางศาสนาเช่น วัดเจ้าพระยาถวายเป็นผ้าอาบน้ำฝนและสังฆทานแด่พระสงฆ์ภายในวัดอรุณราชวราราม
๒. ในช่วงเข้าพรรษามีการถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ทุกวันพระ
๓. แห่สงน้ำพระพุทธรูปในวันสงกรานต์ หรือวันปีใหม่ไทย
๔. กิจกรรมวันเด็ก

ชุมชนวัดประยุรวงศ์^{๒๒๗}

ชุมชนวัดประยุรวงศ์ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ แต่ชาวบ้านอยู่กับวัดมาตลอด ที่ดินตรงนี้ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ของวัดโดยมีคลองหลังวัดประยุรวงศ์ตั้งกลาง นอกนั้นเป็นพื้นที่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ส่วนใหญ่คนในประชากรประมาณ ๑,๐๐๐ กว่าคน ตั้งแต่เริ่มสร้างสะพานพระปกเกล้ามา ประชาชนก็เริ่มจะย้ายหนีหายไปเพราะว่าเนื่องจากมลภาวะการสร้างสะพานแต่สร้างตึกแถวไว้ให้คนเช่าแทน แต่ตนเองย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะฉะนั้นในชุมชนจะมีประชากรแบบผสมระหว่างคนมาอยู่ใหม่กับคนเก่า คนมาอยู่ใหม่ประมาณ ๔๐% และคนอยู่เดิมประมาณ ๖๐%

วิถีชีวิตการอาชีพส่วนใหญ่จะค้าขายประเภทอาหาร และอื่น ๆ

สินค้าในชุมชน

๑. ขนม มีขนมเบ็ญญวนทำมาแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เหลือบุคคลที่สืบทอดเหลือน้อย เพราะเด็กรุ่นไม่ค่อยทำแล้ว และคุณภาพวัตถุดิบจะต้องดี มีมาตรฐาน ตามหลักฐานที่เราค้นพบเมื่อก่อนทางบ้านคุณยายอยู่ที่วัง ท่านได้มาแต่ไม่รู้ว่าได้จากไหน
๒. หมูกระดาศ ทำด้วยกระดาศ
๓. หมูอ่อมสิน

^{๒๒๗} สัมภาษณ์ ร้อยตรีประวิทย์ ประธานชุมชนวัดประยุรวงศ์ ณ ชุมชนวัดประยุรวงศ์ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๔. ขนอมลัว ปัจจุบันหมดไปแล้ว

ภาพที่ ๔.๔๔ : ภาพหม้ออมสิน ผลิตภัณฑ์ชุมชนวัดประยุรวงค์, ที่มา : [google.com/search?q=หม้ออมสินชุมชนวัดประยุรวงค์&hl](https://www.google.com/search?q=หม้ออมสินชุมชนวัดประยุรวงค์&hl)

การปกคองและการอยู่ร่วมกันไม่มีปัญหาผมจะควบคุมดูแล เราใช้คำว่าขอความร่วมมือ ผมจะไม่บังคับจะไม่เหมือนคนอื่นเขา เบา ๆ นะครับ อยู่ข้างวัดก็อยู่ข้างวัดเรื่องยาเสพติดไม่มีถ้ามีก็มาจากที่อื่นเพราะตอนนี้เราเป็นสีขาว และเป็นที่รู้จักในพื้นที่นี้ในนามว่า ย่านกะดีจีน

๑. ชุมชนวัดประยุรวงค์
๒. ชุมชนกุฎีจีน
๓. ชุมชนวัดกัลยาณิกัลยา
๔. ชุมชนบุปผาราม
๕. ชุมชนกุฎีขาว
๖. ชุมชนโรงคราม

ชุมชนที่รวมกันตั้งชื่อย่านกะดีนะ จุดทำให้เรา เกิดจากการที่เราร่วมกันทำงานร่วมกัน มันก็คุ้นเคยการแถมเราจึงเรื่องความสัมพันธ์ในเชิงสถาบันการศึกษาโรงเรียนทวิธาภิเศกด้วยการหรืออาจจะเรียนโรงเรียนวัดระยะทางการศึกษาครั้งนี้ก็มีส่วนช่วยทำให้เกิดความรู้สึกเป็นที่เพื่อน้องกัน ทั้งวัดมีงานศพอิสลามเข้ามาด้วยปัญหาพุทธ คริสต์ อิสลามก็ต่างศาสนากัน แต่ถือว่าเราคนไทยด้วยกันก็สามารถอยู่ด้วยกันได้หรือแรง ๆ แล้วก็ไปด้วยต่างคนต่างไปถือว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ปัญหา

ทางระบายน้ำเนื่องจากว่า การบุกรุกที่คลองเข้ามาจากความกว้าง ๓ เมตร เหลือเพียงเมตรกว่า ๆ แต่ก้พออยู่ได้ อยากให้มาช่วยลอกท่อให้น้ำไหลได้ดี จะได้มีก้อให้เกิดเชื้อโรค

ดีจังต่างรวมพลังยิ่งใหญ่ร้องรำทำเพลงบรรเลงในถิ่นชอยเล่นชอยสินภูมิใจบ้านสู่ชุมชนลดพื้นที่เสี่ยง
สร้างสรรค์หลักเลียงอบายฝากตัวเป็นมิตรสร้างเครือข่ายกลุ่มบ้านนี้ดีจังนะส่งเสียงใสสร้างพลัง
เครือข่ายมั่นคงเอย สร้างพลังเครือข่ายมั่นคงเอยกลุ่มบ้านนี้ดีจังมาส่งเสียงใจ กลุ่มบ้านนี้ดีจังมาส่งเสียง
ใสสร้างพลังเครือข่ายสร้างพลังเครือข่ายมั่นคงเอย ฮ่าๆ ฉะบะๆ” เป็นเพลงเกี่ยวกับประวัติชุมชนของ
เรา

นอกจากนั้นก็มี “Trip ท่องเที่ยว ปั่นคนเดิน” เป็น Trip พาเที่ยวในชุมชนเราไปกุฎีจีน
สามารถสมัครมาใน Facebook inbox เข้า Facebook ทางเพจ “บ้านนี้ดีจังร้องรำทำเพลง” บอก
รายละเอียดมา แต่เราจะรับแต่ละกลุ่มประมาณ ๓๐ คน ส่วนค่าใช้จ่าย “ฟรี” แล้วแต่ผู้ใหญ่ใจดี เรา
เป็นจิตอาสาเพื่อชุมชนเราส่วนผู้ใหญ่ใจดีจะสนับสนุนอะไรก็แล้วแต่เป็นอาหารก็แล้วแต่ไม่เรียกร้อง ใช้
เวลา ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาที จะมีจุดพัก ณ ร้านกาแฟที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกุฎีจีน

ปัญหา

๑. ตามชอกตามชอยเรื่องไฟฟ้าแสงสว่างไม่เพียงพอ บางทีไปแจ้งเจ้าหน้าที่เขตแล้ว นานกว่า
จะมา กรรมการไปประชุมเดือนหนึ่งเราก็แจ้งการไฟฟ้าส่วนการไฟฟ้าก็เข้าบ้าง ไม่เข้าบ้าง นี่คือสิ่งที่
เราต้องการ

๒. อยากให้มาชุดลอกคลอง เนื่องจากว่า คลองตรงสระน้ำมณฑมน้ำต่ำ เมื่อเปิดคลองใหญ่
น้ำมันก็ไหลไปจนสุดคลองนำขยะเข้าไป แต่ตอนมันไหลกลับนำขยะสิ่งสกปรกมาทิ้งไว้ตรงนี้ เกิดการ
เน่าเหม็น

๓. อยากให้มีการปรับภูมิทัศน์ให้เกิดความสวยงามเพื่อดึงดูดคนที่เข้ามาท่องเที่ยว

ภาพที่ ๔.๔๖ : ภาพการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายสมาชิกในการเลือกตั้งประธาน
เครือข่ายฯ วันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม เขตบางกอกใหญ่
กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ ๔.๔๗ : ภาพการอบรมมัคคุเทศก์ภาคปฏิบัติ ณ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร

วัฒนธรรมประเพณีชุมชนวัดประยูรวงศ์

๑. วันสำคัญทางศาสนาเช่น วัดเข้าพรรษาถวายผ้าอาบน้ำฝนและสังฆทานแด่พระสงฆ์ภายในวัดอรุณราชวราราม วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา
๒. แห่งงน้ำพระพุทธรูปในวันสงกรานต์ หรือวันปีใหม่ไทย
๓. กิจกรรมวันเด็ก

ชุมชนวัดกัลยาณ^{๒๒๙}

ชุมชนที่นี้เขาพูดจริง ๆ เราอยู่ที่นี้ นะครับ ๑๐๐ กว่าปีแล้ว ผมเป็นรุ่นที่ ๔ ชุมชนวัดกัลยาณ เป็นชุมชนเก่าแก่อะไรตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาคือสมัยก่อนบริเวณนี้เลยนะครับเป็นท่าเทียบเรือสำเภา พ่อค้าต่าง ๆ ที่จะมานำสินค้ามาทางเรือก็ต้องมาผ่านตรงนี้มีมีการจัดเก็บภาษี ต้องมาพักที่นี้ตรวจสอบให้เรียบร้อยก่อนจะมีสิทธิ์ผ่าน เพราะฉะนั้นตรงนี้ก็จะมีกุลี คือ แรงงานเงินมาพักก็เลยมีศาลเจ้าเกิดชื่อว่า ศาลเจ้าเกียรอันกง และก็มีพระจีนอยู่ก็เลยมีกุลีจีนขึ้นมา ในอดีตแถวนี้ก็คือน่านนี้เป็นย่านค้าขาย สมัยนั้นเจ้าพระยาภิรมย์ดิเรกดิเรกทำการค้าขายกับรัชกาลที่ 3 ในสมัยที่ยังไม่ได้ครองราชย์ ตรงพระอุโบสถเป็นบ้านของเจ้าพระยาภิรมย์ดิเรกดิเรก ท่านหรือบ้านของตนเองออกแล้วสร้างเป็นวัดขึ้นและถวายให้กับรัชกาลที่ ๓ วัดนี้จึงได้ชื่อว่า วัดกัลยาณมิตร เพราะว่า เป็นเพื่อนกัน วิถีชีวิตเดิมของคนที่นี่ก็คือทำการค้าขาย กว๋ยเตี้ยว ของซ่า และของอ่อย ๆ ก็มีข้าวต้มมัด ข้าวเหนียวมูนทำอยู่ฝั่งนี้แล้วนำไปขายที่ปากคลองตลาด จริง ๆ แล้วของพ่อผมเป็นกัวยเตี้ยวเปิด และผมก็ดัดแปลงของพ่อผมมาเป็นขนมจีบต้ม ปัจจุบันอาหารดัง ๆ อยู่ตอนนี้อยู่มีอยู่คือ กระเจด เพราะฉะนั้นที่นี่จะมีอาหารของขายเยอะในวันตรุษจีน เวลาเขามาไหว้กัน ชุมชนวัดกัลยาณเป็นชุมชนขนาดกลางมีประมาณ ๑๘๐ หลังคาเรือน เป็นคนพื้นที่จริง ๆ ประมาณ ๗๐%

ปัญหา

^{๒๒๙} สัมภาษณ์ นายันทอวัฒน์ กิตติวนิชพันธ์ ประธานชุมชนวัดกัลยาณ แขวงวัดกัลยาณ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑. แนวกันเขื่อนข้างถนน เนื่องจากว่ามีคลองอยู่ข้างถนนหากปล่อยเอาไว้แบบนี้จะทำให้ถนนพัง อยากให้มาช่วยหน่อย

๒. กล้องวงจรปิดของ กทม. เวลาเข้าถึงข้อมูลยากมาก ต้องไปแจ้งความกับตำรวจ แล้วตำรวจก็ไปดำเนินการ แล้วก็มาบอกเราว่ากล้องเสีย จริง ๆ น่าจะเข้าง่ายกว่านี้

๓. ปัญหาอีกส่วนหนึ่งก็คือ ที่ทำการชุมชนถูกรื้อถอนไป ก็เลยไม่มีสถานที่ประชุมกัน เวลาทำงานก็ไม่สะดวก

๔. แสงสว่างในซอยของชุมชน กทม. เคยติดไว้หลายสิบปีแล้ว แต่ไม่เคยเข้ามาดู มาตรวจเลย มันเก่ามาก ฝากครอบครัวเริ่มมั่วแล้วอยากให้มาดูแลครับ

ภาพที่ ๔.๔๘ : ขนมจีบต้ม ของดีชุมชนวัดกัลยาณ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร, ที่มา : [google.com/search?q=ขนมจีบชุมชนวัดกัลยาณ&hl](https://www.google.com/search?q=ขนมจีบชุมชนวัดกัลยาณ&hl)

วัฒนธรรมประเพณีชุมชนวัดประยุรวงศ์

๑. วันสำคัญทางศาสนาเช่น วัดเข้าพรรษาถวายผ้าอาบน้ำฝนและสังฆทานแด่พระสงฆ์ภายในวัดอรุณราชวราราม วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา

๒. แห่สงน้ำพระพุทธรูปในวันสงกรานต์ หรือวันปีใหม่ไทย

๓. กิจกรรมวันเด็ก

สัมภาษณ์หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

สำหรับเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประเทศไทยนี้มีครั้งแรกในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นมรดกที่สำคัญซึ่งมันกระจายอยู่ทั่วประเทศซึ่งแต่ละพื้นที่ก็จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ถ้าเราสามารถบริหารวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาได้อย่างถูกต้อง เน้นเรื่องของการระเบิดจากข้างใน ตัวชุมชนในการที่จะมาบริหารจัดการก็จะทำให้ภูมิปัญญาหรือว่าวัฒนธรรมเกิดความเข้มแข็ง และก็ตัวชุมชนถ้ามีการบริหารจัดการที่ดีก็จะทำให้เกิดรายได้ เกิดอาชีพขึ้นในชุมชน ซึ่งตัวกรมการศาสนาก็มีการส่งเสริมเรื่องของการนำวัฒนธรรมมาส่งเสริมการท่องเที่ยวในเรื่องของลักษณะมิติของศาสนา ซึ่งเรามองว่า ตัวศาสนสถานหรือตัวภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นอยู่ในวัดหรือศาสนสถานต่าง ๆ มันมีเรื่องของมรดกทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว กรมการศาสนาก็มีการสนับสนุนซึ่งปกติเราดูแลเรื่องของชุมชนคุณธรรมชุมชนคุณธรรมเรามีหลักอยู่ ๓ หลัก นั่นก็คือเรื่องของการส่งเสริมหลักธรรมทางศาสนา ส่งเสริมเรื่องของการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และส่งเสริมเรื่องของวิถีวัฒนธรรม ซึ่งเรื่องของวิถี

วัฒนธรรมเราก็เน้นในเรื่องของการนำภูมิปัญญาวัฒนธรรมมาเป็นฐานในเรื่องของการพัฒนาเสริมสร้างอาชีพรายได้ให้กับคนในชุมชน และก็ในเรื่องของการท่องเที่ยวเราส่งเสริมโดย เราไม่ได้ส่งเสริมในศาสนาสถานหรือวัดทุกที่แต่เราจะดูจากพื้นที่ว่าวัดนั้นเขามีความพร้อมหรือไม่ มี “บวร” ที่เข้มแข็งหรือป่าว และมีภูมิปัญญาที่เข้มแข็งจริงที่จะเป็นในเรื่องของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือป่าวอย่างกรณีของ ชุมชนกุฎีจีนเราก็เข้าไปส่งเสริมเพราะว่าจริง ๆ แล้วเขามีฐานเรื่องของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และไปส่งเสริมในฐานะที่เข้าเป็นลานธรรม ลานวิถีไทยด้วย แล้วก็เข้าไปสนับสนุนเขาโดยผ่านผู้นำชุมชน ผ่านผู้นำศาสนสถาน และก็อำนวยความสะดวกบ้างตามที่เขาร้องขอมาณะค่ะ แล้วก็เห็นจริง ๆ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมันต้องเกิดจากการระเบิดจากข้างในเกิดจากฐานทางวัฒนธรรมที่เขามีความเข้มแข็งอยู่ด้วยเพราะว่า บางพื้นที่เขาไม่มีความพร้อมแต่เขาต้องการจะทำมันก็จะเกิดยาก ความยั่งยืนก็จะไม่เกิดยังมีหลายที่เราเข้าไปสนับสนุน เช่น ที่โนนหนองหอยที่ชุมชน อันนั้นเขามีเรื่องของฐานวัฒนธรรม เรื่องของวัด เป็นสถานปฏิบัติธรรมบวกกับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในมิติของศาสนา ก็มีการอบรมให้มีมัคคุเทศก์น้อยเหมือนกันแต่ลักษณะการอบรมนั้นเขาจะให้ทางท่องเที่ยวมาอบรมให้ และก็มียุทธศาสตร์เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงด้วย เขาก็จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามา เขาก็จะมีการบริหารจัดการแบบไม่ได้เป็นระบบที่ชัดเจนแต่ว่าต้องเกิดจริง ๆ ที่สำคัญที่สุดต้องเกิดจากการระเบิดจากข้างในคือตัวชุมชน ตัวเจ้าอาวาส ตัวโรงเรียนคือ “บวร” สนับสนุนเพื่อต้องการให้เกิดรายได้กับชุมชนนะค่ะ

เป็นอาชีพในชุมชนค่ะ คือจริง ๆ แล้วเราพยายามที่จะส่งเสริมในเรื่องของวิถีวัฒนธรรม เราก็จะมองกับตัวเจ้าอาวาสก่อน เพราะเราเข้าทางเจ้าอาวาสว่า ในชุมชนของท่านมีภูมิปัญญาและวิถีอะไรที่ส่งเสริมให้เกิดอาชีพ รายได้ให้กับชุมชนบ้างหรือไม่ เราก็ยินดีสนับสนุน เพราะว่าเราให้งบประมาณไป สนับสนุนให้ทำ ๓ กิจกรรมหลักนะค่ะ แต่ว่าเราจะเน้นมาในเรื่องของกิจกรรม ขณะเดียวกันถ้าตัวชุมชนต้องการที่จะนำภูมิปัญญาหรือว่าวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้ามาส่งเสริมให้กับเด็กหรือประชาชนในชุมชนเพื่อเสริมสร้างรายได้เราก็ยินดีนะค่ะ แต่เราให้เขาทำลักษณะเป็นแผนมาดูว่าเขาจะทำอะไร แล้วก็เสนอผ่านสำนักงานมาเราก็มีอุดหนุนงบประมาณไปบ้าง แต่ว่าไม่เต็มงบประมาณเยอะ เขาก็จะใช้เงินตัวบางส่วนบริหารจัดการใน ๓ กิจกรรม ขณะเดียวกันก็ขอ “อบต” บ้าง ขอโรงเรียนบ้าง หน่วยงานภาคเอกชนบ้าง เพื่อเราจะได้ให้เขาอยู่ได้นะค่ะ

เรามีนโยบายของโครงการลานธรรม ลานวิถีไทย หรือชุมชนคุณธรรมะ กิจกรรมก็ต้องเน้น ๓ ฐาน แล้วก็เราฝากวัฒนธรรมจังหวัดว่า เรามีแผนงานลงไป มียุทธศาสตร์ลงไป และเขาคิดกันเองว่าเขาจะทำอะไรใน ๓ กิจกรรมหลักนะค่ะ อย่างลานธรรมเขาก็จะมียุทธศาสตร์ที่เน้นในเรื่องของกิจกรรม เศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรม ก็ต้องคิดกิจกรรมของเขา ชุมชนคุณธรรมก็เหมือนนะค่ะ แต่ว่างบประมาณที่เราให้ไม่เยอะเขาก็เอาไปบริหารจัดการเป็นตัวสนับสนุนบางส่วน บางส่วนขอทางพื้นที่มาสนับสนุนก็จะเป็นลักษณะนี้ค่ะ

ใช่ค่ะ แต่เราบอกทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดว่า การคิดแผนต้องเกิดจากทางชุมชนว่าเขาต้องการทำอะไร อย่าไปคิดให้เขา เราเป็นเพียงแค่ผู้อำนวยความสะดวกให้เท่านั้นนะค่ะ

วัฒนธรรมบางทีก็มีความเข้มแข็งในตัวของเขาเอง บางทีนี่ก็ยังไม่เข้มแข็งถึงแม้ว่าเขาจะมีวัฒนธรรมที่สำคัญแต่ว่าด้วยว่า บางทีตัวผู้ก่อตั้งหรือริเริ่ม บางครั้งถ้าสมมติว่า อย่างเจ้าอาวาส กำหนดผู้ใหญ่บ้าน หรือว่าตัวคุณครูเขาสามารถเป็น “บวร” ในการที่รณรงค์วัฒนธรรมนั้นได้ วัฒนธรรมนั้นก็

จะเข้มแข็ง แต่ถ้าเกิดตรงพื้นที่นั้นมีคนริเริ่มแต่ว่าเขาไม่เข้มแข็ง เจ้าอาวาสไม่ดูแลเข้ามาหรือผู้นำศาสนสถานไม่ได้เข้ามาหรือว่า ตัวโรงเรียน หรือว่าตัวชาวบ้านไม่ได้ให้ความสนใจมันก็จะไม่ได้เข้มแข็ง ไม่ยั่งยืน อย่างเช่นตอนนี้ปีที่ผ่านมาเรามีโครงการเรื่องของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจาริกแสวงบุญในมิติศาสนา ทางกรมก็ให้มารับผิดชอบบางส่วน เราก็คัดเลือกจังหวัดมาทั้งหมด ๙ จังหวัดในการที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวจาริกแสวงบุญในมิติศาสนา ๙ จังหวัด เราก็มีงบประมาณไปให้บางส่วนให้จังหวัดร่วมกับชุมชน ร่วมกับการท่องเที่ยว คิดพื้นที่เส้นทางในการท่องเที่ยวไหว้พระ ๙ วัด แต่ไม่ใช่ลักษณะไหว้พระ ๙ วัด ปกติที่เราเห็นแต่เราจะเน้นในเรื่องของ ๕ ศาสนาในเรื่องของตรีมในเรื่องของการตามรอย ๑๐๘ พระปฐม และก็ตามรอยพระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งปีที่แล้วทางรัฐมนตรีท่านมีนโยบายให้ส่งเสริมในเรื่องของ ๑๐๘ พระปฐม และพระบรมธาตุเจดีย์ ทางเราก็เลยคัดเลือก ๙ จังหวัด ให้งบประมาณไป แล้วให้สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ไปตั้งคณะทำงานทำเรื่องร่วมกับชุมชน ร่วมกับท่องเที่ยว ร่วมกับ “อบต” ในการคิด และผู้นำศาสนสถานด้วย คิดว่าเราจะทำเส้นทางอย่างไร ให้ตอบรับกับโจทย์เรื่องของการท่องเที่ยว และก็นั่นในเรื่องของอย่างที่บอกในเรื่อง ๑๐๘ พระปฐม เน้นเรื่องพระบรมธาตุเจดีย์ และเน้นเรื่องของการเยี่ยมชมศาสนสถานของศาสนาอื่น ๆ เราต้องการเปิดเส้นทางที่ไม่ได้เน้นเรื่องของไหว้พระ ๙ วัดที่เป็นพุทธอย่างเดียว ในขณะเดียวกันก็มีการเชื่อมโยงกับชุมชนคุณธรรมด้วยถ้ามีเป็นเส้นทางผ่านแล้วก็ให้มีจุดแวะเพื่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน มันจะทำทั้งหมด ๙ เส้นทาง ๙ จังหวัด ขณะเดียวกันถ้าเขามีความเข้มแข็งเรื่องของการปฏิบัติธรรมก็ให้โยงมา

การทำงานเราให้อิสระกับจังหวัดในการที่ตั้งคณะทำงานและให้เขาคิดกันเองว่า อันไหนที่จะตอบโจทย์ว่าคนจะไปจริง ๆ บางที่เราทำเส้นทางแล้วมันไม่ตอบโจทย์ มันก็ใช้ไม่ได้

อันนี้เราให้จังหวัดคิด เราให้ทำเส้นทางอย่างเดียวค่ะ และมีการประชาสัมพันธ์ คืองบประมาณที่เราให้นี้ เราให้ไปส่วนหนึ่ง ให้เขาไปทำในเรื่องของเส้นทาง ให้เขาทำสื่อ ให้เขาทำกิจกรรมเปิดตัว อันนี้เป็นการบริหารภายในจังหวัดเลย

ที่ผ่านมาเราจะเห็นว่า ๑. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเรามันมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้นก็จริง แต่มันไม่ได้ต่อเนื่อง มันมีปัญหาบางที่มันเป็นตามนโยบาย ขณะเดียวกันของเรา เราก็ในมิติศาสนา ยังส่งเสริมไม่เยอะงบประมาณเราก็ไม่ได้ให้ตรง ๆ งบประมาณที่ส่งเสริมในเรื่องของการท่องเที่ยวในมิติศาสนาหรือวัฒนธรรม งบประมาณเราได้แค่ไม่กี่ล้านบาท ในขณะที่การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญงบประมาณมันสูงเพราะฉะนั้น วิธีแก้ที่ดีที่สุดตอนนี้ถ้ากรมจะรณรงค์ตอนนี้ก็ต้องให้กระทรวงมาสนับสนุนอย่างที่เราทำกรณีที่ไหว้พระ เรื่องของเส้นทางแสวงบุญ ๙ จังหวัดเราก็ดึงเราท่องเที่ยวจังหวัด ดึงเอาผู้ประกอบการมาร่วมเป็นคณะทำงานในการคิดเส้นทางเพื่อให้เขานำไปใช้ได้จริง ตอนที่เปิดเราก็พยายามที่จะให้ตัวทัวร์ บริษัททัวร์ หรือแม้แต่ผู้ประกอบการต่าง ๆ มาร่วมกิจกรรมเปิดตัวและก็เปิดทางไปเส้นทางเดียวกับเรา แล้วก็ไปดูว่า ความเป็นไปได้ที่เขาจะนำไปใช้ เพราะฉะนั้นเรามองว่า เรื่องของท่องเที่ยว รัฐเปิดตัวมากขึ้นแต่ว่างบประมาณมันก็ไม่มากนักค่ะ ถ้าเราเอาจริงเอาเอกชนเข้ามาสนับสนุนแต่ว่าเป้าของเราหรือว่าเส้นทางของเรามันจะต้องน่าสนใจจริง ๆ ไม่งั้นเขาก็ไม่มาสนับสนุนเรา เพราะฉะนั้นเราต้องเกิดจาก ๑. การวางแผนต้องชัดเจน ดึงเอาเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในขณะเดียวกันเราต้องไม่ทิ้งชุมชน ต้องไม่

ทั้งว่าสิ่งที่เราคิดนั้นชุมชนทำได้จริงหรือไม่ เกิดนักท่องเที่ยวยุโรปเขาตอบรับหรือป่าว บางที่เราทำเส้นทางไป พอไปจริงชุมชนมันไม่ได้มีจริงมันก็ไม่มีผล

คือมองว่าในเรื่องของ “บวร” นั้น “บวร” ในเมืองกับ “บวร” นอกเมือง มันไม่เหมือนกัน “บวร” ในเมืองมีผลประโยชน์ในเรื่องของการเช่าที่มันก็จะมีการขัดแย้งระหว่างชุมชนกับวัด แต่ลักษณะ “บวร” ของต่างจังหวัดมันก็จะมีความเข้มแข็งและมีความเป็นธรรมชาตินี้บ่งบอกถึงความ เป็น “บวร” มากกว่า เพราะว่าสัมผัสทั้งในและต่างจังหวัดมันจะต่างกัน และตัวหัวใจสำคัญจริง ๆ ก็คือ ผู้นำศาสนสถาน ความศรัทธามันมีผลต่อความเข้มแข็งของ “บวร” อย่างกรณีในเมือง วัดในเมือง บางครั้งมันเรื่องของเชิงพาณิชย์ ความศรัทธามันก็ลดน้อยลง กลุ่มคนก็ไม่ใช่กลุ่มเป็นกลุ่มคนจริงที่อยู่ ที่นั่นจริง ๆ ตั้งแต่รากเหง้า มันเป็นลักษณะสถานการณ์ย้ายถิ่นมาทำงาน การสัมผัสเข้าเขาก็ไปทำงาน การเข้าวัดน้อย เขาอาจจะมาบ้างในวันสำคัญแต่เขาก็ไม่ได้มาตลอด ขณะเดียวกันวัดก็เป็นเชิงพาณิชย์ เรื่องของผลประโยชน์ เพราะฉะนั้นเรื่องของความศรัทธาการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่าง “บวร” วัดกับบ้าน มันไม่ค่อยชัดเจนแต่ถ้าวัดกับโรงเรียนก็ยังมีแต่เป็นลักษณะว่าบางครั้งไปด้วยวันสำคัญอย่างนี้นะคะ แต่ว่าถ้าไปด้วยกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมันหายาก ถ้าในชุมชนเมืองนะคะ แต่ถ้าวัดในส่วนต่างจังหวัด มันจะเห็นในเรื่องของความสัมพันธ์ โรงเรียนก็จะ ตัววัดก็จะเอื้อโรงเรียนบางครั้งกิจกรรม หรือแม้แต่งบ ใ้บให้เรื่องของการศึกษาอย่างนี้ก็มี หรือบางครั้งวัดมีกิจกรรมอะไรก็นึกถึงโรงเรียน นึกถึงผู้ใหญ่บ้าน นึกถึงชาวบ้าน ขณะเดียวกันชาวบ้านก็เห็นความสำคัญของความเป็นที่เรื่องของ ภาคปฏิบัติปฏิบัติชอบก็ความศรัทธาตรงนั้นมันก็จะเกิดก็จะมาร่วมสนับสนุนตรงนั้นมันเห็นชัด

ตัวเองมองว่า “บวร” ความเข้มแข็ง “บวร” หัวใจสำคัญมันเกิดจาก ๑. ตัววัดเองต้องเป็นที่ ศรัทธาของชาวบ้าน และศรัทธาของโรงเรียนถ้าวัดไม่เข้มแข็งไม่ได้เป็นแบบอย่างที่ดี มันก็ไม่สามารถที่ ยึดโยงความเป็น “บวร” ได้นะคะในความคิด ขณะเดียวกันชุมชนคุณธรรมมันจะเข้มแข็ง มันจะยั่งยืน มันจะขับเคลื่อน และขยายผลได้ ก็ต้องเกิดจากการเป็นต้นแบบที่ดีนะคะ เพราะฉะนั้นท่านปลัดจึงได้ บอกว่าบางครั้งชุมชนคุณธรรมมันมีสเต็ปของมันอยู่ว่า เป็นต้นแบบ เป็นชุมชนคุณธรรม เป็นชุมชนเข้า ร่วม เพราะว่าความเข้มแข็งมันไม่เท่ากัน ถ้าจะแบ่งชุมชนคุณธรรมแบ่งออกเป็น ๓ สเต็ป ชุมชนเข้า ร่วม ชุมชนคุณธรรม ชุมชนคุณธรรมต้นแบบ มันจะมีสเต็ปที่แตกต่างกัน อย่างต้นแบบนี้เรามีความ เข้มแข็งในตัวสามารถเป็นแบบอย่าง สามารถเป็นศูนย์เรียนรู้ให้เขามาดูได้ ซึ่งตัวเองนะมองว่าชุมชน คุณธรรมเข้มแข็งมันไม่ใช่ว่า จุดเริ่มต้นมันต้องเริ่มต้นด้วยความศรัทธาของชาวบ้านก่อน ของโรงเรียน ก่อนแล้วก็มาร่วมมือกันทำงานร่วมกันและก็เกิดการยึดโยงเกิดการทำกิจกรรม เกิดการขยายผลมันถึง จะเกิดความเข้มแข็งถึงได้บอกว่า ความคิดของตัวเองก็ลงวิจัยเยอะตั้งแต่เรียนหนังสือถึงทำงาน มอง ว่าพื้นที่ในเมืองกับพื้นที่ชนบท วิถีมันต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนมันต่างกัน เวลา เราลงวิจัย เราทำวิจัยในพื้นที่กรุงเทพ เราเข้าไปคุยกับเขายากเพราะว่า ๑. การย้ายถิ่น ประชากรมัน ต่างกัน การสัมผัสกันก็ยาก ภาคกลาง กรุงเทพฯ ต้องไปตอนเย็นถ้าไปต่างจังหวัดทั้งเช้าทั้งเย็นเขาอยู่ แต่ต้องดูกลุ่ม ถ้าเกิดบางที่ไปตอนเช้า ต่างจังหวัดอาจจะเจอผู้สูงอายุอยู่กับวัดอย่างเราก็คุยได้ ทำ กิจกรรมได้ แต่ถ้าเป็นกิจกรรมบางที่ต่างจังหวัดเดี๋ยวนี้ก็เริ่มคุยตอนเย็น ๆ แล้ว บางที่เราไปทำกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มที่ต่างจังหวัดนะ บางที่ก็ต้องอาศัยชาวบ้านมารวมกลุ่มกัน ประชุมกลุ่มอย่างนี้ บางที่ก็ ต้องอาศัยตอนเย็นเหมือนกันเคยไปทำที่ผาว่อง ต้องรอถึงทุ่มหนึ่งไปแล้ว กำนันผู้ใหญ่บ้านถึงจะระดม คนมาคุยได้ เตรียมกิจกรรมรอเพื่อเตรียมที่จะรอรับนายก เราจะต้องคุยวางแผนกันก็ต้องคุยตอนเย็น

ตั้งแต่ทุ่มหนึ่งไปแล้ว คือ เดียวนี้วิถีมันเปลี่ยนไปเยอะเราก็ต้องเอื้อให้เขาเพราะนั่นวัฒนธรรมเดี๋ยวนี้ มันก็ต่างกัน เราจะบอกว่า เออเราก็ยอมรับว่าต่างจังหวัดเรื่องของความเป็น “บวร” มันเข้มแข็งกว่า ในเมืองอยู่แล้วการสัมพันธ์กันนะค่ะ

“บวร” ในเมืองมันแก๊ยาก แต่ว่าเราก็เห็นต้นแบบอยู่หลายที่ที่ว่าหลวงพ่หรือตัวเจ้าอาวาส เป็นตัวที่จะสร้างความศรัทธาได้เหมือนกัน แต่ว่ามันต้องอาศัยพลังใช้ระยะเวลาเช่นที่วัดนาครปรกเป็น พื้นที่เมืองก็จริงแต่เขามีเทคนิควิธีการในการดึงคนเข้าไปประกอบกับท่านมีทุนก็คือมีตัวโรงเรียนวัด นาครปรก เพราะฉะนั้นโรงเรียนเป็นตัวคือการประสานให้เกิดความเข้มแข็งมันเกิดจาก ๑. ตัวเจ้า อาวาสด้วยที่จริงหลักการคล้ายกันก็คือตัวเจ้าอาวาสต้องได้รับการศรัทธาจากตัวโรงเรียนหรือตัวชุมชน รอบ ๆ วัดนาครปรกเห็นโมเดลที่ท่าน ๑. ท่านมีความเมตตาให้กับคนในชุมชน ชุมชนก็จะเข้ามาหาท่าน ที่วัดนาครปรกเห็นเรื่องความเข้มแข็งของ “บวร” ในขณะที่เดียวกันตัวโรงเรียนท่านก็เมตตาโรงเรียนใน การให้ทุนสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ โรงเรียนก็เข้าหา ขณะเดียวกันโรงเรียนก็ดึงผู้ปกครองเข้าไปใน กิจกรรมของวัด ของโรงเรียน มันก็ทำให้ “บวร” นั้นเข้มแข็ง ถ้าเป็นตัวโมเดลควรจะต้องดูที่วัดนาครปรกว่า เขามีเทคนิคอย่างไรที่จะดึงตัวชาวบ้าน แต่ที่เห็นท่านก็จะมีการปราศรัยมีการคุย เข้าท่านก็จะไปทัก คนในชุมชน ขณะเดียวกันท่านก็เป็นพระนักปฏิบัติอยู่แล้ว ท่านก็เห็นในเรื่องของความของท่าน ขณะเดียวกันตัวที่ เวลาที่ท่านไม่ไปต่างประเทศเพราะท่านเป็นพระธรรมทูต เพราะฉะนั้นคนที่ทำต่อ จากท่านก็จะทำกิจกรรมต่อจากท่านได้ จนบางครั้งหัวใจไม่ได้อยู่ที่ตัวเจ้าอาวาสอย่างเดียว แต่ว่าตัว พระสงฆ์ที่เป็นคณะทำงานก็สามารถดำเนินงานต่อได้ งานก็ไม่เสีย ตัวเจ้าอาวาสจะดูระดับนโยบาย ส่วนภาคปฏิบัติก็อาจจะเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือใครที่มาสานต่อจากท่าน

ไม่เล็ก แต่ว่าหัวใจหนึ่งอันดับแรกของความเป็น “บวร” ได้คือตัวเจ้าอาวาส พระสงฆ์ที่อยู่ใน วัด เจ้าอาวาสจะดึงคน ดึงโรงเรียน ดึงตัวชาวบ้านหรือแม่แต่หน่วยราชการ เพราะเดี๋ยวนี้คำว่า “บวร” มันไม่แค่บ้าน วัด โรงเรียน แล้ว มันเป็นบ้าน วัด โรงเรียน ราชการ โรงเรียนอย่างเดียวมันไม่พอแล้ว มันต้องดึงเอาราชการ ที่จริงบางคนไม่ใช่ หรือใช้สแลส อย่างของกรม ของกระทรวงใช้ ที่จริงตอนนี้เรา มาใช้คำ “บวร” จริง ๆ ท่านปลัดท่านใช้คำ “บวร” ก็จริงแต่ท่านก็ใช้ บ้าน วัด ศาสนสถาน โรงเรียน และราชการ ที่ท่านใช้อยู่ตอนนี้ เพราะฉะนั้นตอนนี้เราถึงมองว่าหัวใจจริง ๆ ก็คือต้องเกิดจากศรัทธา จากตัวเจ้าอาวาสเป็นหลัก แล้วเราก็โยงมาถึงว่า มีการเชื่อมโยงเจ้าอาวาส มีการเชื่อมโยงกับโรงเรียน กับตัวชุมชน ขณะเดียวกันตัวโรงเรียน ชุมชนก็สำคัญ ไปเชื่อมโยงกับเขาถ้าเขาไม่เล่นด้วยก็มีปัญหา อย่างเช่นบางที่ที่เคยไป ช่วงหนึ่งตัวคุณครูใหญ่สนับสนุนวัดตลอดเลยกิจกรรมก็สมมุติ ชาวบ้านก็โอเค แต่วันหนึ่งพอ ผอ.เกษียณไป ผอ.คนใหม่เขาก็ไม่ได้ให้ความร่วมมือมาก มันก็กระท่อนกระแต่น เพราะฉะนั้นจึงมองว่าจุดเริ่มต้นคือเจ้าอาวาส แต่ทั้งโรงเรียนไม่ได้ ทั้งชุมชนไม่ได้ เพราะว่าจริง ๆ แล้วมันเป็นเหมือนสามเหลี่ยม แต่หัวใจจริงแล้วเรามองว่า มันต้องเกิดจากตัววัดก่อน

ค่ะ คือตอนนี้เราก็ใช้นโยบายของรัฐบาล คือ ๑. เราใช้การขับเคลื่อนชุมชนลานธรรม หรือ แม่แต่ สม. เราเน้นสองตัวก็คือ พลัง “บวร” ก็กลไกประชารัฐ เรามองว่า สองอย่างนี้มันต้องไป ด้วยกัน ไม่สามารถทั้งกันได้ ตอนนี้เราก็เอานโยบายของรัฐบาลในเรื่องของกลไกประชารัฐเข้ามาบวก เพื่อให้การขับเคลื่อนมันไปได้

คือมองว่าจริง ๆ แล้วความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๑. มันมีปัญหาในเรื่องของ การสร้างการรับรู้ของคนในชุมชนด้วยบางครั้งทำกลุ่มนี้กลุ่มเดียวมันก็ไม่เวิร์ค มันต้องเกิดคนทั้งชุมชน

มาร่วมกันคิด ร่วมกันบริหารมันจึงจะอยู่ได้ เรื่องของการรับรู้สำคัญ ๒. เรื่องของการบริหารจัดการว่า เราจะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกันอย่างไร เรื่องของการติดตามประเมินผล เรื่องของการปรับปรุงอย่างนะค่ะ คือเรามองว่าเหมือนกับการพัฒนาชุมชน การบริหารจัดการเรื่องของการท่องเที่ยวมันก็ต้องใช้กระบวนการตามนั้นต้องมีการระดมสมองคิด กำหนดแผน ดำเนินการมีการติดตามปรับปรุงและพัฒนามันใช้ระบบเดียวกันแต่ที่เห็นเลย การท่องเที่ยวเรามองว่ามันจะยั่งยืนไม่ยั่งยืนมันจะต้องระเบิดจากข้างในของชุมชนนั้นในการที่จะช่วยกันคิดว่าเราจะทำอย่างไร เราจะสนับสนุนกันอย่างไร เพื่อให้เกิดความยั่งยืนหน่วยงานภายนอกเพียงแค่สนับสนุน ถ้าเราเข้มแข็งหน่วยงานงบประมาณก็จะมาเหมือนกัน เขาก็จะเห็นจุดเด่นของชุมชนนี้ โอ้มีการท่องเที่ยวที่โดดเด่นมากตัวหน่วยงานต่าง ๆ ก็จะมาสนับสนุนแต่ตัว “บวร” ก็จะเป็นหัวใจสำคัญในตรงนั้นมันอยู่ได้

ตอนนี้ที่อาจารย์บอกก็คือชุมชนตอบรับทุกที่ แต่ชุมชนแถวนี้ก็เป็นชุมชนเมืองหมดแล้วนะค่ะ ก็คงเกิดได้ แต่ถ้าว่าตัวชุมชนบอกว่าโอเค ทำได้ เพราะว่าจริง ๆ อย่างที่บอกว่าต้องเกิดจากชุมชนเขาต้องการที่จะทำจริง ๆ แต่ปัจจัยสำคัญต้องดูหลายอย่าง เรื่องของการประชาสัมพันธ์เส้นทาง เรื่องของการบริหารจัดการ เรื่องเส้นทางมันจะต้องมีบริษัททัวร์เข้ามารองรับเพื่อที่จะนำทัวร์เข้าไป เพราะว่าตัวชาวบ้านเขาก็อยู่ประจำที่ของเขา ขณะเดียวกัน ๙ ชุมชนก็ต้องมาช่วยกันคิด วางแผน รมรงค์ประชาสัมพันธ์เส้นทางอย่างไร ขณะเดียวกันก็ต้องมีตลาดอย่างที่บอกแล้วคือลักษณะงานวิจัยของอาจารย์ให้ ๙ ชุมชนตั้งเป็นคณะทำงานชุดหนึ่งหรือป่าวคะ พอตั้งเป็นคณะทำงานแล้วก็ต้องมีความเข้มแข็ง ในการที่จะต้องมีหลายฝ่าย เรื่องของประชาสัมพันธ์ เรื่องการบริหารจัดการ เรื่องการติดตามประมวลผลใช้มั้ยคะ เพราะฉะนั้นตรงนั้นมันเกิดขึ้นได้มันก็จะเข้มแข็ง

เพราะสัมผัสบางที่เขามีเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของกุฎีจีน อย่างของพี่ปิ่น เขาก็จะมีนักท่องเที่ยวติดต่อเข้ามาผ่านเขา เขาก็จะบริหารจัดการภายในชุมชนเพราะจริงเขามันเป็นต้นแบบในเรื่องของการท่องเที่ยวเหมือนกันเป็นลักษณะแบบว่า มีนักท่องเที่ยวปั่นจักรยานเที่ยวก็มี หรือมาศึกษาดูงานในเรื่องของชุมชนศาสนิกสัมพันธ์ก็มี เพราะว่าตรงนั้นมันขายได้ในเรื่องของชุมชนศาสนิกสัมพันธ์อยู่แล้ว และตรงนั้นเห็นรูปแบบของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เข้มแข็งจริง ๆ เพราะว่าชาวบ้านเขาจับมือกัน ชุมชนเขาเปิดเลย บ้านเป็นพิพิธภัณฑ์ เป็นร้านกาแฟ มีเรื่องของอาหารการกิน มีเรื่องของการเล่น มีทุนตรงนั้นอยู่เยอะเลย ชุมชนตรงนั้นมันจะเห็น เพราะตรงนั้นคือต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เห็นโดยมีตัวแกนหลัก ตัวเจ้าอาวาสท่านก็ให้การสนับสนุนนะ ผู้นำชุมชนก็คือ พี่ปิ่นเข้ามาช่วยบริหารจัดการ มาเชื่อมโยงระหว่างศาสนสถาน เชื่อมโยงกับผู้นำชุมชน และก็มีเรื่องของบริหารจัดการท่องเที่ยวอยู่ตรงนั้น เพราะว่าตรงนั้นชาวบ้านเขาจับมือกัน แต่ว่าตรงนั้นยังพอเห็นเรียกว่า คนดั้งเดิม คือบ้านเขาอยู่ตรงนั้น ตระกูลเขาอยู่ตรงนั้น ลูกหลานเขาก็เป็นนักการตลาด เขาก็มีการแปลงบ้านให้เป็นพิพิธภัณฑ์ เป็นร้านกาแฟ ขณะเดียวกันชาวบ้านเขาก็รู้ว่าตรงนั้นเป็น มันจะมีชุมชนดั้งเดิมอยู่นะตรงนั้นยังพอมี เพราะฉะนั้นเรื่องของอาหารการกินก็ยังมี เวลาเราเดินเข้าไปเราก็จะพอเห็นอาหาร เห็นสถานที่ท่องเที่ยว เห็นประวัติศาสตร์

คือตัวเองว่าจริง ด้วยตัวเองไม่ได้สัมผัสทั้ง ๙ ชุมชนนะ บางชุมชนในความคิดเห็นทั้งชุมชนกุฎีจีนเขาสามารถที่จะเป็นชุมชนท่องเที่ยวได้ แต่อย่างชุมชนวัดเครือวัลย์ วัดระฆัง วัดนาคกลางเราไม่ได้ไปสัมผัสเขา เราไม่แน่ใจว่า เขาจะสามารถบริหารจัดการได้ขนาดนั้นหรือป่าว แต่ว่าเรามองว่าถ้าเขาเป็น “บวร” เขาจะทำได้ อย่างพี่ปิ่น เขาก็จะเป็น “บวร” มีผู้นำตัวผู้นำศาสนสถาน ไม่ว่าจะ

เป็นเจ้าของาวาสวัดประยุร ขางตากรู้ส หรือแม่แต่ตัวมัสยิดกุฎีจีน กุฎีขาวอย่างเขาก้อเค เชื่อมโยงโดยตัวผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนต้องมีการประชุมกัน หรือแม่ตัวผู้นำชุมชนหรือตัวผู้นำศาสนสถานก็ต้องเอื้อกัน มีกิจกรรมมาประชุมอย่างนะคะ ที่รู้มา อันนี้ยังมองว่ากลไก “บวร” สำคัญแต่ไม่รู้ได้ว่า อีก ๘ ที่มันโอเคไม่เพราะว่าเราไม่ได้สัมผัส

กระทรวงวัฒนธรรมคงเข้าไปดูแลตรงนั้นไม่ได้เพราะว่า พวกเราได้ดูแลเรื่อง เราเรื่องทำกิจกรรม ถ้าเป็นเรื่องอาหาร ร้านค้าไม่ใช่ภารกิจของเรา ของกรมเป็นกิจกรรมส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม แต่ถ้าเป็นเรื่องของการวางแผนผังร้านค้าเป็นหน้าที่ของสำนักพุทธไม่ใช่หน้าที่กรมคะ

คือยังมองว่า หลวงก็เป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่จริง ๆ แล้วผู้ประกอบการนั้นและที่จะต้องมาดูแลเส้นทางถ้าเขาสนใจเขาก็จะพากันรูปทัวร์ของเขาเองมันเป็นเคสเดียวกันกับที่เราทำ ๙ จังหวัดก็คือถ้าหลวงทำ ชุมชนทำ ท้องเที่ยวทำ แต่ว่าตัวผู้ประกอบการไม่ได้มารู้มาเห็น ไม่ได้มาสนใจร่วมวางแผนด้วยอย่างนี้ มันก็จะไม่ได้คำตอบ

คือจริงตัวเองมองว่า เรื่องของเส้นทางท่องเที่ยวภารกิจของกรม ไม่ได้โดยตรงในเรื่องของการท่องเที่ยว เราจะยึดฐานตัววัดเป็นหลัก เพราะฉะนั้นการบริหารจัดการตรงนี้เรามองว่าเรื่องของรถหรือการประสานสัมพันธ์ตรงนี้อาจจะไม่ใช่ของกรมทั้งหมด กรมจะดูแลเรื่อง “บวร” ^{๒๓๐} คุ้ม

พระเจ้าตากสินมหาราชที่พระองค์ได้ทรงงานจะมี มีรูปของพระองค์ท่านเป็นรูปปั้นของพระองค์ท่าน แล้วที่ต่อมาที่วัดอรุณประกาศอิสรภาพก็จะมีพระบรมฉายาลักษณ์ เวลาเขาจะมีประเพณีเทิดพระเกียรติเขาก็จะนำพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์มาทุกวันที่ ๒๗-๒๘ ธันวาคมของทุก ๆ ปีรูปเก่าจะจางลงแล้วตอนนี้เป็นรูปที่ทำขึ้นมาใหม่ แล้วรูปที่ทำขึ้นมาใหม่ มันก็ผิดแปลกไปจากเดิม ต่อมาที่นั่นก็จะมีรูปหล่อของพระองค์ท่านอยู่ด้วยและมีตำนานอยู่ในวิหารของวัดอรุณย้อนมาที่กองทัพเรือก็จะมีประตูเชื่อมต่อไปที่วัดโมลี วัดโมลิจึงมีวิหารฉางเกลือซึ่งเป็นวิหารอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งพระอาจารย์ได้ให้ความรู้ว่่าสมัยก่อน ไม่มีพระจำพรรษาเพราะว่าเอาไว้เก็บเสบียง อาวุธสงคราม ถ้ามว่าทำไม่จริงต้องใช้เกลือเพราะเกลือใช้ในการถนอมอาหารไม่ให้มันเสียง่าย จึงมีฉางเกลือซึ่งเป็นพระวิหารอยู่ในปัจจุบัน พอเดินตามรอยพระเจ้าตากต่อจากวัดโมลิจึงผ่านไปยังมีมัสยิดต้นสน และก็ไปยังวัดหงส์ ที่วัดหงส์เคยไปทำความสะอาด จะเห็นมีหินการลงยันต์ในก้อนหินที่อยู่ในสระน้ำแต่พอไปแล้วก้อนหิน ๓ ก้อนที่มีลงยันต์หายไปแล้ว ๒ ก้อนแล้วก็ตามหาอยู่ที่ไหนปรากฏว่าเอาขึ้นมา ๑ ก้อนและอีก ๒ ก้อนก้อนที่มีอักขระลงยันต์หายไปจากบ่อน้ำชะแล้วที่นี้ทุกคนก็ไปประพรมน้ำเพราะว่ามีความเชื่อว่าสมัยก่อนพระเจ้าตากสิน ท่านให้ประชาชนที่เป็นนักรบของท่านไปนิมนต์เกจิอาจารย์ที่ดัง ๆ มาลงยันต์ในก้อนหินและเวลาอาบน้ำก็จะได้นั่งเหนียวแต่ปรากฏว่าหายไปแล้วตอนนี้คนก็ยังไปประพรมกับเราจำได้ว่าหลายปีมาแล้วที่เราไปทำความสะอาดที่วัดนี้เห็นอักขระบนก้อนหิน และเราก็บอกเพื่อน ๆ มาดู นี่อักขระมีลงยันต์ด้วยปรากฏว่าหายไปแล้วพอไปดูอีกทีเหลือหินก้อนเดียวกลมเกลี้ยงกว่าก้อนหินที่ลงยันต์ตรงนี้ก็มีความเห็นว่าเวลาจะไปออกศึกทำสงครามก็จะต้องชำระอาบน้ำที่สระนี้ ตอนนั้นก็ทำสวยงาม อันนี้ก็ได้แล้ววัดอรุณ พระราชวังเดิม วัดโมลิจึงแล้วที่วัดหงส์อีกวันหนึ่งก็จะเป็นวัดนาคกลาง วัดนาคกลางก็มีรูปปั้นรูปหล่อของพระเจ้าตากสิน ถ้าตรงไหนที่มีเกี่ยวกับพระองค์ท่านก็จะมีตำนาน ว่าเคยเป็นที่ทำนมน้ำจะใช่ เพราะว่ามีตำนานปลุกข้าว เวลาจะทำศึกสงคราม

^{๒๓๐} สัมภาษณ์คุณจิตติมา สุภักดิ์ นักวิชาการศาสนาเชี่ยวชาญเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

จะต้องมีเสบียงอาหาร เพราะว่ากองทัพต้องเดินด้วยท้อง เพราะฉะนั้นการท่องเที่ยวมันสามารถเดินได้ เลยเพราะว่าลองไปเดินด้วยตัวเองแล้ว ที่จอตระกามากถ้าจอตระกได้จะต้องตั้งต้นตั้งแต่ ที่วัดหงส์มีที่ จอตระก วัดนาคกลางเดี๋ยวนี้ก็ไม่ค่อยมีถ้าไปจอตระกที่นาข้าวก่อนแล้วก็ย้อนมาแต่ปัญหาอยู่ว่าถ้าไป กองทัพเรือก็เป็นหน่วยงานราชการต้องทำเป็นหนังสือเข้าไปเยี่ยมชม คงจะมีข้อมูลว่าพระเจ้าตากสิน พระองค์คงจะสิ้นพระชนม์หรือสวรรคตอยู่ในช่วงนี้ก็จะมีการสวดพระอภิธรรมให้กับพระองค์ในวันที่ ๑๓ จะให้เข้าไปตั้งแต่ประมาณ ๑๘:๐๐ น. หรือ ๑๙:๐๐น. ไปนั่งเตรียมฟังสวดก็จะมีกรณิมนต์พระ จากวัดต่าง ๆ มาสวดพระอภิธรรม ส่วนตามวัดต่าง ๆ เราอยากจะได้รู้ว่าพระองค์มีพระพักตร์อย่างไร หน้าก็ไม่เหมือนกันเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ พอได้ศึกษาเรื่องนี้จึงคิดจะทำเรื่องการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตก็เลยทำเป็นโครงการ “เดินตามรอยพระเจ้ากรุงธนบุรี เขตบางกอกใหญ่” ประกอบไปด้วยวัดที่เกี่ยวข้องและพระราชวังเดิม โครงการต่อไปก็จะเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมก็ ประมาณ ๙ วัด ก็จะแลกเปลี่ยนสองฝากฝั่งระหว่างเขตธนบุรีกับเขตบางกอกใหญ่แล้วเอาเขตบางกอกใหญ่ไปดูงานที่กุฎจีนให้พวกเขาได้รู้ว่าการท่องเที่ยวไม่ต้องมีอะไรใหญ่โตมาดูศิลปวัฒนธรรมแต่ละหลัง ยังเป็นบ้านไม้สักและก็คุยเรื่องประวัติบ้านไม้สักว่าบ้านเขามีตำนานเป็นมาอย่างไร มาที่พิพิธภัณฑ์เป็น สิ่งที่เกิดขึ้นก็จะเป็นการเล่าเรื่องพื้นเพของคนกุฎจีนว่าเขารวบรวมของทั้งหมดที่อยู่ในถิ่นนั้นมาไว้ ที่บ้านของเขาทำเป็นพิพิธภัณฑ์และศาลเจ้าเกียนอันเกงที่เขาก็จะบอกประวัติเกี่ยวกับศาลเจ้าเกียนอัน เก่งว่ามีความเป็นมาอย่างไร ทานขนมกุฎจีนแล้วเข้าไปโบสถ์ข้างตาคูร์สไปดูกระดิ่งที่ทำสัญญาณ เมื่อก่อนนี้สัญญาณการต่อสู้เขาใช้ตีคอกเป็นการส่งเสียงประเภทไม้โบราณถ้าวัดก็จะเป็นระฆังแต่โบสถ์ ข้างตาคูร์สใช้กระดิ่งให้สัญญาณว่าช่างนี่เป็นงาน ช่วงนี้เป็นอะไรพวกเขาก็ฟังจากเสียงแล้วให้ทางนี้ ไปดูแล้วก็เกิดโอเคแล้วก็ให้กลับมาดูในพื้นที่เหล่านี้ จริง ๆ แล้วในพื้นที่นี้ก็มีของดี แล้วก็คิด โครงการต่อไปอีกว่าจะสร้างตลาดน้ำวัดสังข์กระจาย ประชาชนที่เข้ามาจากไหนมหาวิทยาลัยราชภัฏ ธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ ก็ฝั่งตรงข้ามวัดสังข์กระจายก็ถือว่าเป็นอีกทำน้ำ ที่คิดไว้ก็จะ นำนักศึกษาฝ่ายการบริหารจัดการทางด้านการตลาดเอามาวางขายทั้งสองมหาวิทยาลัยและก็นใน พื้นที่ แล้วก็เชิญคนมาเที่ยวอย่างน้อยก็มีนักศึกษาที่อยู่ในนั้นแหละก็จัดกิจกรรมขึ้นแต่การบริหาร จัดการก็จะแบ่งหน่วยงานราชการไปทำงานที่ไหนไม่ค่อยมีกำไร หมายถึงว่าหน่วยงานราชการไป ทำงานไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ นี่คือจุดอ่อนของหน่วยงานราชการไปทำงานที่ไหนเขาก็ไม่ค่อยประสบ ความสำเร็จก็ถือเป็นเพียงแค่คิดกลไกการออกกฎระเบียบจากคณะกรรมการเป็นผู้ควบคุมงาน มีอายุ ๒ ปีคณะกรรมการ ๒ ปีแล้วก็จัดเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง ก็ต้องเรียกมาประชุมกันต่อตอนนี้ได้นำเสนอ โครงการเข้าไปที่คณะกรรมการสภาพกรุงเทพมหานครเพื่อให้ส่งต่อไปกับทางกรุงเทพมหานคร แต่ไม่รู้ ว่าเขาจะสานต่อกับสถานที่ที่คิดว่าหน้าจะโอเคหน้าจะดีเพราะว่าเท่าที่มองดูแล้วทำเลหลังวัดสระ จันทรเป็นป่าแต่เราไม่ได้ตัดต้นไม้แต่เราทำเป็นทำน้ำ ไปดูตลาดน้ำตลิ่งชันซึ่งแถวนี้ไม่มีตลาดน้ำนะ แล้วตอนนี้คนนะชอบกลับเข้ามาหาที่ร่มเย็น เมื่อมานักท่องเที่ยวมาเจอของพื้นถิ่นหน้าจะดีโดยเอา สองฝากฝั่ง ทำเป็นตลาดน้ำอันนี้กำลังรวบรวมของกินในพื้นที่เพื่อจะจัดทำโลโก้ก็จะเป็นมหาวิทยาลัย ราชภัฏธนบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จทำโลโก้เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้กับประชาชนใน พื้นถิ่น ส่วนเรื่องการท่องเที่ยวเราก็ทำต่อไปวัดของเราจะมีอยู่ ๔ วัดแล้วประกอบด้วย วัดอรุณ วัด โมลี วัดหงส์วัด นาคกลางใกล้ ๆ นี่คือวัดเครือวัลย์ วัดเครือวัลย์เหมือนกับเป็นวัดปิดจะเปิดก็วันพระ หรือวันที่สำคัญแต่ละเห็นว่ามี ค้างคาแม่ไก่ตัวใหญ่มากอย่างที่เขาเล่าเราก็ไปรอถึง ๓ ทุ่มยังไม่เห็นแต่

เขาบอกว่ามีกับวัดนาคกลางมีค่างควาแม่ไก่ตัวใหญ่เป็นวัดร้างเราก็ไปดูยังไม่เจอ บางคนเขาเล่าเราก็อยากให้เห็นมันจะมาตอน ๓ ทุ่มมาบินมาเกาะต้นไทรที่วัดร้างวัดนาคกลางกับตรงหน้าวิหารวัดเครือวัลย์จะเป็นเรื่องเล่าฉันทิสุจน์เข้าไปไม่ได้ เพราะว่ายังมืดถ่ายภาพไม่เห็น ต่อมาวัดที่ตั้ง ๆ ตอนนี้อยู่ในแขวงวัดอรุณแขวงวัดท่าพระก็จะมีวัดท่าพระหลวงพ่อ ก็ยังมีหลวงปู่โต๊ะ วัดประดู่ฉิมพลี ก็จะมีเกี่ยวกับเกจิอาจารย์ดัง นี้ได้ ๔ วัด ถ้าบวกวัดเครือวัลย์เข้าไปจะเป็น ๕ วัด ถ้าเพิ่มอีกวัดท่าพระและวัดประดู่ฉิมพลีก็เป็น ๗ วัด ต่อมาวัดราชสิทธิาราม เป็น ๘ วัด และอีก ๑ วัดคือวัดดีดวด หากดูจากที่มีการกำหนดไว้ก็คือ “บวร” บ้าน วัด และโรงเรียน หรือสถานที่ราชการ แต่ตอนนี้พยายามขีดบ้านออกและพยายามเขียนโรงเรียนหรือสถานที่ราชการออกไม่ว่าจะเป็น ยกตัวอย่าง สำนักงานเขตธนบุรี วัดเขาก็อยากเขียนเขตออก แต่เขตไม่มีทางไปก็ต้องอยู่กันไปเพราะเขาที่วัดบางวัดก็ไล่ชุมชนออกไปโรงเรียนออกเขาก็สะเทือนใจก็เลยคิดว่าจะต้องกลับเข้ามาพัฒนาจิตใจเมื่อนับวัดดีดวดเพิ่มก็ครบ ๙ วัด พอดี^{๒๓๑}

สัมภาษณ์นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวณะคะ ประเทศเราเป็นประเทศที่โชคดีที่สุดเรามีธรรมชาติอันนี้เป็นสมบัติที่เป็นแผ่นดินไปเลย ธรรมชาติโดยที่ประเทศอื่น ๆ สู้เราไม่ได้ เรามีภูเขา มีน้ำตก มีธรรมชาติดอกไม้ มีพืชผักผลไม้มีครบหมดเลย เพราะฉะนั้นถามว่าตรงนี้เป็นสมรภูมิที่เหมาะสมที่สุด ไม่มีประเทศไหนได้เหมือนเรา เราไม่หนาวจัด ไม่ร้อนจัด ไม่มีหิมะ และที่สำคัญที่สุดเรื่องของแผ่นดินไหวตรงนี้หลายสิ่งหลายอย่างจะเห็นว่าเป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ เราจะมีเรื่องของการเกษตรมาแต่อดีตแล้วนะคะ เราเชื่อประเทศไทยแล้วการเกษตรเป็นเรื่องที่สำคัญเราไม่มีเรื่องคำว่าอดอยาก เพราะฉะนั้นตรงนี้เป็นจุดแข็งของประเทศไทยที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวได้ ที่นี้ถามว่าสิ่งที่เขาอยากจะมาณะคะ ในประเทศเราเรื่องภูเขา เรื่องน้ำตกตลอดจนกระทั่งแม้แต่ชุมชนทุกคนก็ยังรัก เพราะอย่างน้อย เราแบ่งอาหารพืชผักผลไม้แม้แต่คน เพราะความที่เรามีประเทศที่เรียกว่า ภูมิอากาศที่ธรรมชาติ จิตใจทำไมเราได้ชื่อว่าสยามเมืองยิ้ม Land of Smile เพราะว่าเราอยู่ในสภาพที่ภูมิประเทศที่ได้เปรียบเขาเรามีหมดเลยเรามีแม่น้ำ สิ่งเหล่านี้แม้แต่สัตว์ธรรมชาติเราจะเห็นว่าทุกแห่งก็ยังมาอาศัย และอยากมาอยู่ประเทศเราบางประเทศถึงแม้ว่าเป็นสัตว์ในประเทศของเขาเมื่อถึงเวลาก็จะบินเข้ามาประเทศเรา อันนี้เป็นลักษณะเมื่อใครมาเที่ยวแล้วก็ยังคงอยากตั้งรกรากที่นี่ ถามว่าการท่องเที่ยวของเราก็มีมานาน นานจนกระทั่งว่าเราก็ไม่รู้หรอก ว่าการท่องเที่ยวของเรา มันเกิดขึ้นจากชุมชนเล็ก ๆ เช่นเราไปเยี่ยมบ้านเพื่อนแค่จากราชบุรี เพชรบุรี และจังหวัดเขามีอะไรมีจุดเด่น มีน้ำตล ลูกตลพวกเป็นเล็ก ๆ ปัจจุบันขึ้นชื่อว่าขนมหวานก็ต้องไปกินที่จังหวัดเพชรบุรี สิ่งที่สำคัญคือเรื่องของอาชีพ อาชีพแต่ละชุมชนก็มีความต่างกันอยู่แล้ว บ้านบาตร บ้านอะไรก็มีขาย ในประเทศเรานำเรื่องของลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกัน ทางเหนือภูมิประเทศจะเย็น ลักษณะของคนไทยจะไปอย่างเอือกเย็น อารมณ์เห็นไม่คะ ความนุ่มนวลจะเห็นว่ากิจกรรมอะไรที่ออกมา ศิลปวัฒนธรรมก็ออกมาอย่างอ่อนช้อย ไคร

^{๒๓๑} สัมภาษณ์ นางสาวสุมมนา พันธุ์ไพโรจน์ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ที่มาเห็นก็หลงใหลในความสุขที่อยู่กันอย่างมีความสุข นั่นคือลักษณะของคน ในสภาวะเรื่องภูมิประเทศ เราอยู่ด้วยกันอย่างเอื้ออาทรต่อกัน^{๒๓๒}

ฝั่งธนบุรีเป็นแหล่งประวัติศาสตร์มีความเป็นประวัติศาสตร์มีเรื่องราวที่จะเอามาเป็นจุดเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวได้ที่ตนเองมองว่าเป็นจุดเด่นและอันดับสองฝั่งธนบุรีจะมีบริเวณที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา และมีส่วนหนึ่งที่จะเป็นคลองเข้าไปตามชุมชนต่าง ๆ อันนี้ก็เชื่อมโยงไปกับธรรมชาติด้วย หน้าที่จะมีประวัติความมา ความเป็นเมืองเก่า ความเป็นกรุงเก่า ความมีธรรมชาติ เมื่อมีความเป็นกรุงเก่าแล้วก็มีสถานที่สำคัญ เรื่องราว อย่างเช่น พระราชวังเดิม มีวัดในยุคสมัยต่าง ๆ อย่างนี้ และก็จะมีความเชื่ออยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และจะมีคลองเข้าไปตามชุมชนต่าง ๆ เพราะฉะนั้นแล้วจะมีตรงนี้ด้วยที่จะเป็นจุดเด่นของธนบุรี เพราะว่าแต่ละวิถีชีวิตอาจจะถูกความเป็นเมืองเข้ามาอิทธิพลมากขึ้น ความเป็นชุมชนดั้งเดิมก็จะลดน้อยลง เพราะฉะนั้นถ้าอาจารย์จะมาฟื้นฟูก็เห็นดีด้วยว่ามันอาจจะเป็นการที่ทำให้ชุมชนได้กลับไปมองว่าเขาควรจะต้องอนุรักษ์ความเป็นตัวตนหรือความเป็นวิถีชีวิตเขาไว้ให้มากขึ้นอย่าไปปรับเอาวัฒนธรรมของความเป็นเมืองหรือตะวันตกเข้ามาจนเกินไปเขาก็ควรจะรักษาสິงนี้เอาไว้เพราะมันจะเป็นจุดเด่นของเขาขึ้นมาด้วย อีกประเด็นหนึ่งเราควรจะให้ความรู้กับชุมชนในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสได้ดูแลกันเองไม่ให้เป็นภาคเอกชนเข้ามาเป็นคนดำเนินการ ก็มองดูประชาชนเขามีความพร้อมมั้ย เขาจะมีความพร้อมในแง่ของความรู้เกี่ยวกับชุมชนตนเอง และมีความพร้อมในเรื่องของการต้อนรับเพราะว่าความเป็นคนไทยมีสิ่งหนึ่งมีเหมือนกันอยู่ทั่วไปประเทศคือการต้อนรับแขกใครมาก็ต้องรับแต่เขาอาจจะขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการ การมาร่วมมือกันแบบนี้ เพราะฉะนั้นแล้วถ้าพูดถึงการท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรีนี้มี ๓ ประการ

๑. เรื่องของความเป็นประวัติศาสตร์ ความเป็นเรื่องราว (story) ความมีธรรมชาติ

๒. ครอบอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองให้คงไว้

๓. ควรให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน^{๒๓๓}

การท่องเที่ยวในพื้นที่ในเขตฝั่งธนขอใช้คำว่าฝั่งธนนะครับ ๙ วัดที่ผ่านมามันคาบเกี่ยวกับหลายเขต มีเขตบางกอกน้อย เขตธนบุรี และเขตบางกอกใหญ่ ก็พื้นที่ ๙ วัดนี้ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเชิงมรดกทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นวัดกัลยาหรือว่าเขตกุฎิจีน ในเขตพื้นที่ย่านกุฎิจีน ไม่ว่าจะเป็โบสถ์ซางตาครู้ส วัดประยูรวงศาวาสหรือแม้แต่ แก้ววัดกัลยานั้นก็จะมีศาลเจ้าเกียนอันเกง ซึ่งในพื้นที่ย่านนี้ มันเป็ย่านที่มีศักยภาพเชิงพื้นที่ค่อนข้างสูงเพราะว่าทั่วโลกเขารู้จัก ทั่วโลกรู้จักทำไมถึงต้องพูดแบบนี้เพราะว่ามันเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ มัสยิด มัสยิดถือว่าเป็นสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะคล้าย โบสถ์คนของไทยมาก แทบจะกล่าวได้ว่าเป็นอย่างเดียวในโลกที่มีมัสยิดคล้ายโบสถ์วัดทางพระพุทธศาสนาที่อยู่ในย่านนี้ ย่านนี้มีศักยภาพเชิงพื้นที่ที่อยู่แล้วเพราะว่าแต่ละวัดที่กล่าวมามีประวัติ ความเป็นมาที่มีความสำคัญมากเชิงประวัติศาสตร์ เช่น วัดระฆัง ก็จะมีชื่อเสียงเชิงประวัติศาสตร์ (หลวงพ่อโต) หรือแม้แต่วัดกัลยา ก็มี

^{๒๓๒} สัมภาษณ์ รศ.ดร.วิไล ตั้งจิตสมคิด รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ ดร. พรศิริ กองนวล ที่ปรึกษาสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

หลวงพ่อดำพระประธานในพระอุโบสถ ก็มีชื่อเสียงเหมือนกันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีชื่อเสียงที่เป็นที่สักการะของประชาชนชาวไทยชาวจีนเชื้อสายอื่น ๆ เป็นแหล่งที่มีชื่อเสียงมาก ฉะนั้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่นี้ถือว่ามีความสำคัญค่อนข้างสูง เพราะว่ามีม่อนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาการท่องเที่ยว มาได้ทั้งทางบกทางน้ำ และมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้สัมผัสสัมผัส นอกจากจะเป็นแหล่งที่มีความสำคัญเชิงพื้นที่แล้วก็ยังมีอาหาร ขนม ถ้าเราเดินทางมาจากวัดระฆังโฆสิตารามลงมาจนถึงวัดกัลยา จนถึงวัดประยุรวงศาวาสก็เป็นแหล่งที่มีความหลากหลายมากเรามาที่ย่านกุฎีจีน เราก็จะมาลิ้มรสอาหารโปรตุเกส อาหารชาวอิสลาม พวกกะหร่าจืด พวกอาหารโปรตุเกสก็คือ กุฎีจีนหรือว่าขนมจีนฝรั่ง ทำแกงคั่วไก่อย่างนี้ เป็นต้น ไม่เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายมีมนต์เสน่ห์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นักท่องเที่ยวจากทั่วโลก โดยเฉพาะชาวต่างชาติรู้จัก ถ้ามาย่านกุฎีจีนหรือว่ารู้จักมนต์เสน่ห์ และที่สำคัญภาพการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ที่กล่าวมาถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีผู้นำชุมชนมีการจัดการการท่องเที่ยวค่อนข้างเข้มแข็ง ดังนั้นการท่องเที่ยวในเขตธนบุรีนี้ถือว่ามีความสำคัญมาก วัดประยุรวงศาวาสมีชื่อเสียงเนื่องจากว่ามีเจดีย์ขาวมีชื่อเสียงได้รับการยกย่องจาก UNESCO ถูกยกให้เป็นพื้นที่มรดกโลกของ UNESCO เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญดังไปทั่วโลก

ในเรื่องของการบูรณาการของหน่วยงานเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด โรงเรียนถ้าจะยกตัวอย่างก็พูดหรือพูดให้เห็นภาพก็คือว่าในส่วนของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมันก็คือเกี่ยวกับผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนต้องเข้มแข็งในการที่จะจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันกับ คนในชุมชน ดูหนึ่งนำทางแบ่งว่าในแต่ละครัวเรือน บ้านกอ บ้านขอ บ้านคอ จะต้องมีการแบ่งหน้าที่กันรับแขก แขกบ้าน แขกเมือง อันนี้คือหน้าที่ของผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ส่วนในเรื่องของวัดซึ่งวัดก็คือผู้นำทางศาสนาจะต้องเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ก็คือให้การสนับสนุนในเรื่องของสถานที่ในการที่จะดูแลสถานที่เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนในเรื่องของโรงเรียนมันก็ควรจะปฏิบัติหน้าที่ในการปฏิบัติการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เช่น มีแหล่งวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น วัดกัลยาหรือวัดประยุรวงศาวาสการจัดการเรียนการสอนเราต้องเข้าใจทรัพยากรที่มีอยู่ของวัด นักเรียนจะต้องสามารถอธิบายหรือพรีเซนต์นำเสนอเป็นภาษาอังกฤษ ประวัติความเป็นมาของทรัพยากรของวัดไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ซางตาครู้สหรือว่าเจดีย์ขาววัดประยุรวงศาวาสนักเรียนจะต้องได้รับการฝึกอบรมถ่ายทอดมีการเรียนการสอนให้สามารถที่จะสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษได้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ การท่องเที่ยวจะเห็นภาพว่า บ้านมีหน้าที่อย่างไร บ้านโดยคณะกรรมการชุมชน ผู้นำชุมชน เราจะมีบทบาทอย่างไร ผู้นำศาสนาจะมีบทบาทอย่างไร มันต้องร่วมมือกัน “บ้าน วัด โรงเรียน” ก็คือ คำว่า “บวร” บูรณาการในการทำหน้าที่ บทบาท บทบาทของวัดอยากให้เห็นภาพที่ชัดเจนในหน้าที่อุปถัมภ์สนับสนุนส่งเสริมการเปิดให้บริการในเรื่องของทรัพยากรของวัดไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์ของวัดโบสถ์ เจดีย์ขาวของวัดประยุรวงศาวาสพระสงฆ์ที่มีบทบาทที่จะเปิดให้บริการ การดูแลรักษาความสะอาดการเก็บค่าบำรุงรักษานี้ก็ เป็นหน้าที่ของวัดที่จะต้องดูแล ส่วนหน้าที่ของครู นักเรียน ก็มีหน้าที่จะต้องเรียน ศึกษา อบรม ให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่มันสำคัญ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม นั้นก็ถือว่าเป็นการออกแบบเชิงวัฒนธรรม

ต้องให้ความสำคัญกับเสาใดเสาหนึ่งไม่ได้ เพราะว่ามันจะต้องให้ความสำคัญเท่า ๆ กันทั้ง ๓ เสาคือ เราต้องมีเวทีในการพูดคุยกันพูดคุยกันให้มาก ๆ ว่าเราทำเพื่ออะไร วัดก็ต้องรู้ว่าเราทำเพื่อ

อะไร โรงเรียนเราทำเพื่ออะไร ผู้นำชุมชนทำเพื่ออะไรชุมชนทำเพื่ออะไรใครได้ประโยชน์มันต้องมองประโยชน์ร่วมกัน มองว่ามันได้ประโยชน์อะไรถ้าทุกคนมาพูดคุยมาสื่อสารกันในเรื่องใครได้รับประโยชน์อะไรอย่างไรเรามาเข้าใจกันมันก็จะทำงานร่วมกันได้ ถ้าอันนี้อาจจะเกิดเพราะว่าเราคิดว่าเรามีปัญหา ผมมองว่ามันไม่ใช่ปัญหาเพียงแค่ว่าเราไม่ได้คุยกัน สังเกตกรณีวัดกัลยาผมก็มองว่ามันไม่ใช่ปัญหา มันเพียงแค่ไม่ได้สื่อสารกันให้เข้าใจอย่างแท้จริง ทุกวันนี้ถามว่าวัดกัลยาเขาก็มีการจัดการการท่องเที่ยวทางเรือ วันเสาร์อาทิตย์มีคนมากมายมาลงเรือ ยังมีคนมากมายมาเข้าไหว้หลวงพ่โตในโบสถ์วัดกัลยา อันนี้ก็คือปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ดังนั้นความขัดแย้งการที่มีคอนฟликтนั้น ผมว่ามันมันมีคอนฟликтก็จริงอยู่แต่มันเป็นคอนฟликтของบุคคลแต่คนทั่วไปเขายังมาเที่ยว ระบบมันก็ยังขับเคลื่อนไปได้ มันก็ยังทำหน้าที่ของมัน มันไม่ได้ดีสฟังก์ชันอะไร มันทำหน้าที่ของมันได้ มันเป็นเพียงแค่การขาดผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มเท่านั้น คนที่เสียผลประโยชน์มากกว่าที่ทำให้เป็นประเด็นถามว่ามีใครเสียประโยชน์มั้ย มันก็มีบุคคลภายนอกที่จะต้องเสียผลประโยชน์ แต่ถ้ามองเพื่อส่วนรวมจริง ๆ แล้วถ้าเรามองเพื่อส่วนรวมมันก็จะไม่มีปัญหา ไม่มีเกิดความเสียหายอะไร ถามว่าก่อให้เกิดคอนฟликтในระดับบุคคลมั้ย มันมี แต่ระบบมันก็ยังทำหน้าที่ของมันคนก็มาท่องเที่ยวกันอยู่ ต่อให้คอนฟликтกันคนเข้าก็มาท่องเที่ยว แต่เพียงแค่ว่าคนในพื้นที่ชุมชนจะไม่ได้ประโยชน์เท่านั้นเอง การท่องเที่ยวในเขตธนบุรีย่านกุฎีจีนต่อให้ผู้นำชุมชนคอนฟликтกันเกิดความขัดแย้งระหว่างคณะกรรมการชุมชนระบบมันก็ทำหน้าที่ของมันอยู่ก็มีคนมาเที่ยว แม้แต่เราก็ยังไปเที่ยวเหมือนกันไปซื้อไปกินในพื้นที่แต่เพียงแต่ที่ว่า มันไม่ได้มีคนจัดสรรประโยชน์ให้ว่าคนไหนควรที่จะได้รับผลประโยชน์ คนนั้นควรที่จะรับผลประโยชน์แบ่งกันได้รับผลประโยชน์ร่วมกันแค่นั้นเอง ระบบมันยังมีหน้าที่มันมีฟังก์ชันมันยังมีไดนามิกมันจะขับเคลื่อนด้วยตัวของมัน ต่อให้มีปัญหาความขัดแย้งกันเขาก็ไม่ปิดวัด กรณีวัดกัลยาต่อให้มีความมีปัญหาขัดแย้งกันเขาก็ไม่ปิดวัดเขาก็เปิดให้บริการระบบมันก็ทำงานเพียงแค่ว่าประโยชน์มันไม่ต่อบรรยากาศส่วนร่วมอย่างแท้จริง อันนี้คือมองในเรื่องของเชิงระบบ เพียงแต่ว่า ประโยชน์อาจจะไม่ได้ถูกจัดสรรให้เหมาะสมเท่านั้นเองผมมองว่า ถ้ามีคอนฟликтประโยชน์จะไม่ได้ได้รับการจัดสรรให้เหมาะสมเพราะว่าผู้นำ ผู้นำคือผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ให้ลงตัวให้เหมาะสม ดังนั้นเมื่อ สมาชิกหรือผู้นำคณะกรรมการในชุมชนในพื้นที่ที่มีคอนฟликт มีความขัดแย้งก็ถือว่าเป็นการทำหน้าที่ไปดีสฟังก์ชัน การทำหน้าที่บกพร่องในบางส่วน ระบบมันก็จะดำเนินขับเคลื่อนไปในส่วนการจัดสรรปันส่วนผลประโยชน์ไม่เหมาะสมเท่าที่ควรจะเป็น หมายถึงประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับร่วมกันซึ่งทุกคนควรจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

นั่นคือการพัฒนาทรัพยากรที่มีที่อยู่ของวัดจริง ๆ แล้ววัดมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่หน้าสนใจ เพียงแต่ว่าไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมา กรณีของวัดบุปผารามก็ถือว่าอยู่ย่าน ๙ วัด คือกรณีที่วัดไม่ได้ถูกมองว่าเป็นจุดพื้นที่เป็นแหล่งทรัพยากรเชิงวัฒนธรรมเราควรที่จะมีการพัฒนาจัดสรรทรัพยากรของวัดให้เป็นพื้นที่ที่เรียกว่าเป็นจุดอีกจุดหนึ่ง ความจริงแล้วถ้าเราวิเคราะห์พิจารณาดี ๆ แล้วมันก็มีทรัพยากรที่โดดเด่น ถามว่าวัดบุปผาราม มีทรัพยากรอะไรที่โดดเด่น ซึ่งมันอยู่ใกล้ ๆ กันกับวัดระฆังวัดประยูร แต่ทำไมมันเงียบเหงาทั้ง ๆ ที่วัดนี้เป็นวัดดอกไม้เป็นวัดที่มีชื่อเสียงในอดีต ทำไมถึงได้ชื่อว่าวัดดอกไม้ มันก็มีพระประธาน หลวงพ่อดำบางคนอาจจะไม่รู้ นั่นก็ถือว่าเป็นมรดกที่ศักดิ์สิทธิ์ ถ้าไปศึกษาจริง ๆ ทรัพยากรพวกนี้ถ้าเราหยิบยกขึ้นมา จะได้มีเรื่องเล่าเล่าแล้วก็สื่อสาร ผ่านเครือข่าย

สังคมออนไลน์ ทำให้เป็นที่รู้จัก มีกิจกรรมทางศาสนา การเจริญจิตตภาวนาผมคิดว่าน่าจะจะเป็นการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดขึ้น พัฒนาทรัพยากรที่ไม่มีให้มี เพื่อที่จะให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว

ถ้าพูดถึงองค์ประกอบในเรื่องของอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวก็มีหลากหลาย มีสิ่งที่สำคัญ มันมีตัวชี้วัดอยู่ในเรื่องของอุตสาหกรรมบริการ และการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องดื่ม การสื่อสาร จุด ไฟฟ้าต่าง ๆ ให้บริการพื้นที่ในเรื่องของไวไฟอินเทอร์เน็ตไร้สาย หรือแม้แต่การให้บริการในเรื่องของการเงินการธนาคาร จุดกดตู้ ATM มีเพียงพอไหม นักท่องเที่ยวไปแล้วสามารถที่จะกดเงินกดตั้งค้อออกมาเพื่อจะจับจ่ายใช้สอยมันก็จะเชื่อมโยงกันหมด เพราะว่านักท่องเที่ยวไปแล้วมีอาหารมากมายมีสินค้า มีผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นแต่ไม่มีจุดบริการเรื่องตู้ ATM ฉะนั้นองค์ประกอบและตัวบ่งชี้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมบริการ และการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไปก่อนข้างจะเยอะ เราควรที่จะให้บริการให้มันครอบคลุมการบริการในเรื่องของ เครื่องจุดพื้นที่จำหน่ายสินค้า บริการ หรือแม้แต่จุดประชาสัมพันธ์ ความปลอดภัย เข้าไปในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยสูงมัย กล้องวงจรปิด การรักษาความปลอดภัยเป็นอย่างไรบ้าง สุนัข หมาแมวกัด มันเป็นพื้นที่ที่เราจะต้องดูแล คล้าย ๆ กับว่ามันพูดในเรื่ององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยวไปพิจารณาดูดี ๆ นะ มีเยอะแยะ

มักคุเทศก์น้อยถ้าใช้คำพูดอาจจะผิด เพราะว่าเราเห็นหรือยังภาษากฎหมาย ควรจะใช้คำว่า เจ้าบ้านน้อย เจ้าบ้านน้อยก็คือคนในพื้นที่ถิ่นควรได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่สามารถสื่อสารได้ อันนี้หมายถึงการสื่อสารให้มีที่มามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และแหล่งทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่ในบ้านของตนเอง ชุมชนของตนเองเจ้าบ้านน้อยจะรู้ทุกอย่างแล้วสามารถสื่อสารได้เป็นอย่างดีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นกลุ่มคนที่ทำงานแล้วได้รับผลประโยชน์ เป็นคนในท้องถิ่นที่ได้รับผลประโยชน์อันนี้มันเหมือนกับว่าเป็นการพัฒนา เป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนเพราะว่าเราสร้างมักคุเทศก์น้อยให้มีรายได้มีศักยภาพ มีรายได้มีอาชีพ เจ้าบ้านน้อยคือทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เมื่อเขามีรายได้ มีอาชีพ เขาก็จะทำให้ชุมชนของเขาเข้มแข็งทำให้ชุมชนของเขาสามารถขับเคลื่อนพัฒนาไปได้ หารายได้ให้กับชุมชน แบ่งผลประโยชน์ร่วมกัน นั่นก็คือภาพของเจ้าบ้านน้อย^{๒๓๔}

สัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

หลังจากที่ผมไปเป็นวิทยากรในฐานะที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ในนามของชุมชนวัดหงส์รัตนารามที่ไปอบรมมาแล้วนั้นก็เท่าที่สังเกตก็คือว่า ผู้เข้าร่วมการอบรมก็มีหลากหลายตั้งแต่อายุต่าง ๆ ตั้งแต่อายุมาก อายุกลางคน เป็นเด็กเยาวชน และมีทั้งเพศหญิงและเพศชายก็นับว่าดีแล้ว ที่มักคุเทศก์ที่จะรับเราต่อเนืองหรือเป็นบริการให้กับเรา หลายช่วงอายุ ก็สามารถที่จะได้ บางคนเป็นเด็กก็สามารถที่จะเล่าเรื่องต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นเด็ก คนที่เป็นอายุกลางคนที่เป็นมักคุเทศก์ก็สามารถที่จะบรรยายโดยทั่วไปบางท่านก็อายุมาก ท่านก็มีประสบการณ์ในเรื่องประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ก็ถือว่าเราก็ได้อบรมมักคุเทศก์ทั้งหลายที่เสร็จไปแล้วนั้น นั่นนับว่าเป็นเรื่องที่ดีอยู่แล้ว อีกประการหนึ่งโครงการที่เราเรียกว่าโครงการมักคุเทศก์เพื่อที่จะได้ไปเป็นมักคุเทศก์ท้องถิ่น มันเป็นนโยบายที่ดี

^{๒๓๔} สัมภาษณ์ ดร.วีรชัย คำธร ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

เนื่องจากว่า ในปัจจุบันมันก็ถือว่า เราก็ทราบว่าเป็นนโยบายของรัฐบาลด้วยที่จะให้ท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น ได้ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ เช่นมีโบราณสถาน โบราณวัตถุในท้องถิ่นเรามีชุมชนต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปนะครับ ในเวลาเดียวกันในท้องถิ่นนั้นก็จะมีสินค้าในท้องถิ่นที่แตกต่าง กัน ฉะนั้นผู้ที่มาเที่ยวหรือมาชมก็จะได้รับความรู้ไปหลากหลายประเภทที่เดียวกับทางชุมชนก็มี เรียกว่า ประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันนะครับ บางท้องถิ่นก็จะเรื่องอาหารการกิน เรื่องขนมนมเนยต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงที่แตกต่างกัน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ที่เราอบรมส่วนใหญ่เราก็เน้นในเรื่องของชุมชนเหล่านั้น มี ทรัพยากรในชุมชน โดยเฉพาะอบรม ๙ วัด ในแต่ละวัดที่เรานำเอามาบรรยายให้กับผู้ที่รับการอบรม ก็ล้วนแต่เป็นวัดที่มีความสำคัญ มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีศิลปวัฒนธรรมที่สวยงาม และก็ ยกตัวอย่างให้ท่านเห็น อย่างพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม เป็นศิลปะที่สวยงาม คิดว่าสัญลักษณ์ของ ประเทศไทยไม่ใช่เฉพาะชาวไทยเท่านั้นที่จะได้เห็น รวมทั้งชาวต่างชาติต่างก็มุ่งหวังมาประเทศไทย เพื่อจะมาชมพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม ก็เป็นวัดหนึ่งที่เราได้อบรม ดังนั้นจะเห็นว่า นอกจากมีความสวยงามก็จะประวัติศาสตร์อันยาวนาน พระพุทธรูปแต่ละองค์ที่อยู่พระอุโบสถ หรือในพระวิหาร ก็ล้วนแต่เป็นพระพุทธรูปที่มีประวัติยาวนาน บางองค์ก็มีอายุไม่ต่ำกว่า ๔๐๐-๕๐๐ ปี และมีศิลปะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นศิลปะสุโขทัย ศิลปะล้านช้าง ศิลปะทางอยุธยา และรัตนโกสินทร์ เพราะฉะนั้นทุกท่าน ที่ได้มาก็จะได้มาชมมาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ได้เล่ามานอกจากนั้นเราจะเห็นว่า ๙ วัดนี้ก็ ล้วนแต่มีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกันมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ อย่างเช่นวัดหงส์รัตนาราม ก็จะเห็นว่าเป็นวัดที่สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ก็ทำให้เราทราบว่าบริเวณกรุงธนบุรี วัดหงส์ รัตนารามที่ตั้งอยู่นี้ มีอยู่ตั้งแต่อดีต และการสัญจรไป-มาในสมัยก่อนก็ใช้ทางเรือ และการที่เรือมาเราก็ จะเห็นว่าในอดีตนั้น การสัมพันธ์ระหว่างชาติ โดยเฉพาะแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นสายที่สำคัญในสมัยกรุง ศรีอยุธยาสำคัญมาก เพราะว่าเรือสินค้าหรือนานาชาติที่จะเดินทางเข้ามานั้นก็ต้องผ่านชุมชนต่าง ๆ ของกรุงธนบุรี ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม ก็เป็นชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเก่า ที่เรียกกันว่า คลอง บางกอกใหญ่ หรือคลองบางหลวง เราเข้ามาปีก็มีประวัติศาสตร์ เพราะว่าวัดนี้ก็เป็นที่คนจีนเขา สร้างมา ต่อมาสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ต่อมาสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า รัชกาลที่สอง รัชกาลที่ สาม รัชกาลที่สี่ก็มาบูรณะ ก็วัดหงส์นี่ก็มีชื่อมาแต่สมัยรัชกาลที่สี่ที่เรียกว่า วัดหงส์รัตนาราม เป็นวัดที่ มีความสำคัญมาจนถึงปัจจุบันนี้ และก็ในวัดก็มีสิ่งสำคัญหลายอย่าง อย่างเช่นในพระอุโบสถที่มี สถาปัตยกรรมมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีพระพุทธรูปที่เราได้อัญเชิญมาจากเมืองล้าน จำปาสัก ที่ เรียกว่าหลวงพ่อแสนที่มาก็เป็นพระที่เก่าแก่และมีพระพุทธรูปทองคำที่สร้างตั้งแต่สมัยสุโขทัย เรามี สระน้ำมนต์นอกจากนั้นก็จะมีศาลพระเจ้าตาก ที่ผมกล่าวมานี้เพียงวัดเดียวเท่านั้นก็จะรู้ได้ทราบ ประวัติศาสตร์มากมาย

อย่างที่ผมเล่าให้ฟังว่า อย่างเช่น วัดประยุรวงศาวาส วัดกัลยาณมิตร หรือวัดอรุณราชวราราม ดังนั้นวัฒนธรรมประเพณี ก็จะมีงานวัฒนธรรมประเพณีลอยกระทงนี้เป็นหลัก ดังนั้นใครก็ตามที่จะมา เที่ยวแถวลมน้ำเจ้าพระยาบริเวณวัดอรุณ หากว่าท่านมาในช่วงที่มีการลอยกระทงยิ่งจะดีใหญ่ เพราะว่าวัดอยู่ริมแม่น้ำ เพราะฉะนั้นตรงนั้นที่อยู่ริมแม่น้ำ การท่องเที่ยวในเรื่องลอยกระทงเป็นเรื่องที่ สำคัญเพราะว่าเราอยู่ริมน้ำ แต่อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมที่เรามีอยู่คือ เนื่องจากว่าเมืองไทยเมือง พระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นวัดวาต่าง ๆ ก็จะมีประเพณีการทอดกฐิน มีงานสงกรานต์นะครับ ในช่วงสงกรานต์ วัดวาต่าง ๆ โดยเฉพาะบางกอกใหญ่ มี ๑๓ วัด เมื่อถึงวันสงกรานต์ก็จะรวบรวมเอา

พระพุทธรูปจากวัดต่าง ๆ มาแท่งกัน และมีสังคัมภ์น้ำพระ นี้คือวัฒนธรรมประเพณีที่เราทำกันมา ไม่ว่าจะ เป็นงานลอยกระทงไม่ว่าจะเป็นงานลอยกระทง เพราะฉะนั้นถ้าท่านมาช่วงนี้ท่านก็จะเห็นประเพณี เหล่านี้ นอกจากนี้การทำบุญทำทานต่าง ๆ ก็เป็นงานประเพณีที่เราทำต่อเนื่องกันมา เขาเรียกว่า ทุก วัดก็จะมีประเพณีด้านนี้มาอย่างไม่ขาดสาย

โชคดีที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ นี้เป็นทุนของเรา เราไม่ต้องไปสร้าง เพราะว่าบรรพบุรุษ ได้สร้างมาอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้ ฉะนั้นเราที่อยู่ในชุมชนต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าโชคดีที่สิ่งก่อสร้างนี้ถ้าเรา มาสร้างใหม่ถือว่าใช้เงินทองมหาศาล เราก็กเลยเรามีอยู่แล้วทั้ง ๙ วัดเลย อีกอย่างหนึ่งก็คือคนที่มา เทียว เราก็กต้องแยก ๑. เป็นคนที่อยู่ในท้องถิ่นมาเทียว ยกตัวอย่างใน ๙ วัดนี้ ชุมชนนี้ไม่เคยไปเทียว วัดโน้น วัดโน้นไม่เคยมาเทียววัดนี้ ๒. ก็คือนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างจังหวัด เป็นคนไทยด้วยกันอันนี้ เขาแน่นอนถ้าเขามาเขาได้รับทราบ เขาได้รับรู้ ๓. คนต่างชาติมาท่องเที่ยว ฉะนั้นจะมีคนอยู่ ๓ ประเภท ดังนั้นอันนี้เราก็กต้องเตรียม วัตถุโบราณเรามีอยู่แล้ว สิ่งที่เราต้องเตรียมต่อไปคือ เราก็กต้องจัด คนมาท่องเที่ยวอาจจะมาทานอาหารกลางวัน อันนี้เรายังมีไม่พร้อม คำว่าพร้อมก็หมายความว่า คน ต่างประเทศเขามาเทียวเขาอยากทานอาหารฝรั่งเขาด้วย กาแฟ ชุมชนต่าง ๆ เหล่านี้หรือพื้นที่ใกล้วัด ควรมีสิ่งนี้ให้เขาด้วย เพราะฉะนั้นสิ่งที่อยากจะเสนอก็กคือว่าต้องเตรียมร้านอาหาร พอเขามาตั้งปั๊บ มันจะมีเครื่องดื่ม หรือมาทานอาหารมันต้องมี อย่างน้อยแต่ละชุมชนต้องมีร้านอาหารประจำชุมชน ปัจจุบันขณะนี้เราก็กได้อบรมไปแล้ว ก็กอยากให้เกิดตามว่ามีตัวแทนไม่ว่าในชุมชนต่าง ๆ เมื่อรับไปแล้วใน ชุมชนต่าง ๆ เมื่อคนเข้ามาท่องเที่ยวเขามาดูแล้ว เมื่อกลางวันเขาอยากจะทำอาหารถ้าเขาอยากจะทำ กิงกาแฟ กิงขนมปังจะมีร้านเหล่านั้นให้กับฝรั่งให้เขามั้ย ถ้าคนต่างจังหวัดเขาจะมาตอนกลางวันจะมี อาหารไม่ว่าจะเป็นอาหารในชุมชนหรือเตรียมต้องมีร้านอาหารอย่างว่า นี่เป็นเรื่องที่ต้องเตรียม ดังนั้น เมื่อเราอบรมไปแล้ว ก็กขอให้หน่วยที่เป็นศูนย์กลางการอบรมติดตามหน่อยว่าสิ่งเหล่านี้ร้านอาหารที่ อยากรจะให้มันกัน เมื่อเขามาแล้ว เขาก็กอยากทานอาหารด้วย ต่อไปคนที่มาท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์อยู่ สามประการ ประการที่หนึ่ง เขาอยากจะทำอะไรจะเห็น เช่น วัดอรุณเป็นอย่างไร สวยอย่างไร เรามี แล้ว ประการที่สองคนที่เขามาอยากจะทำอาหาร ประการที่สาม เวลาเขาอยากจะทำเทียวเขาก็ก อยากรจะซื้อของติดตัวไปด้วย เพราะฉะนั้นชุมชนต่าง ๆ ของเรา มันต้องเตรียมเรื่องเหล่านี้ไว้ด้วย เพราะถ้าเราไม่เตรียมเอาไว้ มาถ่ายรูปอย่างเดียวแล้วก็กลับ ถ้าหิวก็ไม่วู้จะไปไหนเขาก็ต้องรีบกลับ เพราะเราไม่ร้านอาหารให้เขา สามเขาอยากจะทำอะไรจะเป็นที่ระลึกในชุมชนต่าง ๆ มันต้องมีร้านเป็น ของที่ระลึก ยกตัวอย่างมาที่วัดก็จะมีภาพถ่ายที่ใส่กรอบ แล้วเราก็กจะทำถ่ายรูปติดกรอบไว้ เพื่อให้เป็น ที่ระลึกว่าเขามาเทียววัดนี้ เวลาเราจะไปเทียวเราจะเห็นว่า เราจะไปเทียวเขื่อนต่าง ๆ จะมีคนเข้ามา ถ่ายรูปเวลาเราก็กกลับแล้วเขาก็กจะมีใส่กรอบให้ นี้ผมอยากให้เราทำ จัดร้านเหล่านี้เอาไว้ สิ่งเหล่านี้

๑. ช่วยให้ชุมชนมีรายได้

๒. จะทำให้เวลาเขาก็กกลับไปแล้วเขาจะเห็นว่า ภาพนี้เขาถ่ายที่วัดอรุณ หรือพระพุทธรูป ทองคำวัดหงส์รัตนาราม หรือหลวงพ่อบ้างปางกษัตริย์อันนี้คือสิ่งที่เราอยากได้

สถานที่ท่องเที่ยวอีกเรื่องหนึ่งที่เรามีอยู่แล้ว แต่อยากให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามา เขาเข้ามาแล้ว อยากรให้สะดวกสบาย ต้องมีการประสานงานกับเขต หรือชุมชนก็กแล้วแต่เถอะ เรื่องความสะดวก เป็น เรื่องสำคัญเพราะว่าคนที่เขามา นะครับ ไม่ใช่ว่าเขาอยากจะทำเทียวชุมชน เขาอยากจะทำดู โบราณสถาน แต่ชุมชนนั้นสกปรก สถานที่สกปรก โบราณสถานนั้นสกปรก เวลาเขาถ่ายรูปไปก็จจะท่า

ให้ดูไม่สวยงามเพราะฉะนั้นเราต้องจัดเตรียม ส่วนต่อไปคือความปลอดภัย ไม่ใช่ว่าคนมาเที่ยวโดนลวง กระเป๋า หรือเกิดไม่ดีไม่ร้ายต่าง ๆ ต้องเตรียมไว้หมด ก่อนจะนำนักท่องเที่ยวมานะ ผมก็แนะนำว่า ต้องเตรียมสิ่งเหล่านี้ให้พร้อม เพราะ ถ้าไม่พร้อมแล้ว แทนที่จะเป็นผลดีกับเรา ก็เป็นผลลบกับเรา เกิดกระเป๋าหาย คนลวงกระเป๋า สนุขอยู่ชุมชน สนุขักัดต่าง ๆ เหล่านี้ มันไม่ดี ความปลอดภัยเหล่านี้ มันสำคัญถึงอย่างไรก็ตามมัคคุเทศก์ที่อบรมไปแล้วอยากให้มาประจำการมาประสานงานว่าชุมชนวัด อรุณที่อบรมแล้ว วัดหงส์ วัดโมลีที่อบรมแล้วเราถือว่าท่านเป็นมัคคุเทศก์แล้ว ถ้าท่านไม่ได้ทำงาน ความรู้ก็จะหายไป เข้าก็จะจำไม่ได้ ถ้าหากว่าเข้าได้ทำตลอดเวลา เขาก็ยังจำได้ บางทีนักท่องเที่ยวที่ เขามา เขาก็จะถามบางทีก็จะนอกเหนือไปจากที่อบรมว่าจุดนี้คืออะไร จุดนี้คืออะไร หากตอบไม่ได้ก็ ต้องมาหาผู้รู้ว่าเป็นสิ่งนี้คืออะไร สิ่งนี้คืออะไร สร้างมาแต่เมื่อไร สิ่งเหล่านี้ที่อยากให้มัคคุเทศก์ได้ทำงาน และทำงานอย่างต่อเนื่อง ความรู้ทั้งหลาย เข้าใจว่าผู้ที่อบรมไปแล้วก็มีปราชญ์ชุมชนและผู้รู้ประจำวัด ประจำชุมชนถ้าไม่เข้าใจตรงไหนก็ให้หน่วยงานกลางของท่านที่เป็นศูนย์กลางของท่านให้ตั้งเป็นแกน เอาไว้ว่าศูนย์ของท่านยังอยู่ถ้าหากว่าต้องการติดต่อเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมหรืออะไรที่เพิ่มเติมหรือ ต้องการจะมีการประชาสัมพันธ์กัน จากวัดโน้นไปวัดนี้ วัดนี้ไปวัดนั้น ให้เชื่อมกันอยู่อย่างต่อเนื่องให้ ตั้งชมรมขึ้นและให้มีการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ถ้าทำอย่างนี้ได้การที่เราจะนำบริการนักท่องเที่ยวก็ คิดว่าหน้าจะเป็นไปได้ แต่ต้องแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้แล้วก่อนเพื่อให้การทำงานมันสมบูรณ์ เพราะการทำงานมันเริ่มต้นแล้วมันสมบูรณ์ไปแล้ว มันก็จะต่อเนื่องเพราะว่า การทำงานในลักษณะนี้ในที่สุดมันก็จะเพิ่มรายได้มาผู้ที่มาเที่ยวก็จะมาจับจ่ายใช้สอย เช่นว่าจะมาถ่ายรูปซื้อของที่ระลึก หรือทานอาหาร ไป พวกนี้เราเป็นฝ่ายบริการ หรือมัคคุเทศก์เขาก็จะได้ทิป เขาก็จะได้ค่าบริการ เมื่อมันมีรายได้ ถ้ามัน เริ่มต้นอย่างนี้ได้ เมื่อคนมีรายได้แล้วคนก็อยากจะมีรายได้ ฉะนั้นทุกอย่างมันก็เริ่มดำเนินการได้ ทั้งหลายที่ก่อนจะเริ่มดำเนินการขอให้พิจารณาตามที่ผมได้อธิบายไว้ด้วย ถ้าจะขัดข้องประการใดเรา ในฐานะที่เป็นวิทยากร หรือปราชญ์ชุมชนก็จะให้ข้อมูลหรือเป็นที่ปรึกษาให้ทันทีตลอดเวลา อันนี้ก็คิดว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่ดี ก็เราลงทุนมาแล้ว เราลงทุนเป็นการอบรมมาตั้งหลายเดือนแล้ว เรา ลงทุนด้วยร่างกาย ด้วยสติปัญญาของเรา เราลงทุนด้วยเวลาและเงินทองไปแล้วและสิ่งเรานี้ก็อยากจะ ให้กลับมา

วัตถุประสงค์ตั้งแต่ครั้งแรกแล้ว ว่าเราใช้ศาสตร์ของพระราชา คือ “บวร” ซึ่งมันก็เป็น นโยบายที่ดี ถ้าเราทำได้จะดีมาก แต่เราก็ต้องศึกษาโครงสร้างภายในที่ดี วัดพื้นที่วัดพร้อม โรงเรียนไม่พร้อม และบ้านพร้อม บางที่วัดพร้อม โรงเรียนพร้อม บ้านพร้อม (ชุมชน) อย่างนี้มันไปได้ ที่นี้ที่ผ่าน มาความเข้มแข็งของมันก็จะวัดกันของแต่ละชุมชน ที่นี้วัดสิ่งที่ได้เปรียบก็คือ คนมาเที่ยวจะมาวัด วัดมี โบราณสถานที่พร้อมแล้ว เพราะฉะนั้นวัดก็ต้องพยายามแก้ไข ความสะอาดของวัดมากน้อยประการ ใด แล้วชุมชนบางที่ไม่พร้อม พร้อมไม่พร้อมของชุมชนมากกว่า คือวัดก็ไม่ห่วงเพราะเขามีโบราณวัตถุ เป็นทุนอยู่แล้ว โรงเรียนก็ไม่ค่อยห่วงเพราะว่าโรงเรียนเขาเป็นสถานที่อบรมนักเรียนอยู่แล้ว เราเป็น ห่วงชุมชน เพราะชุมชนแต่ละชุมชนไม่เหมือนกัน ชุมชนพุทธ ชุมชนมุสลิม การที่จะมาหล่อหลอมเป็น ตัวเดียวกันก็ตามก็จะไม่สมบูรณ์ถึงแม้ชุมชนพุทธด้วยกันก็ตาม เพราะว่าจะอย่างชุมชนวัดหงส์รัตนาราม เป็นตัวอย่าง เมื่อก่อนประชากรในชุมชนเก่าประมาณ ๗๐% และประชากรที่จรเข้ามาประมาณ ๓๐% แต่นี้ปรากฏว่าในปัจจุบันคนที่มีอยู่เดิมมี ๓๐% คนที่จรเข้ามาจากหลายท้องถิ่น ๗๐% คนท้องถิ่นเดิม ย้ายไปอยู่ต่างที่ต่างจังหวัด เพราะฉะนั้นตรงนี้และการที่จะหล่อหลอมคนในชุมชนได้มันต้องใช้เวลา

มันต้องมีผู้นำผู้นำที่เข้มแข็งเพราะฉะนั้นเราต้องมีการอบรมอาสาสมัคร อาสาสมัครที่มีอยู่ปัจจุบันนี้ เข้ามาร่วมงานกับเรา ผู้ที่ทำอาสาสมัครเป็นผู้ที่เสียสละ และอาสาสมัครเหล่านี้ให้มีการคัดเลือกผู้นำ อันนั้นที่ผมเสนอในเรื่องของชุมชน ส่วนของวัดนั้นก็คงไม่มีปัญหาเราเพียงประสานงาน โรงเรียนก็เพียงประสานงานเท่านั้น ถ้าเป็นไปได้ถ้ามีการอบรมต่อไป เราก็พยายามเอาโรงเรียนที่มีเยาวชนเข้ามาให้มากขึ้น เพราะเราจะต้องปลูกฝังเยาวชนของเราให้มากกว่าเดิม เพราะว่าการอบรมครั้งที่แล้ว เพียงแต่ว่าเริ่มต้นเรายังจับวางนโยบายไว้มันยังไม่เป็นไปตามที่เราวางไว้ ฉะนั้นต่อไปพอมันเข้ารูปร่างเรียบร้อยแล้ว เราจะเน้นเอาเยาวชนจากโรงเรียนต่างใน ๙ ชุมชนเป็นตัวหลัก เพราะเยาวชนเขาสามารถบริการได้ดี ส่วนชุมชนต่าง ๆ ให้ไปบริการ เช่น ทำของที่ระลึก ร้านอาหาร ความสะอาดชุมชน จัดระเบียบชุมชน ตรงนี้ ชุมชนจะเน้นหนัก แต่ว่ามีคฤหัสถ์จะเน้นหนักไปที่เยาวชน

กับสิ่งที่เราแนะนำไปแล้วเรียกว่าสมบูรณ์แล้ว แต่อยู่ที่ภาคปฏิบัติว่าจะปฏิบัติอย่างไร ในแต่ละเรื่อง เราวางคร่าวเอาไว้แล้ว มีโบราณสถาน มีบ้าน มีวัด มีโรงเรียน อาสาสมัครมีเรียบร้อย ไปดูที่อาสาสมัครที่เราวางไว้ ดูที่ชุมชนจะมีความร่วมมือมากน้อยประการใด และต่อไปก็คือว่าสมาชิกที่เอาไว้ สมมติมีชุมชนละ ๕๐ คน เอาแต่ ๑๐ ก็พอ เพราะมากไปบางที่มันก็ไม่ค่อยได้เรื่อง เพราะจริงแล้วสมาชิกก็คืออาสาสมัคร แต่สูงกว่าอาสาสมัครนิดหนึ่งให้เป็นที่ปรึกษา อย่างวัดมีพระ มี ผอ. โรงเรียน มีประธานชุมชนเรียกว่า สมาชิกโดยตำแหน่งเลย แล้วค่อยแทรกเข้ามา

จะถามว่าวัดเครือวัลย์ หรือวัดโมลี ความจริงมันคือการประชาสัมพันธ์ วัดโมลีมันวัดเล็ก ๆ แต่อย่าลืมนะว่าวัดโมลีเป็นวัดที่พระสอเปรี๊ญธรรม ๙ ประโยคมากที่สุดในเมืองไทยซึ่งเป็นจุดเด่น เพราะฉะนั้นจะทำอะไรก็ดึงเอาจุดเด่น คือหมายถึงว่าทัวร์ทำบุญก็ได้มาที่วัดโมลีเพราะว่าวัดโมลีมีพระที่เรียนหนังสือได้เปรี๊ญธรรม ๙ มากที่สุดในเมืองไทยเราก็เน้นในเรื่องการทำบุญทำทานกับพระ แต่วัดเครือวัลย์เป็นวัดเล็ก ๆ ก็จริง อย่าลืมนะว่าวัดเครือวัลย์ไม่ดังสำหรับเราแต่ว่าประชาชนหรือกองทัพเขาถือว่าดัง เพราะว่าเป็นวัดของกองทัพเรือนี้ตัวเด่นเขาอยู่ตรงนั้นและโดยเฉพาะพระอุโบสถมีพระจิตกรรมฝาผนัง ๕๑๐ ชาติ มีที่ไหนในเมืองไทย

ถ้าเล่าจริงมันก็มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ไขมันมันมีอยู่คนเดียวก็คือความสกปรก แต่ว่าตรงนั้นมันไม่ คิดว่าเป็นด้านบวกมากกว่า เขาเอาเงินมาทิ้งให้เขา ร้านอาหารเรา มี ร้านอาหารก็ได้ ชื้อของที่ระลึกเขาก็เอาเงินมาให้เรา มาทิปมาทำบุญ เพราะฉะนั้นด้านบวกจะดีกว่าด้านลบ ด้านลบแทบจะไม่มี เพราะส่วนมากคนมีเงินมาเที่ยว ไม่ใช่คนไม่มีเงิน ก็มีแต่คนที่จะมีลวงกระเป๋านั้น มันอยู่ที่ความปลอดภัยของเรา เราอยากให้โครงการนี้เกิด เนื่องจากเป็นนโยบายที่ตีมาตั้งแต่แรกแล้ว อยากให้เปิดการท่องเที่ยวในพื้นที่ วัดที่มีคนมาเที่ยวเยอะ เช่น วัดระฆัง วัดอรุณ วัดอรุณถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก ส่วนวัดอื่นก็เป็นพื้นที่รอง คือคนที่มาเที่ยวมีจุดประสงค์อยู่ ๓ ข้อ

๑. เขาอยากรู้ เรามีวิทยากรเราให้ความรู้ เขาจะดูวัดอรุณ ว่าตรงนี้เป็นอย่างไร

๒. เขามาเขาอยากจะทำอาหารท้องถิ่นกิน หรือไม่ท้องถิ่นถ้าฉันหิวฉันก็อยากจะทำกิน กินเป็นเรื่องใหญ่

๓. เขาต้องการมาซื้อของ ของที่ระลึกเราเป็นเรื่องหลักแล้ว เช่น วัดพระยาทำมีตรอกมะตูม ต้องตั้งหน่วย เตรียมเอาไว้ คนมาแล้ว คุณต้องไปวัดเครือวัลย์ได้กินอาหารนี้ ไปวัดหงส์ได้กินอาหารนี้ นี่เป็นปัจจัยหลักเสริมหน่อยคือความสะดวกสบาย และความปลอดภัย

รวมเป็น ๕ ส่วนประกอบถ้าเราทำได้จะดีมาก เราจะพูดอย่างเดียวมันไม่พอ มันต้องมีโครงการครอบคลุม ผมพูดตลอดเวลา ว่า Man Money Management คือ Man ต้องเอาคนไว้ก่อน และถ้าไม่มีเงินมันทำงานไม่ได้ และการบริหารจัดการเป็นส่วนสำคัญที่สุด เพราะว่าเงินจะน้อย คนจะน้อยแต่เป็นคนบริหารจัดการดีมันช่วยเราได้เยอะ เทียบ ๕ อย่างที่พูดฟังบริหารจัดการอยู่ ๓ อย่าง มีคน มีเงิน มีบริหารจัดการ^{๒๓๔}

สัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมอบรม

ได้มีโอกาสมาเข้าร่วมกิจกรรมโครงการศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์ ก็ได้มีโอกาสมาเรียนรู้เรื่องของการทำอาหารเพื่อให้ชุมชนได้มีอาชีพ ก็ได้เข้ามาเรียนเมื่อเรียนจบแล้วก็ได้ไปดำเนินการสอนรุ่นต่อไป แล้วก็ตัวเองได้เรียนรุ่นที่ ๔ และมาสอนรุ่นที่ ๕ และมีรุ่นพิเศษอีก ๒ รุ่น ก็ได้ช่วยสอนอาหารที่เรียนมาตลอด แล้วขณะนี้ก็ได้ดำเนินการสอน การทำอาหารนี้ให้กับนักเรียนพิการ ๒-๓ ครั้ง แล้วก็ในอนาคตก็ยังมีอยู่ แล้วก็รู้สึกดีใจและภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนเล็ก ๆ ส่วนหนึ่งที่ได้ทำให้คนทุกที่อยู่ในสังคม แล้วก็สามารถประกอบอาชีพของตนเองที่ถนัดของแต่ละคน ได้มีรายได้ด้วย และก็เพื่อสังคม เพื่อการกุศลด้วย ภาคภูมิใจและก็ดีใจ และก็ยินดีที่จะทำตรงนี้ให้ดีที่สุด

ในชีวิตไม่เคยทำอาหารทาน เพราะมีคนทำให้ทาน มาวันหนึ่งได้มีโอกาสได้ไปเรียนตรงนี้ ตั้งใจว่าเรียนเพื่อไปเอาความรู้ ไปสอนคนพิการซึ่งเป็นลูกศิษย์เมื่อจบออกไปแล้วเมื่อจบออกไปแล้วไม่มีที่เรียนอยู่กับบ้านก็จะให้เขาเหล่านั้นมาเรียนกับเราในเรื่องของการทำอาหารอย่างน้อยทำอาหารแล้วไปจำหน่ายกับญาติของตัวเอง ลูกศิษย์เราก็จะได้เล็ก ๆ น้อย ๆ เขาจะมีความภูมิใจว่าเขาไม่ได้นั่งรอทานแต่ของพ่อของแม่ แต่เขาสามารถที่จะทำอะไรที่ง่าย ๆ ทานเองได้ให้พ่อแม่ทาน และสามารถที่จะไปจำหน่ายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ ทำให้จากคนที่ไม่ทำอะไรไม่เป็นเลย ทั้งกระบวนการและขั้นตอนการทำว่าอะไรมันควรจะทำก่อนทำหลัง และกั้วถุดิบอะไรที่จะเลือกอันอย่างไร อาหารมันจึงจะมีรสชาติและอร่อย ตั้งแต่วันที่เรียนนามิถุนายน ๒๕๖๑ มาจนถึงวันนี้ ทำงานหากินเองมาตลอดไม่ได้ไปทานนอกบ้าน ทานบ้างเป็นบางครั้งบางคราวเอาบรรยากาศ แล้วก็ทำแล้วก็บอกลูกศิษย์คนนั้นมา คนนี้มาแล้วก็จะสอนให้ตลอด นี่คือนี่ที่ได้ สิ่งที่ภาคภูมิใจมาก ว่า ทั้งท่าน ดร. และท่านป้านิตให้สิ่งที่ดี ๆ และก็ก็เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิตที่สามารถความเป็นไทย เป็นอาหารของคนไทยที่เราสามารถหาได้ในบ้านของเราเองที่เราสามารถปลูกได้และกั้วทำกินเองได้ นี่เป็นสิ่งที่ได้รับเต็ม ๆ จากตรงนั้นประทับใจมาก

ภูมิใจมากที่เกิดมาในรัชกาลที่ ๙ เพราะตั้งแต่เล็กจนโตเห็นพ่อตนเองเดินทางไปทำงานตามความพอเพียงซึ่งตอนนั้นเราไม่รู้จักความพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียง พอเราได้มารับราชการครูพูดสอนนักเรียนมาเสมอว่า เราเป็นข้าราชการใต้เบื้องพระยุคลบาทเพราะฉะนั้นให้ทำในสิ่งที่ดีที่คิดว่าดีที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเป็นที่ตั้งไว้ก่อน เพราะฉะนั้นตั้งแต่รับราชการมาจนกระทั่งเกษียณก็ตั้งจิตปฏิญาณเอาไว้เลยว่าจะทำเพื่อเด็กพิการเพราะตัวเองอยู่ในวงการสอนเด็กพิการมาก่อน เมื่อได้มาเรียนตรงนี้ก็สิ่งที่เราได้อีกคือความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเรียนการสอนอาชีพ ไม่ใช่ทำเป็นอย่างเดียว แต่ทำอย่างไรให้ดีและมีคุณภาพ อาหารของเราที่จะออกไปสู่สังคม ที่จะไม่เอากำไรจนเกินควร แต่เราก็ต้องมี

^{๒๓๕} สัมภาษณ์ คุณปรัชญา ธัญญาดี ปราชญ์ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม ณ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

กำไรด้วย ไม่ใช่ทำแล้วขาดทุน เพราะฉะนั้นจะสอนให้กับคนที่ตนเอง เมื่อเรียนก็ได้ไปสอนต่อแล้วก็สอน แล้วคนที่เราสอนแล้วเขาก็ไปสอนต่ออีก แล้วเราก็จะเป็นเครือข่ายกัน และสิ่งที่ภาคภูมิใจมากก็คือ ตอนเรียน อาจารย์ที่มาสอนอาจารย์เปิดให้หมดเลยแม้กระทั่งเทคนิคบางอย่าง อย่างเช่นตัวเองไม่รู้เลยว่า การทอดอาหารให้กรอบต้องใช้น้ำมันอะไร เพราะเดิมที่เราเคยใช้เราใช้น้ำมันยี่ หอมนี่ทั้งผัดทั้งทอดเราก็ใช้น้ำมันขวดเดียวกัน แต่เรามาเรียนตรงนี้เราถึงได้รู้ว่า อ้อถ้าทอดให้กรอบต้องใช้น้ำมันอันนี้ ผัดใช้น้ำมันอันนี้นะ ถ้าทำอาหารต้องตัวนี้ น้ำมันสามชนิดนี้ แล้วเราก็ไปบอกต่อแล้วก็ทุกคนก็สุขภาพดี แล้วก็สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือตอนนี้ทำอาหารทุกอย่างเพื่อสุขภาพ แล้วก็เราเอาไปมอบหรือจะไปทำบุญที่วัดพระที่วัดและที่ภูมิใจมากที่สุดก็คือทำไปถวายทำบุญตักบาตร เมื่อตักบาตรเสร็จแล้วพระก็ ยืนมอง เราก็เอะเราทำอะไรผิดหรือป่าวท่านบอกว่าโยมอาหารอร่อยมาก ท่านไม่ได้เคยฉันทอาหารที่ไม่ใช่ผงชูรส เพราะส่วนใหญ่อาหารที่เราไปซื้อ อาหารจะใส่ผงชูรส เพราะนั่นอาหารที่เราทำและนำไปทำบุญมันไม่ได้ใส่ผงชูรส เป็นอาหารเพื่อสุขภาพล้วน ๆ เพราะฉะนั้นปรารถนาอยากให้ทุกคนได้กินอาหารที่ดีมีประโยชน์เพื่อสุขภาพที่ดีก็ได้ไปถวายทอดให้เพื่อนฝูงนะวันนี้เองใครจะมาเรียนที่บ้าน มาเรียนก็ยินดี ก็ยินดีว่าทาง ดร.จะเปิดให้ไปสอนที่ไหนก็ยินดี

ดีใจและภูมิใจที่ท่านได้ทำโครงการนี้ขึ้นมาซึ่งอย่างน้อยก็ได้ช่วยบุคคลหลายคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเป็นโครงการที่ให้ความรู้ เหมือนกับให้อาหารไปไว้สำหรับหาเลี้ยงชีพได้ยั่งยืน แล้วก็ไม่ต้องลงทุนมาก เพราะว่า เราใช้ในชีวิตประจำวันเราก็สามารถที่จะสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้ และก็สามารถที่จะแนะนำและขยายผลไปให้กับกลุ่มอื่น ๆ ได้ด้วย เพราะว่าแต่ละคนอย่างไรถึงจะทำอาหารอย่างเดียวกันแต่รับรองได้ว่า รสชาติออกมาไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นไม่ต้องห่วงวิชา อย่างครูตุ้ยที่ไปเรียนมา ก็ไปชิมอาหารมาหลายๆที่ แล้วตัวเองเมื่อเรียนแล้วนำมาฝึกครั้งที่หนึ่งก็ทำไม่ได้ ฝึกครั้งที่สองก็ดีขึ้นมานิดหนึ่ง ฝึกครั้งที่สามครั้งที่สี่ก็ฝึกทำอยู่ตลอดมันก็จะดีขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามรสชาติที่เราต้องการ เพราะฉะนั้นตรงนี้น้ำมันก็จะทำให้เราสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ และต่อยอดไปให้คนอื่น ๆ ได้ ถ้ามว่าพร้อมมั๊ย บอกว่า พร้อมจนกว่าตนเองจะไม่ล้มเหลวใจ พร้อมเพื่อที่จะให้ความรู้กับทุกคนที่ต้องการและก็ได้โดยไม่ต้องคิดถึงรายได้ว่า เราจะต้องได้ เอาแค่เรามีข้าราชการบำนาญ มีเงินบำนาญอยู่แล้ว เราก็ไปสอนให้ทุกคนได้มีความสุข มีรอยยิ้ม แต่นี้ก็สุขทั้งกาย สุขทั้งใจ ตามสโลแกนที่ป้านิตให้ไว้ว่า ยิ่งให้ยิ่งได้ ยิ่งให้ยิ่งรวย ยิ่งให้ยิ่งสุข^{๒๓๖}

หลังจากเกษียณแล้ว เขตต่างๆ ๔-๕ เขตได้เชิญไปเป็นครูประจำกลุ่มของ กศน. ระดับประถม ม.ปลายนะค่ะ พึ่งมาอยู่ได้เมื่อสองปีนี่ละค่ะ เพราะว่าคุณแม่อายุ ๙๒ ปีแล้ว หูก็ได้ยินไม่ค่อยดีแล้ว อยู่ นครศรีธรรมราช อ.ปากพนัง อยู่มาอยู่มา ทราบข่าวจากคุณแม่เมตตาว่าเปิดสอนอาหารมังสวิรัตินะค่ะ คำว่ามังสวิรัตินะค่ะตนเองไม่ได้สนใจเลย แต่พออายุมากมากขึ้น ฟันเราไม่ดีเคี้ยวอาหารเนื้อสัตว์มันไม่ค่อยสะดวกก็ทำให้สนใจอาหารมังสวิรัตินะค่ะ จึงได้เข้าอบรมกับท่านเป็นเวลา ๑๐ วัน หลังจากนั้นก็ได้ขออาหารมังสวิรัตินะค่ะแล้วได้นำไปปรุงให้กับครอบครัวซึ่งมีลูกสาวกับสามีทานด้วย เขาบอกเออ ดีจังคุณแม่หนูไม่รู้จักเลยมังสวิรัตินะค่ะเป็นอย่างไร ทานได้มั๊ย อะไรน้ำมันอะไรเขาจดหรือป่าวก็บอกตาม ข้อมูลที่ได้รับมาจนทำให้ลูกขึ้นชอบอาหารมังสวิรัตินะค่ะ ก็เลยประทับใจในการที่คุยมเมตตาให้การอบรมในด้านนี้มา โดยเฉพาะต้องรับภาระดูแลสามีซึ่งเป็นโรคเบาหวาน และเป็นอัมพฤกษ์ด้วย และก็

^{๒๓๖} สัมภาษณ์ คุณฉวีพรรณ บวรปิยวัน (ครูตุ้ย) ผู้เข้าอบรมทำอาหาร รุ่นที่ ๔ สัมภาษณ์ ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

คุณแม่ด้วย ทำให้เวลาที่จะอำนวยความสะดวกให้มาเรียนเพิ่มเติมมากเท่าแต่ถ้าว่าทางครูผู้ซึ่งท่านเป็นประธานรุ่นที่ ๔ นะคะ ท่านส่งข่าวก็จะมาอย่างวันนี้ทราบว่าท่านมีการสัมภาษณ์ก็ยินดีที่จะมาร่วมได้เป็นบางครั้ง บางคราวเพราะติดภารกิจผู้พิการสองท่านคะ ต้องขอบคุณคุณแม่นิตยาที่ให้ความรู้เรื่องอาหารมังสวิรัต และก็ได้ใจที่ได้รู้จักท่านโดยเฉพาะเป็นคนภาคเดียวกันด้วย

ทำให้รู้จักอาหารที่เรียกว่า มังสวิรัตมากขึ้นคะ และได้ปรุงกับมือตนเองเพราะว่า คุณแม่ นิตยาได้ทำด้วยตนเอง และก็ทำเสร็จแล้ว ส่งให้ท่านตรวจทานชิม ก็ทำให้ผู้ทำภูมิใจ ครูผู้สอนก็ภูมิใจ แล้วตัวเองก็เอาไปปรุงที่บ้านโดยเฉพาะให้ครอบครัว ลูกสาวชอบใจมาก ทำให้ลูกสาวรู้สึกว่าจะประหยัดค่าใช้จ่ายด้วยเพราะว่า อาหารนั้นทำแต่ถั่วเหลืองแล้วเราก็เก็บได้นานแล้วเราไม่จำเป็นต้องเก็บไว้ในตู้เย็นด้วย เช่น พวกโปรตีนต่าง ๆ โปรตีนเม็ด โปรตีนแผ่นเหล่านี้ยกเว้นประเภทอย่างต่าง ๆ ต้องเก็บในตู้เย็นทำให้ประหยัดและสะดวกในการปรุงอาหารในแต่ละวันแต่ละมือก็รู้สึกดีใจนะคะ และก็อีกด้านหนึ่งพอดีเริ่มเข้า ๖๗ แล้ว ก็เริ่มใกล้ชิดกับวัด กับพระพุทธศาสนามากขึ้นก็พูดได้ว่า เราไม่ทำให้สัตว์ตายแต่ละวัน แต่ละวัน ซาบซึ่งจริง ๆ ตื้นตัน พูดแล้วตื้นตัน พูดแล้วก็ต้องขอบคุณท่าน คุณป้านิตและครูที่สอน

ทฤษฎีมันก็ไม่ตายอยู่แล้ว ถ้ามีคนหยิบขึ้นมาศึกษาเมื่อไรมันก็ได้ความรู้เมื่อนั้น นอกจากนั้นท่านก็ยังมีมือการทำอาหารอีกใช้มัยคะอย่างที่ว่าพูดไปแล้วว่า สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น แล้วถ้าเราตาได้เห็นได้คู่ด้วย มันก็ยิ่งสิบมือคลำไม่เท่าทำเอง มันก็ครบวงจรทุกสิ่งทุกอย่าง โดยเฉพาะความคิดเห็นส่วนตัว ลูกสาวเขาชอบมาก อยากให้แม่มาเรียนเรื่องอาหาร^{๒๓๗}

ได้ไปสอนโครงการศึกษาและฟื้นฟูโครงการมคฺเทศก์น้อย ซึ่งท่านดร.ธีรภัค ไชยชนะ พร้อมด้วยคุณป้านิตยา ลักษณะวิสิษฐ์ ซึ่งได้ร่วมทำวิจัย ซึ่งการสอนในครั้งนี้ทั้งหมด ๕ รุ่น ดีใจมากที่ได้มาสอนทุกคนแต่ละรุ่นใน ๑๐ วัน ทุกคนเรียนด้วยความตั้งใจ และก็เป็นที่วิชาที่ตัวเองมีความถนัดและสามารถถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ในแต่ละรุ่นซึ่งเขาสามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้นะคะ

จริงแล้วปกติอาจารย์จะสอนก็คืออาหารที่ไม่เป็นมังสวิรัตเมื่อเปิดโครงการนี้ขึ้นมาเราก็จำเป็นที่จะต้องคิดสูตรขึ้นมาว่าเราจะให้อะไรกับนักเรียนที่เขาจะมาเรียน ปกติอย่างซาลาเปาก็จะเห็นได้ว่า ซาลาเปาก็จะทำจากหมูแดงซึ่งเป็นเนื้อสัตว์ หมูสับ ที่เราก็มาคิดว่า เมื่อเขาเป็นมังสวิรัต เราจะต้องเอาอาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ก็เลยคิดขึ้นมาได้ว่า มันก็ต้องมีพวกผักอันนี้เราก็จะทำเป็นไส้ผัก นอกเหนือจากไส้ผักละ ถ้าทานผักบ่อย ๆ มันก็จะเลี่ยน เราก็จะไปหาโปรตีนที่เขาทำมาเป็นเนื้อสัตว์แทน ก็คิดขึ้นมาได้ว่า เอาเป็นไส้ผักเพราะเจแล้วกัน ซึ่งอันนี้หลังจากที่ได้ไปสอนให้กับบรรดาลูกศิษย์แล้วนะคะ เขาก็ชอบใจ อันนี้นะคะ เราก็เลยรู้สึกว่าการที่เราจะมาเรียน คิดว่าบางครั้งซาลาเปานะคะมันอาจจะเป็นวิชาที่ยากนิดหนึ่งแต่มันฝึกให้เรารู้จักความอดทนในการทำนะคะ

๑) เรารู้จักอดทน

๒) เรามีสมาธิ เพราะว่าเรานวด เราจะต้องอยู่ ณ จุดนี้การช่างตวงก็เหมือนกัน ทำให้เรามีสมาธิ เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าไม่มีอะไรที่ยากถ้าเราคิดว่าเราทำให้สิ่งที่เรารักทุกอย่างมันก็จะง่ายคะ และต้องทำด้วยความตั้งใจทำ

^{๒๓๗} สัมภาษณ์ คุณสุทธีวรรณ คงสวัสดิ์ (ป้าเปี้ยก) ผู้เข้าอบรมทำอาหาร รุ่นที่ ๔ สัมภาษณ์ ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ตัวเองมีความรู้สึกว่ารักและภูมิใจมากเพราะว่า หาที่ไหนไม่ได้อีกแล้ว และก็ตั้งแต่เกิดมาก็ได้ รู้จักว่า ในหลวงเป็นผู้ให้ เพราะฉะนั้นในฐานะที่เราเป็นคนไทยได้เกิดบนผืนแผ่นดินไทยนะค่ะ ถึงแม้เราให้ปัจจัยท่านไม่ได้ แต่กำลังที่เรามีอยู่นะค่ะ และความรู้ความสามารถที่เรามีอยู่เพราะฉะนั้นเราสามารถที่จะต่อยอดในสิ่งนี้ได้ค่ะ

ความไว้วางใจ และความประทับใจ ทุกคน ลูกศิษย์ทุกคนเขาก็ให้ความเคารพในตัวอาจารย์เองอย่างที่ว่าอาจารย์สอนลูกศิษย์ เขาก็จะบอกเลยว่า อาจารย์สอนด้วยความเต็มใจและจริงใจในการให้ศิษย์จริง เพราะฉะนั้นก็บอกได้เลยว่า การที่เรามาเรียนนะค่ะ ๑. ถ้าคุณเรียนโดยไม่ได้ปฏิบัติมันก็เหมือนคุณอ่านหนังสือ ไม่มีประโยชน์อ่านไปเฉย ๆ ไม่ได้ลงมือกระทำ เพราะฉะนั้นคนลงมือแล้วหรือยังที่คุณคิดว่ามันยากต้องลงมือทำ

ภูมิใจนะค่ะ เพราะว่าลูกศิษย์ทุกคนเขามีความมุ่งมั่น ถ้าพูดถึงนะค่ะและอีกอย่างบางคนถ้ามีปัญหาเขาก็จะไลน์มาถาม เราเป็นครูบาอาจารย์ก็ยินดีที่จะให้ข้อมูลในการที่เขาได้ทำตรงนั้น เขาก็จะถามมาว่า อาจารย์คะ แป้งมันเป็นแบบนี้แบบนี้คะ ทำไมหนูจับแล้วมันไม่ได้เราก็ก็นำลูกศิษย์เราด้วยความเต็มใจ แต่ก็มีข้อแม้ถ้าเกิดว่าอาจารย์ไม่ได้ตอบปัจจุบันทันด่วนนะค่ะก็ขอโทษด้วย เพราะว่าบางครั้งอาจจะติดงานอยู่นะค่ะ ลูกศิษย์ก็บอกไม่เป็นไรค่ะ

เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งกับท่านอาจารย์และคณะที่ทำโครงการวิจัยเรื่องนี้ขึ้นมา เพราะว่าทฤษฎีก็เป็นทฤษฎีตลอดไป และก็โครงการที่จัดขึ้นมามีคนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ซึ่งแต่ละรุ่นมากันเต็มเลยคะ และแย่งกันเรียน ผู้สอนก็มีความภาคภูมิใจที่จะให้ความรู้กับผู้เรียน ผู้เรียนก็กระตือรือร้นตามที่เห็นสภาพในแต่ละรุ่น ตัวเองก็เหมือนกันคะ อายุก็ขนาดนี้แล้ว ใครก็ว่า ไปเรียนทำไมไม่ก็ปีก็ไปแล้วอุตสาหกรรมปิ่นขึ้นรถเมลล์มาเรียน แต่ใจมันมาแล้ว เพราะว่าสนใจในคำว่า มังสวิริติมันมาจุดประกายในใจแล้วนะท่าน ดร. ก็เห็นด้วย ก็ดีและก็ได้ประโยชน์กับผู้เรียน และผู้สอนเองก็เกิดความภาคภูมิใจ คงคิดว่า อาหารมังสวิริติ คงจะยั่งยืนตลอดไป

ก่อนอื่นต้องขอบคุณคุณแม่ניתยา และท่าน ดร.ด้วย โดยเฉพาะคุณแม่ניתยา มีสโลแกนของท่านว่า ยิ่งให้ยิ่งได้ ยิ่งให้ยิ่งรวย ยิ่งให้ยิ่งสุข เป็นเรื่องจริง ประทับใจมากในคำพูดนี้นะค่ะ แต่ที่นี้สมมติทฤษฎีก็เป็นทฤษฎีนะค่ะ อย่างโบราณเขาพูดว่า สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ สิบมือคลำไม่เท่าลงมือทำเอง แต่ผู้เรียนได้มาเรียนตรงนี้ได้กระทำทุกอย่างได้มาเรียนทฤษฎีได้รับซีทไปไว้ทบทวน ได้ลงมือกระทำ ได้ทำด้วยตนเอง มันครบกระบวนการ ถ้าจะให้ปรับปรุง บางทีกรุงมันใหญ่เกินไป มันเยอะไป มันมาซุ่มกันมาดู มามองแล้วมันไม่สวย ครูผู้สอนก็ไม่ได้คิดว่า จะมากขนาดนั้น และข้อสองคุณแม่ ניתยา ท่านเป็นผู้ให้จริง ถ้าให้ผู้เรียนร่วมกันบริจาค นะค่ะคนไหนมีกำลังที่จะบริจาคได้ คนละยี่สิบลีก็หน้าจะดีแบบนี้ ก็น่าจะสวยแต่เราได้มีส่วนร่วมอันนี้คิดเองนะค่ะ เพราะเราไม่เอาเปรียบสังคมและไม่เอาเปรียบผู้ใด เราเป็นข้าราชการที่มีบำนาญน้อย แต่ใจมันถึง^{๒๓๘}

ที่เราชอบคือสถานที่ และเจ้าของสถานที่คุณแม่ניתยาเขาอภัยาศัยดีมาก เขาพูดเพราะ และสามารถที่จะสอนทำอาหารโดยไม่หวังวิชา ให้เราเห็นชัด ๆ เลยกว่าทำแบบนี้ถูกหรือผิด มันช่วยให้เรานำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้มันเน้นอาหารมังสวิริติ คือเราก็ไม่ได้ชอบกินแต่เรารู้ว่ามันดีมีประโยชน์

^{๒๓๘} สัมภาษณ์คุณณัฐราพร วารีนิช (อาจารย์ข้างน้อย) ครูสอนอบรมทำอาหาร ณ คณะ ๑๑ วัดราชสิทธาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

อาหารที่เขาสอนเรว่ามันดี คือ มันมีคุณภาพ มีสารอาหาร เขาสอนให้เรารู้จักเลือกของที่มีประโยชน์ ในการทำอาหาร นี่คือประโยชน์และสอนให้เราทำความสะอาดคืออาหารที่เราทำไปมันจะต้องสะอาด และก็ดีต่อสุขภาพและคนรอบข้างที่เราทำให้เขากินมันได้ประโยชน์ตรงนั้นและเราไม่เสียดายที่ เสียเวลามาเรียน เพื่อนที่เรียนด้วยกันก็ดี

ส่วนตัวแล้วเป็นคนไม่ชอบกินมังสวิรัต แต่เรามองว่ามันมีประโยชน์เยอะถ้าเราไม่ทำกินเองก็ ทำให้คนอื่นกินในตรงนี้มังสวิรัตได้ เราก็คิดว่ามันมีประโยชน์เยอะ

จริง ๆ แล้วยังไม่ได้ทำให้ใครเห็นแต่ว่ายังไม่มีโอกาสและยังไม่มีเวลาที่จะทำให้ใครมันต้องรอ เทศกาลที่เขากินกันเพราะที่บ้านก็กินเนื้อสัตว์กันอยู่แล้วจะให้เขากินมังสวิรัตทุกวันก็คงทำไม่ได้

เราไม่รู้ว่าเป็นจุดขาดตกบกพร่องตรงไหน เพราะเราไปสัมผัสน้อยไปหน่อย แต่เราก็คิดว่าตรง นั้นการทำอาหารมันดีมาก และวัตถุดิบที่เขาให้เราทำหาซื้อได้ง่ายและมันก็ไม่แพง เราชอบ แต่ว่าให้ มันเป็นอุปสรรคน้อย ๆ ยังไม่เห็นจุดอ่อนก็ยังไม่คิดว่ามันจะมี มันก็ยังไม่สมบูรณ์มากนักนะ แต่ว่าไม่รู้ว่า จะอะไรดี หากพูดถึงระยะเวลา ๑๐ สำหรับคนที่มีความมันก็น้อยไป แต่ถ้าคนที่ไม่มีเวลามันก็มากไป ระยะทางในการเดินทางในการเดินทางไปมันไกล เราต้องนั่งรถไป คาร์บอนแพง หากไปรถเมล์มันช้า กว่าที่จะถึง แต่ต้องไปรถแท็กซี่แล้วแชร์กันออกก็คุ้มกว่า แต่ถ้าไปคนเดียวก็ไม่คุ้ม สถานที่เอาจริง ๆ มัน ก็ไกล แต่พูดถึงวัสดุของเขามันพร้อมถ้าเราไปนอกไปสถานที่ที่วัสดุมันไม่พร้อมกันก็ยาก แต่ครูนิทยา เขาหาคนมาสอนดีมาก เราชอบ และเขาสอนดีทุกคน สอนให้เห็นและให้ลงมือทำทุกคนช่วยกัน ตามที่ เราเรียนมาเราก็อ่าดี มันก็สนุกด้วยเพื่อน ๆ เยอะแยะ ทุกคนเข้าใจกัน ไม่มีปัญหา ทำเสร็จแล้วได้ชิม แล้วยังถ้าหากเยอะครูเขาให้เอากลับไปบ้านว่าทำอย่างนี้ใช้ได้มั๊ย แล้วเราก็กินตรงนั้นให้อิ่ม และรสชาติแบบนี้เราพอใจไม่ถ้าไม่พอใจก็เติมได้

มันก็ใช้ได้นะ มันก็อยู่ในนั้นมีทั้งรสชาติมีทั้งความอร่อย รสชาติถูกปาก ถึงแม้เป็นมังสวิรัตที่ เราไม่ชอบกินแต่ได้ชิมแล้วมันก็ ok

ไม่ได้คาดหวังอะไรมากมาย ก็คืออยากจะทำอาหารบางคนทำไม่เป็นเมื่อมาเรียนตรงนี้มันก็ดี ใจ ได้ทำแบบนี้แบบนี้ ทำแล้วจะเป็นแบบนี้ ทำให้คนที่เขาชอบกินได้ แต่จะให้คาดหวังให้ได้เต็มร้อย มันไม่หน้าใจ เพราะคนชอบไม่เหมือนกัน

มันน้อยคนที่คาดหวังเอาเขาเปิดเป็นกิจการส่วนตัว มันไม่ใช่ เพราะที่ไปเรียนเป็นบุคคลที่มี อายุ ก็คือสังขารบ้างและลูกหลานไม่สนับสนุนไม่ยอมให้ลำบาก หรือเหนื่อย ลูกหลานก็บอกว่าจะทำ ไปทำไมหากจะเปิดร้านทำอาหารก็แล้ว แก่แล้วก็เหนื่อยไม่ยอมให้ทำแต่ถ้าจะทำกินเองเขาก็ Ok หากว่า ยายอยากจะทำอย่างนี้กินนะได้ แต่ถ้าจะไปทำขาย เขาไม่ยอมให้คนของเขาเหนื่อย

เราไม่ได้คาดหวังอะไร คนในชุมชนนี้ก็ไม่กินมังสวิรัตกินนะแม้แต่กินเจเขาก็ไม่ค่อยกิน เขาก็ กินอาหารพื้น ๆ อย่างเรานี้แหละ จะให้เขากินน้อยคนนะที่จะกินมังสวิรัตหรือกินเจแบบนี้ก็น้อยมาก แต่ที่ไปเรียนมาก็เพื่ออยากรู้อยากเห็นว่าเขาทำแบบไหนทำไมจึงออกมาเป็นแบบนี้ เขาซื้อวัสดุมาจาก ไหน วัสดุต้องทำอย่างนี้ เรายังซื้อวัสดุที่เขาเอามาทำ แล้วเขาก็แบ่งขายแล้วเราก็อ่ามาเอาไว้ทำของ เรา มีครูบางคนในเมื่อเราทำเสร็จแล้วเออ เหลืออะไรจะซื้อต่อหรือว่าแนะนำให้ไปซื้อที่ร้านค้าที่ร้าน นิทยาเขาจะมีบางอย่างที่เราจะซื้อมาใช้ได้ทำของของเราได้ เราก็อ่ามา

ที่นำมาประกอบอาชีพก็มีอยู่ ๒ คนนะที่เห็นเขาชอบนะ ป้าสุรีย์เพื่อนเขาอีกคนที่ไปด้วยกัน ทุกวัน และอีกคนหนึ่งที่เขาบอกว่าจะย้ายไปภาคใต้ทำขายที่บ้านเขาแต่ไม่รู้ว่าเขากลับไปหรือยังเขา

ชอบมากเขาไปเรียนทุกวันเลยโดยเฉพาะขนมที่มีไส้ สาคุ ขนมจีบไทยซ่อม่วงและอะไรหลายอย่างที่เขาชอบ เท่าที่มองเห็นก็ประมาณ ๒-๓ คนที่เขาอยากทำเป็นอาชีพ แต่ลูกหลานเขาไม่สนับสนุนตรงนี้ หมายถึงว่าอายุมากแล้วไม่สมควรที่จะมานั่งทำให้ใครกินแล้ว ด้วยวัย ด้วยสุขภาพ แต่ถ้าทำกินเอง ลูกหลานเขาไม่ปฏิเสธนะ

เรียนเราว่าคุ้มนะ ขนาดเรามีเวลาน้อยนะบอกตรง ๆ ว่าเราไม่ได้ไปเต็มที เพราะว่าบังเอิญเดี๋ยวก็มีประชุมโน้นประชุมนี้ แต่มันก็คุ้มถ้าเรามีเวลาเรียนตามที่เขากำหนดจะดีมาก

อาหารมังสวิรัตินั้นมันยากนะ มันต้องเป็นเทศกาลละมังคนถึงจะกินมังสวิรัตินะ อาหารทั่วไปเขาก็หากินได้อยู่แล้วไง มันต้องทำเป็นอาหารทั่วไปด้วย หากทำเป็นอาหารมังสวิรัตินั้นหมดเลยมันยาก คนเขาไม่กินนะเราว่า เพราะเป็นเราเองจะไปซื้อทำไม เราไม่ชอบ

เคยคิดอยู่แต่ด้วยเหตุผลว่าสถานที่หรือว่าวัดเรามันไม่ใช่วัดใหญ่เหมือนวัดอรุณแล้วคนมาเที่ยวเขาก็มาประเดี๋ยวประด๋าวแล้วเขาจะซื้อมัย แล้วเราลงทุนไปเราจะขายให้ใครละ หากมันขายไม่ได้ มันไม่ใช่วัดใหญ่และเราจะขาดทุนมัย ขาดทุนแล้วเราจะทำไปเพื่ออะไร ขาดทุนเงินก็จมแล้ว ลูกหลานไม่ช่วยกิน แล้วใครจะกินอีกละ เราจะมานั่งกินเอง หรือเททิ้งอย่างนี้หรือ ถ้ามันมีตลาดรองรับจุดใดจุดหนึ่งที่นักท่องเที่ยวไป แต่วัดเรามันไม่ได้ มันวัดเล็ก^{๒๓๙}

๔.๗ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้

การวิจัยในครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้พื้นที่การวิจัยในเขต ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยที่ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ การประชุม การสัมภาษณ์ และได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำมาสู่การได้องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการวิจัยดังนี้

๑. ก่อให้เกิดรูปแบบการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวโดยนำเอาบุคลากรในชุมชนเข้ามา มีบทบาท นำเข้าสู่กระบวนการของการอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และออกไปประกาศนียบัตรรับรองขั้นตอนของการผ่านการอบรมเพื่อนำไปประกอบอาชีพ ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรัก ความหวงแหน และอนุรักษ์ของดีในชุมชนของตนเอง

๒. ก่อให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการโดยการสร้างเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกันทั้ง ๙ วัด ได้แก่ “เครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” โดยมีการบริหารจัดการและทำงานโดยประชาชนใน ๙ ชุมชนร่วมมือกันสร้างความสมัคสมานสามัคคีเกิดขึ้น

๓. เกิดมีการร่วมกลุ่มการทำงานและประสานงานของบุคลากรโดยการจัดตั้งเป็นชมรมและแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบได้แก่ กลุ่มมัคคุเทศก์ จัดตั้งเป็นชมรมมัคคุเทศก์ ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร กลุ่มอาชีพ จัดตั้งเป็น กลุ่ม OTOP พัฒนา ๙ วัดกรุงเทพมหานครศรีมหาสมุทร กลุ่มสิ่งแวดล้อม จัดตั้งเป็น ชมรมสิ่งแวดล้อมพัฒนา ๙ วัด กรุงเทพมหานครศรีมหาสมุทร กลุ่มบัญชี จัดตั้งเป็น กลุ่มบัญชีพัฒนา ๙ วัดกรุงเทพมหานครศรีมหาสมุทร

^{๒๓๙} สัมภาษณ์ คุณสุณี พันพุท เลขานุการประธานชุมชนวัดโมลีโลกยาราม และเลขานุการผู้เข้าอบรม อาชีพรุ่นที่ ๒ ณ ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๔. ก่อให้เกิดมาตรฐานในการทำงาน และการให้บริการนักท่องเที่ยวในรูปแบบเดียวกันในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด

๕. ก่อให้เกิดความรักความสามัคคี และสร้างสายสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนทั้ง ๙ ชุมชน วัดทั้ง ๙ วัด และโรงเรียนทั้ง ๙ โรงเรียนในพื้นที่การท่องเที่ยว

๖. ช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) มีความแน่นแฟ้นมากขึ้น

๗. ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ภาคธุรกิจของชุมชนทั้ง ๙ ชุมชนอย่างเท่าเทียมกันมีความพอมี พออยู่ พอกิน และสามารถพึ่งพาตนเองได้

๘. ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบของการร่วมแรงร่วมใจ มีการช่วยเหลือกันและกัน พึ่งพากันและกันอย่างยั่งยืน

๙. ได้รูปแบบการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานครที่ยั่งยืนในอนาคต

๑๐. เป็นรูปแบบนาร่องไปสู่การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ที่จะนำไปสู่การขยายรูปแบบการประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะทางออนไลน์ และการให้บริการด้านการคมนาคมเพื่อนำเอานักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่ให้มากขึ้น และต้องพัฒนาบุคลากร และระบบที่มีอยู่ให้มีความพร้อมในการรองรับให้มากขึ้นด้วย ในขณะเดียวกันความร่วมมือของเครือข่ายของชุมชนต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จัดสรรผลประโยชน์ให้ทั่วถึง รวมถึงการบริการอย่างมืออาชีพ ซึ่งจะนำมาซึ่งการกระจายนักท่องเที่ยว กระจายรายได้ มีความพอมี พออยู่ พอกิน และเกิดความยั่งยืน

๑๑. สามารถที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมอื่น ๆ ที่สร้างสายสัมพันธ์ในชุมชน ๙ วัด และเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นทั้งที่หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เช่น การกีฬา การตักบาตรทำบุญ ๙ วัด กิจกรรมการประกวดอื่น ๆ เพื่อสืบทอดรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเอาไว้

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” สรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร
- ๒) เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรีกับการรองรับการท่องเที่ยวทั่วรัศมีในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร
- ๓) เพื่อวิเคราะห์ความสามารถของบุคลากรในพื้นที่กับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร
- ๔) เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการความสามารถของบุคลากรในพื้นที่สู่การเป็นมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร
- ๕) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและโครงการมัคคุเทศก์น้อยสู่แหล่งท่องเที่ยวเครือข่ายในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วิธีการดำเนินการวิจัย

มีขั้นตอนดังนี้

ประชากรประกอบด้วย ประชาชน/ท้องถิ่น พระสงฆ์ทั้ง ๙ วัด จำนวน ๑,๑๒๘ รูป ประชาชนที่อยู่ชุมชนในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๑๐,๑๗๘ คน และนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๖,๔๘๖ คน รวม ๑๗,๗๙๒ รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างดำเนินการสุ่มแบบเจาะจงจากประชากรได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๙๒ รูป/คน โดยกำหนดความพร้อมในการจัดการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประชาชนในชุมชนมีความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวทั้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว และประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวที่มีมายาวนานชุมชนมีความประสงค์จะเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเสริมความรู้ ทักษะ การบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ทางคณะวิจัยดำเนินการ และให้ความร่วมมือในการพัฒนา การทดลองปฏิบัติงาน และติดตามประเมินผลทั้ง ๙ชุมชน ๙วัด ๙โรงเรียน

เครื่องมือการวิจัย

ประกอบด้วยเครื่องมือรวบรวม ๕ ฉบับ

๑. แบบสำรวจบริบทชุมชน

๒. แบบสัมภาษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งผ่านการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ ท่าน

๓. แบบประเมินผลการพัฒนากิจกรรมการจัดการท่องเที่ยว ๙ วัด

๔. แบบประเมินผลการอบรม มัคคุเทศก์ กลุ่มผู้ฝึกอบรมอาชีพ กลุ่มจิตอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม กลุ่มผู้ฝึกอบรมบัญชีครัวเรือน

๕. แบบประเมินผลการทดลองจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โรงเรียน และวัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ประกอบด้วย

๑. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๒. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ ๑ การวิเคราะห์พื้นที่ ชุมชน วัด และโรงเรียน

การวิเคราะห์ในบริบทพื้นที่ๆใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ วัด/พระภิกษุสงฆ์ ชุมชน/ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด นักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๙๒ รูป/คน โดยแบ่งกลุ่มในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) สนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) ดังนี้

๑. พื้นที่การวิจัยประกอบด้วย ๙ วัด ๙ ชุมชน และ ๙ โรงเรียน ได้แก่

๑.๑ วัด ๙ วัด ใน ๓ เขต ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เขตบางกอกน้อย ประกอบด้วย ๒ วัดคือ วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร และวัดพระยาทำ วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ ประกอบด้วย ๕ วัดคือ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร วัดนาคกลาง วรวิหาร วัดเครือวัลย์วรวิหาร วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร และวัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร เขตธนบุรี ประกอบด้วย ๒ วัดคือ วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร และวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร

๑.๒ ชุมชน ประกอบด้วย ๙ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดระฆังโฆสิตาราม ชุมชนวัดพระยาทำ ชุมชนปรกอรุณ ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม ชุมชนวัดกัลยาณมิตร และชุมชนวัดประยุรวงศาวาส

๑.๓ โรงเรียนประกอบด้วย ๙ โรงเรียนได้แก่ โรงเรียนโฆสิตสโมสร โรงเรียนสตรีวัดระฆัง โรงเรียนวัดพระยาทำ โรงเรียนวัดนาคกลาง โรงเรียนทวีธาภิเศก โรงเรียนประถมทวีธาภิเศก โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม โรงเรียนวัดกัลยาณมิตร และโรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส

๒. วัฒนธรรมประเพณี ในพื้นที่ ๙ วัด มีวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายกันโดยเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา เช่น วัดพระ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และสงกรานต์ วันส่งท้ายปีเก่า-ต้อนรับปีใหม่ เป็นต้น

๓. แหล่งท่องเที่ยว ส่วนมากเป็นพื้นที่วัดเป็นหลักในการท่องเที่ยว เนื่องจากวัดมีวัตถุประสงค์ โบราณสถาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ จิตกรรมฝาผนัง และสิ่งอื่นๆ ที่เป็นสถาปัตยกรรมมากมาย นอกจากนั้นในเขตพื้นที่ ๙ วัดยังมีประวัติศาสตร์เรื่องเล่าที่น่าสนใจเนื่องจากเป็นพระราชธานีในสมัยกรุงธนบุรี (เมืองหลวง) มาก่อน

๔. ประชากร ในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ๙ ชุมชน และ ๙ โรงเรียนมีจำนวนประชากร ทั้งหมด ๑๗,๖๔๗ รูป/คน

๕. สถาปัตยกรรมสำคัญ ในพื้นที่ ๙ วัด มีสถาปัตยกรรมสำคัญเช่น พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม พระเจดีย์วัดประยุรวงศาวาส เป็นมรดกโลก พระราชวังเดิม เป็นพระราชวังในสมัยกรุงธนบุรี สระน้ำมนต์วัดหงส์รัตนาราม เจดีย์ยักษ์วัดพระยาทำ เป็นต้น

๖. อาชีพของประชาชน ในพื้นที่ ๙ วัด ประชาชนทำอาชีพเป็นข้าราชการ และทำการค้าขายในชุมชนต้อนรับนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ ๒ การพัฒนาบุคลากรในพื้นที่การท่องเที่ยวให้เกิดการขับเคลื่อนโดยชุมชน

๑) มัคคุเทศก์ที่เข้ามาอบรม ประกอบด้วย พระภิกษุสามเณร ประชาชนในชุมชน และนักเรียนในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๑๙๕ รูป/คน

๒) กลุ่มผู้ฝึกอบรมอาชีพ เป็นประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด และบุคคลภายนอก รวมจำนวน ๑๒๒ คน

๓) กลุ่มจิตอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เข้ามารับการอบรม เป็นบุคคลที่เป็นจิตอาสาที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด จำนวน ๔๕ คน

๔) กลุ่มผู้ฝึกอบรมบัญชีครัวเรือนที่เข้ารับการอบรม เป็นคณะกรรมการฝ่ายบัญชีของชุมชน ๙ วัด จำนวน ๓๐ คน

๕.๑ สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลการวิจัยดังนี้

ด้านการบริหารจัดการ

ลักษณะการท่องเที่ยวในพื้นที่ ๙ วัด โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการศึกษา และการท่องเที่ยว เนื่องจากวัดมีโบราณสถาน วัตถุอันเก่าแก่และล้ำค่ามากมาย แต่ถึงอย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นการท่องเที่ยวแบบกระจุก หมายถึง นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมแค่บางวัดบางวัดเท่านั้น เช่น วัดอรุณราชวราราม วัดกัลยาณมิตร วัดระฆังโฆสิตาราม เป็นต้น หลังจากนั้นก็ไปเที่ยวที่อื่นโดยไม่ได้มีการกระจายไปยังวัดที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ทั้ง ๆ ที่วัดเหล่านี้มีความสะดวกในการเดินเยี่ยมชม และมีประวัติศาสตร์ที่สำคัญไม่น้อยกว่ากัน โดยเฉพาะประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เช่น วัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร เป็นวัดที่อยู่ในเขตพระราชฐาน ไม่นานุญาตให้พระสงฆ์จำพรรษา เป็นต้น สำหรับวัดที่มีคนไปเที่ยวมากเป็นที่รู้จักของนักเดินทางทั้งหลายนั้น ก็จะมีการประชาสัมพันธ์ที่ดีตามช่องทางต่าง ๆ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปค้นดูข้อมูลและเป็นแรงจูงใจให้อยากมาท่องเที่ยว ส่วนวัดที่มีคนเที่ยวน้อย หรือแทบจะไม่มีนักท่องเที่ยวรู้หรือมาเที่ยวนั้น ขาดความกระตือรือร้นในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ของตนออกมาเผยแพร่ให้คนรู้จักเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมอันเก่าแก่ และสิ่งของอันเป็นมรดกอันล้ำค่า หน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น บ้าน วัด และโรงเรียน ก็ไม่มีการประสานงานกันอย่างถูกต้อง จึงนำมาสู่ผลของการกระจุกนักท่องเที่ยว กระจุกรายได้อยู่แค่บางวัดเท่านั้น เมื่อมีโครงการวิจัยนี้เข้าไปในพื้นที่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชน พระภิกษุสามเณร ตลอดจนข้าราชการในโรงเรียนในพื้นที่ ๙ วัด มีการตื่นตัวเข้ามามีส่วน

ร่วมสังเกตได้จากการประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ วันพุธ ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๑ ณ ศาลา ๗ วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เป็นการประชุมครั้งแรกร่วมกับทางวัด และชุมชน หนึ่งในนั้นตัวแทนของชุมชนวัดระฆังโฆสิตารามได้แสดงความคิดเห็นต้องการให้มีการท่องเที่ยว ๙ วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยเพิ่มเข้ามาอีก ๓ วัด ได้แก่ วัดพระยาทำวรวิหาร เขตบางกอกน้อย วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานแบบเครือข่ายของบ้าน (ชุมชน) วัด และโรงเรียน “บวร” เกิดขึ้น แต่ปัญหาและอุปสรรคที่ตามมาคือ การให้ความร่วมมือของบางวัด ผู้นำชุมชนบางชุมชนโดยเฉพาะวัดที่มีผลประโยชน์มาก การไม่ลงตัวเรื่องผลประโยชน์ส่งผลให้การดำเนินงานในลักษณะการมีส่วนร่วมเป็นอุปสรรค หรือแม้กระทั่งตัวผู้นำชุมชนเองก็ยังไม่เข้มแข็งในการประสานงาน นำหมู่คณะไปสู่การพัฒนาที่สูงขึ้นไป อีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นประเด็นให้กระบวนการทำงานไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ คือ การที่มีบุคคลนอกชุมชนเข้ามามีอำนาจและบทบาทในการบริหารจัดการซึ่งขาดความรัก ความห่วงใยในพื้นที่ และความเอาใจใส่ในการอนุรักษ์มรดก ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น คณะนักวิจัยลงพื้นที่จึงได้มีการจัดประชุมทำความเข้าใจกับชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน. (บวร.) สู่กระบวนการพูดคุยแบบมีส่วนร่วมของชุมชน วัด โรงเรียน ตามทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow) “มนุษย์ที่มีความต้องการแตกต่างกันที่เป็นเหตุแรงจูงใจในการแสวงหาความต้องการเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในตนเองและเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยที่แต่ละคนจะมีความต้องการขั้นพื้นฐานที่เหมือนกัน และหวังให้ชีวิตมีความสมบูรณ์มากที่สุด เป็นแรงกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการเหล่านั้น”

นอกจากนั้นแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัดฝั่งธนบุรี ยังเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุมากมายที่บรรพบุรุษได้สร้างเอาไว้แล้วมากมาย มีคลองตามชุมชน สามารถท่องเที่ยวทางเรือก็ได้ ประวัติศาสตร์ สิ่งอันล้ำค่าเนื่องจากเป็นกรุงเก่าที่บ่งบอกให้เห็นถึงความเก่าแก่ของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนควบคู่กับการพัฒนาในลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว ถึงอย่างไรก็ตามยังต้องอนุรักษ์ความเป็นวัฒนธรรมเหล่านี้เอาไว้ไปพร้อม ๆ กับการยกระดับการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวเพียงแค่วัดแต่ละวัดเป็นการท่องเที่ยว ๙ วัด แบบครบวงจร เช่น การบริหารจัดการด้านพื้นที่ การให้บริการ การต้อนรับ การคมนาคมอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เพราะฉะนั้นจึงมีการวางแผนในการทำงานร่วมกันแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน “บวร” และนำไปสู่กระบวนการเตรียมความพร้อมในการอบรมพัฒนาความสามารถบุคลากรในพื้นที่ เช่น การอบรมมัคคุเทศก์เพื่อบริการด้านการให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การอบรมฝึกทำอาหารบริการด้านอาหาร เครื่องดื่มที่ถูกสุขอนามัย การอบรมสิ่งแวดล้อมดูแลเรื่องความสะอาด ความเป็นระเบียบและความสวยงามในพื้นที่ และการอบรมจัดทำบัญชีเพื่อให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการทำบัญชีรายรับ-จ่ายอย่างถูกต้องเพื่อความพอประมาณในการใช้จ่าย จึงกล่าวได้ว่า การบริหารจัดการพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด สอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของมาสโลว์และพลอตต์ ในลักษณะของการนำเอาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้แก่ ประชาชนในชุมชน ครูในโรงเรียน และพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด มาเป็นคณะกรรมการในการดำเนินงานร่วมกันวางแผน และรับผลประโยชน์ร่วมกัน บูรณาการกับศาสตร์พระราชา ได้แก่ หลักของ “บวร” บ้าน วัด และโรงเรียน โดยเฉพาะความสัมพันธ์อันดีงาม ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และ

การพึ่งพาอาศัยกันและของทั้ง ๓ เสาหลักมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มาสร้างความยั่งยืน และความพอมี พออยู่ พอกินให้เกิดขึ้นกับชุมชน

๒) เพื่อวิเคราะห์การบริหารการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรีกับการรองรับการท่องเที่ยวทั่วทวีปศูนย์เหรียญในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์การบริหารการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรีกับการรองรับการท่องเที่ยวทั่วทวีปศูนย์เหรียญในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร คือการรองรับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวมาเป็นจำนวนมากเนื่องจากมีความสะดวกสบายในเรื่องของการเดินทาง ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ รวมถึงการเข้าถึงข้อมูลทางออนไลน์มากขึ้นในยุคของเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพราะฉะนั้น ในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด จะต้องมีการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ตลอดถึงการขยายการท่องเที่ยวทางน้ำโดยเฉพาะตามคลอง เพื่อให้มีการท่องเที่ยววัด คลอง และชุมชนจัดทำเป็นแผนที่เส้นทางของการท่องเที่ยว และบอกระยะทางจากวัดสู่วัดเพื่อให้เกิดความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการที่จะตัดสินใจในท่องเที่ยวทั้ง ๙ วัด ในขณะเดียวกันวัดทั้ง ๙ วัด ซึ่งในปัจจุบันยังเป็นวัดปิดอยู่นั้นก็ต้องเปิดให้บริการนักท่องเที่ยวได้เข้าชมไปพร้อม ๆ กันเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว และมีการขยายพื้นที่จากการเดินทางด้วยรถ ไปสู่การเดินทางทางเรือเพื่ออำนวยความสะดวกอย่างทั่วถึงซึ่งสามารถชมวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมตามริมคลองได้ด้วย

นอกจากนั้นพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัดยังจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องของบุคลากรที่จะมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน โดยการนำเอาบุคลากรเข้าสู่กระบวนการของการฝึกอบรม เช่น การฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย การฝึกอบรมฝึกทำอาหาร การฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม การฝึกอบรมบัญชีครัวเรือน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่

๑. ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูลทางด้านเอกสาร ข้อมูลประวัติศาสตร์ และงานที่เป็นวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสู่การอบรมมัคคุเทศก์น้อย

๒. ฝ่ายสิ่งแวดล้อม มีกรอบการทำงานคือ การดูแลความสวยงาม การปรับภูมิทัศน์ ความเป็นระเบียบด้านการคมนาคมในพื้นที่ ความสะอาด เป็นต้น

๓. ฝ่ายอาชีพ มีบทบาทความรับผิดชอบ ได้แก่ การควบคุมดูแลผู้ประกอบการด้านอาชีพอาหารที่มีความสะอาดถูกสุขอนามัย และผู้ประกอบการต้องผ่านการอบรม และมีใบประกาศนียบัตรประกอบอาชีพ

๔. ฝ่ายบัญชี รับผิดชอบในการตรวจเช็ครายรับ – รายจ่ายที่เข้ามาให้มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ยุติธรรม และตรวจสอบได้

การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องมองให้เห็นผลประโยชน์ที่จะเกิดกับตนเองและสังคม ตามทฤษฎีความต้องการของ มาสโลว์ ซึ่งมีผลจากขั้นต่ำสุด ไปถึงสูงสุดที่จะนำผลประโยชน์มาสู่สังคม และต้องปราศจากการก้าวก่ายหน้าที่ การเห็นแก่ตัว ลดอัตราตัวตน สร้างคุณงามความดีด้วยคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมตามทฤษฎีของพลาโต ที่ได้แบ่งหน้าที่การงานเอาไว้อย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดการทะเลาะวิวาท และขัดขวางความเจริญก้าวหน้าให้เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่การท่องเที่ยว

ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแผ่พระศาสนา และยังเป็น การดึงคนเข้าวัด นอกจากนั้นการจัดให้มีการท่องเที่ยว ๙ วัดยังเป็นการกระจายนักท่องเที่ยว กระจายรายได้จากการกระจุกอยู่จุดใดจุดหนึ่งให้กระจายไปอย่างทั่วถึง ในขณะที่เดียวกันคนในชุมชนที่ เป็นเจ้าของพื้นที่จะต้องเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญ รวมทั้งธำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นพื้นถิ่นดั้งเดิม ร่วมกับการบริหารจัดการ การวางแผน และการอนุรักษ์ด้วย ซึ่งจะผลักดันให้ เกิดความสนใจของคนสมัยใหม่ที่จะเข้ามาเยี่ยมชม และท่องเที่ยวมากขึ้น ในการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัย สำคัญที่สร้างให้เกิดสายสัมพันธ์ และจะส่งผลให้เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ มีหน้าที่รับผิดชอบ รวมทั้งขับเคลื่อนการทำงานแบบองค์รวม เพื่อการท่องเที่ยวมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง และไม่ส่งผลกระทบต่อใน ทุก ๆ ด้าน ทั้งผู้ที่อยู่ในพื้นที่ และผู้เข้ามาเยี่ยมชมได้รับผลเท่าเทียมกัน

ในการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการท่องเที่ยวเพื่อประกอบพิธีกรรม การเข้าร่วมพิธีกรรมทาง ศาสนาของแต่ละศาสนา รวมถึงการเยี่ยมชมโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นเอกลักษณ์ของศาสนานั้น ๆ ที่ได้รับการอนุรักษ์ และดูแลรักษาเอาไว้โดยผู้นำทางศาสนา หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ ส่วนการ ท่องเที่ยวชุมชนเป็นการเที่ยวเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ความเป็นเอกลักษณ์ สภาพแวดล้อม และทุนทางมรดกที่อยู่ในพื้นดินนั้น ๆ จนเกิดมูลค่า ทรงคุณค่า และมีความสำคัญต่อ คนในชุมชนที่จะต้องหันมาร่วมมือกันอนุรักษ์ และปกป้อง รวมถึงการวางแผน การร่วมรับ ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ตลอดจนนักเรียนนักศึกษาที่จะเข้ามาในพื้นที่อย่าง กว้างขวางชุมชน วัด และโรงเรียน ที่เป็นเจ้าของพื้นที่จะต้องออกมามีส่วนร่วมในการดำเนินการ บริหารจัดการเพื่อเป็นการอนุรักษ์ และหวงแหนมรดก ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ของตนเอง นำเอา ประวัติศาสตร์ความเป็นมา สิ่งอันล้ำค่าที่มีในท้องถิ่นออกมาเล่าให้นักท่องเที่ยวได้ฟัง และเข้าใจอย่าง ถูกต้อง และเพื่อรักษาไว้ซึ่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนพื้นที่นั้นเอาไว้เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ประเพณีประจำปี การทำอาหาร การใช้ชีวิตร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันซึ่งกันและกัน ในประเด็นดังกล่าว ผู้นำชุมชนจะต้องมีการให้ความรู้กับประชาชนในชุมชนมี ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมีความสามัคคีกันในชุมชน

๓) เพื่อวิเคราะห์ความสามารถของบุคลากรในพื้นที่กับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่ง ท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ความสามารถของบุคลากรในพื้นที่กับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่ง ท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ความสามารถของบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว

ในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ด้านบุคลากรยังขาดบุคลากรในระดับโรงเรียน ชุมชน รวมถึง พระภิกษุสามเณรที่จะมารองรับมีคฤเทศก์น้อยที่มีทักษะทางด้านภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ และ ภาษาจีน เป็นต้น เพราะฉะนั้น ปัจจัยการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่สำคัญ การมีส่วนร่วมในทุก ขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมกันค้นหาปัญหา จนถึงการรับผลประโยชน์ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ นั้นสามารถที่จะ เกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์ เพราะฉะนั้นการมีส่วนร่วมจึงต้องมีการวางแผน การวางขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวในระหว่างดำเนินการดำเนินงาน การให้บริการของบุคลากรในพื้นที่แหล่ง ท่องเที่ยวทั้ง ๙ วัดยังมีประสิทธิภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมอยู่ในระดับหนึ่ง จึงได้มีการดำเนินการ ในการจัดฝึกอบรมบุคลากรในพื้นที่เพื่อพัฒนาให้มีความสามารถ และสมรรถนะมากขึ้นตามลำดับ ได้แก่

๑. การอบรมมัคคุเทศก์น้อยเกิดขึ้นโดยการคัดสรรบุคคลที่อยู่ในชุมชน และส่วนหนึ่งเป็นบุคคลจากชุมชนภายนอกเข้าสู่กระบวนการของการอบรม โดยมีปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญเข้ามาเป็นผู้ให้การอบรม มีผู้เข้าอบรมประกอบด้วยประชาชนในชุมชน พระภิกษุสามเณร และนักเรียนในโรงเรียน จำนวน ๕ รุ่น มีผู้ผ่านการอบรม และได้รับใบประกาศนียบัตรพร้อมกับบัตรมัคคุเทศก์จำนวน ๖๓ รูป/คน สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้

๒. การอบรมการประกอบอาชีพ เป็นการอบรมฝึกทำอาหารเพื่อนำไปประกอบอาชีพให้ชุมชนในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่ถูกละเลยโดยมีผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการเข้ามาให้การอบรม และมีคนในชุมชน และนอกชุมชนเข้ามาอบรม จำนวน ๕ รุ่น และมีผู้ผ่านการอบรมจำนวน ๑๐๑ คน

๓. การอบรมสิ่งแวดล้อม เป็นการอบรมโดยกลุ่มจิตอาสาและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามาให้การอบรม โดยมีประชาชนในชุมชนเข้าร่วมอบรม จำนวนผู้เข้าอบรมเป็นคณะกรรมการฝ่ายสิ่งแวดล้อม และจิตอาสาในชุมชน ๙ วัด จำนวน ๖๐ คน ผ่านการอบรม จำนวน ๔๕ คน

๔. การอบรมการทำบัญชี โดยที่ผู้เข้ารับการอบรมเป็นคณะกรรมการฝ่ายบัญชีของ ๙ วัด ชุมชนละ ๕ คน รวมจำนวน ๔๕ คน ผ่านการอบรมทั้งหมด ๓๐ คน โดยมีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาให้การอบรม

หลังจากการอบรม และนำไปสู่ภาคปฏิบัติโดยเฉพาะมัคคุเทศก์ลงพื้นที่ให้บริการนักท่องเที่ยว ส่งผลให้เด็กที่เป็นมัคคุเทศก์มีรายได้เกิดขึ้นเป็นแรงจูงใจให้กับเด็กในชุมชนตื่นตัวมาประกอบอาชีพ แต่ขาดความต่อเนื่อง สาเหตุเกิดจากการบริหารจัดการของผู้นำขาดความเอาใจปฎิบัติการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่สำคัญในการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมกันค้นหาปัญหา จนถึงการรับผลประโยชน์ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ นั้นสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์ เพราะฉะนั้นการมีส่วนร่วมจึงต้องมีการวางแผน การวางขั้นตอนที่ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวในระหว่างการดำเนินงาน มีความเข้มแข็ง มีความเสียสละ และการประสานงานร่วมกันทำให้เกิดเครือข่ายการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม จึงส่งผลให้การทำงานประสบความสำเร็จได้

ด้านบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

ในพื้นที่การท่องเที่ยวนั้น นอกจากจะมีสถานที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชมแล้ว ด้านการบริการถือเป็นสิ่งหนึ่งสำคัญเป็นอย่างมากที่จะสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวอยากเข้ามาเที่ยวชมและเกิดการท่องเที่ยวซ้ำ ในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัดมีการบริการนักท่องเที่ยวโดยมีมัคคุเทศก์ที่ผ่านการอบรมมาคอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในด้านของประวัติศาสตร์ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับโบราณวัตถุ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ และควบคุมโดย “ชุมชนมัคคุเทศก์ ๙ วัด กรุงเทพมหานคร” มีการจัดความเป็นระเบียบ ความสะอาด และจัดภูมิทัศน์ในพื้นที่ให้เหมาะสม ซึ่งควบคุมโดย “ชมรมสิ่งแวดล้อมพัฒนา ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” ด้านอาหารและเครื่องดื่มมีการจัดให้ถูกต้องตามสุขอนามัย เนื่องจากผู้ที่มาประกอบอาชีพในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด จะต้องผ่านการอบรมก่อนเพื่อให้ได้อาหารที่สะอาดและเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้มาใช้บริการ นอกจากนั้น พื้นที่ยังมีการบริการความสะดวกในเรื่องของการใช้เงินโดยมีการติดตั้งตู้ ATM เพื่อให้ความสะดวกแก่ลูกค้า และการรักษาความปลอดภัย ในขณะเดียวกันแต่ละชุมชนก็จะมีสินค้าของที่ระลึกคอยให้บริการ และ

วัฒนธรรมประเพณีประจำปีของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกัน เช่น วัฒนธรรมการแห่พระพุทธรูปในเทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น

๒) เพื่อวิเคราะห์การบริหารการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรีกับการรองรับการท่องเที่ยวทิวทัศน์เหรียญในแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๔) เพื่อพัฒนาการบริหารการจัดการความสามารถของบุคลากรในพื้นที่สู่การเป็นมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ด้านการพัฒนาการบริหารการจัดการความสามารถของบุคลากรในพื้นที่สู่การเป็นมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยว

ในด้านมัคคุเทศก์ที่มารับบริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่ ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ยังไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ มีเพียงบางวัดที่มีการหน่วยงานจากภายนอกเข้ามาจัดฝึกอบรม โดยนำเอาเด็กจากภายในและภายนอกชุมชนเข้ามาอบรม และลงภาคปฏิบัติในการให้บริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่วัดนั้น ๆ ไม่ได้ให้บริการอย่างเป็นระบบทั้ง ๙ วัด แต่มาให้บริการนักท่องเที่ยวในช่วงมีเทศกาลเท่านั้น ไม่ได้มาให้บริการเป็นประจำ ดังนั้น การจัดการมัคคุเทศก์ในพื้นที่ ๙ วัด จึงไม่มีระบบ และกระบวนการทำงานอย่างชัดเจน จากปัจจัยเหล่านี้ ชุมชน วัด และโรงเรียน “บวร” จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายวิชาการขึ้นพื้นที่รวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากปราชญ์ชุมชน และผู้ที่มีความรู้มาจัดทำเป็นคู่มือในการอบรมมัคคุเทศก์โดยการสรรหาเด็ก หรือผู้สูงอายุโดยไม่จำกัดอายุจากภายในชุมชนเพื่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนมรดกในชุมชนเข้ามาอบรมให้ถูกต้องตามขั้นตอนของการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่ภาคปฏิบัติในการทำงานให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ

การดำเนินการมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด ซึ่งบางวัดมีการดำเนินการด้านมัคคุเทศก์อยู่แล้ว แต่เป็นการดำเนินการโดยหน่วยงานภายนอก ไม่ใช่วัด ชุมชน หรือโรงเรียนภายในเป็นผู้ดำเนินการ จึงส่งผลให้ขาดความต่อเนื่อง และเป็นระบบ เช่น วัดประยูรวงศาวาสมีการบริหารจัดการด้านมัคคุเทศก์ แต่การอบรมยังไม่มีหลักสูตรที่ชัดเจน วัดอรุณราชวราราม มีสถาบันการศึกษา และมีองค์กร เช่น โรงเรียนคณะ ๖ วัดอรุณราชวราราม โรงเรียนประถมทวีธาภิเศก โรงเรียนทวีธาภิเศก วิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชย์การราชดำเนิน เป็นต้น เพราะฉะนั้น ทางหน่วยงานที่เป็นเจ้าของพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ได้แก่ ประชาชนในชุมชน ๙ วัด พระสงฆ์ ๙ วัด และโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ ๙ วัด จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายวิชาการโดยมีหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ โดยเริ่มจากการค้นหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ของตนเอง ทั้งที่เป็นประวัติศาสตร์ วัด ชุมชน และโรงเรียนมาจัดทำเป็นคู่มืออบรมมัคคุเทศก์ และเด็ก ผู้สูงอายุ ที่อยากจะมาทำหน้าที่บริการมาเข้าสู่กระบวนการอบรมจำนวน ๑๐ วัน โดยแบ่งเป็นภาคทฤษฎี ๕ วัน และภาคปฏิบัติ ๕ วัน มีด้วย ๕ รุ่น มีผู้ผ่านการอบรม ๖๓ รูป/คน หลังจากนั้น จัดระบบการบริการโดยให้จัดตั้งให้เป็นชมรมชื่อว่า “ชมรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” โดยการทำงานขึ้นกับ “เครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” จัดตารางให้มีมัคคุเทศก์ปฏิบัติหน้าที่ให้บริการนักท่องเที่ยวแต่ละวัดทั้ง ๙ วัด ประจำทุกวัน

๕) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารการจัดการและโครงการมัคคุเทศก์น้อยสู่แหล่งท่องเที่ยวเครือข่ายในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวผังธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

การนำเสนอรูปแบบการบริหารการจัดการและโครงการมัคคุเทศก์น้อยสู่แหล่งท่องเที่ยวเครือข่ายในการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวผังธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ด้านที่ ๑ การนำเสนอรูปแบบมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

รูปแบบการบริหารจัดการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ได้มีการดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน ของชุมชน วัด และโรงเรียนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อวางแผนกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานด้านการจัดการอบรม และการระดมทรัพยากรที่จะต้องใช้ในการจัดการอบรม ซึ่งในขั้นตอนนี้เกิดขึ้นจากกระบวนการความร่วมมือของชุมชน วัด และโรงเรียน หน่วยงานในพื้นที่ หรือที่เรียกว่า “บวร” โดยมีรูปแบบดังนี้

๑. จัดตั้งคณะกรรมการเข้ามารับผิดชอบโดยเรียกว่า “ฝ่ายวิชาการ” มีหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวัด ชุมชน และโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่นำมาจัดทำเป็นหลักสูตรเพื่อทำการอบรมมัคคุเทศก์ให้เกิดความรู้ ทำความเข้าใจในพื้นที่ดังกล่าวอย่างชัดเจน

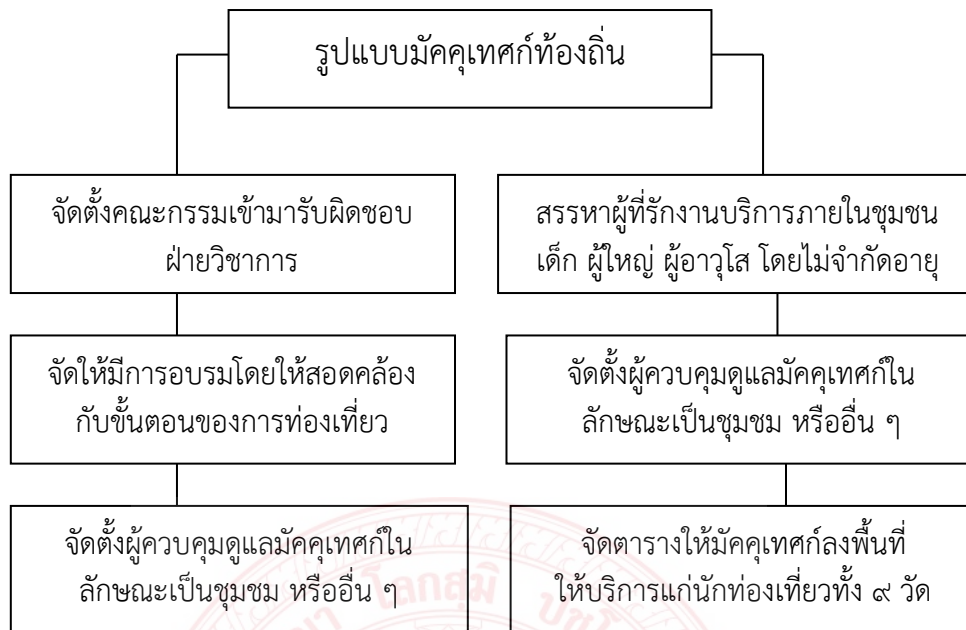
๒. สรรหาผู้ที่รักงานบริการที่อยู่ในชุมชนทั้งที่เป็นเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส โดยไม่จำกัดอายุ เข้าสู่กระบวนการของการอบรมมัคคุเทศก์น้อย

๓. จัดให้มีการอบรมโดยให้สอดคล้องกับขั้นตอนของการท่องเที่ยวทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเข้มงวด

๔. จัดตั้งผู้ควบคุมดูแลมัคคุเทศก์ในลักษณะเป็นชมรม เพื่อให้มีการควบคุมและดูแลการทำงานของมัคคุเทศก์น้อยอย่างใกล้ชิดเมื่อเกิดมีปัญหาหรือการบริการที่ไม่ถูกต้องเป็นต้น

๕. จัดตารางให้มัคคุเทศก์น้อยลงพื้นที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวประจำแต่ละวัดทั้ง ๙ วัดในแต่ละวันและติดตามการทำงานอย่างใกล้ชิดเพื่อให้มีการปรับปรุงรูปแบบของการให้บริการอย่างเหมาะสมแก่กับผู้มาใช้บริการ

ซึ่งสามารถจัดทำเป็นแผนภูมิเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นดังนี้

ด้านการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ได้มีการนำเอาทฤษฎีเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาราช “บวร” เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนความมีเสถียรภาพ ความสมดุลและความเจริญทางด้านทรัพยากรมนุษย์ภายใต้ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสรุปได้อีกว่า ความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศ การมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน จึงมีบทบาทสำคัญอย่างแยกกันไม่ได้ ต่างฝ่ายต่างมีบทบาทในการพัฒนา และส่งเสริมให้ความรู้ คู่คุณธรรมที่แตกต่างกันไป บ้าน หรือ ครอบครัว จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการให้กำเนิดบุตร วัดเป็นสถานที่ที่ให้การอบรมบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ส่วนโรงเรียน ให้การศึกษาแก่ศิษย์ สอนศิลปวิทยายุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้นำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและเป็นที่พักของครอบครัว สังคมได้

สถาบันในประเทศไทย นอกจากสถาบันชาติ ศาสน์ และพระมหากษัตริย์ ที่เป็นสถาบันหลักของประเทศแล้ว ในการพัฒนาประเทศชาติ การสร้างความสมัครสมานสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันให้มีความเจริญก้าวหน้าองงามด้วยคุณงามความดีที่มีความเกื้อหนุนค้ำจุน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันมาโดยตลอด ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน หรือ “บวร” ที่มีความสัมพันธ์กันมาโดยตลอดอย่างไม่ขาดสาย เยื่อใยแห่งความสัมพันธ์นั้นช่วยให้เกิดความยึดมั่น ความมั่นคง ความแข็งแรงในการร่วมมือร่วมใจกันของผู้คนในชุมชนบ่งบอกถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือกันมาโดยตลอดหน่วยงานที่เป็นเจ้าของพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน หรือที่เรียกว่า “บวร” โดยการจัดตั้งคณะกรรมการด้วยกัน ๔ ฝ่าย ได้แก่

๑. ฝ่ายวิชาการ ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และครูในโรงเรียน มาเป็นคณะกรรมการ มีหน้าที่ในการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาจัดทำเป็นคู่มือในการอบรมมัคคุเทศก์และบุคลากรในส่วนอื่น ๆ ในพื้นที่

๒. ฝ่ายสิ่งแวดลอม ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน ครูในโรงเรียน และพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด มาเป็นคณะกรรมการ โดยมีหน้าที่ในการดูแลความสะอาด ความเป็นระเบียบ ความสวยงาม รวมถึงการปรับภูมิทัศน์ในพื้นที่ และจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ดังกล่าว

๓. ฝ่ายอาชีพ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน และครูในโรงเรียนมาเป็นคณะกรรมการ โดยมีหน้าที่ในการรวบรวมเมนูอาหารที่มีชื่อเสียงในชุมชนมาจัดทำบริการนักท่องเที่ยวให้ถูกต้องหลักสุขอนามัย รวมถึงเครื่องดื่ม และสินค้าที่เป็นของที่ระลึก และจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ดังกล่าว

๔. ฝ่ายบัญชี ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน และครูในโรงเรียนมาเป็นคณะกรรมการ มีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย รายได้ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวทั้งหมด รวมถึงการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้เข้าใจระบบการจัดทำบัญชีอย่างถูกต้อง

คณะกรรมการทั้ง ๔ ฝ่ายนี้จะต้องมีทุกวัดทั้ง ๙ วัด โดยเรียกว่า “สมัชชา” เช่น สมัชชาวัดระฆังฯ สมัชชาวัดอรุณฯ เป็นต้น แต่ละวัดจะประกอบด้วยคณะกรรมการทั้ง ๔ ฝ่ายนี้โดยที่แต่ละฝ่ายก็จะมีประธานฝ่ายของตนเองเพื่อให้ง่ายต่อการประสานงาน โดยจัดทำเป็นแผนภูมิดังนี้

ด้านการบริหารเครือข่ายร่วมกัน

ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ๙ วัดนั้น เมื่อมีเครือข่ายเกิดขึ้นแล้วจะต้องมีการทำงานร่วมกันของหน่วยงานดังกล่าวโดยจัดให้มีหน่วยงานเข้ามาควบคุม กำกับและดูแลหน่วยงานดังกล่าว ได้แก่ “เครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” โดยทำหน้าที่ควบคุมและดูแลการทำงานของสมัชชาทั้ง ๙ วัด และรวมถึงชมรมที่เกิดขึ้นจากการอบรม เช่น ชมรมมัคคุเทศก์ เป็นต้น ซึ่งจะได้จัดทำเป็นแผนภูมิดังนี้

ปัญหาอุปสรรค

๑. ผู้นำในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ยังขาดความเข้าใจระบบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเท่าที่ควร ต้องมีการจัดอบรมให้ผู้นำอย่างต่อเนื่อง

๒. ประชาชนยังไม่กระตือรือร้นในการให้ความสำคัญของประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และมรดกในชุมชนของตนเองไม่เข้าใจวิธีการนำเสนอข้อมูลให้นักท่องเที่ยวได้รู้ได้เข้าใจในการสร้างแรงจูงใจ ดึงดูดเอาคนเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง

๓. ผู้นำขาดความหนักแน่นในการทำงานที่เหมาะสมขาดหลักธรรม และยังไม่เข้าใจหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ของพระพุทธเจ้าตามหลักของศาสนาพุทธ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๑. ด้านการมีส่วนร่วม การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนนั้น

๑.๑ การมีส่วนร่วมของวัด ในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัดฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร วัดถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก เพราะฉะนั้นวัดจึงต้องมีความสำคัญในการมีส่วนร่วมเป็นอย่างมากถือเป็นการท่องเที่ยวทางศาสนา ในจุดนี้ ทางวัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสได้มาเป็นประธานที่ปรึกษาฝ่ายสงฆ์ และคณะกรรมการฝ่ายวิชาการให้การสนับสนุนด้านพื้นที่การท่องเที่ยวและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ที่จะเอื้อต่อการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว แต่อุปสรรคก็คือ บางวัดที่มีผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวอยู่แล้ว กลับให้ความร่วมมือน้อยมาก อาจจะเป็นเพราะผลประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวก็เป็นได้ หรือเพราะความขัดแย้งกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ก็เป็นได้ เนื่องจากส่วนหนึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชน เข้ามาหาผลประโยชน์และมีอำนาจ และอีกส่วนหนึ่งคือ ผู้นำฝ่ายสงฆ์เองไม่มีความเข้มแข็งพอ จึงไม่ให้ความสำคัญในการที่จะพัฒนาตามหลักของ “ศาสตร์พระราชา” (บวร.) ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของบางวัดบางชุมชนอ่อนแอลงจนไม่สามารถจะพัฒนาได้ทั้งสามส่วนคือ ชุมชน วัด โรงเรียน

๑.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนมีการจัดเรียงตามลำดับขั้นความต้องการของชุมชนอย่างชัดเจน เป็นปกติของความต้องการของมนุษย์ที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อได้สิ่งที่ต้องการแล้ว ยังต้องการเพิ่มขึ้นไปอีก เพื่อตอบสนองแก่ตนเองจึงจะพอใจได้ ดังนั้นการทำงานกับคนในสังคมที่มีความต้องการที่แตกต่างกัน ก็ส่งผลให้เกิดการตอบสนองในลักษณะที่แตกต่างกันไป เพราะบางอย่างอาจจะไม่ตอบสนองตามความต้องการของเขา แต่บางอย่างตอบสนอง จึงเห็นได้ว่า คนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใดก็ตามจะมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมด้วยกิริยาท่าทาง สีหน้า การพูดจา ที่แตกต่างกัน ซึ่งให้เห็นถึงความต้องการจากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นมากหรือน้อยเพียงใดบ้านหรือเรียกว่า ชุมชน ในพื้นที่ดังกล่าว ทางชุมชนก็เข้ามาบพบาทในการเป็นคณะกรรมการและช่วยกันทำงาน และเลือกตั้งกันเข้ามาเป็นประธานฝ่ายฆราวาส โดยจัดตั้งเป็นเครือข่ายชื่อ “เครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” มีประธานคือ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง และมีคณะกรรมการอีก ๔ ฝ่าย ประกอบด้วย ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายสิ่งแวดล้อม ฝ่ายอาชีพ และฝ่ายบัญชี ทำงานอยู่ภายใต้เครือข่ายสมัชชาฯ ปัญหาคือ ผู้นำชุมชนไม่มีความหนักแน่น ขาดภาวะความเป็นผู้นำ ส่งผลให้การทำงานไม่มีความต่อเนื่อง

๑.๓ การมีส่วนร่วมของโรงเรียน ในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ครูที่อยู่ในโรงเรียนก็เข้ามาเป็นคณะกรรมการฝ่ายวิชาการคอยตรวจสอบข้อมูลโดยเฉพาะประวัติศาสตร์ และสนับสนุนนักเรียนเข้ามารับการฝึกอบรมมัคคุเทศก์เป็นบุคลากรด้านการให้บริการในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด สิ่งที่เป็นอุปสรรคคือ นักเรียนในโรงเรียนมีน้อยมาก ในการจัดฝึกอบรม และสร้างบุคลากรในพื้นที่วัดนั้น ๆ ไม่เพียงพอ

กล่าวโดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วมของภาคพื้นที้นั้นมีความสำคัญมากโดยเฉพาะภาคส่วนที่เป็นเจ้าของบ้าน ได้แก่ “บ้าน วัด และโรงเรียน” หรือที่เรียกว่า “บวร” เป็นกลุ่มที่จะต้องเข้ามามีบทบาทในการทำงานอย่างจริงจัง มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบการท่องเที่ยว และอนุรักษ์มรดก สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของของพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ให้คงอยู่ ซึ่งองค์ประกอบการบริหารจัดการความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน กันยารัตน์ แยมศรีแก้ว ได้สรุปเอาไว้ ประกอบด้วย ๖ ข้อคือ

- ๑) หลักการสร้างความร่วมมือ
- ๒) การมีส่วนร่วม

- ๓) การจัดการสัมพันธภาพ
- ๔) การเสริมสร้างประโยชน์
- ๕) การเสริมสร้างคุณธรรมในองค์กร และ
- ๖) การสร้างบรรยากาศองค์กร^๑

โดยการร่วมกันวางแผน ประสานงาน รายงานผล ติดตามผล และรับผลประโยชน์ร่วมกัน ด้วยวิธีการนำเอาตัวแทนของแต่ละฝ่าย คือ ตัวแทนของบ้าน (ประชาชน) ตัวแทนของทางวัด (พระภิกษุสามเณร) และตัวแทนของทางโรงเรียน (ข้าราชการครู) ที่อยู่ในชุมชนเข้ามาเป็นกรรมการ แบ่งหน้าที่กันไปรับผิดชอบ และขับเคลื่อนการทำงานไปด้วยกัน โดยมีผู้นำและทีมงานคอยติดตามผล การทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การทำงานมีความกระตือรือร้นร่วมแรงร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กระบวนความคิดแบบยั่งยืนในด้านการมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว มากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ ด้านรายได้ มุ่งที่จะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^๒ เพราะฉะนั้น จึงเป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่า การที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรมนั้น ทุกฝ่ายต้องมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดของตนเอง มองให้เห็นถึงผลประโยชน์ และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งตนเอง และส่วนรวมในปัจจุบันและอนาคต ความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรมประเพณี การสืบทอดและรักษาไว้ซึ่งมรดกและสิ่งดีงามของชุมชน

๒. ด้านการบริหารจัดการพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด

ในการบริหารจัดการพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัดฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานครเป็นอุปสรรคคือการที่ขาดความสมัคสมานสามัคคีกันในกลุ่ม ผู้นำไม่มีหลักธรรมประจำตัวของผู้นำ คือขาด “หลักธรรมพรหมวิหาร ๔” จึงขาดความหนักแน่นในการทำงาน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนไม่เอื้อเพื่อต่อคนอื่น ๆ เช่น พื้นที่ที่มีผลประโยชน์มากให้ความร่วมมือน้อย ตรงข้ามกับวัดที่มีพื้นที่ที่มีผลประโยชน์น้อยกับให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี คนที่มีจิตอาสากลับไม่มีอำนาจ ผู้ที่มีอำนาจกลับใจแคบ เป็นต้น นี่แสดงให้เห็นถึงความเห็นแก่ส่วนตนที่จะส่งผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง การมีเสถียรภาพด้านการท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธาตรี มหันตรัตน์ และ จันทร์แรม เรือนแป้น ที่ได้ค้นพบปัญหาในการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาโดย ๒ ใน ๗ ข้อได้กล่าวไว้ว่า ๑) ขาดองค์กรหลักเพื่อเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการ ๒) ขาดบุคลากรในการบริหารจัดการ^๓ ส่วนผลการวิจัยของ ธันวา เบญจวรรณ และชุตติพงษ์ สมทรัพย์ ได้ทำการสรุปเอาไว้ว่า การจัดการด้านการท่องเที่ยว ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมไว้เป็นการเฉพาะ กฎหมาย

^๑ กัญยรัตน์ แยมศรีแก้ว, การบริหารจัดการความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน, **ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘), หน้า ๒๕๓.

^๒ พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์, การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา, **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม : ๒๕๕๗), หน้า ๖๕๐.

^๓ ธาตรี มหันตรัตน์ และจันทร์แรม เรือนแป้น, รูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และเมืองบริวารอย่างยั่งยืน, **วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพ** ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๒, หน้า ๓๑.

เพียงเปิดช่องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในแง่ของ บทบาทในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เท่านั้น นำมาซึ่งปัญหาการขาดความตระหนักรู้ในคุณค่า ของธรรมชาติและระบบนิเวศน์ การขาดความรู้และความเข้าใจในรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว ที่เหมาะสมต่อการให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืน^๔ เพราะฉะนั้น การให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ชุมชนให้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด รักถิ่นที่อยู่อาศัยของตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำมาซึ่งความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ รู้รักสามัคคีกัน ให้เกิดการพัฒนาระบบการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ๙ วัดอย่างเป็นรูปธรรมในการสร้างเครือข่ายการทำงานอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัชฎาภรณ์ ทองแป้น ได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบเอาไว้ประกอบด้วย

๑) ชุมชนมีอัตลักษณ์

๒) มีกฎระเบียบ

๓) การมีส่วนร่วมของชุมชน

๔) ชุมชนมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

๕) มีการกระจายผลประโยชน์

๖) การเข้าถึงชุมชนอย่างสะดวกสบาย

๗) ชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์

๘) ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง

๙) มีภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม^๕ นอกจากนี้ Thussaneeya Boripis ยังได้สรุปผลการวิจัยในส่วนการส่วนการดำเนินงานอื่นด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การทำการตลาด การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์^๖

ด้านบุคลากรพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด

บุคลากรในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ผังธนบุรี กรุงเทพมหานครยังไม่มีความรู้ และคุณสมบัติ ในการเป็นบุคลากรด้านการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพราะงานให้บริการจะต้องมีจิตวิญญาณ และรักในอาชีพในการให้บริการอย่างแท้จริงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ การพัฒนาระดับสมรรถนะหลักของบุคลากรการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงแถลงข่าววัฒนธรรมและท่องเที่ยว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า สมรรถนะหลักด้านจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา

^๔ อันวา เบญจวรรณ และชุตติพงศ์ สมทรัพย์, ข้อจำกัดในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์โดยชุมชนมีส่วนร่วม พิจารณาจากบริบทของกฎหมาย, **พินเนศวร์สาร** ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑, หน้า ๑๗๓.

^๕ รัชฎาภรณ์ ทองแป้น, รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ จังหวัดลำปาง, มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ เล่มที่ ๗ : ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒), หน้า ๔๖.

^๖ ทศนียา บริพิศ, การบริหารจัดการท่องเที่ยวท้องถิ่น : Retro - Retro Market ตลาดน้ำเมืองลิกอร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช, **วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย**, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๗๑.

คือ สมรรถนะหลักด้านการบริการที่ดี ...^๗ ในลักษณะเดียวกันนี้ยังมีงานวิจัยของ รุจิรา พลแพงขวา, สจ๊วต กุลธวัชวงศ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย พรไพโรเพชร ได้สรุปเอาไว้ว่า แนวทางในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในจังหวัดอุดรธานี พบว่า ๓ อันดับแรก คือ ควรรยกระดับทักษะการให้บริการ (Service Mind) ให้ได้มาตรฐานสากลและเป็นที่ประทับใจมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ มีการพัฒนาศักยภาพด้านภาษาต่างประเทศให้ดียิ่งขึ้นและหลากหลาย และสนับสนุนให้บุคลากรได้ศึกษาดูงานทั้งใน และต่างประเทศ^๘ นอกจากนี้ ชรินทร์ ศรีวิสุทธิ และพัทริยา หลักเพชร ได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนคุณสมบัติบุคลากรวิชาชีพด้านการท่องเที่ยว ๓ ประการ ได้แก่ ๑) การเป็นแกนกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ การพัฒนาบุคลากรวิชาชีพท่องเที่ยวอาเซียน ๒) การพัฒนาระบบและกลไกสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะ บุคลากรวิชาชีพท่องเที่ยว ระดับอาเซียน และ ๓) การพัฒนาหน่วยงานคลังสมองด้านการพัฒนาบุคลากรท่องเที่ยว^๙ ในขณะเดียวกัน วิชชุดา มาชู และปติดา โมราศิลป์ ได้ทำการวิจัยโดยพบว่า แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ ในระยะสั้นควรมุ่งเน้นการฝึกอบรมต่าง ๆ ระยะกลางพัฒนาเครือข่ายองค์กรเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ และระยะยาวควรสร้างศูนย์ฝึกอบรมและที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน^{๑๐}

เพราะฉะนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า บุคลากรในพื้นที่การท่องเที่ยวควรได้รับการอบรม และพัฒนาโดยการจัดตั้งเป็นศูนย์อบรมในพื้นที่การท่องเที่ยวดังกล่าว และนำเอาบุคลากรในทุกภาคส่วน เช่น รปภ. พ่อค้า แม่ค้า คนสวน และโดยเฉพาะมัคคุเทศก์ต้องให้การอบรมอย่างเข้มงวด เนื่องจากเป็นผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของโบราณวัตถุ และแม้แต่ตัวมัคคุเทศก์เองก็ต้องมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีด้วย

ด้านมัคคุเทศก์

ในส่วนของมัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ยังไม่มีมัคคุเทศก์มาให้บริการเป็นประจำ มีปรากฏเฉพาะช่วงเทศกาลสำคัญประจำปีเท่านั้น เช่น สงกรานต์ ปีใหม่ เป็นต้น เมื่อหมดช่วงเทศกาลแล้วก็มีแค่บุคลากรในส่วนอื่น ๆ เช่น รปภ. เจ้าหน้าที่ประจำพระอุโบสถ เจ้าหน้าที่ประจำวิหาร เป็นต้น แต่ไม่ใช้มัคคุเทศก์ เพราะบุคลากรเหล่านี้ไม่มีความรู้ด้าน

^๗ สัจเวียง นิมนวล, การพัฒนาสมรรถนะหลักที่มีผลต่อความก้าวหน้าด้านอาชีพของบุคลากรการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวกระทรวงแถลงข่าววัฒนธรรมและท่องเที่ยว สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, **วารสารสหวิทยาการวิจัย : ฉบับบัณฑิตศึกษา**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน, ๒๕๖๑, หน้า ๑๓๘.

^๘ รุจิรา พลแพงขวา, สจ๊วต กุลธวัชวงศ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย พรไพโรเพชร, การพัฒนาบุคลากรด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในจังหวัดอุดรธานีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน, **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย**, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑, หน้า ๑๑.

^๙ ชรินทร์ ศรีวิสุทธิ และพัทริยา หลักเพชร, แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายตามข้อตกลงร่วมว่าด้วยการยอมรับคุณสมบัติบุคลากรวิชาชีพ การท่องเที่ยวไปสู่การปฏิบัติ : กรณีศึกษาเชิงเปรียบเทียบประเทศสมาชิกอาเซียน, **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี** ปีที่ ๑๒ ฉบับพิเศษ เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๑, หน้า ๙๙.

^{๑๐} วิชชุดา มาชู และปติดา โมราศิลป์, การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี, **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวนานาชาติ**, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒, ๑๕๖๐, หน้า ๘๑ – ๘๒.

ประวัติศาสตร์อย่างถูกต้อง และไม่สามารถสื่อสารเป็นภาษาต่างประเทศกับนักท่องเที่ยวได้ และหากมีมาก็จะเป็นมัคคุเทศก์จากการท่องเที่ยว หรือกรุ๊ปทัวร์ แต่มัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่นจริงแล้วไม่มีประจำเลย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ๙ วัดนั้นเป็นสถานที่สำคัญและมีผู้มาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากควรแก่การที่จะจัดระบบการให้บริการด้านมัคคุเทศก์ในการให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง และมีการอบรมอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชีรดา คุณรัตน์ และคณะ ได้สรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักด้านคุณลักษณะโดยทั่วไปของมัคคุเทศก์มี ๓ องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ^{๑๑} ฉะนั้นมัคคุเทศก์ที่จะมาทำหน้าที่บริการจะต้องได้รับการอบรม ฝึกฝน และทดสอบสมรรถนะเหล่านี้ เนื่องจากมัคคุเทศก์เป็นบุคลากรสำคัญที่มีส่วนในการรักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณีด้านการแต่งกาย และมรดกด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เนื่องจากเป็นผู้ที่ทำการสื่อสารให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว ซึ่งทางโครงการวิจัยได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมโดยรับสมัครประชาชน และพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในชุมชน ๙ วัดเข้ามาอบรมจำนวน ๕ รุ่น ใช้ระยะเวลาในการอบรม ๑๐ วัน ภาคทฤษฎี ๕ วัน และภาคปฏิบัติ ๕ วัน มีผู้ผ่านการอบรมจำนวน ๖๓ รูป/คน ได้รับใบประกาศนียบัตร และบัตรมัคคุเทศก์ที่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้จริง เพราะฉะนั้นมัคคุเทศก์ถือว่ามีความจำเป็นในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ในการรองรับการเจริญเติบโตทางการท่องเที่ยว ซึ่งประเด็นดังกล่าวตรงกับผลการวิจัยของ สุเทพ อารมณร์ักษ์ และ นงเยาว์ ชาญณรงค์ ได้พบว่า การศึกษาปัญหาด้านจริยธรรมของมัคคุเทศก์ไทย พบว่า ขาดความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ ขาดคุณธรรมความซื่อสัตย์ในการทำงาน ทำให้ความรับผิดชอบลดน้อยลง ปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขมากที่สุด คือปัญหาการขาดคุณธรรม และความซื่อสัตย์ ซึ่งมีผลต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในที่สุด^{๑๒}

กล่าวโดยสรุปแล้ว ในด้านมัคคุเทศก์ถือว่าเป็นบุคลากรที่สำคัญที่ทางพื้นที่ควรให้มี และคนที่มาเป็นมัคคุเทศก์ควรเป็นคนในชุมชนของตนเอง เพื่อจะได้ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ถิ่นของตนเองและเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง และชุมชนก็มาอุปถัมภ์บำรุงวัด ถือว่าได้ทั้งสองส่วน แต่ถ้าหากเป็นคนมาจากภายนอก ก็จะเป็นผลให้หน้าเอาทรัพยากรไปที่อื่น ๆ มากกว่าการพัฒนาพื้นที่ และการที่จะมาเป็นมัคคุเทศก์ก็ต้องมีการฝึกฝนอบรมทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎีให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปสู่การปฏิบัติที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างถูกต้องในการที่ทางโครงการวิจัยได้ทำการอบรมในครั้งนี้ เป็นรูปแบบพื้นฐานที่ทางโครงการวิจัยได้ทำเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนได้นำไปประยุกต์และพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวสืบไป

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยมาทั้งหมดตามที่กล่าวผ่านมาแล้วนั้น สามารถกล่าวสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวในพื้นที่ ๙ วัด เป็นการท่องเที่ยวแบบกระจุก ทั้งตัวนักท่องเที่ยว และรายได้อยู่เพียงบางวัด ยังไม่มีการกระจายไปยังวัดใกล้เคียง เนื่องจากวัดที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมมาก มีการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ และช่องทางอื่น ๆ อย่างหลากหลาย ช่วยให้มีความรู้จึก สามารถเข้าถึงข้อมูล ซึ่งเป็นแรงดึงดูด และกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวในจุดนั้น ๆ มากขึ้น ส่วนวัดที่มีนักท่องเที่ยวน้อย ก็ได้มีการสืบค้นเอาสิ่งที่เป็นมรดก และโบราณสถาน

^{๑๑} ชีรดา คุณรัตน์ และคณะ, การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะของมัคคุเทศก์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม), ๒๕๖๐, หน้า ๓๕๓.

^{๑๒} สุเทพ อารมณร์ักษ์ และ นงเยาว์ ชาญณรงค์, แนวทางการพัฒนาจริยธรรมของมัคคุเทศก์ไทยเชิงพุทธบูรณาการ, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๑๔ ฉบับพิเศษ มิถุนายน-กันยายน ๒๕๖๑, หน้า ๒๒๘.

อันล้ำค่ามาประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวให้คนรู้จัก แต่ขาดการทำงานอย่างต่อเนื่องของหมู่คณะ ความสามัคคีไม่พร้อมเพรียงกัน หวังให้ผลทันทีที่ยังไม่ได้ลงมือทำ เพราะฉะนั้นปัจจัยเหล่านี้ยังต้องมีการแก้ไขในกระบวนการของการวิจัยต่อไป ในส่วนของการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และโรงเรียน ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการโดยมีตัวแทนของทางวัด (พระภิกษุสามเณร) ชุมชน (ประชาชนในชุมชน) และโรงเรียน (ครูในโรงเรียน) เข้ามาเป็นคณะกรรมการ โดยแบ่งเป็น ๔ ฝ่ายได้แก่

๑. ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่ในการสืบค้นประวัติศาสตร์ ข้อมูลเชิงวิชาการ และอื่น ๆ
๒. ฝ่ายสิ่งแวดล้อม รับผิดชอบในส่วนของความสะอาด ปรับภูมิทัศน์ การคมนาคม การจัดเก็บขยะ และการอำนวยความสะดวกอื่น ๆ
๓. ฝ่ายอาชีพ มีบทบาทในการดำเนินการด้านการจัดการอาชีพ ให้กับผู้ค้าขาย เช่น ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านกาแฟ และอื่น ๆ โดยควบคุมเรื่องของความสะอาด ถูกหลักสุขอนามัย

๔. ด้านบัญชี ดูแลเรื่องรายรับ - รายจ่ายที่เกิดขึ้นด้วยความโปร่งใส และซื่อสัตย์

ในแต่ละฝ่ายจะต้องผ่านการฝึกอบรมและได้รับใบประกาศนียบัตรถึงจะไปประกอบอาชีพในพื้นที่ดังกล่าวได้เพื่อให้มีมาตรฐานในการรองรับการท่องเที่ยว แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ความไม่เข้าใจของผู้เข้าอบรมในการนำเอาความรู้จากการอบรมมาพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด และการให้มีคนภายนอกชุมชนเข้ามามีบทบาท ส่งผลให้การพัฒนาในพื้นที่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ในด้านการบริหารจัดการ เมื่อมีการร่วมมือกันของ ๙ ชุมชนเกิดขึ้น จึงได้มีการจัดตั้งเป็นเครือข่ายโดยมีชื่อว่า “เครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยว ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” โดยมีลักษณะตามทฤษฎีการปกครองของพลาโตนั้น มีการแบ่งชนชั้นการปกครองที่ชัดเจน เปรียบเหมือนการแบ่งหน้าที่การทำงานออกตามชนชั้นที่ถูกจัดเอาไว้ ไม่มีการก้าวก่ายหน้าที่ และรับคำสั่งตามระดับชั้น ทำหน้าที่ของตนเองให้เต็มที่ในการสนองงานของรัฐ การแบ่งการทำงานในลักษณะนี้ ถือเป็นรูปแบบการทำงานที่มีระบบ มีการสั่งการ มีการมอบหมายหน้าที่ โดยที่ผู้ปกครองเป็นผู้สั่งการ ผู้ถูกปกครองเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติตาม ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนเองเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ก็คือประโยชน์ของรัฐ แต่ต้องมีความยุติธรรมซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่เบียดเบียน ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ประธานชุมชนวัดนาคกลางเป็นประธานใหญ่ และมีคณะกรรมการทั้ง ๔ ฝ่าย เป็นทีมงานในการประสานงาน ติดตามการทำงาน รายงาน ติดตามผลการทำงาน ในส่วนนี้ปัญหาคือ ผู้นำขาดความเข้มแข็ง ขาดความหนักแน่น ความมั่นใจในการทำงาน จึงส่งผลต่อกระบวนการการทำงานไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่จะก่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

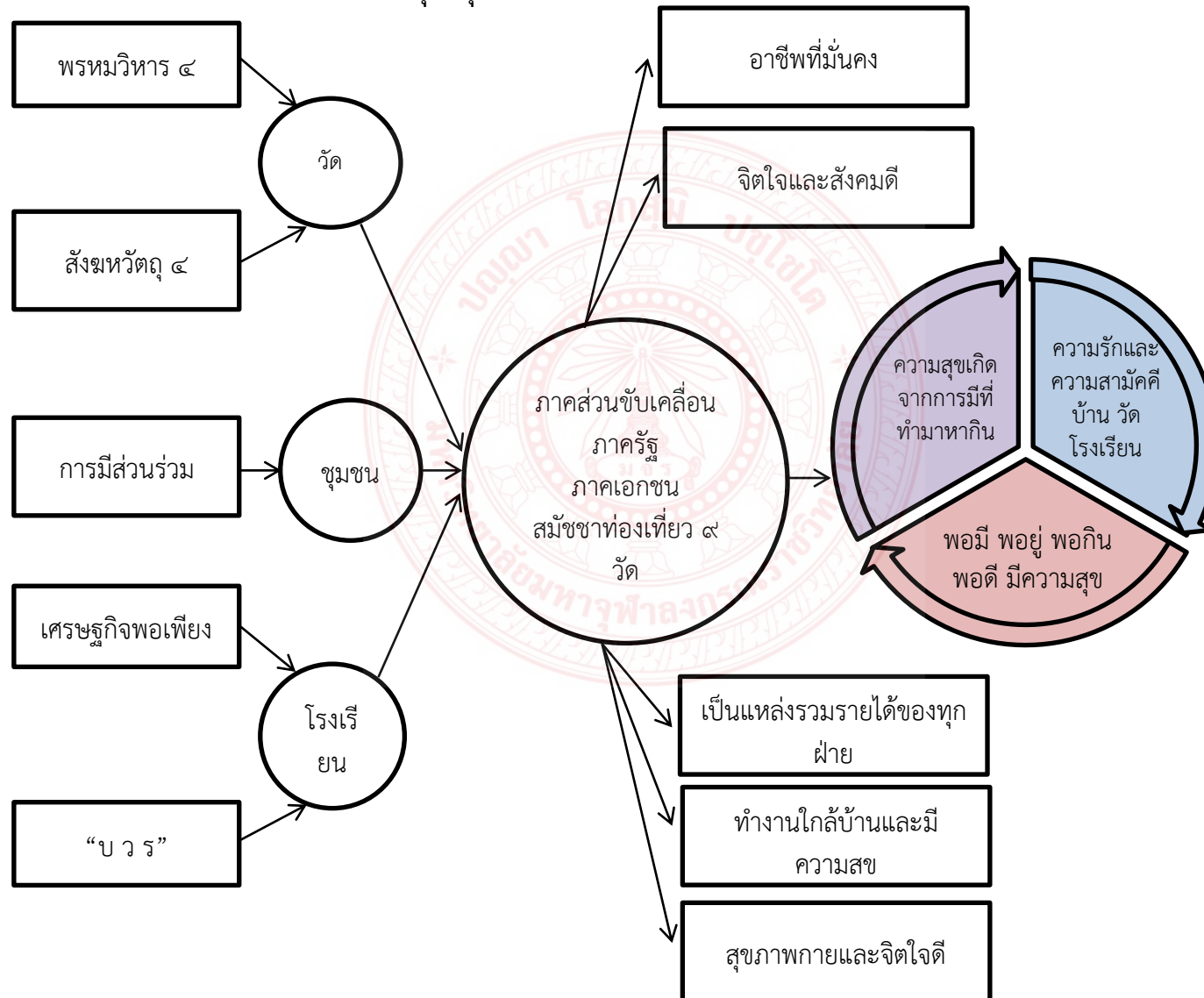
สำหรับมัคคุเทศก์ได้มีการอบรม จำนวน ๕ รุ่น ผ่าน ๖๓ รูป/คน ที่พร้อมเป็นบุคลากรด้านการบริการในพื้นที่ท่องเที่ยว ๙ วัด แต่ปัญหาคือ ไม่มีการบริหารจัดการ และควบคุมดูแล ติดตามเอาบุคลากรเหล่านี้มาทำงานอย่างเป็นรูปธรรม เป็นปัจจัยที่ทำให้ขาดความต่อเนื่องของการทำงาน

ผลการวิจัยที่กล่าวแล้วนั้น เป็นรูปแบบพื้นฐานในการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร เพื่อรองรับการเจริญเติบโตในระดับประเทศ และระดับโลก ซึ่งจะต้องสร้างโมเดลในการบริหารจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ และการนำเอานักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศ และภายนอกประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ และจัดระบบการคมนาคมรองรับให้ความสะดวก และการบริการที่มีประสิทธิภาพ และสมรรถนะสูงเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในภาคธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง โดยความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียนต้องมีความ

เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันร่วมกันบริหารจัดการอย่างเข้มแข็ง จึงจะก่อให้เกิดการกระจายนักท่องเที่ยวกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ สังฆวัตถุ ๔ คุณธรรมในการทำงาน ประทับความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุน เพราะฉะนั้นงานวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งเอาไว้ ได้แก่ “เกิดการท่องเที่ยวแบบพลวัต มีความพร้อมใจกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และราชการ มีการช่วยเหลือกันและกัน มีความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ จิตรกรรมฝาผนัง และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน” และทฤษฎีของศาสตร์พระราชา ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎี “บวร” โดยมีเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร ศรีมหาสมุทร” เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนและประยุกต์หลักทฤษฎีการบริหารจัดการตามสถานการณ์เข้ามาเป็นเครื่องมือในการปรับกลยุทธ์การทำงาน จึงกล่าวได้ว่า ทฤษฎีศาสตร์พระราชา และทฤษฎีการบริหารจัดการตามสถานการณ์ใช้ได้จริง

รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในครั้งนี้

๑. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาควรสนับสนุนในด้านการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับผู้นำทั้งชุมชน วัด และโรงเรียนควรให้ความหนักแน่นในการทำงานตามหลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าคือ หลักของพรหมวิหาร ๔ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา มอบโอกาสให้และเห็นถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมให้มากที่สุดเพื่อให้เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ และขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน

๒. กระทรวงมหาดไทยและกรุงเทพมหานครควรเปิดโอกาสให้ ชุมชนหรือชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน (บ้าน วัด และโรงเรียน) “บวร” ตามทฤษฎีศาสตร์พระราชา และจะต้องมีความเข้มแข็ง การบริหารจัดการด้านผลประโยชน์กับผู้ที่มีผลได้ผลเสียในพื้นที่ให้ได้ “พอเพียง” ตามทฤษฎี เศรษฐกิจพอเพียง

๓. ชุมชนจะต้องเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี โบราณสถาน และสิ่งของอันมีค่าทางประวัติศาสตร์ และอื่น ๆ นำมาบอกกล่าว เผยแพร่ให้คนได้รู้จัก เพื่อเป็นการดึงดูดเอานักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่

๔. ผู้ที่จะมาทำงานในพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับบุคคลในชุมชนก่อน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมประเพณี และสิ่งดีงามในวัด และชุมชนของตนเอง และเมื่อชุมชนอยู่ดีกินดี ก็นำมาอุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสามเณรที่อยู่วัดให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการบุคลากร การประชาสัมพันธ์ ในการนำเอาคนทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ และจัดระบบการคมนาคมเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของนักท่องเที่ยวให้มีความพร้อม (R&D)

๒. ควรทำวิจัยการแก้ไขพื้นฐานแนวคิด และพฤติกรรมของคนในชุมชน ๙ วัด ให้ความเสียสละ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง หันมาช่วยกันพัฒนาชุมชนให้เกิดการพัฒนาต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ ข้อมูลวิทยุภูมิ

๑.๑.๑ หนังสือ

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. แผนการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๘.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙.

_____. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรมิฟองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

_____. ยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔).

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. **ท่องเที่ยววิถีไทยเก๋ไก๋ไม่เหมือนใคร**. รายงานประจำปี ๒๕๕๘.

กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **ประวัติพระอารามหลวง เล่ม ๑**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

กัลยา วานิชย์บัญชา, สถิติงานวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

กรมการศาสนา. **พระอารามหลวง เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๑.

ติสฺสรมหาเถรานุสรณ์ อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ พระเทพประสิทธิ์คุณ (ผัน ติสฺสรมหาเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม รูปที่ ๑๑. นครปฐม: สละพิมพ์การ, ๒๕๕๙.

ณัฐนันท์ สุวรรณวงษ์. **วิถีโลก**. อุดรธานี: ไม่ปรากฏชื่อโรงพิมพ์, ๒๕๕๖.

นิภา เมธาวิจัย, **วิทยาการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี), ๒๕๔๓.

นฤพร เสาวนิตย์. **รูปแบบสถาปัตยกรรมพระอารามหลวงในพุทธศาสนาที่สร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ในช่วงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล**. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ : ชื่อโรงพิมพ์ และปีที่พิมพ์.

นำชมวัดกัลยาณมิตร. กรุงเทพมหานคร: สายธุรกิจโรงพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์).

บุญชม ศรีสะอาด, **การวิจัยเบื้องต้น**, ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน, ๒๕๓๕).

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๙).

ประกอบ กรรณสูตร, **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒).

ประวัติพระทองโบราณ และสิ่งศักดิ์ วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร. พิมพ์เป็นธรรมมรรณาการในงานณापนกิจศพ นางผาด ปิงตระกูล. ๒๕๐๑.

ประวัติวัดอรุณราชวราราม. พิมพ์ครั้งที่ ๕. คณะศึกษานุศิษย์พิมพ์ถวายมูทิตาสักการะ พระธรรมมงคลเจดีย์ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๗.

ประวัติวัดประยุรวงศาวาสวิหาร ๑๘๐ ปี. หนังสือที่ระลึก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เป็นองค์ประธานในพิธีสมโภช ๑๘๐ ปี พระอารามหลวงทรงอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานในองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ ทรงเปิดพิพิธภัณฑ์พระ “ประยูรภัณฑาคาร”. ไม่ระบุสถานที่พิมพ์: ชื่อโรงพิมพ์, ๒๕๕๑.

พระอุโบสถวัดพระยาทำรววิหาร พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานฉลองพระอุโบสถ. กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงสยาม พรินต์ติ้ง กรัฟ จำกัด, ๒๕๓๗.

พระครูเมธีวราญาณ (ชุมพร กาญจนตระกูล). ๒๕๗๕ **ปริยัติศึกษา วัตนาคกลางวรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศุภานิชการพิมพ์, ๒๕๕๐.

พระราชวรมณี (ประยูร ธรรมจิตโต). **ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๔.

พระกฐินพระราชทานกองทัพเรือ ณ วัดเครือวัลย์วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร. วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๑. **ประวัติวัดเครือวัลย์วรวิหาร.**

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. หนังสือที่ระลึก **งานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน.** กรุงเทพมหานคร: สันติศิริการพิมพ์, ๒๕๕๐.

วันฉลองเปรียญธรรม ประจำปี ๒๕๖๐ สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม. ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ และชื่อโรงพิมพ์. ๒๕๖๐.

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. ประยุรวงศานุสรณ์ โครงการบูรณปฏิสังขรณ์ “เขามอ” วัดประยุรวงศาวาส. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.

สถาปณารูปแห่งชาติ. วาระการพัฒนาคณะที่ ๑: การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๘.

สำนักงานส่งเสริมการจัดการประชุม และนิทรรศการ. อุตสาหกรรมไมซ์ในภูมิภาคเอเชีย. ๒๕๕๔.

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. รายงานสภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว. ฉบับที่ ๔ เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๙.

สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม. วันฉลองเปรียญธรรม ประจำปี ๒๕๖๐. นนทบุรี: โรงพิมพ์ นิตธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๐.

อาจารย์ผู้บรรยายวิชา มธ. ๑๑๒. อารยธรรมยุคใหม่ (ภาคหนึ่งถึงภาคสี่). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๑๕๑๖.

๑.๑.๒ วารสาร

กานต์ เสกขุนทด. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสนับสนุนการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา, วารสารราชชนรินทร์, (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๘).

- กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย. ศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง, **วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒. (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙).
- แก้วตา ผิวพรรณ, สุทธิสินี ถิระธรรมสรณ์ และ วินัย เชื้อมวราศาสตร์. การจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันและความร่วมมือในการรองรับการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน, **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑).
- กิตติรัชนี บุญเกาะ, เชิดเกียรติ กุลบัตร และชมพูนาฏ ชมพูพันธ์. รูปแบบการบริหารจัดการองค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นด้วยหลักธรรมาภิบาลและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, **วารสารธรรมทรรศน์**. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๐).
- กนกวรรณ ชัยชาญ. การเสริมสร้างการทำหน้าที่ของบิดามารดาในการดูแลบุตรธิดาที่มีความบกพร่องทางการเรียนโดยการให้การปรึกษาครอบครัวที่มุ่งเน้นการรู้คิด-พฤติกรรม, **วารสารวิจัยทางการศึกษา**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (สิงหาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐).
- จรินทร์ พักประไพ และปรีดา. ศึกษาความสัมพันธ์ของรูปแบบผู้นำ ลักษณะของมัคคุเทศก์ และสมรรถนะในการทำงานของมัคคุเทศก์อาชีพในประเทศไทย. **วารสาร Veridian E-Journal**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน, ๒๕๖๐).
- เจนจิรา อักษรพิมพ์. กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา, **วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระราชูปถัมภ์**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๐).
- จักรพงษ์ พวงงามชื่น, สวิษฐา ศุภอุดมฤกษ์ ศรีรัตน์ และนครเรศ รั้งควัด. การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปราสาทชุมชน : กรณีศึกษา บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน, **วารสารวิจัยและพัฒนา มจร**. ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๖).
- จำเริญ ฐานันดร, จงรักษณ์ มณีวรรณ, รุ่งโรจน์ ต้นประดิษฐ์, สมประสงค์ แสงอินทร์ และคณะ. วรรณกรรมท้องถิ่น : การฟื้นฟูเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หนองหลวง ตำบลเวียงชัย อำเภอเวียงชัยเวียง จังหวัดเชียงราย, **วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๐).
- จุฑาภรณ์ หินซุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด, **วารสารการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๗).
- จุฑาลักษณ์ แสนโท และเจนจิรา ทวดอาด. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในชุมชน (ตำบลต้นแบบ) ตำบลนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม, **วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐).
- จง บุญประชา, สมสกุล จีระศิลป์ และสวิมล คุปติวุฒิ. การออกแบบเก้าอี้หวายตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกัน, **วารสารวิจัยและพัฒนา**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๙).

จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์. อิทธิพลของระบบการจัดการ กลยุทธ์การตลาด และการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อความสำเร็จอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนสินค้าหัตถกรรม, **วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑).

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. การท่องเที่ยว : มิติแห่งศาสตร์บูรณาการ, **วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. ปีที่ ๗ เล่มที่ ๑ (ตุลาคม ๒๕๕๔ – มีนาคม ๒๕๕๕).

ฉลอง พันธุ์จันทร์. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิปัสสนากรรมฐานของนักท่องเที่ยวในพื้นที่อีสานตอนกลาง กรณีจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม, **วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑).

ชโนพร สิงห์ตระหง่าน. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต: กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังนกไข่ จังหวัดสมุทรสาคร, **วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (ตุลาคม ๒๕๖๑ – ธันวาคม ๒๕๖๒).

ชุตีระ ระบอบ, อุดลย์ นงภา และบรรเจิดศักดิ์ สันหมักดี. การพัฒนาสู่อาชีพอิสระของประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, **วารสารธุรกิจปริทัศน์**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๘).

ชัยฤทธิ์ ทองรอด. การจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม, **วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๙).

ชนินทร์ ศรีวิสุทธิ และพัทธริยา หลักเพชร, แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายตามข้อตกลงร่วมว่าด้วยการยอมรับคุณสมบัติบุคลากรวิชาชีพ การท่องเที่ยวไปสู่การปฏิบัติ : กรณีศึกษาเชิงเปรียบเทียบประเทศสมาชิกอาเซียน, **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี** ปีที่ ๑๒ ฉบับพิเศษ เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๑.

ชลิดา ลุนสะแกวงษ์, สมพงษ์ ปั่นหุ่น และสุรีพร อนุศาสนนันท์. การพัฒนาแบบวัดคุณลักษณะการอยู่อย่างพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, **วารสารวิจัยมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๙).

ฐิตาภา บำรุงศิลป์. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ, **วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑).

ณัฐณิชา สิงห์บุระอุดม, วรรษยา ธรรมกิตติภาพ และพนิต เข้มทอง. สมรรถนะอาชีพมัคคุเทศก์นำเที่ยวทะเลชายฝั่ง ตามกรอบแนวคิดการวิเคราะห์หน้าที่, **วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม, ๒๕๖๑).

ดลนภา ท่วมยัง. การพัฒนากลยุทธ์การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก, **วารสารศึกษาศาสตร์**. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มีนาคม ๒๕๕๖).

- ดวงรัตน์ ด่านไธยนา. พฤติกรรมในการเลือกและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อคู่มือการท่องเที่ยวด้วยตนเอง (กรณีศึกษาชุมชนบางนกแขวก จังหวัดสมุทรสงคราม), **วารสารวิจัย และพัฒนา**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (ไม่ปรากฏเดือนที่พิมพ์ ๒๕๕๓).
- ทัศนียา บริพิศ, การบริหารจัดการท่องเที่ยวท้องถิ่น : Retro - Retro Market ตลาดน้ำเมืองลิกอร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช, **วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย**, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม), ๒๕๖๐.
- ทิพย์ทาร์ตัน ไชยชนะแสง, อติญา โพธิ์ศรี และธัญลักษณ์ ตั้งธรรมพิทักษ์. การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, **วารสารพยาบาล ศาสตร์และสุขภาพ**. ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๖๑).
- ธีรดา คุณรัตน์ และคณะ, การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะของมัคคุเทศก์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม), ๒๕๖๐.
- ชาตรี มหันตรัตน์ และจันทร์แรม เรือนแป้น, รูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และเมืองบริวารอย่างยั่งยืน, **วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า** ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๒.
- ธัญญลักษณ์ แซ่เลี้ยว. ทุนทางสังคมวัฒนธรรมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ในแขวงหลวงน้ำทา สปป.ลาว, **วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐).
- ธัญญา กาศรุณ, ชุตีวรรณ ปราณิธรรม และจารีย์ พรหมณะ. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเวียงสระ, **วารสารช่อพะยอม**. ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน - ตุลาคม ๒๕๖๑).
- ธันวา เบญจวรรณ และชุตีพงศ์ สมทรัพย์, ข้อจำกัดในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์โดยชุมชนมีส่วนร่วม พิจารณาจากบริบทของกฎหมาย, **พินเนศวร์สาร** ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑.
- ธวัชชัย เฟ็งพิณิจ, ขวลิต สวัสดิ์ผล, พรทิว พลเวียงพล, วัชรอม แสงแก้ว และพิมพ์ชนก วัดทอง. การพัฒนาตัวชี้วัดระดับการพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในโครงการพระราชดำริลุ่มน้ำห้วยทอน, **วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๕).
- นนทิภัก เพียรโรจน์, สิริภัทร โชติช่วง และณัฐมน ราชรักษ์. การเชื่อมโยงเส้นทางและการส่งเสริมการตลาดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่ม ๔ จังหวัด, **วารสารวิทยาการจัดการ**. ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘).
- นิพนธ์ พวงวรินทร์. พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม, **จุลสารเกลิยวสัมพันธ์**. ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๐).
- นคเรศ ณ พัทลุง และยุวัฒน์ วุฒิเมธี. ความมุ่งมั่นของผู้นำในการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, **วารสารกระแสวัฒนธรรม**. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๔ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๕).

- นภวรรณ แยมชุตี และไพรัช วงศ์ศรีตระกูล. การประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยธนบุรี, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑๗ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗).
- นิพนธ์ ศศิธรเสาวภา. การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, **วารสารเกษมบัณฑิต**. ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑).
- นุชา สระสม. การมีส่วนร่วมในการบริหารแบบ “บ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัด สังกัดกรุงเทพมหานคร, **วารสารบริหารการศึกษา มศว**, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒๘ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑).
- บุญเลิศ ยองเพชร. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาพของประชาชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดชลบุรี, **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๕๒ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๑).
- ประทีป พิษทองกลาง, เพราพิลาส ประสิทธิ์บุรีรักษ์, และญาตาวิมินทร์ พิษทองกลาง. วัดงาม นามมงคล : แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดนามมงคล ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่, **วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑).
- ประทีป พิษทองกลาง. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาประเภทเจดีย์และพระพุทธรูปสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ – ฉบับที่ ๔ (สิงหาคม – ธันวาคม ๒๕๕๘).
- พระวัชรธยา ฐิตีสมนโน. ความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน ในการพัฒนาสังคม อำเภอหารแดง จังหวัดสระบุรี, **วารสาร มจร การพัฒนาสังคม**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๐).
- พระพุทธิศาสน์ พานิชโกโคยนันท์. รูปแบบพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในศตวรรษที่ ๒๑, **วารสารรัชต์ภาคย์**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒๗. (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๑).
- พระครูกิตติญาณวิสิฐ (ธนา หอมหวล). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนางานด้านการศึกษา, **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑. (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๑).
- พระศรีรัตน์ สิริรัตน (ศรีสง่า), สีน งามประโคน และอินดา ศิริวรรณ. การพัฒนาทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา, **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๑).
- พรพงศ์ ตรีเทพา. ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษยอดนิยม: กรณีศึกษาโรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร, **วารสารการบริหารการศึกษา**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม ๒๕๕๔ – มีนาคม ๒๕๕๕).
- พรชนก ทองลาด, ดร.ไพฑูรย์ อินตะขันธ์ และบัณฑิต บุชบา. แนวทางการพัฒนาธุรกิจให้มีความยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดลำปาง ลำพูน และเชียงใหม่, **วารสารสมาคมนักวิจัย**. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑. (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๙).

- พัชรี หล้าแหล่ง. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกกาแฟจังหวัดชุมพร จำกัด, **วารสาร Veridian E-Journal**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑. (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๕).
- พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประชาคมเกษียณ จังหวัดกาญจนบุรี, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๙).
- พรหมภัสสร ชุมบุญญทิพย์. การท่องเที่ยวชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพื้นที่ชุ่มน้ำหนองไขววน บ้านดอนแดง อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม, **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๐).
- พิมพ์ภัส พงศกรรังศิลป์. การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา, **วารสาร Veridain E-Journal**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗).
- พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์. นโยบายและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภาครัฐในล้านนา, **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑).
- ภูเดช สันทับศาล และพระครูสุธีคัมภีร์ญาณ. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย, **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑).
- วันทนี สว่างอารมณ์. นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในการพัฒนาการท่องเที่ยว, **วารสารก้าวทันโลกวิทยาศาสตร์**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๐).
- มณีวรรณ ชาตวนิช. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี, **วารสารกระแสวัฒนธรรม**. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒๔ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๕).
- มานิดา เพ็ญชูบุษ และจุฑารัตน์ ชมพันธุ์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ กรณีศึกษา โครงการขยายกำลังการผลิตโรงไฟฟ้ากระบี่, **วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๐).
- มูรธาธีร์ รักษาติเจริญ. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของชุมชนในลุ่มน้ำลำเชียงไกร, **วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๘).
- ยุรธรา จีนา และรมิตา จีนา. “บวรสันติสุข : รูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม ๑๒ ประการ จังหวัดเชียงใหม่”, **วารสารสันติศึกษา มจร**. ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ (ไม่ปรากฏเดือนและปีที่พิมพ์).
- ยุรนนท์ ตามกาล. บ้าน วัด โรงเรียนกับการใช้วิถีเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว, **วารสาร HR Intelliencece**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๗).
- รัฐจวน คำวชิรพิทักษ์, สุตติมา หาบยูโซะ และสิริลักษณ์ สัจวาสน้อย. การสังเคราะห์งานวิจัยการจัดการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, **วารสารเกษมบัณฑิต**. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๖).

- รุจิรา พลแพงขวา, สจี้ กุศลวัชวงศ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย พรไพโรเพชร, การพัฒนาบุคลากรด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการในจังหวัดอุดรธานีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน, **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย**, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑.
- รัชฎาภรณ์ ทองแป้น, รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ จังหวัดลำปาง, **มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ปริทัศน์**, เล่มที่ ๗ : ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๒).
- ราณี อมรินทร์รัตน์. การศึกษาเปรียบเทียบความต้องการของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวชุมชน : กรณีศึกษาชุมชน ๖ แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร, **วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑).
- ลักขณา เกตุราพันธ์. การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนชาวไทยพวน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดนครนายก, **วารสาร Veridian E-Journal**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙).
- วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา. (เมษายน ๒๕๔๓).
_____. (สิงหาคม ๒๕๔๒).
- วรรัตน์ เขียวโพรี. การประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวิสาหกิจชุมชนในกรุงเทพมหานคร, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒๕ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๐).
- _____. การพัฒนาตัวแบบการประเมินความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการบูรณาการความเสี่ยงทางธุรกิจ และบริบทของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสมุทรปราการ, **วารสารปัญญาภิวัตน์**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๐).
- วิชชุดา มาชู และปัทมา โมราศิลป์, การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี, **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวนานาชาติ**, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒, ๑๕๖๐.
- วรภพ วงศ์รอด. การพัฒนาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: ศึกษากรณีชุมชนวัฒนธรรมไททรงดำบ้านหนองเน อำเภอนาทะโกะ จังหวัดนครสวรรค์, **วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙).
- วัชระ งามจิตรเจริญ, ณ์ทีธีร์ ศรีดี, ปัญญา คล้ายเดช. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมโยงสู่ประชาคมอาเซียน, **วารสารมหาจุฬาวិชาการ**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑).
- วรรณพร พุทธภูมิพิทักษ์ และกัญญาณอน อินหวาง. การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหมู่บ้านไทย จังหวัดพิษณุโลก, **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๘).
- วิโรจน์ เกษภูาลักษณ์, ชนัญชิตา เจริญวัฒน์ และสทัยชนก เตสยานนท์. ความสัมพันธ์ระหว่างการค้าเดินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพนักงานโรงงานฝ่ายผลิต

- ในจังหวัดสมุทรสาคร, วารสาร Veridian E-Journal. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๘).
- ศุภชัย ทองจันทร์ และเสน่ห์ บุญกำเนิด. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน ในการแก้ไข ปัญหาเยาวชน ในเขตเทศบาลตำบลพนม อำเภอฟน จังหวัดสุราษฎร์ธานี, **วารสารนาคบุตรปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐).
- ศานติ รักดีคำ. “พระพุทธรูปศิลาจีน” ในวัดอรุณฯ จากเมือง “กวางตุ้ง” : พระพุทธรูปศิลาจีนที่ถูกลืม, **นิตยสารศิลปวัฒนธรรม**. ลำดับที่ ๓๗๖ ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๔ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔).
- ศิริพร เลิศยิ่งยศ. ชุมชนบ้านน้ำฉ่ำกับวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียง, **วารสาร Veridian E –Journal**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๖).
- สุเทพ อารมณ์รักษ์ และ นางเยาว์ ชาญณรงค์, แนวทางการพัฒนาจริยธรรมของมัคคุเทศก์ไทยเชิงพุทธบูรณาการ, **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๑๔ ฉบับพิเศษ มิถุนายน-กันยายน ๒๕๖๑.
- สมนึก ชูปานกลีบ. การส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, **วารสาร Veridian E-Journal**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๐).
- สังเวียน นิ่มนวล, การพัฒนาสมรรถนะหลักที่มีผลต่อความก้าวหน้าด้านอาชีพของบุคลากรการ ท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สาธารณะรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว, **วารสารสหวิทยาการวิจัย : ฉบับบัณฑิตศึกษา**, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน, ๒๕๖๑).
- สุริยะ หาญพิชัย และจรรยาพัทธ์ สุวรรณศักดิ์. การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบ บวร ของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, **วารสาร มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑).
- สุกานดา กลิ่นขจร และขวัญกมล ดอนขวา. ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของอุตสาหกรรมมัน สำปะหลังโดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๐).
- สมคิด ศรีสิงห์. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมของประชาชนในเขตเทศบาลนคร พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก, **วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒. (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๙).
- สิริกร บุญสังข์, วรรณษา แสนคำ, นัฏฐา มณฑล และนิตยา ปุรกระโทก. การพัฒนาชุมชนต้นแบบใน การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข, **วารสารชุมชนวิจัย**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๐).
- สมจินตนา คุ่มภัย. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบที่ บูรณาการแผนชุมชนสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช, **วารสาร Veridian E- Journal**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙).
- สามารถ บุญรัตน์ และพระครูโกวิทอรธวาที. การพัฒนาประเทศตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐, **วารสาร มจร. พุทธปัญญาปริทรรศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๑).

สุชีรา ธนาวุฒิ , บรรพต วิรุณราช และลลิต ถนอมสิงห์. การสังเคราะห์องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจริงในการพัฒนาธุรกิจ, **วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐).

สุชีรา ธนาวุฒิ. การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปทดลองใช้ในการพัฒนาธุรกิจ, **วารสารการวิจัยกาสะลองคำ**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐).

สุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน. การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี, **วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑).

เอิบเปรม วัชรางกูร. การค้าทางทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, **วารสารดำรงราชานุภาพ**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๔๔ (กรกฎาคม – กันยายน ๒๕๕๕).

อานนท์ วรรณรัตน์. กลยุทธ์การบริการงานก่อสร้างตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, **วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๕).

อภิญา อินสีลอย และธีระภัทร ประสมสุข. การบริหารงานงบประมาณตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาป่าโป่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต ๒, **วารสารบัณฑิตศึกษา**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๐).

อุกฤษฏ์ ศรีโตโรมนต์, สมาน งามสนิท, สะอาด บรรเจิดฤทธิ์ และบุญเรือง ศรีเหรียญ. การจัดการระบบเศรษฐกิจครัวเรือนไทย ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, **ว.มรม. (มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์)**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๖).

อักรินทร์ อังกูรวงษ์วัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างยั่งยืนโดยใช้ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา, **วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๑).

เอื้ออนุช ถนอมวงษ์, ทิพย์วัลย์ สุรินยา, งามลมัย ผิวเหลือง, นรุตม์ พรประสิทธิ์ และวิเชียร ปรีชาธรรมวงศ์. การมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา, **วารสารสมาคมนักวิจัย**. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๑).

อุดม ไพรเกษตร และปิยากร หวังมหาพร. การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านทางสื่อสังคมเพื่อบุคคลของหน่วยงานภาครัฐไทย, **วารสารการเมืองการปกครอง**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๖๐).

๑.๑.๓ บทความ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. **รัชกาลที่ ๕** กับการเสด็จ อินเดีย พ.ศ. ๒๔๑๔ และความเข้าใจต่อการปฏิรูปแห่งรัชสมัย, เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๕๙ ASEAN : Siam – Thailand + Japan + China and + India. (๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๙).

นิลพล เชื้อเมืองพาน, นีออน ศรีสมยง, ธนธร วรชขจร, ใจนุช ประยูรชาติ และชินการ สมะลาภา. “การศึกษาแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน แหล่ง

น้ำพุร้อนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี”. การประชุมวิชาการและนำเสนองานวิชาการระดับชาติ. ครั้งที่ ๒ (มิถุนายน ๒๕๖๑).

๑.๒.๔ รายงานการวิจัย

กันยารัตน์ แยมศรีแก้ว. การบริหารจัดการความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน. **ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘).

กิตติพร ใจบุญ. นางสาวอนงค์รัตน์ ศักดิ์ภักดิ์, นางสาวยุพา เรืองพุ่ม และนายจุลภัสสร พนมวัน ณ อยุธยา. “โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษาย่านกุฎีจีน และพื้นที่ใกล้เคียง”, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.

กันยารัตน์ แยมศรีแก้ว. การบริหารจัดการความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน. มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘.

จรรยา รัตนกาล. การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ตำบลสามบัณฑิต อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๖.

ฐากร อนันต์โชค. การศึกษาเพื่อการออกแบบศาลาการเปรียญวัดหงส์รัตนาราม. สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ฉิติ ศรีใหญ่. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในจังหวัดสุรินทร์. มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๗.

พระมหาขวัญ ภิรมโน. วัดอรุณราชวราราม : บทบาทการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓.

ภรณ์ภัส เป็นท์, อาจารย์ธีระ อินทรเรือง และอาจารย์นรินทร์ ยืนทน. การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางน้ำเพื่อส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวทางน้ำ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. สำนักงานวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๙.

วัชรา คลายนาทร. ตามรอยเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในพื้นที่ฝั่งธนบุรี : ศึกษาจากพงศาวดารและสถานที่จริง. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๕๕.

วิไลภรณ์ ศิริกา, ศศริธร พิมพ์ชายน้อย และทิพานัน นามวิจิตร. การพัฒนาอาสาสมัครชุมชนประจำครัวเรือน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าพระ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ (สพฉ.), ๒๕๕๙.

วรารัตน์ เขียวโพรี. รูปแบบการบริหารความเสี่ยงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๖๐.

วิเศษ แสงกาญจนวนิช และดร.เอนก สุวรรณบัณฑิต. ความชอบธรรมของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะปรัชญาเพื่อการพัฒนาชาติ. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๖๐.

ศิริกุล สันติชาติ, นางสาววราพรรณ ชัยชนะศิริ และนางดารา มากนวล. โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษาย่านวัดระฆังโฆสิตาราม และพื้นที่ใกล้เคียง. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.

แสงจันทร์ เกศาภิจ. การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๖.

สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖)

อัจฉรา ศรีพันธ์. กลยุทธ์การถ่ายโอนความรู้เพื่อปรับปรุงผลผลิตภาพการผลิตสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

จิตาภา เร่งมีศรีสุข. พุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, ๒๕๖๐.

๑.๑.๕ เอกสาร

นภัทร์ แก้วนาค, เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis Technic), (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ป.). (เอกสารประกอบการบรรยายอัดสำเนา).

บัญชีสำรวจพระภิกษุ-สามเณรและศิษย์วัด ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๒ วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร สํารวจเมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

พระครูสุธีสุตถิก เจ้าอาวาสวัดพระยาทำ วรวิหาร, วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ณ วัดพระยาทำ วรวิหาร เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

เอกสารสำนักงานวัดเครือวัลย์วรวิหาร

พระปริยัติวิโรปกการ เจ้าอาวาสวัดนาคกลาง วรวิหาร, วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ ณ วัดนาคกลาง วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ทะเบียนสงฆ์วัดอรุณราชวราราม ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๑.

บัญชีสำรวจพระภิกษุ-สามเณร แม่ชี และศิษย์วัด ประจำปี ๒๕๖๒ คณะสงฆ์อำเภอ บางกอกใหญ่ จังหวัด กรุงเทพมหานคร สํารวจเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๒.

จำนวนพระภิกษุและสามเณรจำพรรษา วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๒

บัญชีสำรวจพระภิกษุสามเณร แม่ชีและศิษย์วัด ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๒, วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร แขวงวัดกัลป์ยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร สํารวจเมื่อวันที่ ๑๗ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๑.๖ ข้อมูลออนไลน์

<http://www.bangkok.go.th/bangkoknoi/page/sub/5728/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒
 รายชื่อชุมชนใน กทม./ชุมชนวัดเครือวัลย์/ <https://www.charoensuk4.com/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

รายชื่อชุมชนใน กทม./ชุมชนวัดนาคกลาง/<https://www.charoensuk4.com/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

รายชื่อชุมชนใน กทม./ชุมชนปรกอรุณ/ <https://www.charoensuk4.com/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

ชุมชนใน กทม. /ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม/<https://www.charoensuk4.com/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

ชุมชนใน กทม. /ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม/ <https://www.charoensuk4.com/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

ชุมชนใน กทม. /ชุมชนวัดกัลยาณ์/ <https://www.charoensuk4.com/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

ชุมชนใน กทม. /ชุมชนวัดประยูรวงศ์/ <https://www.charoensuk4.com/> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view_student.php?School_ID=1010720091&Area_CODE=101701, เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

http://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view_student.php?School_ID=1010720002&Area_CODE=1001, เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

สถิตินักเรียนโรงเรียนวัดพระยาทำ ประจำปี ๒๕๖๒
https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view_student.php?School_ID=1010720080&Area_CODE=101701, เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view_student.php?School_ID=1010720017&Area_CODE=1001, เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

http://www.wathongschool.ac.th/default.aspx?submenu=true&type=link&id=B000000008&MainSubMenu_id=h000000001 เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

<https://www.swy.ac.th/main.php?url=about&id=2&cat=A> เข้าถึงวันที่ ๖ ธ.ค. ๒๕๖๒

๑.๑.๗ การสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาส วรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติโมลี เจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

- สัมภาษณ์ พระปริยัติธำภา ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี
กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ พระปริยัติวิโรปกการ เจ้าอาวาสวัดนาคกลาง วรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่
กรุงเทพมหานคร
- พระครูสุธีสุตกิจ เจ้าอาวาสวัดพระยาทำ วรวิหาร เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ พระครูพุทธธรรมมานุศาสตร์ วัดเครือวัลย์วรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่
กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ รศ.ดร.วิไล ตั้งจิตสมคิด รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี แขวงวัดกัลยาณ์ เขต
ธนบุรี กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ ดร. พรศิริ กองนวล ที่ปรึกษาสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี แขวงวัด
กัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ ดร.วีรชัย คำธร ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี แขวงวัด
กัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ คุณฐิติมา สุภักดิ์ นักวิชาการศาสนาเชี่ยวชาญเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม กรมการ
ศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
- สัมภาษณ์ นางสาวสุมมณา พันธุ์ไพโรจน์ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ นายันทวัชณ์ กิตติวณิชพันธ์ ประธานชุมชนวัดกัลยาณ์ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี
กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ คุณดวงตา พนมมวัง ประธานชุมชน คุณชัยภัทร ทวีวงศ์ ที่ปรึกษาประธานชุมชน คุณอวย
พร ธรรมสังวาลย์ กรรมการชุมชน ณ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่
กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ ร้อยตรีประวิทย์ ประธานชุมชนวัดประยวงค์ ณ ชุมชนวัดประยวงค์ แขวงวัดกัลยาณ์ เขต
ธนบุรี กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ นายเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง ณ ชุมชนวัดนาคกลาง แขวงวัดอรุณ
เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ นายกอบแก้ว โพธิอบ ประธานชุมชนวัดพระยาทำ ณ ชุมชนวัดพระยาทำ แขวงบ้านช่าง
หล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
- นายฉัตรชัย ทองสวัสดิ์ ประธานชุมชนปรกอรุณ และนายสมเกียรติ เลิศกาญจนนาพร ที่ปรึกษาชุมชน
ปรกอรุณ ณ ชุมชนปรกอรุณ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ คุณปรัชญา ธัญญาดี ปราชญ์ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม ณ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม แขวงวัด
อรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ คุณฉวีชานันท์ บวรปิยวัน (ครูต้อย) ผู้เข้าอบรมทำอาหาร รุ่นที่ ๔ สัมภาษณ์ ณ คณะ ๑๑
วัดราชสิทธาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
- สัมภาษณ์ คุณสุทธีวรรณ คงสวัสดิ์ (ป้าเปี้ยก) ผู้เข้าอบรมทำอาหาร รุ่นที่ ๔ สัมภาษณ์ ณ คณะ ๑๑
วัดราชสิทธาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

คุณัญญาพร วารีนิช (อาจารย์ข้างน้อย) ครูสอนอบรมทำอาหาร รุ่นที่ ๔ สัมภาษณ์ ณ คณะ ๑๑ วัด
ราชสิทธาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์ คุณสุณี พันพุท เลขานุการประธานชุมชนวัดโมลีโลกยาราม และเลขานุการผู้เข้าอบรม
อาชีพรุ่นที่ ๒ ณ ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

๒. ภาษาอังกฤษ

๒.๑ SECONDARY SOURCES:

Abraham H. Maslow, *Motivation and Personality*, ๑๙๕๔,

C.E.M. Joad. *Philosophy*. แปลโดย วิทย์ วิศทเวทย์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๑).

UNWTO World Tourism Organization, *UNWTO Tourism Highlights*, ๒๐๑๖ Edition.

เครื่องมือการวิจัย

คำถามปลายเปิด

แบบคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

๑. การท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด เป็นอย่างไร
๒. การบริหารจัดการพื้นที่การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด เป็นอย่างไร
๓. การมีส่วนร่วมโดยใช้ทฤษฎีศาสตร์พระราชาคือ “บวร” (บ้าน วัด และโรงเรียน) เป็นอย่างไร
๔. การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคตควรพัฒนาอย่างไร
๕. การสร้างความยั่งยืนพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด เป็นอย่างไร

แบบสอบถามในการเข้าอบรมทำอาหารในการประกอบอาชีพ

๑. การอบรมเกิดประโยชน์อะไรต่อท่านและชุมชนบ้าง

.....

.....

๒. ท่านได้นำผลจากการอบรมไปใช้ประโยชน์กับตนเองและชุมชนอย่างไรบ้าง

.....

.....

๓. เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับตนเองและชุมชนแล้ว เป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

๔. การอบรมทำอาหารส่งผลประโยชน์อย่างไรต่อการท่องเที่ยว ๙ วัด

.....

.....

๕. การอบรมทำอาหารมีผลดี และผลเสียต่อตัวท่านและชุมชนอย่างไรบ้าง

.....

.....

แบบสอบถามความต้องการของชุมชน ๙ วัด ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ๙ วัดกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร

คำชี้แจง กรุณาเขียนความต้องการของท่านลงในช่องว่างของแต่ละคำถาม

๑. ท่านต้องการพัฒนาอะไรในพื้นที่ของท่านในการรองรับการท่องเที่ยว

.....

.....

๒. สิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ของท่านควรมีอะไรบ้าง เช่น มีคฤหาสน์ รีสอร์ท ร้านอาหาร และอื่นๆ

.....
 .....
 ๓. การปรับภูมิทัศน์เพื่อความสวยงามในการรองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่ของท่านควรทำอย่างไร
 .....

.....
 .....
 ๔. การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนในการรองรับการท่องเที่ยวควรทำอย่างไร
 .....

.....
 .....
 ๕. การประกอบอาชีพของคนในชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวควรทำอย่างไร
 .....

.....
 .....
 ๖. การจัดทำบัญชีรับ-จ่ายจากรายได้ที่เกิดจากมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ของท่านควรทำ
 อย่างไร
 .....

คำถามปลายปิด

แบบประเมินความพึงพอใจ "โครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๙ วัด กรุงเทพมหานคร
 มหาสมุทร"

คณะ ๑๑ วัดราชสิทธิาราม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ขอให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรม
 อบรมครั้งต่อไป

คำชี้แจง : ๑. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างหน้าข้อความที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

๒. เมื่อกรอกแบบประเมินเสร็จเรียบร้อยแล้ว กรุณาส่งกลับแก่เจ้าหน้าที่

ที่	ประเด็นการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ความพึงพอใจในการจัดโครงการ					
๑	ความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดโครงการอบรมมัคคุเทศก์					
๒	เนื้อหาสาระของการจัดโครงการอบรม					
๓	การให้บริการและการประสานงานของชุมชน และเจ้าหน้าที่					
๔	การเตรียมตัวและการเตรียมพร้อมของวิทยากร					

ที่	ประเด็นการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	บรรยาย					
๕	ความสามารถอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น					
	การนำไปประยุกต์ใช้					
๖	ประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ					
๗	พัฒนาหลักการให้บริการนักท่องเที่ยว					
๘	พัฒนาภาคเศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชน					
๙	นำไปถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้รู้และเข้าใจได้อย่างถูกต้อง					
๑๐	นำไปถ่ายทอด และขยายเครือข่ายการท่องเที่ยวสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน					
	สิ่งที่ได้จากการประยุกต์ใช้					
๑๑	มีมีคคุเทศก์ให้บริการนักท่องเที่ยวประจำชุมชน					
๑๒	นำมาสู่การประกอบอาชีพอื่นๆ ของชาวชุมชนจากการมีคนเข้ามาท่องเที่ยว					
๑๓	ช่วยให้สภาพเศรษฐกิจครอบครัวของชุมชนดีขึ้น					
๑๔	ชาวชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้					
๑๕	เป็นต้นแบบของการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน					
	ความยั่งยืนที่เกิดขึ้นกับตนเอง และชุมชน					
๑๖	ชาวชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง					
๑๗	ชาวชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้					
๑๘	ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน					
๑๙	ความเป็นปึกแผ่นในการดูแลทรัพยากรและมรดกภายในชุมชนของตนเอง					
๒๐	ความสามัคคี ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน					
	ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน					
๒๑	ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของชาวชุมชน					
๒๒	วิถีชีวิตการเป็นอยู่ที่ดีของชาวชุมชน					
๒๓	ความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน					
๒๔	ลดความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งภายในชุมชน					

ที่	ประเด็นการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๒๕	ชาวชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ สามารถเลี้ยงชีพ และพึ่งพาตนเองได้					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมินความพึงพอใจ

แบบสำรวจโครงการวิจัย

“ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมรดกเศรษกิจน้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ภายใต้โครงการ “ท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร มหาสมุทร”

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- เพศ หญิง ชาย
- อายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี ๒๐-๓๐ ปี ๓๑-๔๐ ปี
 ๔๑-๕๐ ปี ๕๑-๖๐ ปี ๖๐ ปีขึ้นไป
- ระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก
 อื่นๆโปรดระบุ.....

2. โครงการ “ท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร มหาสมุทร”

- ๒.๑ ท่านทราบหรือไม่เกี่ยวกับการจัดโครงการนี้ ทราบ ไม่ทราบ
- ๒.๒ ท่านต้องการโครงการนี้หรือไม่ ต้องการ ไม่ต้องการ
- ๓.๓ ข้อเสนอแนะ

ระดับความต้องการในการร่วมโครงการ “ท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร มหาสมุทร”

2.1 ท่านต้องการร่วมโครงการในวันที่ ๑๑, ๑๒, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๑

- มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

2.2 ท่านต้องการร่วมงานกับชุมชน

- มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

2.3 ท่านต้องการร่วมงานกับผู้นำชุมชน

- มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

2.4 ในกรณีคำว่า “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ท่านต้องการร่วม

- มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

2.5 ท่านต้องการร่วมงานกับคณะนักวิจัย และหน่วยงานภาครัฐ

มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

3. หากท่านเข้าสู่โครงการ “ท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร” ท่านจะทำอะไร

- การแสดง
 การทำอาหาร
 การรักษาความปลอดภัย
 การรักษาสิ่งสภาพแวดล้อม
 การดูแลด้านการเงิน

4. ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ “ท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัด กรุงเทพมหานคร”

.....
 ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสำรวจโครงการวิจัย

แบบประเมินความพึงพอใจในการลงพื้นที่ให้บริการของมัคคุเทศก์

ขอให้ท่านได้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยวในพื้นที่ ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการให้บริการในครั้งต่อไป

คำชี้แจง : ๑. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างหน้าข้อความที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

๒. เมื่อกรอกแบบประเมินเสร็จเรียบร้อยแล้ว กรุณาส่งกลับแก่เจ้าหน้าที่

ข้อมูลส่วนบุคคล

สัญชาติ คนไทย

คนต่างประเทศ

เพศ ชาย

หญิง

อายุ ๑๕-๒๐ ปี

๒๑-๓๐ ปี

๓๑-๔๐ ปี

๔๑-๕๐ ปี

๕๐ ปี ขึ้นไป

อาชีพ นักเรียนนักศึกษา

ข้าราชการ

กรรมกร

รับจ้างทั่วไป

อื่นๆ ระบุ.....

ครอบครัว อยู่กับพ่อแม่

อยู่กับพ่อ

อยู่กับแม่

อยู่กับญาติ

อื่นๆ ระบุ.....

รายได้ ต่ำกว่า ๙,๐๐๐ บาท

๙,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ บาท

๒๑,๐๐๐ - ๒๕,๐๐๐ บาท

๒๖,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาท

๓๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป

การศึกษา ต่ำกว่า ม.๖

จบ ม.๖

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

ปริญญาเอก

ที่	ประเด็นการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ความพึงพอใจในพื้นที่การท่องเที่ยว					

ที่	ประเด็นการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ต้องการให้มีมัคคุเทศก์ในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด					
๒	ต้องการให้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์และความปลอดภัยในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด					
๓	ต้องการให้มีการปรับปรุงการบริหารจัดการพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด					
๔	ต้องการให้มีรถบริการบนเส้นทางพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด					
๕	ต้องการให้มีร้านค้าในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด					
	ความพึงพอใจในการให้บริการของมัคคุเทศก์					
๖	องค์ความรู้ของมัคคุเทศก์					
๗	การบรรยายด้านประวัติศาสตร์ของมัคคุเทศก์					
๘	บุคลิกภาพและการแต่งกายของมัคคุเทศก์					
๙	การใช้ภาษาในการบรรยายของมัคคุเทศก์					
๑๐	ได้รับความรู้จากการบรรยายของมัคคุเทศก์					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมินความพึงพอใจ

แบบประเมินความพึงพอใจ

"โครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารไทยและภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น เพื่อพัฒนา ๙ ชุมชนฝั่งธนบุรี" ภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง "ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร"

ขอให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้ตอบแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมอบรมครั้งต่อไป

คำชี้แจง : ๑. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างหน้าข้อความที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

๒. เมื่อกรอกแบบประเมินเสร็จเรียบร้อยแล้ว กรุณาส่งกลับแก่เจ้าหน้าที่

ลำดับ	ประเด็นการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม					
๑	หัวข้อการบรรยายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมอบรม					
๒	ความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดกิจกรรมอบรม					
๓	เนื้อหาสาระของการจัดกิจกรรมอบรม					
	ความพึงพอใจในวิทยากร					
๔	การเตรียมตัวและการเตรียมพร้อมของวิทยากร					
๕	การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร					
๖	สามารถอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น					
๗	ใช้ภาษาเหมาะสมและเข้าใจง่าย					
๘	การตอบคำถามของวิทยากร					
	ความพึงพอใจในการบริการ					
๙	สถานที่จัดกิจกรรมอบรม					
๑๐	อุปกรณ์ เครื่องเสียง					
๑๑	อาหารว่างและเครื่องดื่ม					
๑๒	การอำนวยความสะดวกและการประสานงานของเจ้าหน้าที่					
	ประโยชน์ที่ได้จากโครงการอบรม					
๑๓	นำไปประกอบอาชีพในชุมชน ๙ วัด					
๑๔	ท่านสามารถนำเอาความรู้จากโครงการไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน					
๑๕	โครงการอบรมส่งผลให้การดำรงชีวิตของท่านดีขึ้น					
๑๖	ความรู้จากโครงการอบรมช่วยให้ท่านปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดำรงชีวิต					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมินความพึงพอใจ

ภาคผนวก ข

สถิติการวิจัย

สถิติการวิจัย

ข้อมูลสถิติการอบรมฝึกทำอาหารของชุมชน ๙ วัด

ลำดับ	ประเด็นคำถาม	ประเด็นคำถาม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม					
๑	หัวข้อการบรรยายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมอบรม	๔๙๙	๑๙๙	๕	๒	
๒	ความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดกิจกรรมอบรม	๔๓๗	๒๒๕	๒๗	๑๖	
๓	เนื้อหาสาระของการจัดกิจกรรมอบรม	๔๙๔	๑๖๑	๒๘	๒๒	
	ความพึงพอใจในวิทยากร					
๔	การเตรียมตัวและการเตรียมพร้อมของวิทยากร	๔๖๒	๑๙๖	๒๔	๒๓	
๕	การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร	๕๐๘	๑๓๔	๓๙	๒๔	
๖	สามารถอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น	๔๘๙	๑๙๘	๑๑	๗	
๗	ใช้ภาษาเหมาะสมและเข้าใจง่าย	๔๙๘	๑๘๕	๑๒	๑๐	
๘	การตอบคำถามของวิทยากร	๔๗๗	๒๐๑	๑๐	๑๗	
	ความพึงพอใจในการบริการ					
๙	สถานที่จัดกิจกรรมอบรม	๔๓๒	๒๔๑	๒๐	๒	
๑๐	อุปกรณ์ เครื่องเสียง	๔๑๔	๒๔๕	๓๖	๘	๒
๑๑	อาหารว่างและเครื่องดื่ม	๔๓๑	๒๒๖	๓๖	๑๒	
๑๒	การอำนวยความสะดวกและการประสานงานของเจ้าหน้าที่	๔๗๗	๑๙๕	๑๕	๑๗	๑
	ด้านการนำความรู้ไปใช้					
๑๓	ท่านสามารถได้ประโยชน์จากการจัดโครงการอบรม	๔๙๑	๑๙๐	๒๒	๑	๑
๑๔	นำไปประกอบอาชีพในชุมชน ๙ วัด	๕๐๑	๑๘๔	๑๘	๒	
๑๕	มีความมั่นใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไป	๔๘๗	๒๐๔	๙	๕	

ข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามการลงพื้นที่ให้บริการนักท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ รวม ๑๓๒ ชุด

เพศ	ชาย	หญิง									
	๔๘	๘๔									
อายุ	๑๕-๒๐ ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๐ ปีขึ้นไป						
	๑๒	๓๑	๔๕	๑๓	๓๑						
อาชีพ	นักเรียน นักศึกษา	ข้าราชการ	กรรมกร	รับจ้าง ทั่วไป	ธุรกิจ ส่วนตัว	พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	พนักงาน บริษัท	อาจารย์ สอน	มัคคุเทศก์	แม่บ้าน	ค้าขาย
	๑๕	๒๓	๕	๕๓	๑๑	๔	๙	๓	๑	๓	๕
ครอบครัว	อยู่กับพ่อ แม่	อยู่กับพ่อ	อยู่กับแม่	อยู่กับ ญาติ							
	๖๘	๔	๑๔	๔๖							
รายได้	ต่ำกว่า ๙,๐๐๐ บาท	๙,๐๐๐- ๒๐,๐๐๐ บาท	๒๑,๐๐๐- ๒๕,๐๐๐ บาท	๒๖,๐๐๐- ๓๐,๐๐๐ บาท	๓๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป						
	๒๖	๓๙	๒๐	๑๑	๓๖						
การศึกษา	ต่ำกว่า ม. ๖	จบ ม.๖	ปริญญา ตรี	ปริญญา โท	ปริญญา เอก						
	๑๔	๒๒	๖๘	๒๓	๕						

ข้อมูลสถิติการลงพื้นที่ให้บริการนักท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ จำนวน ๑๓๒ ชุด

ที่	ประเด็นคำถาม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๑	ต้องการให้มีมัคคุเทศก์ในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด	๗๐	๔๑	๑๙	๒	
๒	ต้องการให้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์และความปลอดภัยในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙	๕๗	๔๔	๒๒	๖	๓
๓	ต้องการให้มีการปรับปรุงการบริหารจัดการพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด	๕๕	๔๔	๒๖	๕	๒
๔	ต้องการให้มีรถบริการบนเส้นทางพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด	๖๔	๔๔	๒๐	๓	๑
๕	ต้องการให้มีร้านค้าในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด	๔๐	๓๖	๔๒	๑๐	๔
๖	องค์ความรู้ของมัคคุเทศก์	๔๑	๕๔	๓๔	๓	
๗	การบรรยายด้านประวัติศาสตร์ของมัคคุเทศก์	๓๙	๖๐	๓๑	๒	
๘	บุคลิกภาพและการแต่งกายของมัคคุเทศก์	๔๘	๖๔	๒๐		
๙	การใช้ภาษาในการบรรยายของมัคคุเทศก์	๔๕	๖๓	๑๙	๔	๑
๑๐	ได้รับความรู้จากการบรรยายของมัคคุเทศก์	๔๔	๕๖	๒๘	๔	

ภาคผนวก ค

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. รศ.ดร.วิไล ตั้งจิตสมคิด
๒. รศ.ดร.นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์
๓. ผศ.ดร.ประยูร สุขะใจ
๔. ผศ.ดร.นที ศรีดี
๕. ดร.พรศิริ กองนวล

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

ที่ พิเศษ ๕๒๓/๒๕๖๓

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน รศ.ดร.วิไล ตั้งจิตสมคิด

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบเสนอโครงการวิจัย
๒. เครื่องมือการวิจัย

เนื่องด้วยข้าพเจ้าได้ทำสัญญาขอรับทุนอุดหนุนการทำวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดย ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กับ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผู้ซึ่งให้ทุนอุดหนุนในขณะนี้ คณะนักวิจัยได้ทำการวิจัยหัวข้อเรื่อง “ศึกษา และฟื้นฟูโครงการมีคฤหะที่น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ตามงานวิจัยเลขที่ ว.๒๕๙/๒๕๖๑ รหัสโครงการ MCU RS ๒๑๐๗๖ : ๒๕๙ ดำเนินโครงการมาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๖๑ จนถึงปัจจุบัน

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์และถูกต้องตามกระบวนการของการวิจัย ทางคณะนักวิจัยจึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นมา เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและทางคณะนักวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการเป็นผู้ทรงฯ ในครั้งนี้ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานงาน

นายบัวลือ วรรณสาร ๐๙๑-๐๙๒-๒๗๖๙, ๐๙๒-๓๗๑-๓๖๒๗

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

ที่ พิเศษ ๕๒๔/๒๕๖๓

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน รศ.ดร.นิลรัตน์ กลิ่นจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบเสนอโครงการวิจัย
๒. เครื่องมือการวิจัย

เนื่องด้วยข้าพเจ้าได้ทำสัญญาขอรับทุนอุดหนุนการทำวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดย ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กับ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผู้ซึ่งให้ทุนอุดหนุนในขณะนี้ คณะนักวิจัยได้ทำการวิจัยหัวข้อเรื่อง “ศึกษา และฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ตามงานวิจัยเลขที่ ว.๒๕๔/๒๕๖๑ รหัสโครงการ MCU RS ๖๑๐๗๖ : ๒๕๔ ดำเนินโครงการมาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๖๑ จนถึงปัจจุบัน

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์และถูกต้องตามกระบวนการของการวิจัย ทางคณะนักวิจัยจึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นมา เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและทางคณะนักวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการเป็นผู้ทรงฯ ในครั้งนี้ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานงาน

นายบัวลือ วรรณสาร ๐๙๑-๐๙๒-๒๗๖๙, ๐๙๒-๓๗๑-๓๖๒๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

ที่ พิเศษ ๕๒๕/๒๕๖๓

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.ประยูร สุขะใจ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบเสนอโครงการวิจัย
๒. เครื่องมือการวิจัย

เนื่องด้วยข้าพเจ้าได้ทำสัญญาขอรับทุนอุดหนุนการทำวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดย ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ ไชยชนะ กับ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผู้ซึ่งให้ทุนอุดหนุนในขณะนี้ คณะนักวิจัยได้ทำการวิจัยหัวข้อเรื่อง “ศึกษา และฟื้นฟูโครงการมรดกเทศก้น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ตามงานวิจัยเลขที่ ว.๒๕๔/๒๕๖๑ รหัสโครงการ MCU RS ๖๑๐๗๖ : ๒๕๔ ดำเนินโครงการมาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๖๑ จนถึงปัจจุบัน

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์และถูกต้องตามกระบวนการของการวิจัย ทางคณะนักวิจัยจึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นมา เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและทางคณะนักวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการเป็นผู้ทรงฯ ในครั้งนี้ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ ไชยชนะ
หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานงาน

นายบัวลือ วรรณสาร ๐๙๑-๐๙๒-๒๗๖๙, ๐๙๒-๓๗๑-๓๖๒๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

ที่ พิเศษ ๕๑๖/๒๕๖๓

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.นที ศรีดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบเสนอโครงการวิจัย
๒. เครื่องมือการวิจัย

เนื่องด้วยข้าพเจ้าได้ทำสัญญาขอรับทุนอุดหนุนการทำวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดย ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กับ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผู้ซึ่งให้ทุนอุดหนุนในขณะนี้ คณะนักวิจัยได้ทำการวิจัยหัวข้อเรื่อง “ศึกษา และฟื้นฟูโครงการมรดกเทศก้น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ตามงานวิจัยเลขที่ ว.๒๕๔/๒๕๖๑ รหัสโครงการ MCU RS ๖๑๐๗๖ : ๒๕๔ ดำเนินโครงการมาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๖๑ จนถึงปัจจุบัน

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์และถูกต้องตามกระบวนการของการวิจัย ทางคณะนักวิจัยจึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นมา เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและทางคณะนักวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการเป็นผู้ทรงฯ ในครั้งนี้ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานงาน

นายบัวลือ วรรณสาร ๐๙๑-๐๙๒-๒๗๖๙, ๐๙๒-๓๗๑-๓๖๒๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

ที่ พิเศษ ๕๒๗/๒๕๖๓

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ดร.พรศิริ กองนวล

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบเสนอโครงการวิจัย
๒. เครื่องมือการวิจัย

เนื่องด้วยข้าพเจ้าได้ทำสัญญาขอรับทุนอุดหนุนการทำวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดย ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ กับ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผู้ซึ่งให้ทุนอุดหนุนในขณะนี้ คณะนักวิจัยได้ทำการวิจัยหัวข้อเรื่อง “ศึกษา และฟื้นฟูโครงการมรดกเศรษกิจน้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ตามงานวิจัยเลขที่ ว.๒๕๙/๒๕๖๑ รหัสโครงการ MCU RS ๖๑๐๗๖ : ๒๕๙ ดำเนินโครงการมาตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๖๑ จนถึงปัจจุบัน

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์และถูกต้องตามกระบวนการของการวิจัย ทางคณะนักวิจัยจึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นมา เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและทางคณะนักวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการเป็นผู้ทรงฯ ในครั้งนี้ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

ผศ.ดร.ธีรภัค ไชยชนะ
หัวหน้าโครงการวิจัย

ผู้ประสานงาน

นายบัวลือ วรรณสาร ๐๙๑-๐๙๒-๒๗๖๙, ๐๙๒-๓๗๑-๓๖๒๗

ภาคผนวก ง
ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่

ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่

ประชุมร่วมกับชุมชนทั้ง ๙ ชุมชน พระสงฆ์ ๙ วัด ณ วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ประชุมร่วมกับชุมชนและคณะสงฆ์วัดนาคกลาง วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ประชุมร่วมกับชุมชนและคณะสงฆ์วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ประชุมร่วมกับชุมชนและคณะสงฆ์วัดเครือวัลย์วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ประชุมร่วมกับชุมชนและคณะสงฆ์วัดพระยาทำ วรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ประชุมร่วมกับชุมชนและคณะสงฆ์วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ประชุมร่วมกับชุมชนและคณะสงฆ์วัดหงส์รัตนาราม ราชวรวิหาร เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ประชุมร่วมกับชุมชนและคณะสงฆ์วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ชุมชน ๙ วัด คณะสงฆ์ ๙ วัด และโรงเรียน ๙ โรงเรียน ในพื้นที่การวิจัยประชุมร่วมกันหน่วยงาน
ภาครัฐได้แก่ สำนักงานเขตบางกอกน้อย สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ สำนักงานเขตธนบุรี กรมการ
ศาสนา สถานีตำรวจนครบาลบางกอกใหญ่

ประชุมคณะกรรมการในชุมชนประกอบด้วย ครูในโรงเรียน ๙ โรงเรียน ชุมชน ๙ ชุมชน และคณะ
สงฆ์ ๙ วัด เลือกตั้งประธานองค์กรเครือข่ายสมัชชาองค์กรชุมชนท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม ๙ วัดกรุง
ธนบุรี ศรีมหาสมุทรและคณะทำงานที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย

ประชุมร่วมกับคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์ทั้ง ๙ วัด ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ

ประชุมชมรมแม่คုเทศก์ที่เกิดจากการวิจัย

ภาพการอบรมมัคคุเทศก์รุ่นที่ ๑

ภาพการอบรมมัคคุเทศก์ รุ่นที่ ๒

ภาพการอบรมมัคคุเทศก์ รุ่นที่ ๓

ภาพการอบรมมัคคุเทศก์ รุ่นที่ ๔

ภาพการอบรมมัคคุเทศก์ รุ่นที่ ๕

ภาพการอบรมมัคคุเทศก์ภาคปฏิบัติ

ภาพการมอบใบประกาศนียบัตรและบัตรหมักคุเทศก์โดยผู้อำนวยการเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ภาพการมอบใบประกาศนียบัตรและบัตรหมักคุเทศก์โดยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนาคกลาง เขต บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

อบรมทำอาหารเพื่อนำไปประกอบอาชีพในชุมชน ๙ วัด
รุ่นที่ ๑

รุ่นที่ ๒

រូបភាព ៣

រូបភាព ៤

รูปที่ ๕

ภาพการมอบใบประกาศนียบัตรโดย คุณนิตยา ลักษณวิศิษฐ์

ภาพการสนทนากลุ่มผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร

ภาพการสนทนากลุ่มผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์

ภาพการลงพื้นที่ของมัคคุเทศก์ในการให้บริการนักท่องเที่ยวในพื้นที่ ๙ วัด

ภาพการสัมภาษณ์คุณฐิติมา สุภักดิ์ นักวิชาการศาสนาเชี่ยวชาญเฉพาะด้านคุณธรรม
จริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

สัมภาษณ์ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร คุณจริชชานันท์ บวรปิยวัฒน์ (ครูต๋อย) และคุณสุทธีวรรณ คง
สวัสดิ์ (ป้าเปี้ยก) และครูสอนทำอาหาร คุณณัฏฐาพร วารีนิช (อาจารย์ข้างน้อย)

ภาพการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนคุณปรีชญา รัญญาดี

ภาพสัมภาษณ์ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร คุณสุณี พันพุทธร เลขานุการประธานชุมชนวัดโมลีโลกยาราม และเลขานุการผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหารรุ่นที่ ๒

ภาพการสัมภาษณ์ รศ.ดร.วิไล ตั้งจิตสมคิด และดร.พรศิริ กองนวล

ภาพสัมภาษณ์ ดร.วีรชัย คำธรร

ภาพการสัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมเขตบางกอกใหญ่
กรุงเทพมหานคร

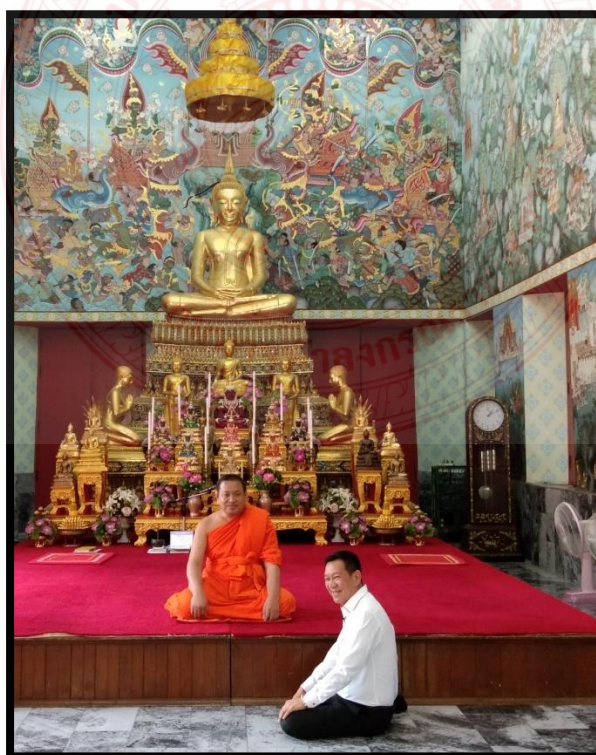
ภาพสัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร

ภาพการสัมภาษณ์ คุณเสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์ ประธานชุมชนวัดนาคกลาง วรวิหาร

ภาพการสัมภาษณ์ พระปริยัติวโรปกการ เจ้าอาวาสวัดนาคกลาง วรวิหาร

ภาพสัมภาษณ์คุณกอบแก้ว โพธิ์อบ ประธานชุมชนวัดพระยาทำ วรวิหาร

ภาพสัมภาษณ์ พระครูสุธีสุตกิจ เจ้าอาวาสวัดพระยาทำ วรวิหาร

ภาพสัมภาษณ์พระครูพุทธธรรมานุศาสตร์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเครือวัลย์ วรวิหาร

ภาพสัมภาษณ์ประธานชุมชนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่

ภาพสัมภาษณ์พระเทพปริยัติโมลี เจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร

ภาพสัมภาษณ์พระปริยัติธาดาผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร

ภาคผนวก จ

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย

แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 16 ธันวาคม 2563

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

นมัสการ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้าพเจ้า... หลวงปู่ศุรสม ฐิติชัยชอน... ตำแหน่ง... ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน... สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่อยู่... เลขที่ 1 ถนนรังสิต-นครนายก แขวงเมืองวิเศษย์ เขตเมืองวิเศษย์ กรุงเทพมหานคร 10600
โทรศัพท์... 0 24 57 6811... โทรสาร... 0 28 68 2480

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “ศึกษา
และฟื้นฟูโครงการมัสยัดคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี
กรุงเทพมหานคร”

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ผศ.ดร.ธีรศักดิ์ ไชยชนะ

โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่... 12 ธันวาคม 2563... จนถึง... ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

.....
.....
.....
.....

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ... (นางสาวกรรณา ฐปเทียนหอม)
ตำแหน่ง... ผู้อำนวยการเขตนางอกใหญ่

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก ฉ
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่ได้จากงานวิจัย

ผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบที่ได้จากงานวิจัย

ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
ได้รูปแบบการพัฒนาพื้นฐานองค์ความรู้ของประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร	เกิดการกระตุ้นกระตือรือร้นและมองเห็นความสำคัญในการท่องเที่ยว	เกิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ๙ วัด อย่างเป็นระบบ รวมถึงการรักษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีในพื้นที่ถิ่นของตนเอง นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาบอกเล่าให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้และเข้าใจอย่างถูกต้อง
ได้รูปแบบการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ในการรองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร	ได้จัดให้มีการอบรมเพื่อเสริมสร้างอาชีพให้กับชุมชน ๙ วัด ประกอบด้วย <ol style="list-style-type: none"> ๑. การอบรมมัคคุเทศก์ ๒. การอบรมฝึกทำอาหาร ๓. การอบรมสิ่งแวดล้อม ๔. การอบรมบัญชี 	ประชาชนมีงานทำ มีการประกอบอาชีพในชุมชน หารายได้ให้กับตนเอง มีความพอมีพออยู่ พอกิน ในชุมชน ๙ วัด
ได้รูปแบบการสร้างเครือข่ายในพื้นที่การท่องเที่ยว ๙ วัด ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร	ชุมชน ๙ วัด เกิดการรวมตัวกัน มีการประสานงานในรูปแบบของเครือข่ายการทำงานร่วมกัน อย่างเป็นระบบ	เกิดการกระจายนักท่องเที่ยวกระจายรายได้ในชุมชน ๙ วัด อย่างทั่วถึง และเกิดการหมุนเวียนรายได้ภายใน ๙ วัด อย่างต่อเนื่อง

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล/ฉายา	ตำแหน่ง
๑	พระครูพุทธจริตรมานุศาสตร์	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเครือวัลย์ วรวิหาร
๒	พระมหาปัญญา อังคปญโญ	พระสงฆ์วัดนาคกลาง
๓	พระมหาอภิรักษ์ ปญญาโวโร	เลขานุการเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม
๔	พระชัยนาท นาสีโล	พระสงฆ์วัดอรุณราชวราราม
๕	พระสรานุกพร จกกวโร	พระสงฆ์วัดพระยาทำ
๖	คุณนิตยา ลักษณวิสิษฐ์	ปราชญ์ชุมชน
๗	คุณกาญจนา ยิ้มชลีป	ปราชญ์ชุมชน
๘	คุณใจฟ้า ททรัพย์สินทวีลาภ	ปราชญ์ชุมชน
๙	คุณพันโทหญิง ภารดี กันไพบรี	ปราชญ์ชุมชน
๑๐	คุณณัฐภร วารีนิช	ปราชญ์ชุมชน
๑๑	คุณชวาล ถึงแสง	ปราชญ์ชุมชน
๑๒	คุณณัฐธีร์ อังสุวรรณเมธ	ปราชญ์ชุมชน
๑๓	คุณสายันต์ น้อยใหญ่	ปราชญ์ชุมชน
๑๔	คุณจารวี มั่นสินธร	ปราชญ์ชุมชน
๑๕	คุณปรัชญา ธัญญาดี	ปราชญ์ชุมชน
๑๖	คุณประวิทย์ แจ่มพงษา	ปราชญ์ชุมชน
๑๗	คุณประวิตร บุรณมานัส	ปราชญ์ชุมชน
๑๘	คุณสมบัติ ทองสวัสดิ์	ปราชญ์ชุมชน
๑๙	คุณเสริฐศักดิ์ จินดาทิพย์	ปราชญ์ชุมชน
๒๐	คุณนันทวัฒน์ กิตติวนิชพันธุ์	ปราชญ์ชุมชน
๒๑	คุณชนินทร์ สุวรรณวัฒน์	ปราชญ์ชุมชน
๒๒	คุณวนิดา มานะกิติวิภาต	ปราชญ์ชุมชน

รายชื่อผู้ให้การสนับสนุน

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	นางสาวกรรณา พรหมประภัศร	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๒	นางประนอม นาคโสภณ	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๓	นางรินทรา เขมสิริวัฒน์	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๔	นางนงเยาว์ เครือเสนา	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๕	นางแววดา ขวัญอยู่	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๖	นางพเยาว์ ปลื้อสระไชย	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๗	นางสาวมลธิ แจ้งวิถิ	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๘	นางสุวิมล มังกรดิน	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๙	นางสาวอุไร โมเหมือน	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๑๐	นางสาวฐิตานันท์ พิมพะสาลี	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๑๑	นางสาววิไลวรรณ รุ่งอุทัย	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๑๒	นางสายทิพย์ พรหมปัทมะ	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๑๓	นางสาววิไลวรรณ เฮงวิวัฒน์ชัย	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๑๔	นางสาวพรรณณี แซ่หว่าง	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๑๕	นางพรสิริ เกื้อกิจจา	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๑๖	นางจิตติมา คูธำรงกุล	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๑๗	นางเทวี พรหมแสน	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๑๘	นางสุทิวรรณ เตชะปรัักษ์จิตต์	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๑๙	นางสาวนฤมล คำแหง	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๒๐	นางสาวลภัสสรดา อนันตกาญจน์	ผู้เข้าอบรมฝึกทำอาหาร
๒๑	นางรัฐกานต์ จันทร์ทิพย์	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๒๒	คุณทัศนีย์ รักเอี่ยม	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๒๓	คุณกนกพรรณ เจริญสุข	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๒๔	คุณมาลี ลีวงศ์เจริญ	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๒๕	คุณสุนนทิพย์ รัตนศิริแสงโชติ	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๒๖	คุณธนวิน ถิ่นปฐม	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๒๗	คุณทัศนีย์ บัวก้านทอง	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๒๘	คุณภาณุวัชร ศรีศตสุข	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๒๙	คุณเพ็ญสิริ เรืองสันเทียะ	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๓๐	ด.ช.วีราทร เรืองสันเทียะ	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๓๑	คุณประภัสรา วิทยาอะลี	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๓๒	คุณสมใจ ปันยิ้ม	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๓๓	คุณสมบัติร์ ปันยิ้ม	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๔๔	คุณนพรัตน์ นพคุณ	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๔๕	คุณสุนิสา แยมอ่วม	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๔๖	คุณกมลมาศ ตันนันทยุทวงศ์	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์
๔๗	คุณสมบัติ ทองสวัสดิ์	ผู้เข้าอบรมมัคคุเทศก์

- ที่ปรึกษาผู้ว่าการประปานครหลวง
- ที่ปรึกษาบริษัทในเครือสหพัฒน์ฯลฯ
- ที่ปรึกษาสมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย
- ที่ปรึกษาการยกร่างพระราชบัญญัติมาตรฐานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๘
- ที่ปรึกษาโครงการออกแบบรูปแบบในการบริหารจัดการรายละเอียดเบื้องต้น กระบวนการปฏิบัติงาน และศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (Initial Environmental Examination) ของโครงการศูนย์บริหารแบบครบวงจรจุดเดียวเบ็ดเสร็จท่าเรือกรุงเทพ (one stop service)
- ที่ปรึกษายกร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมบุคลากรการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

๖. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

- การวางแผนและการบริหารจัดการ
- ให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมาย
- บัญชี/การเงิน
- การจัดการ (ติดต่อประสานงาน) เชื่อมความสัมพันธ์ภายในองค์กร
- ธุรกิจ (เอการ)
- จิตวิทยา ผลิตกรรมการนักเรียน นักศึกษา)

๗. ผลงานวิจัย

- บูรณาการการบริหารจัดการองค์ความรู้ การมีส่วนร่วม การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ และบริหารในงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชการที่ ๙
- ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร
- กระบวนการการบริหารจัดการอาหารข้างตามธรรมชาติ
- กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management) (การประปานครหลวง)

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑.ชื่อ นามสกุล

พระอาจารย์วิเชียร ปริชาโน (หวลโคกสูง), ผศ. ดร.

Asst. Prof. Phraajarn Wichian Parichano, Dr. (Asst. Prof. in English)

๒.ที่อยู่ บ้านเกิด

บ้านเลขที่ ๓๙ หมู่ ๖ บ้านมะเกลือ ตำบล พะงาด อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ๓๐๒๙๐

อุปสมบทที่ พัทธสีมา วัดสว่างอารมณ์ ตำบลโคกสูง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓๐๓๑๐ เมื่อวันที่ ๒๓ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๔ วันเสาร์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะเมีย เวลา ๑๖.๒๕ น. โดยมี พระครูสถิตปัญญาวิมล เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูถาวรคุณากร เป็นพระอนุสาวนาจารย์ พระครูพิพัฒน์อุดมธรรม เป็นพระกรรมวาจาจารย์

๓. ที่อยู่ปัจจุบัน

๑๐๓ หมู่ ๔ วัดสว่างอารมณ์ ตำบลโคกสูง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓๐๓๑๐

โทร ๐๙๖-๙๑๒-๓๙๓๙ E-mail: wparichano@gmail.com

๔.ประวัติการศึกษา

- เทียบวุฒิ โดย สกอ. รับรอง ที่ ศธ. ๐๕๐๖(๒) ๗๗๖๘ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๐ มติ คณะกรรมการ สกอ. Doctor of Philosophy (Linguistics) จาก Banaras Hindu University ว่า เทียบเท่าคุณวุฒิระดับปริญญาเอก ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ ในการประชุมครั้งที่ ๘/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ตามเกณฑ์ มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘

- Ph.D. (Linguistics) Banaras Hindu University, Varanasi, India, #๒๕๕๗

- M.A. (Linguistics, Second Class) Banaras Hindu University, Varanasi, India, # ๒๕๕๑

- PG. Diplo. (IPR. Indian Philosophy & Religion) Banaras Hindu University, Varanasi, India, #๒๕๕๑

- พธ.บ. (วิชาเอกภาษาอังกฤษ, เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๗

- ป.วค. (ประกาศนียบัตรครู) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๗

- มัธยมศึกษาตอนปลาย (ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองนครราชสีมา (รร. สุรนารี)) พศ. ๒๕๔๐

- มัธยมศึกษาตอนต้น (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครราชสีมา) พศ. ๒๕๓๗

- บาลีประโยค ๑-๒ สำนักเรียนวัดบึง(พระอารามหลวง) ในเมืองนครราชสีมา แม่กองบาลีสนามหลวง พศ. ๒๕๔๒

- ครูสอนปริยัติธรรม สำนักเรียนคณะจังหวัด วัดสว่างอารมณ์ ตำบลโคกสูง อำเภอเมือง นครราชสีมา พศ. ๒๕๓๘

- นักรธรรมชั้นเอก สำนักเรียนคณะจังหวัด วัดสว่างอารมณ์ ตำบลโคกสูง อำเภอเมือง นครราชสีมา พศ.๒๕๓๗

- ประถมศึกษา รร. บ้านดอนพะงาด (รัฐราษฎร์วิทยา) ตำบลพะงาด อำเภอขามสะแกแสง นครราชสีมา พศ. ๒๕๒๗

๕.ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๕๘ ตำแหน่งอาจารย์ เมื่อวันที่ ๑๕ เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๘ สังกัดภาควิชา ภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง

- พ.ศ. ๒๕๕๘ ศึกษาคุณงานที่ประเทศอังกฤษ มหาวิทยาลัย Cambridge University วัดพุทธ ปทีป ลอนดอน วัดรัตนารามเมืองแมนเชสเตอร์ เมืองเวลล์ วันมหาธาตุเบอมิ่งแฮม เกาะเกรินซ์ หนึ่ง เดือน

- พ.ศ. ๒๕๕๘- ๒๕๖๑ ผู้อำนวยการหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต ภาษาอังกฤษนานาชาติ คำสั่งที่ ๒๙๘/๒๕๕๙ เรื่องแต่งตั้งผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาอังกฤษ สั่ง ณ วันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ลงนามโดยอธิการบดี คณะกรรมการประจำคณะ มนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- พ.ศ. ๒๕๕๘ – ปัจจุบัน เป็นรองประธานพระวิปัสสนาจารย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติ ประจำปี และฝึกอบรมสัมมนาภาคปฏิบัติการเป็นระยะ
- พ.ศ. ๒๕๕๘ – ปัจจุบัน คณะกรรมการจัดทำรายงานประเมินตนเอง SAR ที่ ๑/๒๕๕๘
- พ.ศ. ๒๕๕๘ กรรมการประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ/กรรมการจัดทำ มคอ ภาควิชา ภาษาต่างประเทศ
- พ.ศ. ๒๕๕๙ เข้าอบรมโครงการพัฒนาบุคลากรใหม่ สามวัน
- พ.ศ. ๒๕๕๙ คณะกรรมการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร พธ.ม สาขาวิชาภาษาอังกฤษ นานาชาติ
- พ.ศ. ๒๕๕๙ คณะกรรมการบริหารโครงการเปิดสอนหลักสูตรพุทธศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชา ภาษาศาสตร์ที่ ๔๕๘/๒๕๕๙
- พ.ศ. ๒๕๕๙ คณะกรรมการประชุมวิสาขะโลก
- พ.ศ. ๒๕๕๙ คณะกรรมการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรพธ.บสาขาวิชาภาษาอังกฤษ
- พ.ศ. ๒๕๕๙ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาภาษาอังกฤษ (หลักสูตรนานาชาติ)ภาควิชาภาษาต่างประเทศ
- พ.ศ. ๒๕๖๐ คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ประชุมพุทธศาสนานานาชาติวันวิสาขบูชา ที่ ๒/๒๕๖๐
- พ.ศ. ๒๕๖๐ กรรมการประชุมสัมมนาเชิงวิชาการ/ ๐๒๐ /๖๐/ กรรมการจัดทำแผนพัฒนา ภาควิชาภาษาต่างประเทศ ๐๓๔/๖๐
- พ.ศ. ๒๕๖๐ คณะกรรมการดำเนินการพัฒนาบุคลากร(กิจกรรมศึกษาดูงานประชุมมนาวិชาการ นานาชาติ)คณะกรรมการประชาสัมพันธ์/พิธีการที่๐๒๙/๒๕๖๐
- พ.ศ. ๒๕๖๒ คณะกรรมการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร พธ.บ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
- พ.ศ. ๒๕๖๓ คณะกรรมการบริหารโครงการเปิดสอนวิชาภาษาอังกฤษประกาศนียบัตร
- พ.ศ. ๒๕๕๘ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาภาษาอังกฤษ(หลักสูตร นานาชาติ)ภาควิชาภาษาต่างประเทศ ที่ ๓๕๕/๒๕๕๘
- พ.ศ. ๒๕๕๘ คณะกรรมการฝ่ายปฏิคมภายในประเทศประสาทปริญญาบัตร ที่๐๓/๒๕๕๖/ คณะกรรมการยกร่างหลักสูตรพุทธศาสตร์บัณฑิตดุขุฎีบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ กรรมการที่๘๐/๒๕๕๖

๖. ประสบการณ์ทำงาน ผ่านงาน

- พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม
- พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นเลขานุการประธานสถานิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นประธานคณะกรรมการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นประธานสถานิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นประธานรุ่น ๑๓/๔๙
- เป็น อสว เครือข่ายประสานงานระดับจังหวัด
- เป็น อสว วัดสว่างอารมณ์
- เป็นวิทยากรกองทัพธรรม กองทัพไทย
- เป็นวิทยากร แดนพระพุทธรูมิ และเป็นวิทยากรอบรมพระวิทยากร

๗. ความสามารถพิเศษ

- ภาษาอังกฤษ
- แต่งตำราภาษาอังกฤษ
- งานวิจัย

๘. งานอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถ

พ.ศ. ๒๕๕๙

- อบรมการเป็นคณาจารย์ มจร
- ได้เข้าร่วมสัมมนาการพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพคณาจารย์ ระหว่างวันที่ ๑๗ พฤษภาคม

พ.ศ. ๒๕๖๐

- เข้าร่วมโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำข้อสอบกลาง ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ ที่ห้องประชุมไร่กุสุมาลีรีสอร์ท สระบุรี ระหว่างวันที่ ๑๙-๒๑ สิงหาคม
- ได้ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการพัฒนาศักยภาพการสอนสำหรับคณาจารย์ ระหว่างวันที่ ๑-๒ กันยายน

- ได้ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการโครงการพัฒนาศักยภาพการวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อความก้าวหน้าในประชาอาเซียน เรื่องทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) และ โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Structural Equation model- SEM: LISREL.)” ระหว่างวันที่ ๑๑- ๑๒ กันยายน

พ.ศ. ๒๕๖๑

- ได้ผ่านการฝึกอบรมตามโครงการสัมมนา เรื่อง กลยุทธ์และวิธีสร้างผลงานเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ณ โรงแรมพาราไดส์ รีสอร์ท มวกเหล็ก สระบุรี ระหว่างวันที่ ๒๐-๒๒ กรกฎาคม
- เข้าร่วมโครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการพระวิปัสสนาจารย์เพื่อสอนวิปัสสนากรรมฐานและสอนวิชาธรรมภาคปฏิบัติแก่นิสิตส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ระหว่างวันที่ ๔-๕ กันยายน
- ได้เป็นรองประธานพระวิปัสสนาจารย์อบรมพระนิสิตนานาชาติในโครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ระหว่างวันที่ ๑๗-๒๘ ธันวาคม

พ.ศ. ๒๕๖๒

- ผ่านการอบรม หลักสูตรพัฒนาคณาจารย์ด้านการสอนภาษาอังกฤษ Critical Thinking and Research Skills for English Instructors. ๗-๙ April.
- ผ่านการอบรม e-Portfolio for Learning Management System and Quality Assurance of Higher Education. ๑๕-๑๖ May.

๙. งานวิจัย

๑. ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๑. (Education and rehabilitation for the little guides to support tourism location in Thonburi, Bangkok. Year: ๒๕๖๐-๒๕๖๑)

๒. ผู้ร่วมวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง ศึกษาต้นแบบปฏิบัติตนตามศีลห้า ที่ตั้งใจดเว้นโดยใช้หลักธรรมวิธีที่ ๓ ที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของพุทธศาสนิกชนในเขตอำเภอแก่งค้อ จังหวัด

ชัยภูมิ (A Study of the Model on Self-practice Based on Five Precepts as Intended to Refrain from by Using Abstinence that correlate the Life Quality of Buddhist People in Kaeng Kror District of Chaiyabhum Province. ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนการวิจัย (วช.) พ.ศ.๒๕๕๙

๓. ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของนิสิตระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๙ (The Opinion toward Learning and Teaching Management of English among Undergraduate Students, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Year: B.E. ๒๕๕๙)

๔. ประสิทธิภาพพฤติกรรมเชิงพุทธของครอบครัวไทย (The Effectiveness of Buddhist Behavioral Model of Family in Thai Society) ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนการวิจัย (วช.) พ.ศ.๒๕๕๙

๕. การศึกษาการใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง

The Study of English Language Learning Strategies of Graduate Students in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Main Campus ๒๕๖๓-๒๕๖๔

๑๐. บทความงานวิจัยตีพิมพ์

๑) Phra Wichian Parichano, Dr. ชื่อเรื่อง กระบวนการจัดการพุทธสถานเพื่อการท่องเที่ยวของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี ๒๕๕๘-๒๕๕๙.

Title: Management Processes of Buddhist Places for Tourism of Temples in Phra Nakho Phranakonsri Ayutthaya Province กรุงเทพมหานคร.สารนิพนธ์, พุทธศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

๒) Phra Wichian Parichano, Dr. ตีพิมพ์บทความทางวิชาการเรื่อง Global Ecological Crisis and Contribution of

Buddhist Monks in Its Conservation ในวารสารวารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘ ISSN: ๒๕๘๖-๙๘๑๗ หน้า ๕๙-๖๕

๓) Phra Wichian Parichano, Dr ตีพิมพ์บทความวิจัยเรื่อง การฟื้นฟูไกด์น้อยสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในฝั่งธนบุรี กรุงเทพ พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๑. (Education and rehabilitation for the little guides to support tourism location in Thonburi, Bangkok. Year: ๒๕๖๐-๒๕๖๑) ตีพิมพ์วารสารศิลปศาสตร์ ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ประจำปี ๒๕๖๒

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : รศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) : Mr.Thatchanan Issaradet

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน : ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. หน่วยงานที่ติดต่อได้สะดวก : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ถนนพหลโยธิน กม.๕๕ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ : มือถือ ๐๘๔-๘๙๙-๖๘๘๘ email: dr.that@hotmail.com id-line: jaanthat

๔. สถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก : ๑๖๓/๒ หมู่บ้าน ป.มาสุขนิเวศน์ หมู่ที่ ๓ ตำบลพิมลราช อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๑๐

๕. ประวัติการศึกษา:

- พ.ศ. ๒๕๔๐ High School Diploma, Technical Vocational Institution (TVI) NM, USA
- พ.ศ. ๒๕๓๕ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ. รัฐศาสตร์) เกียรตินิยม รุ่นที่ ๓๘ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๒๕๓๘ ปริญญาโท (M.A. Political Science) เกียรตินิยม Marathwada University, Aurangabad, INDIA
- พ.ศ. ๒๕๔๓ ปริญญาเอก (Ph.D. Political Science) Marathwada University, Aurangabad, INDIA
- พ.ศ. ๒๕๕๙ นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

๖. การศึกษาอบรม:

- พ.ศ. ๒๕๕๙ หลักสูตรประกาศนียบัตรธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม สำหรับนักบริหารระดับสูง (ปรส.) รุ่นที่ ๔ โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมหาวิทยาลัยมหิดล
- พ.ศ. ๒๕๕๙ หลักสูตรวิทยากรหลักสูตรการพัฒนานักวิจัย (Training for the trainers) รุ่นที่ ๑๑ โดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- พ.ศ. ๒๕๖๐ หลักสูตรประกาศนียบัตรกฎหมายปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง (บ.ปก.) ตามมาตรฐานที่ ก.ศป. รับรอง รุ่นที่ ๗ โดยสำนักงานศาลปกครอง
- พ.ศ. ๒๕๖๑ หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงการบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน (ปรม.) รุ่นที่ ๑๗ โดยสถาบันพระปกเกล้า
- พ.ศ. ๒๕๖๒ หลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารงานยุติธรรมระดับสูง (ยธส.) รุ่นที่ ๑๐ โดยกระทรวงยุติธรรม
- พ.ศ. ๒๕๖๒ หลักสูตรจิตอาสา ๙๐๔ “หลักสูตรพื้นฐาน รุ่นที่ ๑/๒๕๖๒ รหัส ก-๓๖๗

๗. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ :

- สังคมศาสตร์
- รัฐศาสตร์

- นิติศาสตร์

๘. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ :-

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยภายในประเทศ

๑. ผลงานวิจัย

๑.๑ งานวิจัยที่สำเร็จแล้ว

- รัชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๕๙). **ศึกษาความคิดเห็นของนิสิตต่อการเรียนการสอนวิชาทางรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๙. น.๑๖๕-๑๗๔. (TCI Group ๑)

- รัชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๖๑). **การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสงฆ์เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน**. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) น.๑๐๕-๑๑๘. (TCI Group ๑)

- รัชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๖๒). **การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง**. วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒) น.๒๗-๔๘. (TCI Group ๒)

๑.๒ งานวิจัยที่กำลังทำ

- รัชชนันท์ อิศรเดช, ธีรภัค ไชยชนะ, พระวิเชียร หวลโคกสูง. **ศึกษาและฟื้นฟูโครงการมัคคุเทศก์น้อยกับการรองรับการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในฟังธนูรี กรุงเทพมหานคร, ทูนิวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

- รัชชนันท์ อิศรเดช, วสันต์ ลิ้มรัตน์ภักทรกุล. **ชุมชนท้องถิ่นกับการจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน, ทูนิวิจัยสถาบันพระปกเกล้า.**

- รัชชนันท์ อิศรเดช, **วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล, ทูนิวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

- รัชชนันท์ อิศรเดช, สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล. **การลดภาระในภาครัฐโดยใช้วัดเป็นสถานกักขังในโทษที่เหมาะสม, ทูนิวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

๒. ผลงานทางวิชาการ

๒.๑ บทความวิชาการ

- รัชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๕๖). **การจัดการเชิงพุทธกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**. วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๖. น. ๒๐-๓๙.

- รัชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๕๗). **พระพุทธรูปกับภาวะผู้นำ**. วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗. น.๒๙-๔๓.

- รัชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๕๗). **พระพุทธรูปกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ**. การประชุมวิชาการระดับชาติ พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม. ครั้งที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ น.๓๕๔-๓๗๕. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ธีชชนันท์ อิศรเดช และนพพล ดีไทยสงค์. (๒๕๖๑). กระบวนการนิรโทษกรรม : เริ่มต้นจากสัมมาทิฐินำไปสู่ภัยทอนและสิ้นสุดที่อโหสิกรรม. **การประชุมวิชาการระดับชาติ พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม**. ครั้งที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ น.๓๕๔-๓๗๕. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- Phramah Boonlert Chuaythane, Konit Srithong and Thatchanan Issaradet, **Concept and Model of Cultural Politics**, International Journal of Management and Economics, Vol. I No.๒๕ September -๒๐๑๘. p.๕-๙. Chetan Publications Aurangabad-INDIA.

๒.๒ ตำรา/หนังสือ

- ธีชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๔๘). **การจัดการสิ่งแวดล้อม**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘. ISBN ๙๗๘-๙๗๔-๓๖๔-๘๑๖-๗ จำนวน ๑๙๗.

- ธีชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๕๕). “การจัดการเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม”ใน **พื้นฐานทางการจัดการ**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๓๐๐-๐๐๙-๕ จำนวน ๑๘๖.

- ธีชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๕๕) “อำนาจและภาวะผู้นำเชิงพุทธ”ใน **ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๓๐๐-๐๒๐-๐ จำนวน ๒๙๖.

- ธีชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๕๙) “พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์” ใน **การเมืองกับการปกครองของไทย**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ISBN ๙๗๘-๙๗๔-๓๖๔-๙๒๒-๖ จำนวน ๓๑๖.

- ธีชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๕๙) **ความรู้เบื้องต้นทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ**, นครปฐม: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สันทวิกิจ พรีนติ้ง. ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๔๒๓-๑๖๘-๙ จำนวน ๔๑๗ .

- ธีชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๖๐) **เอกสารคำสอน แนวคิดทางการเมืองของนักคิดสำคัญในตะวันออก**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๔๒๓-๑๖๘-๙ จำนวน ๔๑๗.

- ธีชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๖๐) **ภาวะผู้นำทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนา**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๔๒๓-๑๖๘-๙ จำนวน ๔๑๗ .

- ธีชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๖๒) “**นิติปรัชญาสำนักประวัติศาสตร์และสำนักกฎหมายบ้านเมือง**” ใน **นิติปรัชญาแนวพุทธ**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๓๐๐-๕๖๓-๒ จำนวน ๓๐๐.